

Η ΠΑΡΓΑ

ΗΤΟΙ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΑΥΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ

ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΜΕΝ

ΥΠΟ Π. Α. Σ.

ΑΝΑΤΕΘΕΙΣΑ ΔΕ

ΤΗ ΑΥΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΥΨΗΛΟΤΗΤΙ

ΤΩ ΜΕΓΑΛΩ ΔΟΥΚΙ

ΑΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ

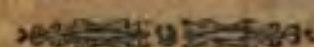
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ

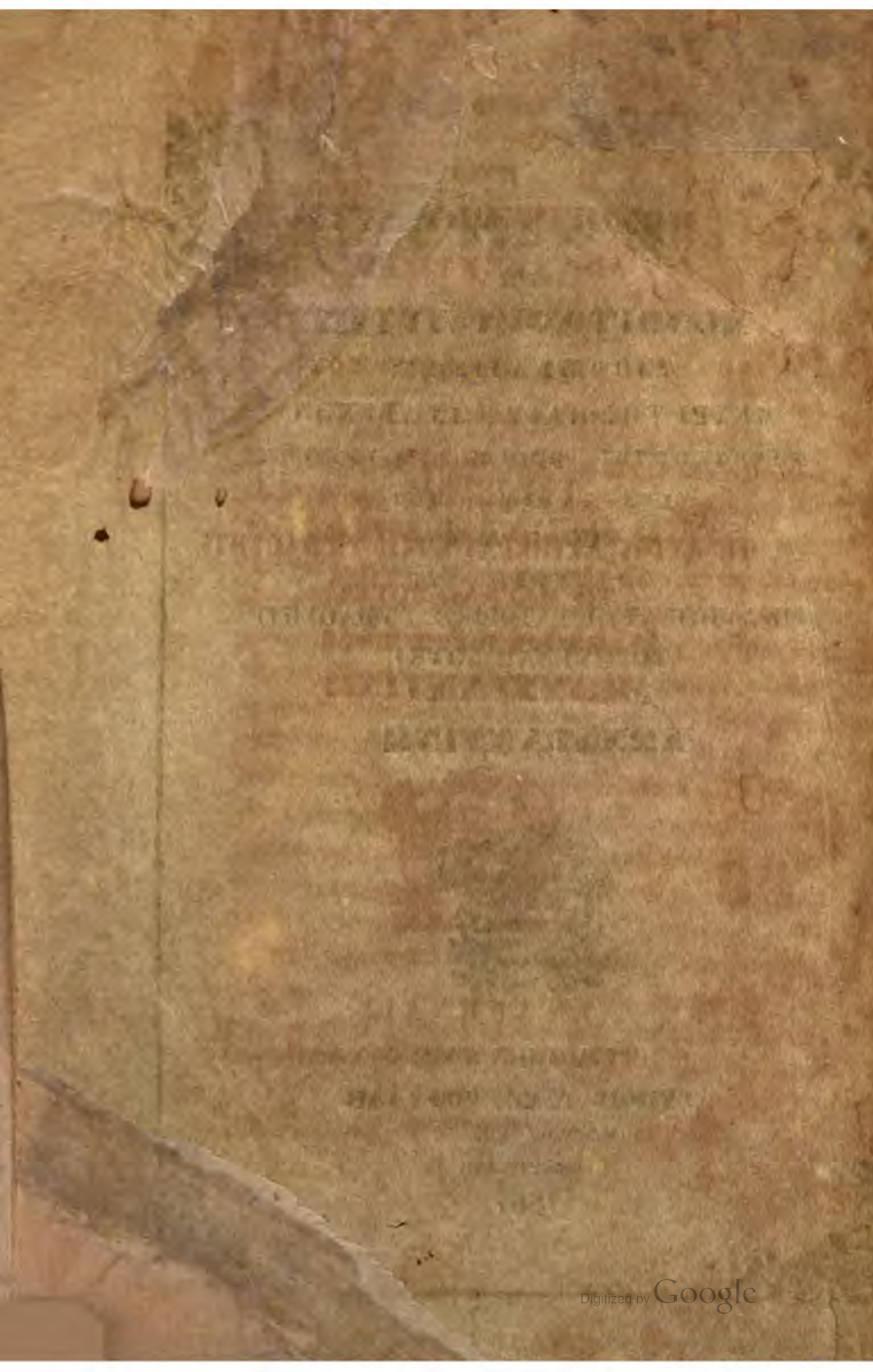
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ.

Ὁδῷ Νικία, ἀριθ. 74.

1861

Η ΠΑΡΓΑ

ΗΤΟΙ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΑΥΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ

ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΜΕΝ

ΥΠΟ Π. Α. Σ.

ΑΝΑΤΕΘΕΙΣΑ ΔΕ

ΤΗ ΑΥΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΥΨΗΛΟΤΗΤΙ

ΤΩ ΜΕΓΑΛΩ ΔΟΥΚΙ

ΑΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ

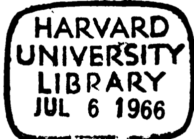
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ.

Ὁδῷ Νικία, ἀριθ. 74.

1861

MG 1022.4

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
JUL 6 1966

ΤΗ ΑΥΤΟΥ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ

ΥΨΗΛΟΤΗΤΙ

ΤΩ ΜΕΓΑΛΩ ΔΟΥΚΙ

ΑΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ

ΕΙΣ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΑΪΔΙΟΥ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ.

ΥΨΗΛΟΤΑΤΕ!

Ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1800 ἡ ἐν Ἠπείρῳ ἐλευθέρα Ἑλληνικὴ Πάργα ἐκινδύνευε νὰ γίνῃ κατάκτησις Ὀθωμανικὴ καὶ ὁ λαὸς αὐτῆς νὰ ὑποστῇ τὴν σφαγὴν, τὴν ἀτιμίαν, καὶ τὸν ἀνδραποδισμὸν, ὁ ὑποναύαρχος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Οὐζακώφ, οἰκτείρας τὸν ὁμόθρησκον καὶ πλήρη ἱστορικῶν ἀναμνήσεων ἐκεῖνον λαὸν, ὕψωσεν ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορός του ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας τὴν νικηφόρον αὐτοκρατορικὴν σημαίαν, ἡ ὁποία καὶ κυματίζουσα μόνον ἔσωσε τότε πέντε χιλιάδας Ἕλληνας Χριστιανοὺς ἀπὸ τὸ αἱμοσταγὲς φάσγανον τοῦ τυράννου Τεπελενλῆ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ὁ δὲ εὐσεβέστατος Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὸν κίνδυνον τοῦτον, συμπάσχων εἰς τῶν ὁμοθρήσκων Του τὰ δεινὰ καὶ τὸν γενναῖον τοῦτον λαὸν ἐπιθυμῶν ν' ἀπαλλάξῃ τῆς καταστροφῆς διὰ παντὸς, συνεβάλετο μετὰ τῆς Πύλης περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ καὶ τῷ 1800 Μαρτίου 21 ἐπέτυχε συνθήκην αὐτονομίας περὶ Πάργας καὶ τριῶν ἄλλων τῆς Ἠπείρου πόλεων.

Αἱ γενναῖαι αὗται πράξεις, Ὑψηλότατε, κατέχουσι τὰς ὡραιοτέρας σελίδας ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ἀτυχεστάτης

Πάργας, τῆς τοσοῦτον ἀπανθρώπως πωληθείσης κατὰ τὸ 1819 εἰς τοὺς Τούρκους παρ' ἄλλων Χριστιανῶν! Ἰδοὺ διὰ τί ἐτόλμησα ν' ἀφιερώσω τὴν Ἱστορίαν αὐτῆς εἰς τὴν Ὑμετέραν Αὐτοκρατορικὴν Ὑψηλότητα. Ἡ ἱστορία τῆς Πάργας πρέπει ἀναγκαίως νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς προμετωπίδος της τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν ἐνδόξων Βλαστῶν τῆς τῶν Ῥομανὼφ οἰκογενείας, ἥτις τοσοῦτον φιλανθρώπως εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνεστίου καὶ πλάνητος σήμερον λαοῦ τῆς Πάργας. Ἡ ἀφιέρωσις λοιπὸν αὕτη, Ὑψηλότατε, ἣν τοσοῦτον εὐμενῶς ἐδέχθητε, εἶνε ἔκφρασις δημοσία τῆς ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης, τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν οἶκον τῆς Ῥωσσίας.

Τῆς Ὑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Ὑψηλότητος.

Ταπεινότατος καὶ εὐπειθὴς θεράπων.

Π. Α. Σ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Σύντομος ἔκθεσις τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαγωγῆς τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ προεόρτια τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τὴν διάρκειαν καὶ μετὰ τὸ πέρας αὐτοῦ.

> vous ne voulez pas serrer la main suppliante de la Grèce ; eh bien ! Sa main mourante vous marquera d'une tache de sang, afin que l'avenir vous reconnaisse et vous punisse.
> (Chateaubriand).

Ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Φλωρεντίας, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέχρι σήμερον, ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία ἑκάστοτε ὑπῆρχε τὸ ἀντικείμενον τῆς Παπικῆς φιλοδοξίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν διαβόητον σφαγὴν τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου αὕτη προσεκτήσατο καὶ ἕτερον θρησκευτικὸν ἐχθρὸν, τὴν μεταῤῥύθμισιν, τὸ δόγμα τῶν Διαμαρτυρομένων. Μετὰ τὴν σφαγὴν ταύτην ἅπασα ἡ Εὐρώπη διῃρέθη εἰς δύο ἐχθρικὰ στρατόπεδα, θρησκευτικῶς ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα, πλὴν τὸ μῆλον τῆς ἔριδος ὑπῆρχεν ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία! καὶ ἐπειδὴ Πάρις ἐν τῇ πάλῃ δὲν εὑρίσκετο, ἵν' ἀποφασίσῃ τὸ «ἡ καλὴ λαβέτω» καθόσον οὐδεμία τῶν δύο πολεμίων μερίδων ἐδεικνύετο ὑπερτέρα τῆς Ὀρθοδοξίας, καθ' ἃς ἐπρέσβευεν ἀρχὰς, ἐπετέθησαν, ἀλληλοσφαζόμενοι,

καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῆς δούλης Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, ὅπως ἕκαστος αὐτῶν ὑποτάξῃ αὐτὴν εἰς τὰς αἱρέσεις αὑτοῦ. Πεδίον τῆς θρησκευτικῆς ταύτης πάλης ὑπῆρχεν ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ἤδρευεν ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τοῦτον λοιπὸν τὸν ἀρχηγὸν προσεπάθει ἑκάστη ἐχθρικὴ μερίς, ἵνα εἰς ἑαυτὴν προσελκύσῃ, φρονοῦσα ἀκρίτως ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐξήρτητο ἡ θρησκευτικὴ πεποίθησις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ!

Ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὀλλανδία καὶ ἡ Σουηδία, ἔθνη τὰ μᾶλλον διαμαρτυρόμενα, ὑπεστήριζον διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεών των, τοῦ Θωμᾶ Ῥούη, τοῦ Κορνηλίου Ἄγα καὶ τοῦ Παύλου Στρασβούργου, τὸν ὀπαδὸν τῶν διαμαρτυρομένων, Πατριάρχην Κύριλλον Λούκαριν. Ἡ Γαλλία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ῥώμη, ἔθνη τὰ μᾶλλον καθολικὰ, ὑπεστήριζον ὡσαύτως διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεών των, τοῦ Κόμητος Σεζῆ, τοῦ Καίσαρος Γάλλου καὶ διὰ τοῦ τρομεροῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Πάπα, τοὺς Πατριάρχας Ἀνθέμιον καὶ Κύριλλον Κονταρῆν, μαθητὴν τῶν Ἰησουϊτῶν.

Αἱ δύο αὗται ἐχθρικαὶ μερίδες, ἁμιλλώμεναι πρὸς ἀλλήλας διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔχουσαι δὲ καὶ σύμμαχον τὴν ἀπληστίαν τῶν Τούρκων, ἠγωνίζοντο νὰ χειροτονήσωσι Πατριάρχην τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἑκάστη τῶν ὀπαδόν της, καὶ νὰ καθαιρέσωσι τὸν τῆς ἀντιπάλου μερίδος. Ἡ χειροτονία καὶ ἡ καθαίρεσις τῶν Πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἦσαν ἕρμαιον τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν εὐνοουμένων τῆς ἡμέρας παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ Πρέσβεων, διαμαρτυρομένων, ἢ καθολικῶν. Οἱ δὲ Μητροπολῖται καὶ οἱ προὔχοντες τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, οἱ κυρίως ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν καθαίρεσιν τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος Πατριάρχου, οὐ μόνον δὲν ἴσχυον, ἀλλ' οὔτε διὰ τὸν τύπον τοὐλάχιστον ἠρωτῶντο πολλάκις. Ἐπὶ

μακρὸν χρόνον διήρκεσεν ἡ θρησκευτικὴ αὕτη πάλη, μεταξὺ διαμαρτυρομένων καὶ καθολικῶν, διαρκούσης τῆς ὁποίας μέγιστα δεινὰ καὶ κολοσσιαίας δαπάνας (α) ὑπέστη ἡ Ὀρθόδοξος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ναυαγησασῶν εἰς τὸν ἀκράδαντον σκόπελον τῆς Ὀρθοδοξίας ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων μερίδων, ἔπαθον, ὅ,τι ἦν ἑπόμενον νὰ πάθωσι καὶ οἱ ὀρθόδοξοι ὀπαδοὶ αὐτῶν (β).

(α) Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀθλίας ταύτης πάλης ἡ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδαπάνησε, κατὰ τὴν πρὸς τὸν Δαυῒδ Βιλαίμην ἐπιστολὴν τοῦ Λογοθέτου Χρυσοκόλου, ἑξήκοντα χιλιάδας ταλλήρων εἰς μικρὸν διάστημα χρόνου ἕνεκα τῶν συχνῶν ἀλλαγῶν τῶν Πατριαρχῶν. Ὑπῆρχεν ἔθιμον (καὶ ὑπάρχει ἀκόμη τροποποιούμενον) ὅτι κατὰ πᾶσαν ἀλλαγὴν Πατριάρχου ὁ διαδεχόμενος τὸν θρόνον ὤφειλε νὰ προσφέρῃ τῷ Μεγάλῳ Βεζύρῃ τὸ «Πεσκέση» λεγόμενον, τοῦ ὁποίου τὸ ἀντίτιμον ἐδαπάνα τὸ ταμεῖον τῆς ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν ἐννοεῖται ὁπόσον εὐδιάθετοι ἦσαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὰς συχνὰς ἀλλαγὰς τῶν Πατριαρχῶν, καὶ ὁπόσον εὐμενῶς ἐδέχοντο τὰς ῥᾳδιουργίας καὶ συκοφαντίας τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ λοιπῶν.

(β) Κρίνοντες περὶ τῶν ἀποπλανηθέντων Πατριαρχῶν, δὲν πρέπει, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες, κατὰ τὴν θρησκευτικήν των δοξασίαν, ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι τὸν δεῖνα ἢ δεῖνα Πατριάρχην, χωρὶς νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν σκοπὸν ἑνὸς ἑκάστου, νὰ φανῶμεν πρὸς πάντας ἐπίσης αὐστηροί. Μεγάλη ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ τοῦ ὀπαδοῦ τῶν διαμαρτυρομένων καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Πάπα καὶ τῶν Ἰησουϊτῶν, οὐ μόνον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ πολιτικῇ συνέσει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ τελικῷ σκοπῷ, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἠσπάσθη ἕκαστος Πατριάρχης μίαν τῶν δύο ἑτεροδόξων μερίδων. Ὁ Λούκαρις ἀναντιρρήτως ἔσφαλε σφάλμα θανάσιμον, παραγνωρίσας ὅτι ἡ θρησκεία ἦτον ἡ μόνη ἡ δυναμένη νὰ σώσῃ ἐνδόξως τὸν Ἕλληνα, ὡς καὶ τῷ ὄντι αὕτη τὸν ἔσωσεν, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ σκοπὸς τοῦ Λουκάρεως ἦτο μέγας. Δὲν ἐπροσηλώθη οὗτος

Ὁ θάνατος ὅμως τῶν πεπλανημένων τούτων ὀπαδῶν δὲν ἀπεθάῤῥυνε τοὺς ἀδιαλλάκτως ἐποφθαλμιῶντας τὴν Ὀρθοδοξίαν, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἀκοιμήτους καὶ ἀκουράστους Ἰησουΐτας, εἰ καὶ πολλὰς αἰσχρὰς ἥττας καὶ ἐξορίας πολλάκις παθόντας. Οἱ Ἰησουΐται πρὸ πάντων διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν καὶ τῶν συκοφαντιῶν των πολλοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐθυσίασαν καὶ πρὶν καὶ μετὰ ταῦτα, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ φυλὴ ὑπὸ τοιούτων ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν τῆς πατρῴας παραδόσεως περιστοιχουμένη, ἐκινδύνευε περὶ τῶν ὅλων. Ἀλλ' ἡ Θεία Πρόνοια ἐπρόλαβε τὸν ἐπικείμενον τοῦτον κίνδυνον. Ἡ παρακμὴ τῆς Ὀθωμανικῆς δυναστείας, ἡ νω-

---

εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους ἀπὸ ἁπλῆν θρησκευτικὴν πεποίθησιν, ὡς διατείνονται οἱ Εὐρωπαῖοι, καὶ δὲν προσεπάθει ἵνα φέρῃ τὸ ἔθνος του εἰς τὴν αἵρεσιν ταύτην, διότι ἐθεώρει αὐτὴν καλλιτέραν τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ διότι ἐν τῷ σκότει τότε τῆς δουλείας τῶν Ἑλλήνων, καθ' ἣν καὶ ὁ ὀξυδερκέστερος Μακιαβὲλ καὶ ὁ προορατικώτερος Κικέρων δὲν ἔβλεπον ἄλλο μέσον, δυνάμενον ἵνα τῆς δουλείας ἀπελευθερώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἐνόμισεν, ἀπατηθεὶς καὶ παραγνωρίσας τοὺς Ἕλληνας, πλὴν ἐν εἰλικρινεῖ αἰσθήματι καὶ Ἑλληνικῇ καρδίᾳ, ὅτι φέρων αὐτοὺς εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν διαμαρτυρομένων, ἠδύνατο δι' αὐτῶν (ὅπερ καὶ τῷ ὑπέσχετο διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀββὸτ Γεωργίου ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβος ὁ Α.), ἵν' ἀπελευθερώσῃ τῆς δουλείας τὸ δυστυχὲς Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἄνευ τῆς θρησκευτικῆς ταύτης θυσίας οὐδεμία τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων προέθετο ἵν' ἀπελευθερώσῃ τοῦ ἀφορήτου ζυγοῦ τῶν βαρβάρων Μωαμεθανῶν. Ὁ δὲ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Κονταρῆς ἄνευ σκοποῦ ἀποβλέποντος τὸ ἔθνος αὐτῶν παρεδόθησαν δέσμιοι εἰς τὸν Πάπαν καὶ εἰς τοὺς Ἰησουΐτας, ὁ μὲν Ἀνθέμιος χάριν τῆς βδελυρᾶς φιλοδοξίας του καὶ τῆς κουφότητός του, ὁ δὲ Κονταρῆς χάριν ἐκδικήσεως ἀτομικῶν παθῶν κατὰ τοῦ Λουκάρεως. Ὅθεν ἀμφότεροι οἱ ῥηθέντες δύο Πατριάρχαι, Ἀνθέμιος καὶ Κονταρῆς εἰσιν ἄξιοι τῆς κατάρας τοῦ Ἔθνους.

ϐρότης καὶ ἡ ἀμάθεια τῶν Μουσουλμάνων ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἠθικὴ ὑπεροχὴ τῶν δούλων Ἑλλήνων προσεκάλεσαν τούτους εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ βαθμηδὸν ἀνεβίβασαν αὐτοὺς εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα τῶν ἡγεμόνων, τῶν διερμηνέων κτλ. Αἱ ῥᾳδιουργίαι καὶ αἱ συκοφαντίαι τῶν ἀντιπάλων μερίδων καὶ τῶν Ἰησουΐτῶν εὗρον τότε ἀντίστασίν τινα καὶ διεσκεδάσθησαν. Ἡ δὲ τῷ 1642 ἐν Ἰασίῳ συστηϐεῖσα σύνοδος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥώσσων ἐπισκόπων διὰ παντὸς ἀπήλπισε τοὺς ἀνενδότως καταγινομένους, ἵνα ἕκαστος εἰς τὰς αἱρέσεις του προσελκύσῃ τοὺς Ἕλληνας Ὀρθοδόξους.

Ἀπελπισθεῖσαι αἱ εἰρημέναι κυβερνήσεις περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν Ἑλλήνων θανάτου, ὤμοσαν τὸν διὰ παντὸς πολιτικὸν αὐτῶν θάνατον! Ἐγκατέλειψαν αὐτοὺς, μὴ ἀσπασθέντες τὰς αἱρέσεις αὐτῶν, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ μισοχρίστου καὶ βαρβάρου δεσπότου, καὶ συνήργησαν μάλιστά τινες πολλάκις μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν σφαγὴν τῶν ἐν Χριςῷ ἀδελφῶν Ἑλλήνων!!! ἀφ' οὗ οἱ ἴδιοι ὑπὸ τὸ σύμβολον τοῦ Σταυροῦ, πρὸ τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην ἐλεύσεως τῶν Τούρκων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξοντώσωσιν αὐτοὺς, ἐπενεγκόντες αὐτοῖς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον (α). Ἡ τοιαύτη τῶν Χριστιανῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης διαγωγὴ, ἡ βαρεῖα μάστιξ καὶ ὁ ὀξὺς πέλεκυς αὐθαιρέτου καὶ βαρβάρου ἐξουσίας ἠνάγκασαν ἐπὶ τέλους πλείστους τῶν Ἑλλήνων, ἵνα, δράξαντες τὰ ὅπλα, καταφύγωσιν εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου προϋπῆρχον καὶ ἕτεροι σουνάδελφοι ὁμογενεῖς, ἔχοντες σύμβια τ' ἄγρια θηρία, πλὴν διατηροῦντες τὴν θρησκείαν, τὸν ἐθνισμὸν, τὴν τιμὴν καὶ ἀνατρέφοντες ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τὰ τέκνα των.

(α) Ὅρα τὴν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς.

Ἀλλ' ὁ Ἕλλην τὰ ὅπλα δράξας καὶ εἰς τὰ ὄρη καταφυγὼν διετήρησε δι' αὐτῶν κατ' ἀρχὰς θέσιν ἀμυντικὴν, καὶ οὐχὶ ἐπιθετικήν. Ἔμεινεν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἱκετεύων ὁσημέραι τὸν χριστιανικὸν κόσμον, ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, πρὶν ἢ βαπτίσῃ αὐτὴν ὁ ἴδιος διὰ τοῦ αἵματός του, φειδόμενος φιλανθρώπως καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς κοινῆς ἡσυχίας· καθ' ὅσον μάλιστα κατὰ τὸ πολυστένακτον καὶ πολυδάκρυτον διάστημα τῆς αἰχμαλωσίας οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἐτρέφοντο κεναῖς ἐλπίσιν, ὅτι οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ τῆς Εὐρώπης, ἀναγνωρίσαντες ἤδη τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων, κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀπελευθέρωσίν των! Πᾶς περιηγητὴς Εὐρωπαῖος ἐπισκεπτόμενος τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ τοιαύτας κομποῤῥημοσύνας λέγων εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἕλληνας, ἵνα φιλοξενῆται, ἵνα περιθάλπηται, καὶ ἵνα ἀκωλύτως κλέψῃ ἀνὰ ἕνα λίθον ἀπὸ τὰ τιμαλφῆ ἐρείπια τῶν ἀθανάτων μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας, τοῖς ἐφαίνετο ὡς τῷ ὄντι ἀπεσταλμένος, ὅπως περιεργασθῇ τὸν τόπον, ὅνπερ ἔμελλον ὅσονούπω ἵνα ἐλευθερώσωσιν οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί!!! Παρῆλθον τόσοι μαῦροι, ἀλλὰ θαυματουργοὶ αἰῶνες, καὶ μόλις αἱ Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις, συγκινηθεῖσαι σμικρὸν ἀπὸ τὰ μαρτύρια τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπὸ τὰς ὑπὲρ τούτων συνηγορήσεις τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἦλθόν ποτε εἰς ἀκμὴν, ἵν' ἀπευθύνωσι τελεσίγραφον πρὸς τὴν Πύλην περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀναμιμνησκόμεναι ὁποῖα ἱερὰ χρέη τοῖς ἐπέβαλλεν ἡ ποτὲ μήτηρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ Ἑλλάς.

Ἀλλὰ, φεῦ! Κυβερνήσεις δυσμενεῖς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀνάλγητοι εἰς τὰ μαρτύρια τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος, κωφεύουσαι εἰς τὰς γενναίας φωνὰς τῶν λαῶν των ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἑκάστοτε ἐκβακχευομέναι ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τοῦ συμφέροντος, σφόδρα ἀντέστησαν κατὰ τῆς γενναίας ἀποφάσεως ἄλλων κυβερνήσεων, εἰποῦσαι: « Δὲν δυνάμεθα

»ν' ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τὴν Πύλην τὴν ἀπὸ τῆς κυριαρ-»χίας της ἀπόσπασιν τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ ὑποστη-»ρίξωμεν τὴν τοιαύτην αἴτησιν καὶ διὰ τῶν ὅπλων εἰς »περίστασιν ἀρνήσεως. Πᾶσα δὲ ἐπέμβασις ἀπειλητικὴ »ἀντίκειται εἰς τὰ δικαιώματα τῶν κυβερνήσεων, καὶ εἰς »τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου. Ἄλλως τε πᾶν τελεσίγραφον »πρὸς τὴν Πύλην ἄνευ ἀποτελέσματος εἶνε γελοιῶδες· »ὑποστηριζόμενον δὲ παρ' ἡμῶν, ἐπιφέρει τὸν πόλεμον, »καὶ ἐπειδὴ πόλεμος κατὰ τῆς Τουρκίας δύναται νὰ σεί-»σῃ τὴν Εὐρώπην, διὰ τοῦτο πᾶν τελεσίγραφον πρὸς »τὴν Πύλην περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἀ-»παράδεκτον.»

Ἄκουε Οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ! Πρὸς Θεοῦ οἱ λόγοι οὗτοι εἶνε λόγοι σπουδαῖοι, δικαιοῦντες τὰς ἀλύσεις τῶν Ἑλλήνων, ἢ εἶνε λόγοι παιδαριώδεις, σοφίσματα πεπωρωμένης ψυχῆς; Ἂν σπουδάζων καὶ οὐχὶ κακεντρεχῶς σοφιζόμενος ἐφαντάσθη τις, ὅτι ἡ Τουρκία ἠδύνατο νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, ἂν αὗται ἀπήτουν ἢ ἀνεγνώριζον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, εἶνε τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἐφαντάσθη κώνωπα κηρύττοντα πόλεμον κατὰ τῶν λεόντων. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἦτον αὕτη ἡ αἰτία· ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοιαύτης χιμαίρας ὑπεκρύπτετο καταχθόνιος καὶ δόλιος σκοπός. Καὶ ὅμως οἱ λόγοι οὗτοι ὑποστηριχθέντες καὶ διὰ τοῦ ἑπομένου σοφίσματος περέπεισαν δυστυχῶς καὶ τὰς διατεθειμένας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Πύλης κυβερνήσεις. Ἰδοὺ τὸ πεπωρωμένον σόφισμα· « Ἡ ἀνεξαρτησία »τῆς Ἑλλάδος διαταράξει τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἰσοῤῥοπίαν.»

Ἂς ἴδωμεν κατὰ πόσον εἶνε γελοῖον τὸ σόφισμα τοῦτο, ὅπερ ἔπεισε τὰς Χριστιανικὰς κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης ἵν' ἀφήσωσι τοὺς Χριστιανοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν δουλείαν. Τί ἐζήτησαν οἱ Ἕλληνες; Ὡς τοῖς ὠφείλετο, ἐζήτησαν ἵνα καταταχθῶσιν εἰς τὴν Χριστιανικὴν οἰκογένειαν, καθὸ Χριστιανοί. Τί ἐξάγεται ἐκ τούτου; Ὅτι

οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας των καὶ τῆς φύσει τάσεώς των πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἔτεινον ἀναντιῤῥήτως εἰς τὴν ἐμπέδωσιν καὶ στερέωσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσοῤῥοπίας. Καὶ τί ἔπραξεν ὁ Ἕλλην κατ' ἀρχὰς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας του; Ὕψωσεν ἱκετικὴν φωνὴν πρὸς τὴν μεγάλην Χριστιανικὴν οἰκογένειαν, ἔτεινε χεῖρα ἱκέτιδα πρὸς τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς τῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν βίαν, ἂν καὶ νόμιμον, ὅπως θραύσῃ τὸν ζυγὸν, κατὰ τοῦ ὁποίου διεμαρτυρήθη ἀφ' ὅτου, ἐγκαταλείψας τὴν ἑστίαν του, κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια· Ἐζήτει ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας τὴν συνδρομὴν τῆς Εὐρώπης. Καὶ διὰ τί; ἵνα μὴ διαταράξῃ τὴν Ἰσοῤῥοπίαν τῆς Εὐρώπης. Πλὴν ἡ τοιαύτη γενναία διαγωγὴ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν· διὸ καὶ ὑπέμενεν ὁ Ἕλλην ἐπὶ κενῇ ἐλπίδι ἀκίνητος τὸν ζυγὸν χάριν τῆς Ἰσοῤῥοπίας τοῦ κόσμου, ἂν καὶ τοιοῦτος φόβος ἦτο καθαρῶς χίμαιρα.

Ἡ ἐν Παρισίοις τῷ 1815 συστηθεῖσα πολυθρύλλητος Ἱερὰ Συμμαχία, ἡ ἐκμεταλλεύσασα τὸ ἱερὸν ὄνομα διὰ πολιτικοὺς σκοποὺς, ἐκήρυξε διὰ τοῦ δευτέρου ἄρθρου τῆς συνθήκης της τῇ 16 Σεπτεμβρίου τὰ ἑπόμενα·

« Οἱ ἡγεμόνες τῆς Αὐστρίας, τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς »Ῥωσσίας ὁμολογοῦν, ὅτι ὁ Χριστιανικὸς κόσμος, τοῦ ὁ»ποίου καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ λαοί των εἰσὶ μέλη, δὲν ἔχει κυρί»ως βασιλέα, εἰμὴ τὸν Παντοκράτορα, τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον »τοῦ Θεοῦ τὸν Σωτῆρα ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν· »διότι ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ ἐναποταμιεύονται ὅλοι οἱ θη»σαυροὶ τῆς ἀγάπης, τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας.»

Τὴν ἄνω προκήρυξιν τῶν Χριστιανικῶν ἡγεμόνων ἰδόντες οἱ Ἕλληνες ἐχάρησαν χαρὰν ἀνεκλάλητον, διότι τοιαῦται Εὐαγγελικαὶ Ἀρχαὶ ἀναντιῤῥήτως ἀπέβλεπον τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων. «Ἡ σημαία τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας» λέγει ὁ κορυφαῖος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας σοφὸς Βιλλμαῖν «τοῖς ἐφάνη ὡς πρό-

δρομος τῆς ἀπελευθερώσεώς των (α). » Διὸ καὶ παραιτηθέντες τοῦ προμελετωμένου σκοποῦ ὑπέμενον ἄνευ ταραχῆς καὶ γογγυσμοῦ τὸν ζυγὸν, ἐλπίζοντες ὅσον τάχιον τὴν ἀπελευθέρωσίν των παρὰ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἠπατήθησαν μετ' οὐ πολὺ τῶν ἐλπίδων των! Διότι ἡ τὰ ἄνω εἰρημένα κηρύξασα Ἱερὰ Συμμαχία καὶ ἐπὶ τῷ θειοτάτῳ ὀνόματι « Ἱερὰ » ἐναβρυνομένη ὡς δῆθεν ἐνεργοῦσα ὑπὸ τὸ σωτήριον κράτος τῆς ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος, καὶ κύριον ἔχουσα σκοπὸν τὴν κατάθλιψιν τῶν λαῶν, ἐγκατέλειψε τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἀλλοπίστου καὶ ἀντιχρίστου βασιλέως, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρους Ἕλληνας ἐπέτρεψε νὰ πωλήσωσιν ὡς κτήνη Ἀβυσσινὰ εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ κατέκρινε καὶ κατεδίωκε τοὺς Ἕλληνας, ὅτε οὗτοι, ἀπατηθέντες ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ ἀπελπισθέντες περὶ πάσης Χριστιανικῆς ἀρωγῆς, ἐπεχείρισαν μόνοι, ὡς οἱ ἐν Μαραθῶνι καὶ Θερμοπύλαις πρόγονοί των, ἢ ν' ἀποτινάξωσι τὸν ἀλλόπιστον καὶ ἀφόρητον ζυγὸν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον πρὸ τόσων αἰώνων ἐστέναζον, ἢ ν' ἀποθάνωσιν ἐνδόξως ὡς ἐκεῖνοι. Ἰδοὺ τί ἐκήρυξε κατὰ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων ἐν Λαϋβάχῃ τὴν 30 Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἡ αὐτὴ ἐπὶ ἱερότητι σεμνυνομένη ἀσυστόλως συμμαχία.

« Χρήσιμοι ἢ ἀναγκαῖαι μεταβολαὶ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ »ἢ ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐπικρατειῶν πρέπον εἶνε νὰ ἐκ»πορεύωνται ἐκ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως καὶ τῆς πλή»ρους πεποιθήσεως ἐκείνων, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἔθε»σεν ὁ Θεὸς τὴν ἐξουσίαν. Πᾶν ὅ,τι παρεκτρέπεται τῆς »γνώμης ταύτης φέρει ἐξ ἀνάγκης τοὺς λαοὺς εἰς ἀτα»ξίαν, εἰς κλονισμοὺς καὶ εἰς δεινὰ βαρύτερα, παρ' ὅσα

(α) Ὅρ. Étude d'Histoire moderne Pag. 298. L'étendard de la Sainte alliance leur parut le signe précurseur de leur affranchissement.

»προτίθενται νὰ θεραπεύσωσιν. Οἱ ἡγεμόνες αἰσθανόμενοι »βαθέως τὴν ἀναλλοίωτον ταύτην ἀλήθειαν, δὲν ἐδίστα»σαν νὰ κηρύξωσι παῤῥησίᾳ, ὅτι σεβόμενοι τὰ δίκαια καὶ »τὴν ἀνεξαρτησίαν ὅλων τῶν νομίμων ἐξουσιῶν ἐθεώρη»σαν ὡς νομίμως μὴν ὑπάρχουσαν καὶ ὡς μὴ συνᾴδουσαν »πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς Εὐρώπης πᾶ»σαν λεγομένην μεταῤῥύθμισιν, ἐνεργουμένην δι' ἀπο»στασίας καὶ δι' ὅπλων. Ὡς τοιαύτης φύσεως ἐθεώρη»σαν οἱ ἡγεμόνες ...... τὰ τῆς Ἑλλάδος λαβόντα »τὴν ἀρχήν των ἐκ μηχανοῤῥαφίας ἐγκληματικῆς καὶ »ἀποκαταστήσαντα τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης »θέατρον ἀπεράντων κακῶν.»

Ἰδόντες οἱ Τοῦρκοι τὸ δεύτερον ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ 1815 τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας κατεθορυβήθησαν. Μὴ γινώσκοντες δὲ ἐν τῇ βαρβαρότητι αὐτῶν οὔτε τὴν σημασίαν οὔτε τὸν σκοπὸν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας περίφοβοι ἠρώτουν τὸν τυχόντα Χριστιανόν· «Νὲ ντεμὲκ »Σὲντ Ἀλλεάντζα; έ νὲ γιαπατζὰκ σοῦ Σὲντ Ἀλλεάν»τζα» (τί σημαίνει Ἱερὰ Συμμαχία καὶ τί προτίθεται αὕτη νὰ κάμῃ). Οἱ Τοῦρκοι ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀκαταλογίστους σφαγὰς, τὰς πυρπολήσεις, τὰς ἁρπαγὰς, τὰς ἀτιμίας, ἃς διέπραττον ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ κατὰ τῶν ἀθλίων Χριστιανῶν, ἔβλεπον δικαίως εἰς πᾶσαν σύμπνοιαν τῶν Χριστιανῶν βασιλέων ἐκδικητὰς τεσσάρων αἰώνων Χριστιανικῶν αἱμάτων! Καὶ τοιαύτην ἤλπιζεν ἵνα ἴδῃ ὁ Χριστιανικὸς κόσμος τὴν Ἱερὰν συμμαχίαν! Ἀλλ' ὅτε διὰ τῆς ἐν Λαϋβάχῃ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου τοῦ 1821 προκηρύξεως ἔμαθον ὅτι ἡ πότνια ἀδελφὴ αὐτῶν Ἱερὰ Συμμαχία, οὐ μόνον δὲν προέθετο κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τῶν ὠμοτήτων αὐτῶν, σφαζόντων καὶ ἀπολυόντων τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ θερμῶς ὑπεστήριζεν αὐτοὺς διὰ τῆς εἰρημένης προκηρύξεως, ἀπαγορεύουσα ἐπὶ γενικῇ ἐξοντώσει πᾶν κατ' αὐτῶν ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἔψαλλον ἐζάμι εἰς τοὺς μιναρέδες ὑπὲρ κατευοδώσεως τῶν σκοπῶν αὐτῆς,

ὑποςηριζούσης τοὺς τυράννους κατὰ τῶν τυραννουμένων.

Πῶς θὰ συμβιβάσῃ ἡ ἐπερχομένη γενεὰ τὴν ἄνω προκήρυξιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας μετὰ τὰς Εὐαγγελικὰς ἀρχὰς τῆς προκηρύξεως τοῦ 1815, τὰς ὁποίας ἡ ἰδία Ἱερὰ Συμμαχία ἐκήρυξεν ἐν Παρισίοις ὅτι ἠσπάσθη; Κατὰ τὸ 1815 ἐκήρυξεν ὅτι «ὁ Χριςιανικὸς κόσμος δὲν ἔχει βα»σιλέα εἰμὴ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν » καὶ κατὰ τὸ 1821 κηρύττει « νόμιμον βασιλέα τὸν ἀντίχριστον Σουλτάνον ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων.» Τοιαύτη ἄλογος λογικὴ καὶ σατανικὴ πολιτικὴ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας θέλει ἐκπλήξει τῷ ὄντι τοὺς μεταγενεστέρους καὶ πληροφορήσει αὐτοὺς περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαγωγῆς τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης.

« Τυφλὴ καὶ ἀξιοκατάκριτος εἶναι πάντοτε » λέγει ὁ Κύριος Τρικούπης (α) « ἡ πολιτική, ὁσάκις δὲν χειραγωγεῖται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς, ἀλλ' ἀποκαθίσταται καὶ βδελυρὰ ὁσάκις περιβάλλεται τὴν Ἱερὰν Θρησκείαν, ὅ ἐστὶ τὴν ὕψιστον ἠθικὴν εἰς καταπίεσιν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.»

« Ἀφ' οὗ οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ὡμολόγησαν, καθὼς εἴδαμεν ἐν τῷ ἐπὶ τῆς συστάσεώς της κηρύγματι, ἐν κατανύξει καὶ ταπεινότητι καρδίας ὡς παμβασιλέα των τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐχρεώστουν βεβαίως νὰ ὑποτάσσωνται καὶ εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ παμβασιλέως των, καθὼς τοὐλάχιστον οἱ ἴδιοι ἡγεμόνες ἀπήτουν νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῶν τῶν μὴ παμβασιλέων οἱ λαοί.

«Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, ὅ ἐστὶ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, δὲν ἐθεωρήθη ποτὲ σχολεῖον δεσποτισμοῦ καὶ δουλείας, ἀλλὰ μάθημα πρᾳότητος, ἀγάπης καὶ παραμυθίας τῶν πασχόντων, καὶ βιβλίον ἐλευθέρων ἀνδρῶν καὶ ἰσοτίμων. Ἐνήργουν ἄρα οἱ ἡγεμόνες ἐναντίον καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γράμματος τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον

(α) Ὅρ. Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Τόμος Α. Σελ. 120—123.

εἶπον, ὅτι ἔλαβον ὡς κανόνα τῆς πολιτικῆς των, ὅτε κατέκριναν παῤῥησίᾳ τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστὸν Ἕλληνας, ὡς μὴ θέλοντας πλέον νὰ μείνωσι δοῦλοι καὶ ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν μισοχρίστων δεσποτῶν των.»

«Πασίγνωστον εἶνε ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐθεώρουν καὶ ἐμεταχειρίζοντο τοὺς Ἕλληνας ὡς δούλους των, ὄχι δι' ἄλλο, εἰμὴ διότι ἦσαν Χριστιανοί. Πασίγνωστον ἐπίσης εἶνε ὅτι εἰς οἱανδήποτε στιγμὴν καὶ ἂν ἀπεφάσιζον οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ νὰ τουρκεύσωσιν, ἐγίνοντο ἐν τῷ ἅμα ἐλεύθεροι καὶ καθ' ὅλα ἰσότιμοι τῶν Τούρκων, καθὼς ἔγειναν ἐλεύθεροι καὶ καθ' ὅλα ἰσότιμοι αὐτῶν οἱ ἄλλοτε Χριστιανοὶ καὶ σήμερον Τοῦρκοι Ἀλβανοὶ οἱ ὁποῖοι καὶ ἐτυράννουν ἡμᾶς ὡς μείναντας Χριστιανοὺς (καὶ τυραννοῦν εἰσέτι τοὺς μείναντας δούλους Χριστιανούς). Διὰ τριῶν τρόπων ἐδύναντο οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ ν' ἀπαλλαχθῶσι τῆς δουλείας των· ἢ διὰ τῆς αὐθορμήτου θελήσεως καὶ τῆς πλήρους πεποιθήσεως τοῦ Σουλτάνου, τοῦ ὁποίου ἡ κατὰ τὸ 1815 κηρύξασα παμβασιλέα τῶν λαῶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν Ἱερὰ συμμαχία θεωρεῖ κατὰ τὸ 1821 νόμιμον ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν τὴν ἐξουσίαν, ἢ διὰ τῶν ὅπλων, ἢ διὰ τῆς ἀρνησιθρησκείας. Οὐδεὶς βεβαίως, σῶας ἔχων τὰς φρένας του, ἤλπιζέ ποτε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν ἐκ τῆς αὐθορμήτου θελήσεως ἑνὸς Σουλτάνου· ἡ χρῆσις τῶν ὅπλων κατεκρίνετο καὶ αὕτη καὶ κατετρέχετο ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας· δὲν ἔμενεν ἄρα ἄλλος τρόπος ἀπελευθερώσεως παρὰ τὴν ἀρνησιθρησκείαν. Τοιοῦτος ἦτον ὁ πολιτικὸς φανατισμὸς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας· ἤθελε τοὺς ἀθλίους Ἕλληνας ἢ Μωαμεθανοὺς συνδεσπόζοντας ἢ Χριστιανοὺς δουλεύοντας!»

Ἀλλ' ἡ ἀρνησιθρησκεία τοῦ Ἕλληνος ἦτο πρᾶγμα ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀφοῦ ἅπασαι αἱ μοχθηραὶ προσπάθειαι αὐτῶν τῶν ἰδίων Χριστιανικῶν κυβερνήσεων περὶ ἀλλαγῆς θρησκεύματος τῶν Ἑλλήνων ἐναυάγησαν, ὡς εἴδομεν, εἰς τὸν ἀκράδαντον σκόπελον τῆς Ὀρθοδοξίας.

Εἴπομεν τὰς ῥαδιουργίας καὶ τὰς μηχανοῤῥαφίας, ἃς ἔβαλον εἰς πρᾶξιν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ πρέσβεις τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Ἰησουῖται, ὑποστηρίζοντες οἱ μὲν τὸν μαθητὴν τῶν διαμαρτυρομένων Πατριάρχην Κύριλλον Λούκαριν, πατριαρχεύσαντα κατὰ τὸ 1623—1637, ὅπως προσελκύσῃ τοὺς Ἕλληνας Ὀρθοδόξους εἰς τὰς αἱρέσεις των, οἱ δὲ τὸν μαθητὴν τῶν Ἰησουϊτῶν Κύριλλον Κονταρῆν, πατριαρχεύσαντα κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχήν. Ἔφερον ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ εἰς Κωνσταντινούπολιν μυστικῶς καὶ τυπογραφίαν καὶ τυπογράφους, ὅπως δι' αὐτῆς διαδώσωσιν οἱ φωστῆρές των ὀπαδοὶ Πατριάρχαι τὰς νέας καὶ ὑγιεῖς δοξασίας, ἃς ἠσπάσθησαν οἱ ἴδιοι διατρίβοντες, ὁ μὲν ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὁ δὲ ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἰησουϊτῶν ἐν Γαλατᾷ. «Αἱ Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις» λέγει ὁ σοφὸς καὶ φιλαλήθης Βιλλμαίν «αἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἔμε»νον ἀδιάφοροι περὶ τῆς τύχης τοῦ δυστυχοῦς Ἑλληνι»κοῦ λαοῦ, κατεγίνοντο μετὰ ζήλου παραδόξου περὶ τοῦ »δυνατοῦ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ θρησκεύματος καὶ παραδο»χῆς νέας αἱρέσεως (α). »

Δὲν ἐπέτυχον λοιπὸν οὔτε αὐτοὶ οἱ ἑτερόδοξοι Χριστιανοὶ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ θρησκεύματος τῶν Ἑλλήνων· ἄρα ὠνειρεύετο, ὅστις ἤλπιζε τὴν τοιαύτην ἐπίτευξιν ὑπὸ τῶν

(α) Ὅρ. Etudes d'Histoire moderne... pag. 190—191... les puissances chrétiennes, si longtemps indifférentes sur le sort de ce malheureux peuple, s'occupaient avec un zèle singulier de ce qui pouvait changer sa foi, et le faire passer du schisme (*) à l'érésie.

(*) Ἀκατανόητος εἶνε ἡ φανατικὴ μωρία τῶν Καθολικῶν ἀποκαλούντων «Σχισματικοὺς» τοὺς μὴ ἀσπασθέντας τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας των. Εἰς τὰ ὄμματα τῶν δούλων τούτων τοῦ φανατισμοῦ πᾶς ὅστις ὑπερασπίζεται κατ' αὐτῶν τὴν θρησκευτικήν του πεποίθησιν εἶνε «Σχισματικός!»

Ἀρνησιχρίστων Τούρκων. Ἡ θρησκεία ὑπεστήριξεν, ἐφύλαξεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ἔσωσε τὸν ἐθνισμὸν τοῦ Ἕλληνος. Ὁ Ἕλλην καὶ πίπτων καὶ ἐγειρόμενος ἐθεώρησεν ὡς ἓν καὶ ταὐτόσημον σύμβολον τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἐθνισμὸν, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ διπλοῦ συμβόλου ἠξιώθη μικρὸν μέρος τῶν Ἑλλήνων τῆς αὐτονομίας του. Ἀφ' οὗ λοιπὸν καὶ ἡ ἀρνησιθρησκεία τοῦ Ἕλληνος ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ παρὰ τῶν Τούρκων, ὡς ἀπέτυχε καὶ παρὰ τῶν ἑτεροδόξων Χριστιανῶν!!! τί ὑπελείπετο ἄλλο; Ἡ ἐξόντωσις τῶν Ἑλλήνων! Ταύτην λοιπὸν ὑπέθαλπεν ἡ Ἱερὰ Συμμαχία διὰ τῶν ἀρχῶν της τῷ 1821, καθόσον οἱ Ἕλληνες εἶχον σταθερὰν ἀπόφασιν, οὔτε δοῦλοι νὰ μείνωσιν, οὔτε νὰ τουρκεύσωσιν, οὔτε νὰ περιμείνωσι τοῦ λοιποῦ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τοῦ οἴκτου τῶν χριστιανικῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἐπειδὴ ὤφειλον ἵνα περιμείνωσιν αἰωνίως. Τοιαύτας ἀρχὰς πρεσβευούσης τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας κατὰ τὸ 1821, ἂς κρίνῃ τώρα ἡ ἐπερχομένη γενεὰ, ἂν ἡ τοιαύτη Ἱερὰ Συμμαχία ἦτον, ὡς ἐσεμνύνετο, Ἱ ε ρ ὰ, ἢ ἀ ν ί ε ρ ο ς καὶ σ α τ α ν ι κ ή.

Ἡ ὑπὸ τὴν δευτέραν ἐ π ω ν υ μ ί α ν Συμμαχία τῶν ἡγεμόνων οὐ μόνον δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἕλληνα ὅ,τι οὗτος προέθετο πρὸ αἰώνων καὶ ἐκήρυξεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀφ' ὅτου, διαμαρτυρηθεὶς, κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη, ἀλλὰ καὶ μεταβολὰς ἐν τῇ νομοθεσίᾳ καὶ διοικήσει δὲν τῷ ἐσυγχώρει ἄνευ τῆς σ υ γ κ α τ α θ έ σ ε ω ς τοῦ Σουλτάνου. Ἔπρεπε καὶ αὗται νὰ ἐκπορεύωνται ἀπὸ τὴν ἐ λ ε η μ ο σ ύ ν η ν τοῦ Σουλτάνου· ἄλλως ὁ Ἕλλην ὤφειλε νὰ ὑπομένῃ τὸν ζυγὸν ἀγογγύστως! Ἀλλ' ὁ Ἕλλην δὲν ἐζήτει οὔτε μεταβολὰς ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, οὔτε τροποποιήσεις ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Τυράννου. Ὁ Ἕλλην ἐζήτει κάτι τι εὐγενέστερον, δικαιότερον καὶ κληρονομικῶς αὐτῷ ἀνῆκον· ἐζήτει τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του, τὴν ἅπαξ διὰ παντὸς συντριβὴν τοῦ ἀλλοπί-

στου καὶ ξένου ζυγοῦ καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτου ἀνέγερσιν ὁμογενοῦς Χριστιανικοῦ ἀγάλματος, ὡς ὁ μόνος νόμιμος κληρονόμος. Τοῦτο ἀπήτουν, τοῦτο ἐφρόνουν οἱ Ἕλληνες, ὑπὲρ τούτου διεμαρτυρήθησαν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐσυνηγόρουν καὶ οἱ Χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης. Πολλοὶ διάσημοι ἄνδρες τῆς πεφωτισμένης καὶ ἐλευθέρας Εὐρώπης, οἷος ὁ Charles Lacretelle, ὁ κορυφαῖος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας σοφὸς Villemain, ὁ κορυφαῖος τῶν συνηγόρων Εὐρωπαίων ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀπελευθερώσεως χρυσοῤῥήμων Chateaubriand καὶ πλεῖστοι ἄλλοι στεντορείως ἐσυνηγόρουν καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ διὰ τῆς δημοσιότητος ὑπὲρ τοῦ ἀδιαφιλονεικήτου δικαιώματος, ὅπερ εἶχον οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν αὐτονομίαν των. Πλὴν ἡ τῶν ἡγεμόνων Συμμαχία ἐκώφευεν ἀπέναντι τῶν δικαίων καὶ γενναίων συνηγορήσεων τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ ἀπέναντι τῶν δεινῶν τῶν Ἑλλήνων! Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες γενναιότερα, ἐλευθερώτερα καὶ Χριστιανικώτερα τῆς Συμμαχίας τῶν ἡγεμόνων φρονοῦντες, ὡπλίσθησαν ἐπὶ τέλους κατὰ τοῦ ξένου καὶ ἀλλοπίστου ζυγοῦ, ἔπραξαν κατά τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς ἀληθεῖς Χριστιανοί. Ἀπεφάσισαν εἰς τὸ πεῖσμα τῆς τε Συμμαχίας τῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ δεσπότου των νὰ ἀναστηθῶσι διὰ τοῦ αἵματός των, καὶ ἀνιστάμενοι νὰ διαιωνίσωσι τὸν Χριστιανισμὸν, τοῦ ὁποίου οἱ ὀπαδοὶ ἀδιαλλάκτως κατέτρεχον αὐτοὺς, μαχομένους ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας των.

Ἅπασαι ἐν γένει αἱ Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης παρεδέχθησαν τὸν Γαλλικὸν Κώδηκα τοῦ 1818, τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν Σωματεμπορίαν. Ἅπασαι αἱ κυβερνήσεις τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου εἶχον ἐντόνως διατάξει τοὺς εἰς τοὺς διαφόρους λιμένας ἀντιπροσώπους αὐτῶν, ἵνα καταγγείλωσι τὸν πλοίαρχον ἐκεῖνον, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ πλοῖον ἤθελεν εὑρεθῇ Μαῦροςὤνιος. Τὸ φιλάνθρωπον τοῦτο μέτρον ἅπαντες οἱ Χρι-

στιανικοὶ λαοὶ ἐχειροκρότησαν, εὐφημίσαντες τὰς κυβερνήσεις των διὰ τὴν φιλάνθρωπον ταύτην πρᾶξιν. Ἀλλ' αἱ αὐταὶ κυβερνήσεις, αἵτινες ἐτιμώρουν αὐστηρῶς, ὅντινα ἐπώλει ἕνα Μαῦρον, ἄγριον, ἄθρησκον, ἄνευ ἀναμνήσεων, ἐσυγχώρουν εἰς τοὺς πλοιάρχους των νὰ μεταφέρωσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος τῆς ἄλλοτε μητρὸς τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἀλλαχοῦ, ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Χριστιανῶν ἀντιπροσώπων, τοὺς ἀθλίους Χριστιανοὺς Ἕλληνας πλήρεις ἐνδόξων ἀναμνήσεων καὶ περικλεοῦς καταγωγῆς!!! «Et quelle double abomination! Quoi! ces vaisseaux de Chrétiens qui ont porté en Europe les Hordes mohametanes de l'Afrique pour égorger des Chrétiens, ont rapporté en Afrique les femmes et les enfants de ces chrétiens pour être vendus et réduits en servitude! Et ces auteurs de la traite des blancs oseraient parler de l'abolition de la traite des négres, oseraient prononcer des paroles d'humanité, oseraient se vanter de la philantropie de leur politique! (α)».

Ἄφησαν ἀτιμώρητον Δύναμιν Χριστιανικὴν, Κυβέρνησιν τὰ μάλα πεπολιτισμένην, ὅτε ἐπώλησεν οὐχὶ ἕνα Μαῦρον, οὐχὶ ἓν ἢ δύο ἄτομα ἄδοξα, ἄθρησκα καὶ ἄγρια, ἀλλὰ χιλιάδας ἀτόμων, λευκοτάτων Χριστιανῶν, ἐνδόξων προγόνων, ἀδελφῶν ἐν Χριστῷ καὶ πολιτισμῷ, κατοικούντων οὐχὶ τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀβυσσινίας, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς Εὐρώπης!!! Ἀπανθρώπως ἐπώλησεν ἡ κυβέρνησις αὕτη χιλιάδας Χριστιανοὺς, ἔθνους ἡμέρου καὶ εὐγενεστέρου τήν τε καταγωγὴν καὶ τὰς ἀναμνήσεις καὶ αὐτῆς τῆς αἰσχροκερδοῦς πωλητρίας. Ἡ ἄπληστος αὕτη κυβέρνησις, εἰς ἁπάσας τὰς βίβλους τῆς ὁποίας δι' αἵματος ἀνθρωπίνου εἶνε ἐγγεγραμμένον τὸ συμφέρον, ἄνευ τύψεως συνειδότος ἐκδύεται τὸ δέρας τοῦ Χριστιανικοῦ ἀρνίου, καὶ ἐν-

(α) Ὅρ. Chateaubriand, Itinéraire.

δύεται τὸ τῆς παρδάλεως, προκειμένου περὶ ὑλικοῦ συμφέροντος. Οὐδαμοῦ εἰς τὰς βίβλους της εἶνε ἐγγεγραμμένα δικαιοσύνη, φιλανθρωπία, ἐθνικὸν δίκαιον κτλ. Συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπου ὑποφέρει τὸ βαμβάκιόν της καὶ ὁ σίδηρος· οὐδέποτε ἐσυνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ περιϋβριζομένου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος δεινοπαθούσης. Ἐσυνηγόρησέ ποτε ὑπὲρ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, διότι καθυπαγομένη αὕτη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μεξικοῦ ἐπαρουσίαζε πλούσια λάφυρα, ἀπελευθερουμένη· ἐν ᾧ ὁ Ἕλλην ἐλεύθερος ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ τῇ διαφιλονεικήσῃ διὰ τῆς ἐμπειρίας του, τῆς τόλμης καὶ τῆς ἀγχινοίας του κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὑλικῶς τε καὶ ἠθικῶς τὴν δι' ἀνομιῶν κτηθεῖσαν ὑπεροχήν της. Δὲν ἐσυνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀπεναντίας δὲ φοβηθεῖσα μήπως πόλις τις Ἑλληνική, ὑπὸ τὴν προστασίαν της δυστυχῶς τότε, γίνῃ ἀρχὴ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων οὖσα αὕτη ἤδη ἐλευθέρα, τὴν ἐπώλησεν ἀπανθρώπως εἰς τὸν τύραννον, ἵνα οἱ ἀτυχεῖς Ἕλληνες στερηθῶσι τοῦ μόνου ἐλευθέρου προπυργίου! «Προπύργιον» λέγει ὁ σοφὸς Βιλλμαῖν «ἐθεωρεῖτο ἡ Πάργα, ἐφ' οὗ ἠ»δύναντο μίαν ἡμέραν νὰ στηριχθῶσιν οἱ Χριστιανοὶ τῆς »Ἠπείρου καὶ τῆς Πελοποννήσου». Ἐπώλησεν ἡ ἀσεβὴς αὕτη σωματέμπορος κυβέρνησις εἰς τὸ πεῖσμα τῶν λοιπῶν κυβερνήσεων τὴν Ἑλληνικὴν Πάργαν εἰς τὸν Ἀλῆ τὸν τύραννον τῆς Ἠπείρου κατὰ τὸ 1819 ἀντὶ εὐτελοῦς χρηματικῆς ποσότητος εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἅπασα ἡ Εὐρώπη εἶχε παραδεχθῆ τὸν Γαλλικὸν Κώδικα!!! Μοναδικὴ τῷ ὄντι ἐξύβρισις τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ!!! καὶ τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος!!!

«Ἐνταῦθα» λέγει ὁ Βιλλμαῖν «ἁρμόζει νὰ ἀναφέρῃ »τις μίαν τῶν μᾶλλον ἀξιοθρηνήτων πράξεων τῆς με»ταγενεστέρας νέας πολιτικῆς, ἥτις ἐφαίνετο ὡς ὁ ἀπαί»σιος οἰωνὸς τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Ἑλλάδος ἐκ μέ»ρους τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, ὅς-

»τις πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπιμόνως κατεγίνετο νὰ μηδε-»νίσῃ ὅλους ἐκείνους, οἵτινες τῷ ἀντεστάθησαν, εἶδε »μετὰ θλίψεως τὴν Πάργαν προστατευομένην ὑπὸ τῆς »Ἀγγλικῆς σημαίας· μὴν ἀποπειραθεὶς δὲ νὰ διαφυ-»λονεικήσῃ τὸ δίκαιον τῆς Ἀγγλικῆς κατοχῆς ἐπροτί-»μησε νὰ διαπραγματευθῇ μίαν λείαν παρὰ νὰ ζητήσῃ »μίαν κατοχὴν ἀβεβαίαν· συνεφώνησεν ὅθεν μετὰ τοῦ »Ἄγγλου πρέσβεως, ὅστις ἐπώλησε!!! τὴν Πάργαν, »τὰ τείχη αὐτῆς, τὰς ἐκκλησίας αὐτῆς καὶ τὰς οἰκίας »της διὰ 500 χιλιάδας σεληνίων (α)... ἀπὸ τῆς κα-»λύβης τοῦ πτωχοῦ μέχρι τῶν ἱερῶν ἀμφίων τῶν Ἐκ-»κλησιῶν... οἱ πτωχοὶ καὶ τετραχηλισμένοι κάτοικοι »κατέφυγον ζητοῦντες ἄσυλον εἰς τὴν Κέρκυραν, εἰς τό-»πον κατοχῆς ἔθνους, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον βαρβάρως ἐ-»πώλησε τὴν πατρίδα των!»

Ἰδοὺ τί ἔπραξεν ἡ σεμνυνομένη ὡς πρώτη τῆς ὑδρογείου φιλάνθρωπος καὶ πεπολιτισμένη Ἀγγλικὴ κυβέρνησις! Ἂς ἀποφανθῇ ἡ ἐπερχομένη γενεὰ ἂν οἱ ἀντιπράττοντες εἰς τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰσι Χ ρ ι ς ι α ν ο ὶ καὶ π ε π ο λ ι τ ι σ μ έ ν ο ι!!!

Αἱ λοιπαὶ ὅμως Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις δὲν ἐτιμώρησαν τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην πρᾶξιν, εἰ καὶ πρὸ ἑνὸς ἔτους εἶχον παραδεχθῇ τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν σωματεμπορίαν Γαλλικὸν κώδηκα, εἰ καὶ ἅπας ὁ Χριστιανικὸς κόσμος καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ κειμένῳ, ἠγανάκτησαν κατὰ τῆς ΠΩΛΗΤΡΙΑΣ τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων!!! Δὲν τὴν ἐτιμώρησαν, διότι ἀνάλογος τῆς πράξεως τιμωρία ἐπὶ τῆς γῆς καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δὲν εὑρίσκεται. Παρομοία πρᾶξις χρήζει εἰδικῆς τιμωρίας, οἵαν ἐπιφυλάττεται τὸ ἀδέκαστον δικαστήριον κατὰ τὸν Monti.

(α) Σημ. Ἡ ἀληθὴς ποσότης δὲν εἶνε αὐτη. Ἐν τῷ κειμένῳ θέλομεν ἰδεῖ τὴν ἀληθῆ ποσότητα, ἧς ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἠξίωσε τοὺς ἀθλίους Παργίους!

Ὕστερον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἱκεσιῶν θερμοτάτων ἀπελπισθεὶς ὁ Ἕλλην πάσης Χριστιανικῆς ἀρωγῆς κατέφυγεν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐπιθετικῶν ὅπλων του μὲ γενναίαν ἀπόφασιν ἢ νὰ ἐλευθερωθῇ Χριστιανὸς, ἢ νὰ ἀποθάνῃ Χριστιανὸς, διότι εἶδε πλέον ἐναργῶς, ὅτι εἰ ἐπερίμενε τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τῆς εὐσπλαγχνίας τῶν Χριστιανικῶν ἡγεμόνων, ἔμελλε διὰ παντὸς νὰ μείνῃ ὑπὸ τὸν ἀφόρητον ζυγὸν, καὶ ὅτι ἐκεῖνος, ὃν εἶχεν ἀδελφὸν ἐν Χριστῷ καὶ πρὸς ὃν ἔτεινε χεῖρα ἱκέτιδα, οὐ μόνον βοήθειαν δὲν τῷ ἐχορήγει, ἀλλὰ καὶ ἀπανθρώπως τὸν ἐπώλει εἰς τὸν τύραννον, καὶ τὸν ἠπείλει ἄν ποτε ἤθελε τολμήσει νὰ διαῤῥήξῃ τὰ δεσμὰ τῆς αἰχμαλωσίας του, ὡς ἂν ὑπῆρχε συμβόλαιον αἰχμαλωσίας μεταξὺ τοῦ Ἕλληνος καὶ τῶν τυράννων του, ἢ ὡς ἂν ὁ Ἕλλην εἶχεν ἁμαρτήσει τόσον κατὰ τῆς ἡσυχίας τοῦ κόσμου, ὥστε ὤφειλε νὰ μείνῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν πρὸς σωφρονισμὸν, πρὸς διατήρησιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ ἁμαρτήματός του. Ἀλλ' ὁ Ἕλλην οὔτε εἰς τὸ παρελθὸν οὔτε εἰς τὸ ἐνεστὼς εἶχεν ἁμαρτήσει κατὰ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἰσοῤῥοπίας τοῦ κόσμου· ἀπεναντίας χάριν αὐτῶν ὑπέστη βαρύτατον ζυγὸν ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους, καὶ δὲν κατέφυγεν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰ ὅπλα, ὅπως τὸν θραύσῃ, ἢ ἄλλως ἀποθάνῃ ἐνδόξως, τρεφόμενος δικαίαις ἐλπίσιν, ὅτι ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἐκτιμῶν τὴν γενναίαν ταύτην αὐταπάρνησιν τοῦ Ἕλληνος ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἡσυχίας, θέλει ἐννοήσει ὁποῖα χρέη τῷ ἐπέβαλλον ἥ τε πάσχουσα ἀνθρωπότης καὶ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἤθελε τρέξει προθύμως εἰς βοήθειαν τῶν ἀτυχῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων.

Φεῦ! οὐ μόνον χεῖρα βοηθείας δὲν ἔδωκαν αἱ Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις εἰς τοὺς Ἕλληνας δεινοπαθοῦντας καὶ στενάζοντας ὑπὸ τὸν ζυγὸν, ἀλλ' οὔτε, ὅτε, κηρυχθέντος τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τὸ 1821, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πρέσβεων τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων μετὰ τοῦ ἀγρίου φανατισμοῦ συνω-

μόσασα πολιτικὴ λύσσα ἔϐυε καὶ ἀπώλυε μετὰ θηριώδους εὐχαριστήσεως τοὺς ἀθλίους Χριστιανούς, καὶ ἀνήρτα μετὰ τὴν θείαν λειτουργείαν τὴν ἁγίαν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἀγχόνην ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης πύλης τοῦ πατριαρχείου, πρὸς πλειοτέραν ἐξύβρισιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, τὸν ἀρχηγὸν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, τὸν πρωτομάρτυρα τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, τὸν Πατριάρχην, τὸν ἀοίδιμον Γρηγόριον, καὶ μετ' οὐ πολὺ τοὺς λοιποὺς πολιοὺς μάρτυρας, τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου!!! Οὔτε, ὅτε οἱ γυναικωνῖται τῶν Χριστιανῶν παρεϐιάζοντο, αἱ εἱρκταὶ κατεπληροῦντο ἀθώων Χριστιανῶν, αἱ περιουσίαι ἡρπάζοντο, τὸ αἷμα τῶν ἀθλίων Ῥαϊάδων Χριστιανῶν ἔῤῥεε ποταμηδὸν εἰς τὰς ἀγυιὰς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδες καὶ γέροντες κατ' ἀγέλην ἐσύροντο εἰς τὰς εἱρκτὰς, εἰς τὴν σφαγὴν καὶ εἰς τὴν ἀγχόνην!!! Οὔτε, ὅτε ὁ ἀχαλίνωτος, ὁ μανιώδης, ὁ φανατικὸς, ὁ βάρϐαρος ὀθωμανικὸς ὄχλος ἐξεμαίνετο, κορεσθεὶς ἤδη αἵματος, κατὰ τῶν Ἱερῶν ναῶν τῶν Χριστιανῶν, βεϐηλόνων τὴν Ἱερὰν κατοικίαν τοῦ Χριστοῦ, συντρίϐων καὶ ποδοπατῶν τὰς ἁγίας εἰκόνας, ἁρπάζων καὶ χλευάζων τὰ Ἱερὰ ἄμφια καὶ σκεύη!!! Οὔτε, ὅτε τὰ φρικώδη ταῦτα κακουργήματα καὶ ἀνοσιουργήματα ἐπράττοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Χριστιανικῶν Αὐλῶν ἠθέλησαν οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ ἵν' ἀναχαιτίσωσι τοὺς αἱμοχαρεῖς Ἀσιανοὺς θύοντας καὶ ἀπολύοντας τοὺς Ἕλληνας Χριστιανούς!!! Μέγιστον πένθος ἐπένθησαν τότε ἥ τε Κωνσταντινούπολις, ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Σμύρνη, αἱ Κυδωνίαι, ἡ Χῖος καὶ πάμπολλαι ἄλλαι πόλεις τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅπου ὑπῆρχον ἄθλιοι Ῥαϊάδες.

«Ὅτε ἐπὶ τῆς βασιλικῆς καθέδρας, λέγει ὁ Κύριος »Τρικούπης, ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Εὐ»ρωπαϊκῶν Αὐλῶν καὶ διὰ τῶν διαταγῶν τοῦ ἰδίου Σουλ-

»τάνου ἐχέετο ποταμηδὸν καὶ ἀνηλεῶς τὸ αἷμα τοῦ Ἱε-»ροῦ κλήρου, τῶν ἀρχόντων, τῶν ἐμπόρων, τῶν τεχνι-»τῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὄχλου· ὅτε διὰ μόνης τῆς φυγῆς »καὶ αὐτῆς ἐπὶ θανατικῇ ποινῇ ἀπηγορευμένης, οἱ μὲν »ἄνδρες ἤλπιζον ν' ἀποφύγωσι τὰς βασάνους καὶ τὸν θά-»νατον, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν ἀτιμίαν· ὅτε τὰ Ἅγια τῶν »Ἁγίων ἐμιαίνοντο, καὶ ὅ,τι ἐσέβετο καὶ ἐπροσκύνει ὁ »Χριστιανὸς ἐσυντρίβετο καὶ ἐποδοπατεῖτο ἢ ἐχλευάζε-»το· ὅτε αἱ οἰκίαι ἐπατοῦντο καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι ἡρπάζον-»το· ὅτε ὅλα ταῦτα ἐπράττοντο, ὡς προείπομεν, ἐν τῇ »βασιλικῇ καθέδρᾳ ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν ἀντιπροσώπων »τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν καὶ τὰ πλειότερα διὰ τῶν δια-»ταγῶν τοῦ ἰδίου Σουλτάνου, εὔκολον εἶνε νὰ συμπεράνῃ »τις τὰς αἱματοχυσίας καὶ τὰ παντὸς ἄλλου εἴδους παθή-»ματα τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὰ ἄλλα μέρη »τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας· ὅπου ἦσαν Τοῦρκοι καὶ »Ἕλληνες, ἐκεῖ καὶ σφαγαὶ καὶ ἁρπαγαὶ καὶ ἀτιμίαι.»

Ἐκ τούτων καὶ ἄλλων χειροτέρων θέλει ἰδεῖ ἡ ἐπερχομένη γενεά, ὅτι οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, εὐκολύνοντες τὰ καταστρεπτικὰ σχέδια τῶν τυράννων διὰ τῆς διαγωγῆς των καὶ ἀντιπράττοντες εἰς τὰ ἀμυντικὰ τῶν Ἑλλήνων, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες, βεβαίως ἐπετάχυνον τὴν ἐξόντωσίν των.

Αἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης, κηρυχθέντος καὶ προχωροῦντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἐκήρυξαν Οὐδετερότητα. Καὶ ὅμως ἀνάνδρως καὶ ἀπανθρώπως ἐνέδωσαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν Χριστιανικῶν κυβερνήσεων, ὅπως αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαὶ ἐπισκεφθῶσι τὰ πλοῖα τῶν Εὐρωπαίων καὶ συλλάβωσι τοὺς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν σημαιῶν των, ὡς εἰς ἄσυλον, προστρέχοντας ἀθῴους χριστιανοὺς Ἕλληνας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ. Διὰ τῆς αἰσχρᾶς ταύτης συναινέσεως τῶν πρέσβεων ἐπὶ καταστροφῇ τῶν Ἑλλήνων οἱ αἱμοχαρεῖς Τοῦρκοι ἐξεμαίνοντο πλειότερον, θεωροῦντες τὴν ἀγενῆ ταύτην συγκατάθεσιν τῶν

ἐξευτελισάντων τὰς σημαίας των πρέσβεων ὡς ἐπιδοκιμασίαν καὶ δικαίωμα εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἔδωκαν διαταγὰς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν προξένους νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν ἐπίσκεψιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν πλοίων, καὶ τὴν σύλληψιν τῶν εἰς αὐτὰ καταφυγόντων Ἑλλήνων, καί τοι πεποιθότες, ἐξ ὅσων ὁσημέραι ἔβλεπον ἰδίοις ὄμμασι καὶ ἤκουον, ὅτι τὸ τοιοῦτον δικαίωμα παραχωρηθὲν εἰς τοὺς φανατικοὺς καὶ βαρβάρους Τούρκους παρὰ τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων ἦτον ἀδιαφιλονείκητον δικαίωμα σφαγῆς καὶ ἐξανδραποδισμοῦ. Διὰ τοιαύτης διαγωγῆς οἱ πρέσβεις οὐ μόνον ἐνεθάῤῥυναν τοὺς αἱμοχαρεῖς Ἀσιανοὺς, οὐ μόνον ἀντιχριστιανικὸν πνεῦμα ἔδειξαν, ἀλλὰ παρεβίασαν καὶ τὸ καθῆκον τῆς Οὐδετερότητος, ἣν ἐκήρυξαν ἐξ ἀρχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος. Ἔπραξαν χεῖρον! Κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος προκήρυξιν τῆς Οὐδετερότητος ὤφειλον αἱ Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις ἢ νὰ προστατεύσωσιν ἀδιακρίτως τοὺς ἀθῴους καὶ ἀόπλους, εἴτε Χριστιανοὺς, εἴτε Τούρκους προστρέχοντας ὑπὸ τὴν ἀπαραβίαστον σημαίαν των, ἢ ἐν τῇ αὐστηροτάτῃ οὐδετερότητι νὰ μὴ προστατεύσωσιν οὐδὲν τῶν διαμαχομένων μερῶν.

Ὑπάρχουσι δύο οὐδετερότητες, ἡ μὲν, περιωρισμένη ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμερολήπτου αὐστηρότητος, ἀπαγορεύει τὸ πᾶν εἰς ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη ἐξίσου· ἡ δὲ, συγκαταβατικὴ ἢ φιλανθρωπίας χάριν, ἢ ἰδικοῦ συμφέροντος, ἐπιτρέπει τὸ πᾶν εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη ἐξίσου. Ἡ μὲν πρώτη εἶνε μὲν σκληρὰ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀδύνατον μέρος, ἀλλ' εἶνε δικαία καὶ ἀληθὴς Οὐδετερότης καθ' ὅλας τὰς ἀρχάς της· ἡ δὲ δευτέρα ἀποβλέπουσα εἰς αἰσχροκερδὲς συμφέρον (διότι εἰς τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποβλέπει) εἶνε ἰδιοτελὴς καὶ βλάπτει μᾶλλον τὸ ἀδύνατον μέρος. Ἀλλ' ὅταν ἡ κεκηρυγμένη οὐδετερότης συγχωρεῖ εἰς ἓν τῶν δύω διαμαχομένων μερῶν καὶ μάλιστα εἰς τὸ δυνατώτερον, τὸ πλουσιώτερον καὶ ἰσχυρότερον, καὶ ἀπαγορεύει αὐστηρῶς εἰς

τὸ ἕτερον τὸ ἀδυνατώτερον, τὸ πενέστατον καὶ καταδιωκόμενον; εἶνε βδελυρὰ σύμμαχος τοῦ πρώτου τοῦ ἰσχυροῦ καὶ ἀδίκου, καὶ καθαρῶς ἐχθρὰ τοῦ δευτέρου τοῦ ἀδυνάτου καὶ ἀδικουμένου. Ὅθεν αἱ χριστιανικαὶ κυβερνήσεις ἐπιτρέπουσαι νηοψίαν καὶ πολλὰ ἄλλα, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπαγορεύουσαι, ἦσαν καθαρῶς σύμμαχοι τῶν Τούρκων καὶ ἐχθραὶ τῶν Ἑλλήνων· συνῆργον καὶ αὗται μετὰ τῶν δημίων εἰς τὴν σφαγὴν καὶ εἰς τὸν ἐξανδραποδισμὸν τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν Ἑλλήνων. Ἄρα ἡ ἐπερχομένη γενεά, λαμβάνουσα γνῶσιν τῆς διαγωγῆς τῶν Χριστιανικῶν κυβερνήσεων δὲν δύναται, εἰμὴ νὰ ἐκδώσῃ καὶ κατὰ τῶν συνεργῶν τὴν αὐτὴν καταδίκην, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκδώσῃ καὶ κατὰ τῶν αὐτουργῶν τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ποινικὸς νόμος, ὡς γνωστὸν, καταδικάζει εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν τόν τε αὐτουργὸν καὶ τὸν ἐν γνώσει συνεργὸν τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος· ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ποινικὸς νόμος, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἡ ἐπερχομένη γενεὰ θὰ φανῇ αὐστηροτέρα μᾶλλον διὰ τὸν συνεργὸν ἢ διὰ τὸν αὐτουργὸν, διότι οὗτος ὢν ἐν πολέμῳ, βάρβαρος καὶ ἀντίχριστος, ἔπραξε συμφώνως μὲ τὴν ἀνατροφήν του, τὸν πολιτισμόν του, τὴν ἀγριότητά του καὶ τὸν φανατισμόν του· ἀλλ' ὁ συνεργὸς, διάγων ἐν εἰρήνῃ, ἔχων θρησκείαν διδάσκουσαν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ὢν εἰς τὴν περιωπὴν τοῦ πολιτισμοῦ, ἔπραξεν ἐναντίον τῶν ἀρχῶν τῆς εἰρήνης, τῆς θρησκείας, τοῦ πολιτισμοῦ, συνεμάχησε μετὰ τοῦ μισοχρίστου καὶ βαρβάρου κατὰ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν!!! Ἔπραξε διπλοῦν ἔγκλημα θρησκευτικόν τε καὶ πολιτικὸν, ἄρα διπλῆ καὶ σκληροτέρα θὰ ἦνε καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ καταδίκη.

Ἡ ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε καὶ αὐτὴ οὐδετερότητα κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα· καὶ ὅμως ὁ Φιλότουρκος καὶ χάριν τῶν Τούρκων μισέλλην Θωμᾶς Μαιτλάνδος, ὁ κατὰ δυστυχίαν τῶν Ἑλ-

λήνων τότε μέγας Ἁρμοστὴς τῆς Ἑπτανήσου ὁ καὶ παρὰ τῶν συμπολιτῶν του μετονομασθεὶς « Σουλτὰν Θωμᾶς » (King-Tom) διὰ τὴν σκληροκαρδίαν καὶ τὸν δεσποτισμόν του, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ διαπραγματευθεὶς καὶ ἐκτελέσας τὴν ἀπανθρωποτέραν διαπραγμάτευσιν καὶ ἐκτέλεσιν, τὴν πώλησιν δηλ. τῆς πολυπαθοῦς Πάργας εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, αὐτὸς τοὺς μὲν Τούρκους ἐδέχετο φιλοφρονέστατα ἐν τοῖς λιμέσι τῆς Ἑπτανήσου καὶ τοὺς ἐτροφοδότει, τοὺς δὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς Ἕλληνας κατεδίωκε καὶ ἀπηγόρευεν ἐπὶ θανατικῇ ποινῇ πᾶσαν ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν Ἑπτανησίων τροφοδοσίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἐφυλάκισε τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἱερεῖς Ἑπτανησίους ἐτιμώρησε διὰ τὸν ΜΟΝΟΝ λόγον ὅτι ηὔχοντο οὗτοι ὑπὲρ κατευοδώσεως τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων!!! Ἅπας ὁ κόσμος γνωρίζει τὰς ἐστιγματισμένας πράξεις τοῦ φιλοτούρκου τούτου τυράννου κατὰ τῶν Ἑπτανησίων, ὅτε οὗτοι ἔδραξαν τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν. Ἐκρέμασεν ὁ βάρβαρος πέντε Ζακυνθίους, τὸν Θεόδωρον Πέταν καὶ τέσσαρας ἄλλους, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα, κατὰ βδελυρὰν Ἀσιατικὴν μίμησιν, ἔθεσεν ἐντὸς κιγκλιδωτῶν πλεγμάτων καὶ ἐστύλωσεν αὐτὰ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν πέριξ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος λόφων εἰς τρόμον καὶ φρίκην τῶν συμπολιτῶν τῶν θυμάτων. Τρομεραὶ προγραφαὶ εἰς ἀειφυγίαν καὶ δημεύσεις περιουσιῶν τῶν Ἑπτανησίων, ἐγένοντο κατὰ διαταγὴν τοῦ Σύλλα Μαιτλάνδου, ὅτε οἱ ἀδελφοὶ Ἑπτανήσιοι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ πίστεως καὶ ἐλευθερίας τῶν δούλων ἀδελφῶν.

Ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων ἐντεῦθεν τοῦ Μακρυνόρους πάμπολοι κάτοικοι τῆς Αἰτωλοακαρνανίας Χριστιανοὶ κατέφυγον σωτηρίας χάριν εἰς τὸ νησίδιον τοῦ Καλάμου, τὸ ἕως τότε ἔρημον καὶ ἀκατοίκητον. Ἀλλ' ὁ μέγας τὴν θηριωδίαν ἁρμοστὴς Μαιτλάνδος, τοῦτο μαθών, ἔστειλεν ἀμέσως στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ ἀπεδίω-

ξεν ἀσπλάγχνως τοὺς ἀθλίους Ἕλληνας, ἀναγκάσας αὐτούς, ἵνα ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔφυγον πρὸ ὀλίγου οἱ δυστυχεῖς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας, ὡς μὴ δυνάμενοι ν' ἀντισταθῶσι κατὰ τῶν πολυαρίθμων ἐχθρῶν, καὶ μὴ θέλοντες νὰ προσκυνήσωσιν εἰς τοὺς δημίους. Ἐζήτησαν οἱ διωκόμενοι παρὰ τοῦ Ἁρμοστοῦ ἄσυλον κἂν διὰ τὰς γυναῖκας, τοὺς γέροντας καὶ τὰ ἀνήλικα τέκνα των· ἀλλ' οὔτε κατὰ τοῦτο εἰσηκούσθη ἡ δέησίς των. (α) Ἄκαμπτος ἔμεινεν ὁ μισέλλην Μαιτλάνδος, διότι σκοπὸν εἶχεν ἀναμφιβόλως διὰ τῆς τοιαύτης ἀπανθρώπου πράξεως νὰ βιάσῃ τοὺς ἀθλίους Ἀκαρνάνας νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς δημίους, ὅπως εὐαρεστήσῃ τὸν φίλον του Σουλτάνον!!!

Ἰδοὺ τί ἔπραττεν ἡ ἐν Ἑπτανήσῳ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς οὐδετερότητος. Βδελυρὰ καὶ κακοῦργος εἶνε ἡ πολιτική, ὅταν εἰς τὰς ἀπείρους ἀδικίας προστίθησι καὶ τὴν σατανικὴν ὑποκρισίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς οὐδετερότητος. Ὠφελιμωτέρα ἦτο διὰ τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας ἡ ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς Τουρκίας κήρυξις τοῦ Μαιτλάνδου, ἢ ἡ ὑπὸ τὴν οὐδετερότητα ἄνανδρος ὑποκρισία, ἡ τοὺς μὲν Ἕλληνας ἐξαπατῶσα καὶ καιρίας πληγὰς αὐτοῖς ἐπενεγκοῦσα, τοὺς δὲ Τούρκους κάλλιον ἢ ἀναφανδὸν βοηθοῦσα.

Καὶ ἄλλαι Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις ἐκήρυξαν ὡσαύτως οὐδετερότητα, ἅμα κηρυχθέντος τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὅμως Χριστιανικὰ πλοῖα μετέφερον ἐκ τῶν ἀπωτάτων μερῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς τὰς ὀρδὰς τῶν Μωαμεθανῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἵνα ἐξοντώσωσι τοὺς Ἕλληνας Χριστιανοὺς καὶ κατερημώσωσι τὴν ἔνδοξον χώραν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ

(α) Ὅρα Τρικούπ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. ἐπαναστ. Τομ. 2 Σελ. 372, περὶ τῶν πολυειδῶν κακώσεων τοῦ τυράννου τούτου κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος.

τῶν περικλεῶν ἀναμνήσεων! Χριστιανοὶ ἐπώλουν τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς Ἕλληνας ὡς κτήνη ἀβυσσινά!!! τοὺς ἀπογόνους τοῦ Περικλέους!!! Τοιαῦτα ἔπραττον καὶ παρόμοια ἐσυγχώρουν αἱ Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις, ὅτε ὁ Ἕλλην ἐμάχετο, ὅπως θραύσῃ τὸν ἀλλόπιστον ζυγόν! Προμηθεύουσαι ἀπερισκέπτως ἢ ἐσκεμμένως εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς τάξεως, ἣν καθιέρωσεν ὁ πολιτισμὸς τοῦ ΙΘ΄. αἰῶνος, ἅπαντα τὰ μέσα, δι' ὧν ἠδύναντο οὗτοι τάχιον νὰ φθάσωσιν, εἰς ὃν προέθεντο σκοπὸν, αἱ Χριστιανικαὶ κυβερνήσεις ἔπραττον ἔγκλημα θανάσιμον, στιγματίζον αὐτὰς ἀνεξαλείπτως δι' αἵματος.

« Δύναταί ποτε ἡ ἐπερχομένη γενεὰ, » λέγει ὁ ἀοίδιμος Chateaubriand « νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Χριστιανικὸς »κόσμος εἰς ἐποχὴν τοῦ μεγαλειτέρου πολιτισμοῦ ἄφη»σε πλοῖα ὑπὸ Χριστιανικὴν σημασίαν νὰ μεταφέρωσι »τὰς Ὀρδὰς τῶν Μωαμεθανῶν ἐκ τῶν λιμένων τῆς Ἀ»φρικῆς εἰς τοὺς τῆς Εὐρώπης, ἵνα κατασφάξωσι Χρι»στιανούς; Στόλος συγκείμενος ἐξ ὑπερεκατὸν πλοίων »καὶ κυβερνώμενος παρ' ὀπαδῶν δῆθεν τοῦ Εὐαγγε»λίου, διῆλθε τὴν Μεσόγειον, φέρων τῷ Ἰμβραΐμῃ τοὺς »ὀπαδοὺς τοῦ Κορανίου, οἵτινες ἤρχοντο νὰ καταστρέ»ψωσι τὸν Μωρέαν (α).»

Ἀφ' οὗ καὶ διὰ τοιούτων ἀνηκούστων ἐναντιοτήτων καὶ ἀπανθρώπων πράξεων δὲν ἐπέτυχον ν' ἀναχαιτίσωσι τὸν Ἑλληνικὸν χείμαρρον, ἔβλεπον δὲ καὶ τοὺς λαοὺς ἅπαντας εὐχομένους ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος, ἤλλαξαν πολιτικὴν, φανεῖσαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Ἤθελον τὴν Ἑλλάδα διῃρημένην εἰς ὁμοσπονδίας μικρὰς καὶ ὑποτελῆ εἰς τὴν Τουρκίαν, ἵνα, ἐξασθενοῦσαι αὐτὴν οὕτως, τὴν ἔχωσιν ὑποχείριον καὶ ἕρμαιον τῶν κακοβούλων σκοπῶν των. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, ὡς μὴν ἐπικαλεσθέντες τὰς Χριστιανικὰς κυβερνήσεις, ὅπως συζητήσωσι τὰ ἀδιαφι-

---

(α) Ὅρα Itinéraire de Paris à Jérusalem, Tom. 1. pag. 12.

λονείκητα δικαιώματά των, διεμαρτυρήθησαν ἐντόνως κατὰ τῆς ἀτίμου ταύτης ἀποφάσεως, ἀφ' οὗ ἐπὶ πέντε κατὰ συνέχειαν ἔτη ἔχυνον ἀφειδῶς τὰ αἵματά των ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἑνότητος, καὶ ἀφ' οὗ ὑπὲρ τούτων καὶ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐσυνηγόρουν. Πλὴν αἱ δίκαιαι διαμαρτυρήσεις τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, διὸ καὶ ἦλθον νὰ πειθαναγκάσωσι τὴν Ἑλληνικὴν θέλησιν. 'Αλλ' ἡ Θεία Πρόνοια, ἥτις διεῖπε τότε τὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων καὶ διεύθυνε τὸν ἀγῶνα, ἄλλως εἶχεν ἀποφασίσει εἰς τὰς ἀνεξερευνήτους βουλάς της. Αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ὑπερμάχους τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας μετεχειρίσθη ὄργανον καταστρεπτικὸν τῆς ἰσχύος της ἐν Ναβαρίνῳ.

Δὲν ἦτον αὐτόχρημα μωρία ἡ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν ἀντίπραξις; Δὲν ἐτύφλωττον τῷ ὄντι πονηρὰν πολιτικὴν τυφλότητα οἱ μὴ βλέποντες ὅτι πρὸ αἰώνων ἡ Ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία εἶχε σκηνώσει εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τοῦ Πίνδου, τοῦ Σουλίου, τοῦ Παρνασσοῦ, τοῦ 'Ολύμπου, τῆς "Οσσης, τοῦ Ταινάρου, τοῦ Ταϋγέτου, καὶ τοῦ Μαλέα, καὶ δὲν ἀνέμενεν, εἰμὴ τὸ σύνθημα, ἵνα καταβῇ εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰς πόλεις; Ἔκτοτε τὴν ἐχαιρέτουν διὰ τῆς διανοίας καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες τῆς Εὐρώπης! Πρὸ πολλοῦ ἡ περιώνυμος μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων γυναικῶν Staël εἶπεν ὅτι «ἐκ τῆς κόνεως τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος θὰ ἐξέλθῃ μεγάθυμον ἔθνος, ὅμοιον αὐτοῖς τὴν ἀρετήν, τὴν σοφίαν, τὴν ἀνδρίαν.»

Ἦτον ἤδη ἀτελεσφόρητος ἡ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἑνότητα ἀντίπραξις τῶν κυβερνήσεων, ἀφ' οὗ ὁ τῶν Ἑλλήνων ἀγὼν ὑπὲρ τῆς 'Ανεξαρτησίας καὶ τῆς ἑνότητος εἶχε καταντήσει δημοτικὸς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Εὐρώπην καὶ ἐναντίον τοῦ ἀντιχριστιανικοῦ πνεύματος τῶν κυβερνήσεων. Καὶ αὕτη ὡς ἄγκυραν ἀσφαλῆ τῆς αὐτονομίας τὴν ἑνότητα ἐσύσταινε τοῖς Ἕλλησιν.

Ἰδοὺ πῶς ἐσυμβούλευεν ἡ Εὐρώπη διὰ τοῦ τέκνου της, τοῦ διασήμου ποιητοῦ Beranger, τοὺς Ἕλληνας.

« . . . .
« Soyez unis ô grecs! ou plus d'un traitre
« Dans le triomphe égarera vos pas.
« Les Nations vous pleureraient peutêtre
« Les rois chrétiens ne vous vengeraient pas. »

Τὰ ὀνόματα τῶν ἀθανάτων ἡρώων καὶ τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τ' ὄνομα ἐπρόφερον μετὰ συγκινήσεως καὶ σεβασμοῦ, εἶχον ἠλεκτρίσει τὸν ἰδιωτικὸν, τὸν σοφὸν καὶ φιλάνθρωπον κόσμον. Ἔκπαλαι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ἐσυνηγόρουν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἑνότητος καὶ ἀνεξαρτησίας, πεποιθότες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀναγέννησις ἔμελλε νὰ φέρῃ εἰς τὴν πρώτην κοιτίδα τὰς ἐπιστήμας, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ὡραίας τέχνας, τῶν ὁποίων οἱ κάτοχοι σήμερον ὀφείλουσι τὰ δίδακτρα εἰς τὴν πρώτην τοῦ κόσμου Διδασκάλισσαν. Ὁ πεπαιδευμένος κόσμος τῆς Εὐρώπης διεσάλπιζε πρὸ πολλοῦ τὴν Ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν, πλὴν ὁ πολιτικὸς, κωφεύων εἰς τὰς δικαίας φωνὰς τῶν λαῶν, ἀντέκραζεν, ὡς ἡ γραῦς τῆς κωμωδίας «μὴ, μὴ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων!» Ἀλλ' ὁ Ἕλλην ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ Χριστιανικὸς, ὁ σοφὸς τῆς Εὐρώπης κόσμος ἀφ' ἑτέρου, μυκτηρίσαντες τὴν ἀντίστασιν τῶν κυβερνήσεων, ἤρχισαν ἕκαστος τὸ ἔργον του.

Εἰς ἁπάσας τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐγένοντο ἑταιρίαι πρὸς ἀντίληψιν τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ ἀνεξαρτησίας ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Τὰ παθήματά των ἀφ' ἑνὸς, ἡ ἡρωϊκότης των ἀφ' ἑτέρου ἐφείλκυσαν ἁπάσας τὰς συμπαθείας τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἔνθερμοι εὐχαὶ καὶ στιβαροὶ βραχίονες τῶν ἀπόρων, γενναῖαι συνεισφοραὶ τῶν εὐπόρων ἰδιωτῶν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἐκ τῶν ἀπωτάτων χωρῶν, ἀπὸ τὰς Ἰνδίας, τὰς ἐρήμους τῆς φιλαν-

θρώπου καὶ γενναίας Ἀμερικῆς· ὡς καὶ ὁ ἐν Βεστφαλίᾳ Ῥαβῖνος Ἐλδίγγος συνεκάλεσε τοὺς ὁμοθρήσκους του Ἰουδαίους εἰς συνεισφορὰν ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Ἡ τοιαύτη αὐθόρμητος συνδρομὴ τῶν λαῶν ἦτο τρανοτάτη ἀπόδειξις, ὅτι ὁ τῶν Ἑλλήνων ἀγὼν ἦτο δικαιότατος καὶ νομιμώτατος, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀδιαφιλονεικήτως εἶχον δικαίωμα ἀναπαλλοτρίωτον εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἣν τοῖς διεφιλονείκει ἡ τῶν ἡγεμόνων Συμμαχία!!

Ὁποῖον μεγαλεῖον δόξης διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, συνηγορούντων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς του ἁπάντων τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ὑδρογείου! «Ἡμεῖς ἁπλοῖ ἰδιῶται» ἔλεγεν ἀπὸ τοῦ Βήματος ὁ Chateaubriand «ἂς »διπλασιάσωμεν τὸν ζῆλόν μας ὑπὲρ τῆς τύχης τῶν »Ἑλλήνων. Ἂς διαμαρτυρηθῶμεν στεντορείως ὑπὲρ αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ κόσμου· ἂς πολεμήσωμεν ὑπὲρ αὐτῶν· »ἂς δεχθῶμεν ἐν ταῖς ἑστίαις ἡμῶν τὰ τέκνα των ἐξο»ρισμένα, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς εὕρομεν φιλοξενίαν εἰς τὰ ἐ»ρείπιά των». — «Βδελυρὰ πολιτικὴ» ἀνέκραζον ἄλλοι » «μᾶς ἀποχωρίζει ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἂς μᾶς ἑνώσῃ »ἡ φιλανθρωπία ὑπὲρ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.»

Ἰδοὺ ὁποίας ἀρὰς ἐξετόξευον οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν ἡγεμόνων τῶν ἀντιπραττόντων εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Εὐτυχὴς καὶ τρισευδαίμων ἡ κυβέρνησις ἐκείνη, ἥτις προπορευομένη τοῦ λαοῦ της, ἱκανοποιεῖ τὰς δικαίας καὶ νομίμους ἐπιθυμίας του, λαμβάνουσα καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Π α τ ρ ι κ ή. Δυστυχὴς καὶ τρισαθλία ἡ ἑπομένη τοῦ λαοῦ της καὶ κωλύουσα τὰς γενναίας ὁρμάς του, ἡ ἐπάρατος Δ ε σ π ο τ ι κ ή.

Ἡ τῶν ἡγεμόνων Συμμαχία κατισχύσασα τῆς ἐπιφόβου Ναπολεοντίου δυναστείας, συνέσφιγξε τοὺς δεσμοὺς τῶν ἡγεμόνων καὶ ὤμοσε τὴν καταπίεσιν τῶν λαῶν. Ἀλλ' ὁ ἐπὶ πενταετίᾳ πολυώδυνος καὶ καταστρεπτικὸς τῶν Ἑλλήνων ἀγὼν μυκτηρίσας τὴν ὑπὸ πρόσ-

χημα « Ἱερά » ἀνίερον πολιτικὴν τῶν ἡγεμόνων, τὴν ἀληθῆ σκοπὸν ἔχουσαν τὴν φιλαρχίαν καὶ τὴν αἰωνίαν δουλείαν τῶν λαῶν, καθιέρωσε καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ δι' ἅπαντας τοὺς καταπιεζομένους λαοὺς νέον δημόσιον δίκαιον, νομιμοποιῶν τὴν ἀνέγερσιν τῶν τυραννουμένων κατὰ τῶν τυραννούντων, καὶ ἐπὶ τέλους ἔφερεν αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἡγεμόνας, τοὺς ὀμόσαντας τὴν δουλείαν τῶν λαῶν, εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε οἱ ἴδιοι διὰ τῆς αὐτονομίας τῶν Ἑλλήνων νὰ κατεδαφίσωσιν ἅπαξ διὰ παντὸς τὸ δεσμωτήριον τῶν λαῶν, ὅπερ ἀνήγειρον ἐν Παρισίοις τῇ 26 Σεπτεμβρίου τοῦ 1815. Ἐπρόσφερον ἄκοντες ὁλοκαύτωμα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν πρὸς ἐξιλέωσιν ἁπάντων τῶν λαῶν τὰς βδελυρὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Εἴδομεν τὴν ἄδικον καὶ ἀδικαιολόγητον πολιτικὴν τῶν χριστιανικῶν κυβερνήσεων ὡς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Παντοίας ἀνομίας ἔπραττεν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Καστελρίχου (α) καὶ τῆς Ἁρμοστείας τοῦ Τουρκοφίλου Μαιτλάνδου· ἀλλ' ὑπουργήσαντος τοῦ μεγαλόφρονος, τοῦ φιλανθρώπου καὶ φιλελευθέρου Γεωργίου Κάνιγγος, ἡ δυσμενὴς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐχθρὰ μέχρι λύσσης ἐν Ἑπτανήσῳ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως μετεβλήθη ὡς ὑπὸ μαγικῆς ῥάβδου ἐπὶ τὸ εὐμενέστερον πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Συνεμερίσθη ἐπὶ τέλους τὰ φιλελληνικὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ της καὶ ἡ κυβέρνησις. Ὁ Γεώργιος Κάνιγκ, ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνὴρ, τοῦ ὁποίου μνήμην ἀνεξάλειπτον εὐγνωμοσύνης διαφυλάττει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, μόλις

(α) Σημ. Ἰδοὺ τί λέγει σοφός τις ξένος περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαγωγῆς τοῦ Καστελρίχου. — « Le nom de Casteleagh »prenait ainsi date dans les annales de l'Orient, où sa mémoire »sera inséparable à jamais du souvenir des calamités de »la Grèce, auxquelles il a si puissamment contribue.» (*)

(*) Ὅρ. Pouqueville « régénération de la Grèce.

ἔφηβος ὤν, καὶ μόλις προλύτης γενόμενος τοῦ Λυκείου ἐθρήνησε καὶ ἐμοιρολόγησε τὴν δούλην Ἑλλάδα ἐν τῇ κατανυκτικωτάτῃ ᾠδῇ αὐτοῦ ἐπιγραφομένῃ «ἡ δουλεία τῆς Ἑλλάδος.» Ἔκτοτε ὁ Γεώργιος Κάνιγκ ἔδειξε τὸν ἔνθερμον φιλελληνισμόν του· Ἰδοὺ οἱ τελευταῖοι στίχοι τῆς ᾠδῆς του, ἐξαγόμενοι ἐκ τῆς Ἱστορίας τοῦ Κυρίου Τρικούπη.

« Ὦ ἐξαισία μεταβολή! Τὰ τέκνα σου, ὦ Ἑλλὰς, στενάζουν σήμερον ὑπὸ ἐπονείδιστον ζυγόν. Οὐδεὶς τὰ παρηγορεῖ μοχθοῦντα, οὐδεὶς τὰ κλαίει ἀποθνήσκοντα· καταναλίσκεται ἡ ἀθλία ζωὴ των ὑπὸ τὰ ἕλκη τῆς βαρείας κωπηλασίας, ἢ ἐν τοῖς σκοτεινοῖς λατομείοις· ἡ καταπληκτικὴ τυραννία τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ἡ φρικώδης πομπὴ ἡ περιστοιχοῦσα τὸν θρόνον αὐτῶν κατέθλιψαν διὰ τῆς φρίκης τὰ πνεύματά των. Τὰ τέκνα σου, ὦ Ἑλλὰς, γονυπετοῦν, τρέμοντα ἐνώπιον τῶν πτερνιζόντων αὐτά· οἱ κόποι τῆς ἡμέρας, αἱ πικραὶ καὶ ἄϋπνοι ὧραι τῆς νυκτὸς, ἡ βαρεῖα μάστιξ αὐθαιρέτου ἐξουσίας, ἡ αἱμοχαρὴς φρίκη τῆς ὀξείας μαχαίρας, τὸ βδελυρὸν σουβλίον, ὁ κατασπαράττων τὰς σάρκας τροχὸς, ὁ βρόχος, τὸ δηλητήριον, ὅλα ἐξασθενοῦν τὴν καρδίαν των· φρικτὴ εἱμαρμένη! Οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, ὦ Ἑλλὰς, εἶνε πάντοτε πλήρεις δακρύων· πικροὶ ἀναστεναγμοὶ ἀναβαίνουν πάντοτε ἐκ βάθους τῶν καρδιῶν ἡμῶν, ὅταν ἀναχαλῶμεν τὴν ἀρχαίαν σου δόξαν, καὶ βλέπωμεν τὴν σημερινήν σου ἀδοξίαν. Ὁμοιάζεις, ὦ Ἑλλὰς, τὸν ὑπερήφανον βράχον, τοῦ ὁποίου ἡ γυμνὴ κορυφὴ ὑπερυψουμένη τῆς γῆς μυκτηρίζει τὰς καταιγίδας· τὰ σκυθρωπὰ νέφη χύνουν ἐπὶ τῆς μεγάλης κορυφῆς του τὰ ῥαγδαῖα ῥεύματά των· βρέμεται ἐπὶ τῶν ποδῶν του ὁ παταγώδης ὠκεανός. Ὁ γιγαντιαῖος καὶ ὀγκώδης οὗτος κολοσσὸς ῥίπτει γύρω ἐν τῇ δικαίᾳ ὑπεροψίᾳ του ἡγεμονικὸν βλέμμα, καὶ ὀλιγωρεῖ πᾶσαν καταιγίδα, ἀλλὰ φθείρεται ὑπὸ τοῦ χρόνου, τὸ δόλιον κῦμα ὑποτρίβει τὴν βάσιν του, καὶ τότε πίπτει, καὶ πίπτων διαρ-

»ρηγνύει τὴν κλονουμένην γῆν καὶ διαχέει πέριξ θύελλαν »καταστροφῆς.»

Τοιοῦτος ἦτον ὁ Γεώργιος Κάνιγκ ὡς ἰδιώτης, ἔνθερμος φιλέλλην· αὐτὰ ταῦτα τὰ αἰσθήματα διετήρησε καὶ ὡς ὑπουργός. Ἅμα εἰς τὴν ὑπουργικὴν ἕδραν ἀναβὰς ἐκήρυξεν ἃς ἐπρέσβευεν ἀρχάς. «Πολιτικὴ καὶ θρησκευ»τικὴ ἐλευθερία ἁπάντων τῶν λαῶν» ἦτο τὸ σύμβολόν του. Ἐσυμβούλευε πατρικῶς τὴν κατὰ τὸν ἀγῶνα Ελληνικὴν κυβέρνησιν περὶ τῆς πολιτικῆς πορείας, ἣν αὕτη, νήπιον οὖσα, ὤφειλε νὰ ὁδεύσῃ, ποντοποροῦσα ἐν τῷ ἀχανεῖ καὶ ἐξηγριωμένῳ τότε κατ' αὐτῆς ὠκεανῷ, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τοὺς τρομεροὺς ὑφάλους, οὓς παρενέβαλλεν ἡ μοχθηρὰ πολιτικὴ κατὰ τὴν ποντοπορίαν της. Ὑπουργήσαντος τοῦ Γεωργίου Κάνιγγος, πρώτη ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀνεγνώρισε τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀποκλεισμοὺς καὶ ἄλλως εὐηργέτησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Γεωργίου Κάνιγκος διαγωγὴ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἔτεινε νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν Ἑλλήνων τὰς θλιβερὰς ἐντυπώσεις, ἃς ἐνεχάραξεν εἰς τὰς ψυχάς των ἡ μοχθηρὰ πολιτικὴ τῶν προκατόχων τοῦ Κάνιγκος. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν τῶν Ἑλλήνων μόλις οὗτοι ἐγεύθησαν τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Κάνιγκος, καὶ ἐτάφη ὁ γενναῖος οὗτος φιλέλλην, καὶ τούτου ἐνταφιασθέντος, συνετάφη μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐμενὴς διάθεσις τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς!.

Ἡ Γαλλία ἐπίσης δυσμενὴς ἐφάνη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Βιλλέλου, ἀλλ' ὁ γενναῖος καὶ φιλελεύθερος αὐτῆς λαὸς καὶ οἱ προκάτοχοι τοῦ Βιλλέλου ἐφρόνουν ἄλλα περὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὶν κηρυχθῇ ὁ ἀγών. Ἔκπαλαι ὁ Γαλλικὸς λαὸς ἦτο φιλέλλην· ἔκπαλαι οἱ Βασιλεῖς καὶ αἱ κυβερνήσεις τῆς Γαλλίας συνέπασχον εἰς τὰ δεινὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ πολλάκις ἀρωγὸν χεῖρα ἔδωκαν αὐτοῖς. Κατασχόντες οἱ Γάλλοι τὰς ἐν τῷ Ἀδριατικῷ νήσους, εὐηργέτησαν τὴν Ἑπτάνησον,

ἐπροστάτευσαν τὴν Πρέβεζαν, τὴν Πάργαν, καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις, καὶ τέκνα ἀφιλοχερδῶς πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν κατὰ τῶν Τούρκων ἐθυσίασαν. Ὁ Μέγας Ναπολέων ἐκ Μασσαλίας πλήρη πολεμοφοδίων ἀπέστειλε φρεγάδαν τοῖς Σουλιώταις, τοὺς ὁποίους, μαχομένους ὑπὲρ πίστεως καὶ ἐλευθερίας, εἶχε λησμονήσει ἡ λοιπὴ Εὐρώπη, καὶ καταστρεφομένους καὶ καταδιωκομένους περιέθαλψεν ἡ Γαλλία, καὶ τῆς ὁποίας ἡ παρουσία κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας ἦτον ἐνθάῤῥυνσις εἰς τοὺς καταπιεζομένους Ἕλληνας. Εὐμενὴς καὶ ἀκάματος ἀρωγὸς ἐφάνη ὁ Γαλλικὸς λαὸς καὶ ἐκραγέντος καὶ διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος, ὥστε καὶ αὐτὴν τὴν ἀνθελληνικὴν κυβέρνησιν τοῦ Βιλλέλου ἠνάγκασε νὰ δειχθῇ φιλάνθρωπος καὶ φιλέλλην, ἐπιπλήξας αὐτὴν διὰ τῆς ἐν Παρισίοις καὶ ἄλλαις πόλεσι τοῦ Γαλλικοῦ κράτους συστάσεως τῆς φιλελληνικῆς Ἑταιρίας, τῆς ὁποίας μέλη ἦσαν οἱ ἐπισημότεροι ἄνδρες τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ, ὁ Δοὺξ τῆς Αὐρηλίας, καὶ ὁ ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς τῶν Ἑλλήνων, ὁ εὔφραδὴς καὶ εὔγλωττος Σατωβριάνης. Κεραυνοὺς εὐγλωττίας ἔῤῥιψε παῤῥησίᾳ ἐκ τοῦ βήματος τοῦ Βουλευτηρίου κατὰ τοῦ ὑπουργείου τοῦ Βιλλέλου ὁ γενναῖος στρατηγὸς Σεβαστιάννης, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις φιλελληνικῆς ἑταιρίας, ὅτε πολεμικὸν πλοῖον ὑπὸ γαλλικὴν σημαίαν ἔφερεν ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Νεόκαστρον τὸ ταμεῖον τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, καὶ ὅτε ἐναυπηγήθησαν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μασσαλίας φρεγάδαι καὶ κορβέται εἰς χρῆσιν τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου. Ὅθεν συνεμερίσθη καὶ ἡ κυβέρνησις τὰ γενναῖα φιλελληνικὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ της, διατάξασα τοὺς κατὰ γῆν Προξένους καὶ κατὰ θάλασσαν ἀξιωματικοὺς νὰ ὦσι φιλάνθρωποι καὶ ἀρωγοὶ πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ καταδιωκομένους Ἕλληνας.

Ὁ δὲ ἄξιος γόνος τοῦ ἁγίου Λοδοβίκου Κάρολος ὁ δέκατος ἐπιθυμῶν νὰ ἐξαλείψῃ, ἣν προσῆψεν εἰς τὴν Γαλλικὴν φιλανθρωπίαν ἡ κυβέρνησις τοῦ Βιλλέλου κηλῖδα,

ἀνταπεκρίθη ἐπαξίως εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμίας οὗ εὐκλεῶς ἐβασίλευε Γαλλικοῦ λαοῦ. Ἔπεμψεν ἀξιόμαχον στρατὸν ὑπὸ ἐμπείρους στρατηγοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων. «Στέλλεσθε παρὰ τοῦ βασιλέως» ἔλεγεν ὁ γενναῖος ἀρχιστράτηγος Μαιζὼν εἰς τοὺς Γάλλους στρατιώτας ἀποπλέοντας ἐκ Τουλώνης διὰ τὴν Ἑλλάδα «ν' ἀπαλλάξητε τῶν κακώσεων πολυένδοξον λαόν» . . . . . Ἤνοιξεν ὁ φιλάνθρωπος οὗτος βασιλεὺς τὰ ταμεῖά του καὶ ἀφειδῶς καὶ πλουσίως συνέδραμε τὴν Ἑλλάδα. Μὴν περιορισθεὶς ὁ γενναῖος τὴν καρδίαν καὶ μέγας τὴν ψυχὴν Κάρολος ὁ δέκατος, εἰς ὅσα εὐεργετήματα ἐδαψίλευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποστείλας καὶ γενναίαν στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ κολοσσαίας χρηματικὰς ποσότητας, πρὸς ἐμψύχωσιν τοῦ ἀγῶνος, πρὸς τακτοποίησιν τῆς παραλυθείσης στρατιωτικῆς δυνάμεως, οὔσης ἀτάκτου, καὶ πρὸς ζωοποίησιν τῆς ὡς ἐκ τοῦ πολυετοῦς πολέμου νεκρωθείσης γεωργίας, ἀπέστειλεν, ἀφοῦ διὰ τῶν Γαλλικῶν λεγεώνων ἀπεδίωξε τῆς Πελοποννήσου τὸν καταστροφέα Ἰμπραΐμην, ἀξιωματικοὺς καὶ πλούσια λύτρα [illegible] ἀπελευθέρωσιν τῶν εἰς Αἴγυπτον αἰχμαλώτων Ἑλλήνων. Ἅπας ὁ Γαλλικὸς λαὸς καὶ ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐπευφήμισε τὰς γενναίας ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούντων Ἑλλήνων πράξεις τοῦ μεγαλόφρονος βασιλέως τῆς Γαλλίας. Διὸ καὶ μνήμην ἀνεξάλειπτον εὐγνωμοσύνης διαφυλάττει τὸ πανελλήνιον διά τε τὴν Γαλλίαν καὶ διὰ τοὺς ἀξιοπρεπῶς κυβερνήσαντας καὶ κυβερνῶντας αὐτήν.

Ἅπαντα τὰ Γερμανικὰ κράτη ἐν μιᾷ φωνῇ ἐσυνηγόρησαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Πρῶτος μεταξὺ τῶν Γερμανικῶν βασιλέων ὑπῆρξεν ὁ φιλελληνικώτατος βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λοδοβῖκος, πατὴρ τοῦ εὐκλεῶς βασιλεύοντος τῶν Ἑλλήνων Ὄθωνος τοῦ Α'ου. Ὁ ἀοίδιμος Λοδοβῖκος, ἀφ' οὗ πολυειδῶς εὐηργέτησε τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν πολυστένακτον ἀγῶνα, τὴν εὐεργέτησε καὶ ἀποκατασταθεῖσαν ἀνεξάρτητον διὰ τῆς ἀφιερώσεως εἰς αὐτὴν

τοῦ προσφιλοῦς υἱοῦ του ἐπὶ εὐημερίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (α).

Ἡ Ῥωσσία ἦτο καὶ αὐτὴ ἐπίσης ἐναντία κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐδὲν πρόσκομμα ἐπέφερεν εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἀγῶνος. Ἅπασαι αἱ μεγάλαι δυνάμεις ἀπέστειλαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας πολεμικὰ πλοῖα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος κυρίως ὅπως παρεμποδίζωσι τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν κινήματα τῶν Ἑλλήνων. Ῥωσσικὸν ὅμως πολεμικὸν πλοῖον οὐδέποτε ἐφάνη εἰς τὴν Μεσόγειον μέχρι τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἐν Ναβαρίνῳ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας ἀφορμὰς εὐγνωμοσύνης ἔχομεν πρὸς τὸ ὁμόδοξον τοῦτο κράτος. Μόνος ὁ πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας ὕψωσε φωνὴν καὶ ἐζήτησε λόγον ἀπὸ τὴν Πύλην διὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ Πατριάρχου. Πολλάκις ὁ Αὐτοκράτωρ

(α) Γινώσκομεν, ὅτι ὑπάρχουσί τινες ἐξ ἡμῶν, οἵτινες δὲν συμμερίζονται τὴν ἰδέαν μας, ὅτι ὁ νῦν εὐκλεῶς βασιλεύων Ὄθων ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα· σεβόμεθα τὴν ἰδέαν αὐτῶν, χωρὶς νὰ τὴν συμμερισθῶμεν, καθόσον ἡ συνήθεια τοῦ νὰ παραγνωρίζωμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὅτι εἶνε καλὸν, εἶνε προγονικὸν μίασμα καὶ νὰ θρηνῶμεν, μετὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ, τὸ παραγνωρισθὲν καλὸν, ἐπίσης εἶνε προγονικὸν κακόν. Κώνειον ἐπότισαν οἱ πρόγονοί μας τὸν διδάσκαλον τῆς ἀληθείας, εἰς τὴν φυλακὴν ἀπέθανεν ὁ νικητὴς τοῦ Μαραθῶνος, εἰς Ἀσίαν ἐξωρίσθη ὁ καταστρέψας τοὺς Πέρσας, καὶ τὴν τούτων τύχην ἔλαβον καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐνάρετοι καὶ γενναῖοι πρόγονοι ἡμῶν. Ἐθρήνησαν αἱ Ἀθῆναι τὸν πρῶτον, καὶ εἰκόνα παριστῶσαν τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἀφιέρωσαν εἰς τὸν δεύτερον καὶ ἄλλα δείγματα πικρὰς μετανοίας ἔδωκαν εἰς τοὺς λοιπούς. Ἂς μὴ μιμηθῶμεν, ὦ Ἕλληνες, κατὰ τοῦτο τοὺς προγόνους μας, καὶ ἂς ἐνθυμηθῶμεν τὸ «ἐν τῷ Ἅδῃ ἀνωφελὴς ἡ μετάνοια.»

Ἀλέξανδρος ἐμεσίτευε παρὰ τοῖς συμμάχοις του, ὅπως ἀπαλλάξῃ τοὺς Ἕλληνας τῶν δεινῶν. Ἡ Ῥωσσία ἐπροστάτευσε καὶ περιέθαλψε τοὺς καταδιωκομένους καὶ ἀνεστίους Ἕλληνας τοὺς καταφυγόντας εἰς τὴν ἐπικράτειάν της, καὶ ἐπὶ τέλους κηρύξας τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος, ἕνεκα Ῥωσσικῶν συμφερόντων, ἐθεώρησε τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα ἀναπόσπαστον τῶν Ῥωσσικῶν. Νικήσας δὲ τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸ 1828, καὶ ἐπιβαλὼν αὐτῇ ὡς νικητὴς τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, τῇ ἐπέβαλε καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὅρον τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Διὰ τούτων πάντων καὶ ἄλλων εὐεργετημάτων τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Ῥωσσίαν.

Εἴδομεν ὅτι ἅπασαι σχεδὸν αἱ μεγάλαι εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις διέκειντο δυσμενῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ πρότερον καὶ κηρυχθέντος τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐννοήσασαι τὴν πλάνην, εἰς ἣν παρέσυραν αὐτὰς τινὲς τῶν ὑπουργῶν, καὶ εἰς τὰς φιλελληνικὰς συνηγορήσεις τῶν ὧν ἐβασίλευον λαῶν ἐνδώσασαι, ἤλλαξαν πολιτικήν. Εἴδομεν τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Καστελρίχου δυσμενῆ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' ὑπουργήσαντος τοῦ Κάνιγκος, εὐμενῆ. Ἡ Γαλλία ἐπίσης δυσμενὴς ἐπὶ τοῦ Βελλέλου ἕνεκα τῆς κυβερνήσεώς της, ἦτον εὐμενεστάτη ἕνεκα τοῦ λαοῦ της. Τὰ Γερμανικὰ κράτη ἦσαν ἐξ ἀρχῆς εὐμενῆ· ἡ Ῥωσσία δυσμενὴς ὡσαύτως ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐθεώρησε τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα ὡς Ῥωσσικόν.

Εἴδομεν τὰς τέσσαρας μεγάλας χριστιανικὰς δυνάμεις ἐπὶ τέλους εὐμενεῖς καὶ συναρωγοὺς διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἤδη μᾶς ὑπολείπεται νὰ ἴδωμεν καὶ μίαν ἄλλην δύναμιν ἐπίσης χριστιανικὴν καὶ μεγάλην, πῶς διέκειτο καὶ αὐτὴ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἵνα συμπληρώσωμεν τὸν γενικῶς παραδεχθέντα ἀριθμὸν τῶν π έ ν τ ε λ ε γ ο μ έ ν ω ν μ ε γ ά λ ω ν δ υ ν ά μ ε ω ν

τῆς Εὐρώπης. Ἡ δύναμις αὕτη εἶνε, ὡς τὴν ἐσυμπέρανεν ὁ ἀναγνώστης, ἡ Αὐστρία· ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ μνημονεύσωμεν ἐν ὀλίγοις καὶ τὴν μεγάλην καὶ χριστιανικὴν ταύτην δύναμιν.

Ἡ Αὐστρία ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος ἐφάνη μισέλλην καὶ φιλότουρκος. Τὰ δεινά, τῶν ὁποίων πρόξενος ἐγένετο ἡ μυσαρὰ πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας, ὑπουργοῦντος τοῦ ἐπὶ ἐπαράτῳ τῇ λήξει Μετερνίχου ἐνεχάραξαν βαθείας καὶ λυπηρὰς ἐντυπώσεις εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἄσπονδος καὶ μέχρι λύσσης ἐχθρὰ κυβέρνησις τῆς Αὐστρίας ἤρξατο τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, καὶ πρὶν ἢ κηρυχθῇ ὁ ἀγὼν, προϊδοῦσα, ὅτι πᾶν κίνημα τῶν Ἑλλήνων ἤθελε κατηλεκτρίσει τοὺς ὑπὸ τὴν βδελυρὰν κυριαρχίαν της διαφόρους λαούς· διὸ, καὶ πρὶν κηρυχθῇ ὁ τῶν Ἑλλήνων ἀγὼν, ἔπραξε τὸ πρῶτον ἀνοσιούργημα κατ' αὐτῶν. Παρέδωκεν ἡ ἀσεβὴς καὶ ἀντίχριστος εἰς χεῖρας τῶν δημίων τὸν ἐνθουσιῶντα καὶ διὰ τῶν θουρίων του ᾀσμάτων τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοθρήσκους ἐνθουσιάζοντα περιώνυμον Ἱεραπόστολον Ῥήγαν Φεῤῥαῖον, τὸν μηδέποτε πταίσαντα κατὰ τῆς Αὐστρίας. Εἰς τοὺς αὐτοὺς δημίους, τοὺς ἑκάστοτε διψῶντας Ἑλληνικοῦ αἵματος, παρέδωκε καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἀειμνήστου πρωτομάρτυρος Ῥήγα.

Ναυαγήσαντος δὲ τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος εἰς τὰς Δακικὰς ἡγεμονίας καὶ τῶν γενναίων ἀγωνιστῶν εἰς τὴν Αὐστριακὴν γῆν καταφυγόντων ἐπ' ἐλπίδι σωτηρίας, δὲν ἐσεβάσθη ἡ ἀσεβὴς τὰ δίκαια τῆς φιλοξενίας, τὴν ὁποίαν οἰκειοθελῶς παρεχώρησεν εἰς τοὺς καταδιωκομένους ἀγωνιστὰς δώσασα αὐτοῖς καὶ διαβατήρια. Ἀντὶ νὰ τοὺς προστατεύσῃ καὶ τοὺς περιθάλψῃ, καταφυγόντας εἰς ἄσυλον τόπον, κατ' εὐαγγελικὸν καὶ πολιτικὸν καθῆκον, ὡς τοῦτο ἔπραξαν καὶ αἱ λοιπαὶ κυβερνήσεις καὶ πρὸ πασῶν ἡ Ῥωσσική, προστατεύσασαι καὶ περιθάλψασαι τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας, κατατρυχομένους ἀπὸ

τὰς περιπετείας τοῦ πολέμου καὶ καταδιωκομένους ὑπὸ ἀνηλεοῦς ἐχθροῦ, τοὺς ἔῤῥιψεν εἰς τὰς σκοτεινὰς φυλακὰς τῆς Οὐγγαρίας ὡς ληστὰς καὶ κακούργους κατὰ παράβασιν τῶν νόμων, ἡ ἀνομωτάτη, τῆς φιλοξενίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ λόγου τῆς τιμῆς, ἡ ἄτιμος. Ἐκεῖ ἐκρατήθησαν καὶ ἀνηλεῶς ἐβασανίσθησαν ἐπὶ ἑπτὰ ὁλόκληρα ἔτη, παθόντες, ὅσα δεινὸν καὶ λέγειν. Ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Αὐστρίας, ὕστερον ἀπὸ ἑπτὰ ἔτη στρεβλώσεων ἀπανθρώπων ἐν ταῖς σκοτειναῖς φυλακαῖς, ἐτελεύτησεν ὁ θερμουργὸς πατριώτης Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ τὴν ἐπίσημον τοῦ γένους καὶ τὴν λαμπρὰν τῆς θέσεώς του περιβεβλημένος πορφύραν, εἰς ἀνθοῦσαν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, ὁ πρῶτος ἥρως τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος! Ἐκεῖ τὰ αὐτὰ ἔπαθον καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ὑψηλάντου! Καὶ διατί τοσαύτη Αὐστριακὴ λύσσα κατ' αὐτῶν ; ἵνα μὴ, ζῶντες καὶ ἐλεύθεροι, προστεθῶσιν οἱ γενναῖοι καὶ ἐπίσημοι οὗτοι ἄνδρες εἰς τὸν κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἐκραγέντα Ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Ἅπας ὁ κόσμος γνωρίζει τὰς προδοσίας καὶ τὰς βδελυρὰς ἀπάτας τοῦ φαυλοβίου καὶ μέχρι λύσσης ἐχθροῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος Οὐδρίσκου, ὑπαλλήλου τοῦ ἐν Βουκουρεςίῳ Αὐστριακοῦ προξενείου, κατὰ τῶν γενναίων ἐγκλείστων ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Σέκου. Ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Οὐδρίσκου, τοῦ ἐγγυηθέντος ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεώς του τὴν διατήρησιν τῆς συνθήκης, ἐσφάγησαν διακόσιοι σχεδὸν Ἕλληνες ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου, πιστεύσαντες οἱ τίμιοι εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἀτίμου καὶ Ἀντιχρίστου Οὐδρίσκου.

Ἐκραγέντος δὲ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε πράκτωρ ἢ ὑπαλληλίσκος αὐςριακὸς ὁ μὴ προσπαθῶν δ' ὅλων τῶν ἀθεμίτων μέσων, κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεώς του, ὅπως ἐπιφέρῃ καιρίας πληγὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει τὸ ουτιδανὸν ὄργανον τῶν κακοβούλων σκοπῶν τοῦ Χουσεὴν Μπέη, τὸν ἐν

Κρήτη δηλ. Αὐστριακὸν πρόξενον Δερκούλην, τὸν περιφερόμενον ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἐξαπατῶντα ἐπὶ δολίᾳ ἀμνηστείᾳ τοὺς ἀθλίους Ἕλληνας. Τίς ἀγνοεῖ τὴν βδελυρὰν πρᾶξιν τοῦ Αὐστριακοῦ μοιράρχου, τοῦ συλλαβόντος εἴκοσι δύο Ἕλληνας, ὡς δῆθεν πειρατάς, καὶ παραδώσαντος αὐτοὺς εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Σμύρνης, ὅςτις τοὺς ἀπέστειλε διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν δεδεμένους ἀπὸ τῶν οὐρῶν τῶν ἵππων, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο οἱ ἀπάγοντες τοὺς ἀθώους Ἕλληνας εἰς τὴν σφαγήν; Τίς ἀγνοεῖ τὰ πέντε Αὐστριακὰ πλοῖα τὰ φέροντα πυρόκονιν, κανόνια, καὶ ἄλλα πολεμικὰ εἴδη εἰς χρῆσιν τῶν Τούρκων, τῶν πολιορκητῶν τοῦ Μεσολογγίου; Τίς ἀγνοεῖ τὸν Βουρατοβίκην κυβερνήτην Αὐστριακοῦ πολεμικοῦ πλοίου, τὸν συνοδεύοντα ἐμπορικὰ αὐστριακὰ πλοῖα, φέροντα ζωοτροφίας καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς παρὰ τῶν Ἑλλήνων πολιορκουμένους Τούρκους εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον; Τίς ἀγνοεῖ τὸν ἀσυνείδητον Ἀρμένην, κυβερνήτην αὐστριακῆς φρεγάδας, συνοδεύοντα εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον τῆς Κορίνθου τρικάταρτον Αὐστριακὸν πλοῖον, φέρον ναυτικὰς ἀποσκευὰς εἰς χρῆσιν τῶν ἐν τῷ κόλπῳ εὑρισκομένων Τουρκικῶν πλοίων; Τὸν ἄτιμον τοῦτον Ἀρμένην συλλαβόντες οἱ Ἕλληνες, τὸν ἀπέλυσαν κατ' αἴτησιν τοῦ τιμίου καὶ γενναιόφρονος Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, δόντα αὐτῷ λόγον τιμῆς, ἵν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ κόλπου. Πλὴν οὐ μόνον δὲν ἀπεμακρύνθη ὁ ἄτιμος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα κακὰ ἐπενεγκὼν τοῖς Ἕλλησι, διέλυσε συγχρόνως βίᾳ καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Χαλκίδος καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ φρούριον τροφὰς καὶ πολεμοφόδια, καθ' ἣν ἡμέραν ἔμελλον νὰ παραδοθῶσιν οἱ ἔγκλειστοι Τοῦρκοι δι' ἔλλειψιν τροφῶν.

Τίς ἀγνοεῖ ὅτι πολεμικὰ αὐστριακὰ πλοῖα μετεκόμιζον ἐκ Τεργέστης, Σμύρνης καὶ Ἀλεξανδρείας διάφορα εἴδη εἰς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς φρουρίοις ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος; Ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ἐπροξένησεν εἰς τὸ περὶ τῶν ὅλων ἀγωνιζόμε-

νον ἑλληνικὸν ναυτικὸν ὁ Αὐστριακὸς ναύαρχος Παυλούχης. Οὗτος, ἀγκυροβολήσας εἰς Μύκωνον καὶ τοὺς κατοίκους της ληστεύσας, ἠπείλησεν ἐμπρησμῷ καὶ τὴν πόλιν. Ταύτης δὲ φεισθεὶς ἐπορεύθη κατὰ τῆς Τήνου, ὅπου συνέλαβε δύο Ἑλληνικὰ πλοῖα εἰπὼν εἰς τοὺς Ἕλληνας πλοιάρχους «λυποῦμαι ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς «Αὐστριακὸς ναύαρχος ὀφείλω νὰ σᾶς κακοποιήσω». Ὁ αὐτὸς Παυλούχης ἐκανονοβόλησεν ἀναιτίως τὸ Ἑλληνικὸν πλοῖον «ὁ Θεμιστοκλῆς» ῥίπτων κατ' αὐτοῦ, ὡς ἐχθρικοῦ πλοίου, πεπυρωμένας σφαίρας καὶ μύδρους. Ἀφ' οὗ κατ' αὐτὸν τὸν ἀπάνθρωπον καὶ βανδαλικὸν τρόπον ἠκρωτηρίασεν ὁ Ἀντίχριστος Αὐστριακὸς ναύαρχος τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἐπενεγκὼν καὶ ἄλλας ὁμοίας πληγὰς αὐτῷ, καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ περὶ σωτηρίας ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ναυτικόν των ἐστηρίζοντο, ἐβουλήθη νὰ τὸ καταστρέψῃ ἐξ ὁλοκλήρου. Ἀποπλεύσας λοιπὸν μὲ τοιοῦτον καταστρεπτικὸν σκοπὸν τῆς Τήνου καὶ πρὸς τὴν Νάξον πλεύσας, ἀναιτίως ἐκανονοβόλησε τὴν νῆσον καὶ ἀπεγύμνωσε τοὺς κατοίκους της. Ὁ δὲ οὐτιδανὸς Σιμβοῦργος, ἀρχηγὸς τῆς Αὐστριακῆς δυνάμεως τῆς ξηρᾶς, ἀποβὰς συγχρόνως εἰς Νάξον ὕβριζε τοὺς Ναξίους ὡς ἀποστατήσαντας κατὰ τοῦ νομίμου βασιλέως, τοῦ Σουλτάνου, καὶ τοὺς ἠπείλει ἐπὶ παντελεῖ καταστροφῇ, ἂν δὲν προὐλάμβανον νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὸ ἔλεος τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν ὑπὸ τὸν ζυγόν του!

Ἀποπλεύσας δὲ καὶ τῆς Νάξου ὁ Παυλούχης ἐπὶ τῷ ῥηθέντι καταστρεπτικῷ σκοπῷ τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπορεύθη, ἀφ' οὗ καὶ ἐν τῇ νήσῳ τῆς Κύθνου ἐξετελέσθη διὰ τῆς ἐπιταγῆς του, ὅ,τι ὁ ἴδιος ἔπραξεν εἰς Νάξον, εἰς Ναύπλιον, ὅπου καὶ περιεφρόνησε τὰς διαμαρτυρήσεις τῆς παρὰ πάντων τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Εὐρώπης ἀνεγνωρισμένης Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Τὸν Παυλούχην διατρίβοντα εἰς Ναύπλιον διεδέχθη ἄξιος αὐτοῦ διάδοχος, Δάνδαλος καλούμενος, ὅστις, ἵνα εὐχα-

ριστήσῃ τὴν ἄσπονδον ἐχθρὰν τῶν Ἑλλήνων Αὐστρίαν καὶ ἐκτελέσῃ τοὺς σκοπούς της, ἀπέπλευσε τοῦ Ναυπλίου, ἅμα ἀναλαβὼν τὴν ναυαρχίαν καὶ κατευθύνθη κατὰ τῶν Σπετσῶν, ὅπου ἐλλιμενίζετο σχεδὸν ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος. Φθάσας δὲ εἰς Σπέτσας ἔχυσε τοὺς περιφλεγέθοντας τοῦ δικρότου καὶ τοῦ βρικίου του, καὶ αἱ σφαῖραι, οἱ μύδροι, αἱ βομβίδες καὶ αἱ ῥουχέται ἔπεσαν διὰ μιᾶς βροχηδὸν εἰς τὸν μεστὸν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας πλοίων Ἑλληνικῶν λιμένα τῶν Σπετσῶν ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Τὴν αὐθαίρετον καὶ βανδαλικὴν ταύτην πρᾶξιν τοῦ οὐτιδανοῦ αὐστριακοῦ ναυάρχου καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν ἄλλων μεγάλων δυνάμεων ἐστιγμάτισαν, ἀλλ' ἡ μεγίστη βλάβη, ἣν ἐπήνεγκεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ὁ αὐστριακὸς ναύαρχος, ἔμεινεν ἀνεπανόρθωτος!!!

Ἡ ἄσπονδος μισελληνικὴ πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας δὲν ἐκορέσθη μ' ὅσα δεινὰ ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, μηδέποτε πταίσαντας κατ' αὐτῆς, ἀλλά, θεωροῦσα θεμιτὸν πᾶν, ὅ,τι ὑπὸ τὸ κράτος τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητος, τῆς Φιλανθρωπίας, καὶ τῆς Οὐδετερότητος ἐθεωρεῖτο ἀθέμιτον, ἀνόσιον καὶ κακοῦργον, ἐπροσπάθησε παντὶ σθένει καὶ νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ. Ἀφ' οὗ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως κατεδίωκε τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ δὲν ἐπέτυχε νὰ τὸν καταποντίσῃ, καὶ ἔβλεπεν αὐτὸν ἀπεναντίας βαίνοντα αἰσίως, τὸ τέρμα ἐγγίζοντα, ἅπαντα τὸν Χριστιανικὸν κόσμον συμμαχήσαντα ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ κρατυνόμενον ὁσημέραι τὸ ἐν Γαλλίᾳ φιλελληνικὸν πνεῦμα, ἀπέστειλεν εἰς Παρισίους τὸν Μετερνῖχον, τὸν θανάσιμον ἐχθρὸν τῶν Ἑλλήνων, ὅπως παραστήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἀξίους παντελοῦς καταστροφῆς εἰς σωτηρίαν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ μυκτηρισθεὶς ὁ ἀπεσταλμένος της ὡς συκοφάντης καὶ κακεντρεχὴς ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Γαλλικοῦ λαοῦ καὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, ἐπανέκαμψεν ἄπρακτος καὶ κατησχυμένος. Ὁ καταχθόνιος οὗτος ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλοτε καὶ ἐν Λαϋβάχῃ, ὡς

καὶ ὅτε ὁ Χριστιανικώτατος Ἀλέξανδρος Λὶψ ἐσυμβούλευε τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάνθη τὴν βδελυροτέραν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καταδίκην εἰπὼν, «οὔτε ὑπάρχει Ἑλληνικὸν Ἔθνος, οὔτε ἀνα»γνωρίζονται ἐν τῷ Τουρκικῷ κράτει ἄλ»λοι, ἢ μόνον ὑπήκοοι Τοῦρκοι». Διὰ μίαν τοιαύτην μιαρὰν πολιτικὴν ἀδικίαν καὶ φρικώδη ἠθικὴν ὕβριν κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοί.

Πένθος μέγιστον ἐπένθησεν ἡ Αὐστρία μαθοῦσα τὸν ἐν Ναβαρίνῳ ἐμπρησμὸν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου παρὰ τῶν γενναίων τριῶν μεγάλων δυνάμεων. Ἀπελπίσθη πλέον τοῦ νὰ ψάλλῃ ἐπικήδειον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, καταστραφέντος τοῦ στόλου, καθ' ὅσον ἀπὸ τὸν γιγαντιαῖον τοῦτον στόλον ἤλπιζεν ἀναπόδραστον τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῶν Ἑλλήνων.

Εἰ προεθέμην νὰ ζωγραφίσω τὴν ἀνέκαθεν ἀντιχριστιανικὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας διάθεσιν τῆς Αὐστρίας καὶ τὰ παντὸς εἴδους δεινὰ τῶν ὁποίων πρόξενος ἐγένετο ἡ βδελυρὰ πολιτικὴ αὐτῆς καὶ πρὶν καὶ ὑπουργοῦντος τοῦ ἐπὶ ἐπαράτῳ τῇ λήξει Μετερνίχου, ἤθελον πληρώσει πολύφυλλον τόμον. Ὅθεν συντομίας χάριν τὰ πλεῖστα παραλείπομεν παραπέμποντες τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, ἐξ ἧς ἠρανίσθην τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ὀλίγων ὅσα ἐξέθεσα.

Τοιαύτην καταχθόνιον πολιτικὴν διετήρησεν ἡ Αὐστρία πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ πρὶν κηρυχθῇ ὁ ἀγὼν καὶ ἀφ' οὗ ἐκηρύχθη· αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτικὴν διετήρησε καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸ πεῖσμά της ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλλήνων καὶ διατηρεῖ ἀκόμη· διὸ δικαίως τὴν ἐμίσησησαν καὶ τὴν μισοῦν οἱ Ἕλληνες καὶ βωμὸν ἀναθέματος ἀνήγειρον ἐν ταῖς καρδίαις των εἰς μνήμην τοῦ Μετερνίχου καὶ τῆς Αὐστριακῆς πολιτικῆς !!!

Οἱ πολυτλήμονες ἀλλ' ἀκαταγώνιστοι Ἕλληνες πο-

λεμοῦντες κατὰ τοῦ φανεροῦ ἐχθροῦ, εἶχον, ὡς εἴδομεν, νὰ πολεμῶσι καὶ ἄλλους ἐν παραβύστῳ μυσαροὺς ἐχθρούς, οἷα ἡ Αὐστρία, χειροτέρους τῶν Τούρκων. Ἀλλ' ἁπάσας τὰς ἀκαταλογίστους ταύτας πολεμίας δυσχερείας γενναίως καὶ ἀτρομήτως ὑπερνικήσαντες, ἀνεστήθησαν διὰ τῆς Θείας ἀρωγῆς, διὰ τοῦ αἵματός των, διὰ τῶν εὐχῶν καὶ ἀρωγῶν τῶν Χριστιανικῶν λαῶν καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῶν, ἐξαιρουμένης τῆς Αὐστρίας, μεγάλων δυνάμεων τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τέλους.

Πλὴν καὶ ἀναστὰς ὁ Ἕλλην δι' ἀπαραδειγματίστου ἡρωϊκότητος δὲν ἔπεισε τοὺς ἀδιαλλάκτους ἐχθρούς του ὅτι εἶνε ἄξιος τῆς ἐλευθερίας, ἣν κέκτηται διὰ τηλικούτων θυσιῶν, καὶ ἄξιος νὰ βασιλεύῃ ὡς νόμιμος κληρονόμος ἐπὶ τῆς χώρας τῶν προγόνων του.

Ἐβλασφήμησαν οἱ βλάσφημοι εἰπόντες ὅτι «Μέγα πολιτικὸν ἔγκλημα ἔπραξεν ἡ Εὐρώπη, κηρύξασα τοὺς Ἕλληνας ἀνεξαρτήτους!!! Ἰδοὺ τί λέγει μέγας τις συγγραφεύς, πλὴν παλίμβουλος. «....L'Europe fit alors la faute de démembrement de la Grèce. Nous - même» λέγει ὁ παλίμβουλος συγγραφεὺς «jeune alors et inexpérimenté des choses orientales, nous fûmes injustes envers les Ottomans, par admiration pour le courage des Grecs. Nous nous trompâmes avec le monde (α)».

Ἀλλά, πρὸς Θεοῦ, ἐφάνησαν κατώτεροι οἱ Τσαβέλλαι καὶ Μπότσαροι, Κολοκοτρωναῖοι, καὶ Μαυρομηχαλαῖοι τῶν ἐν Μαραθῶνι καὶ Θερμοπύλαις ἡρώων; Οἱ Μιαοῦλαι καὶ Κανάραι τῶν ἐν Σαλαμῖνι καὶ Μυκάλῃ; Τηλικαῦτα κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν θαύματα ἀνδρίας καὶ ατο-

---

(α) Ὅρα **Préface d'Histoire de la Turquie par M. de Lamartine. T. I. p. 6.** Ἀνερυθριάστως ἀναιρεῖ σήμερον ὁ Λαμαρτῖνος ὅ,τι πρὸ ἐτῶν ἐκήρυξεν! Τοιαύτη παλινῳδία ὑπαγορευομένη ὑπὸ τοῦ βαναύσου αἰσθήματος τοῦ συμφέροντος ἐξελέγχει τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν νέων σοφισμάτων του!

μικῆς αὐταπαρνήσεως δὲν δύνανται βεβαίως νὰ ὦσιν ἴδια εἰμὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Λεωνίδα, τοῦ Κίμωνος καὶ Κόνωνος. Πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων μας ἀρκοῦν τὰ κατορθώματα ἑνὸς καὶ μόνου πλοίου, τοῦ Ἄρεως. Ἂς ὁμολογήσῃ ἅπας ὅτε χριστιανικὸς καὶ ἀντίχριστος κόσμος, ὅτι οὐδενὸς ἄλλου ἔθνους εἴτε παλαιοῦ, εἴτε νέου, πλοῖον ἐποίησε τοιοῦτον ἐκπληκτικὸν θαῦμα ναυμαχίας, ὁποῖον ἐποίησε τὸ Ἑλληνικὸν «ὁ Ἄρης» ἐν Νεοκάστρῳ τῷ 1825 διοικούμενον ὑπὸ τῶν ἀτρομήτων Ὑδραίων καὶ περικυκλούμενον ὑπὸ σμήνους δικρότων καὶ τρικρότων ἐχθρικῶν! Ὅστις ἀγνοεῖ τὸ μοναδικὸν τοῦτο γεγονὸς εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ναυμαχιῶν, ἂς ρίψῃ ἓν βλέμμα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἵνα πεισθῇ, ὅτι ἡ ἀνδρία καὶ ἡ θαλάσσιος ἐπιδεξιότης τοῦ Ἄρεως ἐξέπληξε μεγάλως καὶ αὐτὸν τὸν ἀγέρωχον Ἰμπραΐμην (α).

(α) Αὐτόπτης τις καὶ αὐτήκοος Ὀθωμανὸς εὑρεθεὶς πλησίον τοῦ Ἰμπραΐμη, ὅτε ὁ Ἄρης ἐποίησε τὰ τεράστεια θαύματα, μοὶ διηγήθη αὐτολεξεὶ, ὅ,τι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶπεν ὁ Ἰμπραΐμης. «Ἰδὼν ὁ Ἰμπραΐμης τὸν Ἄρην ποιήσαντα θαύματα ἀνδρίας »καὶ ἐπιδεξιότητος καὶ τόν τε κίνδυνον καὶ τὴν σύλληψιν διαφυ»γόντα διὰ μέσου τοῦ σμήνους τῶν φρεγαδῶν, τῶν κορβετῶν καὶ »τῶν βρικίων, κανονοβολούντων αὐτὸν ἔμπροσθεν, ὄπισθεν, δεξιό»θεν καὶ ἀριστερόθεν, καὶ ἀντικανονοβολοῦντα ἀκαταπαύστως, »ὑπερασπιζόμενον ἐπιδεξίως καὶ προχωροῦντα, ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν »ἐπιδεξιότητα τοῦ Ἕλληνος πλοιάρχου, καὶ τὴν γενναιότητα καὶ »ἀφοβίαν τῶν ναυτῶν, περιφερομένων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος »καὶ πατούντων ἐπὶ τῶν πεπυρακτωμένων μύδρων τῶν ἀδιαλεί»πτως ἐκ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων βροχηδὸν ῥιπτομένων καὶ ἐφ' ὅλου »τοῦ καταστρώματος τοῦ Ἄρεως διεσκορπισμένων, διὸ καὶ ἀνέ»κραξε μεγαλοφώνως «Τούτουνες σοῦ Γιαουροῦ, καπετὰν πασᾶ »ἐδεήμ» (πιάσετε αὐτὸν τὸν Γιαούρην, τὸν πλοίαρχον τοῦ Ἄρεως,

Καὶ ἀφ' οὗ ἐξεπλήρωσε τὴν μεγάλην ἀποστολήν του ὁ Ἕλλην δὲν ἐδυσώπησε τοὺς φθονεροὺς ζηλοτύπους ἐχθρούς του, καί τοι δικαιῶν ὁσημέραι τήν τε καταγωγήν του καὶ τὰς προσδοκίας τῶν φίλων του. Φοβηθέντες μὴ τοῖς δώσῃ, ὡς ἄλλοτε οἱ πρόγονοί του, νόμους, τὸν περιέπτυξαν κακοβούλως κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· τὸν περιώρισαν, μὴ δυνηθέντες νὰ τὸν καταπνίξωσιν, εἰς στενώτατα ὅρια, ἵνα μὴν ἐξασκήσῃ τὴν ἐμπειρίαν του, τὸν ἠκρωτηρίασαν διὰ τῆς συνθήκης ἀφαιρέσαντες τὰ σπουδαιότερα μέλη αὐτοῦ, ἅτινα ἠγωνίσθησαν γενναίως εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ σώματος, μοχθοῦντα μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀφ' οὗ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου δὲν περιέστειλαν κἂν τὴν φυσικὴν τάσιν του, ἐξήγαγον ἐκ τῶν συκοφαντιῶν πόρισμα πεπωρωμένον καὶ κακεντρεχές. Ἐσυκοφάντησαν καὶ συκοφαντοῦν ἀκόμη τὸν Ἕλληνα, ὡς ἀνεπίδεκτον προόδου, ὡς βάρβαρον, ὡς ἀνάξιον ἐλευθερίας, καὶ ὅσα ἄλλα ἡ κακὴ τῶν συκοφαντῶν κεφαλὴ ἐπενόησεν. Ἀλλὰ δὲν ὤφειλε νὰ φέρῃ εἰς αἴσθησιν τοὺς ἀναισθήτους τούτους συκοφάντας, «les accusateurs trafiquants qui craignent toute concurrence» ἡ ἀνδρικὴ αὐταπάρνησις τῶν Ἡρωΐδων τοῦ Σουλίου, αἵτινες, ὅπως ἀποφύ-

---

»νὰ τὸν κάμω ἀρχιναύαρχον). Ἔπειτα στραφεὶς πρὸς ἡμᾶς τοὺς »περιεστῶτας, εἶπεν «γιαζὶκ σιζὲ, αΐπ» (κρῖμα εἰς ὑμᾶς, ἐντρο»πή σας). Ἂν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπαρουσιάζετο ὁ πλοίαρ»χος τοῦ Ἄρεως εἰς τὸν Ἰμπραΐμην ἐξάπαντος ἐλάμβανε τὸν »βαθμὸν ναυάρχου, ἐπὶ τοσοῦτον διήγειρε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Ἰμ»πραΐμη ἥ τε γενναιότης καὶ ἡ ἐπιδεξιότης τῶν Ἑλλήνων!»

Τὸ θαυματουργὸν πλοῖον ὁ «Ἄρης» σώζεται ἀκόμη, ἀλλὰ κατὰ παράδοξον ἀβελτηρίαν μετωνομάσθη «Ἀθηνᾶ»· ἐν ᾧ οὐ μόνον τὸ ἱστορικὸν ὄνομα δὲν ἔπρεπε ν' ἀνταλλαχθῇ, ἀλλὰ καὶ ἀπειρηκὼς ἔπρεπε νὰ μείνῃ ὁ Ἄρης, ὅπως καταδείξῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τάς τε πληγάς του καὶ τὰ θαύματα. Ἔνδοξον μνημεῖον Σαλαμίνιον, γεγονὸς μοναδικὸν ναυμαχίας !

γωσι τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ἀτιμίαν, ἐν χορῷ ἐῤῥίφθησαν ἐκ τοῦ βράχου τοῦ Ζαλόγκου, καὶ ἀλλαχοῦ μετὰ τῶν ἐν ἀγκάλαις πεφιλημένων νηπίων εἰς τὴν ἄδυσσον; Οἱ Πάργιοι, ἀπανθρώπως τῆς πατρίδος των πωληθείσης παρ' αὐθαιρέτου κυβερνήσεως, ἐγκατέλειψαν εὐχαρίστως τὴν φίλην γῆν τῆς γεννήσεως μετὰ τῆς περιουσίας εἰς τὸν τύραννον ἀγοραστὴν καὶ τὸ ἀνάθεμα εἰς τὸν ἀπάνθρωπον πωλητὴν, μὴ παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν ἀπερχόμενοι εἰς ξένην γῆν, εἰμὴ τὰ ὀστᾶ τῶν πατέρων, ἵνα μὴ τὰ βεβηλώσῃ ἡ αἰχμαλωσία. Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν πόσα δεινὰ ὑπέστησαν τὰ Ψαῤῥᾶ, τὸ Μεσολόγγι κτλ; Ὁ προτιθέμενος νὰ παραγνωρίσῃ τοιαῦτα δείγματα ἡρωϊκότητος ἔρωτος πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν ἐθνισμὸν καὶ τὴν θρησκείαν ἐμπαίζει θεῖα καὶ ἀνθρώπινα.

Ποῖον ἄλλο ἔθνος ἔδειξε τηλικαύτην ἡρωϊκότητα καὶ τοσαύτας προόδους μετὰ δουλείαν τεσσάρων αἰώνων, ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι; Δὲν εἶνε τεράστιον θαῦμα, γεγονὸς μοναδικὸν, ὅτι ἔθνος αἰχμάλωτον πρὸ τεσσάρων αἰώνων ἠδυνήθη διατελοῦν ὑπὸ τὴν μάχαιραν τρομεροῦ καὶ ἀλλοθρήσκου δημίου, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν μεγάλης ἰσχυρᾶς, ἐκτεταμένης καὶ πλουσίας αὐτοκρατορίας, ἄπορον καὶ ἄπειρον, ὑποβλεπόμενον καὶ κατατρεχόμενον ὑφ' ὅλων τῶν κυβερνήσεων, νὰ σχηματίσῃ στρατὸν ἐν τῇ ξηρᾷ, στόλον ἐπίφοβον ἐν τῇ θαλάσσῃ, νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀπέναντι πολυαρίθμου καὶ ἰσχυροῦ τὰ μέσα ἐχθροῦ, νὰ ἐγείρῃ διὰ τῶν χειρῶν του ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων τὸν Ἱερὸν Βωμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας του, θραῦσαν ἀδιαῤῥήκτους ἁλύσεις, ὑπερνικῆσαν ἀκαταβλήτους δυσχερείας, νὰ στήσῃ βασίλειον, νὰ συγκαλέσῃ βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων, νὰ θεσπίσῃ νόμους, νὰ διαπραγματευθῇ συνθήκας, καὶ δάνεια, ὡς ἅπαντα τὰ εὐνομούμενα κράτη; Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία κυματίζει εἰς ἁπάσας τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανούς· οἱ ἔμποροι Ἕλληνες διαφιλονεικοῦν θαυμασίως ἐντὸς

καὶ αὐτῶν τῶν ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Εὐρώπης τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἄλλων ἐθνῶν· τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Ἑλλάδος ἁμιλλῶνται μὲ τὰ ἀδελφὰ τῆς Εὐρώπης, ἡ βιομηχανία προβαίνει ὁσημέραι ἐξαισίως· ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία εἶνε ὁ τύπος τῆς νομοθεσίας τῶν ἐλευθέρων κρατῶν. (α)

Ὁ πολιτισμὸς ἀκμάζει, τὸ κυβερνητικὸν σύστημα εἶνε πατρικὸν, ἡ ἠθικὴ, τὰ χρηστὰ ἤθη τῶν τε κυβερνώντων καὶ τῶν κυβερνωμένων εἶναι ἀνώτερα πάσης ἐπικρίσεως· καὶ ταῦτα πάντα ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος! Τῷ ὄντι μοναδικὸν θαῦμα εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ἐθνῶν. Μὴ συκοφαντῆτε, ὦ φθονεροὶ, τοὺς Ἕλληνας, ἵνα δικαιολογήσητε τὴν διαγωγήν σας, λαβόντες μέρος μετὰ τοῦ δημίου εἰς τὴν σφαγήν των καὶ παρεμβάλλοντες ἤδη μυρία προσκόμματα εἰς τὰς προόδους των. Ἀλλὰ καὶ ἂν διαῤῥαγῆτε συκοφαντοῦντες τοὺς Ἕλληνας, δὲν δύνασθε ν' ἀναχαιτίσητε τὰ γιγαντιαῖα αὐτοῦ βήματα, διότι

(α) Σημ. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐπικυρόνει ὁ δικαστικὸς κλάδος τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας, καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν, ὅπου ὑπάρχει ἑτεροδικία· Π. Χ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει πολλοὶ τῶν Εὐρωπαίων ἔχοντες διαφορὰς μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐνάγουσι τούτους οὐχὶ ἐνώπιον μικτοῦ δικαστηρίου, ὡς πράττουσιν ἔχοντες ἐναγομένους μὴ Ἕλληνας, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαστηρίου, (τοῦ ὁποίου ὁ ἀνελλειπὴς καταρτισμὸς ὀφείλεται καὶ εἰς τὸν τίμιον καὶ νομομαθῆ Α. Παλαιολόγον ἐπαξίως προεδρεύοντα τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ δικαστηρίου) καθυποβαλλόμενοι εὐχαρίστως εἰς τὸν Ἑλληνικὸν φόρον· ἐπίσης καὶ ἐναγόμενοι ὄντες καθυποβάλλονται εἰς τὸν Ἑλληνικὸν φόρον καὶ προσέρχονται εὐχαρίστως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δικαστήριον πεπεισμένοι ὅτι ἡ δικαιοσύνη δὲν ἐπηρεάζεται. Πλείστων διαφορῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων ὑπήρξαμεν αὐτόπται ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῷ δικαστηρίῳ.

ἄλλος διέπει τὸν μέγαν προορισμὸν, εἰς ὃν ἐκλήθησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν ΙΘ αἰῶνα. Δὲν συγχωρεῖται πλέον συκοφαντία, ἐκεῖ ὅπου ἀπαντᾶτε τοσαύτην ἡρωϊκότητα, τοσοῦτον διακαῆ πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἐθνισμὸν ἔρωτα, καὶ τοσαύτας προόδους ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς! « Voilà les actions qui consacreront la Grèce moderne à « cet autel où est gravé le nom de la Grèce antique. Le me- « pris n'est plus permis là où se trouve tant d'amour de la « liberté et de la patrie: quand on est perfide et corrompu, on « n'est pas si brave. Les Grecs se sont réfaits nation par leur « valeur; la politique n'a pas voulu réconnaître leur légitimité; « ils en ont appelé à la gloire (α)».

Καθὼς κατὰ τὸ 1624 Ἰουλίου 21, ὅτε στόλος Κοζάκων, εἰσβαλὼν εἰς τὸν Βόσπορον, ἐλεηλάτησεν ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν αὐτοῦ καὶ παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας τὸν Βουγκιοὺκ-δερὲν, τὸ Νεοχῶρι, τὴν Στένην κτλ. οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰησουῖται ἐκατηγόρησαν παρὰ τῷ αἱμοβόρῳ Σουλτάνῳ Μουράτῃ τῷ Δ. τὸν Πατριάρχην Κύριλλον Λούκαριν καὶ τοὺς Ἕλληνας, ὡς συνεννοουμένους μετὰ τῶν Ῥώσσων διὰ τὸν ΜΟΝΟΝ λόγον, ὅτι Ἕλληνες καὶ Ῥῶσσοι πρεσβεύουσι τὴν αὐτὴν θρησκείαν!!! Οὕτω καὶ ἐσχάτως οἱ τῆς ἰδίας γενεᾶς τῶν Ἰησουϊτῶν ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων ψευδόμενοι ἀναιδῶς ἐσυκοφάντησαν ἀναιδέστατα αὐτούς. Τὸ κατὰ τὸ 1854 ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θετταλίᾳ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐχαρακτηρίσθη, ὡς Ῥωσσικὴ ὑποκίνησις, καὶ ὡς τοιαύτη ἐκίνησε τὴν ὀργὴν πάσης τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας! Κεραυνοὺς θανασίμους ἐξετόξευσαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων! Ἄνομος καὶ παράνομος κατοχὴ ἔγεινεν ἐν τῇ Πρωτευούσῃ τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ αὐθαιρέτου δικαιώματος τοῦ ἰσχυροτέρου! Ἐσυκοφάντησαν τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ ἀχαριστίᾳ πρὸς τὰς προστάτιδας Δυνάμεις

(α) Ὅρ. Chateaubriand, τὸ μνησθὲν σύγγραμμα.

καὶ ἐξέδωκαν κατ' αὐτῶν τὴν μελανωτέραν καταδίκην! Γράφων τῇ 15 Μαΐου 1854 ὁ τῆς Κριμαίας στρατάρχης Σαίντ- Ἀρνὼ πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας ἔλεγεν. « Ἐννοῶ τὰς νέας ἀμηχανίας, τὰς » ὁποίας διεγείρει εἰς ὅλας τὰς κυβερνήσεις ἡ Ἑλλὰς αὕτη, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε ν' ἀφήσωμεν νὰ βυθισθῇ εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος (α)».

Οἱ τολμηροὶ οὗτοι λόγοι βεβαίως δὲν εὗρον ὑποδοχὴν εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἀποδίδουσι τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ μικροῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἰς μόνην τὴν ἀρωγὴν τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, καὶ οὐχὶ καὶ εἰς τὴν ἡρωϊκότητα καὶ εἰς τὰ αἵματα αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων!

Ἄλλοι θρασύτεροι σφετερισταὶ τῶν κατορθωμάτων τῶν Ἑλλήνων ἀντιφάσκοντες πρὸς τὰ ἀληθῆ γεγονότα εἶπον· «La situation dont jouit maintenant la Grèce indépendante est comme ses libertés un cadeau de grande nation.» Ὢ! Ἀλλ' ἡ ἱστορία, ὁ ἀδέκαστος οὗτος μάρτυς, στεντορείως διαμαρτύρεται κατὰ τοῦ τοιούτου σφετερισμοῦ τῆς ἡρωϊκότητος τῶν Ἑλλήνων! Ἔκαυσαν αἱ τρεῖς μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ῥωσσίας τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον τῷ 1827 ἐν Νεοκάστρῳ, καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Γαλλικοὶ Ἀετοὶ ἀπεδίωξαν τὸν Ἰμπραΐμην τῆς Πελοποννήσου, ναὶ, ἀλλ' εἶνε αὐτόχρημα ἱεροσυλία νὰ σφετερίζωνται οἱ ξένοι τὰ μεγάλα, τὰ λαμπρὰ, τὰ μοναδικὰ ἴσως κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς πρὸς βοήθειαν ἡμῶν ἐπελεύσεως τῶν μεγάλων Δυνάμεων κατὰ τὸ 1827. Κατ' αὐτὸ τὸ ἐς ἀεὶ θαυματουργὸν διάστημα βεβαίως δὲν ἦσαν μεθ' ἡμῶν κατὰ τῶν ἀκμαζόντων τότε Ὀθωμανι-

(α) Ὅρ. Κριμαϊκὴ ἐκστρατεία συγγραφεῖσα μὲν ὑπὸ τοῦ Βαρώνου Βαζαγκοὺρ, ἐξελληνισθεῖσα δὲ ὑπὸ Παύλου Α. Γεωργιάδου καὶ Ἀριστομένους Ν. Α. Χλωροῦ. Τομ. Α΄. Σελ. 23.

χῶν στιφῶν οὔτε οἱ τρεῖς ἡνωμένοι στόλοι τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ῥωσσίας, οὔτε τὰ Γαλλικὰ ὅπλα· ἀπεναντίας οἱ πάντες ἦσαν καθ' ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν Τούρκων, ῥυμουλκοῦντες τοὺς στόλους αὐτῶν, μετακομίζοντες ἐκ τῶν ἀπωτάτων μερῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς τὰς Ὀρδὰς αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἐξοντώσωσι τοὺς Ἕλληνας χριστιανούς, ἐξασκοῦντες τὰ στρατεύματα αὐτῶν, ὁδηγοῦντες αὐτὰ διὰ τῶν ἀξιωματικῶν των εἰς τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων μάχας, χορηγοῦντες αὐτοῖς ἅπαντα τὰ πολεμικὰ μέσα, δι' ὧν ἠδύναντο νὰ καταστρέψωσι τοὺς Ἕλληνας. Κατ' αὐτὸ τὸ πολυένδοξον διάστημα τῆς πολυαιμάτου ἑξαετίας ἦσαν μόνοι οἱ Ἕλληνες, οὕτω φωνάζει ἡ ἱστορία, Μιαοῦλαι καὶ Κανάραι, Τομπάζαι, Παπᾶ Νικολαῖοι, Τζαμαδοί. — Μποτζαραῖοι καὶ Κολοκοτρωναῖοι, Μαυρομηχάλαι καὶ Μακρυγιάνναι, Καραΐσκοι καὶ Τσαβέλλαι, Ὑψηλάνται, Μαυροκορδάτοι, Ὀδυσσεῖς, Τουρκοφάγοι Νικῆται καὶ τόσοι ἄλλοι Ἕλληνες κατ' οὐδὲν τούτων ὑποδεέστεροι. Οἱ γενναῖοι οὗτοι ἄνδρες καὶ οἱ τούτων συνοπλαρχηγοί, οἱ ἐπὶ ἑξαετίαν κατατροπώσαντες ἐν τῇ ξηρᾷ τῶν Ὀθωμανῶν τὰ πλήθη καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ πολλάκις κατακαύσαντες διὰ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τοὺς δικρότους καὶ τρικρότους τοῦ Μαχμούτη στόλους, δὲν ἦσαν βεβαίως οὔτε Ἄγγλοι, οὔτε Γάλλοι, οὔτε Ῥῶσσοι, ἀλλ' ἦσαν γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Λεωνίδα, τοῦ Κίμωνος, τοῦ Κόνωνος, τοῦ Πύῤῥου καὶ τοῦ ἥρωος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, τοῦ Γεωργίου Καστριώτου καὶ τόσων ἄλλων ἐνδόξων ἡρώων Ἑλλήνων. Ἡ μήπως συνέκειτο ἐξ Ἄγγλων, Γάλλων καὶ Ῥώσσων ἡ τρισένδοξος φρουρὰ τοῦ Μεσολογίου

Εἰ καὶ οὕτω στεντορείως διαμαρτυρομένης τῆς Ἱστορίας, εὐγνωμονοῦσιν ὅμως οἱ Ἕλληνες πρὸς τὰς Προστάτιδας δυνάμεις, καὶ οὐδεὶς Ἕλλην ἀρνεῖται τὴν γενναίαν συνδρομήν, ἥν, ἀφ' οὗ κατέτρεξαν ἡμᾶς ἐπὶ ἑξαετίαν, παρέσχον ἡμῖν περὶ τὰ τέλη τοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' πίσης οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι καὶ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν

Δυνάμεων οἱ Ἕλληνες τάχιον ἢ βράδιον ἔμελλον ν' ἀναστηθῶσι διὰ μόνης τῆς ἡρωϊκότητός των καὶ τῆς ἀκαταδαμάστου καρτερίας των, ἀφ' οὗ ἐπὶ ἓξ ὁλόκληρα ἔτη ὑπέστησαν ἀδιαλείπτως ἡμέραν καὶ νύκτα μόνοι, ναὶ, μόνοι τὸν πολυστέναχτον ἀγῶνα! Ἠδύνατο ἴσως, καὶ ἄνευ τοῦ ἴσως, ὁ Ἰμπραήμης νὰ καταστρέψῃ πάσας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Πελοποννήσου, ὡς κατέστρεψέ τινα, ἀλλ' οὐδέποτε ἤθελε κατισχύσει καὶ τῶν ὀρέων αὐτῆς. Πολλάκις ἀπεπειράθη κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πολλάκις κατῃσχύνθη ἡττηθεὶς ὑπὸ μιᾶς Φούκτας Ἑλλήνων. «Le pacha d'Egypte» λέγει ὁ φιλίστωρ Βιλλμαῖν «malgré »les pavillons chrétiens qui ont rémorqué sa flotte et transporté »ses tresors, n'a pas conquis la Morée. Il possède une partie »de sol; il n'aura pas les habitants. Réfugiés dans les mon»tagnes, ou cantonnés dans quelques villes, ils combattent »encore. Beaucoup d'hommes périssent; mais la nation s'opi»niâtre à vivre par l'excès de son héroïsme et de son mal»heur (α).

Ἠδύνατο ὁ Ἰμπραήμης νὰ κυριεύσῃ τὰς πεδιάδας τῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπροσίτων αὐτῷ κορυφῶν τοῦ Ταινάρου, τοῦ Ταϋγέτου καὶ τοῦ Μαλέα οἱ Ἕλληνες ὡς τόσοι ἐπηρμένοι κατὰ τῆς κεφαλῆς του κεραυνοὶ ἔμελλον ἐξάπαντος τάχιον ἢ βράδιον νὰ τὸν καταστρέψωσιν, ὡς κατέστρεψαν ΜΟΝΟΙ καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ εἰσελάσαντα εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπὶ κεφαλῆς τεσσαράκοντα χιλιάδων Τούρκων ἀλαζόνα Δράμαλην, ἢ νὰ τὸν ἀναγκάσωσιν, ὅπως ἐγκαταλείψῃ καὶ τὰς πεδιάδας.

Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἰσχύος αὐτῶν οἱ Τοῦρκοι, ὁπότε καὶ ἡ Εὐρώπη ἔκλινε τὸν αὐχένα της ἐνώπιόν των, κατέκτησαν τὰς πεδιάδας τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ Ταϋγέτου, τῶν Ἀγράφων, τοῦ Πίνδου, τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πηλίου, τοῦ Σου-

---

(α) Ὅρα Villemain. Etudes d'Histoire moderne pag. 311.

λίου, Ἕλληνες ἀνεξάρτητοι περιεφρόνουν τὴν κολοσσιαίαν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ κυριαρχίαν. «On «sait que bien longtemps dans les provinces de la Grèce «Septentrionale, l'humeur belliqueuse des habitants et la situa«tion même du pays avait mis quelques empêchements à la «victoire des Turcs. Les plaines furent envahies sans obsta«cle ; mais des Tribus guerrières se maintenaient indépendantes «sur l'Olympe, le Pélion, les chaînes du Pinde et les monts «d'Agrapha» (α).

Οἱ Ἕλληνες ἀπολέσαντες ἐξ ἀνάγκης ἀκαταγωνίστου τὴν αὐτοκρατορίαν δὲν ἀπώλεσαν ἅπαντες καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας κατακτηθείσης, δὲν ὑπέκυψεν ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος εἰς τὴν ξένην κυριαρχίαν, ὡς ὑπέκυψαν ἄλλα ἔθνη δορυκτήτων χωρῶν. Μέγα μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους διετήρησε πολλὰς γωνίας ἀνεξαρτήτους ἐν τῇ κατακτηθείσῃ αὐτοῦ χώρᾳ. Διετήρησεν ἀνεξαρτησίαν, προνόμια, ἰδίους νόμους ἐν τῷ μέσῳ τῶν δορυκτητόρων. Les intrépides capitaines de l'Étolie, du mont Olympe, des Météores de la Sellèïde, de l'Éleuthère Laconie, et des monts blancs de l'île de Crète, n'ont à aucune époque mis bas les armes devant les dévastateurs de la Grèce (ϐ). Οὐ μόνον διετήρησεν ἄθικτον τὴν ἐλευθερίαν, τὴν θρησκείαν, τὸν ἐθνισμόν, οὐ μόνον ἑκάστοτε ἠρνήθη εἰς τοὺς κατακτητὰς τῶν πεδιάδων ὑποταγὴν καὶ φόρον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τούτων κατέστησεν ὑποτελεῖς. Εἴδομεν τοὺς ἥρωας τοῦ ἐνδόξου Σουλίου ὅτι οὐ μόνον ὑποταγὴν καὶ φόρον ἠρνήθησαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς Ἀγάδες καὶ Βέϊδες, ἐπὶ τέλους καὶ αὐτῶν τῶν Ἰωαννίνων τοὺς σατράπας κατέστησαν ὑποφόρους (γ).

(α) Αὐτόθι Σελ. 208.

(ϐ) Ὅρα Histoire de la Régénération de la Grèce par Pouqueville t. 1. P. 69.

(γ) Ὅρα Ἡρωϊκὰ θαύματα τῶν Σουλιωτῶν καὶ Σουλιωτίδων. Κεφάλαιον δεύτερον Σελ. 16.

»Les habitants, λέγει ξένος τις, des vastes et fertiles plaines de ce pays avaient subit sans résistance le sort plus ou moins dur que leur avaient fait les conquérants. Mais les montagnards de l'Olympe, de Pélion, des branches Thessaliennes du Pinde et des monts Agrapha et Souli résistèrent au vainqueur. Ils faisaient fréquement des descentes à main armée sur les terres cultivées et sur les villes: Ils y pillaient le vainqueur, et dans l'occasion, ceux des vaincus, qu'ils accusaient de s'être soumis à lui. Las de guerroyer contre des hommes intrépides les Turcs traitèrent avec eux à des conditions très douces. Ils leur réconnurent le droit de ce régir selon leurs propres lois, de vivre indépendants dans les districts qu'ils occupaient, de porter les armes pour leur défense; et tout cela à la seule condition de payer un faible tribu. Mais quelques peuplades qui s'étaient cantonnées dans la partie la plus âpre de montagnes réfusèrent toute espèce de pacte avec les conquérants, et se sont maintenues jusqu'à nos jours dans une indépendance absolue (α»).

Ἦτο λοιπὸν φυσικῶς ἀδύνατον νὰ μὴ κατισχύσωσιν οἱ Ἕλληνες τῆς τυραννίας τάχιον ἢ βράδιον, ἀφ' οὗ ἤδη ὑπῆρχον πολλαὶ Ἑλληνικαὶ κοινότητες ἀνεξάρτητοι, καὶ ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐνεστερνίσθη ὁ διακαὴς ἔρως τῆς ἀνεξαρτησίας εἰς τὰ ὀρειχάλκινα ἐκεῖνα στήθη τῶν γενναίων μαχητῶν Ἑλλήνων, τῶν περιφρονούντων καὶ κακοπαθείας καὶ περιπετείας καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον ἀψηφούντων. Καὶ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς μετὰ δωδεκαετῆ ἀγῶνα καὶ θυσίας ἀπείρους κατέστρεψε κατὰ τὸ 1803 τὸ περιώνυμον Σοῦλι, κατισχυσάσης τῆς προδοσίας, ἀλλ' οἱ Ἥρωες αὐτοῦ ἔζησαν πάλιν ἀνεξάρτητοι! Τὸ Σοῦλι ἡλώθη, οἱ δ' ἄνδρες, ὄχι. Κατὰ τὸ 1820 αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἐχθροὺς, τῶν ὁποίων οὔτε τὸ ὄνομα ὑπέφερε ν' ἀκούσῃ ὁ Φάλαρις τῆς Ἠπείρου προσεκάλεσε γονυκλιτῶς, περιελθὼν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ὡς πάντες οἱ τύραν-

(α) Fauriel. Chants Populaires de la Grèce Moderne. Pag. xlvii —xlviii.

νοι, ἵνα σώσωσιν αὐτὸν, ἀποκαλῶν αὐτοὺς σωτῆρας καὶ δοὺς αὐτοῖς τὴν πατρίδα δωρεὰν, διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ὁποίας ἄπειρα τῶν Τουρκαλβανῶν στίφη καὶ θημωνίας χρυσοῦ ἀπείρου ἐθυσίασεν!

Οἱ Ἕλληνες διατηροῦντες καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσίν των ἀκμαῖα παντοῦ ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐθνικότητός των, ἔχοντες τὸ μαχιμώτερον αὐτῶν μέρος ἀνεξάρτητον, λαλοῦντες ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, πρεσβεύοντες τὴν αὐτὴν θρησκείαν, ἔχοντες τὰ αὐτὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν προπατόρων, ἑκάστοτε ἐνθουσιῶντες ὑπὸ τῶν ἐνδόξων κατορθωμάτων τούτων, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν διαψεύσαντες τὴν περικλεῆ αὐτῶν καταγωγὴν, ἐξάπαντος ἔμελλον μίαν ἡμέραν ν' ἀναστηθῶσι, καθόσον μάλιστα δορυκτήτορες καὶ δορύκτητοι ἦσαν στοιχεῖα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα καὶ ἑτερογενῆ πρὸς ἄλληλα, καὶ καθόσον (ὅπερ εἶνε τὸ κυριώτερον) οἱ μὲν δορύκτητοι ὁσημέραι προώδευον, οἱ δὲ δορικτήτορες ὁσημέραι καρκινοβατοῦντες ὠπισθοχώρουν· Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι διαμένοντες ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ ἔζων ἑκάστοτε κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐβάδιζον ὅλως ἀντίθετον ὁδὸν ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐν γένει ὡς πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, τὸ ἰσχυρότερον καὶ μονιμώτερον τοῦτο ὅπλον. Ἐκ τούτου λογικῶς ἐξάγεται ὅτι τὸ προοδεῦον στοιχεῖον ἐξάπαντος ἔμελλε νὰ κατισχύσῃ τοῦ ὀπισθοχωροῦντος. Περὶ τούτου ἅπαντες οἱ διάσημοι, οἱ ἀμερόληπτοι καὶ κριτικοὶ ἱστορικοὶ συμφωνοῦσιν. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Καντοῦ·

«Ἀλλ' εἰ καὶ ἐπιστεύετο ὅτι, μετὰ τῆς πτώσεως τοῦ Βυ»ζαντίου, καὶ ἡ Ἑλλὰς, παρ' ἧς ἡ Εὐρώπη ἔλαβε τὸν πολιτισμὸν, ἀπωλέσθη· οὐχ ἧττον ὅμως αὕτη ἐπέζησε καὶ ὑπάρ»χει! Ὄχι! δὲν ἀπωλέσθη· ἡ Ἑλλάς! οὔτε ἀφανίζεται »ἔθνος, ἐν ὅσῳ ἐν αὐτῷ διασώζονται τὰ στοιχεῖα τῆς »ἐθνικότητός του. Μίαν γλῶσσαν ὡμίλουν εἰσέτι οἱ πο»λυπαθεῖς ἐκεῖνοι λαοὶ, καὶ δι' αὐτῆς ἐπανελάμβανον τὰ »ἐθνικὰ ἐκεῖνα ᾄσματα, ἅτινα ἦσαν ἡ ἀέναος διαμαρτύρη-

»σις κατὰ τῆς τυραννίας, ἐξ ἧς οἱ πολλοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι, »τοποθετηθέντες ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων καὶ διατηροῦντες »τὴν συνήθειαν τῆς ἀντιδράσεως μέχρι τῆς ὥρας τῆς »γενικῆς ἐπαναστάσεως.

«Ναί! μόλις ἡλώθη ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἀμέσως »(1456) ἐπὶ τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πίνδου, »τῶν Ἀγράφων κατηρτίσθησαν σώματά τινα, τὰ ὁποῖα »ζῶντα ἐλεύθερα, ἐφώρμων ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν κατὰ »τῶν Τούρκων καὶ ἀπεδειλίαζον αὐτούς. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, »οἱ λεγόμενοι Κλέπται, ὑπεχρέουν τοὺς δεσπότας των »νὰ συνθηκολογῶσι μετ' αὐτῶν καὶ ν' ἀναγνωρίζωσι τὴν »ἀνεξαρτησίαν των. Τοιουτοτρόπως καθ' ἑκάστην ἐνθαῤ-»ῥυνόμενοι ἐλεηλάτουν ἀδιακρίτως τὰ πράγματα τῶν τε »Τούρκων καὶ Ἑλλήνων (α). Οἱ Ἕλληνες τῶν πεδιάδων, »ἵνα ὑπερασπίζωνται κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν των, συνεκρό-»τουν ἐθνοφυλακὴν, καλουμένην «Ἁρματωλοὶ» οἵτινες »ἕνεκα τῶν τυραννιῶν τῶν Πασσάδων ἡνόνοντο μετὰ τῶν »Κλεπτῶν καὶ διετήρουν θέσιν διαρκοῦς ἐπαναστάσεως.

(α) Πολλοὶ τῶν ξένων καί τινες ἡμέτεροι πάσχοντες τὴν ἄγνοιαν ἐκείνων ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἡμέτερα, ἀναφέρουσιν εἰς τὰ συγγράμματά των ὅτι οἱ Κλέπται καὶ οἱ Ἁρματωλοὶ ἐκακοποίουν τὸν τοῖς Τούρκοις καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Χριστιανούς. Τοῦτο εἶνε μὲν ἀληθὲς, πλὴν ὁ ἀναγνώστης ὀφείλει νὰ γνωρίσῃ καὶ τοὺς λόγους, ὧν ἕνεκα ἐκακοποίουν οἱ Χριστιανοὶ Κλέπται καὶ Ἁρματωλοὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν. Τινὲς τῶν Χριστιανῶν τῶν πεδιάδων καὶ τῶν πόλεων εἴτε ἐξ ἀνάγκης εἴτε ἐκ θελήσεως διεφθαρμένης ψυχῆς ὑπηρέτουν τοὺς τυράννους, οἱ δὲ χωρικοὶ ἐκαλλιέργουν τὰς γαίας αὐτῶν. Ὅθεν οἱ Κλέπται, ὅπως ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὰς ὑπηρεσίας τῶν τυράννων καὶ ἑνωθῶσι μετ' αὐτῶν κατ' ἐκείνων, τοὺς ἐκακοποίουν. Οὐδέποτε ἐκακοποίησαν τοὺς ἐλευθεροφρονοῦντας καὶ μισοτυράννους ἀδελφοὺς, ἀπεναντίας ὑπάρχουσι παραδείγματα ὅτι καὶ πρὸς τοὺς φιλησύχους Ὀθωμανοὺς προσηνέχθησαν γενναίως καὶ ἀφιλοκερδῶς οἱ Κλέπται καὶ Ἁρματωλοί.

« Ἔθνος λοιπὸν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπελάθετο τῶν ἀρχαί»ων ἀναμνήσεών του, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὰ ὦτα ἀντή»χουν τὰ φῶτα καὶ αἱ ἡρωϊκαὶ πράξεις τῶν πατέρων του, »εἶνε προωρισμένον νὰ ἐγερθῇ, καὶ ἰδοὺ ἠγέρθη! (α)».

Ὕστερον ἀπὸ τηλικαύτας ἱστορικὰς μαρτυρίας ἀνδρῶν διασήμων καὶ λογικὰς ἀποδείξεις τολμῶσιν εἰσέτι οἱ ἱστορικὴν ἄγνοιαν πάσχοντες ἢ ἐκ προθέσεως ἐπιλήσμονες ξένοι νὰ εἴπωσιν ὅτι μᾶς ἠλευθέρωσαν; ὅτι ἡ Ἑλλὰς καὶ αἱ ἐλευθερίαι της εἶνε δῶρον ἑνὸς μεγάλου ἔθνους; Ὑβρίζοντες τὴν ἱςορίαν καὶ τὰς δοξασίας τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὰ καθολικὰ πνεύματα εἰσέδυσαν εἰς τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, καὶ ἑαυτοὺς μὴ σεβόμενοι δύνανται νὰ εἴπωσιν ὅ,τι θέλουσι· πλὴν πρὸς περιστολὴν τῆς αὐθαδείας ἔστω τὸ ἑξῆς ἀδιαφιλονείκητον ἀξίωμα· Δὲν ὑπάρχει χεὶρ, ὅσῳ καὶ ἂν ᾖ σιδηρᾶ, δυναμένη νὰ στήσῃ τὸν χείμαῤῥον, ἅπαξ ἐκχειλισθέντα, τῶν τυραννουμένων κατὰ τῶν τυραννούντων.

Ἀλλ' ἂς παραδεχθῶμεν διὰ μίαν ςιγμὴν, πρὸς χάριν τοῦ ἀπρεποῦς ἐγωϊσμοῦ τῶν ξένων, ὅτι αἱ τρεῖς δυνάμεις, καὶ πρὸ πασῶν ἡ Γαλλία, μᾶς ἔσωσαν κατὰ τὸν ἀγῶνα· πλὴν εἶνε αὐτόχρημα ἐξύβρισις τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀξίας καὶ μέλαινα ἀδικία νὰ εἴπωσιν ὅτι ἔδωκαν ἡμῖν δῶρον τὴν ἐλευθερίαν!!! Ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐφάνημεν ἀνέκαθεν ἄξιοι αὐτῆς. Δῶρον ἡ Ἐλευθερία δίδεται εἰς τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀναξίους αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐκπλήξαντας τὰ ἔθνη κατὰ τὸν ΙΘ αἰῶνα Ἕλληνας, τοὺς ἀξιωτάτους πάσης ἐλευθερίας, αὕτη τοῖς ἦτον ὄφλημα μετὰ τόκου. Τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἐφάνημεν ἀνέκαθεν καὶ ἐσμὲν ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἀφ' οὗ καὶ ὑπὸ τὸν ἀφόρητον ζυγὸν διετηρήσαμεν εἰς τὰ σπήλαια καὶ δάση ἐλευθερίαν; ἀφ' οὗ ἐδείξαμεν ἐπιδεξίως κοινωνικὴν δραστηριότητα καὶ ὑπὸ τὴν αὐθαίρετον μάστιγα βαρβάρου

(α) Ὅρα Cantu Tom iv. pag. 432.

ἐξουσίας; Θαυμάσιον πνεῦμα βιομηχανίας καὶ μεγάλων ἐπιχειρήσεων ὑπὸ κυβέρνησιν ἀντικοινωνικὴν, ὀπισθοδρομικὴν καὶ τυραννικήν; Καὶ ἐν ταῖς αἱματηραῖς ἡμέραις τῆς αἰχμαλωσίας μας δὲν ἀπωλέσαμεν τὴν ἐπὶ τῶν τυράννων πνευματικὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας; Ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας οἱ διατελοῦντες δοῦλοι δὲν συνεμίγησαν μετὰ τῶν τυράννων! Διετηρήσαμεν ἀμίαντον τήν τε Θρησκείαν καὶ τὴν ἐθνικότητα, κεχωρισμένας καὶ διακρινομένας ἑκάστοτε ἀπ' ἐκείνας τῶν τυράννων μας! Τόρα, εἰ ἐμπαίζητε, ὦ ξένοι, θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, δύνασθε νὰ εἴπητε ὅτι ἐδώκατε ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν δῶρον!

Οἱ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων ἐγκύπτοντες καὶ ἐκ προθέσεως νεανικῆς ἢ πνεύματος ζηλοτύπου καὶ κακεντρεχίας ὠθούμενοι ν' ἀμαυρώσωσι τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων ξένοι εἰσὶν εὐαριθμότατοι. Οἱ δὲ πλεῖστοι, καὶ τῶν ὁποίων ἡ γεγηρακυῖα κρίσις ἔχει μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνῶν, ἀποδίδουσι μετὰ σεβασμοῦ ἀμερόληπτον δικαιοσύνην εἰς τοὺς γενναίους Ἕλληνας. Ἰδοὺ τί λέγει διάσημός τις ἐκ τῶν ἀμερολήπτων ξένων.

« Ils auraient pu se rendre une raison plus générale et plus profonde de ce goût passionné pour la liberté, et de cette activité sociale, de cette industrie et de cet esprit d'entreprise qu'ils admirent chez les anciens Grecs, en observant que, même sous le joug des Turcs, les Grecs de nos jours plus malheureux qu'avilis, n'ont jamais complétement perdu ni les privilèges, ni les sentiments de l'indépendance ; qu'ils ont su maintenir leur nationalité distincte de celle de leur conquérants, et conserver, sous un gouvernement oppressif et spoliateur, une aptitude admirable pour la navigation et pour le commerce » (α).

Ἐσυκοφάντησαν τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὸ 1854 ὡς Ῥωσσόφρονας. Ἄπαγε! Ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν διὰ μίαν

(α) Ὅρ. Fauriel Chants populaires de la Grèce Moderne p. viii.

στιγμὴν ὅτι ἡ Ῥωσσία ὑπεκίνει καὶ ἐζωοπύρει τὸ κατὰ τὸ 1854 κίνημα· πλὴν τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠγέρθησαν ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας· ἀπεναντίας ἀποδεικνύει σαφῶς ὅτι οἱ Ἕλληνες νομίσαντες (κακῶς ἴσως) εὐνοϊκὴν ἣν καρδιαλγῶς ἐπερίμενον περίστασιν ἠγέρθησαν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν εἰσέτι δούλων ἀδελφῶν. Ὁ Ἕλλην οὔτε ῥωσσίζει, οὔτε ἀγγλίζει, οὔτε γαλλίζει. Ὁ Ἕλλην καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ὡς εἴδομεν, ὑπῆρξεν Ἕλλην, σεμνυνόμενος δὲ ἐπὶ καταγωγῇ, εἶνε καὶ ἔσεται διὰ παντὸς Ἕλλην, καὶ πίπτων καὶ ἐγειρόμενος δὲν ἐπελάθετο, μ' ὅλας τὰς βδελυρὰς προσπαθείας τῆς Διπλωματίας, τεινούσης ἑκάστοτε νὰ τὸν διαφθείρῃ, ὅτι ὀφείλει νὰ ἑλληνίζῃ.

Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀναμιμνησκόμενον τὰς πολυειδεῖς εὐεργεσίας τῆς Ῥωσσίας, δεικνύει συμπάθειαν πρὸς αὐτήν, πλὴν τοῦτο εἶνε φυσικὸν ἑπόμενον, τοῦτο τιμᾷ τὸν Ἕλληνα ἀρκούντως, καὶ ἐπισήμως διαψεύδει τὰς ἐπὶ ἀχαριστίᾳ συκοφαντίας τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Ἕλλην εὐγνωμονεῖ τὴν Ῥωσσίαν, διότι πολεμοῦσα αὕτη ὑπὲρ τῶν ἰδίων της συμφερόντων ἐξησθένει τὸν δεσπότην τοῦ Ἕλληνος, καὶ οὐδέποτε τὸν ἐ π ώ λ η σεν εἰς τὸν τύραννον, ὡς τοῦτο ἔπραξεν ἄλλη ἐπαιρομένη ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ πολιτισμῷ ! ! ! Συνθήκην, ἀναγνωρίζουσαν τέσσαρας Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἠπείρου ἀνεξαρτήτους κατὰ τὸ 1800 ἐπέτυχεν ἡ Ῥωσσία ἀπὸ τὴν Τουρκίαν. Καί, φεῦ ! κατὰ τὸ 1819 ἡ Ἀγγλία πωλεῖ αὐθαιρέτως καὶ ἀπανθρώπως μίαν ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν δι' αἵματος ἀνθρωπίνου καταβάψαντα τὰ Ἠπειρωτικὰ ἐδάφη τύραννον Ἀλῆν ! ! !

Ἀγαπᾷ ὁ Ἕλλην τὴν Ῥωσσίαν, διότι αὕτη καὶ μόνη ἔκπαλαι ἐπροστάτευσε τὴν θρησκείαν του, ὅτε οὗτος διετέλει ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἐν ᾧ ἀπεναντίας Καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι προσεπάθησαν, ὡς εἴδομεν, καὶ προσπαθοῦν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ θρησκεύματός του ! Οἱ Ἕλληνες ναῦται καὶ ἔμποροι διαρκούσης

τῆς δουλείας ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ῥωσσικῆς σημαίας καὶ ἐν μέσῳ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν της διεξήγαγον ἐπωφελῶς τὰς ἐπιχειρήσεις των· οἱ δὲ μεταναστεύοντες εἰς τὴν Ῥωσσίαν Ἕλληνες οὐ μόνον παραμυθίας ἐτύγχανον, οὐ μόνον ἄσυλον καὶ πλούτη εὕρισκον, ἀλλὰ τιμῶν καὶ ἀξιωμάτων ἠξιώθησαν.

Ηὔχετο ὁ Ἕλλην ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τῶν Ῥωσσικῶν ὅπλων κατὰ τὸ 1854, διότι ἤλπιζε νὰ ὠφεληθῇ ὁ ἴδιος καὶ διότι ἡ Ῥωσσία ἐξεφράζετο παῤῥησίᾳ διὰ τοῦ Κόμητος Νεσελρώδου, γράφοντος πρὸς τὸν Κύριον Βρουνὼφ τὴν 1ην Ἰαννουαρίου τοῦ 1853 τὰ ἑξῆς· «Ὅτι »ὑπάρχει τι, ὅπερ ἅπασαι αἱ διπλωματικαὶ πρόνοιαι »καὶ ὑποψίαι δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ μετατοπίσωσι· »τοῦτο εἶνε ἡ συμπάθεια τῶν κοινῶν συμφερόντων, ἅτινα »συνδέουσι τὸν ἡμέτερον λαὸν, συγκείμενον ἐκ 50 ἑκα»τομμυρίων ὀρθοδόξων μετὰ δώδεκα περίπου ἑκατομ»μυρίων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ὑπερβάλλον μέρος τῶν »ὑπηκόων τοῦ Σουλτάνου . . . » Δύναται, ἐρωτῶμεν, ὁ Ἕλλην νὰ μὴν ἀγαπᾷ τὴν Ῥωσσίαν ἀπέναντι τοιούτων καὶ ἄλλων ἐνδείξεων ; Ἡ Ῥωσσία διὰ τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου τῷ 1854 ὑπέσχετο τοῖς δούλοις Ἕλλησι τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀλλοπίστου ζυγοῦ, ἔστω καὶ διὰ τοὺς ἰδίους της σκοπούς· ἀπεναντίας δὲ οἱ σύμμαχοι τῆς Δύσεως διὰ τῆς **ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΟΣ** τῆς Τουρκίας προοιώνιζον αὐτοῖς τὴν δουλείαν !!! Ἐρωτῶμεν εἶνε φυσικὸν νὰ ἀγαπῶμεν οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς τὴν Ῥωσσίαν, ἢ ὄχι ;

Ἀλλὰ μήπως καὶ δὲν ἐκφράζει ὁ Ἕλλην τὴν αὐτὴν ἴσως καὶ θερμοτέραν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ δὲν διαφυλάττη αὐτὰς ζωηρὰς καὶ πέραν τοῦ τάφου; Πανδήμως δὲν ἐξεφράσθη ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, καὶ ἐναντίον μάλιστα τῆς αὐστηρᾶς οὐδετερότητος τῆς κυβερνήσεώς του, ὅτε τὰ Γαλλικὰ ὅπλα ἐθριάμβευον τῷ 1859 ἐν Σολφερίνῳ καὶ Μαγέντα ; Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὴν ἔνθερμον δοξολογίαν, τὴν ὁποίαν ἔψαλλεν ἐν Ἀ-

θήναις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὑπὲρ κατευοδώσεως τῶν Γαλλικῶν Ἀετῶν. Δύνασθε, ἐρωτῶμεν, ν' ἀποκαλῆτε τόρα τοὺς Ἕλληνας Γαλλόφρονας; Περίεργος τῷ ὄντι ὁ φανατισμὸς τινῶν ξένων! Προκειμένου περὶ τῶν Ἑλλήνων κρίνουσι μ' ὅλως νεανικὴν κρίσιν, ζυγίζουν μὲ ἰδιαιτέραν πλάστιγγα καὶ μετροῦσι μὲ ἰδιαίτερον πῆχυν!!!

Θέλετε νὰ πεισθῆτε περὶ τοῦ τί ἐστιν ὁ Ἕλλην; Παρακινήσατε τὴν Ῥωσσίαν, ἢ τὴν Ἀγγλίαν ἢ τὴν Γαλλίαν, ν' ἀποπειραθῇ κατὰ τῆς θρησκείας, τῆς ἐλευθερίας, τῶν συμφερόντων τοῦ Ἕλληνος, καὶ τότε θέλετε ἰδεῖ ἐναργῶς, ἂν ὁ Ἕλλην ῥωσσίζει, ἀγγλίζει, γαλλίζει, ἢ ἑλληνίζει. Ὁ Ἕλλην ἦτον καὶ εἶνε Ἕλλην καὶ περιφρονῶν πᾶσαν συκοφαντίαν προβαίνει ὁσημέραι ἐπὶ τὸ κρεῖττον εἰς τὸ πεῖσμα τῶν ἐχθρῶν του.

Θάῤῥος! ὦ Ἕλλην! εἰς τὸ πηδάλιόν σου κυβερνήτρια ἐπικάθηται, ἡ Θεία Πρόνοια! Ἐλεύσεται ἦμαρ καθ' ὃ οἱ νῦν ἐχθροὶ καὶ μοχθηροὶ ζηλότυποι τοῦ μεγαλείου σου κατὰ τὸν φυσικὸν ῥοῦν τῶν ἐπιγείων, αἰτήσουσιν ἱκετικῶς τὴν ἀρωγήν σου. Σὺ, ὦ Ἕλλην, ἐζήτησας τὴν ἀρωγήν των, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς σὲ ἐπώλησαν ὡς κτῆνος εἰς τὸν τύραννον!!! Σὺ, ὦ Ἕλλην, νὰ μὴν ἀρνηθῇς τὴν ἰδικήν σου, σὺ νὰ τὴν ἐπιδαψιλεύῃς γενναίως καὶ ἀφιλοκερδῶς, ἵνα ἐκπληρώσῃς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις εἶνε τὸ πράττειν τὸ καλὸν ὑπὲρ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.

Η ΠΑΡΓΑ

ΗΤΟΙ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΠΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΥΡΑΝΝΟΝ ΑΛΗ ΠΑΣΣΑ ΤΕΠΕΛΕΝΛΗΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἡ Παλαιὰ Πάργα.—Ἡ μετοικεσία τῶν κατοίκων ταύτης εἰς τὴν Νέαν Πάργαν.—Δοξασίαι ξένων τε καὶ ἡμετέρων περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν κατοίκων αὐτῆς.—Ἐπιδρομαὶ βαρβάρων γειτόνων τε καὶ μὴ κατὰ τῆς Πάργας.—Κατάκτησις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Μπογκόη.—Ἡ προστασία τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας.—Τὰ παρ' αὐτῆς τοῖς Παργίοις χορηγηθέντα προνόμια.—Κατάκτησις τῆς Πάργας ὑπὸ τοῦ Χατζῆ Μπέη.—Ἡ ἐξ αὐτῆς ἀποδίωξις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν.

Πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Ἰονικῆς θαλάσσης ἀπέναντι τῶν Παξῶν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς μεσημβρινοδυτικῆς ἄκρας τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων κεῖται ἐν τῷ Θεσπρωτικῷ κόλπῳ εἰς πλάτος 28ο. 03′, 50″, καὶ μῆκος 39ο, 15′, 45″, παράλιος πόλις, καλουμένη ΠΑΡΓΑ.

Περὶ τῆς παραλίου ταύτης Ἠπειρωτικῆς πόλεως ὑπὸ τὴν νῦν ὀνομασίαν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς οὐδαμοῦ μνημονεύουσιν· ἐκ δὲ τῶν Βυζαντινῶν μόνος ὁ Ἰωάννης Κατακουζηνὸς ἀναφέρει τὴν Πάργαν, ποιῶν λόγον περὶ τῶν συμβάντων τοῦ 1337, ὅτε ἡ Ἤπειρος ἐπανέστη κατὰ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὲρ τοῦ ἀνήλικος Νικηφόρου τοῦ Β′. Πλὴν κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν (α) ἡ

(α) Ὅρ. Χρονογραφίαν τῆς Ἠπείρου Τομ. 2 Σελ. 184.
Τὰ περὶ τῆς χρονολογίας τῆς Πάργας, τὰ πλεῖστα ἐλάβομεν

παρὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ μνημονευομένη Πάργα ὑπῆρχεν ἡ Παλαιὰ Πάργα, καὶ εἰκάζεται, κατ' αὐτὸν, ὅτι αὕτη ἐνῳκίσθη κατὰ τὴν ΙΒ'. ἑκατονταετηρίδα, ἢ τοὐλάχιστον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ'. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἀπομνημονεύσεως ὁρμώμενοι, λέγει, θεωροῦμεν ὅτι ἡ Νέα Πάργα ἐνῳκίσθη μεταξὺ τοῦ 1337 καὶ τοῦ 1401, ὁπότε ἀπαντῶμεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἐπισυναφθησομένου Α. Διπλώματος ὅτι ἐκέκτητο καὶ φρούριον οὐκ εὐκαταφρόνητον. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐποχὴν ἀνηγέρθη ἡ Νέα Πάργα εἰς θέσιν παραλίαν ἐπὶ ἀποτόμου βράχου, ἔχοντος σχῆμα πυραμίδος ἢ κώνου, περιφέρειαν μιᾶς καὶ ἡμίσεως σχεδὸν ὥρας, καὶ διαβρεχομένου ὑπὸ τῆς Ἰονικῆς θαλάσσης κατὰ τὰ τρία τέταρτα αὐτῆς, προκτησαμένη μεταγενεστέρως ἐπὶ τῆς κορυφῆς σχεδὸν τοῦ κώνου καὶ φρούριον ἐνοικισθὲν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Παλαιᾶς Πάργας.

Περὶ τῆς μετοικεσίας τῶν κατοίκων τῆς Παλαιᾶς Πάργας εἰς τὴν Νέαν ὑπάρχει δημοτικὴ παράδοσις, ἀναφέρουσα τὸ ἑξῆς θαυματουργὸν φαινόμενον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη καὶ ἐνῳκίσθη ἡ Νέα Πάργα. Βοσκός τις (Πάργιος τῆς Παλαιᾶς Πάργας) βόσκων τὰ ποίμνια αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σκοπέλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σήμερον ἡ Νέα Πάργα, εἶδε μιᾷ τῶν ἡμερῶν φῶς ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἐντὸς ἑνὸς μικροῦ σπηλαίου· πλησιάσας δὲ πρὸς αὐτὸ, βλέπει μ' ἔκπληξίν του κανδύλαν, ἀναμμένην ἐνώπιον τῆς Ἁγίας εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Τοῦτο ἰδὼν ὁ βοσκὸς ἔσπευσεν ἵν' ἀναγγείλῃ τὸ φαινόμενον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Παλαιᾶς Πάργας, οἱ ὁποῖοι, μεταβάντες ἀμέσως εἰς τὸ σπήλαιον, μετεκόμισαν ἐν λειτανίᾳ τὴν εἰκόνα εἰς τὸν ναὸν τῆς Παλαιᾶς Πάργας. Πλὴν ἡ εἰκὼν τὴν ἐπαύριον, ἄφαντος ἐκ τοῦ ναοῦ γενομένη, εὑρέθη ἐκ νέου εἰς τὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ πρώτην θέσιν. Τὸ θαῦμα τοῦτο εἰδόν-

---

ἐκ τοῦ μνησθέντος συγγράμματος, ἐπειδὴ θεωροῦμεν αὐτὰ ἐκτεθέντα ἐν αὐτῷ μὲ μεγίστην ἀκρίβειαν. Καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων ἐσυμβουλεύθημεν τὸ ἀξιόλογον τοῦτο φιλολογικὸν σύγγραμμα καὶ πολλὰ ἐξ αὐτοῦ ἠρανίσθημεν, καθόσον ἀφορᾷ τὰ ἀρχαῖα συμβάντα τῆς πολυπαθοῦς Πάργας.

τες οἱ τῆς Παλαιᾶς Πάργας κάτοικοι, ἐσεβάσθησαν τὴν θείαν βούλησιν, ἀφέντες τὴν εἰκόνα ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅπου καὶ συνέῤῥεε μετ' εὐλαβείας πλῆθος λαοῦ εἰς προσκύνησιν. Μετ' οὐ πολὺ βλέπει ὁ βοσκὸς κατ' ὄναρ τὴν Θεοτόκον, λευκὰ ἐνδεδυμένην καὶ προστάττουσαν αὐτὸν, ὅπως ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του, ὅτι εἶνε θεία βούλησις, ἵνα οἱ κάτοικοι τῆς Παλαιᾶς Πάργας ἐνοικισθῶσι πέριξ τοῦ σπηλαίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχεν ἡ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος. Τὴν θείαν ταύτην ἐντολὴν παρὰ τοῦ βοσκοῦ ἀκούσαντες οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ ἔσπευσαν νὰ κτίσωσιν ἐν πρώτοις τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, τὸ Παλλάδιον τῆς Νέας Πάργας, καὶ ἀπὸ τοῦ 1360 μέχρι τοῦ 1370 μετῴκισαν πανεστίως καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Παλαιᾶς Πάργας καί τίνες τῶν πέριξ χωρίων, ἐγκαταλείψαντες ἅπαξ διὰ παντὸς αὐτὴν, ἔρημον ἤδη οὖσαν καὶ ὀνομοζομένην ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων «Καστέλη» ἕνεκα ἐρειπίου τινὸς ἀρχαίου, δεικνύοντος θεμέλια μικρᾶς ἀκροπόλεως (α).

Ἡ θεία Πρόνοια προὔλαβε τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ εὐεργετικὴν πρόνοιαν τῶν τῆς Παλαιᾶς Πάργας προὐχόντων! Οὗτοι μανθάνοντες καὶ βλέποντες ὁσημέραι τὰς σφαγὰς καὶ τὰς πυρπολήσεις, ἃς ἐπήνεγκεν εἰς τὰς χριστιανικὰς χώρας ἡ πρὸς αὐτοὺς προσπελάζουσα Μωαμεθανικὴ θηριωδία (β) καὶ ἐκ τούτων προβλέποντες ἄφευκτον τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας των, καὶ τῶν κατοίκων τὴν σφαγὴν, καὶ ὑπὸ τῶν γειτόνων ἁρπαξιβίων Ἀλβανῶν καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν Μαζαρακιωτῶν, οἵτινες, μετ' οὐ πολὺ ἠσπάσθησαν τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἀδιαλείπτως κακοποιούμενο', ἔσπευσαν ἵνα ζητήσωσιν ἄσυλον διὰ τὸν λαὸν, ὄντα ἐκτεθειμένον ἐν τῇ μεσο-

(α) Τὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Παλαιᾶς Πάργας σωζόμενα ἐρείπια εἰσὶ, κατά τινας ἀρχαιολόγους, τῆς ἀρχαίας Θεσπρωτικῆς πόλεως Τορύνης.

(β) Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1380 ἐπεφάνησαν οἱ Τοῦρκοι ἐν Ἠπείρῳ διελθόντες τὸν Πίνδον ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν των Ἰσαὴμ, καὶ προχωρήσαντες μέχρι Θεσπρωτίας, κατέστρεψαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου πολλὰς χώρας καὶ κατοίκους.

γείῳ Παλαιᾷ Πάργᾳ εἴς τε τὰς βανδαλικὰς ἐπιδρομὰς τῶν μαχαιροβίων καὶ εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ νοσεροῦ κλίματος τῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ὄρους Πεζοβολοῦ κειμένης Παλαιᾶς Πάργας. Ὡς τοιοῦτον δὲ ἄσυλον ἐνεκρίθη ὑπὸ τῶν προὐχόντων τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διάγοντες οἱ Πάργιοι ἠδύναντο ἕνεκα τῆς φυσικῶς ὀχυρᾶς θέσεως αὐτοῦ, ἵνα ὑπερασπίζωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἢ ἄλλως ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς περίστασιν μεγάλης ἐπιδρομῆς ἐξ αὐτοῦ εὐκολώτερον διὰ πλοιαρίων. Ἀλλ' ἵνα πείσωσι τὸν λαὸν, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὴν πρώτην του ἑστίαν ἐδέησεν ἡ συνέργεια τοῦ θαύματος, ὅπως πειθαναγκάσῃ τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ἐν τῇ Νέᾳ Πάργᾳ μετοικεσίαν, ἥτις καὶ ἐγένετο διὰ τῆς πατρικῆς προνοίας τῶν προὐχόντων.

Ἀπὸ τῆς εἰς τὸ ἄγονον, πλὴν εὐχραέστατον τὸ κλῖμα καὶ φυσικῶς ὀχυρὸν τοῦτο ἀκρωτήριον ἐγκαταστάσεώς των οἱ Πάργιοι ἔζησαν, ἐκτὸς τῶν διαφόρων καταστρεπτικῶν περιπετειῶν, ἃς ὑπέστησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, ἐλεύθεροι ἐν μέσῳ τῆς δουλείας τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ἑλλήνων μέχρι τοῦ 1819, ὁπότε, φεῦ! ἄτιμος καὶ ἀντίχριστος πολιτικὴ κατέστησε προδοτικῶς δούλην τὴν πατρίδα των, πωλήσασα αὐτὴν ἀπανθρώπως εἰς τὸν τύραννον, τὸν πλέον σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον μεταξὺ τῶν τυράννων Ὀθωμανῶν!!!

Ἡ Νέα Πάργα πρὸς δυσμὰς ὁρίζεται ἀπὸ τὴν Ἰονικὴν θάλασσαν καὶ πρὸς ἀνατολὰς (ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς Θεσπρωτίας) ἀπὸ τὴν σειρὰν τοῦ ὄρους Πεζοβολός. Τὰ ὅρια τῆς ὅλης περιοχῆς τῆς χώρας σχηματίζοντα, ἓν εἶδος ἀμφιθεάτρου τοῦ ὁποίου προσκήνιον εἶνε ἡ Πάργα, μόλις ἔχουσιν πέντε ὡρῶν ἔκτασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τὰ ὀρεινὰ μέρη ἁπάσης τῆς χώρας εἰσὶν ἄγονα, ἀπεναντίας δὲ αἱ πεδιάδες βρίθουσι καρποφόρων δένδρων καὶ ἀειθαλῶν κήπων μέχρι τοῦ προαστείου τῆς πόλεως, ἅτινα μετὰ τὴν ἐν τῇ Νέᾳ Πάργᾳ ἐγκατάστασιν τῶν κατοίκων ἔλαβον τὴν πρὸς τὸ βέλτιον ἀνάπτυξιν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας ἦσαν εὐάριθμοι, κατ' εἰκασίαν μόλις συνεποσούμενοι εἰς τρεῖς χιλιάδες ἄτομα

ἐν ὅλοις. Φάραι δὲ (συγγενολόγι) ὑπῆρχον δέκα ἑπτά· δηλ. Δεσιλάται, Βασιλάται, Βρανάται, Μανιάκαι, Δημουλιτζάται, Πετζαλάται, Βερβιτζιῶται, Ζουλάται, Μαυρογιαννάται, Παπυράται, Κακούλαι, Στανελάται, Ἱδρωμένοι, Βέργοι, Τσόριδες, Λουμπαῖοι καὶ Ζουπαῖοι. Πλὴν ἀρχαιότεραι τούτων φάραι ἦσαν αἱ ἑξῆς· Ἀντιοχάται, Κουμάνοι, Λιγνοὶ καὶ ἕτεραι, αἵτινες, ἐνσκήψαντος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΕ Ἑκατονταετηρίδος λοιμοῦ, ἐξέλιπον. Περὶ τῶν ἀρχαίων τούτων φαρῶν ὁ Ἀραβαντινὸς γνωματεύει ὅτι τινὲς μεταξὺ αὐτῶν ἔχουσιν ὡς ῥίζαν γενεαλογικὴν κλάδον τινὰ τῶν ἐν τῇ Βυζαντινῇ Ἱστορίᾳ ἀναφερομένων ἐκλάμπρων οἰκογενειῶν, οἷον τοῦ Βρανᾶ, Μανιάκη, Βασιλίτσι, Ἀντιόχου, Κουμάνου, καὶ ἑτέρων, λανθανουσῶν ἡμᾶς, ὡς καὶ ἐκ τῶν τοιούτων Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν, ἀκμασασῶν πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ἐν τῇ Ἠπείρῳ ἔμειναν λείψανα ἐν Ἰωαννίνοις, Κερκύρᾳ, Ἄρτῃ καὶ ἀλλαχοῦ· οἱ Φιλανθρωπινοὶ, Βάρδαι, Βατάτζαι, Γηλαβαὶ, Καβάσιλαι, Δοῦκες, Δοξαρᾶται καὶ ἕτερα τοιαῦτα οἰκογενικὰ ἐπώνυμα. (α).

Ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας ἐπρέσβευον τὸ Ἀνατολικὸν δόγμα καὶ ἦσαν Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, λαλοῦντες ἀνέκαθεν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐν ᾧ οἱ ἐν τῇ Θεοπρωτίᾳ γείτονες αὐτῶν λαλοῦσι τὴν Ἀλβανικὴν, τὸ διαγνωστικώτερον γνώρισμα παντὸς ἔθνους, ἔχοντες ἤθη, ἔθιμα καὶ φυσικοὺς χαρακτῆρας τῆς Ἀλβανικῆς φυλῆς. Τινὲς ξένοι καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ σοφὸς Πουκεβὴλ, ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Πάργαν πρὸ τῆς ἀπανθρώπου πωλήσεως αὐτῆς, ὀνομάζει τοὺς Ἕλληνας Παργίους « peuplade Albanaise » φυλὴν Ἀλβανικήν. Ἄλλοι δὲ ξένοι καὶ ἡμέτεροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνώνυμός τις συγγραφεὺς καὶ ὁ Ἀλέξιος Πάλλης Ἰατρός, ἀποκρούουσι τὴν δοξασίαν τοῦ Πουκεβὴλ καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ. Ὁ μὲν πρῶτος, ἐξιστορῶν ἔν τινι φυλλαδίῳ περιπαθέστατα τὴν ἀπάνθρωπον πρᾶξιν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, τὴν ἀφορῶσαν τὴν πώλησιν τῆς Πάργας, λέγει, « Τὰ ἤθη, ἡ καταγωγὴ καὶ ἡ θρη-

(α) Ὅρα. Τὸ μνησθὲν σύγγραμμα τοῦ Ἀραβαντινοῦ. Τομ. 2. σελ. 206. ἐν σημειώσει (1).

»σκεία τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ἦσαν Ἑλληνικά. Καὶ ὅμως εὑ»ρέθησαν ἀργυρώνητοι κάλαμοι, βουληθέντες νὰ δυσ»φημήσωσι τὸν ἀθῶον τοῦτον λαὸν, καὶ ἐτόλμησαν νὰ μᾶς πα»ραστήσωσι τοὺς Παργίους ὡς ἄνδρας μὴ Ἕλληνας, ἀλλ' Ἀλβα»νοὺς, γένους χαμερπεστάτου, κλέπτας καὶ λῃστάς (α)». Ὁ δὲ δεύτερος ποιῶν λόγον ἐν ταῖς μελέταις ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ Ἱστορίας τῆς Ἠπείρου περὶ Πάργας λέγει « Παραδό»ξως ὁ Πουκεβὴλ ὀνομάζει φυλὴν Ἀλβανικὴν τοὺς κατοίκους τῆς »Ἑλληνικωτάτης καὶ κατὰ τοὺς φυσικοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν »γλῶσσαν τῶν ἐνοικούντων Πάργας (β)».

Ἂν ἡ δοξασία αὕτη τοῦ Πουκεβὴλ στηρίζεται εἰς τὸ «les orthodoxes Albanais qui purent gagner les montagnes (ὅτε κατεδιώκοντο παρὰ τῶν Τούρκων κατὰ διαταγὴν τοῦ Παγιαζήτου), se replièrent vers les cantons de la Chimère, de Souli, de Parga... d' Hydra, de Spezzia, de Poros, de Salamina κτλ. (γ), τοῦτο οὐδεὶς ἀρνεῖται, ὅτι κατὰ τὸ 1390—1400 κατέφυγον εἰς Πάργαν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ῥηθέντα μέρη ὀρθόδοξοι Ἀλβανοί· ἀλλ' οἱ εἰς Πάργαν, ὡς εἰς ἄσυλον, καταφυγόντες, ἤ, ὄντες ὀλίγοι, συνεχωνεύθησαν ἐν τῷ προϋπάρχοντι Ἑλληνικῷ στοιχείῳ, ἢ ἀπεβλήθησαν, διότι ἄλλως ὤφειλον καὶ οὗτοι, ἵνα διατηρῶσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὡς διετήρησαν αὐτὴν καὶ οἱ εἰς Ὕδραν, Σπέτζας κτλ. καταφυγόντες ὁμόφυλοι. Εἰ δὲ καὶ ἡ δοξασία αὕτη στηρίζεται εἰς

(α) Ὅρα Exposé des faits, qui ont précédé et suivi la cession de Parga, etc. à Paris 1820.

Σημειωτέον ὅτι τὸ φυλλάδιον τοῦτο, τὸ διαλαμβάνον συνοπτικῶς τὴν πώλησιν τῆς Πάργας ἐγράφη Ἑλληνιστὶ κατ' ἀρχὰς ὑπό τινος Ἕλληνος ἀνωνύμου μὲν πλὴν γνωστοῦ εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον· μετὰ ταῦτα μετεφράσθη ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Γαλλικὸν ὑπὸ τοῦ Amoury Duval.

(β) Ὅρα. Ἀλεξίου Πάλλη Ἰατροῦ μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ Ἱστορίας τῆς Ἠπείρου. Σελ. 17.

(γ) Ὅρα Pouqueville Voyage de la Grece T. iii 212.

προγενεστέρας τῆς ἐποχῆς ταύτης παραδόσεις, λέγομεν ὅτι εἶνε ἄπορον καὶ ἀνεξήγητον πῶς οἱ κατοικήσαντες περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος τὴν Πάργαν (διότι τότε ἐνῳκίσθη ἡ Παλαιὰ Πάργα) ἀπώλεσαν ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, καὶ οἱ ὁμόφυλοι τούτων οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν αὐτὴν χώραν, τὴν Θεσπρωτίαν, καὶ ἀδιαλείπτως εἰς σχέσεις εὑρισκόμενοι μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας διετήρησαν αὐτὴν καὶ τὴν διατηροῦσι. Ἐκτὸς τούτων καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Πάργας, ὡς ἐχόντων τινῶν γενεαλογίαν Βυζαντινὴν, ὑποστηρίζει τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῶν Παργίων.

Ὑπάρχει παράδοσις ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ἐγκατάστασιν τῶν Παργίων ἐπὶ πολὺ ἔμεινεν ἡ χώρα αὕτη ἄμορφος καὶ ἀκαλλιέργητος, διότι οἱ κάτοικοι, ἐγκατασταθέντες ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ χειμαῤῥαίου ἀκρωτηρίου, ἐνησχολοῦντο, πρὶν ἐνασχοληθῶσιν εἰς τὸν καλλωπισμὸν καὶ προαγωγὴν τῆς χώρας, εἰς ἀπόκρουσιν τῶν κατ' αὐτῆς ἐπιδρομῶν καὶ εἰς ὑπεράσπισιν καὶ διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας των. Αἱ ἀέναοι συμπλοκαὶ μετὰ τῶν γειτόνων κατέστησαν τὸν λαὸν τῆς Πάργας μάχιμον καὶ ἀνδρεῖον. Μείναντες δὲ ἐπί τινα καιρὸν ἀνενόχλητοι οἱ φιλήσυχοι καὶ φιλόπονοι Πάργιοι ἐνησχολήθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πέριξ πεδιάδων, αἵτινες διαβρεχόμεναι ἀφθόνως ὑπὸ ποταμίσκου τινὸς, πηγάζοντος ἐκ τῶν πεδιάδων τοῦ Μαργαριτίου, ἐντὸς μικροῦ ἐπληρώθησαν ἐλαιώνων, πορτοκαλλεόνων, κιτριόνων, ῥόδων, ἰασεμίνων καὶ ἄλλων καρποφόρων δένδρων εἰς τρόπον, ὥστε διὰ τῆς φιλοπονίας τῶν κατοίκων ἐσχηματίσθησαν κῆποι ῥωμαντικοὶ, ἀειθαλεῖς καὶ προσοδοφόροι. Ἐν διαστήματι 30 περίπου ἐτῶν, καὶ πλειότερον μετὰ ταῦτα, ἡ Νέα Πάργα κατέστη ἡ ὡραιοτέρα τῆς Ἠπείρου πόλις, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν οἱ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πεπολιτισμένοι τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς Ἠπείρου, διότι ἕνεκα τῶν καλῶν προϊόντων τῆς χώρας αὐτῶν ἐταξείδευον διὰ τῶν πλοιαρίων των εἰς τὴν Ἑπτάνησον, καὶ εἰς τὰς παραλίους πόλεις τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Ἐνετίας. Ἐκ δὲ τῶν ταξειδίων τούτων ἐσχετίσθησαν οἱ Πάργιοι μετὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ σπουδά-

ζοντες τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν ἐξετίμων πλειότερον τὰ εὐεργετήματα τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ τότε πολιτισμοῦ.

Ἀλλ' ἡ καρποφορία τῶν πεδιάδων τῆς Πάργας καὶ ἡ ἕνεκα αὐτῆς εὐπορία τῶν κατοίκων, ἡ μαγεία τῆς τοποθεσίας ἕνεκεν τῶν καρποφόρων, ἀειθαλῶν καὶ εὐόσμων δένδρων, τῶν ὑγιεινῶν καὶ δροσερῶν ὑδάτων, τῶν γλυκυτάτων καὶ μοναδικῶν ἴσως καρπῶν καὶ τοῦ εὐκραοῦς κλίματος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἄμοιρος καλλωπισμοῦ φυσικὴ καλονὴ τῶν κατοίκων, ἐπέσυραν μετ' οὐ πολὺ τὸν φθόνον καὶ τὴν ἀπληστίαν τῶν ἁρπαξιβίων γειτόνων. Ἐπί τινα καιρὸν ἡ σμικρὰ ἐκείνη ἐλευθέρα Χριστιανικὴ κοινότης τῆς Πάργας ὑπερασπίζετο διὰ τῶν ἰδίων της δυνάμεων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν χώραν κατὰ τῶν βαρβάρων Ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν, πρὸ πάντων δὲ τῶν Μαζαρακιωτῶν, καὶ κατά τινων πειρατῶν καὶ ἁρπαξιβίων Ἰταλῶν, τῶν πολλάκις ἀποπειραθέντων τὴν λεηλασίαν τῆς ὡραίας ταύτης χώρας. Ἀλλὰ μετὰ τὰ ἐν Νεαπόλει κατὰ τῆς βασιλίσσης Ἰωάννας συμβάντα τῷ 1393, ἐκλειψάσης τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἠπείρου τῆς Νεαπολιτανικῆς κυριαρχίας, τὴν ὁποίαν πολλάκις προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν ὡς σύμμαχον ἢ ὡς ἐπίκουρον οἱ Πάργιοι, ὑπέκυψαν εἰς τὴν βανδαλικὴν κυριαρχίαν τῶν λῃστρικῶν συμμοριῶν, καὶ ἰδίως κατὰ τὸ 1294 εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἅρπαγος Ἀλβανοσερβοβλάχου Μπογκόη, τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατασχόντος καὶ ἄλλας ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ πόλεις, ἀνηκούσας πρότερον εἰς τὴν Νορμανδικὴν ἐν Ἠπείρῳ δυναστείαν. Ὑπέστησαν οἱ ἄθλιοι Πάργιοι τὰς καταπιέσεις καὶ τὰς ἁρπαγὰς τοῦ λῃστοῦ τούτου ὁπλαρχηγοῦ ἐπὶ ἓξ σχεδὸν ἔτη.

Μεταβάντος δὲ τούτου τῷ 1400 κατὰ τῆς Ἄρτης καὶ ἄλλων τῆς Ἀμβρακίας πόλεων, οἱ νουνεχεῖς τῆς Πάργας προὔχοντες παθόντες τὰ πάνδεινα ὑπ' αὐτοῦ, μαθόντες τὰς δῃώσεις, τὰς καταπιέσεις, τὰς σφαγὰς κτλ. ἃς ὁ ἀπάνθρωπος Μπογκόης διεπράξατο κατὰ τῆς εἰρημένης πόλεως πρὸς κορεσμὸν τῆς βαρβάρου ἀπληστίας του, καὶ ἐκ τούτων πάντων προβλέποντες ἀναπόδραστον τὴν καταστροφὴν τῆς φίλης των πατρίδος, ἐσκέφθησαν, μὴ ἐπιθυμοῦντες ἵνα ἐγκαταλείψωσιν αὐτὴν τόσον ὡραίαν καὶ προσφ-

δοφόρον καταστάθεῖσαν διὰ τῶν ἱδρώτων τοῦ προσώπου, ἵνα ζητήσωσι τὴν προστασίαν ναυτικῆς τινος δυνάμεως, καθόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ διοικηταὶ τῆς Ἠπείρου καὶ πρὸ πάντων ὁ τύραννος Θωμᾶς Πρεαλίμου, ὁ αἱμοβόρος Δεσπότης τῶν Ἰωαννίνων, οὐ μόνον διάθεσιν καὶ ἰσχὺν δὲν εἶχον, ὅπως προστατεύσωσι τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι ἐκινδύνευον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἵν' ἀπολεσθῶσιν, ὡς ἀπωλέσθη, διωχθεὶς τῆς Ἄρτης ὑπὸ τοῦ Μπογκόη, Σγοῦρος ὁ Σπάθας ἡγεμὼν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Ἄρτης.

Οἱ Πάργιοι διὰ τῶν ταξειδίων ἐν τῷ Ἰονικῷ καὶ Ἀδριατικῷ πελάγει ἐγνώριζον ὅτι ὑπῆρχε γείτων τις ναυτικὴ δύναμις, καὶ ἐν Εὐρώπῃ τότε ἰσχυρά, δυναμένη ἵνα τοὺς προστατεύσῃ, ὁμολογοῦντας αὐτῇ ὑποταγήν, κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιβουλῆς καὶ προσβολῆς. Ἡ γείτων αὕτη δύναμις ἡ τότε θαλασσοκράτωρ ἀπὸ τοῦ Ἀδριατικοῦ μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ἦτον ἡ Ἐνετικὴ Ἀριστοκρατία, ἥτις καὶ τῆς Κερκύρας τότε ἐκυριάρχει. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν δύναμιν προσέτρεξαν οἱ Πάργιοι αἰτοῦντες προστασίαν (α).

(α) Ὑπάρχει παράδοσις, ὅτι καταμαστιζόμενοι ποικίλως οἱ Πάργιοι ὑπὸ βαρβάρων ἐπιδρομῶν, ἀπεφάσισαν, ἵν' ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὴν προστασίαν ξένης τινὸς ναυτικῆς δυνάμεως. Συνεφώνησαν λοιπὸν, ὅπως, ἅμα ἴδωσιν οἱονδήποτε πλοῖον εὐρωπαϊκὸν πλησίον τῶν ἀκτῶν τῆς χώρας αὐτῶν παραπλέον, ἀπέλθῃ εἰς αὐτὸ ἐπιτροπὴ ἐκ μέρους ἁπάντων τῶν κατοίκων τῆς Πάργας καὶ αἰτήσῃ ἀπὸ τὸν ναύαρχον τὴν προστασίαν τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε τὸ πλοῖον. Μετ' οὐ πολὺ ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ἔτυχε διαβαῖνον ἐκεῖθεν πλοῖον φέρον ἐνετικὴν σημαίαν. Ἰδόντες δὲ αὐτὸ οἱ Πάργιοι αὐθωρεὶ ἀπέστειλαν τὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ δεχτῆς γενομένης τῆς αἰτήσεως των, περιῆλθεν ἡ Πάργα ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ κυριαρχίαν τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας. — (Σ. Ι.)

Εἰ οἱ Πάργιοι, ᾔτησαν τὴν πρόστασίαν ναυτικῆς δυνάμεως πρὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΔης ἑκατονταετηρίδος, καὶ εἰ ἡ παράδοσις ἔχεται ἀληθείας, τὸ πλοῖον, τὸ διαβὰν τότε πλησίον τῆς Πάργας, δὲν ἦτο τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς, ἀλλ' ἦτο τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος μέχρι τέλους τοῦ ΙΔ'. ἀποκαταστηθέντες ἐν

Πρὶν ἢ ἐπισήμως αἰτήσωσι τὴν τοιαύτην προστασίαν ἔπεμψάν τινα τῶν συμπολιτῶν εἰς Κέρκυραν ἵνα δοκιμάσῃ τὴν διάθεσιν τῆς ἐν αὐτῇ κυβερνήσεως τῆς Ἀριστοκρατίας. Ἡ φιλόδοξος αὕτη θαλασσοκράτωρ βασιλὶς ἐπιθυμοῦσα καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἵνα ἐφαπλώσῃ τοὺς ὄνυχας τοῦ λέοντος τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ πρὸ πολλοῦ ἐποφθαλμιῶσα κτήσεις ἐν Ἠπείρῳ, εὑρέθη τὰ μέγιστα εὐδιάθετος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Παργίων, τῶν ὁποίων ἡ χώρα ἤθελε τῇ χρησιμεύσῃ ὁρμητήριον τῶν ὀνείρων της καὶ σκοπιὰ τῶν κινημάτων τῶν βαρβάρων στιφῶν, ἅτινα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατεπλημμύρουν καὶ ἀνηλεῶς κατεσπάραττον ἅπασαν τὴν Ἤπειρον.

Μαθόντες οἱ Πάργιοι τὴν Χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ὴ ν προθυμίαν τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἐνετικῆς κυβερνήσεως, ἔπεμψαν τῷ 1401 παρ' αὐτῇ ἀντιπροσώπους ἢ πρεσβευτὰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κλήρου Παπᾶ Ἰωάννην Βασιλᾶν πρωτοπρεσβύτερον καὶ τοὺς κοσμικοὺς προὔχοντας Ἰωάννην Ἀντίσχον, Δημήτριον Βερβιτσιώτην καὶ Ἰωάννην Κούμανον ἵνα συντάξωσιν συνθήκην μετ' αὐτῆς. Μεταβάντες δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι εἰς Κέρκυραν ἠξιώθησαν φιλικῆς εὐνοίας παρὰ τοῦ Βαΐλου Ἀζαρίνου, τότε κυβερνήτου τῆς Κερκύρας, καὶ τῇ 22 Μαρτίου συνετάχθη συνθήκη Ἰταλιστὶ ἐπὶ τοῖς ἑξῆς ὅροις, τινὲς τῶν ὁποίων ἀποδεικνύουσι τὴν ἁπλότητα καὶ κουφότητα τῶν Παργίων.

Α΄. Νὰ ἀπολύωνται ἐκ τῶν φυλακῶν τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν συμμάχων των ὅσοι τῶν Παργίων εὑρίσκονται ἐν αὐτοῖς ἕνεκα ὀφλημάτων ἢ πλημμελημάτων.

τοῖς Ἰονίοις νήσοις, ἐκυριάρχουν καὶ πολλῶν παραλίων πόλεων καὶ φρουρίων τῆς Ἠπείρου, τοῦ Βουθρωτοῦ, Συβότων, Ῥινιάσσης καὶ ἄλλων. Ἐκ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἠπείρου δὲν ἀπεδιώχθησαν οἱ Ναπολιτάνοι, εἰ μὴ περὶ τὰ τέλη ἀκριβῶς (1388—1390) τοῦ ΙΔ΄. αἰῶνος. Καὶ ἐκ τούτου εἰκάζεται ὅτι τὸ φρούριον τῆς Πάγας ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν Ναπολιτανῶν καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν Ἐνετῶν, ὡς τοῦτο καθαρῶς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ διπλώματος τοῦ Ἀζαρίνου, ἐν ᾧ γίνεται μνεία τοῦ προϋπάρχοντος φρουρίου. Καὶ ἐξ ἐθίμων καὶ ἠθῶν τινων εἰκάζεται ὅτι οἱ Ναπολιτάνοι διέμενον εἰς Πάργαν, εἴτε ὡς σύμμαχοι εἴτε ὡς κυριάρχαι, πρὶν ἢ αὕτη περιέλθῃ εἰς τὴν Ἐνετικὴν κυριαρχίαν.

Β΄. Ν' ἀποδοθῶσι τοῖς Παργίοις ὅσα πράγματα τοῖς ἥρπασαν κατὰ διαφόρους καιροὺς οἱ Μαζαρακαῖοι.

Γ΄. Νὰ ἔχωσι τὸ ἐλεύθερον, ὅσοι τῶν Παργίων θέλουσιν, ἵνα γεωργῶσιν ἀσυδότως τὰς ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἀντιπάξων καὶ αὐτῆς τῆς Κερκύρας ἀκαλλιεργήτους γαίας.

Δ΄. Νὰ μὴ στρατεύωνται οἱ κάτοικοι δι' οὐδεμίαν ἄλλην ἀνάγκην ἢ αἰτίαν, ἢ μόνον διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των.

Ε΄. Νὰ θεωρῶνται αἱ πέριξ τοῦ φρουρίου γαῖαι ὡς περιουσία τῆς Κοινότητος, καὶ οὐχὶ ὡς ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἐνετικὴν φρουρὰν ἢ διοίκησιν.

ΣΤ΄. Νὰ μὴν ἔχῃ ἡ Ἐνετικὴ Ἀρχὴ δικαίωμα κυριαρχίας ἢ μονοπωλείου ἐπὶ τῶν βαλάνων καὶ τοῦ πρινοκοκκίου, τῶν συλλεγομένων ἐκ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πάργας δρυῶν καὶ πρίνων, ἀλλὰ νὰ λάβῃ προσδιωρισμένον τι ποσὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω προϊόντων καὶ νὰ δίδῃ δι' αὐτὸ εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Πάργας δύο σόλδια δι' ἕκαστον μόδιον βαλάνων καὶ τέσσαρα δι' ἑκάστην λίτραν πρινοκοκκίου.

Ζ΄. Ν' ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας ἡ ἄμπελος, ἡ καλουμένη τοῦ Λουκᾶ ὡς ἰδιοκτησία τοῦ Ἰωάννου Κουμάνου καὶ ν' ἀποζημιωθῇ παρὰ τῆς κυριαρχίας ὁ πρώην κάτοχος αὐτῆς.

Η΄. Ν' ἀποσταλῇ ὡς φρουρὰ εἰς Πάργαν λόχος στατιωτῶν Ἐνετῶν, συνιστάμενος ἐξ ἀνθρώπων καλῆς καὶ πιστῆς διαγωγῆς.

Θ΄. Νὰ χορηγῶνται παρὰ τῆς Ἀρχῆς ἐτησίως εἰς ἕκαστον πολίτην οἰκογενειάρχην ἰθαγενῆ τὰ συνήθη δῶρα (α).

(α) Τὰ συνήθη δῶρα, ἅτινα ὑπεχρεοῦτο ἐτησίως νὰ χορηγήσῃ ἡ κυβέρνησις εἰς ἕκαστον πολίτην Πάργιον, ἦσαν τὰ ἑξῆς· πέντε μόδια ἅλατος εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν· δύο γεύματα ἐκ ποικίλων γλυκυσμάτων εἰς τοὺς ἱερεῖς, εἰς τοὺς ἐν ὑπουργήμασι καὶ τοὺς προεστῶτας, τὸ μὲν κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, τὸ δὲ κατὰ τὴν τῶν Θεοφανείων. Καὶ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστουγεννήσεως καὶ τῶν Φώτων ἔπεμπεν ὁ Διοικητὴς ὑποχρεωτικῶς λαλαγκίτας (τηγανίτας) εἰς ἕκαστον πολίτην, πλοίαρχον, ἐπαγγελματίαν, ἱερέα, ἄρχοντα κτλ. Τὸ ἔθιμον τοῦτο καὶ τὴν σήμερον εἶνε

Ι΄. Νὰ ἔχῃ ὁ πρωτοπρεσβύτερος τῆς Πάργας τὸ προνόμιον τοῦ ἱερουργεῖν ἐπὶ μαρμαρίνης τραπέζης καὶ λαμβάνειν δύο μερίδας ἐκ τῶν ἐτησίων τροφίμων προσφορῶν, ὅσας ὑποχρεοῦτο νὰ χορηγήσῃ ἡ κυβέρνησις.

ΙΑ΄. Ν' ἀναγνωρίζεται ἡ ἐν τῷ φρουρίῳ ἐκκλησία τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ὡς προγονικὴ δικαιουχία τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου παπᾶ Ἰωάννου Βασιλᾶ καὶ τῶν κληρονόμων καὶ διαδόχων αὐτοῦ.

ΙΒ΄. Νὰ μισθοδοτῶνται παρὰ τῆς κυριαρχίας ὁ Κοντόσταυλος (φρούραρχος) καὶ ὁ Πριμικήριος (α) συμμορφούμενοι ἀκριβῶς καὶ συνεννοούμενοι μετὰ τῶν ἐπιτοπίων Ἀρχῶν, διάγοντες πιστῶς καὶ ἀμέμπτως καὶ πρὸς τούτοις ὑποχρεούμενοι ἵνα τὰς κλεῖδας τοῦ φρουρίου παραδώσωσι τῷ Κεφαλᾷ (Λοχαγῷ), ὅπως ἀνοίξῃ ἀνὰ πᾶσαν πρωϊνὴν ἢ ἑσπερινὴν ὥραν τὴν θυρίδα τοῦ φρουρίου, ἵνα εἰσέρχωνται καὶ ἐξέρχωνται οἱ κάτοικοι, ὁσάκις ἀναγκάζει αὐτοὺς ἰδιαιτέρα ὑπόθεσις ὅπως ζητήσωσι τὴν ἔξοδον ἢ τὴν εἴσοδον.

ΙΓ΄. Νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα οἱ κάτοικοι τοῦ εἰσπράττειν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας τὸν τελωνειακὸν φόρον ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων, ἵνα χρησιμεύσῃ οὗτος διὰ τὴν δαπάνην τῆς πανηγύρεως Ρουσαλίας ἢ Ρωζαλίας.

Συντάξαντες οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Πάργας τὰ ἄνω εἰρημένα ἄρθρα, διαλαμβάνοντα κοινά τε καὶ ἀτομικὰ συμφέροντα καὶ προνόμια καὶ ὑποβαλόντες αὐτὰ εἰς τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς ἐν Κερκύ-

---

εἰς χρῆσιν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἠπείρου. Ἑκάστη οἰκογένεια κάμνει μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας τηγανίτας τὴν ἡμέραν τῆς Χριστουγεννήσεως καὶ τῶν Θεοφανείων· καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπικράτησε μέχρι σήμερον συνήθεια ἵνα κάμωσι τηγανίτας κατὰ τὴν γέννησιν καὶ βάπτισιν τέκνου.

(α) Πριμικήρυξ ἢ Πριμικήρης, ἐστὶ τὴν σήμερον ἐπιστάτης τις ὑπομίσθιος, διωρισμένος παρὰ τῶν προυχόντων, ἵνα συγκαλέσῃ τούτους εἰς διάσκεψιν προκειμένου περὶ τῆς Κοινότητος, νὰ εἰσπράξῃ τὸν φόρον ἀπὸ τοὺς κατοίκους, νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου, ὁσάκις αὕτη ἀπαιτεῖ τι ἀπὸ τὴν Κοινότητα καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰς διαταγὰς αὐτῆς καὶ τῶν προυχόντων.

ρα Ἐνετικῆς κυβερνήσεως, παρεκάλεσαν τὸν Βαΐλον ὅπως καθυποβάλῃ αὐτὰ εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἀριστοκρατίας καὶ τοῖς χορηγηθῇ δίπλωμα ἐκ μέρους αὐτῆς πρὸς κύρωσιν τῶν ἐκτεθέντων ἄρθρων. Τοῖς ὑπεσχέθη οὗτος καὶ ἐξετέλεσε τὴν ὑπόσχεσίν του. Ἐπικυρώσασα ἡ Ἐνετικὴ Ἀριστοκρατία τὰ ἄνω ῥηθέντα ἄρθρα ἔπεμψε σὺν αὐτοῖς καὶ φρουρὰν εἰς Πάργαν συγκειμένην ἐκ Δαλματῶν καί τινων Ἰταλῶν, παραγγείλασα αὐτὴν νὰ μὴ λάβῃ μέρος εἰς τὰς μετὰ τῶν γειτόνων συμπλοκὰς τῶν Παργίων. Ἐκτὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φρουρᾶς ἡ Ἀριστοκρατία ἔπεμψεν εἰς Πάργαν καὶ διοικητικὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς. Οἱ Πάργιοι ἐδέχθησαν τήν τε φρουρὰν καὶ τὸν διοικητὴν μετὰ μεγίστης εὐγνωμοσύνης, πολλαπλασιάζοντες ὁσημέραι τὴν πρὸς τὴν Ἐνετικὴν Ἀριστοκρατίαν καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς ἀφοσίωσιν.

Ὁ Ἀζαρῖνος χορηγήσας κατ' ἔγκρισιν τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας δίπλωμα τοῖς Παργίοις, ἐμπεριέχον τὰ ἀνωτέρω προνόμια, παρεχώρησεν αὐτοῖς πρὸς τούτοις, ὀλίγον μετὰ ταῦτα, καὶ ἄλλα προνόμια, ἵνα πλειότερον προσελκύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀριστοκρατίας. Τοῖς ἐπέτρεψεν νὰ καλλιεργῶσι τὰς ἐν Κερκύρᾳ χέρσους γαίας ἐπὶ ἀσυδοσίᾳ, νὰ ἔχωσιν ἐγχώρια δικαστήρια καὶ νὰ πολιτεύωνται καὶ νὰ δικάζωνται ἐπιτοπίως ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἐνετικῆς κυβερνήσεως. Ὅθεν διὰ γενικῆς ψηφοφορίας τῶν φαρῶν ἐξελέγοντο τριάκοντα δύο μέλη ἐκ τῶν ἐπισήμων πολιτῶν, καὶ οὗτοι ἀπετέλουν τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀντιπροσώπου διοικητοῦ τῆς Ἀριστοκρατίας. Ἐδικάζοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καθιερωμένων συνηθειῶν τοῦ τόπου, πλὴν ὁ καταδικαζόμενος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ ἔφεσιν εἰς τὸ τῆς Κερκύρας δικαστήριον καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκδίκασιν κατὰ τὸν ἐνετικὸν κώδικα, ἢ καὶ ν' ἀναφέρῃ τὴν δίκην εἰς τὸ ἀνώτατον τῆς Ἐνετίας δικαστήριον.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Ἀζαρῖνος ἀπήλλαξε καὶ τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Πάργας τελωνιακῶν δασμῶν, καὶ ἐχορήγησε καὶ τὸ δικαίωμα τοῖς εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἐνετίας ἐμπορευομένοις Παργίοις, ἵνα πληρόνωσι τὸ ἥμισυ μόνον τοῦ τελωνιακοῦ φόρου. Απο-

λαύοντες ὠφελιμώτατα προνόμια, προστατευόμενοι ὑπὸ μιᾶς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς θαλασσίου δυνάμεως καὶ προφυλαττόμενοι ὑπὸ φρουρίου ὀχυρωτάτου καὶ ἀπορθήτου διὰ ξηρᾶς, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἐχθροὶ δὲν ἐποίουν εἰσέτι χρῆσιν τῶν κανονίων, οἱ Πάργιοι ἔχαιρον τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης.

Ἡ Πάργα, ὑποταχθεῖσα πολιτικῶς εἰς τὴν προστασίαν τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας διετήρησε θρησκευτικὴν ἀνεξαρτησίαν. Οὐ μόνον ὑπὸ τὴν παπικὴν ἐξουσίαν δὲν διετέλει, ἀλλ' οὔτε ὑπὸ τὴν τῶν ὁμοθρήσκων ἐπισκόπων τῶν δούλων χωρῶν. Αὕτη ἐκκλησιαστικῶς ἐδιοικεῖτο ὑπό τινος Ἱερέως ἐγχωρίου, ἐκλεγομένου ἰσοβίως ἐπὶ τίτλῳ « Ἀρχιπρεσβυτέρου ». Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τούτου καθυπήγοντο οἱ λοιποὶ Ἱερεῖς, πλὴν ἐν ταῖς ἱερουργίαις ἐμνημόνευον πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, χωρὶς νὰ ὑποτάσσωνται καὶ εἰς τὴν κυριαρχίαν του. Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος ἐξέδιδεν ἀπόφασιν περὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκκλησιαστικῶν διενέξεων, περὶ γάμων καὶ λοιπῶν ὑποθέσεων ἀφορωσῶν θρησκευτικὰ ζητήματα, καὶ ἡ ἀπόφασίς του ἦτο ἀμετάκλητος παρὰ τῆς κυβερνήσεως. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος τῆς Παραμυθίας μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἕτερον δικαίωμα ἔχαιρεν ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, εἰ μὴ τὸ τῆς χειροτονίας τῶν ἱερέων· ἕνεκα δὲ τούτου τῷ ἐπετρέπετο ἅπαξ τοῦ ἔτους νὰ ἔλθῃ εἰς Πάργαν καὶ νὰ ἱερουργῇ, λαμβάνων δύο μόνον ἐνετικὰ φλωρία, καὶ τὴν εὐχαρίστησιν ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐλειτούργει ἐν Πάργᾳ, ἐμνημονεύετο ὑπὸ τῶν Ἱερέων τῆς χώρας τὸ ὄνομά του.

Καταστὰς ἐν τῇ Πάργᾳ ὁ λέων τοῦ Ἁγίου Μάρκου, βαθμηδὸν ἐξήπλονε τοὺς ὄνυχάς του ἀνενοχλήτως (ὡς εἶχον προΐδει τοῦτο οἱ Ἐνετοὶ) καὶ ἐπὶ ἄλλων παραλίων τῆς Ἠπείρου πόλεων· δηλ. ἐπὶ τοῦ Βουθρωτοῦ, τῆς Ῥινιάσης, τῆς Στροβίλλης τῆς Ἀγυιᾶς, τοῦ Φαναρίου, τῆς Σαγιάδος, καθότον μάλιστα ὁ κυριεύων τῶν εἰρημένων πόλεων τύραννος Μπογκόης, ἐνασχολούμενος ἤδη εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἄρτης, τῆς ὁποίας τὰ φυσικὰ κάλλη εἶχον προσηλώσει αὐτὸν ἐκεῖ, ὀλίγον ἐφρόντιζε διὰ τὴν διατήρησιν τῶν εἰρημένων κτήσεων, τὰς ὁποίας καὶ δι' ὀλίγης φρου-

ρᾶς ἐφύλαττεν, διὸ καὶ εὐκόλως οἱ Ἐνετοὶ, ἀποδιώξαντες τὰς φρουράς του, ἐκυρίευσαν αὐτὰς ἀναιμωτὶ, ἐκτὸς τοῦ Φαναρίου καὶ τῆς Σαγιάδος, διὰ τὴν κατάκτησιν τῶν ὁποίων μεγάλη αἱματοχυσία ἐγένετο, διότι αὗται ἐφρουροῦντο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Δεσπότου τῶν Ἰωαννίνων.

Ἀπὸ τοῦ 1401 μέχρι τοῦ 1440 περίπου οἱ Πάργιοι διήγαγον ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς προστάτιδος Ἀριστοκρατίας. Πλὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αὕτη, παραβᾶσα τὸ Δ΄. ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ 1401, ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους της ἵνα παρεκτρέπωνται εἰς ἄλλας καταχρήσεις, εἰ καὶ οἱ Πάργιοι ἐκέκτηντο τὸ δικαίωμα ἵνα καὶ αὐτὸν τὸν ἀντιπρόσωπον διοικητὴν φυλακίζωσιν, ὁσάκις οὗτος παρεκτρέπετο, καὶ νὰ μὴν ἀπολύωσιν αὐτὸν ἢ μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς δικαιοσύνης ἐκ μέρους τῆς Ἀριστοκρατίας. Τῷ 1442 οἱ Ἐνετοὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Πάργαν, τὸ Βουθρωτὸν καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας ὑποτελεῖς τῇ Ἀριστοκρατίᾳ πόλεις στρατιωτικὸν σῶμα, χρησιμεῦον εἰς ὑπεράσπισιν τῶν ἐν Ἠπείρῳ δεομένων ἐνόπλου συνδρομῆς ἐνετικῶν κτήσεων, χωρὶς ν' ἀναγκασθῇ ἡ Ἀριστοκρατία ἵνα πέμψῃ ἰδιαιτέραν δύναμιν εἰς αὐτὰς καὶ ὑποστῇ ἔξοδα, ἐν ᾧ τὸ τέταρτον ἄρθρον τῆς συνθήκης ἔλεγε « νὰ μὴν ἐκστρατεύσωσιν οἱ Πάργιοι δι' οὐδεμίαν ἄλλην »ἀνάγκην ἢ αἰτίαν, εἰ μὴ μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ ἄμυναν τῆς »πατρίδος των ». Ἡ παραβίασις τοῦ Δ΄. ἄρθρου τῆς συνθήκης καὶ αἱ ὁσημέραι ἐπιπολάζουσαι καταχρήσεις τῶν ἐν Πάργᾳ ὑπαλλήλων τῆς Ἀριστοκρατίας ἐψύχραναν πολὺ τοὺς Παργίους καὶ ἐπὶ τέλους ἠνάγκασαν αὐτοὺς, ἵν' ἀναφέρωνται παραπονούμενοι πρὸς τὸν τότε Δοῦκα τῆς Ἐνετίας Φραγκίσκόν Φοσκαρίνην. Οὗτος δὲ ἀναγνωρίσας δίκαια τὰ παράπονα τῶν Παργίων ἐπεκύρωσεν ἄθικτον τὴν συνθήκην τοῦ 1401. δι' ἰδιαιτέρου διπλώματος, ἐκδοθέντος τῇ 9 Αὐγούστου 1447. Πρός δε διέταξεν αὐστηρῶς τὴν τῆς Κερκύρας κυβέρνησιν, ἵνα περιστείλῃ τὰς καταχρήσεις τῶν ἐν Πάργᾳ ὑπαλλήλων τῆς Ἀριστοκρατίας, τιμωρήσῃ τοὺς καταχραστὰς καὶ ἡ ἰδία προσφερθῇ μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀμερολη-

ψίας καὶ ἀκριβείας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἐννοίας αὐτῶν.

Ἡ ἀξιέπαινος δικαιοσύνη τοῦ Δουκὸς Φοσκαρίνη, εἰσακούσαντος τὰ δίκαια παράπονα τῶν ἀδικουμένων κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἐξαλείψασα ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν Παργίων τὴν ψυχρότητα, ἀφωσίωσεν αὐτοὺς πλειότερον εἰς τὴν Ἀριστοκρατίαν. Μετὰ τὴν αὐστηρὰν πρὸς τὴν ἐν Κερκύρᾳ κυβέρνησιν διαταγὴν τοῦ Δουκὸς, οἱ Πάργιοι ἔχαιρον ἐν ἡσυχίᾳ ἅπαντας τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης καὶ διῆγον εἰρηνικῶς μετὰ τῶν κυβερνώντων αὐτοὺς, καὶ εὐημέρουν ὁσημέραι, διότι καὶ μετὰ τῶν γειτόνων εἰρήνευον. Ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ 1452 πρὸς τὴν Ἤπειρον προσπέλασις τῶν Ὀρδῶν Μωάμεθ τοῦ Β'. ἐπέπρωτο,ἵνα διαταράξῃ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν Παργίων, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἠπείρου Χριστιανῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀρχηγός τις Ὀθωμανικῶν στιφῶν, Χατσὴ Βέης καλούμενος, εἰσελάσας ἐπὶ κεφαλῆς δώδεκα χιλιάδων βαρβάρων Ὀθωμανῶν εἰς τὴν Ἤπειρον, καὶ πολλὰς πόλεις αὐτῆς κατακτήσας, προσέβαλε καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ἐνετικὰς κτήσεις, τὸ Βουθρωτὸν, τὴν Ἀγυιὰν, τὴν Στροβίλλην, τὴν Ῥινιάσην καὶ τὴν Πάργαν· καὶ ἐπειδὴ αἱ εἰρημέναι πόλεις ὑπερασπίζοντο διὰ τῶν ἰδίων των δυνάμεων μόνων, ἀνικάνων ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ὁρμὴν τῶν Ὀθωμανῶν, ὑπέκυψαν, ἐκτὸς τῆς Πάργας, ἀλληλοδιαδόχως ἅπασαι εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ δορυκτήτορος Χατσὴ Βέη. Ἡ Πάργα ἀντέστη, ὑπερασπιζομένη μόνη διὰ τῶν ὅπλων της, πλὴν μετ' οὐ πολὺ, στενῶς πολιορκηθεῖσα καὶ πάσης ἀντιλήψεως ἐκ μέρους τῆς προστάτιδος ἀπελπισθεῖσα, παρεδόθη καὶ αὕτη μετὰ γενναίαν καὶ φονικὴν ἀντίστασιν εἰς τὸν πολιορκητὴν Ὀθωμανόν.

Κατακτηθείσης καὶ τῆς Πάργας ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, οἱ Ἐνετοὶ οὐ μόνον ἐστεροῦντο ἁπασῶν τῶν ἐν Ἠπείρῳ κτήσεων καὶ ἀπελπίζοντο τοῦ κυριαρχεῖν ἐφ' ὅλης τῆς Ἠπειρωτικῆς χώρας ὡς ἐσκόπευον χορηγήσαντες τὴν προστασίαν τοῖς Παργίοις, ἀλλὰ ἐκινδύνευον καὶ ἐν Κερκύρᾳ, εἰ ἅπασα ἡ Ἤπειρος μετέβαινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ὀθωμανῶν. Ὅθεν χάριν τῶν ἰδίων των συμφερόντων ἀπεφάσισαν ἵνα διὰ τῶν ὅπλων ἀποδιώξωσι τοὐλάχιστον ἐκ

τῆς Πάργας τοὺς Ὀθωμανοὺς, πρὶν ἢ στερεωθῶσιν ἐν Ἠπείρῳ. Περὶ τὰ τέλη λοιπὸν τοῦ 1454 ἐξεστράτευσαν οἱ Ἐνετοὶ μετὰ τῶν Κερκυραίων κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ὅσον ἔνεστι στενὴν στήσαντες κατὰ τῆς Πάργας πολιορκίαν βιάζουσιν ἐπὶ τέλους τοὺς ἐχθροὺς ἵνα παραδοθῶσι· καὶ οὕτω τῷ 1455 ὑψώθη ἐκ νέου ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας ἡ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἀνάκτησιν τῆς Πάργας συνετέλεσαν τὰ μέγιστα τὰ ὅπλα τῶν Κερκυραίων, οἱ ὁποῖοι καὶ δι' ἰδίων των ἐξόδων ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν ἐν Πάργᾳ Ὀθωμανῶν καὶ θαύματα ἀνδρίας ἐποίησαν κατ' αὐτῶν, μαχόμενοι ἀφιλοκερδῶς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας. Πλὴν καὶ αὕτη πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἀνωτέρω γενναίας συνδρομῆς καὶ κατ' αἴτησιν τῶν Παργίων ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Κερκυραίους τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκλέγεται κατὰ τριετίαν μεταξὺ τῶν εὐπατριδῶν Κερκυραίων ὁ διὰ τὴν Πάργαν διοικητικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀριστοκρατίας, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ οὐδὲ κεραίαν τῶν ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Φοκαρίνη ἐπικυρωθέντων προνομίων τῆς Πάργας.

Ἡ παραχώρησις αὕτη, εἰ καὶ οὐχὶ μεγάλης σπουδαιότητος, οὐ μόνον ηὐχαρίστησε τὰ μέγιστα τοὺς Παργίους, ἀλλὰ καὶ ἐξαλείψασα τὴν δυσμένειαν, ἣν ἐγέννησεν ἡ πρὸ δύο ἐτῶν ἀδιαφορία τῆς προστάτιδος περὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος των, προσβληθείσης καὶ καταχτηθείσης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπροσήλωσε πλειότερον εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἁγίου Μάρκου τὸν φιλελεύθερον τοῦτον λαὸν, ἀπαλλαγέντα ἤδη διὰ τοῦ διορισμοῦ ὁμοεθνοῦς καὶ ὁμοδόξου διοικητοῦ τῶν καταχρήσεων τῶν ἀλλοεθνῶν καὶ ἑτεροδόξων ὑπαλλήλων τῆς Ἀριστοκρατίας. Σὺν τῷ ὁμοδόξῳ διοικητῇ παρεχωρήθη προσέτι τοῖς Παργίοις καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἑορτάζειν καὶ τὴν πανήγυριν, τὴν καλουμένην « Ῥοζαλίαν ἢ Ῥουσαλίαν (α) » τὴν ὁποίαν εἶχον ἀπαγορεύσει αὐτοῖς οἱ προκάτοχοι

(α) Ἡ παιδαριώδης αὕτη ἑορτὴ ἦν ἔθιμον Σικελικὸν παρεισφρῦσαν εἰς τὴν Πάργαν. Καὶ ἐξ ἄλλων καὶ ἐκ τούτου εἰκάζεται ὅτι οἱ Νεαπολιτάνοι, οἵτινες κατεῖχον τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς λοιπὰς

διοικηταί. Διὰ τῆς τοιαύτης εὐμενοῦς διαγωγῆς οἱ Ἐνετοὶ προσείλκυσαν καὶ πολλοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἠπείρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ βαρβάρων κατὰ τῆς Πάργας.—Ἡ πρὸς βοήθειαν αὐτῆς ἐπέλευσις τῶν Κερκυραίων.—Τὸ δίπλωμα τοῦ Δουκὸς Λεονάρδου Λαουρεντάνου.—Ἡ ὑπὸ τοῦ Μπαρμπαρόσσα καταστροφὴ τῆς Πάργας.—Ἡ εἰς Πάργαν κάθοδος τῶν ἀνεστίων κατοίκων. — Συνδρομὴ τῆς προστάτιδος εἰς ἀνέγερσιν τοῦ φρουρίου καὶ τῶν οἰκιῶν τῆς Πάργας. — Ὁ ρυτιδανὸς Γουαρίνης.—Δευτέρα καταστροφὴ τῆς Πάργας ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου.—Ἐκστρατεία Ἐνετῶν καὶ Παργίων κατὰ τοῦ Μαργαριτίου.—Ἡ τῶν Παργίων ἀναφορὰ πρὸς τὸν Δοῦκα Ἀλουΐσιον Μουτσενῖγον.

Οἱ Πάργιοι ἔχοντες ἤδη ὁμοεθνεῖς διοικητὰς, ὡς εἴρηται, διῆγον ἐν εἰρήνῃ, ηὐδαιμόνουν διὰ τῶν προϊόντων τῆς χώρας των καὶ ἔχαιρον τὰ εὐεργετήματα τῆς ἐλευθερίας. Πλὴν οὐχὶ διὰ πολὺν καιρὸν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ, διότι, ὡς καὶ ἄλλοτε, ἡ μονο-

---

Ἰονίους νήσους, πρὶν ἢ καθέξωσιν αὐτὰς οἱ Ἐνετοὶ, κατεῖχον καὶ τὴν Πάργαν. Ἡ ἑορτὴ ἢ ἡ πανήγυρις «Ῥοζαλία» συνίστατο εἰς τὸ ἑξῆς. Ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρώτης Μαΐου ἑκάστου ἔτους καὶ τελευτῶσα τὴν ὀγδόην τοῦ ἰδίου, ἐχρησίμευεν εἰς βαχχικὰς καὶ παιδαριώδεις διασκεδάσεις τῶν κατοίκων· δηλαδὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὀκταημέρου πανηγύρεως συνεκροτοῦντο δύο πλαστὰ ἐχθρικὰ στρατόπεδα, τὸ μὲν Χριστιανικὸν, τὸ δὲ Τουρκικὸν, ἔχον ἕκαστον ἕνα ἀρχηγὸν ὁμόθρησκον, καὶ ἐμάχοντο διὰ διαφόρων πλαστῶν καὶ γελοίων συμπλοκῶν. Οἱ δὲ μαχηταὶ προσηγορεύοντο «Ῥοζαλιῶται ἢ Ῥουσαλιῶται». Τὴν δὲ ὀγδόην ἡμέραν κατετροπόνετο τὸ ἐχθρικὸν Ὀθωμανικὸν στράτευμα ὑπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ καὶ ἠχμαλωτίζετο ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Πασσᾶς, καὶ οὕτως ἐτελείονε ἡ γελοιώδης αὕτη μάχη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πλαστῆς ταύτης πάλης οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστιανικοῦ στρατοῦ ἔφερον στολὴν Ἐνετικήν. Τὰ δὲ ἔξοδα τῆς πανηγύρεως ταύτης ἐγίνοντο ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῶν τελωνιακῶν δασμῶν τῶν ἐμπορευμάτων τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἐπὶ παντὸς εἴδους.

μερὴς αὐτῶν εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία ἐν μέσῳ τῆς δουλείας καὶ πρὸς τὰ σύνορα βαρβάρων καὶ μαχαιροβίων γειτόνων ἔμελλον τάχιον ἢ βράδιον νὰ ἐπισύρωσι τὸν κατὰ τῆς χώρας των φθόνον τῶν Ὀθωμανικῶν στιφῶν. Πολλαὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι ἐγένοντο κατὰ τῆς πολυπαθοῦς ταύτης χώρας ἐπιδρομαὶ βαρβάρων λαῶν, τὰς ὁποίας μέχρι τινὸς, ἔχοντες ὀχυρώτατον φρούριον καί τινας Χριστιανοὺς τῆς Θεσπρωτίας βοηθοὺς ἀπέκρουον ἐπιτυχῶς οἱ Πάργιοι διὰ τῶν ἰδίων των δυνάμεων, καθόσον οἱ Ἐνετοὶ μετὰ τῶν γενναίων Κερκυραίων, τῶν ἑκάστοτε διὰ τῶν ἰδίων των ἐξόδων πολεμούντων ὑπὲρ τῆς Ἐνετικῆς Αριστοκρατίας, ἐνησχολοῦντο κατὰ τὰ παράλια τοῦ Ἀδριατικοῦ εἰς ἀντίκρουσιν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1475 μαθόντες ὅτι πολυάριθμος ἐν Ἠπείρῳ ἡτοιμάζετο Ὀθωμανικὸς στρατὸς, ὅπως κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ παραλίων Ἐνετικῶν κτήσεων ἐπιτεθῇ, δηλαδὴ κατὰ τοῦ Σοποτοῦ, τοῦ Βουθρωτοῦ, τῆς Στροβίλλης, τῆς Πάργας κτλ. καὶ ἀδύνατον θεωροῦντες ἵνα μόνοι διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἀνθέξωσι κατὰ τοῦ τρομεροῦ χειμάῤῥου τῶν Τούρκων, ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἀντίληψιν τῆς προστάτιδος Ἐνετίας. Ἀλλ' αὕτη, ἡ διὰ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς (α) ἀναλαβοῦσα τὴν

(α) Οἱ Ἐνετοὶ οὐ μόνον εἰλικρινῶς δὲν ἐπροστάτευον τοὺς Ἕλληνας Παργίους, ἀλλὰ καὶ περιεφρόνουν αὐτοὺς, ὡς περιεφρόνουν μετὰ ταῦτα καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν των Ἕλληνας! Ἀπόδειξις δὲ τῶν λόγων μας εἰσὶν αἱ ἀντίχριστοι παραινέσεις τοῦ παρὰ τῶν Ἐνετῶν σεβομένου ὁμοφύλου καὶ ὁμοθρήσκου «Padre Paolo». Ὁ βάρβαρος καὶ μισέλλην οὗτος καλόγηρος, ὁ πάτερ Παῦλος, ἔχων φύσει διαφθαρμένην ψυχὴν, γινώσκων καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας Ὀρθοδόξους διάθεσιν τῶν ὁμοφύλων του Ἐνετῶν, ὑπηγόρευεν αὐτοῖς, κατὰ τὸν διάσημον ἱστορικὸν κόμητα Daru (1), ἵνα μεταχειρίζωνται τοὺς ὑποτελεῖς Ἕλληνας «δίκην τῶν ἀγρίων ζώων, τῶν ὁποίων τούς τε ὄνυχας καὶ τοὺς ὀδόντας, ἵνα μὴ ὦσιν ἐπιβλαβῆ εἰς τοὺς Κυρίους των, ὤφειλον οὗτοι νὰ ἐξάξωσι καὶ ἐκριζώσωσι, δίδοντες αὐτοῖς τόσην τροφὴν, ὅση ἐξαρκεῖ, ἵνα μὴν ἀποθάνωσι τῆς πείνης, καὶ ὁδηγοῦντες αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν διὰ τῆς ῥάβδου!!! Ἀφοῦ κληρικὸς ἄνθρωπος ἐσυμβούλευε ταύτην πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαγωγὴν εἰς τοὺς Ἐνε-

προστασίαν τῶν Παργίων, ἐνασχολουμένη ἤδη εἰς τὰ συμφέροντά της, δὲν ἔκρινεν εὔλογον νὰ παρέξῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς προστατευομένους της, τῶν ὁποίων αἱ ἐλπίδες εἰς μόνην αὐτὴν ἦσαν ἀνατεθειμέναι.

Μὴ θέλουσα δὲ ἵν' ἀπελπίσῃ τοὺς Χριστιανοὺς Ἕλληνας τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἠπείρου, τῶν ὁποίων ἤδη ὑπέρ ποτε απόλυτον ἀνάγκην εἶχεν ἡ Ἀριστοκρατία, καὶ ἐντεῦθεν ἀπολέσῃ τὰς ἐν αὐτῇ κτήσεις της, διέταξε, μὴν ἔχουσα ἡ ἰδία πρόχειρον ἐν Κερκύρᾳ ἀξιόμαχον στρατιωτικὴν δύναμιν, τοὺς Κερκυραίους, ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἄνω εἰρημένων πόλεων. Ὑπερδισχίλιοι ἐκλεκτοὶ Κερκυραῖοι, οἱ πάντες μάχιμοι καὶ γενναῖοι δι' ἰδίων των ἐξόδων ἀπέβησαν εἰς τὴν Ἤπειρον, καὶ ἑνωθέντες μετὰ τῶν ἐγχωρίων πολεμιστῶν τῶν μνησθεισῶν πόλεων ἀντέστησαν γενναίως κατὰ τῶν ἐπιθέσεων καὶ προσβολῶν τῶν Ὀθωμανικῶν ὀρδῶν, τὰς ὁποίας ἐπὶ τέλους ἀποκρούσαντες διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἐπιμονῆς των, διετήρησαν τὰς παραλίους κτήσεις εἰς τοὺς Ἐνετούς, προσελκύσαντες εἰς τὴν κυριαρχίαν των καὶ ἄλλας Χριστιανικὰς χώρας.

Οἱ προστατευόμενοι ὑπὸ τῆς Ἐνετίας Ἕλληνες ἑκάστοτε ἐπολιτεύοντο εἰλικρινῶς πρὸς τὴν δολίως πρὸς αὐτοὺς πολιτευομένην Ἐνετίαν, θυσιαζόμενοι ὑπὲρ τῶν κτήσεών της, οὐ μόνον εἰς τὴν ἄνω εἰρημένην περίστασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ κατὰ τὸ 1478, ὅτε ὁ Σουλτὰν Μεχμέτης ἐπετέθη κατὰ τῆς ἐπικρατείας τοῦ μεγαθύμου ἥρωος Γεωργίου Καστριώτου, τῆς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἐνετίας περιελθούσης μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ Μεσογείῳ κατὰ τὸ 1498, ὅτε ὁ Ὀθωμανικὸς

τούς, εὐκόλως συμπεραίνει τις τὴν πρὸς αὐτοὺς διέθεσιν τῶν ἀρχόντων κοσμικῶν! Πλὴν ἡ τοιαύτη ἀγενὴς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαγωγὴ τῶν Ἐνετῶν ἀπέβη ἐπὶ τέλους, ὡς ὤφειλε, πρὸς βλάβην αὐτῶν τῶν ἰδίων.

(1) Ἱστορία τῆς Ἐνετίας παρὰ τοῦ κόμητος Daru βιβλίον 34 σελ. 579.

στόλος ἐπολιόρκει καὶ κατεπόνει τὰς ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι κτήσεις τῶν Ἐνετῶν.

Ἵνα μὴ ἐκ νέου προσβληθῶσιν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανικῶν ὀρδῶν αἱ εἰρημέναι πόλεις καὶ ὅσαι ἄλλαι ἦσαν ἐν Ἠπείρῳ κτήσεις ἐνετικαὶ, ἡ Ἀριστοκρατία διέταξε πεντακοσίους Κερκυραίους, ἵνα ὦσιν ἕτοιμοι, ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς βοήθειαν τῶν δεομένων βοηθείας ἐνόπλου ἐκ τῶν Ἠπειρωτικῶν κτήσεων, καὶ πρὸ πασῶν τῆς Πάργας. Πλὴν οὐδεμία ἀνάγκη ἐπῆλθε τοσαύτης βοηθείας ἐπὶ μακροῦ χρόνου διάστημα, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ 1500, ὁπότε καὶ ὁ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἐνετίας πόλεμος ἀνεκώχευε, οὐδὲν συνέβη ἐξωτερικῶς ἄξιον σημειώσεως, τὴν Πάργαν ἀφορῶν, ἐσωτερικῶς ὅμως αὕτη κατεμαστίζετο ὑπὸ διαφόρων καταχρήσεων, διαπραττομένων ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἀριστοκρατίας.

Δυσφοροῦντες οἱ Πάργιοι τὰς τοιαύτας καταπιέσεις τῶν ὑπαλλήλων καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας ἀρχῆς, ἠναγκάθησαν, νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν δικαιοσύνην τῆς Ἀριστοκρατίας. Αὕτη δὲ βλέπουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐγγίζουσαν ἔκρηξιν νέου πολέμου μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Τουρκίας καὶ ἀνάγκην ἔχουσα (α) τῶν Ἑλληνικῶν βραχιόνων, ἔσπευσεν. ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὰς αἰτήσεις τῶν Παργίων. Ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Δοὺξ Λεονάρδος Λαουρεντάνος ἐξέδωκε τῇ 13 Δεκεμβρίου τοῦ 1511 δίπλωμα δι' οὗ ἀπηγορεύοντο καὶ ἐπαιδεύοντο αἱ καταχρήσεις, αἱ γενόμεναι ἐν Πάργᾳ καὶ ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διὰ τὴν Πάργαν διοικητικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀριστοκρατίας, τοῦ ὁποίου ἡ τριετὴς περίοδος περιωρίζετο ἤδη διὰ τοῦ εἰρημένου διπλώματος εἰς μονοετίαν. Πρὸς τούτοις ὁ Δοὺξ Λεονάρδος ἐνίσχυσε καὶ τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Πάργας διαμένουσαν Ἐνετικὴν φρουρὰν διὰ προσθήκης καὶ ἄλλων στρατιωτῶν.

Διὰ τῶν μέσων τούτων εἰρήνευσεν ἡ Πάργα ἐσωτερικῶς, πλὴν

(α) Ἀνέκαθεν εἶχε σύστημα ἡ ἐνετικὴ Ἀριστοκρατία, ἵνα φιλῇ τοὺς πόδας τῶν ἰσχυρῶν καὶ δάκνῃ τὰς χεῖρας τῶν ἀδυνάτων! Νὰ ἱκετεύῃ καὶ κολακεύῃ ἐν καιρῷ ἀνάγκης τοὺς δυναμένους νὰ τὴν βοηθήσωσι, καὶ νὰ τοὺς περιφρονῇ ἐν καιρῷ εἰρήνης.

ἐξωτερικῶς δι' ὀλίγον καιρόν. Διότι, ἐκτὸς τινῶν ἐνοχλήσεων, προερχομένων ἐκ τῶν γειτόνων, πολιορκηθείσης κατὰ τὸ 1538 τῆς Κερκύρας ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ναυάρχου Μπαρπαρόσσα, προσεβλήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἡ Πάργα, ἐγκαταλελειμμένη ὑπὸ τῶν ἐνετικῶν φρουρῶν, μεταβάντων εἰς ὑπεράσπισιν τῆς Κερκύρας, ἤδη εἰς μόνην τὴν ὑπεράσπισιν τῶν κατοίκων της, οἵτινες γενναίως ἀγωνισθέντες μέχρι τινὸς, κατεβλήθησαν ἐπὶ τέλους, πολιορκηθέντες στενῶς ὑπὸ τοῦ πολυαρίθμου ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς καὶ ὑπὸ τοῦ γιγαντιαίου στόλου ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ὑποκύψαντες οἱ Πάργιοι ἐξ ἀνάγκης ἀκαταγωνίστου εἰς τὴν θηριωδίαν τῶν νικητῶν, ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα· διότι, κυριεύσαντες οἱ Τοῦρκοι τὴν Πάργαν καὶ λεηλατήσαντες αὐτὴν, κατηδάφισαν αὐθωρεὶ καὶ τὸ φρούριον αὐτῆς καὶ τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ, ὡς καὶ τὴν περιοχήν της κατηρήμωσαν. Οἱ δὲ ἄθλιοι κάτοικοι, ὅσοι διέφυγον τὸ αἱμοσταγὲς φάσγανον τῶν Ἀσιανῶν, κατέφυγον οἱ μὲν εἰς Κέρκυραν (τῆς ὁποίας ἡ πολιορκία ἦτον ἤδη διαλελυμένη, χάρις εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων της) οἱ δὲ πλεῖστοι διεσπάρησαν εἰς τὰ χωρία καὶ τὰς κώμας τῶν γειτόνων ὁμοθρήσκων καὶ συμμάχων, τῆς Ἀγυιᾶς, τῆς Ῥαπέζης, τῆς Ἀρπίτσας, τῆς Τουριᾶς, τῆς Ντόμπρας, τῆς Σενίτζας, τῆς Ζέρης καὶ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς ζῶντες σκηνοβίως καὶ οἰκτρῶς ἀπέναντι τῆς κατηρημωμένης πατρίδος των!

Ἀρκετὸς καιρὸς παρῆλθεν, καθ' ὃν οἱ ἄθλιοι Πάργιοι ἔζων ὀρισιβίως, ἡ δὲ προστάτις αὐτῶν Ἀριστοκρατία οὐδεμίαν ἐλάμβανε πρόνοιαν περὶ τῆς οἰκτρᾶς αὐτῶν καταστάσεως. Τοῦτο ἰδόντες οἱ πλάνητες Πάργιοι, ἀπεύθυνον ὡς καὶ ἄλλοτε ἱκετικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὴν προστάτιδα, ἵνα εὐσπλαγχνισθῇ αὐτοὺς, ὡς ἀποτελοῦντας ἤδη μέρος τῆς οἰκογενείας της, καὶ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς χώρας των ἤδη ἐγκαταλειφθείσης ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἀλλ' ἡ προστάτις Ἀριστοκρατία, ἡ ἀναλαβοῦσα τὴν τῶν Παργίων προστασίαν ἐπὶ σκοπῷ νὰ ὠφεληθῇ, καὶ οὐχὶ νὰ δαπανᾷ ὑπὲρ αὐτῶν, τοῖς ἐπρότεινεν, ἵν' ἀποφύγῃ τὰς αἰτήσεις αὐτῶν καὶ ἀπαλλαχθῇ

ἅπαξ διὰ παντὸς, νὰ μετοικήσωσιν εἰς Παξούς, ἢ εἴς τι μέρος τῆς Ἰταλίας. Τοῦτο τὰ μέγιςα ἐλύπησε τοὺς φιλοπάτριδας Παργίους. Διὸ καὶ ἀποκρούσαντες ὑπερηφάνως τὰς περὶ ἐκπατριώσεως προτάσεις τῶν Ἐνετῶν, καὶ ὑπὸ τοῦ θείου πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος φλεγόμενοι, ἤρξαντο, ἵνα ἐπανέρχωνται οἱ ἀνέστιοι καὶ ἐκτετραχηλισμένοι, πλὴν θερμουργοὶ πατριῶται Πάργιοι, οἰκογενειακῶς ὀλίγοι κατ' ὀλίγους εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος, ἐν ᾧ ἔκειντο τὰ ὀστᾶ τῶν προγόνων, ζῶντες ὑπὸ τὰς ἀθλίας σκηνὰς καὶ τὰς καλύβας, ὅπως ἕκαστος ἠδύνατο, καὶ ἀποκρούοντες μόνοι μετ' ἀπαραδειγματίστου ἡρωϊκότητος τὰς ἐπιθέσεις καὶ προσβολὰς τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν Ὀθωμανῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν τοῦ Μαργαριτίου, οἵτινες διὰ παντὸς μέσου ἐπροσπάθουν, ὅπως ἐκ νέου καταστρέψωσι τὸ νεόδμητον τῶν Παργίων ἄσυλον. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς Πάργαν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων, ἀλλ' οἱ πλειότεροι τούτων δὲν εἶχον ἄλλο στέγασμα, ὅπως προφυλάξωσι τὰς οἰκογενείας αὐτῶν ἀπό τε τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα, εἰμὴ τὰς τρώγλας τῆς γῆς καὶ τὰ κοιλώματα τῶν ἀπροσίτων βράχων καὶ κρημνῶν! Πάσας τὰς κακουχίας καὶ ταλαιπωρίας καὶ παντὸς εἴδους στερήσεις ὑπέςησαν, μόνον καὶ μόνον ἵνα μὴ στερηθῶσι τῆς φίλης των πατρίδος καὶ ἵνα μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν βάρβαρον καὶ ἀντίχριστον ζυγόν. Βλέπει ὁ ἀναγνώστης μ' ὁποίας θυσίας διετήρησαν οἱ Πάργιοι τὴν πατρίδα των καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἀμφοτέρας τὰς ὁποίας ἀντίχριστοι Χριστιανοὶ ἐ π ώ λ η σ α ν ! ! ! μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς τυράννους Ὀθωμανοὺς, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ὑπὲρ αὐτῆς τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀδιαλείπτως ἔχυνον τὰ αἵματά των τὰ τέκνα τῆς Πάργας . . .

Ἰδοῦσα ἡ ἰδιοτελὴς τῆς Ἀριστοκρατίας πολιτικὴ τὴν πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος ἀδιάσειστον ἀφοσίωσιν τῶν Παργίων, τὰς ἀπείρους αὐτῶν θυσίας καὶ ἀκαμάτους προσπαθείας εἰς τὴν ἀναζωπύρησιν τῆς χώρας των, καὶ ἐπιθυμοῦσα ἤδη ἵνα ἐπανορθώσῃ τὸ πολιτικὸν σφάλμα, ὅπερ ἔπραξε προτείνασα τοῖς Παργίοις μετοικεσίαν, ἔσπευσεν ἵνα καὶ αὕτη ἐμψυχώσῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὸν πατριωτικὸν ζῆλον τῶν κατοίκων, συντελέσασα ὑλικῶς εἰς τὰς πρὸς ἀνέ-

γερσιν τῆς πόλεως ἐπιμόχθους προσπαθείας αὐτῶν, καθόσον ἐνόησεν ἤδη ὅτι τὰ μέγιστα συνέφερεν αὐτῇ ὅπως ἐκ νέου ἐνοικισθῇ ἡ χώρα αὕτη καὶ μείνῃ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀριστοκρατίας. Ὅθεν διὰ δουκικοῦ διατάγματος ἐκδοθέντος τῷ 1567 διέταξε τὴν ἐν Κερκύρᾳ κυβέρνησιν, ἵνα συνδράμῃ τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας, χορηγοῦσα αὐτοῖς τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ φρουρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχομένων οἰκιῶν. Ἀμέσως ἡ τῆς Κερκύρας κυβέρνησις ἔσπευσεν ἵν' ἀποστείλῃ τὰ δέοντα εἰς τὴν Πάργαν, βεβαιώσασα συγχρόνως τοὺς κατοίκους περὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα των πατρικῆς μερίμνης τῆς Ἀριστοκρατίας, οὐδενὸς μέσου φειδομένης ἀφορῶντος τὴν ταχείαν εὐημερίαν· τῆς Πάργας ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἰσχυρᾶς Ἐνετίας.

Ἤρχισεν ἡ ἀνέγερσις τοῦ τε φρουρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ οἰκιῶν ἐπὶ τὸ ἑδραιότερον καὶ ὑπὸ καλοὺς καὶ αἰσίους οἰωνούς, καὶ αἱ ἐλπίδες τῶν Παργίων περὶ μελλούσης εὐδαιμονίας ἰδόντων τοιαύτην πατρικὴν φροντίδα τῆς προστάτιδος ἀνεπτερώθησαν. Ἀλλὰ δυστυχῶς, πρὶν ἢ τὸ ἔργον τῆς ἀνεγέρσεως ἀποπερατωθῇ, ἐξεῤῥάγη ἐκ νέου τῷ 1569 πόλεμος μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας, καὶ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ ἐπέπρωτο, ἵνα ὑποστῶσι πολλαὶ πόλεις τῆς Ἠπείρου, καὶ πρὸ πάντων οἱ ἄθλιοι Πάργιοι. Διότι, ἐκστρατεύσαντος τοῦ Σουλτὰν Σελίμη τοῦ Β'. εἰς κατάκτησιν τῆς ὑπὸ τὴν Ἐνετικὴν κυριαρχίαν διατελούσης νήσου τῆς Κύπρου, ἑτέρα στρατιωτικὴ δύναμις Ὀθωμανικὴ ὥρμησε συγχρόνως κατὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἐνετικῶν κτήσεων, κατὰ τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ τῆς Πάργας (α). Οἱ δὲ Ἐνετοί, ἐπιθυμοῦντες ἵνα φέρωσιν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ κατὰ τῆς Κύπρου κινήματα τοῦ Σουλτάνου, ἔσπευσαν, ἵνα ὑποκινήσωσι κατ' αὐτοῦ τοὺς λαοὺς τῆς Ἠπείρου, ὑπισχνούμενοι αὐτοῖς πολεμεφό-

---

(α) Ὅρ. Villemain, Études d'Histoire moderne. Pag. 171-172. «Une armée musulmane s'était en même temps jetée sur la province, que Venise possédait encore dans l'Albanie, et avait saccagé l'ancienne Buthrotum et Parga.... »

δια, ὅπλα, χρήματα καὶ ἔνοπλον βοήθειαν, ὑποστηρίζουσαν διὰ θαλάσσης τὰ κινήματα τῶν Ἠπειρωτῶν Χριστιανῶν. Ἐδέχθησαν οὗτοι τὰς προτάσεις τῆς Ἀριστοκρατίας, καὶ ἔδραξαν τὰ ὅπλα, καὶ ἄνευ ἀμφιβολίας τὰ κινήματά των ἔμελλον ἵνα ἐπιφέρωσιν ἀποτελέσματα ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῆς Ἐνετίας. Ἀλλ᾽ ὁ ὑπὸ τὸν οὐτιδανὸν Γουαρίνην ἀποσταλεὶς εἰς τὰ Ἠπειρωτικὰ παράλια πρὸς ἐμψύχωσιν τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων Ἐνετικὸς στόλος τοσαύτας ἐπήνεγκε δῃώσεις καὶ παντὸς εἴδους καταχρήσεως εἰς τοὺς ἀθλίους Χριστιανοὺς τῶν μερῶν ἐκείνων, ὅσας οὔτε αὐτοὶ οἱ βάρβαροι Τοῦρκοι ἐπήνεγκόν ποτε εἰς τὰς Χριστιανικὰς χώρας κατασχόντες αὐτὰς διὰ τοῦ ξίφους (α). Ἡ τοιαύτη βανδαλικὴ διαγωγὴ τῶν Ἐ-

---

(α) Αἱ πρὸς τοὺς Ἕλληνας καταχρήσεις καὶ αἱ παντὸς εἴδους κακώσεις τῶν Ἐνετῶν χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ΙΒ'. ἑκατονταετηρίδος. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτῶν ὁ σοφὸς Βιλμαῖν. «Deux États Chrétiens, Gênes et Venise, avaient d'ancienne date mis la main au dépouillement graduel de l'Empire Grec.—Les Vénitiens faisaient également une guerre de barbares; ils saccagèrent Athènes, dont Mahomet lui-même avait respecté les monuments; et dans la ville d'Énos, toute peuplée de Chrétiens, ils enlevèrent deux mille Grecs, qu'ils vendirent comme esclaves.(!!!) — Mahomet fit attaquer avec une flotte immense l'île de Négrepont; ..... La résistance des habitants fut intrepide; des femmes grecques combattirent sur les remparts; et on en trouva plusieurs parmi les morts. La ville ne fut emportée qu'après avoir été abandonnée par l'amiral Vénitien. Les Turcs, vainqueurs, massacrèrent tout ce qui restait de Grecs.... — Les Grecs avaient été traités par leurs maîtres chrétiens avec autant de rigueur et de mépris qu'ils pouvaient l'être par les Turcs. Exclus de tous droits, pillés par les bandes italiennes, accablés d'avanies et corvées, ils n'avaient guère de distinction à faire entre les deux peuples qui se disputaient leur territoire. Venise effrayée, essaya de les attacher à sa cause, et de les intéresser à la défense de leur propre pays qu'elle occupait.... Mocenigo, (Ναύαρχος τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας) à la tête d'une flotte nombreuse, qu'avaient grossie les escadres du Pape et du roi de Naples, ravagea les campagnes d'Ephèse

νετῶν πρὸς τοὺς εἰλικρινεῖς καὶ ἀφοσιωμένους τῇ Ἀριστοκρατίᾳ

avec une barbarie toute musulmane, et vint saccager la ville de Smyrne, presque entièrement habitée par des Grecs. Les soldats pillèrent également les églises et les mosquées. Une foule de chrétiens périrent; d'autres furent emmenés esclaves. Smyrne fut incendié; et l'amiral ramena dans Modon sa flotte chargée d'un immense butin enlevé sur les Grecs d'Asie. — Les Vénitiens dénoncèrent au Sultan le complot qui avait été formé dans la Thessalie et dans la Morée; et ce malheureux pays, qui commençait à renaître par une paix de quelques années, fut inondé de sang.— La république luttait contre l'empire turc par des répresailles de pillage et de cruauté, qui tombaient sur les malheureuses peuplades de l'ancienne Grèce. L'amiral Vénitien Pesaro désola les côtes d'Asie Mineur, Ténédos et Mitylène....Malheureusement la domination de Venise, comme celle de presque toutes les républiques, était dure aux peuples assujettis. La différence de communion réligieuse aggravait encore le poids de ce joug. L'avarice des gouverneurs vénitiens, la fierté dédaigneuse du Sénat, tout se réunissait pour rendre l'autorité de Venise presque aussi fâcheuse aux habitants de la Grèce que celle des Turcs. Ces causes firent perdre à Venise la Morée; et elles devaient lui enlever plus tard presque toutes ses possessions dans les mers du Levant. — Le Grec esclave ne haïssait guère moins les Vénitiens que les Turcs. Au milieu de son ignorance, fier, subtil et moqueur, il était même plus blessé de la dureté hautaine des Vénitiens, que de la férocité musulmane. Il cédait à l'une comme à un fléau terrible; il était humilié par l'autre. Peut être les Vénitiens auraient-ils pu vaincre cette prevention, en traitant ce malheureux peuple avec douceur. Mais ils étaient bien loin de cette politique généreuse; ils employaient le sang des milices Grecques, et ne choisirent jamais un officier dans leur rangs. Venise eut cependant besoin de tout le courage des Grecs pour résister au nouvel effort de la Turquie. — Morosini, dont les armes n'avait pas été moins déstructives que celles des barbares, voulut emporter comme trophée de la victoire, la statue de Minerve.... Ὅρ. Études d'Histoire moderne Σελ. 129 μέχρι 202.

Ἕλληνας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἠπείρου διήγειρεν, ὡς ὤφειλε, τὴν δικαίαν αὐτῶν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς Ἐνετούς. Ἡ ἄνανδρος πολιτικὴ τῶν Ἐνετῶν ἐπροσκύνει τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἀνηλεῶς κατεπίεζε τοὺς ἀδυνάτους. Οἱ γενναῖοι Πάργιοι καὶ Χειμαῤῥαῖοι λαβόντες ἀπατηλὰς ὑποσχέσεις τῶν Ἐνετῶν ἐπανέστησαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ μόνοι καὶ ἀπροστάτευτοι παρὰ τῆς Ἀριστοκρατίας ἐγκαταλειφθέντες ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν βαρβάρων Ὀθωμανῶν.

Κατὰ τὸ 1571 Ἀλῆ Πασσᾶς τις ναύαρχος τοῦ Σουλτάνου ἐξελθὼν μετὰ μεγίστου στόλου εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν προσβαλὼν, ἠγκυροβόλησεν εἰς Βουθρωτὸν ἀπέναντι τῆς Κερκύρας. Ἀποβιβάσας δὲ εἰς τὴν Ἤπειρον ἱκανὴν στρατιωτικὴν δύναμιν ἐπολιόρκησε διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἐνετικῶν κτήσεων, καὶ τὴν ἀθλίαν Πάργαν. Ἀντέστη αὕτη δι' ὀλίγον, ἀλλὰ μόνη δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ ν' ἀνθέξῃ κατὰ τοῦ γιγαντιαίου Ὀθωμανικοῦ στόλου, ὅστις καὶ ἐν τῷ ὅρμῳ αὐτῆς ἐλλιμενίσθη, διὸ καὶ ὑπέκυψεν περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου. Κυριεύσαντες δὲ οἱ Τοῦρκοι αὐτὴν, κατεδάφισαν ἀμέσως τὸ φρούριον αὐτῆς καὶ τὰ νεόδμητα οἰκήματα τῶν δυστυχῶν κατοίκων παρέδωκαν εἰς τὰς φλόγας. Μετὰ ταῦτα ἐπολιόρκησαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν Κέρκυραν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, ἀλλ' εὑρόντες γενναίαν ἀντίστασιν, ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τῇ 10 Σεπτεμβρίου τὴν πολιορκίαν αὐτῆς, διατηρήσαντες ὅμως τὰς ἐν Ἠπείρῳ Ἐνετικὰς κτήσεις, καὶ ὁ στόλος ἔπλευσεν εἰς Ναύπακτον.

Βλέπουσα ἡ τῆς Πάργας προστάτις Ἐνετικὴ Ἀριστοκρατία ὅτι οὐ μόνον τὰς ἐν Ἠπείρῳ κτήσεις της ἀπώλεσεν ἀπάσας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων ἐκινδύνευεν ἵν' ἀποβληθῇ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ τὸ ἐμπόριον της ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐχειροτέρευε, ἔσπευσεν, ἔχουσα μεθ' ἑαυτῆς καὶ τοὺς γενναίους Κερκυραίους καὶ ἄλλους Ἕλληνας, ἵνα συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Ἱσπανίας, τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Νεαπόλεως κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ σύμμαχοι συγκροτήσαντες ἀξιόμαχον στόλον, ὁδηγούμενον ὑπὸ ἐμπείρων ναυάρχων,

καὶ περὶ τὴν Ναύπακτον συναντήσαντες τὸν Ὀθωμανικὸν, ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτοῦ καὶ μετ' ἐπανειλημμένας ναυμαχίας κατατροπόνουσι τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς τὴν ἀείμνηστον καὶ περιώνυμον εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ναυμαχιῶν περὶ Ναύπακτον ναυμαχίαν. Ἡ ἀνεπανόρθωτος αὕτη ἧττα, ὁ κάκιστος τοῦ Ὀθωμανικοῦ μέλλοντος οὗτος οἰωνὸς, ἐνέπνευσε τοῖς καταπιεζομένοις Χριστιανοῖς χρηστὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, τοῖς δὲ Τούρκοις τρόμον καὶ φόβον, καθόσον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ τριάκοντα τρεῖς χιλιάδες ἐφονεύθησαν Ὀθωμανοὶ καὶ τριάκοντα χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν, ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων καταποντισθέντων, καὶ ὁλόκληρος ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος κατεστράφη, ἐκτὸς τοῦ Ἀλγερινοῦ, ἐν μέρει καταποντισθεὶς καὶ ἐν μέρει κυριευθεὶς ὑπὸ τῶν νικητῶν Χριστιανῶν. Κατὰ συνέπειαν τοῦ λαμπροῦ καὶ ἐνδόξου τούτου κατορθώματος οἱ Ἑνετοὶ ἐπανέκτησαν μεταξὺ τῶν ἄλλων κτήσεων καὶ τὴν Πάργαν ἀμαχητὶ, ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν περὶ Ναύπακτον καταστροφήν των, ἥτις πανικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διέχυσε φόβον, οὐ μόνον ἀναιμωτὶ (ἢ, κατ' ἄλλους, διὰ συνθήκης προκαλεσθείσης ὑπὸ τῆς Ἑνετίας, παραχωρησάσης τῇ Τουρκίᾳ τὴν Κύπρον καὶ ἐπανακτησάσης τὰ ἐρείπια τῆς Πάργας) ἐγκατέλειψαν τὰς ἐν Ἠπείρῳ Ἑνετικὰς κτήσεις, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἔσπευσαν ἵνα ὀχυρώσωσι, φοβηθέντες μὴν εἰσπλεύσῃ ὁ συμμαχικὸς στόλος καὶ κατακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο περιῆλθεν ἐκ νέου ἡ καταστραφεῖσα Πάργα εἰς τοὺς πρώτους αὐτῆς κυρίους, πλὴν ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος διὰ πολὺν καιρὸν, καθόσον οἱ Ἑνετοὶ μεθύοντες ἤδη ἀπὸ τὰς λαμπρὰς ἐπιτυχίας ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς τύχης τῶν θυσιασθέντων ὑπὲρ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς δόξης τοῦ λέοντος τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἤρκει εἰς τοὺς Ἑνετοὺς ἵνα ἡ Πάργα ἦνε εἰς τὴν κατοχήν των, καὶ ὀλίγον τοῖς ἔμελε διὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν κατοίκων. Ἡ ἐν Πάργᾳ ἐγκατάστασις τοῦ τρομεροῦ μετὰ τὴν ἔνδοξον περὶ Ναύπακτον νίκην καταστάντος λέοντος τῆς Ἑνετίας τρόμον ἀκατάσχετον ἐνεποίησεν εἰς τοὺς γείτονας τῆς Πάργας Ὀθωμανοὺς τῆς Θεσπρωτίας. Οὗτοι

κατακτητικοὺς σκοποὺς τῶν Ἐνετῶν ὑποπτεύσαντες ἔσπευσαν, ἵνα ὀχυρώσωσι τὸ Μαργαρίτι, ἀνεγείραντες φρούριον οὐχὶ εὐκαταφρόνητον εἰς ἀντίστασιν κατὰ πάσης ἐνδεχομένης χριστιανικῆς προσβολῆς, καὶ ἰδίως τῶν Παργίων, εἰς τοὺς ὁποίους ὤφειλον πολλά. Ἀλλ' ὁ γενναῖος στρατάρχης τῆς Ἀριστοκρατίας Βενίερος, ὁ νικητὴς ναύαρχος τοῦ περὶ Ναύπακτον Ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐρεθισθεὶς, καθὸ νικητὴς ἤδη, ὑπὸ τῆς ἐπιδείξεως ταύτης τῶν Ὀθωμανῶν μετὰ τὴν ἀνεπανόρθωτον ἧτταν αὐτῶν, ἔχων δὲ καὶ ἄλλας προηγουμένας ἀφορμὰς κατὰ τῶν γειτόνων τῆς Πάργας Ὀθωμανῶν, ἀπέστειλε τῷ 1572 κατὰ τοῦ Μαργαριτίου ἑξακισχιλίους Ἐνετοὺς, Κερκυραίους καὶ Παργίους ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ γενναίου Παύλου Ὀρσίνου. Πολιορκήσαντες δὲ οἱ Χριστιανοὶ στενῶς τὸ Μαργαρίτι, ἐκυρίευσαν αὐτὸ μετ' οὐ πολὺ ἄνευ μεγάλης ἀντιστάσεως τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἄνευ αἱματοχυσίας τῶν Χριστιανῶν καὶ αὐθωρεὶ κατεδάφισαν τὸ νεόδμητον αὐτοῦ φρούριον. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην διεκρίθησαν οἱ Πάργιοι πρὸ πάντων, διότι καὶ παλαιοὺς λογαριασμοὺς εἶχον, ἵνα ἐξοφλήσωσι μετὰ τῶν γειτόνων των, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἔγεινεν ἡ ἐκστρατεία. Συνομολογηθείσης δὲ εἰρήνης τῇ 7 Μαρτίου τοῦ 1573 μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἐνετίας, δι' ἧς τὰ σύνορα καὶ αἱ κτήσεις ἑκάστου κράτους ἔμενον εἰς ἣν εὑρίσκοντο καὶ πρὸ τῶν πολέμων θέσιν, ἀπεσύρθησαν οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ Πάργιοι ἐκ τοῦ Μαργαριτίου.

Οἱ ἀνέστιοι καὶ πλάνητες Πάργιοι βλέποντες τὴν περὶ τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ τῆς τύχης τῶν τῇδε κἀκεῖσε πλανωμένων κατοίκων αὐτῆς ἀδιαφορίαν τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἐνετικῆς κυβερνήσεως ἔπεμψαν τῇ 5 Φεβρουαρίου τοῦ 1572 πρεσβείαν, συγκειμένην ἐκ τῶν πολιτῶν Ἀντωνίου Βασιλᾶ, Νικολάου Παπύρου, καὶ Παπᾶ Συλβέστρου Πετζάλη, εἰς τὴν Ἐνετίαν, ἵνα παρουσιάσῃ ἀναφορὰν περὶ τῶν συμφορῶν τῶν κατοίκων τῆς Πάργας εἰς τὸν τότε Δοῦκα Ἀλοΐσιον Μουτσενῖγον, αἰτήσῃ παρὰ τῆς Ἀριστοκρατίας τὴν διά τε τὸ παρὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον θεραπείαν αὐτῶν καὶ παραστήσῃ εἰς αὐτὴν τὰς ὠφελείας, ἃς ἔμελλεν ἵνα αὕτη ἀπολαύῃ, εἰ

ἡ Πάργα ἐφρουρεῖτο καὶ ἐνῳκίζετο ὡς πρότερον. Ἰδοὺ ἡ περιπαθὴς ἀναφορὰ τῶν κατοίκων τῆς Πάργας αὐτολεξεί.

«Γαληνότατε Πρίγκηψ κτλ. κτλ.

«Φυσικὸν καὶ ἴδιον ὑπάρχει τῆς Ὑμετέρας Αὐθεντείας, Γαληνότατε Πρίγκηψ καὶ ἐκλαμπροτάτη Αὐθεντεία! ἵνα ἀξιοῖ τῆς Εὐεργετικῆς Προστασίας της ἕκαστον ὑπήκοόν της. Ὄντες ἄρα ἡμεῖς οἱ Πάργιοι διὰ παντὸς πιστοὶ καὶ ἀφοσιωμένοι ὑμέτεροι ὑπήκοοι, ἠκολουθήσαμεν τα ἴχνη τῶν προπατόρων ἡμῶν, δειχθέντες ἐν πάσει περιστάσει, διὰ λόγων καὶ διὰ ἔργων, προθυμότατοι ὑπηρέται τῆς Ὑμετέρας Κυριαρχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀδιστάκτως ἤδη προσφεύγομεν καὶ παρουσιαζόμεθα εἰς τοὺς πόδας τῆς Ὑμετέρας Εὐσπλαγχνικότητος, ἀναφέροντες μετὰ τῆς ἀνηκούσης ὑπολήψεως καὶ ὑποκλίσεως, ὅτι ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Πάργας καὶ τῇ περιοχῇ αὐτῆς τῇ προγονικῇ ἡμῶν γῇ, ὑπέστημεν ἀδιαλείπτως ἐνοχλήσεις, δυσπραγίας καὶ ἀπείρους δυσαρεσκείας, ἀποτελουμένας ὑπὸ τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν, οἵτινες καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς προτελευταίας εἰρήνης οὐδόλως ἐπαύσαντο κατατρέχειν ἡμᾶς ἐπιπίπτοντες ἐνόπλως κατὰ τῶν κτημάτων καὶ τῶν ὁρίων ἡμῶν, καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης συστολῆς καταστρέφοντες μέχρις ἐρημώσεως τὰς ἰδιοκτησίας ἡμῶν. — Καὶ ἐν τοσούτῳ ἀπαραμειώτως ἡ ἀφοσίωσις ἡμῶν πρὸς τὴν πανέκλαμπρον καὶ χριστιανικωτάτην Ὑμετέραν Κυριαρχίαν διέμεινε σταθερὰ, ὅταν δὲ ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς ἐπεφάνη εἰς ἐκπόρθησιν ἡμῶν, ἡμεῖς μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας καὶ στιγμῆς ἀντετάχθημεν γενναίως καὶ προθύμως. Καταστραφέντες δὲ, ζῶμεν ἔκτοτε ἐν ἀθλιότητι βαθείᾳ πλανώμενοι μακρὰν τῆς πατρίδος ὑπὸ ξένας στέγας καὶ ἀποστερούμενοι οἰκτρῶς τῆς μικρᾶς προγονικῆς ἡμῶν ἰδιοκτησίας, ἐξ ἧς παρήγετο ἡ ἡμετέρα συντήρησις. Ἡ φύσει εὐεργετικὴ καὶ εὔσπλαγχνος Ὑμετέρα Ὑψηλότης ἔσπευσε, ἵνα διατάξῃ τὴν τοῦ

φρουρίου τῆς Πάργας ἀνέγερσιν καὶ ὑπὸ καλοὺς οἰωνοὺς ἤρξατο τὸ ἔργον, ἀλλ' ἕνεκεν τῆς ἐχθρικῆς προσπελάσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, οὐ μόνον οὐκ ἐξεπεραιώθη, ἀλλὰ καὶ ἐκ νέου κατηδαφίσθη. — Ἐπὶ ἐπιτεύξει τοίνυν θεραπείας τινὸς τῶν τοιούτων δυστυχιῶν, ἐξαιτούμεθα καὶ ἱκετεύομεν τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ὅπως ἀγαθυνθεῖσα παραδεχθῇ καὶ πραγματιώσῃ τὰς ἑπομένας αἰτήσεις, τὰς διὰ τῶν ἡμετέρων ἀπεσταλμένων καθυποβληθησομένας.»

«Α'. Πρὸς τὸ ἀπολαῦσαι σταθερὰν ἐνοίκησιν καὶ θέσιν ἐξασφαλίζουσαν ἡμᾶς ἐν καιρῷ κινδύνου καὶ δύνασθαι ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ διαρκεῖ εὐπραγίᾳ, παρακαλοῦμεν, ἵνα ἀγαθυνθῇ διατάξαι τὴν ἀνέγερσιν φρουρίου ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, ὁμοίου τοῦ κατεδαφισθέντος. Τοῦ τοιούτου φρουρίου ἡ ἀνέγερσις, ἐγκριθεῖσα καὶ ἀρξαμένη πρό τινος καιροῦ, καθίσταται ἤδη ἀναγκαιοτέρα πρὸς τὸ γενέσθαι ἐν τελειότητι, καθότι μεγίστην πρὸς τοῦτο διευκόλυνσιν παρέχει ἡ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἐπιτευχθεῖσα ὀλβιωτάτη καὶ εὐτυχὴς νίκη (ἡ ἐν Ναυπάκτῳ), καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ φρουρίου τοῦ Μαργαριτίου, ὅπερ πρότερον καθίστατο πηγὴ καὶ πρόξενος πλείστων προσκομμάτων καὶ ζημιῶν εἰς ἡμᾶς.—Διὰ τῆς περιφρουρήσεως τῆς Πάργας τὸ φρούριον τῶν Κορφῶν πλείστην ὅσην ὠφέλειαν μέλλει ἀπολαμβάνειν, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ στόλος τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, ὅστις ἄλλοτε ἐπορίζετο διὰ τῆς Πάργας 5,000 μόδια σιτηρῶν, τοῦ λοιποῦ δι' αὐτῆς πορισθήσεται τὸ τριπλάσιον ποσὸν καὶ ἔτι πρός. Κρέατα δὲ καὶ ἕτερα τρόφιμα πρὸς διατροφὴν τοῦ στόλου, ἀπεδείχθη διὰ τῆς πείρας, ὅτι διὰ μόνης τῆς Πάργας ἐπορίζετο ταῦτα ὁ στόλος, καίτοι μὴ ἐχούσης ταύτης τὸ ὅλον τῶν κατοίκων της.—Εὐάρεστον λίαν πρὸς τούτοις ἔσεται τὸ διαβιβάσαι ἐντεῦθεν εἰς Βενετίαν πᾶσαν εἴδησιν καὶ ἀγγελίαν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀκμαίας ἐποχῆς τῆς Πάργας διεβιβάζοντο, καθότι ἡ ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς Τουρκίας

ἀποῤῥέουσαι εἰδήσεις ταχύτερον διεβιβάζοντο εἰς Βενετίαν διὰ τούτου τοῦ μέρους. Παραλείπομεν δὲ καὶ τὸ ἑπόμενον, ὅτι πλείονες δηλ. τῶν 200 αἰχμαλώτων δραπετεύοντες κατ' ἔτος ἐκ τῆς Τουρκίας προσφεύγουσιν εἰς Πάργαν, ὡς εὑρίσκοντες ἀσφάλειαν καὶ συνδρομήν. Ἀλλὰ καὶ αἱ προεκτεθειμέναι ὠφέλειαι ἐὰν μὴ ἦσαν, ὀφείλει ἡ Ὑμ. Γαληνότης διατάξαι τὴν περιφρούρησιν τῆς Πάργας, ἵνα μὴ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ θέσις τοσοῦτον ἰσχυρὰ, ἧς ἡ διακατοχὴ ὑπάρχει λίαν ἐπωφελὴς εἰς τὴν Ἀριστοκρατίαν, διότι κεῖται αὕτη ἐν τῷ μέσῳ τῆς θορυβώδους ταύτης Ἠπειρωτικῆς χώρας.

» Β'. Ἵνα εὐχαρίστως ζῶμεν οἱ πιστοὶ ἡμεῖς ὑμέτεροι ὑπήκοοι ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς Ὑμ. Γαληνότητος, παρακαλοῦμεν, ἀφ' οὗ ἀνεγερθῇ τὸ φρούριον, ἵνα εὐαρεστηθῇ χορηγῆσαι εἰς ἡμᾶς τὸ ἀπολαύειν τὰς προτέρας ἐλευθερίας καὶ προνομίας.

» Γ'. Ἐξαιτούμεθα ἵνα δικαζώμεθα διὰ τῶν ἐπιτοπίων νόμων καὶ διάγωμεν ἀπολαμβάνοντες τὰ ἀρχαῖα προνόμια, ἅτινα ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐν ἔτει 1511 καὶ τὰ διετηρήσαμεν μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ πόλις ἡμῶν κατεστράφη.

» Δ'. Ἐξαιτούμεθα ὡσαύτως ἵνα διὰ ῥητῶν διαταγῶν της διατηρήσωμεν τὴν ἀρχαίαν δεσποτείαν καὶ κατοχὴν ἐπὶ τῶν γαιῶν, μύλων, ἀμπέλων καὶ τοπίων, ἅτινα οἱ πρόγονοι ἡμῶν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δεσπόζομεν ἐν τοῖς μεθορίοις ἄνευ τινὸς ὑποχρεώσεως καὶ βάρους· τὸ δὲ δικαίωμα αὐτὸ χορηγηθείτω ἡμῖν καὶ κατὰ πάσης βιαίας ἁρπαγῆς καὶ νεωτερισμοῦ γενομένων παρὰ τῶν Τούρκων, ἢ παρ' ἄλλου οἱουδήποτε.

» Ε'. Ἐπειδὴ ἕνεκα τῆς πτωχείας καὶ τῆς ἀθλιότητος ἡμῶν δυσκολευόμεθα, ἵνα ἀνοικοδομήσωμεν τὰς κατεστραμμένας καὶ πυρποληθείσας οἰκίας ἡμῶν, ἀναγκαζόμεθα, ἵνα αἰτήσωμεν παρὰ τῇ Ὑμ. Γαληνότητι, ὅπως διὰ τῆς ἀπείρου ἀγαθωσύνης της θεραπευθῇ ἡ ἀδυναμία καὶ ἀπορία ἡμῶν, ἄνευ ζημίας καὶ δυσχερείας της, χο-

ρηγουμένης ἡμῖν ποσότητός τινος ξυλικῆς οἰκοδομησίμου χιλίων περίπου δουκάτων, ἅτινα ἀποτίσωμεν ἐν διαστήματι πέντε ἐτῶν.»

«Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ ἐπιδοκιμασία τῶν παραπόνων. — Ἡ ἀνέγερσις τοῦ φρουρίου καὶ ἡ ὀχύρωσις αὐτοῦ.—Ἡ ὑπὸ τὴν εἰρήνην εὐημερία τῶν Παργίων.—Ἡ Πάργα ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της ἀποβαίνει λυσιτελὴς εἴς τε τὴν προστάτιδα καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας. — Ἡ ἕνεκα ἀδυναμίας φιλοφροσύνη τῆς Ἀριστοκρατίας πρὸς τοὺς Παργίους.—Ἡ διατάραξις τῆς εἰρήνης.—Τὸ 1657 προσβάλλεται ἡ Πάργα ὑπὸ δύο ὁπλαρχηγῶν Ὀθωμανῶν. — Ἡ διαγωγὴ τῆς Ἀριστοκρατίας.—Αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Παργίων. — Τὸ ἀνοσιούργημα τῶν Παργίων κατὰ τῶν ὁμοθρήσκων κατοίκων τῆς κώμης Ζέρη.—Ἄλλος κίνδυνος ἀπειλεῖ τὴν Πάργαν —Συῤῥοὴ πολλῶν ὁπλαρχηγῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Πάργαν. — Ἡ ἐμφάνισις ἐπιφόβου ἐχθροῦ.—Αἱ ῥᾳδιουργίαι. — Αἱ λῃστρικαὶ ἐπιδρομαί.—Ἡ πτῶσις τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας κατὰ τὰς ἐν Ἠπείρῳ κτήσεις.—Ἡ Πάργα ἀλλάσσει προστάτην.

Ἐγκρίνασα ἡ Ἀριστοκρατία τὰς δικαίας παρατηρήσεις καὶ δικαίας ἀπαιτήσεις τῶν Παργίων ἐξέδωκεν ἀμέσως δίπλωμα δι' οὗ ἐπεκύρωσεν αὐτάς. Ἀποστείλας δὲ εἰς Πάργαν ὁ Δοὺξ δωρεὰν πέντε χιλιάδας Ἐνετικῶν σανιδίων εἰς χρῆσιν τῶν ἀνεγερθησομένων οἰκιῶν, ὑπεσχέθη ν' ἀναφερθῇ συγχρόνως εἰς τὴν Πύλην ἐπισήμως, ὅπως αὕτη διατάξῃ τὴν εἰς τοὺς Παργίους ἐπιστροφὴν τῶν κτημάτων ἢ ζώων, ἅτινα τοῖς ἀφήρεσαν οἱ γείτονες αὐτῶν Ὀθωμανοί.

Ἤρχισεν ἡ ἀνέγερσις τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας ἐν ἐκτάσει μεγαλειτέρᾳ καὶ ὕλῃ στερεωτέρᾳ, καὶ ἀποπερατωθὲν, ὠχυρώθη δι' ὅλων τῶν πολεμικῶν μέσων, καὶ φρουρὰ ἀξιόμαχος ἐφρούρησεν αὐτό. Συγχρόνως μὲ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ φρουρίου, ἀνεγείροντο ἐν αὐτῷ καὶ οἰκίαι τῶν κατοίκων, καὶ οὕτως ἐγκατῴκησαν ἅπαντες οἱ πολῖται Πάργιοι, ὅσοι ἦσαν τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένοι, καλλωπί-

ζοντες τὴν πόλιν, καλλιεργοῦντες τὰς γαίας καὶ ἀπολαύοντες τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης.

Ἡ εὐημερία τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ἐφείλκυσεν ἐντὸς τῆς ἐλευθέρας ταύτης χώρας πολλοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἠπείρου, διότι ὁ λιμὴν τῆς Πάργας ἦτον ὁ μόνος ἐλεύθερος διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων τῶν χωρῶν τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας καὶ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἐμπορευμάτων. Ἀνέλαβον οἱ Πάργιοι ἐκ τῆς καταστροφῆς, καὶ, ἐν εἰρήνῃ διάγοντες, οὐ μόνον ἐπολιτίζοντο ὁσημέραι καὶ ἐπλούτιζον τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ καὶ λυσιτελεῖς ὡς ἐκ τῆς θέσεως τῆς χώρας των ἀπέβαινον εἰς τὴν Ἀριστοκρατίαν, ποριζομένης τῆς Κερκύρας, τῆς σκοπιᾶς οὕτως εἰπεῖν τῶν ἐν Μεσογείῳ Ἐνετικῶν κτήσεων, πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωοτροφίαν ἐκ τῆς Πάργας, διὰ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας πολλοὶ Χριστιανοὶ τῆς Ἠπείρου ἐσχετίζοντο μὲ τοὺς Ἐνετοὺς, ἀφωσιοῦντο εἰλικρινῶς εἰς τὰ συμφέροντά των καὶ πολλοὶ ἐδέχοντο καὶ τὴν προστασίαν των. Ὅθεν οἱ Ἐνετοὶ δικαίως ἐκάλουν τὴν Πάργαν «l' occhio e l' orechio di Corfù» (ὄμμα καὶ οὖς τῆς Κερκύρας)· διὸ καὶ ἔκαμον πᾶσαν θυσίαν ἵνα τὴν διατηρῶσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν των. Ὑπὸ τὴν ἀσφαλῆ καὶ εὐεργετικὴν σκέπην τῆς εἰρήνης διάγουσα ἡ Πάργα οὐ μόνον εἰς τὴν προστάτιδα Ἀριστοκρατίαν καὶ εἰς τοὺς δούλους Ἕλληνας κατέστη περιπόθητος καὶ ἀναγκαία, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γείτονάς της Ὀθωμανοὺς, τοὺς ἐπικινδύνους ἐχθροὺς, ἐνέπνευσε σέβας καὶ περιστολὴν, ὡς πολλάκις λαβοῦσα κατ' αὐτῶν ἐπιθετικὴν θέσιν.

Ἡ ἐν Ἠπείρῳ ἐλευθέρα Πάργα οὐ μόνον διετήρει ἀκμαῖον ἐκπαιδευτήριον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀναλόγως τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φιλολογικῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας μεγαλουπόλεις ἀπέστειλε τὰ πεπαιδευμένα τέκνα αὐτῆς, ὅπως ἐκπαιδεύσωσι τοὺς ὁμογενεῖς. Ἀνδρέας Ἱδρωμένος Ἱερεὺς ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάσκαλος τῆς Κερκύρας. Μαυροϊωάννης ἐν Πάτραις. Γεώργιος Δεσίλας Ἰατροφιλόσοφος ἐχρημάτισεν ὁ ἄριστος μεταξὺ τῶν ἀρίστων ἰατρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκτὸς τούτων ἡ Πάργα εἶχε καὶ πολλοὺς ἄλλους πεπαιδευ-

μένους, Σίλβεστρον τὸν Ἱερομόναχον, τὸν Ἀκάκιον Δεσίλαν, Τιμόθεον τὸν Βασιλᾶν, τὸν Ἀγάπιον Ῥῆγαν διδασκαλεύσαντα πολλὰ ἔτη εἰς Φωξάνιον, Χρύσανθον τὸν Κονοφάον, Βενέδικτον τὸν Ἱερομόναχον καὶ ἄλλους

Ὅσῳ ἡ Πάργα ἐνδυναμοῦτο καὶ προὔβαινεν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτως ἐξησθένει κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς κτήσεις ἡ ἰσχὺς τῆς Ἑνενικῆς Ἀριστοκρατίας, τῆς ὁποίας βαθμηδὸν προανηγγέλλετο ἡ ἅπαξ διὰ παντὸς παρακμὴ καὶ πτῶσις, τόσον πλειότερον οἱ Ἐνετοὶ ἐδείκνυντο προσηνέστεροι καὶ γλυκύτεροι πρὸς τοὺς Παργίους, ὅπως, εἰ ἀπέβαλλον τὰς ἄλλας κτήσεις, διατηρῶσι τοὐλάχιστον τὴν ἐπίκαιρον ταύτην χώραν. Ἀπόδειξις τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ἀνάγκης ὑπῆρξε τὸ κατὰ τὴν 19 Αὐγούστου τοῦ 1640 ἐκδοθὲν παρὰ τοῦ Ἀλοϊσίου Τζώρτση, γενικοῦ τότε προβλεπτοῦ τῆς θαλάσσης, δίπλωμα, δι' οὗ ἐπηυξήνθησαν τὰ παρὰ τῆς κυβερνήσεως εἰς τοὺς Παργίους διδόμενα ἐτησίως δῶρα, ὡς καὶ ἀποθήκη ἱκανῶν πολεμοφοδίων ἐγκατέστη εἰς τὴν Πάργαν, ἵνα τῇ χρησιμεύσῃ ἐν καιρῷ ἐχθρικῆς προσβολῆς. Πρὸς τούτοις οἱ Πάργιοι ἀποκατασταθέντες ἐν τῇ πατρίδι, ἀνέμνησαν εἰς τὴν Ἀριστοκρατίαν ὅτι ὤφειλε δραστηρίως ν' ἀναγκάσῃ τὴν Πύλην, ὅπως δι' ἐντόνου σουλτανικῆς διαταγῆς διατάξῃ αὐτὴ τὸν τοπάρχην τοῦ Δελβίνου, ἵνα οὗτος πειθαναγκάσῃ τοὺς ὑπὸ τὴν διοίκησίν του Ὀθωμανοὺς ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Παργίους τὰ ἁρπαγέντα, καὶ τιμωρήσῃ τοῦ λοιποῦ τοὺς τολμῶντας ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς χώρας των γείτονας. Διεμαρτυρήθη ἡ Ἐνετία εἰς τὴν Πύλην. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ πράγματα τῆς τε Τουρκίας καὶ τῆς Ἐνετίας, τῶν ὁποίων ἀμφοτέρων τὰ ἐπικήδεια ἔψαλλον οἱ ὑπ' ἀμφοτέρων καταπιεζόμενοι Ἕλληνες ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, εἶχον περιέλθῃ εἰς τοιαύτην παραλυσίαν, ὥστε οὔτε αἱ πρὸς τὴν Πύλην ἔντονοι διαμαρτυρήσεις τῆς Ἀριςοκρατίας ἴσχυον, οὔτε αἱ τῆς Πύλης καὶ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων αὐτῆς διαταγαὶ πρὸς τοὺς ἡμιανεξαρτήτους ἐκείνους τιμαριώτας Ὀθωμανοὺς τῆς Ἠπείρου. Ἐντεῦθεν οἱ Πάργιοι ὤφειλον διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν δυνάμεων νὰ κάμωσιν αὐτοδικίαν διὰ τὰ ἁρπαγέντα, ὡς ἔκαμον

μετὰ ταῦτα οἱ γείτονες αὐτῶν Σουλιῶται, καὶ ν'ἀποκρούσωσι καὶ τὰς κατὰ τῆς μόνης τότε ἐν Ἠπείρῳ ἐλευθέρας καὶ πλουσίας χώρας συστηματικὰς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν.

Ἐκ τούτων καὶ ἐκ προηγουμένων ἀφορμῶν, ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν τῶν Ἀλγερίνων καὶ Τουνεζίνων, ἃς οὗτοι, ὑποστηριζόμενοι καὶ ἐμψυχούμενοι κρυφίως ὑπὸ τοῦ Διβανίου τῆς Πύλης, ἐποίουν κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἠπείρου, καὶ τοὺς ὁποίους ὁ ναύαρχος τῆς Ἀριστοκρατίας Μαρῖνος Καπέλλος, κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν ἐξελθὼν μετὰ στόλου καὶ συναντήσας, κατέστρεψεν, ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτῶν τῷ 1637, ἡ εἰρήνη διεταράχθη μεταξὺ Πύλης καὶ Ἑνετίας· πλὴν πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν εἰσέτι δὲν ἐξεῤῥάγη. Ἀλλὰ τῷ 1644 ἡ εἰρήνη ἡ ἑβδομήκοντα ἔτη περίπου διηρκέσασασα μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑνετίας, καὶ καθ' ἃ ἡ Πάργα ἔμενεν ἀνενόχλητος, διελύθη, ἐκστρατεύσανσαντος κατὰ τὸ 1645 τοῦ Σουλτάνου Ἰμπραήμη κατὰ τῆς ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν κυριαρχίαν νήσου τῆς Κρήτης. Ἐντεῦθεν ἀλλεπαλλήλως προσεβάλλοντο καὶ αἱ ἐν Ἠπείρῳ Ἑνετικαὶ κτήσεις ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὅθεν τῷ 1657 προσβάλλεται καὶ ἡ Πάργα ὑπὸ δύο ὁπλαρχηγῶν Ὀθωμανῶν, τοῦ Ἰμὰμ Πασσᾶ καὶ τοῦ Βεΐκου. Οἱ δύο οὗτοι ὁπλαρχηγοὶ ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων χιλιάδων Ὀθωμανῶν, τῶν πλείστων γειτόνων τῶν Παργίων, καταλαβόντες τὸ ὄρος Λιτίτζια, ἐκανονοβόλουν ἐκεῖθεν τὴν Πάργαν. Πλὴν ματαίως, διότι τὸ φρούριον οὐ μόνον ἀπόρθητον ἕνεκα τῆς φυσικῆς του θέσεως ἦτο διὰ ξηρᾶς, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλων τῶν πολεμικῶν μέσων, ὡς εἴρηται, ἦτον ὠχυρωμένον· ἡ δὲ φρουρά, εἰ καὶ εὐάριθμος, διότι συνέκειτο ἐκ μόνων τῶν ἐγχωρίων καί τινων Κερκυραίων, ἀντέστη γενναίως καὶ ἐματαίωσε τὰς ἐλπίδας τῶν πολεμίων ἀναγκασθέντων ἐπὶ τέλους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν, καὶ νὰ ἀπέλθωσιν ἄπρακτοι.

Τὸ δὲ ἐπιὸν ἔτος οἱ ἴδιοι ὁπλαρχηγοὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἑξακισχιλίων Ὀθωμανῶν στρατιωτῶν καὶ τετρακισχιλίων σκαπανέων ἐπανελθόντες κατὰ τῆς Πάργας, ἐπολιόρκησαν αὐτήν. Ἀλλ' ὁ ἀνδρεῖος Σπύρος Παλατῖνος μετὰ τῶν ἐγχωρίων καὶ τῶν Κερκυραίων,

ἐπενεγκὼν διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκδρομῶν ἀπώλειαν δισχιλίων ἀνθρώπων τοῖς πολεμίοις, ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἐπὶ τέλους μετὰ ὀκτὼ μηνῶν πολιορκίαν καὶ ἐκσφενδόνισιν τριῶν καὶ ἐπέκεινα χιλιάδων βομβῶν κατὰ τῆς πόλεως, νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ἀποσυρθῶσιν ἄπρακτοι καὶ ζημιωμένοι.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεταξὺ Ἐνετίας καὶ Τουρκίας πολέμου, τοῦ διαρκέσαντος τριάκοντα περίπου ἔτη, ἡ Πάργα ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν προστατῶν εἰς μόνην τὴν ὑπεράσπισιν τῶν κατοίκων της, οἵτινες γενναίως ὑπεράσπισαν τὴν πατρίδα των κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν.

Ἡ Ἐνετικὴ Ἀριστοκρατία ἀναλαβοῦσα μὲ πολλὰς ὠφελίμους ὑποσχέσεις τὴν προστασίαν τῆς Πάργας, δὲν προέθετο νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῆς οὔτε χρήματα οὔτε στρατιώτας. Αὕτη ἀνέλαβε τὴν τοιαύτην προστασίαν ἐπ' ἐλπίδι ἰδίας ὠφελείας, καὶ ἐπροσπάθει νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς ἀπάτης καὶ τῶν ψευδῶν ὑποσχέσεων. Ἡ 'Ενετικὴ πολιτική, ἐγκατασταθεῖσα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς 'Ηπείρου, ἐκ συστήματος ἐνέσπειρε τὴν ἐσωτερικὴν διχόνοιαν τῶν κατοίκων, καὶ ὑπέθαλπε τὴν ἐξωτερικὴν ἀντιζηλίαν τῶν γειτνιαζόντων χωρίων, ὅπως ἅπαντες ἐν περιπτώσει συγκρούσεων ἐπικαλεσθῶσι τὴν προστασίαν αὐτῆς, λαμβανούσης θέσιν δικαστοῦ καὶ συμβιβαστοῦ. Καὶ εἰς ὁμοίας περιστάσεις ἡ Ἀριστοκρατία ἔδραττε τὴν εὐκαιρίαν καὶ συνεμάχει πάντοτε μετὰ τῶν ἰσχυρῶν κατὰ τῶν ἀδυνάτων, ὁπόταν δὲν ἐχρειάζετο οὔτε χρηματική, οὔτε στρατιωτικὴ θυσία ἐκ μέρους αὐτῆς, εἰ μὴ μόνον ἡ σκιὰ τοῦ λέοντος. Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ τῆς Ἀριστοκρατίας ἠνάγκαζε τοὺς ἀδυνάτους, ἵνα ζητήσωσιν οὐχὶ τὴν συμμαχίαν της, ἀλλὰ τὴν κυριαρχίαν της. 'Εντεῦθεν καὶ οἱ πρότερον δυνατοὶ καὶ ἰσχυροὶ ἠναγκάζοντο νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν της, ἥτις βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως μετεβάλλετο εἰς κυριαρχίαν, ὅπως ἀντισταθμήσωσι τὴν ὑπεροχὴν τῶν ὑπ' αὐτῆς κυριαρχουμένων. Κατ' αὐτὸν τὸν δόλιον τρόπον πολλαὶ Ἑλληνικαὶ νῆσοι τοῦ Ἀδριατικοῦ καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καί τινες αὐτόνομοι παράλιοι χῶραι τῆς 'Ηπείρου ὑπεβλήθησαν ἀλληλοδια-

δόχως εἰς τὴν Ἐνετικὴν κυριαρχίαν. Ἵνα λοιπὸν διατηρήσῃ ἡ Ἀριστοκρατία τὰς ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἑλλάδι κατοχάς της διὰ τῶν ἰδίων προστατευομένων ἄνευ ἰδιαιτέρας στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ χρηματικῆς δαπάνης, ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν της χωρῶν, ἵνα ἔχωσι μικρά τινα σώματα στρατιωτικὰ διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς χώρας, νόμους τινὰς ἰδιοῤῥύθμους καὶ προνόμιά τινα ἰδιαίτερα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων καὶ ἐπολιτεύοντο· πλὴν εἰς ἀντιπεπονθότα λόγον μὲ τὴν ἀνάγκην τῆς προστασίας ἔχαιρον οἱ ὑπήκοοι Ἕλληνες τὰ παρὰ τῆς Ἀριστοκρατίας παραχωρηθέντα προνόμια.

Ὁσάκις δὲ ἐξωτερικὴ δύναμις ἠπείλει τοὺς ὑπηκόους τούτους, καὶ ἐντεῦθεν ἐκινδύνευον τά τε συμφέροντα καὶ ἡ ἐπιῤῥοὴ τῆς Ἀριστοκρατίας, τότε αὕτη, εἰ μὲν ὠφελεῖτο σημαντικῶς ἀπὸ τοιάνδε ἢ τοιάνδε προστατευομένην χώραν, ἐδείκνυτο πρόθυμος νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κινδύνου, τῇ ἐχορήγει βοήθειαν κτλ. Ἅμα δὲ ἐξέλειπεν ὁ κίνδυνος, τῇ ἀφήρει αὐτά, καὶ οἱ ὑπάλληλοί της ποικίλως ἀπεγύμνουν τοὺς κατοίκους, διασπείροντες ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ τὴν κακοήθειαν, τὴν ἀχρειότητα, τὴν ἀλλληλομαχίαν καὶ ὑποθάλποντες πάντοτε τὴν διχόνοιαν, ὅπως ᾖ πάντοτε ἀναγκαία αὐτοῖς ἡ προστασία τῆς Ἀριστοκρατίας. Πλήν! ἡ μυσαρὰ αὕτη πολιτικὴ τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας δὲν ἐκορέννυτο μ' ὅσας διχονοίας καὶ ἀλληλομαχίας ἐνέσπειρε καὶ ὑπέθαλπε μεταξὺ τῶν ἀθλίων Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτῆς ὠφελείᾳ ἐνεψύχονε καὶ ὑπεκίνει ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐν μέσῳ τῶν ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγὸν Ἑλλήνων. Τὰς τοιαύτας κατὰ τῶν Τούρκων ἀποπείρας ἐμπνεομένας ὑπὸ σατανικῆς πολιτικῆς πολλάκις οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἐπλήρωσαν διὰ ποταμῶν αἵματος. Περὶ τούτων πάντως ἡ Πανελληνικὴ Ἱστορία θέλει ὁμιλήσει ἐν ἐκτάσει

Τοιαῦτα προνόμια εἶχε παραχωρήσει ἡ Ἀριστοκρατία καὶ εἰς τοὺς Παργίους, τὰ ὁποῖα καὶ διετήρουν οὗτοι ἤδη εἰς τὸ πεῖσμα τῆς προστάτιδος, μὴ δυναμένης νὰ τὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτούς, διότι ἐν ᾧ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν Ἐνετοὶ καὶ Τοῦρκοι ἔσφαζον ἀλλήλους καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξησθένουν καὶ τὰς δυναστείας των, οἱ

Πάργιοι διῆγον ἐλεύθεροι, ἀγωνιζόμενοι μόνοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος καὶ ὑπερασπίζοντες αὐτὰς ἐντίμως καὶ γενναίως κατὰ τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν μέχρις οὗ συνετάχθη τὸ 1700 εἰρήνης συνθήκη μεταξὺ τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης.

Ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐπιτυχιῶν ἐμψυχούμενοι οἱ Πάργιοι καὶ ἱκανῶς ἰσχυροὶ ἤδη ἐπετίθεντο ἐνίοτε κατὰ τῶν γειτόνων των ἐπιτυχῶς. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὴν ἰσχὺν, τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν εἰρήνην οἱ Πάργιοι ἐβάπτισαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διὰ μιαιφονίας! Ἔπραξαν ἀνοσιούργημα καὶ κακούργημα συνάμα! (διὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἐπαίδευσεν ὁ δίκαιος Θεὸς αὐτοὺς μετὰ ταῦτα διὰ Χριστιανικῆς χειρός! πλὴν οὐχὶ τοὺς αὐτουργοὺς τοῦ κακουργήματος, ἀλλὰ, κατὰ τὸ ῥητὸν « ἁμαρτία γονέων παιδεύει τέκνα » τοὺς ἀθώους ἀπογόνους αὐτῶν) οὐχὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ πατρίδος, ἀλλὰ, φεῦ! κατὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν Χριστιανῶν, κατὰ τῶν ξενισάντων αὐτοὺς, ἄλλοτε ἀνεστίους καὶ ἀπάτριδας ὄντας, ἐν ταῖς ἑστίαις αὐτῶν ὡς ἀδελφούς!

Ἡ κώμη Ζέρη, κειμένη πρὸς Α. Β. τῆς Πάργας, δύο ὥρας ἐκ τῶν συνόρων της ἀπέχουσα καὶ ὑπὸ Χριστιανῶν ἐνοικουμένη, ὑπῆρξε καὶ αὕτη, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀνεξάρτητος ἢ ἡμιανεξάρτητος. Ἕνεκα δὲ γειτονικῆς ἀντιζηλίας Πάργιοι καὶ Ζηραῖοι διεπληκτίζοντο, πλὴν ὁσάκις κατεστράφη ἡ Πάργα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, οἱ Ζηραῖοι ἐξένισαν φιλοφρόνως τοὺς εἰς τὴν κώμην αὐτῶν καταφύγοντας ἀπάτριδας Παργίους. Καὶ ὅμως ἡ τοιαύτη σχέσις καὶ φιλία οὐ μόνον δὲν ἐξήλειψεν δυστυχῶς τὴν προϋπάρξασαν ἀντιζηλίαν, ἀλλὰ καὶ μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἄσπονδον μῖσος. Οἱ Πάργιοι ἱκανῶς ἰσχυροὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ὑπέφερον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς γείτονος Ζέρης. Ἐπεθύμουν διὰ παντὸς μέσου θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου νὰ ὑποτάξωσι καὶ συγχωνεύσωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν τὰς γαίας τῆς Ζέρης. Ἔθιμον ὑπῆρχεν, ἵνα ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου συνέρχωνται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, Πάργιοι καὶ Ζηραῖοι ἐν πανηγύρει ἐκτελουμένῃ ἐπὶ τῶν συνόρων ἀμφοτέρων τῶν Χριστιανικῶν κοι-

νοτήτων. Οἱ Πάργιοι πρὸς διεκπεραίωσιν τῆς βδελυρᾶς ἀπληστίας των ἐμελέτησαν τὸ ἀπανθρωπότερον ἔγκλημα κατὰ τῶν γειτόνων των Χριστιανῶν τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῷ 1705. Ἐνδυθέντες γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ ὑπ' αὐτὰ τὰ μιαιφόνα ἐγχειρίδια κρύψαντες ἐπορεύθησαν εἰς τὴν πανήγυριν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρχον καὶ οἱ Ζηραῖοι. Ἰδόντες οἱ Πάργιοι τούτους εὐαρίθμους, καὶ οἱ ἴδιοι ὄντες πολυάριθμοι ἐπετέθησαν ἐξ ἀπροόπτου κατ' αὐτῶν καὶ ἐδολοφόνησαν σχεδὸν ἅπαντας!!! Μετὰ τὴν δολοφονίαν ταύτην ἡ κώμη Ζέρη ἠρημώθη, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Παργίων καὶ αἱ γαῖαι αὐτῆς ἠρπάγησαν ὑπ' αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη μιαρὰ δολοφονία ἐξετελέσθη κατά τινας μὲν τῷ 1698, ἄλλους δὲ τῷ 1705. Πιθανωτέρα ὅμως φαίνεται ἡ τελευταία χρονολογία, διότι πρὸ τοῦ 1700 οἱ Πάργιοι διετέλουν ἀεννάως σχεδὸν ἐν πολέμῳ μετὰ τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ 1705—1707 οἱ Ἐνετοὶ ἔλαβον διδόμενα περὶ αἰφνιδίας διαλύσεως τῆς εἰρήνης ἐκ μέρους τῆς Πύλης, ὠχύρωσαν, μεταξὺ τῶν ἄλλων κτήσεων, ἐκ νέου καὶ τὴν Πάργαν, ἐφοδιάσαντες αὐτὴν δι' ὅλων τῶν πολεμικῶν μέσων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀντισταθῇ μόνη κατὰ πάσης ἐνδεχομένης προσβολῆς τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸ 1716 πολέμου κηρυχθέντος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἐνετίας, καὶ πολυαρίθμου (65,000) Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐπελθόντος εἰς Βουθρωτὸν, ἵνα κατὰ τῆς Κερκύρας ἀποβιβασθῇ, ἐκινδύνευε καὶ ἡ Πάργα νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν καὶ νὰ γίνῃ ὀθωμανικὴ κατάκτησις, πλὴν, ἀποτυχόντων τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῆς Κερκύρας, ἐσώθη καὶ αὕτη ὡς ἐκ θαύματος· διότι ἀποβὰς εἰς τὴν Ἤπειρον μετὰ τὴν ἐκ Κερκύρας ἀποχώρησιν τῶν Τούρκων ὁ γενναίως καὶ ἐπιτυχῶς μετὰ τῶν ἀνδρείων Κερκυραίων (α) ὑπερασπίσας καὶ σώσας αὐτὴν ἐκ τῆς ἐπικειμένης κατα-

(α) Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην οἱ κάτοικοι τῆς Κερκύρας ἔδειξαν ἀπαραδειγμάτιστον ἀνδρίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ἀγωνιῶσα Ἐνετικὴ κυριαρχία ἔκτοτε ἔμελλε νὰ ἐκδιωχθῇ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἠπείρῳ κτήσεων. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τούτου ὁ Βιλμαῖν,

στροφῆς Ἰωάνης Ματθίας Κόμης Σχυλλεμβοῦργος, στρατάρχης τῆς Αριστοκρατίας καὶ προστάτης τῆς Κερκύρας, ἐκυρίευσε τὸ Βουθρωτὸν καὶ ἀπεδίωξε τῶν παραλίων τῆς Ἠπείρου τοὺς Ὀθωμανούς (α).

Ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας ταύτης καὶ ἄλλων περιστάσεων ἡ Τουρκία ἐζήτησε τὴν εἰρήνην, ἥτις καὶ συνωμολογήθη τῷ 1718, καὶ ἡ Πάργα ἔμεινεν ὡς ἦτον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἐνετίας. Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς εἰρήνης διατελοῦσα ἡ Πάργα, προὔβαινεν ὁσημέραι ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἐσχετίζετο πλειότερον μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν

(Études d'Histoire Moderne. Pag. 207.) «Les Vénitiens, perdant à la fois la Morée et leurs dernières possessions dans l'île de Candie, semblaient accablés. Leur marine cédait à celle des Turcs. Partout le croissant triomphait. Il ne restait aux Turcs qu'à s'emparer de Corfou, pour chasser la république de toutes les mers du Levant, et régner sans partage sur les ruines de la Grèce. Mais cette île, que le courage de ses habitans et des circonstances heureuses ont conservée jusqu'à présent inviolable au joug des barbares, fut alors défendue par le génie d'un grand capitaine enrôlé sous le drapeau de Venise: C'était Schullembourg, célèbre pour avoir arrêté la fortune de Charles XII. A la tête de la garnison de Corfou, il soutint pendant plusieurs mois les assauts des Turcs. La valeur des Grecs de l'île seconda puis samment les efforts de Venise. Les femmes et les prêtres combattirent dans un dernier assaut, où les Turcs furent répoussés, et poursuivis par Schullembourg....»

(α) Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην συνέτεινε μεγάλως καὶ ἕτερον περιστατικὸν εἰς τὸ νὰ ταπεινῶσιν οἱ Χριστιανοὶ τὴν ὀφρῦν τῶν Τούρκων, καὶ νὰ παραταθῇ διά τινα καιρὸν ἀκόμη ἡ ζωὴ τῆς ἀγωνιώσης Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας. Οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐν ᾧ ἐπολέμουν ἐπιτυχῶς τοὺς Ἐνετούς, ἐκήρυξαν πόλεμον καὶ κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. Ὁ ἀντιπερισπασμὸς οὗτος ὠφέλησε τὰ μέγιστα τὴν Ἀριστοκρατίαν, διότι καταστρέψας ὁ γενναῖος Εὐγένιος τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἐν Πετερβαρατίνι (Petervvaradin) περιώνυμον μάχην ἠνάγκασεν τὸν ἀγέρωχον Σουλτάνον νὰ ζητήσῃ τὴν εἰρήνην, ἥτις καὶ γέγονεν ἐν Πασσαροβίτζῃ (Passarovitz) τῇ 21 Ἰουλίου 1718.

διὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν προϊόντων τῆς χώρας της. Ὅσῳ ἡ Πάργα προὔβαινεν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, τόσῳ ἡ Προστάτις αὐτῆς Ἀριστοκρατία προὔβαινεν ἐπὶ τὰ χείρω, πνέουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὰ λοίσθια!

Ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ εὐδαιμονία τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ἐφείλκυσαν ἐκ νέου ἐντὸς αὐτῆς πολλοὺς παροίκους Χριστιανούς. Ὁσημέραι ηὔξανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων εἰς εὐθὺν λόγον μὲ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἐλευθερίας, ὥστε τὸ ἐμβαδὸν τοῦ φρουρίου δὲν ἐπήρκει πλέον, ἵνα ἐνοικισθῶσιν ἅπαντες. Ἡ Πάργα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἠρίθμει ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας κατοίκων, ἐξ ὧν τρεῖς χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι, οἱ αὐτόχθονες.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Πάργα ἐκέκτητο ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ καθ' ὅλην τὴν περιοχήν της, πεντήκοντα περίπου ἐκκλησίας, μικρὰς καὶ μεγάλας, αἵτινες ἀνεγερθεῖσαι δαπάνῃ τῶν πλουσίων ἀνήκουν κληρονομικῶς ὡς ἰδιοκτησίαι εἰς τοὺς κτίσαντας αὐτάς, καὶ διαδοχικῶς μετέβαινον εἰς τοὺς κληρονόμους καὶ ὡς προὶξ ἐδίδοντο εἰς τὰς θυγατέρας. Οἰκογένειαι δὲ ἔχουσαι ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν ἀδιαφιλονείκητον κατοχήν των, ἦσαν, αἱ τῶν Δεσιλάτων, Πετζαλάτων, Βερβιτζιώτων, Δημουλιτζάτων, Στανελάτων, Βασιλάτων, Μανιάκιδων, Ζουπάνων, Παπυράτων, Ζουλάτων, Καλουλίδων, καὶ ἄλλων. Πέντε δὲ μόνον ἐκκλησίαι ἀνήκουν εἰς τὴν Κοινότητα, ὁ Ἅγιος Γεράσιμος, ἡ Ἁγία Τριάς, ὁ Ἅγιος Παντελεήμων, ἡ Βλαχέρνα καὶ ὁ Ἅγιος Σπυρίδων. Ὅσαι ἤθελον ἐκ τῶν ἰδιοκτητῶν τούτων οἰκογενειῶν ἠδύναντο ἐλευθέθέρως νὰ πωλήσωσι τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀνεγειγερμένην καὶ προικισθεῖσαν ἐκκλησίαν, χωρὶς νὰ ταῖς γείνῃ ἡ παραμικρὰ παρατήρησις εἴτε ὑπὸ τῆς πολιτικῆς εἴτε ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, εἴτε ὑπὸ τῆς Κοινότητος.

Ἕνεκα τοῦ ἐπαυξάνοντος ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἠναγκάσθησαν καὶ ἔξω τοῦ φρουρίου νὰ ἐγείρωσιν οἰκίας, καὶ οὕτω βαθμηδὸν ἀνηγέρθη τὸ προάστειον τῆς Πάργας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην περιῆλθον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Πάργας καὶ ἄλλα χωρία, πλη-

σίον αὐτῆς κείμενα, δηλ. ἡ Ἀγυιὰ, ἡ Σενίτζα, τὸ Λιβαδάρη, ἡ Τόμπρα, τὸ Φανάρι, ἤτοι ὁ λιμὴν τῆς Σπλάνζας κτλ. καὶ κατὰ τὰς ἐν Καρλοβὶτζ καὶ Πασσαροβὶτζ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Ὀθωμανικῆς Πύλης συνθήκας ἡ Πάργα δὲν συνεχωνεύθη ἐν ταῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἠπείρου, ἀλλ' ἔμεινεν ἀνεξάρτητος ὡς ἦτον ὑπὸ τὴν διὰ τὸν τύπον μόνον προςασίαν τῆς Ἀριστοκρατίας, μέχρις οὗ ἐπεφάνη εἰς τὰ Ἠπειρωτικὰ ἐδάφη ἀδιάλλακτος τῶν Χριςιανῶν ἐχθρὸς, ὅστις ἀπὸ τοῦδε ἀποτελεῖ μόνος ὅλην τὴν ἱςορίαν τῆς χώρας ταύτης.

Ὁ τρομερὸς οὗτος τύραννος, ὁ Ἀλλῆ Πασσᾶς Τεπελενλῆς, ἅμα εἰς τὴν σατραπείαν τῶν Ἰωαννίνων διορισθεὶς τῷ 1788, ἔβαλε βουλὴν ν' ἀποσπάσῃ τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐνετικὰς κτήσεις ἀπὸ τῆς Ἀριστοκρατίας καὶ νὰ τὰς καθυποτάξῃ εἰς τὴν σατραπείαν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰρήνη ὑπῆρχεν ἤδη μεταξὺ Ὀθωμανικῆς Πύλης καὶ τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας καὶ κατὰ συνέπειαν αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ κατάσχῃ αὐτὰς διὰ τῶν ὅπλων, ἀπέστειλε κατὰ τῶν εἰρημένων κτήσεων τοὺς δύο ἄλλους ἐκ τῶν τριῶν συμμάχων του, οὓς ἐμεταχειρίζετο κατὰ τὰς περιστάσεις, τὰς ῥᾳδιουργίας καὶ τὸν χρυσὸν, ὅπως ἀποσπάσῃ αὐτὰς ἀπὸ τοὺς Ἐνετούς. Σύνωρα ἐνόησεν ὁ γηραιὸς λέων τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοὺς κατὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ κτήσεών του κατακτητικοὺς σκοποὺς τοῦ φιλοδόξου Ἀλβανοῦ, πλὴν δυστυχῶς οἱ ὀδόντες του, τῶν ὁποίων ὁ βρυγμὸς ἄλλοτε ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Βοσπόρου κατετρόμαζε τὸν κόσμον, δὲν ἔδακνον ἤδη, καὶ οἱ ὄνυχές του, διὰ τῶν ὁποίων κατεκράτει τὰς τῇδε κἀκεῖσε κτήσεις, εἶχον ἀμβλυωθῇ ὡς οἱ τῶν φθισιώντων! δὲν εἶχε μείνει ἐκ τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου λέοντος, ἢ ὁ σκελετός! Τοιοῦτον ἐπίβουλον τῶν ἐν Ἠπείρῳ κτήσεων γείτονα ποιήσασα ἀπροσδοκήτως ἡ Ἀριστοκρατία, καὶ μὴ δυναμένη διὰ τῶν ὅπλων νὰ ματαιώσῃ τοὺς σκοπούς του, καθόσον μάλιστα ἐφοβεῖτο μὴ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς διάλυσιν τῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης ὑπαρξάσης εἰρήνης, προσέτρεξεν εἰς τὰ μέσα τῶν ἀνισχύρων καὶ ἀνάνδρων, εἰς ῥᾳδιουργίας καὶ εἰς συνωμοσίας κατὰ τοῦ Ἀλῆ.

Χαλκευτήριον τῶν τοιούτων μέσων κατέστησεν ἡ Ἑνετία τὴν Πάργαν. Ἐντεῦθεν, ὑπισχνουμένη βοήθειαν καὶ προστασίαν, ὑπεκίνει ἐν παραβύστῳ φατρίας καὶ συνωμοσίας μεταξὺ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Θεσπρωτίας κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Παρεκίνει τοὺς ὑπὸ τὴν σατραπείαν του Χριστιανοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς χώρας ἐκείνας ν' ἀσφαλισθῶσιν ἐν Πάργᾳ ὑπὸ τὴν αἰγίδα της ! ! ! καὶ ἀπολαύσωσι τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἐπὶ τῷ κυρίῳ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Πάργαν. Ἀλλ' ὁ μεγαλεπήβολος Ἀλβανὸς οὐ μόνον ἐνόησεν ὅτι αἱ κατ' αὐτοῦ φατρίαι καὶ συνωμοσίαι ἐτεκταίνοντο ὑπὸ τῶν Ἑνετικῶν ῥᾳδιουργιῶν, καὶ οὐ μόνον ταύτας, ὧν τότε εἰς τὴν περιωπὴν τῆς φιλοδοξίας του, διέλυεν ὡς ἱστὸν ἀράχνης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ λέοντος σύνωρα ἐννόησεν. Πλὴν μὴ δυνάμενος ἄνευ ἀνωτέρας διαταγῆς νὰ παραβιάσῃ ἀναφανδὸν, ἐκστρατεύων κατὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἑνετικῶν κτήσεων, τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ Πύλης καὶ Ἀριστοκρατίας εἰρήνην, παρέστησεν εἰς τὸ Διβάνιον τὴν Πάργαν καταφύγιον τῶν τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας ὁπλοφόρων Χριστιανῶν καὶ χαλκευτήριον τῶν Ἑνετικῶν ῥᾳδιουργιῶν. « Ἐκ τῆς Πάργας » ἔλεγε γράφων εἰς τὸ Διβάνιον « θὰ ἐξέλθῃ ἡ κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας πυρκαϊά. Ἐν αὐτῇ τεκταίνονται συνωμοσίαι κατ' αὐτῆς, ἐκεῖθεν προμηθεύονται τὰ ἀναγκαῖα οἱ ἐπίφοβοι Σουλιῶται». Ἐπιμόνως προέτρεπε τὸ Διβάνιον, ἵνα κατακτήσῃ τὴν ἐλευθέραν Πάργαν πρὸς ἡσυχίαν τοῦ κράτους του.

Τὸ Διβάνιον ἄλλας ἔχον τότε πληγὰς νὰ θεραπεύσῃ δὲν ἔδιδεν ἀκρόασιν εἰς τὰς διαπαιδαγωγήσεις τοῦ ὑπαλλήλου του. Πλὴν ὁ παμπόνηρος Ἀλῆς θέλων ἐπιμόνως νὰ περιπλέξῃ τὴν Πύλην εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Ἀριστοκρατίας, ὅπως ἀρθῇ πᾶν πρόσκομμα ἀναχαιτίζον τοὺς κατακτητικοὺς σκοποὺς του, ἔῤῥιπτεν ἐκ διαλειμμάτων τὴν πέτραν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἔκρυπτε τὴν χεῖρα. Ἀπέστειλε κρυφίως συμμορίας Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα λῃστῶν κατὰ τῶν Ἑνετικῶν κτήσεων· πρὸς δὲ ἐξάπτων καὶ τὸν φανατισμὸν τῶν γειτόνων Ὀθωμανῶν, παρώτρυνεν αὐτοὺς, ὑπισχνούμενος τὴν προστασίαν του, ἵνα ἐπιτρέχωσι τὰς Ἑνετικὰς κτήσεις καὶ ἰδίως

τὴν Πάργαν. Οἱ Πάργιοι μόνοι των ἀπέκρουον τὰς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων ἐχθρῶν, ἡ δὲ Ἀριστοκρατία δὲν ἐλάμβανε μέρος, ὡς ἤλπιζεν ὁ Ἀλῆς. Οὗτος ἐπίστευεν ὅτι, κατατρεχομένων τῶν κτήσεων της ὑπὸ τῶν Ἀλβανικῶν στιφῶν, ἡ Ἀριστοκρατία ἔμελλεν, ἵνα ὑπερασπίσῃ αὐτὰς διὰ τῶν ὅπλων, καὶ ἐντεῦθεν ἐδίδετο ἀφορμὴ εἰς διάλυσιν τῆς εἰρήνης. Ἀλλ' οἱ Ἐνετοὶ, εἰ καὶ μὲ βαθεῖαν λύπην ἔβλεπον τὰς τοιαύτας λῃστρικὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν κτήσεών των, τῶν ὁποίων τὴν ἀληθῆ πηγὴν ἐγίνωσκον καλῶς, οὐ μόνον δὲν ἔκαμον χρῆσιν τῶν ὅπλων πρὸς περιστολὴν αὐτῶν, φοβούμενοι πάντοτε μὴ δοθῇ ἀφορμὴ εἰς τὴν Πύλην καὶ διαλύσῃ τὴν εἰρήνην, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας ἔζων ἀκόμη φθισιῶντες, ἀλλὰ καὶ ἀπηγόρευσαν αὐστηρῶς εἰς τὰς ἐν Ἠπείρῳ φρουρὰς αὐτῶν τοῦ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰς μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων συμπλοκὰς, τὰς ὁποίας ὡς λῃστρικὰς καὶ μεταξὺ ἐγχωρίων γενομένας ἀπὸ τὸν φόβον παρίστων εἰς τὴν Πύλην. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ Ἀριστοκρατία ὑπεβοήθει, ὅσῳ τῇ ἦν ἐφικτὸν, τοὺς μαχομένους Χριστιανοὺς τῶν κτήσεών της χορηγοῦσα κρυφίως χρήματα καὶ πολεμοφόδια. Διὰ τοῦ εὐφυοῦς τούτου μέσου (ἀδυναμία τέχνας ἐφευρίσκει) ἡ Ἀριστοκρατία οὐ μόνον διετήρησεν ἀκόμη δι' ὀλίγον καιρὸν τὴν εἰρήνην καὶ μετ' αὐτῆς τὴν ἐλεεινήν της ὕπαρξιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ τυράννου ἐματαίωσε. Πλὴν ἕνεκα τούτων ἡ Πάργα κατέστη ταῖς ἐν Ἠπείρῳ Ὀθωμανικαῖς ἀρχαῖς καὶ τοῖς ἰδιώταις Ὀθωμανοῖς ἡ μισητοτέρα Ἑλληνικὴ χώρα.

Ἀργὰ τὸ Διβάνιον ἐνόησεν ὅ,τι ὁ Ἀλῆς τῷ παρέστησε περὶ Πάργας. Ἡ ἐλεύθερα ἐπὶ τῆς δουλείας τῆς Ἑλλάδος Πάργα κατέστη τῷ ὄντι προπύργιον, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο ὅσοι ἤθελον δοῦλοι Ἕλληνες. Ἐκ τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἀκαρνανίας κτλ. ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄσυλον ἐγκατέστησαν τὰς οἰκογενείας αὐτῶν οἱ ἐπισημότεροι καὶ γενναιότεροι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν, οἱ Μπουκουβάλαι, οἱ Καρακίτζοι, Ἀνδροῦτζοι, Βαρνακιῶται, Καραΐσκοι, Κουσοβάραι, Στράτοι, Ἴσκοι, Γρίββαι, Μαυρομμάται, Ποῦλαι, κτλ. Οἱ διάσημοι οὗτοι ὁπλαρχηγοὶ ἀσφαλίζοντες ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Πάργᾳ τὰς οἰκογενείας των, ἐπετί-

θεντο τὴν ἄνοιξιν, τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τὸν χειμῶνα εἶχον ἀσφαλὲς ὁρμητήριον τὴν Πάργαν.

Καὶ τοὺς τοιούτους ἀνδρείους μαχητὰς προσλαβοῦσα ἐν ταῖς ἀγκάλαις της ἡ Πάργα, ἀπέκρουεν ἐπιτυχῶς τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀλβανικῶν στιφῶν, τῶν παρὰ τοῦ Ἀλῆ μισθουμένων καὶ ὑποκινουμένων. Πολλάκις ἀπέκρουσαν οἱ Πάργιοι τοὺς Ἀλβανοὺς, τοὺς Μαργαριτιώτας τοὺς ἀσπόνδους αὐτῶν ἐχθροὺς, μὲ σημαντικὰς βλάβας μέχρι τοῦ Μαργαριτίου, καὶ ἤδη ἐλάμβανον ἐπιθετικὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν θέσιν.

Εἰς τοιαύτην ἀκμὴν εὑρίσκετο ἡ Πάργα ὅτε τῇ ἀνηγγέλθη τῷ 1797 ὁ θάνατος τοῦ προστάτου της, τοῦ λέοντος τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Κατὰ συνέπειαν τοῦ θανάτου τούτου ἡ Πάργα ἔμελλε ν' ἀλλάξῃ προστάτην, καὶ ὁ ἄσπονδος αὐτῆς ἐχθρὸς, ὁ Ἀλῆς, νὰ περιμείνῃ κεχηνὼς περὶ καταχτήσεως αὐτῆς, μέχρις οὗ αὕτη ἀλλάξῃ καὶ τὸν νέον καὶ γενναῖον τοῦτον προστάτην καὶ περιέλθῃ εἰς μιαιοφόνους χεῖρας Χριστιανῶν Σωματεμπόρων!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Οἱ Γάλλοι προστάται τῆς Πάργας. — Ἀπόπειραι τοῦ Ἀλῆ ἵν' ἀποσπάσῃ τὴν Πάργαν τῆς Γαλλικῆς προστασίας. — Ἀπειλητικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλῆ πρὸς τοὺς Παργίους. — Γενναῖαι ἀπαντήσεις τούτων πρὸς τὸν τύραννον. — Οἱ Πάργιοι ἀποστέλλουσι πρεσβείαν εἰς τοὺς ναυάρχους τοῦ Ῥωσσο-Ὀθωμανικοῦ στόλου, ζητοῦντες τὴν προστασίαν αὐτῶν.—Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πρὸς τοὺς Παργίους. — Οἱ ναύαρχοι δέχονται τὴν αἴτησιν τῶν Παργίων. — Οἱ Πάργιοι ἀποστέλλουσι τέσσαρας πληρεξουσίους πρὸς τὸν ἐν Πρεβέζῃ Ἀλῆ Πασσᾶν κατὰ παρακίνησιν τῶν ναυάρχων.—Ὁ Ἀλῆς ἀναγκάζει τοὺς πληρεξουσίους νὰ ὑπογράψωσι συνθήκην ὑποταγῆς.—Ἡ συνθήκη. — Ἡ εἰς Πάργαν ἐπιστροφὴ τῶν πληρεξουσίων.—Ὁ λαὸς ἀπειλήσας τοὺς πληρεξουσίους ἀπορρίπτει καὶ τὴν συνθήκην.—Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πρὸς τοὺς πληρεξουσίους τῆς Πάργας.—Ἀπάντησις τῶν Παργίων πρὸς τὸν Ἀλῆ. — Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῆς Πάργας.—Ἀπειλεῖ τοὺς Παργίους ὁ τύραννος ἐκ Μαργαριτίου.— Ἀπάντησις γενναία τῶν Παργίων. — Ἐπαναχάμπτει ὁ Ἀλῆς εἰς Πρέβεζαν ἄπρακτος.—Τὸ δημοτικὸν ᾆσμα.

Ἐξαλειφθείσης ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν αὐτονόμων καὶ ἀνεξαρτήτων κυβερνήσεων τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας, οἱ λεγεῶνες τῆς

Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐπεφάνησαν τῷ 1797 εἰς τὴν Μεσόγειον, ἐκστρατεύοντες κατὰ τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἐνετικῶν κτήσεων. Ὁ τότε ἁρμοστὴς τῆς Ἑπτανήσου Βιτμάνος παρεσκευάσθη εἰς ἄμυναν. Μὴ προσδοκῶν δὲ οὐδεμίαν στρατιωτικὴν βοήθειαν ἀπὸ τῆς Ἀριστοκρατίας πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν Γάλλων, ἐπεκαλέσθη τὴν στρατιωτικὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐλευθέρων πόλεων τῆς Ἠπείρου, τῆς Χειμάῤῥας, τῆς Βονίτζης, τοῦ Σουλίου, τῆς Λάμαρης, τῆς Πρεβέζης καὶ τῆς Πάργας. Ἀλλ' ἡ ἀρτιπαγὴς Γαλλικὴ Δημοκρατία, κατισχύσασα ἤδη τῆς κεκηφυίας Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας καὶ τὴν θριαμβευτικὴν σημαίαν της ὑψώσασα ἐπὶ τοῦ λέοντος τοῦ Ἁγίου Μάρκου διὰ τῆς ἐν Καμποφορμίῳ (Campo-Formio) συνθήκης ὕψωσεν αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἐνετικῶν κτήσεων, σχίσασα ἅπαξ διὰ παντὸς τὴν τῆς Ἀριστοκρατίας.

Περιελθοῦσα ἡ Πάργα εἰς τὴν προστασίαν τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, καὶ τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας προνόμια χαίρουσα, ἐσκίρτα ἀπὸ χαράν, διότι ἡ νέα προστάτις διὰ τῶν ἀρχῶν της τῇ ὑπέσχετο ὡς παντὶ τῷ καταπιεζομένῳ κόσμῳ εὐρυτέραν καὶ κραταιοτέραν ἐλευθερίαν. Οἱ Γάλλοι ὑψώσαντες τὴν σημαίαν τῆς Δημοκρατίας ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας, ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῷ καὶ φρουρὰν Γαλλικήν, ὑπισχνούμενοι εἰς τοὺς κατοίκους ἀφιλοκερδῆ προστασίαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν. Πλὴν οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι δὲν ἐπρόφθασαν ἵνα γευθῶσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τῆς φιλανθρώπου Γαλλικῆς προστασίας, ἥτις καὶ μόνη ἀπέλπιζε τὸν ἐχθρόν των, διότι κηρυχθέντος τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1798 πολέμου μεταξὺ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης καὶ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, διετάχθη παρὰ τοῦ Διβανίου καὶ ὁ θανάσιμος ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων Ἀλῆ Πασσᾶς ἵνα ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Τουρκίας, ἐνεργήσῃ εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν Γάλλων ἐκ τῶν Ἠπειρωτικῶν πόλεων. Ὁ μετὰ καρδιαλγίας ἀναμένων τὴν περίστασιν ταύτην Ἀλῆς, ἅμα λαβὼν τὴν διαταγὴν τῆς Πύλης, κυριεύει τὸ Βουθρωτόν, καί, κατὰ τῆς Πρεβέζης ὡς ἀστραπὴ ἐκστρατεύσας, κυριεύει

καὶ αὐτὴν, ἐκδιώξας ἐκεῖθεν τοὺς Γάλλους μετὰ γενναίαν καὶ φονικὴν ἀντίστασιν (α).

Τῆς Πρεβέζης κύριος καταστὰς ὁ Ἀλῆς, ἔστρεψεν ἀμέσως κεραυνοβόλον βλέμμα πρὸς τὴν ὡραίαν Πάργαν, τὰ θέλγητρα τῆς ὁποίας πρὸ πολλοῦ τὸν ἐμάγευσαν. Γνωρίζων ὅμως τὴν ἀπόφασιν τῶν κατοίκων της, ἐνόμισε καλὸν νὰ δοκιμάσῃ τὴν κατάκτησίν της διὰ τῆς ἀλωπεκῆς πρῶτον, καὶ, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λεοντῆν. Ἀποτείνεται λοιπὸν πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ Γάλλον στρατηγὸν Chabot, δικαιολογούμενος περὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Πρεβέζῃ Γάλλους διαγωγῆς του καὶ προτρέπων αὐτὸν νὰ τῷ παραχωρήσῃ φιλικῶς τὴν Πάργαν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ῥωσσο-τουρκικοῦ στόλου. «Ὑπάρχουσιν» ἔλεγε πρὸς τὸν στρατηγὸν απεριστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλει τις νὰ ὑποκύψῃ. Λάβετε ὑπ' ὄψιν τὴν θέσιν μου καὶ κρίνετε περὶ αὐτῆς ἐν τῇ φρονήσει ὑμῶν ἀμερολήπτως. Ἡ Πύλη ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Δημοκρατίας σας. Ἐπληροφορήθην πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ὁ Σουλτάνος ἔκαμε συνθήκην συμμαχίας ἐπιθετικῆς καὶ ἀμυντικῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, δυνάμεων, οἵτινες εἰσὶν ἀδιάλλακτοι ἐχθροὶ τοῦ κράτους ὑμῶν καὶ τοῦ ἰδικοῦ μας. Οἱ στόλοι αὐτῶν προχωροῦσι πρὸς τὰς Ἰονίους νήσους· ὤφειλον ἐγὼ νὰ περιμείνω ἕως οὗ οἱ Ῥῶσσοι ἀποκαταστηθῶσιν εἰς τὴν Ἤπειρον, κατασχόντες τὰς τέσσαρας χώρας, τὰς ἀνηκούσας ἄλλοτε εἰς τὴν Ἐνετίαν; Εὑρέθην λοιπὸν εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην τοῦ νὰ κατάσχω τὸ Βουθρωτὸν καὶ τὴν Πρέβεζαν· ἡ Βόνιτζα εἶνε ἑτοίμη νὰ μοὶ ἀνοίξῃ τὰς πύλας, καὶ τολμῶ νὰ ἐλπίζω ὅτι καὶ ὑμεῖς θὰ θελήσετε νὰ μοὶ ἐκκενώσητε τὴν Πάργαν. Τὸ κοινὸν συμφέρον μας ἀπαιτεῖ τὴν παραχώρησιν ταύτην ἐκ μέρους σας. Προλαμβάνοντες οὕτω τοὺς ἐχθρούς μας,

---

(α) Πραγματευόμενοι περὶ τῶν κακουργημάτων τοῦ Ἀλῆ, θέλομεν ἰδεῖ ὁποίας ἀκαταλογίστους καταστροφὰς ὑπέστη ἡ ἀθλία αὕτη πόλις, κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ αἱμοβόρου τυράννου καὶ ὁποίας σφαγὰς ὑπ' αὐτοῦ ὑπέστησαν οἱ γενναῖοι Γάλλοι.

θέλομεν περιπλέξει αὐτοὺς μετὰ τοῦ Σουλτάνου, καὶ ὑμεῖς ἀσφαλίζετε εἰς τὸ ἄτομόν μου σύμμαχον τόσον μᾶλλον εἰλικρινέστερον, καθόσον θὰ εἶμαι ἀνεξάρτητος μετὰ τὴν κατοχὴν τῶν θέσεων τούτων. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην θὰ δυνηθῶ νὰ σᾶς βοηθήσω, ἂν πολιορκηθῆτε, ἐν ᾧ καιρῷ καὶ οἱ πολιορκηταὶ θὰ ἦνε εἰς τὴν διάθεσίν μου ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν θὰ στέρξω νὰ τοῖς δίδω, χωρὶς νὰ ἐνοχοποιηθῶ ἀπέναντι τῆς Πόλης (α)». Ὁ παμπόνηρος καὶ δόλιος Ἀλβανὸς ἐπροσπάθησε διὰ τοιούτων παραστάσεων νὰ διαπαιδαγωγήσῃ τὸν γενναῖον Chabot. Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Γάλλος στρατηγὸς δὲν ἦτον Ἄγγλος Ἁρμοστής ! ! !

Ἀποτυχὼν ὁ Ἀλῆς νὰ σαγηνεύσῃ τὸν Γάλλον στρατηγὸν, ἀπευθύνθη πρὸς τοὺς ἰδίους Παργίους, ἀπειλῶν αὐτοὺς ἐπὶ γενικῇ καταστροφῇ, εἰ δὲν ὑπετάττοντο εἰς τὴν μυσαρὰν κυριαρχίαν του, καὶ προτρέπων ἅπαντας τοὺς κατοίκους, ἵνα συλλάβωσι καὶ κατασφάξωσι τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Πάργας Γαλλικὴν φρουρὰν, καὶ τῷ προσφέρωσιν ἐπὶ ἁδρᾷ ἀμοιβῇ καὶ τῇ κραταιᾷ αὐτοῦ προστασίᾳ τὰς κεφαλὰς τῶν φρουρῶν. Ἀλλ' ὁ γενναῖος λαὸς τῆς Πάργας, ὁ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν δολίαν πολιτικὴν τῆς Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας τιμίως, πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως πολιτευθεὶς, μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις τοῦ τυράννου. Περιφρονήσας δὲ τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ, τῷ ἀπήντησεν, ὡς ὤφειλεν ἵν' ἀπαντήσῃ γενναῖος καὶ φιλελεύθερος λαὸς, οἷος ὁ τῆς ἀπανθρώπως πωληθείσης μετὰ ταῦτα εἰς τὸν τύραννον ὑπὸ Χριστιανῶν ἀντιχρίστων Πάργας ! ! ! Καταχωρίζομεν ἐνταῦθα τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλῆ πρὸς τοὺς Παργίους καὶ τὰς τούτων γενναίας ἀπαντήσεις πρὸς τὸν τύραννον, ἵνα ὁ ἀναγνώστης κρίνῃ καλῶς περὶ τῶν γενναίων φρονημάτων τῶν ἀνεστίων σήμερον καταστάντων παρὰ τῆς Ἀγγλίας Παργίων.

(α) Ὅρα Pouqueville, régénération de la Grèce tom. I. Pag. 135.

«(Τ. Σ). Ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν.

«Εἴδησις πρὸς ἐσᾶς τοὺς Παργιώτας, ὅτι ἰθεβαιωθή-κετε ὁ πόλεμος, ὁποῦ ἔγινε σήμερον, καὶ ἐζάπωσα (ἐκυ-ρίευσα) τὴν Πρέβεζαν. Διὰ τοῦτο γιὰ ὁποῦ σᾶς γράφω, καὶ σᾶς δίνω τὴν εἴδησιν, ὅτι μαντὰμ (ἐπειδὴ) ὁποῦ εἶστε γειτόνοι, ἐγὼ πόλεμον μετ' ἐσᾶς δὲν θέλω, μόνον νὰ κινήσετε δύω τρεῖς νομάτοι, νὰ ἔλθετε νὰ κουβεντιάσω-μεν ἐδῶ (νὰ συνομιλήσωμεν), καὶ νὰ γίνετε τοῦ βασιλέ-ως, καὶ ὅτι νιζάμι (πολίτευμα) θελήσετε νὰ σᾶς δώκω. Ἀμὰ καὶ δὲν θέλετε, νὰ ξέρετε ποῦ ἔχω καὶ μετ' ἐσᾶς πόλεμον, καὶ τὸ κρῖμα 'ς τὸν λαιμόν σας.»

«Πρέβεζα τρίτον Ἀξάμι (ἑσπερ. δύσις τοῦ ἡλίου)

12 Ὀκτωβρίου 1798.»

Η ἐπιστολὴ αὕτη ἤρκει, ἵνα βεβαιώσῃ τοὺς Παργίους περὶ τῶν βδελυρῶν σκοπῶν τοῦ τυράννου κατὰ τῆς πατρίδος των, καὶ περὶ τοῦ κινδύνου, ὅνπερ αὕτη ἔτρεχεν, εἰ οἱ κάτοικοι δὲν ἐδίδον ἀκρόα-σιν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ἐπειδὴ οὗτοι εἶχον σταθερὰν ἀπόφασιν, ἵνα μὴν ὑποκύψωσιν εἰς τὴν μισητὴν κυριαρχίαν τοῦ ὤφειλον, πρὶν ἢ ἀπαντήσωσιν εἰς τὸν τύραννον, καὶ νὰ λάβωσι μέ-τρα ὑπερασπίσεως, καθόσον ἡ ἐν Πάργᾳ Γαλλικὴ φρουρά, εἰ καὶ πᾶσαν φιλάνθρωπον διάθεσιν ὑπερασπίσεως ἔχουσα, δὲν ἠδύνατο ἤδη μετὰ τὰ ἐν Πρεβέζῃ θλιβερὰ συμβάντα, ἵνα αὐτοῖς παράσχῃ ἀρωγὸν χεῖρα κατὰ τοῦ τρομεροῦ ἐχθροῦ. Ὅθεν ἐν τοιαύτῃ δεινῇ θέσει ἔλαβον τὴν συνδρομὴν τῶν γειτόνων ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν, τῶν Σουλιωτῶν, τοῦ φοβήτρου τοῦ τυράννου μετὰ τὴν λαμπρὰν νίκην, ἣν κατ' αὐτοῦ ἔσχον τῷ 1792 τὴν ἡμέραν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ αἱ Σουλιώτιδες (α). Ἀμφότεραι αἱ Χριστιανικαὶ ἐκεῖναι κοινότητες εἶχον μέγιστον συμφέρον ἵνα, συνδεόμεναι μεταξύ των

(α) Ὅρα τὰ Ἡρωϊκὰ Θαύματα τῶν Σουλιωτῶν καὶ Σουλιωτίδων, Κεφάλ. τρίτον.

διὰ τοῦ ἐν Χριστῷ δεσμοῦ, πολεμῶσιν ἑκάστη ὑπὲρ τῆς πατρίδος της καὶ ἀμφότεραι ὑπὲρ πίστεως κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Ἀνήσυχος ὁ Ἀλῆς ἕνεκα τῆς τῶν Παργίων σιωπῆς καὶ τὸ ταχύτερον ἐπιθυμῶν ἵνα τὴν Πάργαν κατάσχῃ πρὸ τῆς κατὰ τὰ Ἠπειρωτικὰ παράλια ἀφίξεως τοῦ Ῥωσσο-Ὀθωμανικοῦ στόλου, ἔπεμψε μετὰ τέσσαρας ἡμέρας καὶ δευτέραν ἐπιστολὴν τοῖς Παργίοις, κομιστὴς τῆς ὁποίας ἐστάλη σημαντικός τις ἐκ τῶν αὐλικῶν του Ἀλβανὸς, Χασᾶν-Ἐφέντης καλούμενος, ὅστις διετάχθη νὰ λάβῃ ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς παρὰ τῶν Παργίων.

« (Γ· Σ). Ὁρισμὸς τοῦ ὑψηλοτάτου Ἀλῆ Πασᾶ.

«Εἰς ἐσᾶς Παργιώταις, ἄλλο δὲν σᾶς γράφω, μοναχὰ καὶ ἄλλην φορὰν σᾶς ἔγραψα καὶ δὲν ἐβάλατε αὐτὶ 'ς τὰ λόγιά μου, μόνον στέκεσθε μαγρούριδες (ὑπερήφανοι), καὶ αὐτὸ τὸ μαγρουρλούκη δὲν σᾶς βγαίνει σὲ καλὸ, μὲ τὸ νὰ ἔχω κάτι ἄλλαις δουλιαῖς ἀλλοιώτικαις κατὰ τὸ παρόν. Ἐγὼ δὲν θέλω τὸν χαλασμόν σας, μόνον νὰ εἴμαστεν γειτόνοι καθὼς εἴμαστεν, καὶ τὸ μεράμι μου (ἡ ἐπιθυμία μου), οὔτε νὰ σᾶς χαλάσω εἶναι, οὔτε Τούρκους νὰ στείλω αὐτοῦ, μόνον νὰ διώξετε καὶ σκοτώσετε τοὺς Φραντζέζους, ὁποῦ εἶναι αὐτοῦ, καὶ σᾶς στέλλω τὸν Χασᾶν ἐφέντη, καὶ σᾶς κουβεντιάζει τὰ πάντα στοματικά. Ὄχι ἄλλο».

Πρέβεζα 16 Ὀκτωμβρίου 1798.

Ἡ πρὸς τὸν τύραννον ἀπάντησις τῶν Παργίων δὲν ἐπεδέχετο ἀναβολὴν, καὶ ἐπειδὴ οὗτοι καὶ ἀπόφασιν σταθερὰν εἶχον ἵν' ἀποθάνωσιν κάλλιον, ἢ ἵνὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν δουλείαν, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των ἔλαβον ἤδη κατὰ τὸ δυνατὸν, συνεννοηθέντες καὶ συνδεθέντες μετὰ τῶν ἀδελφῶν Σουλιωτῶν, ἐνόμισαν ἀναγκαῖον ἵνα πληροφορήσωσι τὸν Ἀλῆν περὶ τῆς ἀποφάσεώς των, γράψαντες αὐτῷ τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν καὶ ἀποστείλαντες αὐτὴν διὰ τοῦ ἰδίου κομιστοῦ Χασὰν ἐφέντη.

« Ὑψηλότατε Ἀλῆ Πασσᾶ σὲ προσκυνοῦμεν.

« Ἐλάβαμεν τὰ δύω γράμματά σου καὶ ἐχάρημεν διὰ τὴν ὑγίαν σου. Τὴν ὑποταγὴν, ὁποῦ ζητεῖς ἀπὸ ἡμᾶς, εἶναι δύσκολον νὰ τὴν ἀπολαύσῃς, ἐπειδὴ τὰ ζωντανά σου παραδείγματα μᾶς παρακινοῦν ὅλους εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ ἐλεύθερον θάνατον, καὶ ὄχι ποτὲ εἰς τὸν ἄτιμον καὶ τυραννικὸν ζυγόν.

» Μᾶς γράφεις νὰ διώξωμεν καὶ νὰ σκοτώσωμεν τοὺς Φραντζέζους. Τοῦτο ὄχι μόνον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ κάμωμεν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἠμπορούσαμεν, πάλιν ἤθελε τὸ ἀποφύγωμεν, διότι ἡ πατρίς μας ἔχει τέσσαρας αἰῶνας, ὁποῦ καυχᾶται εἰς τὴν καλὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν πολλάκις καὶ μὲ τὸ αἷμά της ἐδιαφέντευσεν. Πῶς λοιπὸν τώρα ἡμεῖς νὰ ἀμαυρώσωμεν τὴν δόξαν καὶ τὴν ὑπόληψίν της ; Ποτέ !

« Τὸ νὰ μᾶς φοβερίζῃς πάλιν ἀδίκως εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου· πλὴν οἱ φοβερισμοὶ δὲν εἶναι ἴδιοι τῶν μεγάλων ἀνθρώπων· καὶ τὸ ἄλλο, ἡμεῖς δὲν ἐγνωρίσαμεν ποτὲ τὸ χρῶμα τοῦ φοβερισμοῦ, ὅσον ἐσυνειθίσαμεν τὸν ἔνδοξον πόλεμον διὰ τὰ δίκαια τῆς πατρίδος.

» Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, ἡ ὥρα προσμένεται διὰ νὰ δοξασθῇ ὁ νικητής. Ὑγείαινε».

Πάργᾳ 16 Ὀκτωμβρίου 1798.

«Ὅλοι οἱ Πάργιοι μικροὶ καὶ μεγάλοι».

Οἱ Πάργιοι διακοινώσαντες τὴν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ ἀλληλογραφίαν εἰς τὴν Γαλλικὴν φρουρὰν διεκοίνωσαν αὐτῇ καὶ τὴν ἀπόφασίν των. Ἐβεβαίωσαν τοὺς Γάλλους περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης των. Ἐθαύμασαν οἱ Γάλλοι τὴν ἀπεγνωσμένην ἀπόφασιν τῶν ὀλιγίστων Παργίων, καὶ ὁ τοιοῦτος διακαὴς πατριωτισμὸς τῶν ὀλιγίστων φιλελευθέρων Ἑλλήνων φυσικὸν ἑπόμενον ἦτον ἵνα ἐμπνεύσῃ τοῖς Γάλλοις τὴν ἀρίστην περὶ τῆς τιμιότητος τοῦ χαρακτῆρος τῶν Παργίων ἰδέαν.

Μετὰ μίαν τοιαύτην ἀπάντησιν ὤφειλον οἱ Πάργιοι ἵνα ἑτοιμασθῶσιν εἰς πόλεμον ἢ νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν ἄλλης δυνάμεως, καθόσον ἡ Γαλλία ἔχουσα νὰ παλαίσῃ πρὸς τρεῖς ἰσχυροὺς συμμάχους δὲν ἠδύνατο ἵνα τοὺς προστατεύσῃ· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐν Πάργᾳ ὕπαρξις τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς καὶ τὴν κατὰ τῶν κατοίκων δυσμένειαν τῶν συμμάχων διήγειρε καὶ ἡ ἰδία ὑπ' αὐτῶν ἐκινδύνευε, διὰ τοῦτο ἐκ συμφώνου Γάλλοι καὶ Πάργιοι ἀπεφάσισαν, ἵνα ἡ φρουρὰ μεταβῇ εἰς Κέρκυραν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μετέβη συνοδευομένη ὑπὸ τῶν εὐχῶν καὶ δακρύων εὐγνωμοσύνης τῶν ἀθλίων κατοίκων, τοὺς ὁποίους γενναίως καὶ ἀφιλοκερδῶς αὕτη ὑπεράσπισε κατὰ τοῦ τυράννου.

Μετὰ τὴν ἐκ Πάργας ἀναχώρησιν τῶν Γάλλων ἀπετάνθησαν οἱ Πάργιοι πρὸς τοὺς ναυάρχους τοῦ Ῥωσσο-Ὀθωμανικοῦ στόλου, Οὐζακὼφ καὶ Καδὴρ-Μπέην, ἐπελθόντας εἰς τὴν Ἰονικὴν θάλασσαν ὅπως ἐκδιώξωσιν ἐκεῖθεν τοὺς Γάλλους. Δύο Πρέσβεις ἐκ τῶν προὐχόντων τῆς Πάργας ἀπεστάλησαν εἰς τοὺς ναυάρχους καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασίαν αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Εὐτυχὴς ἡ Πάργα διὰ τὴν παραλίαν θέσιν αὐτῆς, καθόσον εὕρισκε πάντοτε, ὁσάκις ἠπειλεῖτο, ναυτικὴν δύναμιν ὑπερασπίζουσαν αὐτήν. Δυστυχής, δυστυχεστάτη ἡ Πάργα! διὰ τὴν παραλίαν θέσιν αὐτῆς, καθόσον ἕνεκα τῆς θέσεως ταύτης ἠδυνήθη σωματέμπορός τις ναυτικὴ δύναμις, ἵνα τόσον ἀπανθρώπως καὶ εὐκόλως τὴν πωλήσῃ εἰς τὸν τύραννον, κατὰ τοῦ ὁποίου Χριστιανοὶ καὶ Μωαμεθανοὶ τὴν ἐπροστάτευσαν!

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καὶ ἄλλην ἔγγραφον διαταγὴν ἔπεμψε διὰ τοῦ ἰδίου κομιστοῦ ὁ Ἀλῆς πρὸς τοὺς Παργίους.

« (Τ. Σ). Ὁρισμὸς τοῦ ὑψηλοτάτου Ἀλῆ Πασσᾶ.

« Εἰς ἐσᾶς Παργιώτας, ἄλλο δὲν σᾶς γράφω, μοναχὰ τὸ χαρτὶ (τὸ γράμμα) ὁποῦ μὲ ἐστείλετε εἶναι ἀτζαμήτικο (παιδαριῶδες) καὶ μαγρούρικο (ὑπερήφανον) καὶ δὲν εἶνε φρόνιμο χαρτὶ καὶ ἡ γνῶσις ἀκόμη δὲν ἦρθε ς' τὸ

κεφάλι σας· καὶ τοῦτο σᾶς λέγω, ὁποῦ ἐλᾶτε νὰ κάμετε καθὼς ποῦ ὁρίζει ὁ Θεὸς, ὅτι αἱ τούταις αἱ δουλιαῖς εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἂν θέλετε νὰ εἴμαστε γειτόνοι κάμετε καθὼς ὁποῦ σᾶς γράφω, ἀμὰ δὲν θέλετε, τὸν Θεὸν σᾶς βάζω χαβαλὲ (ὄψεσθε) καὶ τὸ κρῖμα εἰς τὸν λαιμόν σας διὰ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔχει νὰ γείνῃ ἐξ ἀποφάσεως· ὁ καιρὸς περνάει, ὁ κόσμος (τὰ στρατεύματά του) μαζώνεται καὶ ὕστερα δὲν ἔχω τίποτε 'ς τὸ χέρι μου (εἰς τὴν ἐξουσίαν μου), καὶ ἂν θέλετε, ἐλᾶτε εἰς τοῦ λόγου σας (εἰς τὸν ἑαυτόν σας) καὶ καρτερῶ ἀπόκρισίν σας μὲ τὸν Χασᾶν ἐφέντη.

« Πρέβεζα 19 Ὀκτωβρίου 1798 ».

Οἱ Πάργιοι περιμένοντες τοὺς πρέσβεις ἐκ τοῦ στόλου, ἀνέβαλον τὴν πρὸς τὸν Ἀλῆν ἀπάντησιν. Οἱ ναύαρχοι δεχθέντες τὴν αἴτησιν τῶν Παργίων ἀπέστειλαν τοὺς πρέσβεις αὐτῶν, ἐφοδιάσαντες αὐτοὺς καὶ μὲ ἔγγραφον συστατικὸν πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ προτρέψαντες τοὺς Παργίους, ἵνα ὑπάγωσιν εἰς Πρέβεζαν καὶ ἐκφράσωσι πρὸς αὐτὸν, ὄντα στρατάρχην τῶν ἠπειρωτικῶν δυνάμεων, τὴν λύπην δι' ὅσα συνέβησαν. Ἀφ' ἑνὸς ἡ ὑπεράσπισις τῶν ναυάρχων χαρὰν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Παργίους, ἐπανελθόντων τῶν πρέσβεων, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου κυρίως ἐλύπησεν αὐτοὺς ἡ διαταγὴ αὐτῶν τοῦ νὰ ὑπάγωσιν εἰς προσκύνησιν τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον τὸ τοιοῦτο κίνημα ἤθελε πλειότερον θρασύνει, αὐτοὺς δὲ ταπεινώσει. Καὶ ὅμως «ἀνάγκᾳ καὶ θεοὶ πείθονται»· ὑπήκουσαν οἱ Πάργιοι ἵνα μὴ δυσαρεστήσωσι καὶ τοὺς ναυάρχους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἤδη ἐξήρτητο ἡ τῆς πατρίδος των σωτηρία ἢ ἡ ἀπώλεια! Ὅθεν ἐξέλεξαν τέσσαρας ἀντιπροσώπους μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐνθέρμων πατριωτῶν, τὸν Νικόλαον Πετζάλην, Δημάκην Δεσίλαν Μάστρακα, Ἀθανάσιον Δεσίλαν Πάντζαν καὶ Πανταζὴν Βασιλᾶν, τοὺς ὁποίους ἐφοδιάσαντες καὶ μὲ τὴν κατωτέρω ἔγγραφον πληρεξουσιότητα, ὑπογεγραμμένην παρὰ τῶν προυχόντων ἀπέστειλαν εἰς Πρέβεζαν εἰς προσκύνησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἰδοὺ ἡ ἔγγραφος πληρεξουσιότης.

«Ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι προεστῶτες τῆς Πάργας βλέποντες τὰ παρόντα περιστατικὰ τῆς Πατρίδος μας, τὰ ὁποῖα τρέχουν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐκλέξαμεν καὶ ἀπεφασίσαμεν ὅλοι συμφώνως τοὺς συμπατριώτας μας κυρίους Νικόλαον Πετζάλην, Δημάκην Δεσίλαν Μάστρακα, Ἀθανάσιον Δεσίλαν Πάντζαν καὶ Πανταζῆν Βασιλᾶν, νὰ διαβιβασθῶσιν εἰς Πρέβεζαν καὶ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν ὡς ἐκ μέρους τῆς Πατρίδος μας, προσφέροντες πρὸς αὐτὸν φιλικὴν προσκύνησιν, ὡς διετάχθημεν ἐκ τῶν δύο Βασιλικῶν Ναυάρχων Οὐζακὼφ καὶ Καδὴρ-Βέη. Ἂν δὲ ἐξ ἐναντίας ὁ ῥηθεὶς Ἀλῆ Πασσᾶς δὲν εὐχαριστηθῇ εἰς μόνην τὴν προσκύνησιν, ἀλλ' ἐπιμένει νὰ τοὺς ςενοχωρήσῃ, κατὰ τὴν συνήθειάν του, αὐθαιρέτως, διὰ νὰ δεχθῶσι καὶ ὑπογράψωσι κακήν τινα συνθήκην κατὰ τῆς πατρίδος, ἡμεῖς ὅλοι συμφώνως, διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὸν κίνδυνον οἱ ῥηθέντες συμπολῖται, τοὺς δίδομεν τὴν ἄδειαν νὰ μὴν ἀντιτείνωσιν ἐπιμόνως εἰς τὴν ἐπικίνδυνον αὐθαιρεσίαν του, ἐπειδὴ αἱ τοιαῦται συνθῆκαι δὲν θέλει ποτὲ λάβωσι κῦρος, καὶ οὕτως ὑπογραφόμεθα.

Πάργᾳ τῇ 25 Ὀκτωμβρίου 1798.

Οἱ πρόκριτοι τῶν φυλῶν.
Γιανάκης Δεσίλας Μάστρακας.
Νικόλαος Δεσίλας Τζοῦκος,
Ἀναστάσιος Βασιλᾶς.
Δημήτ. Μαστροσπύρου Πετζάλης.
Ἀθανάσιος Πετζάλης.
Δημήτριος Μαυρογιάννης.
Γιάννης Μανιάκης.
Παναγιώτης Ζοῦλας.
Νικολὴς Βερβιτζιώτης.
Ἀντώνιος Βέργος.
Ἀθανάσιος Κορκοτζάκης.
Βαγγέλης Καφίρης.
Γιάννης Ζούγρης.

Οἱ Πάργιοι ἐγνώριζον ὅτι πᾶσα παραχώρησις τῷ τυράννῳ αὐξάνει τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποστείλαντες πρὸς αὐτὸν πληρεξουσίους ἐπεφυλάχθησαν, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐχθροῦ, τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀποῤῥίψωσι τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ, ἂν αὗται ἀντέβαινον εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος των.

Ἀπέπλευσαν οἱ πληρεξούσιοι τῶν Παργίων εἰς Πρέβεζαν, καὶ ἐνώπιον τοῦ τυράννου ἐμφανισθέντες προσέφερον αὐτῷ ἐκ μέρους τῶν συμπολιτῶν ἁπάντων τὴν φιλικὴν προσκύνησιν, ἐκθέσαντες συνάμα καὶ τὰς διαταγὰς τῶν ναυάρχων καὶ ἐγχειρίσαντες αὐτῷ τὸ συστατικὸν ἔγγραφον αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς Τεπελενλῆς δὲν ἦτον ἄνθρωπος, ὅςις ὑπήκουεν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων του καὶ ὅστις ἐσέβετο αὐτούς. Ὁ Ἀλῆς κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἀξιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Διβανίου, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς Νιβίτζας καὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τῆς ἐπωνυμίας τοῦ λέοντος « Ἀσλὰν Ἀλῆ », καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν καὶ καταστροφὴν τῆς Πρεβέζης τοῦ ὑψηλοτάτου ἀξιώματος, τοῦ τριούρου Πασσᾶ, ἤτοι τοῦ τίτλου τοῦ Βεζύρη, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Σουλτάνου τὰς διαταγὰς περιεφρόνει. Ἰδοὺ τί ἀπήντησεν εἰς τοὺς πληρεξουσίους διακόψας αὐτοὺς ἀγερώχως καὶ ἀποτόμως.

« Παργιῶται ! Ὅσα μοῦ γράφουν οἱ Καπετανὰ Βέηδες καὶ ὅσα μοῦ εἴπατε ἐσεῖς καὶ ὅσα ἄλλα θὰ μοῦ εἰπῆτε, εἶνε ὅλα χαμένα καὶ μπόσικα (κοῦφα). Ἐκεῖνοι ποῦ ἔχουν τὰ καράβια ὁρίζουν μόνον τὴν θάλασσαν, καὶ ὄχι 'ς τὴν στεριά· ἐγὼ ἔχω φερμάνι ἀπὸ τὸν Βασιλιά μου, ὁποῦ μὲ προστάζει νὰ κάμω ζάπτη (κατοχὴν) τὴν Πρέβεζα, τὴν Βόνιτζαν καὶ τὴν Πάργαν, γιὰ νὰ μὴν ξαναπατήσουν οἱ Φραντζέζοι· μαντὰμ ὁποῦ (ἐπειδὴ καὶ) τὴν Πρέβεζα καὶ τὴν Βόνιτζαν ἐζάπωσα (ἐκυρίευσα) θέλω τόρα νὰ μοῦ δώσετε καὶ τὴν Πάργαν· καὶ μαντὰμ ὁποῦ ἐσεῖς εἴστε βεκίλιδες (ἐπίτροποι) ἀπὸ τὸν τόπον σας, νὰ σιάξωμεν τὰ πράμματα, καθὼς ὁποῦ συμφέρει καὶ 'ς τὸ Δοβλέτι καὶ εἰς ἐσᾶς· ἀλλέως δὲν γίνεται » !

Καὶ πρὶν ἢ μεταβῶσιν εἰς Πρέβεζαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Παργίων, ὡς καὶ ἅπαντες οἱ κάτοικοι, ἐγνώριζον περίπου τοὺς σκοποὺς τοῦ Τυράννου, διὸ καὶ ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ἀπὸ τοὺς συμπολίτας των ἔγγραφον πληρεξουσιότητα, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ ἡ ὕπαρξίς των, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἵνα πράξωσιν ὅ,τι αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον παρὰ τῷ τυράννῳ χωρὶς νὰ ἐπισύρωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων πληρεξουσίων ὁ Δημάκης Δεσίλας Μάστρακας, ἀναλαβὼν τὸν λόγον ἀπήντησε τῷ Ἀλῇ. «Οἱ συμπολῖταί μας, Ὑψηλότατε, δὲν μᾶς ἔδωκαν καμμίαν »πληρεξουσιότητα νὰ διαπραγματευθῶμεν καμμίαν συνθήκην μὲ »τὴν ὑψηλότητά σου, ἂν ὅμως τὴν ζητῆτε ἐπιμόνως, ἡμεῖς τὴν »ὑπογράφομεν, πλὴν δὲν ἐγγυώμεθα τὴν παραδοχήν της ἐκ μέ»ρους τῶν συμπολιτῶν μας».

Ὁ Ἀλῆς εἶπε τοῖς πληρεξουσίοις. «Ὅσα μοῦ εἴπατε καὶ ὅσα »ἄλλα θὰ μοῦ πῆτε εἶναι ὅλα μ π ό σ ι κ α». Διὸ καὶ οὐδεμίαν ἔδωκεν ἀκρόασιν εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Δημάκη Δεσίλα, ἀλλὰ προσκαλέσας τὸν Μητροπολίτην τῆς Ἄρτης Ἰγνάτιον, διέταξεν, ἵνα ἐνώπιον αὐτοῦ συνταχθῇ αὐθαίρετος συνθήκη καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ τυράννου. Ἰδοὺ αὕτη.

Συνθήκη τῶν ἐπιτρόπων τῆς Πάργας μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

«Διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιεῖται, ὅτι ἡμεῖς οἱ ἐγκάτοικοι τῆς Πάργας, ἀφ' οὗ ἐπληροφορήθημεν, ὅτι ἐξερράγη ὁ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πόλεμος καὶ ἔγεινεν ἡ ἀπόφασις κατὰ τῶν Φραντζέζων νὰ διωχθοῦν ἀπὸ τὸν Λεβάντεν, εὐθὺς ὁποῦ ἐπλησίασεν ὁ Βασιλικὸς στόλος εἰς ταῦτα τὰ νερά, μόνοι μας ἐδιώξαμεν τοὺς Φραντζέζους ἀπὸ τὴν περιοχήν μας καὶ ἐμείναμεν ἐλεύθεροι. Ἔπειτα, ἀφ' οὗ ἐπληροφορήθημεν ὅτι τὸ Ὑψηλὸν καὶ Κραταιὸν Δοβλέτι τοῦ Ἀλῆ Ὀσμὰν μὲ προσκυνητὸν φερμάνι μᾶς προσκαλεῖ εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ προστασίαν του, καὶ διώρισε δι' αὐτὸ τοῦτο τὸν ὑψηλότατον Ἀλῆ

Πασσᾶ Βαλῆν τῶν Ἰωαννίνων, σερασκέρην εἰς τὰ διὰ ξηρᾶς στρατεύματα, ἐπήγαμεν καὶ ἐπροσκυνήσαμεν τὴν ὑψηλότητά του εἰς Πρέβεζαν, ὡς ἄνθρωπον Βασιλικὸν, καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος μας ἐνυπογράφου γράμματος ὑποτάττομεν τὸν ἑαυτόν μας ἀντάμα μὲ τὸ κάστρον καὶ ὅλην τὴν περιοχὴν τοῦ τόπου μας εἰς τοὺς πόδας καὶ προστασίαν τοῦ Ὑψηλοῦ Δοβλετίου μὲ τὰ κατωτέρω προνόμια, ὁποῦ ἡ Ὑψηλότης του Ἀλῆ Πασσᾶς ὡς ἐπίτροπος πληρεξούσιος τοῦ Ὑψηλοῦ Δοβλετίου μᾶς ἐσυμφώνησε καὶ μὲ τὴν ἰδίαν του ὑπογραφὴν καὶ σφραγῖδα μᾶς ἐβεβαίωσεν.

«Α'.) Ὁ τόπος μας ἡ Πάργα νὰ δίδῃ κατ' ἔτος εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δοβλέτι διὰ κάθε λογῆς δόσιμον φλωρία πολίτικα «Ζέρια» διακόσια, ἤτοι 200, καὶ ὄχι ἄλλο τίποτες περισσότερον, ἤτοι νὰ ἦναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἄλλο βάρος, τὰ ὁποῖα νὰ δίδωνται εἰς κάθε τρεῖς χρόνους· καὶ ἔχοντες ἐγγράφως ἀπόδειξιν ἀπὸ τὸν τόπον οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας νὰ μὴν ἐνοχλῶνται εἰς κανένα μέρος τῆς ἐπικρατείας τοῦ Ὑψηλοῦ Δοβλετίου ἀπὸ χαρατζίδες καὶ κολτζίδες.

«Β'.) Παντιέραν νὰ ἔχῃ ὁ τόπος εἰς τὰ καΐκια τὴν Τουρκικὴν, καὶ εἰς τὸ κάστρον νὰ ἦναι ἡ Τουρκικὴ καὶ ἡ τοῦ τόπου ἀντάμα, καὶ εἰς ταῖς σκάλαις, ὁποῦ πηγαίνουν οἱ πραγματευταὶ Παργινοὶ, νὰ μὴν ἔχουν νὰ δίδουν, ἔξω ἀπὸ τὸ Βασιλικὸν γιουμπροῦκι (τελώνιον) τρία μόνον τὰ ἑκατὸν, καὶ ὄχι ἄλλο τίποτε περισσότερον καὶ νὰ κάμουν τὸ ἀλησβερίσι (τὰς δοσοληψίας) ἀνενόχλητα καὶ σερμπέσικα (ἐλευθέρως).

«Γ'.) Τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου νὰ ἔχουν οἱ προεστοὶ ἐπάνω εἰς τοὺς ἐντοπίους, καὶ οἱ ἴδιοι κάτοικοι νὰ ἔχουν καὶ τὰ ἅρματα εἰς τὴν ἐξουσίαν τους διὰ τὴν φύλαξιν τοῦ τόπου.

«Δ'.) Τοῦρκοι μέσα εἰς τὴν Πάργαν νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ κατοικήσουν, μήτε νὰ ἐμβοῦν μέσα ἁρματωμένοι νὰ

ἐνοχλοῦν τὸν τόπον, ἀλλὰ ἂν ἔχουν δουλ͡ιάν τους, νὰ περνοῦν ὡς μουσαφήριδες (ὡς ξένοι).

«Ε'.) Τὸ σύνορον τῆς Πάργας νὰ σταθῇ καθὼς ἦτον καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Βενετζιάνου, καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς κατοίκους νὰ ἐξουσιάζῃ, καθὼς πρῶτα, τὰ ἐδικά του κτήματα.

«ΣΤ'.) Ὁ Πασσᾶς τοῦ Δελβίνου μὲ πρόφασιν ὁποῦ νὰ ἦνε ἡ Πάργα εἰς τὸ Σαντζάκι του (ὑπὸ τὴν πολιτικὴν δικαιοδοσίαν) νὰ μὴν ἔχῃ νὰ τοὺς ἐνοχλῇ μὲ κανένα τρόπον, ἀλλὰ νὰ ἦνε ἡ Πάργα ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ διαφέντευσιν τοῦ ὑψηλοτάτου Γ͡ιάνν͡ια Βαλεσῆ Ἀλῆ Πασσᾶ, διὰ νὰ τοὺς διαφεντεύσῃ ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν τῶν γειτόνων καὶ εἰς κάθε ἄλλην περίστασιν.

«Ζ'.) Ὑπόσχονται οἱ Παργινοὶ διὰ νὰ φυλάξουν καὶ τόρα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἄκραν πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δοβλέτι, καὶ παρακαλοῦν τὸ ἔλεος τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας διὰ νὰ τοὺς ἐπικυρώσῃ τὰ ἀνωτέρω προνόμια μὲ ἔγγραφον Βασιλικὸν προσκυνητὸν ὁρισμὸν, τὰ ὁποῖα αὐτὰ κατὰ τὸ παρὸν μᾶς ἐπεκύρωσε μὲ τὴν ὑπογραφὴν καὶ σφραγῖδά του ὁ ὑψηλότατος Ἀλῆ Πασσᾶς Ἐφέντης μας ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Ὑψηλοῦ Δοβλετίου πληρεξούσιος, καὶ ἡμεῖς οἱ Βεκίλιδες τῆς Πάργας, ὁποῦ μὲ τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην τῆς Ἄρτης, ἀξιόπιστον ἐγγυητὴν τῶν ἀνωτέρω, ἤλθομεν ἀπὸ τὸν τόπον μας τὴν Πάργαν πληρεξούσιοι δι' αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἐβεβαιώσαμεν τὰ ἴδια κεφάλαια μὲ ταῖς ὑπογραφαῖς μας διὰ διηνεκῆ ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν. Πρὸς τούτοις ὑποσχόμεθα, ὁποῦ τόρα καὶ διὰ πάντοτε νὰ γνωρίζωμεν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ὑψηλοῦ Δοβλετίου δι' ἐχθροὺς ἐδικούς μας (α), καὶ μὲ τὴν δύναμιν ὁποῦ ἔχει ὁ ὁ τόπος μας, νὰ τοὺς κυνηγοῦμεν καὶ μὲ κανένα τρόπον

(α) Ὑπαινίττεται τοὺς Σουλιώτας.

νὰ μὴ τοὺς ζηγώνωμεν εἰς τὰ σύνορά μας, οὔτε νὰ τοὺς δίδωμεν βοήθειαν.»

«Πρέβεζα 30 Ὀκτωμβρίου 1798,»

(Τ. Σ.) Ἀλῆ Πασσᾶς.

»Ἰγνάτιος ὁ Μητροπολίτης τῆς Ἄρτης βεβαιῶ (ὡς διωρισμένος καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη διὰ τὸν συμβιβασμὸν τῶν ἀνωτέρω).

»Νικόλαος Πετζάλης βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

»Πανταζῆς Βασιλᾶς βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

«Δημάκης Δεσίλας Μάστρακας βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

»Ἀθανάσιος Δεσίλας Πάντζας βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

Ὑπογράψαντες οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Πάργας τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς παρὰ τοῦ τυράννου συνθήκην, ἐπανέκαμψαν εἰς τὴν πατρίδα των, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν συνθήκην καὶ ἐπίτροπόν τινα Τοῦρκον τοῦ Ἀλῆ, ἵνα ὑψώσῃ ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας τὴν σημαίαν τοῦ τυράννου. Φθάσαντες δὲ εἰς τὸν λιμένα διέδωκαν ἐκ προθέσεως δι' ἑνὸς ναύτου ὅτι δῆθεν ἐπώλησαν τὴν πατρίδα εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν. Τοῦτο ἀκούσας ὁ λαὸς ἐξεμάνη κατὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ· ἀλλ' ἰδὼν καὶ τὸν Ὀθωμανὸν ὥρμησεν ἐνόπλως κατ' αὐτοῦ τε καὶ τῶν συμπολιτῶν ἀντιπροσώπων. Μόλις ἠδυνήθησαν οἱ προὔχοντες ἵνα καθησυχάσωσι τὸν ἐξηγριωμένον λαὸν καὶ σώσωσι καὶ τὸν παρὰ τοῦ Ἀλῆ ἀπεσταλμένον.

Περιμείνας ὁ Ἀλῆς ἡμέρας τινάς, ὅπως λάβῃ ἀπάντησιν ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ προὔχοντες τῆς Πάργας ἐπεκύρωσαν τὴν εἰς τοὺς τέσσαρας ἐν Πρεβέζῃ ἐπιβληθεῖσαν παρ' αὐτοῦ συνθήκην, καὶ τοιαύτην μὴ λαβὼν ἀνησύχησε μεγάλως, διὸ καὶ ἔγραψεν εἰς τοὺς τέσσαρας ἐπιτρόπους τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

«(Τ. Σ.) Ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν.

«Πρὸς ἐσᾶς Παργιώτας Νικολὸ Πετζάλη καὶ Δημάκη Δεσίλα Μάστρακα, καὶ Ἀθανάση Δεσίλα Ἰωάννου καὶ Πανταζῆ Βασιλᾶ.»

«Ἄλλο δὲν σᾶς γράφω, μοναχὰ ἐγὼ ἔστειλα τὸν ἀν-

θρωπόν μου αὐτοῦ καὶ ἔχει ἑπτὰ ὀκτὼ ἡμέραις, καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνηκε νὰ γυρίσῃ ὀπίσω, καὶ γιὰ ὁποῦ στέλνω τὴν βάρκαν μου, γιὰ νὰ τὸν πάρῃ· μαντὰμ ὁποῦ δὲν ἐφάνηκε νὰ ἔλθῃ ἕως τώρα, ἐγὼ ἐμβῆκα σὲ σουμπεχὲ (ὑποψίαν) καὶ γιὰ τοῦτο ἔστειλα νὰ τὸν πάρω· ὄχι ἄλλο. καὶ ὑγιαίνετε.»

Πρέβεζα 6 Νοεμβρίου 1798.

Συγχρόνως μὲ τὴν ἄνω ἐπιστολὴν ὁ Ἀλῆς ἀπέστειλεν εἰς Πάργαν καὶ ῥαδιούργους τινὰς σχετικοὺς τῶν Παργίων, ὅπως παραστήσωσιν αὐτοῖς τὸν ἐπικείμενον κατὰ τῆς πατρίδος αὐτῶν κίνδυνον, εἰ δὲν ὑπετάσσοντο εἰς τὴν ἐν Πρεβέζῃ συνταχθεῖσαν συνθήκην. Οἱ δὲ Πάργιοι, ὅπως διακόψωσιν εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσαν διαπραγμάτευσιν, ἔπεμψαν εἰς τὸν Ἀλῆν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν.

«Ὑψηλότατε Ἀλῆ Πασσᾶ σὲ προσκυνοῦμεν.

«Ἔστω εἰς εἴδησίν σου, ὅτι ἡμεῖς ὑπετάχθημεν θεληματικῶς εἰς τοὺς δύω βασιλικοὺς ναυάρχους τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, τῶν ὁποίων αἱ σημαῖαι ἀεροκινοῦνται εἰς τὰ τείχη τοῦ φρουρίου μας, ὥστε δὲν ἔχομεν τὸ ἐλεύθερον, οὔτε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ δεχθῶμεν ἄλλην ἐξουσίαν. Αἱ ἔγγραφοι συμφωνίαι, ὁποῦ σοὶ ἄφησαν οἱ παρ' ἡμῶν ἀποσταλέντες συμπατριῶται, εἶναι ἀσήμαντοι, ἐπειδὴ δὲν διετάχθησαν νὰ σοὶ πωλήσουν τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ νὰ σοὶ προσφέρωσι τὴν φιλικὴν μόνον προσκύνησιν κατὰ τὴν διαταγὴν τῶν βασιλικῶν ναυάρχων· ὅθεν τοιαύτη συνθήκη, ἢ ἀπὸ κακήν των προαίρεσιν, ἢ ἀπὸ τὴν βίαν (ὡς ὡμολόγησαν), συνεγράφη, εἶναι ἄκυρος, καὶ ἐναντία τῶν βασιλικῶν ἀποφάσεων καὶ τῆς θελήσεως τῆς Πατρίδος μας. Καθὼς λοιπὸν εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν παραδεχθῶμεν, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ὑψηλότητά σου εἶναι εὔκολον οὔτε νὰ τὴν φαντασθῇς σχεδὸν δι' ἀνάπαυσίν σου (α)».

«Πάργα 9 Νοεμβρίου 1798.

«Οἱ προεστῶτες
»καὶ ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι τῆς Πάργας.»

(α) Ὅρα Ἱστορ. τῆς Πάργας ὑπὸ Χ. Περραιβοῦ.

Ἀποστείλαντες οἱ Πάργιοι τὴν μνησθεῖσαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἐν Πρεβέζῃ Ἀλῆν, καὶ διὰ τὸ βίαιον αὐτῆς ὕφος ὑποπτεύοντες ἐκστρατείαν κατὰ τῆς πατρίδος των, προσέτρεξαν πρὸς τοὺς ναυάρχους καὶ ἰδίως τὸν Οὐζακὼφ, αἰτοῦντες τὴν προστασίαν του. Τῷ ὄντι τὸ ὕφος τῆς τῶν Παργίων ἐπιστολῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐξηγρίωσε τὸν τύραννον, ὥστε ἐπὶ κεφαλῆς τρισχιλίων Ἀλβανῶν πεζῶν καὶ δισχιλίων ἱππέων ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Πάργας. Στρατοπεδεύσας δὲ τὴν 12 εἰς Μαργαρίτι, ἀπέστειλε τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Παργίους, ὅπως, ἀπειλῶν αὐτοὺς ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, πρὶν ἢ καταφύγῃ εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων.

« (Τ. Σ). Ἀλῆ Πασσᾶ.

« Παργινοὶ ποῦ ἤρθετε στεμένα, καὶ μὲ ἀνταμώσατε εἰς Πρέβεζαν, ἔχετε τὴν εἴδησιν, ποῦ ἦρθα εἰς Μαργαρίτι. Ἔμαθα ποῦ ἤρθατε αὐτοῦ καὶ ἡ χώρα δὲν σᾶς δέχθηκε, καθὼς ἐκουβεντιάσαμαν, καὶ σᾶς ἔδειξα τὴν καρδίαν μου καὶ σᾶς ἐπίστεψα, καὶ σεῖς ἐγινήκατε ἄπιστοι, καὶ οἱ χωριανοί σας 'πῆραν τὸ κεφάλη τοῦ Χριστάκη (α) καὶ τὸν ἀλλωνόνε, ποῦ σᾶς θέλει τὴν καλοσύνην νὰ σᾶς φθιάκῃ, καθὼς ἔφθιακε τοὺς Πρεβεζάνους. Ἀκόμη σᾶς λέγω, ποῦ κατὰ τὴν κουβέντα, ὁποῦ ἐκάμαμαν, ἂν σᾶς τὸ ἄλλαξα, ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δώσῃ δίκαιον, εἰ δὲ καὶ ὄχι, ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ γαζέπι μου (ὀργὴν) νὰ μὴν σᾶς γλυτώσῃ· μοναχὰ σᾶς γελάει ὁ νοῦς σας, ὅπου βάλλατε δύω πανιὰ, (τὰς Ῥωσσοθωμανικὰς σημαίας) καὶ λέτε ποῦ γλυτώσετε. Πήρατε πρᾶξι ἀπὸ τοὺς γειτόνους (Ἑπταννησίους)· τὰ πανιὰ, ὁποῦ ἐβάλετε δὲν εἶναι τοῦ βασιλιᾶ μου, γιατὶ ἐγὼ ἔχω φερμάνι εἰς τὸν κόρφον μου, καὶ καρτερεῖτε με, ποῦ ἔχω νὰ ἔλθω μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

» Πάρετε τὰ μέτρα σας, ἂν θέλετε νὰ τὰ ἔχετε διὰ

(α) Οὗτος ἦν ὁπλαρχηγὸς Πρεβεζάνος καταγόμενος ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Λάμαρης.

πάντα. Όχι ἄλλο. Σᾶς δίδω εἴδησιν ποῦ ὡς βράδυ εἶμαι ἐδῶ· μοναχὰ ἂν θελήσετε, ἂς ἔλθῃ ἕνας ἀπὸ ἐσᾶς νὰ μὲ ἀνταμώσῃ· ἀγκαλὰ ἐγὼ ξέρω, ποῦ 'ς τὸ χέρι σας δὲν εἶναι ἡ δουλιὰ, σᾶς ὁποῦ ἤρθετε στεμένα. Σᾶς γνωρίζω δικούς μου ἀνθρώπους, καὶ ἂν δὲν ἔρθῃ κανένας, νὰ κυβερνηθῆτε ἐσεῖς μ' ὅλον τὸ σόϊ σας (συγγενεῖς), ποῦ σᾶς ἐγνώρισα, καὶ γιὰ τοῦτο σᾶς δίδω τὸ χαμπέρι (τὴν εἴδησιν).

Μαργαρίτι 13 Νοεμβρίου 1798».

Λαβόντες οἱ Πάργιοι μίαν τοιαύτην ἀπειλητικὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν μεθορίων σχεδὸν τῆς πατρίδος των ἔσπευσαν ἵνα τὴν κοινοποιήσωσιν εἰς τοὺς ναυάρχους, οἵτινες ἀπεύθυνον παρατηρήσεις πρὸς τὸν Ἀλῆν, ὅπως παραιτηθῇ πάσης κατὰ τῆς Πάργας ἀποπείρας. Ἐκ τούτου ἐνθαῤῥυθέντες οἱ Πάργιοι ἔγραψαν ἀμέσως τῷ Ἀλῇ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν, αὐθημερὸν κατὰ τὸν Περῤαιβόν (α).

«Ὑψηλότατε Ἀλῆ Πασσᾶ σὲ προσκυνοῦμεν.

«Τὸ ἔξαφνον γειτόνευμά σου ἐβγάζει τώρα κάθε ἀμφιβολίαν ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ μᾶς φιλοδωρεῖ τὸν ὑπὲρ πατρίδος γλυκύτατον θάνατον, ἢ τὴν νίκην. Ἡμεῖς οὔτε Χριστάκην, οὔτε ἄλλον τινὰ ἀπὸ τοὺς γειτόνους ἀκούομεν· ὁ καπνὸς τῆς πατρίδος μας καὶ τὸ ἀθῶον αἷμα τῆς Πρεβέζης εἶναι εἰς ἡμᾶς δύο ὁδηγοὶ σοφώτατοι.

»Αὐτὰ, ὁποῦ ὀνομάζεις πανιὰ, ἡμεῖς τὰ ἐβάλαμεν καὶ σεβόμεθα ὡς βασιλικὰς σημαίας, καὶ ὑποκάτω εἰς αὐτὰς θέλει νικήσωμεν ἢ ἀποθάνωμεν ὅλοι, καὶ ἡ ὑψηλότης σου ἐναντίον εἰς αὐτὰς ἔρχεσαι καὶ ὄχι εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡμεῖς τῶν δύω βασιλέων εἴμεθα καὶ ὡς πιστοὶ αὐτῶν δὲν θέλει ἀδικηθοῦμεν.

(α) Ὅρα. Ἱστορ. τῆς Πάργας ὑπὸ Περῤαιβοῦ.

» Ἐπειδὴ καὶ μᾶς δίδεις τὴν εἴδησιν ὅτι ἕως τὸ βράδυ εἶσαι αὐτοῦ, καὶ ἡμεῖς σὲ βεβαιοῦμεν ὅτι εἴμεθα πάντοτε ἐδῶ καὶ κατὰ τὸ παρὸν εὑρισκόμεθα ὡπλισμένοι εἰς τὰ μεθόρια.

« Ὑγείαινε καὶ ὁ Θεὸς ἂς δώσῃ τὸ δίκαιον εἰς ὅποιον γνωρίζει ἀθῶον.

Πάργα αὐθημερὸν 13 Νοεμβρίου 1798.

«Οἱ προεστῶτες
»καὶ ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι τῆς Πάργας.

Οὐχὶ αἱ ἀπαντήσεις καὶ ἐπιδείξεις τῶν Παργίων ἴσως, ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις τῶν ναυάρχων κατεθορύβησαν τὸν Ἀλῆ, καὶ τὸν ἠνάγκασαν ὅπως παραιτηθῇ πάσης κατὰ τῆς Πάργας ἐχθροπραξίας καὶ ἐπανακάμψῃ ἄπρακτος εἰς Πρέβεζαν. Ἀλλ' ὁ ἀκοίμητος οὗτος ἐχθρὸς τῶν Χριστιανῶν δὲν ἀπελπίσθη, ἔχων παντοῦ καὶ πάντοτε συμμάχους, τὸν χρυσὸν καὶ τὰς ῥᾳδιουργίας. Ἰδοὺ καὶ τὸ δημοτικὸν ᾆσμα τῆς ἀποτυχίας τοῦ Ἀλῆ περὶ κατακτήσεως τῆς Πάργας.

Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά,
ἀκοῦστε τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ.
Πῶς τοὺς Τζάμιδες ὁρίζει,
καὶ τὴν Πάργαν φοβερίζει.
Γράφει χαρτιὰ καὶ προβοδᾷ,
στοὺς Παργιανοὺς καὶ χαιρετᾶ.

«Παργινοὶ μὴ ταραχθῆτε,
μον' σ' ἐμένα προσκυνεῖτε.
Τ' ἔχω φερμάνϳα φοβερά,
ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὸν βασιλϳά.
Πάργα, Πρέβεζα νὰ πάρω,
κ' Ἁγϳαμαῦρα κομαντάρω.»

Κ' ἡ Πάργα τ' ἀπεκρίθηκε,
πῶς μὲ τὸν στόλον δέθηκε
Τῆς Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας,
κ' ὄχι ἄλλης ἐξουσίας.
'Αλῆ Πασσᾶς ὡς τ' ἄκουσε,
τῷ φάν' ὁ κόσμος χάλασε.

Πῶς τὸν ἔλειψεν ἡ Πάργα,
καὶ τὸ Σοῦλ' ἀπὸ τὴ πάντα.
Ἄλλους σκοποὺς ἐφύλαγε,
κρυφοὺς δολίους τήραγε.
Μὰ ἡ Πάργα τοὺς γνωρίζει,
καὶ τουφέκι τῷ γυρίζει.

Ὡς φαίνεται 'Αλῆ Πασσᾶ,
δὲν σὲ φοβοῦν τὰ μπουϊουρτ̮ζά.
Καὶ τῆς Πάργας τὸ τουφέκι,
δὲν σὲ κάμνει ἰταέτη (ὑποταγήν).
Σὲ πρόσταξεν ὁ Βασιλ̮ζᾶς,
Φραντζέζους γ̮ζὰ να κυνηγᾶς.

Κι' ὄχι τὸν ῥαγ̮ζὰ νὰ σφάζῃς,
καὶ μικρὰ παιδ̮ζὰ νὰ ἁρπάζῃς.
Δὲν εἶναι Πρέβεζα ἐδῶ,
γ̮ζά νὰ τὴν πάρῃς ἐν ταυτῷ,
Μὲ πεζοῦρα μὲ καβάλλα,
καὶ νὰ βλέπῃ τὴν τρομάρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Ὁ χρυσὸς τοῦ Ἀλῆ διαφθείρει τὸν Ὀθωμανὸν ναύαρχον Καδὴρ Βέην.— Οὗτος συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ εἰς τὸ Διβάνι.— Ὁ Οὐζακὼφ πειθαναγκάζει τὸν Καδὴρ-Βέην, ἵνα πέμψωσιν εἰς Πάργαν φρουρὰν Ῥώσσων καὶ Τούρκων.— Παράπονα τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῆς κατοχῆς τῶν ναυάρχων. — Ἡ Ῥωσσικὴ σημαία ὑψόνεται ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας. — Ἡ Πάργα κηρύττεται δημοκρατικὴ πολιτεία ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Πύλης.— Τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης συνταχθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας ὑπὲρ τῶν τεσσάρων ἡμιανεξαρτήτων παραλίων πόλεων τῆς Ἠπείρου.— Κανονισμὸς περὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Πάργας.— Ὁ ἀντιπρόσωπος Ὀθωμανός.— Αἱ ῥᾳδιουργίαι τοῦ Ἀλῆ.—Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωαννίνων Μητροπολίτου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Παραμυθίας καὶ τοὺς Παργίους. — Αἱ ἀπαντήσεις πρὸς αὐτόν.— Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Παραμυθίας. — Ἡ εἰς Ἰωάννινα μετάβασις αὐτοῦ. — Ὁ τύραννος φυλακίζει τὸν ἐπίσκοπον. — Ἀποφυλακίζεται διὰ δόσεως χρημάτων ὁ ἐπίσκοπος.— Προσπάθεια τοῦ Ἀλῆ, ἵνα ἐκ νέου θέσῃ ὑπὸ τοὺς ὄνυχάς του τὸν ἐπίσκοπον. — Ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ ἐπισκόπου.— Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀβδουλὰχ-Βέη καὶ τῶν προὐχόντων τῆς Πρεβέζης πρὸς τοὺς Παργίους. — Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῆς Πάργας' — Οἱ Γάλλοι ἐκ νέου προστάται τῆς Πάργας.— Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ στρατάρχου Βερτιὲρ πρὸς τοὺς Παργίους.

Ἔχων δύο τρομεροὺς ἐχθροὺς ἵνα καταστρέψῃ ὁ Ἀλῆς, τοὺς Σουλιώτας, οἵτινες ὡς κεραυνοὶ ἐπέκειντο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ τὴν Πάργαν, ἥτις τὸν ἐστενοχώρει ὡς ἐφιάλτης, ταύτην ἐπεθύμει πρὸ πάντων ἵνα καθυποτάξῃ εἰς τὴν κυριαρχίαν του, ὅπως στερήσῃ καὶ τοὺς Σουλιώτας τοῦ κυριωτέρου καταφυγίου, καθόσον οὗτοι ἐκ τῆς Πάργας, ὡς εἴδομεν εἰς τὰ περὶ Σουλίου, ἐπρομηθεύοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ πολεμεῖν ἀναγκαῖα. Ἀποτυχὼν δὲ ὅπως διὰ τῆς ἀπειλῆς καὶ τῶν ὅπλων καταχτήσῃ τὴν Πάργαν, κατέφυγεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ χρυσοῦ. Γινώσκων ὅτι πᾶς Τοῦρκος, ἐστερημένος εὐγενῶν καὶ ὑψηλῶν αἰσθημάτων, ἄνευ καρδίας, ἄνευ πατριωτισμοῦ, ἄνευ φιλοτιμίας, ἀδιάφορος εἰς τὰ δεινὰ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος καὶ πατροπαραδότως ἀδιάλλακτος ἐχθρὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἶνε καὶ ἀργυρώνητος, δὲν ἐδυσκολεύθη ὁ ἀλιτήριος, ἵνα ὑποδουλώσῃ τὸν ὑποναύρχον Ὀθωμανὸν Καδὴρ Βέην, ὅπως συναινέσῃ, ἵνα ὁ Ἀλῆς καθέξῃ τὴν Πάρ-

γαν. Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν διέφθειρεν ὁ Ἀλῆς τὸν ὑποναύαρχον Καδὴρ-Βέην, ὥστε οὗτος, ἵνα λάβωσι καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Πύλης, ἐσυνηγόρησε παρ' αὐτῇ ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ, εἰπών· «εἶνε ἀνάγκη, »διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἵνα ὁ Ἀλῆ »Πασσᾶς κατάσχῃ τὴν Πάργαν, καταστᾶσαν φωλεὰν τῶν ἀνταρ»τῶν καὶ τῶν κλεπτῶν Ἑλλήνων (α). Ὁ Ἀσλὰν Ἀλῆς εἶνε ὁ μό»νος ἄξιος, ἵνα καταπνίξῃ ἐν ἀκαρεῖ πᾶν κίνημα ἐπαναστατικὸν »εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.» Ἔγραψε ταῦτα ὁ Καδὴρ-Βέης εἰς τὴν Πύλην καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν τῶν Παργίων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων οὐ μόνον δὲν συνεμερίζετο ἡ Πύλη τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις τοῦ ὑπαλλήλου της, καθόσον ὑπέβλεπε τὸν Ἀλῆν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδύνατο ἤδη αὕτη μόνη ἵνα διαθέσῃ κατὰ βούλησίν της περὶ τῆς τύχης τῶν Παργίων, ὡς διέθεσε μετὰ ταῦτα περὶ αὐτῆς αὐθαίρετος καὶ ἀντίχριστος πολιτικὴ Χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ω τ ά τ η ς κ υ β ε ρ ν ή σ ε ω ς ! ! ! Ἡ Πύλη εἶχε καὶ σύμμαχον, καὶ ὁ σύμμαχος οὗτος τῆς Πύλης ἔτυχε κατ' εὐτυχίαν Χριστιανός.

Ἀπελθόντες εἰς τὴν Μεσόγειον οἱ δύο ναύαρχοι πρὸς καταδίωξιν τῶν Γάλλων εἶχον ἐντολὴν νὰ ἐνεργήσωσιν ἐκ συμφώνου πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Ὅθεν ἀπῃτεῖτο καὶ τοῦ Οὐζακὼφ ἡ συγκατάθεσις, ὅπως ὁ Ἀλῆς κατάσχῃ τὴν Πάργαν. Καὶ τοῦτον λοιπὸν τὸν ναύαρχον ἐπροσπάθησεν ὁ Ἀλῆς ἵνα διαφθείρῃ διὰ τοῦ χρυσίου. Πλὴν ὁ Οὐζακὼφ, ναύαρχος τῆς Ῥωσσίας, δὲν ἦτο Καδὴρ-Βέης, ναύαρχος τῆς Τουρκίας. . . . Ὁ φιλάνθρωπος Οὐζακὼφ ἀφ' ἑνὸς πληροφορη-

(α) Τῷ ὄντι ὀλίγον πρότερον καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ μετ' αὐτὴν πολλοὶ ὁπλαρχηγοὶ Ἕλληνες εἶχον, ὡς εἴδομεν, καταφύγιον τὴν ἐλευθέραν Πάργαν, οἷος ὁ Ἴσκος ἐκ Βάλτου, ὁ Ἀκαρνὰν Δράκος Γρίβας καὶ Μαυρομμάτης, ὁ Στράτος ἐκ Βάλτου, ὁ Κατζικογιάννης Ἀκαρνὰν καὶ ἕτεροι διαχείμαζον εἰς Πάργαν, καὶ τὸ ἔαρ ἐξήρχοντο κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως, ὁτὲ ὡς ἁρματωλοὶ, ὁτὲ ὡς κλέπται.

θεὶς παρὰ τοῦ διερμηνέως παρ' αὐτῷ πατριώτου Ἑπτανησίου Γεωργίου Παλατίνου, τοῦ κόμητος Μοκενίγγου καὶ τοῦ προξένου Μπενάκη περὶ τῶν καταχθονίων σκοπῶν τοῦ τυράννου 'Αλῆ, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰς τρομερὰς σφαγὰς τῶν κατοίκων τῆς προσφάτως παρ' αὐτοῦ πυρποληθείσης Πρεβέζης ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, μετ' ἀγανακτήσεως ἀποῤῥίπτει τὰς προτάσεις τοῦ τε 'Αλῆ καὶ τοῦ συναδέλφου του Καδὴρ-Βέη, (εἰ καὶ ὁ πονηρὸς Ἀλβανὸς κατώρθωσε πρὸ τῶν ῥηθεισῶν πληροφοριῶν ἵν' ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ Ῥώσσου ναυάρχου ἐγκύκλιόν τινα, ἀφορῶσαν τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Ἕλληνας! ὡς θέλομεν ἰδεῖ πραγματευόμενοι περὶ Ἀλῆ) καὶ πειθαναγκάζει τοῦτον, ἵνα ἐκ συμφώνου πέμψωσιν εἰς Πάργαν μικτὴν φρουρὰν Ῥώσσων καὶ Τούρκων. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀλῆς παρεπονέθη κατὰ τῆς μελετωμένης κατοχῆς τῶν ναυάρχων. Τὴν οἱονεὶ διαμαρτύρησιν ταύτην τοῦ τυράννου ὡς ὑποψίαν κατ' αὐτοῦ περὶ αἰφνιδίας καταχτήσεως τῆς Πάργας ἐκλαβὼν ὁ οἰκτείρων ταύτην Οὐζακὼφ, καὶ τὴν σύμπνοιαν τούτου μετὰ τοῦ συναδέλφου του γινώσκων, ἐφοβήθη μὴ, ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, κατάσχωσιν οἱ Τοῦρκοι τὴν Πάργαν, διὸ ὁ ναύαρχος Ῥῶσσος, φρονίμως καὶ χριστιανικῶς σκεφθεὶς καὶ ἐνεργήσας προκατέλαβεν ὑψώσας ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας τὴν σημαίαν τοῦ αὐτοκράτορός του καὶ διεκήρυξεν ὅτι «Μέχρις οὗ συνεννοηθῶσι καὶ ἀποφασίσωσιν οἱ δύο σύμμαχοι αὐτοκράτορες τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Τουρκίας περὶ τῆς τύχης τῆς Πάργας, αὕτη διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας.» Ἑκὼν ἄκων ὁ ναύαρχος τῆς Τουρκίας παρεδέχθη τὴν ἀμετάκλητον ἀπόφασιν τοῦ ναυάρχου τῆς Ῥωσσίας καὶ ἤδη ἡ σημαία τοῦ αὐτοκράτορος ἐκυμάτιζεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Πάργας.

Ἡ παρὰ τῶν Ῥώσσων κατοχὴ τῆς Πάργας κατέστησεν ἔξω φρενῶν τὸν τύραννον 'Αλῆν καὶ ἐξηνέμωσε τὰς βδελυρὰς αὐτοῦ ἐλπίδας περὶ καταχτήσεως αὐτῆς. Ἐβλασφήμησεν ὡς ἄθεος κακοῦργος Θεὸν καὶ ἀνθρώπους. 'Αφρίζων καὶ λυσσῶν κατηρᾶτο ἐνώπιον τῶν αὐλικῶν του τὸν Σουλτάνον, συμμαχήσαντα μετὰ τῶν ἀπίστων Μοσκοβιτῶν. Ἐξήμεσεν ἀναθέματα καὶ ἀτίμους ὕβρεις κατὰ τῆς Βαλιδὲ-σουλτάνας, τεκούσης ἄνανδρον υἱόν. Ὡς μαινόμενος

περιεφέρετο ἐντὸς τοῦ παλατίου ἀπὸ θαλάμου εἰς θάλαμον ἀναλογιζόμενος τὴν χαρὰν καὶ τὸ θράσος τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀποτυχίας. «Χαίρουνται καὶ γελοῦν τώρα μαζή μου οἱ κερατάδες» ἔλεγε μὲ δάκρυα λύσσης. Ἀλλ' ὅλως ἐμβρόντητος ἔμεινεν ὁ αἱμοχαρὴς Ἀλβανὸς, μαθὼν τὴν μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Πύλης συνθήκην τοῦ 1800, δι' ἧς τέσσαρες παράλιοι πόλεις τῆς Ἠπείρου ἐκηρύττοντο Δημοκρατικαὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Πύλης. Διὰ τῆς εἰρημένης συνθήκης οὐ μόνον ἀπεκλείετο διὰ παντὸς τῆς Πάργας, ἀλλ' ἠναγκάζετο ἵνα ἐγκαταλείψῃ καὶ τὴν Πρέβεζαν, ἣν κατέκτησε διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ μετὰ τὴν χύσιν τόσου αἵματος χριστιανικοῦ.

Τῇ 21 Μαρτίου 1800 συνωμολογήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει συνθήκη μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις ἐπεκυρώθη μετ' οὐ πολὺ καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, καὶ δι' αὐτῆς ἡ Ἑπτάνησος διεκηρύχθη Δημοκρατικὴ πολιτεία. Ἡ Ῥωσσία λαβοῦσα ἤδη ὑπὸ τὴν προστασίαν της τὴν ἐποφθαλμουμένην ὑπὸ τοῦ γυπὸς Ἀλῆ Πάργαν, συμπάσχουσα εἰς τὰ ἀκαταλόγιστα δεινὰ τῶν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Ἠπείρου, καὶ ἰδίως τῆς Πρεβέζης, Χριστιανῶν, ὤφειλεν ἵνα σκεφθῇ καὶ περὶ τῆς τύχης αὐτῶν κατ' εὐαγγελικὸν καθῆκον ὡς ἀληθὴς Χριστιανὴ, καθόσον καὶ ἠδύνατο ἵνα ἐπιτύχῃ ὑπὲρ αὐτῶν ὅ,τι καλὸν ἐβούλετο, διότι ἡ Πύλη ἀνοίξασα τῇ Ῥωσσίᾳ ἤδη τὰς πύλας τοῦ Εὐξείνου πόντου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, δὲν ἠδύνατο ἵνα ἀρνηθῇ εἰς ἰσχυρὸν σύμμαχον παραχωρήσεις νομίμους ὑπέρ τινων καταπιεζομένων ὁμοθρήσκων αὐτοῦ, μηδέποτε ὑποκυψάντων εἰς βαρβάρους νόμους καὶ ἔκπαλαι εἰθισμένων ἵνα πολιτεύωνται μὲ χριστιανικοὺς νόμους. Ἡ Ῥωσσία προνόμια, οἷα ἔμελλεν ἵνα αἰτήσῃ ἀπὸ τὴν Πύλην ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τούτων, ᾔτησεν ἄλλοτε καὶ ἐπέτυχε παρ' αὐτῆς ὑπὲρ τῶν Μολδοβλάχων. Διὸ καὶ διὰ τῆς εἰρημένης συνθήκης παραχωροῦνται εἰς τὰς πρώην Ἐνετικὰς κτήσεις, δηλ. εἰς τὴν Πάργαν, τὴν Πρέβεζαν, τὴν Βόνιτσαν καὶ εἰς τὸ Βουθρωτὸν, τὰ ἑξῆς προνόμια·

«Α'.) Αἱ πόλεις τῆς Πρεβέζης, τῆς Πάργας, τῆς Βονίτσης καὶ τοῦ Βουθρωτοῦ, κείμεναι εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ πρώην ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἐνετικὴν Ἀριστοκρατίαν, θέλουσι τοῦ λοιποῦ ἀποτελέσει μέρος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὴν μ' ὅλας ὁμοῦ τὰς ἐξαρτήσεις αὐτῶν καὶ προικισμοὺς, ἐπειδὴ γειτνιάζουσι μὲ τὴν Ἀλβανίαν. Οἱ δὲ κάτοικοι τῶν εἰρημένων πόλεων καὶ τῶν περιοχῶν αὐτῶν, ὅσοι πρεσβεύουσι τὸν Χριστιανισμὸν, θέλουσι διατηρήσει, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, τὰ αὐτὰ προνόμια, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης, ὅσα ἐπικρατοῦσι προνόμια εἰς τὰς Ἡγεμονίας τῆς τε Μολδαυίας καὶ Βλαχίας, ἐν αἷς πρεσβεύεται ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία. Ἐπίσης δὲν θέλουσιν ὑποκύψει εἰς οὐδεμίαν καινοφανῆ μεταβολὴν αἱ συνήθειαι τῶν κατοίκων, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ ποινικὰς δικονομίας καὶ ἀφορῶσαι τὰς ἰδιοκτησίας καὶ τὴν τάξιν τῶν κληρονομικῶν διαδοχῶν, ὅ ἐστι, οἱ κάτοικοι θέλουσιν κυβερνᾶσθαι διὰ ἐγχωρίων νόμων καὶ ἐπιτοπίων ἀρχῶν. Θέλει ἐξακολουθεῖ καὶ τοῦ λοιποῦ ἵνα ἦνε ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὅπως γίνωνται ἰδιοκτῆται ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τῶν εἰρημένων χωρῶν, ἢ ὅπως ἐγκαταστηθῶσιν ἐν αὐταῖς ὡς κάτοικοι, ἢ ὅπως ἐκτελῶσιν ἐν αὐταῖς τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν. Ἰσχύει καὶ ἐν ταῖς χώραις ταύταις ὁ ἐν ἰσχύϊ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις Μολδαυΐας καὶ Βλαχίας νόμος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δεσπόζει τὰς εἰρημένας πόλεις, θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα, ἵνα πέμπῃ διοικητήν τινα Ὀθωμανὸν τὴν θρησκείαν, ὅστις θέλει συμφώνως μὲ τοὺς προεστῶτας συλλέγει τὸν εἰς τὸ τρίτον ἄρθρον ὁρισθησόμενον φόρον.

« Β'.) Ἐπειδὴ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὑπόσχεται ἵνα διατηρήσῃ (ὡς διετηρήθη καὶ μέχρι τοῦδε) πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν τῶν ὑπηκόων κοτοίκων τῶν εἰρημένων χωρῶν, δίδει καὶ τὸ δικαίωμα εἰς αὐτοὺς ἵνα ἐπι-

σκευάσωσι τὰς ἐκκλησίας, οἰκοδομῶσι νέας καὶ σημαίνωσι τοὺς κώδωνας τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεπηρεάστως.

« Γ'.) Σύμφωνα μὲ τὰ γενναῖα καὶ εὐεργετικὰ πρὸς τοὺς ὑπηκόους αἰσθήματα τῆς ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐξαιρέτως ἕνεκα τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς ὅπως εὐχαριστήσῃ καὶ εὐημερήσῃ τοὺς ἄνω εἰρημένους ῥαγιάδες, οἵτινες πρώτην φορὰν ἤδη ὑποτάσσονται εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, αὕτη δὲν θέλει ἐπιβάλει εἰς αὐτοὺς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Πρέβεζαν, τὴν Πάργαν, τὴν Βόνιτσαν καὶ τὸ Βουθρωτὸν καὶ τὰς ἐξαρτήσεις τούτων, εἰ μὴ μετριώτατον φόρον, δηλ. τὸν φόρον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἔδιδον καὶ εἰς τὴν Ἐνετικὴν Ἀριστοκρατίαν ».

Συνεπείᾳ τῶν εἰρημένων παραχωρήσεων καὶ διατάξεων, συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀβδουλὰχ Βέη διορισθέντος ὑπὸ τῆς Πύλης διοικητοῦ τῶν εἰρημένων πόλεων, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Γονέμη ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑπτανησιακῆς Δημοκρατίας ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνταγμα κανονίζον τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῶν ἐν Ἠπείρῳ Δημοκρατικῶν πόλεων. Διὰ τοῦ κανονισμοῦ τούτου τοῦ νέου συντάγματος παρεχωρεῖτο τὸ δικαίωμα εἰς τὸν Ἀβδουλὰχ Βέην, (τὸν μέλλοντα νὰ ἑδρεύσῃ εἰς Πρέβεζαν), ἵνα ἀποστείλῃ ἕνα μόνον ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ εἰς Πάργαν Ὀθωμανόν. Οἱ Πάργιοι ἐσεβάσθησαν τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν καὶ ἐδέχθησαν φρούραρχον Ὀθωμανόν, δόντες αὐτῷ καὶ φρουρὰν συγκειμένην ἐκ πολιτῶν Παργίων.

Συνεπείᾳ τῆς εἰρημένης συνθήκης τῶν διατάξεων καὶ τῶν νέων συμβάσεων περὶ συντάγματος μεταξὺ τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Πύλης καὶ τῆς Ἑπτανησιακῆς Δημοκρατίας, ἀπεστάλη εἰς Πρέβεζαν, ὁ γενικὸς Βοϊβόδας τῶν τεσσάρων πόλεων Ἀβδουχὰχ Βέης, ὅστις ἅμα φθάσας ἐκεῖσε, ἔπεμψεν εἰς τὴν Πάργαν ἀντιπρόσωπόν του τὸν Βυζάντιον Ἀλῆ Ἀγᾶν, τὸν ὁποῖον ὑπεδέχθησαν οἱ Πάργιοι. Συνεπείᾳ τῆς εἰς Πρέβεζαν ἐλεύσεως τοῦ Ἀβδουλὰχ Βέη ἀπεσύρθη ἐκεῖθεν ὁ Ἀλῆς ὀμώσας ἐκδίκησιν καθ' ἁπάντων τῶν συμβαλλομένων ὡς καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀθώου καὶ ἀγαθοῦ Ἀβδουλὰχ Βέη, ἣν καὶ ἐπραγματίωσεν ὁ κακοῦργος μετ' οὐ πολὺ ὡς θέ-

λομεν ἰδεῖ πραγματευόμενοι περὶ αὐτοῦ. Μὴ δυνάμενος δὲ ἤδη ἵνα κατὰ τῆς Πάργας πραγματιώσῃ τὰ σχέδιά του, παρεσκευάσθη κατὰ τῶν γειτόνων αὐτῆς Σουλιωτῶν. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν τῷ 1800 ὡς εἴδομεν εἰς τὰ περὶ Σουλίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Πάργα ἦτο τὸ μόνον καταφύγιον τῶν γενναίων ἡρώων τοῦ ἐνδόξου Σουλίου, ἐπειδὴ αὕτη οὐκ ἐπαύσατο χορηγεῖν εἰς τοὺς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος καὶ ἀνεξαρτησίας ἀγωνιζομένους Σουλιώτας πᾶσαν ἐφικτὴν βοήθειαν καὶ περίθαλψιν, ἔδραξεν ὁ ἀδιάλλακτος οὗτος ἐχθρὸς αὐτῆς τὴν ἀφορμὴν ταύτην, ἵνα τὴν ἐνοχοποιήσῃ ἀπέναντι τῆς Πύλης. Καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν ἐνοχὴν ταύτην ἐπίσημον διατάττει κατ' ἀρχὰς τὸν Μητροπολίτην τῶν Ἰωαννίνων ἵνα γράψῃ πρὸς τὸν ἐν Παραμυθίᾳ συνάδελφον ἐπίσκοπον, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγοντο ἤδη οἱ Πάργιοι, ὅπως ἀποτρέψῃ τούτους τοῦ χορηγεῖν τοῖς Σουλιώταις πᾶσαν βοηθείαν. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχιερέως πρὸς τὸν ἐπίσκοπον καὶ πρὸς τοὺς Παργίους καὶ ἡ τούτων πρὸς αὐτὸν ἀπάντησις.

«Πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Παραμυθίας.

«Θεοφιλέστατε Ἐπίσκοπε Παραμυθίας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ κὺρ Χρύσανθε, χάρις εἴη σοὶ τῇ θεοφιλίᾳ καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

«Φαίνεται ὅτι οἱ ἐπαρχιῶταί σου Παργινοὶ ἔχασαν τὸν νοῦν τους, καὶ δὲν ἠξεύρουν τί κάμνουν· ὅθεν ἰδοὺ ὁποῦ τοὺς γράφω διὰ νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας, καὶ νὰ μὴ τοὺς βοηθοῦν οὔτε μὲ ἀνθρώπους, οὔτε μὲ μπαρούτια (πυρίτιδα), οὔτε μὲ ζαϊρέδες (ζωοτροφίας). Νὰ τοὺς συμβουλεύσῃς καὶ ἡ θεοφιλία σου, καθὼς τοὺς γράφω, διότι ὕστερον ὅ,τι ἀκολουθήσῃ, ἂς ὄψωνται οἱ ἴδιοι. Μοῦ κακοφαίνεται ὅμως, ὁποῦ κοντὰ εἰς αὐτοὺς θὰ κακοπαθαίνῃς ὕστερον καὶ ἡ θεοφιλία σου.

«Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετὰ σοῦ.

«Ἐν Ἰωαννίνοις 5 Ἰουλίου 1801.

«Ὁ Ἰωαννίνων Ἱερόθεος καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός.»

Ἐν τῇ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Παραμυθίας ἐπιστολῇ ἐμπεριείχετο καὶ ἑτέρα τοῦ τῶν Ἰωαννίνων Μητροπολίτου πρὸς τοὺς Παργίους, ἐν τῇ ὁποίᾳ φαίνεται ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐγγράφως τε καὶ προφορικῶς συνεβούλευσεν ὁ Μητροπολίτης Ἱερόθεος τοὺς Παργίους περὶ τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου, πλὴν δὲν εἰσηκούσθη. Ἅπασαι δὲ αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ὑπηγορεύθησαν τῷ Ἱεροθέῳ ὑπὸ τοῦ τυράννου. Ἰδοὺ ἡ πρὸς τοὺς Παργίους ἐπιστολὴ αὐτοῦ.

«Εὐγενεῖς προεστῶτες καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες κάτοικοι τῆς Πάργας σᾶς εὔχομαι καὶ σᾶς εὐλογῶ πατρικῶς.

«Ἕνας καλὸς καὶ ἄγρυπνος ποιμὴν χρεωστεῖ νὰ προφυλάττῃ πάντοτε τὰ πρόβατά του ἀπὸ κρημνοὺς, βράχους καὶ ἄγρια θηρία, καὶ τότε τὰ κερδίζει καὶ τὰ χαίρεται. Ὅθεν καὶ ἐγὼ ὡς καλὸς ποιμὴν τῶν λογικῶν μου προβάτων χρεωστῶ νὰ προφυλάττω αὐτὰ πάντοτε ἀπὸ πᾶσαν βλάβην καὶ ἀπώλειαν. Καὶ ἄλλοτε σᾶς ἔγραψα καὶ προφορικῶς, ὅταν ἐπέρασα ἀπὸ τὴν πατρίδα σας, σᾶς ὡμίλησα καὶ σᾶς ἐσυμβούλευσα πνευματικῶς καὶ πατρικῶς διὰ νὰ τραβήξετε χέρι ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας, καὶ νὰ μὴ τοὺς δίδετε καμμίαν βοήθειαν, οὔτε εἰς τὸν τόπον σας νὰ τοὺς δεχθῆτε, ἐπειδὴ εἶναι κακοῦργοι καὶ φερμανλίδες (ἀποκεκηρυγμένοι) ἀπὸ τὸ Δοβλέτι, καὶ ὅποιος δέχεται τοιούτους ἀνθρώπους, πίπτει καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἰδίαν ὀργὴν τοῦ Ὑψηλοῦ Δοβλετίου, καὶ εἰς τὸ τέλος ἀφανίζεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Σεῖς ὅμως εἴτε ἀπὸ ἀνοησίαν σας, εἴτε ἀπὸ ἰσχυρογνωμίαν σας, εἴτε ἀπὸ ξένας κακὰς συμβουλὰς παρακινούμενοι, δὲν ἐδώσατε ποτὲ ἀκρόασιν καὶ κλίσιν εἰς τὰς πατρικὰς καὶ σωτηριώδεις διὰ τὴν πατρίδα σας νουθεσίας μου, ἀλλ' ἀκούετε, ὡς μανθάνω, τὰς συμβουλὰς τοῦ Περραιβοῦ, ὁ ὁποῖος σᾶς ἀπατᾷ, καὶ δὲν ἠξεύρετε ὅτι αὐτὸς μὲ κάποιον Ῥῆγα Θεσσαλὸν καὶ μὲ ἄλλους μερικοὺς παρομοίους λογιωτάτους (α) συνεν-

(α) Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀοίδιμος Ῥῆγος ἐχρημάτι-

νοημένοι καὶ μὲ τοὺς Φραντζέζους ἐσκόπευον νὰ κάμουν ἐπαναστάσεις κατὰ τοῦ κραταιοτάτου Σουλτάνου. Ἀλλ' ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς τοὺς ἐπαίδευσε κατὰ τὰς πράξεις των μὲ τὸν θάνατον (α), ὅπου τοὺς ἔπρεπε, μόνος δὲ ὁ Περραιβὸς ἐσώθη διὰ τὰς ἰδικάς σας ἁμαρτίας! Λοιπὸν, ἂν θέλετε τὴν σωτηρίαν καὶ εὐτυχίαν σας, τραβᾶτε χέρι, ὡς προεῖπα, ἀπὸ τὴν φιλίαν τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ζητήσατε, ὄχι τὰς συμβουλὰς τοῦ Περραιβοῦ καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ τὸ γλληγορώτερον τὴν χάριν καὶ τὴν σκέπην τοῦ Ὑψηλοτάτου Βεζύρη, τὴν ὁποίαν ἐλπίζω νὰ τὴν λάβετε, ἐπειδὴ, ὅταν ἴδω τὴν μετάνοιάν σας, θέλει προσπέσω εἰς τὰ γόνατά του, νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ συγχωρέσῃ τὰ ἀπερασμένα σφάλματά σας, ὁποῦ ἀρνηθήκατε τὴν συμφωνίαν, ὁποῦ ἐκάμετε μὲ τὴν ὑψηλότητά του εἰς Πρέβεζαν, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὁποῦ δὲν θὰ πέσῃ κάτω ὁ ῥιτζάς μου (ἡ παράκλησις). Ἂν ὅμως μείνητε ἀμετανόητοι, καθὼς ἕως τώρα, τότε ὁ Θεὸς μέλλει νὰ σᾶς παιδεύσῃ διὰ τὴν παρακοήν σας, καὶ τὸ κρῖμα τῶν φαμελιῶν σας ἂς ἦναι εἰς τὸν λαιμόν σας καὶ εἰς τοῦτον καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ἐγὼ ἔκαμα τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ πατρικὸν χρέος· ὅθεν δὲν πρέπει νὰ σᾶς μείνῃ κανὲν παράπονον ἐναντίον μου, καὶ ὑγειαίνετε.

Ἐν Ἰωαννίνοις 5 Ἰουλίου 1801.

Ἱερόθεος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων
καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης σας.

Οὐ μόνον οἱ Πάργιοι δὲν ἔδιδον ἀκρόασιν εἰς τὰς προτροπὰς καὶ νουθεσίας τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλ' οὔτε ὁ ἄξιος λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου Χρύσανθος ἐπίσκοπος τῶν Παργίων. Ὁ γενναῖος οὗτος

σεν ὑφηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ τῆς δουλείας τῆς Ἑλλάδος.

(α) Ἐννοεῖ βεβαίως ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἐκ στόματος Ἕλληνος Ἀρχιερέως τοιαύτη βλάσφημος ἔκφρασις κατὰ τοῦ Μάρτυρος ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος δὲν ἐξῆλθεν, εἰμὴ ἐξ ἀνάγκης.

ἐπίσκοπος ἐμπνεόμενος ὑπὸ ἀκραιφνῶν Χριστιανικῶν αἰσθημάτων ἐθυσίασεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ποιμνίου του τοὺς εἰς χεῖρας τοῦ τυράννου εὑρεθέντας συγγενεῖς του, καὶ μικροῦ ἐδέησεν ἵνα καὶ τὴν ἰδίαν του ζωὴν ἀπολέσῃ διὰ μιαιφόνου χειρός. Οὗτος εἰς μὲν τὸν Μητροπολίτην καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον τύραννον ἔγραφεν ὅτι δὲν ἔπαυε συμβουλεύων τοὺς Παργίους, ἵνα ὑπακούσωσιν εἰς τὸν Βεζύρην, εἰς τούτους δὲ ἔλεγεν ὅτι καὶ Χριστιανικὸν χρέος ἦτο νὰ συνδράμωσι τοὺς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνιζομένους ἀδελφοὺς καὶ εἰς τὸν ἐχθρὸν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ποτὲ νὰ μὴν ὑπακούσωσιν. Ὑπὸ τοιούτων Χριστιανικῶν παραινέσεων ἐμπνεόμενοι οἱ Πάργιοι ἔγραψαν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἱερόθεον τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

« Πανιερώτατε Μητροπολίτα
Υἱϊκῶς Σᾶς προσκυνοῦμεν

« Τὴν σεβαστὴν ἐπιστολήν σας ἐλάβομεν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ ἐκαταλάβαμεν. Ἠθέλαμεν βεβαίως παραδεχθῆ καὶ ἀκολουθήσει τὰς συμβουλάς σας, ἐὰν αὗται ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὰς περιστάσεις καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος. Ὀρθὴ τῷ ὄντι καὶ κατάλληλος ἡ παραβολὴ τοῦ ποιμένος, τὴν ὁποίαν μᾶς προτείνετε, ἀλλ' ὅταν κατὰ δυστυχίαν ὁ ποιμὴν πάσχῃ ὀφθαλμίαν καὶ βραδυποδίαν, πῶς δύναται τότε, Πανιερώτατε, νὰ προφυλάξῃ τὰ πρόβατά του ἀπὸ τοὺς κρημνοὺς καὶ τοὺς βράχους, καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία; Μᾶς συμβουλεύετε νὰ μὴ δεχθῶμεν εἰς τὸν τόπον μας τοὺς Σουλιώτας, οὔτε νὰ τοὺς βοηθήσωμεν, ὄντας κακούργους, ὡς λέγετε καὶ ἀποκεκηρυγμένους ὑπὸ τοῦ Δοβλετίου. Ἡμεῖς οὔτε συμμαχίαν ἔχομεν μ' αὐτοὺς οὔτε μυστικήν τινὰ ἑταιρίαν. Τοὺς δεχόμεθα εἰς τὴν πατρίδα μας ὄχι ὡς κακούργους καὶ φερμανλίδας, ἀλλ' ὡς ὑπερμάχους τῆς θρησκείας καὶ ὑπηκόους φορολογουμένους τοῦ Σουλτάνου, πρὸς τοὺς ὁποίους πωλοῦντες τὰ προϊόντα τοῦ τόπου μας ὠφελούμεθα. Τὸ αὐτὸ σύστημα διατηροῦμεν ἔκπαλαι καὶ

τώρα μὲ ὅλους τοὺς λοιποὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους εἴτε Τούρκους, εἴτε Χριστιανούς, διότι δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ ποριζώμεθα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

« Καὶ ἡμᾶς ἀδικεῖτε, Πανιερώτατε, καὶ τὸν Περραιβὸν συκοφαντεῖτε λέγοντες, ὅτι ἀκολουθοῦμεν αὐτοῦ καὶ ὄχι τῆς Πανιερότητός σας τὰς συμβουλάς. Βεβαιωθῆτε ὅτι καὶ ἡμεῖς πάντες γνωρίζομεν τῆς πατρίδος τὰ συμφέροντα καὶ ὁ Περραιβὸς τὰ αὐτὰ αἰσθήματα τρέφει. Ὅθεν οὔτε αὐτὸς ἡμᾶς ἀπατᾷ, οὔτε ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ πλανώμεθα. Τὸν κατακρίνετε πρὸς τούτοις, διότι συνέπραξε μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Ῥήγα, καὶ ἄλλων, ὡς λέγετε, λογιωτάτων ὁμογενῶν κατὰ τοῦ Σουλτάνου· ἡ κατάκρισις αὕτη εἶναι ἀντίχριστος, νομίζομεν, διότι ὁ ἴδιος Ἰησοῦς Χριςὸς μᾶς διδάσκει τρανότατα, λέγων, « Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ». Τίς ἄρα φιλόχριστος καὶ φιλόπατρις τολμᾷ ἔπειτα ἀπὸ τὸ θεῖον τοῦτο ἀξίωμα νὰ καταδικάσῃ τὰς πράξεις τοῦ ἀοιδίμου Ῥήγα καὶ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ; Οὔτε τῆς παρούσης ἐποχῆς, οὔτε τῆς ἰδικῆς μας δυνάμεως ἔργον εἶναι, Πανιερώτατε, νὰ κρίνωμεν τὰ ἐμβριθῆ αἰσθήματα αὐτῶν. Ταῦτα εἰς ἄλλας περιστάσεις ἡ ἀμερόληπτος τοῦ ἔθνους ἱστορία μέλλει νὰ ἐξιχνιάσῃ, καὶ ἡ ἐπερχομένη γενεὰ νὰ κρίνῃ περὶ τῶν πράξεών των.

« Καὶ ἡμεῖς ὄντες ὀπαδοὶ πάντοτε καὶ ἐκτελεσταὶ τοῦ μνησθέντος θείου ἀξιώματος, σᾶς ἀπαλλάττομεν, Πανιερώτατε, εἰς τὸ ἑξῆς ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν ὑψηλότατον Βεζύρην μεσιτείαν καὶ ἱκεσίαν ὡς μᾶς ὑπόσχεσθε, διότι εἰς ἡμᾶς ἀρκεῖ ἡ σκέπη καὶ ἡ εὔνοια τοῦ ὑψηλοῦ καὶ κραταιοῦ Δοβλετίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου τὴν προστασίαν μᾶς ἔθεσεν ἡ συνθήκη τοῦ 1800, καὶ τὴν ὁποίαν σεβόμεθα εἰλικρινῶς, καὶ εὐχόμενοι ὑπὲρ τῆς μακροβιότητος τῆς αὐτοῦ Μεγαλειότητος δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θέλει μᾶς προστατεύσῃ ὡς πιστοὺς ὑπηκόους καὶ εὐπειθῆ τέκνα αὐτῆς.

« Ἐν τοσούτῳ εὐγνωμονοῦντες ὑμᾶς Πανιερώτατε, διὰ

τὰς πνευματικὰς καὶ πατρικὰς πρὸς ἡμᾶς συμβουλάς σας ὑποσημειούμεθα μὲ βαθύτατον σέβας.

« Τῆς Ὑμετέρας Πανιερότητος
« τέκνα ἐν Χριστῷ εὐπειθῆ.

Πάργᾳ 10 Ἰουλίου 1801.
« Οἱ προεστῶτες καὶ ἅπας ὁ λαὸς τῆς Πάργας».

Τὴν ἀπάντησιν τῶν Παργίων λαβὼν ὁ Ἱερόθεος, ἔσπευσε νὰ τὴν καθυποβάλῃ τῷ Ἀλῇ, ὅπως ἀπαλλαχθῇ πάσης εὐθύνης. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἀλῆς αὐτὴν ἐξεμάνη. Μὴ δυνάμενος δὲ κατὰ τῶν Παργίων, διέχυσε τὴν λύσσαν του κατὰ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις εὑρεθέντων συγγενῶν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Πάργας Χρυσάνθου. Ἔρριψεν εἰς σκοτεινὴν εἱρκτὴν τὴν μητέρα του, δύο ἀδελφοὺς καὶ δύο τοῦ ἐπισκόπου ἀδελφὰς μετὰ τῶν συζύγων των. Ἐκ τῶν ἀθώων τούτων θυμάτων ἡ μὲν μήτηρ καὶ εἷς ἀδελφὸς τοῦ Χρυσάνθου μετὰ πεντάμηνον τρομερὰν στρέβλωσιν ἀπεβίωσαν ἐν τῇ σκοτεινῇ τῶν Ἰωαννίνων εἱρκτῇ, οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ ἓν ἔτος διὰ ὑπερόγκου χρηματικῆς προσφορᾶς εἶδον τὸ φῶς! Ἅπασαι αἱ συμφοραὶ αὗται δὲν ἐκλόνισαν τὰ γενναῖα αἰσθήματα τοῦ Χρυσάνθου, τοῦ γενναίου τούτου λειτουργοῦ τῆς θρησκείας καὶ ὑπερμάχου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διαμένων ἐν Πάργᾳ καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἀπέθνησκον ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ τυράννου, οὐκ ἐπαύσατο ἐμπνέων εἰς τοὺς Παργίους μῖσος ἀδιάλλακτον κατ' αὐτοῦ. Μὴ κορεσθεὶς ὁ Ἀλῆς, τὸ βδέλυγμα τῶν τυράννων, δι' ὅσων ἔπραξε κατὰ τῶν συγγενῶν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦτον ἐπιθυμῶν νὰ θέσῃ ὑπὸ τοὺς ὄνυχάς του, τῷ ἔγραψε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν.

«(Γ. Σ.) Ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν.

«Ὑμέτερε δουχατζὴ (εὐχέτα) δεσπότη τῆς Παραμυθίας.

Μετὰ τὸν χαιρετισμόν μου σὲ φανερόνω ὅτι ἐδῶ ἦρθεν ὁ Χασᾶν Ἀγᾶς Τσαπάρης (α) μὲ ἔκαμε ῥιτζὰ διὰ τεσένα

(α) Ὁ Ὀθωμανὸς οὗτος ἦτο σχετικὸς τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν ἐν Παραμυθίᾳ διαμονήν του.

καὶ ἐγὼ διὰ τὸ χατήρι του καὶ μαντὰμ ὁποῦ εἶχες εὑρεθῆ τζιράκι μου ὅλα τὰ σούτζια σου (τὰ σφάλματα) τὰ χάρισα, διὰ τοῦτο λαμβάνοντας τὸ παρόν μου δίχως ἄλλο καὶ δίχως κανένα σουμπεχὲ (ὑποψίαν) νὰ κινήσῃς καὶ νὰ ἔλθῃς ἐδῶ, ὅτι εἶσαι τζιράκι δικό μου καὶ σὲ ἀγαπῶ καλλίτερα ἀπ' ὅλους, μόνε μουτλὰχ (ἄνευ ἀναβολῆς) νὰ ἔλθῃς καὶ νὰ μὴ βάνῃς τίποτε εἰς τὸν νοῦν, καὶ ὄχι ἄλλο. Ὑγίαινε.

Ἰωάννινα 8 Μαρτίου 1802.

Ἐγνώριζεν ὁ ἐπίσκοπος ὁποῖος κίνδυνος ἐπερίμενεν αὐτὸν, εἰ μετέβαινεν εἰς Ἰωάννινα, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ σώσῃ τοὺς συγγενεῖς, ὑφιστάμενος ὁ ἴδιος ἅπασαν τὴν θηριωδίαν τοῦ τυράννου, μετέβη εἰς Ἰωάννινα, μὴ μεταβαλὼν φρόνημα. Παρουσιασθεὶς δὲ ἐνώπιον τοῦ τέρατος, παρεκάλεσεν αὐτὸν οὐχὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν συγγενῶν του. Ἀλλ' ὁ τύραννος οὐ μόνον τοὺς συγγενεῖς του δὲν ἀπέλυσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν γενναῖον ἐπίσκοπον ἔῤῥιψεν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐν ᾗ ἀπεβίωσεν ἡ μήτηρ του καὶ ὁ ἀδελφός του. Μόλις μετὰ δόσιν ὀκτὼ χιλιάδων γροσίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπελύθησαν τῆς φυλακῆς ὁ Χρύσανθος, ὡς καὶ οἱ συγγενεῖς του. Λαβὼν ὁ Ἀλῆς ὑπόσχεσιν παρὰ τοῦ Χρυσάνθου ὅτι τοῦ λοιποῦ οὗτος θέλει συνεργήσῃ ὑπὲρ τῶν σκοπῶν του, τὸν ἔπεμψεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, δοὺς αὐτῷ καὶ τὴν ἀκόλουθον διαταγὴν πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας.

«(Γ. Σ.) Προσταγὴ ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Δουχατζῆ μου Δεσπότου τῆς Παραμυθίας.

«Ἀληθινὰ ποῦ εἶχα κακιώσῃ τοῦ δεσπότου σας, διὰ κάποιαις αἰτίαις, ὅμως ἐβεβαιώθηκα ὁποῦ δὲν εἶχε φταίξιμο, διὰ τοῦτο καὶ πάλιν τὸν ξανάλαβα εἰς τὸ ναζάρη μου (εὔνοιαν) μὲ τὸ νὰ ἦναι τζιράκη μου· καὶ σεῖς ὅλοι ἔτζη νὰ τὸν ξέρετε καὶ νὰ τὸν ἔχετε καθὼς καὶ προτήτερα καὶ καλλιότερα καὶ κανένας μανὲς 'ς τὴν δουλιά

του νὰ μὴ τοῦ γίνεται, μὸν ὅσον μπορεῖτε μουσαντὲ (βοήθεια) νὰ τοῦ κάμετε, καθὼς εἶναι 'ς τὴν θρησκείαν σας καὶ διὰ τὸ χατῆρι μου μὲ τὸ νὰ ἦναι δουχατζῆς μου καὶ τζηράκη μου. Ἐξάπαντος!

»Ἰωάννινα 22 Μαρτίου 1802.

Οὐδεμίαν χρῆσιν τῆς προσταγῆς τοῦ τυράννου ἐποίησεν ὁ Χρύσανθος φθάσας εἰς Πάργαν, ἀλλ' ἤρχισεν ἀμέσως ἐπ' ἄμβωνος νὰ διδάσκῃ εἰς τοὺς Παργίους τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκείαν χρέη. Πληροφορηθεὶς ὁ Ἀλῆς περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἐπισκόπου πικρότατα μετενόησε, μὴ φονεύσας αὐτόν. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ τὸν θέσῃ ἐκ νέου ὑπὸ τοὺς ὄνυχάς του, τῷ ἔγραψε δι' ἐκτάκτου ταχυδρόμου τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν προσποιούμενος ἄγνοιαν τῆς διαγωγῆς του.

«(Τ. Σ.) Δουχατζή μου ἐπίσκοπε Παραμυθίας κὺρ Χρύσανθε.

«Μετὰ τὸν χαιρετισμόν μου σὲ φανερόνω ὅτι ἔμαθα ὁποῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Πάργαν ἦρθεν ἕνας ἄνθρωπος τοῦ Ἰμπραὶμ Πασσᾶ ἀπὸ τὸ Μπεράτι μὲ ἄσπρα· καὶ δὲν ξεύρω τί ἀνακατώματα πασχίζει νὰ κάμῃ καὶ γιὰ νὰ σηκώσῃ τὴν ἡσυχίαν τοῦ κόσμου· διὰ τοῦτο ἐσὺ, μαντὰμ καὶ εἶσαι δικός μου, γιὰ ὁποῦ σοῦ γράφω μὲ μαξοὺς (ἔκτακτον) ἄνθρωπόν μου, νὰ μοῦ φανερώσῃς ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ποιὰν ἡμέραν ἦρθεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ πῶς τὸν λένε καὶ διατὶ ἦρθεν, ὅλα αὐτὰ τὰ χαμπάρια νὰ μοῦ τὰ φανερώσῃς μὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπόν μου· καὶ ἀκόμα ἀγαποῦσα νὰ ἔρχουσουν ἐσὺ νὰ μὲ ἀνταμώσῃς κρυφὰ σὲ κανένα μέρος, χωρὶς νὰ σὲ ξεύρῃ κανένας, ὁποῦ σὲ ἔχω κουβένταις χρειαζούμεναις νὰ σὲ εἰπῶ· καὶ τὸ καλήτερον αὐτὸ εἶναι, ὁποῦ νὰ ἔρθῃς μόνος νὰ μοῦ τὰ φανερώσῃς καὶ εὐθὺς νὰ γυρίσῃς ὀπίσω· χάλα καὶ δὲν ἐρθῇς, νὰ μοῦ τὰ φανερώσῃς μὲ γράμμα σου· ὅλα αὐτά· καὶ ὑγίαινε·

»Ἰωάννινα 1 Ὀκτωμβρίου 1802.

Οὐ μόνον εἰς συνάντησιν τοῦ Ἀλῆ, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, τοῦ ἀφεύκτου θανάτου, δὲν μετέβη ὁ Χρύσανθος, ἀλλ' οὔτε ἀπαντήσεως ἠξίωσεν αὐτόν. Εἶπε μόνον εἰς τὸν γραμματοκομιστὴν προφορικῶς ὅτι μέλλει νὰ γράψῃ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν Βεζύρην. Ἀνεχώρησεν ὁ ταχυδρόμος ἄπρακτος. Ἐξηγριώθη ὁ Ἀλῆς κατὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Πάργας μὴ λαβὼν παρ' αὐτοῦ οὔτε ἀπάντησιν. Πλὴν κατ' αὐτοῦ μὴ δυνάμενος, ἐξεδικήθη κατὰ τῶν ἀθώων συγγενῶν του ῥίψας αὐτοὺς ἐκ νέου εἰς εἱρκτὴν, πρὸς δὲ ἔπεμψεν ἕτερον ἐπίσκοπον ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἀλῆ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Παραμυθίας καὶ τῆς Πάργας. Ἀλλ' οἱ Πάργιοι οὐ μόνον δὲν ἐδέχθησαν τὸν νέον ἐπίσκοπον ἐντὸς τῆς χώρας των, ἀλλὰ καὶ τὸν ἠπείλησαν, εἰ ἐπέμενε νὰ καταλάβῃ τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Παραμυθίας καὶ τῆς Πάργας. Ἐπέστρεψεν ὁ νέος ἐπίσκοπος ἄπρακτος εἰς Ἰωάννινα. Ὁ δὲ Ἀλῆς ὤμοσε τὸν θάνατον τοῦ Χρυσάνθου δι' οὑτινοσδήποτε μέσου.

Ἀφήσας καιρόν τινα μετὰ τὰ προεκτεθέντα, ὅπως τὰ ὕδατα τῆς λήθης κατακλύσωσιν αὐτὰ, ἵνα ἐξ ἀπροόπτου καταλάβῃ, ὡς εἴθιζεν, τὸν ἐχθρὸν, ἄλλα μέτρα ἔλαβεν πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν σκοπῶν του. Ἀπεφάσισεν ἐντὸς τῆς Πάργας καὶ διὰ χειρὸς Παργίου νὰ δολοφονήσῃ τὸν προσκόμματα εἰς τοὺς σκοπούς του ἐμβάλλοντα ἐπίσκοπον. Εὗρε συνεργὸν τῆς μελετωμένης δολοφονίας ἐξόριστόν τινα κακοῦργον Πάργιον (α). Μαθὼν δὲ ὁ κακοῦρ-

(α) Ὁ δολοφόνος οὗτος ἦτον ἀδελφὸς ἑνὸς κακοηθεστάτου Ἱερομονάχου, Κακοϊωσήφη καλουμένου, τὸν ὁποῖον ἕνεκα βδελυρῶν πράξεων εἶχεν ἐξεκκλησιάσει ὁ ἐπίσκοπος, καὶ τοῦ ὁποίου ἅπασαν τὴν οἰκογένειαν, οὖσαν τῆς αὐτῆς καὶ χειροτέρας διαγωγῆς τοῦ Ἱερομονάχου, ἐξώρισαν οἱ Πάργιοι διὰ παντὸς ἐκ τῆς Πάργας. Ἐξορισθέντες δὲ ἐκ τῆς πατρίδος κατέφυγον ἅπαντες πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ὁποίου εὕρισκον ἄσυλον οἱ λῃσταὶ καὶ κακοῦργοι, πάντοτε ὅμως πρὸς ὠφέλειαν αὐτοῦ. Γνωρίζων ὁ Ἀλῆς τὸ μῖσος, ὅπερ ἔτρεφον οἱ Καλούλιδες ἢ Τζιγκανοὶ (οὕτως ἔφερον ἐπώνυμον) κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Χρυσάνθου εὗρεν αὐτοὺς πρόχειρον καὶ πρόθυμον κατ' αὐτοῦ αἰσχρὸν ὄργανον δολοφονίας.

γὸς οὗτος ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐπισκόπου εὑρίσκετο ἱκανὴ ποσότης πυρίτιδος, ἀπεφάσισεν ἡμέραν τινὰ περὶ μεσημβρίαν, καθ' ἣν ἅπαντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκοιμῶντο, ἵνα θέσῃ πῦρ ἐν αὐτῇ. Ἀναφθείσης δὲ τῆς πυρίτιδος, ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ οἴκου, ἐκτὸς τοῦ ἐπισκόπου, ὅστις ἐκσφενδονισθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκταντικῆς δυνάμεως τῆς πυρίτιδος εἰς τὰ ὕψη, ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος, εὑρεθεὶς ἐπὶ κλίνης οἰκίας τινος, ἀρκετὰ ἀπεχούσης, ἐπὶ τῆς στέγης τῆς ὁποίας πεσοῦσα δοκὸς ἐκ τοῦ ἐκπυρσοκροτηθέντος οἴκου ἤνοιξεν ὀπὴν ἐπαρκῆ, ἵνα εἰσχωρήσῃ δι' αὐτῆς ἀβλαβῶς μὲν πλὴν ἄνευ αἰσθήσεων τὸ σῶμα τοῦ Χρυσάνθου. Ἀναλαβὼν δὲ τὰς αἰσθήσεις του μετὰ δύο περίπου ὥρας, ἀνεχώρησε κατὰ παρακίνησιν φίλων διὰ τὴν νῆσον τῶν Παξῶν.

Ἀφ' οὗ καὶ διὰ τοιούτων κακουργημάτων δὲν ἐπέτυχεν ὁ Ἀλῆς τοῦ σκοποῦ, ἀλλοῦ ἔσπευσεν ἵνα ζητήσῃ ὄργανον αὐτοῦ. Παρέστησε αὐτὴν, καταφυγόντων εἰς Πάργαν τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τὸ **1804**, εἰς τὸν ἐπίτροπον τῆς Πύλης Ἀβδουλὰχ Βέην ὡς φωλεὰν καὶ ἄσυλον τῶν κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἀποστατῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀξίαν παντελοῦς καταστροφῆς. Ἐκατόρθωσεν ὁ παμπόνηρος καὶ πολύμητις Ἀλβανὸς ἵνα ἐπὶ τέλους παιδαγωγήσῃ τὸν ἀγαθὸν Ἀβδουλὰχ Βέην, διαθέσας αὐτὸν κατὰ τῶν Παργίων, ὅτε οὗτοι ἔδωκαν ἄσυλον ἐν ταῖς ἑστίαις των εἰς τοὺς ἀνεστίους καὶ ἀπάτριδας Σουλιώτας. Καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἰδίου Ἀλῆ, ὡς καὶ ἄλλοτε, ἔγραψεν ὁ Ἀβδουλὰχ Βέης τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Παργίους.

«(Τ. Σ.) Ἀπὸ τὸν Ἀβδουλάχ-Βέην ἐφέντην διοικητὴν τῆς Πάργας, Πρεβέζης, Βονίτζης καὶ Βουθρωτοῦ κτλ. κτλ. πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους προεστῶτας καὶ λοιποὺς κατοίκους τῆς Πάργας.

«Τὸ χρέος παντὸς καλοῦ διοικητοῦ εἶνε νὰ διατηρήσῃ καὶ προστατεύσῃ τοὺς ὑπηκόους του, καὶ οὗτοι χρεωστοῦν νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς διαταγάς του· καὶ τότε μένουν εὐχαριστημένα καὶ τὰ δύο μέρη. Ἐγὼ ἀπὸ τὸ μέρος

μου ἐξεπλήρωσα τὸ χρέος μου, ἀλλ' ἐσεῖς δὲν ἐξετελέσατε τὸ ἐδικόν σας, καὶ παρεγνωρίσατε τὰςπ ατρικάς μου συμβουλὰς, θέλοντες μὲ τὸν τρόπον τοῦτον τὸν ἀφανισμὸν τῆς Πατρίδος σας. Καὶ ἄλλην φορὰν σᾶς ἔγραψα ὅτι ἂν δὲν θέλετε τὸ κρῖμα τόσων ἀθώων συμπολιτῶν σας, ἀποδιώξατε ἐκ τῆς πατρίδος σας τοὺς Σουλιώτας, διότι εἶνε φερμανλίδες ἀπὸ τὸ Ὑψηλότατον Δοβλέτι, καὶ νὰ στείλετε ἐδῶ εἰς ἐμένα δύο τρεῖς προὔχοντας νὰ ὁμιλήσω στοματικά. Ἂν καὶ τόρα ἀμελήσετε τὰς διαταγάς μου καὶ συμβουλάς μου, ἐγὼ δὲν ἀνακατόνομαι εἰς ὅ,τι κακὸν θὰ συμβῇ διὰ τὴν Πατρίδα σας, ἔστω πρὸς εἴδησιν σας καὶ ὑγιαίνετε.»

»Πρέβεζᾳ τῇ 13 Μαρτίου 1804.»

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλῆ ὁ Ἀβδουλὰχ Βέης διέταξε καὶ τοὺς προὔχοντας τῆς Πρεβέζης ἵνα γράψωσιν εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτῶν ἀδελφοὺς Παργίους τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν, ἣν ἔπεμψε συγχρόνως μὲ τὴν ἰδικήν του διὰ τοῦ ἰδίου ταχυδρόμου ὁ διοικητής.

«Ἀδελφοὶ προεστῶτες τῆς Πάργας.

«Μὲ μεγάλην τῆς ψυχῆς μας θλίψιν σᾶς γράφομεν ὅτι ἡ κακὴ κυβέρνησίς μας ἔφερε τὸν ὄλεθρον τῆς Πατρίδος. Οἱ Σουλιῶται εἶνε φερμανλῖδες ἀπὸ τὸν βασιλέα μας, διὰ τοῦτο πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος σας νὰ τοὺς διώξετε, διότι ὁ κίνδυνος αὐτῆς εἶνε ἄφευκτος. Ἀκούσατε, ἀδελφοὶ, τὰς καλὰς συμβουλὰς τοῦ Βέη ἐφέντη μας διὰ νὰ μὴ χαθῆτε ἀδίκως. Ἡμεῖς ὡς Χριστιανοὶ ἀδελφοὶ συμπονοῦμεν καὶ διὰ τοῦτο σᾶς γράφομεν νὰ μὴν πάθετε, ὅ,τι πάθαμεν καὶ ἡμεῖς, καθὼς ἠξεύρετε· εἰς τὴν θέλησίν σας εἶνε ἢ νὰ σωθῆτε ἢ νὰ χαθῆτε· ταῦτα καὶ ὑγιαίνοιτε.

»Πρέβεζα 13 Μαρτίου 1804.

«Οἱ φίλοι Σας
Νικόλαος Ῥέντζος
καὶ Νικόλαος Κιτζίλης.

Οἱ Πάργιοι εἰ καὶ ἀπειλούμενοι καὶ τὴν δυσμένειαν τοῦ ἀγαθοῦ διοικητοῦ ἐπισύραντες καθ' αὐτῶν δὲν συνήνεσαν ὅπως διώξωσι τῆς πατρίδος τοὺς γενναίους Σουλιώτας, διότι γινώσκοντες τοὺς βδελυροὺς κατὰ τῆς πατρίδος των σκοποὺς τοῦ τυράννου Ἀλῆ ἐστεροῦντο εἰς περίστασιν πολέμου τῆς κυριωτέρας δυνάμεως ἀποδιώκοντες τοὺς Σουλιώτας, καὶ ἐνεθάῤῥυνον τὸν ἐχθρὸν ὑπακούοντες εἰς τὰς διαταγάς του. Ἐνθαῤῥυνθέντες δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως, ὑποσχεθείσης προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, εἰ οὗτος ἀπεπειρᾶτό τι κατ' αὐτῶν, δὲν ἔδωκαν ἀκρόασιν εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ τε διοικητοῦ καὶ τῶν φίλων Πρεβεζάνων, ὡς δὲν ἔδωκαν τοιαύτην πρὸ ὀλίγου καὶ εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Μητροπολίτου τῶν Ἰωαννίνων.

Τὴν παρακοὴν ταύτην τῶν Παργίων ὡς ἀποστασίαν χαρακτηρίσας ὁ Ἀλῆς εἰς τὸν Ἀβδουλὰχ Βέην, ἐζήτησε τὴν συγκατάθεσίν του, ὅπως μετὰ στρατοῦ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πάργαν καὶ κατάσχῃ αὐτήν. Ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς οὗτος Ὀθωμανὸς γινώσκων τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀλῆ δὲν συνήνεσεν ἄνευ ἀνωτέρας πρὸς αὐτὸν διαταγῆς, καὶ οὕτως ἡ Πάργα ἐσώθη. Πλὴν ὁ Ἀλῆς τρέφων μῖσος κατὰ τοῦ Ἀβδουλὰχ Βέη, μὴ συνεργήσαντος εἰς τοὺς σκοπούς του, διενήργησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἀνάκλησίν του, ἥτις τότε μὲν δὲν ἐπέτυχεν, ἐκραγέντος ὅμως τῷ 1806 τοῦ πολέμου μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Πύλης, ὠφελήθη ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὁ Ἀλῆς, ὅπως καθυποβάλῃ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν μυσαρὰν κυριαρχίαν του τὰς δημοκρατικὰς πόλεις τῆς Ἠπείρου, τῶν ὁποίων οἱ προστάται ἀλληλοσφαζόμενοι ἤδη, δὲν ηὐκαίρουν, ἵνα προστατεύσωσι κατ' αὐτοῦ τὰς εἰρημένας πόλεις. Ὅθεν ἀψηφῶν καὶ συνθήκας καὶ Σουλτάνον καὶ προφασιζόμενος ὅτι σπεύδει νὰ προλάβῃ τοὺς Ῥώσσους, διέταξεν ἀμέσως τὸν υἱόν του Βελῆ Πασσᾶν, ἵνα ἐπιπέσῃ ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τῆς Πρεβέζης καὶ τῆς Βονίτζης, (ἔχων ἤδη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του τὸ Βουθρωτὸν μ' ὅλας τὰς διαμαρτυρήσεις τῆς Ῥωσσίας). Οὗτος δὲ ἐκτελῶν κατὰ γράμμα τὰ πατρικὰ παραγγέλματα καθυπέταξεν αὐτάς, ἀποδιώξας ἀναιδῶς καὶ ἀφόβως τὸν παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἀπεσταλμένον διοικητὴν αὐτῶν Ἀβδουλὰχ Βέην, τὸν

ὁποῖον καὶ ἐκ ποδῶν ἐποίησεν, (ὡς θέλομεν ἰδεῖ πραγματευόμενοι περὶ τῶν κακουργημάτων τοῦ Ἀλῆ) ὡς ἔχοντα σκοπὸν, ἵνα στηλιτεύσῃ τὸν αἱμοβόρον τοῦτον τύραννον παρὰ τῷ Διβανίῳ.

Κύριος ἀπόλυτος καταστὰς ὁ Ἀλῆς τῶν εἰρημένων πόλεων διεκοίνωσεν αὐθωρεὶ καὶ πρὸς τοὺς Παργίους τὰς πρὸς κατάληψιν τῆς Πάργας διαταγὰς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Οὗτοι δὲ ἐγκαίρως αἰτήσαντες τὴν συνδρομὴν τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως καὶ παρ' αὐτῆς παραλαβόντες ἐπικουρίαν ἕνα λόχον στρατιωτῶν τῶν ἐν Κερκύρᾳ εἰς Ῥωσσικὴν ὑπηρεσίαν διατελούντων Ἑλλήνων, παρεσκευάσθησαν εἰς ἀντίκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀποπέμψαντες φιλικῶς τῆς Πάργας τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἀβδουλὰχ Βέη Ἀλῆ Ἀγᾶν, ὅστις ἀναχωρῶν ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς Παργίους διὰ τὴν εὐγενῆ πρὸς αὐτὸν διαγωγήν των.

Περιμείνας ἀπάντησιν ὁ Ἀλῆς ἐκ μέρους τῶν Παργίων καὶ μὴ λαβὼν τοιαύτην ἐκστρατεύει τὸν Μάϊον ἐπὶ κεφαλῆς εἴκοσι χιλιάδων Ἀλβανῶν κατὰ τῆς Πάργας, καὶ φόβος ἦτον περὶ τῆς τύχης αὐτῆς, εἰ καὶ οἱ κάτοικοι ἡτοιμάσθησαν μετὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἵνα ὑπερασπίσωσιν αὐτὴν μὲ τὴν αὐτὴν καρτεροψυχίαν ὡς καὶ πάντοτε, καί τοι πολὺ ὑποδεέστεροι τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐχθροῦ.

Δὲν εἶχεν ὅμως εἰσέτι σημάνει ἡ ὀλεθρία ὥρα τῆς Πάργας! Τὰ νικηφόρα Γαλλικὰ ὅπλα τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος ὑπαγορεύουσι συνθήκην ἐν Τιλσὶτ, καὶ ἀπελπίζουσι τὸν τύραννον Ἀλῆν περὶ καταχτήσεως τῆς Πάργας. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην, γενομένην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, ἡ Ἑπτανησιακὴ Δημοκρατία ὑπεβλήθη εἰς τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας. Ὅθεν τῇ 7 Ἰουλίου τοῦ 1807 ἔφθασαν οἱ Γάλλοι εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ἀναχωρησάντων τῶν Ῥώσσων, καὶ ἐντεῦθεν ἐστάλη Γαλλικὴ φρουρὰ εἰς τὴν Πάργαν, εἰ καὶ ἡ ἐν Τιλσὶτ συνθήκη οὐδαμοῦ ἐποίει μνείαν, ὅπως οἱ Γάλλοι κατάσχωσι καὶ τὴν Πάργαν. Ὁ πολυμήχανος Ἀλῆς ἀναγνοὺς τὴν συνθήκην μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας καὶ ἰδὼν ὅτι ἐν αὐτῇ οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ δημοκρατικῶν πόλεων ἔσπευσεν ἵνα κοινοποιήσῃ εἰς τὴν Πύλην τὴν παρὰ τῶν Γάλ-

λων κατοχὴν τῆς Πάργας, παρακινήσας αὐτὴν, ὅπως διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς Γαλλίας, καὶ ἐκδώσῃ ἐν ὀνόματι τῆς συνθήκης τοῦ 1800 διαταγὴν ἵνα κατάσχῃ ἐκεῖνος τὴν Πάργαν, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Διεμαρτυρήθη ἡ Πύλη κατὰ τῆς κατοχῆς τῶν Γάλλων, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβυς τοῦ αὐτοκράτορος στρατηγὸς Σεβαστιάνης ἐσιώπησεν, ἡ πύλη ἐξέδωκε τὴν παρὰ τοῦ Ἀλῆ αἰτηθεῖσαν διαταγήν. Ὁ Ἀλῆς ἕτοιμον εἶχε στρατὸν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Πάργας. Ἀλλὰ τὰ Γαλλικὰ ὅπλα θριαμβεύοντα ὑπέσχοντο ἐλευθερίαν εἰς τοὺς καταπιεζομένους λαούς.

Μὴ θέλων ὁ παμπόνηρος Ἀλῆς ἵνα διὰ τῶν ὅπλων δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τοὺς Γάλλους, ὅπως ἀναμνησθῶσι τὰς ἐν Πρεβέζῃ καὶ ἀλλαχοῦ σφαγὰς τῶν γενναίων συμπολιτῶν, ἀπέστειλεν εἰς Κέρκυραν ἀνθρώπους του ὅπως διὰ τοῦ χρυσίου καὶ τῶν ῥᾳδιουργιῶν διαφθείρῃ τὸν Γάλλον στρατάρχην, τὸν Καίσαρα Βερτιὲρ, ἵνα συγκαταθέσει αὐτοῦ κατάσχῃ ὁ Ἀλῆς τὴν Πάργαν. Ἀπόπειραι μάταιαι! Ὁ Γάλλος στρατάρχης δὲν ἦτο σ ω μ α τ έ μ π ο ρ ο ς... Ὁ Γάλλος πολεμεῖ διὰ μίαν ἰδέαν, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁμοίων του, καὶ οὐδέποτε διὰ τὴν ἀπεμπόλησιν αὐτῶν εἰς τὸν δήμιον!!! Καὶ ὅμως οἱ Πάργιοι βλέποντες τὰς ἀκαμάτους προσπαθείας τοῦ ἐχθροῦ, ἐφοβήθησαν μὴ ὁ Γάλλος στρατάρχης συναινέσῃ εἰς τὰς ῥᾳδιουργίας τοῦ ἐχθροῦ, διὸ καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν τριῶν προὐχόντων εἰς τὴν Κέρκυραν ὅπως ἐκθέσῃ εἰς τὸν στρατάρχην καὶ τὰς μηχανοῤῥαφίας καὶ τοὺς καταχθονίους σκοποὺς τοῦ τυράννου κατὰ τῆς πατρίδος των.

Ἡ περὶ τῶν δεινῶν τῆς Πάργας κατανυκτικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐφείλκυσε τὸν οἶκτον καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Γάλλου στρατάρχου, ὥστε εἰ καὶ οὐδεμίαν ἔχων διαταγὴν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, ὅπως προστατεύσῃ τὴν Πάργαν, ἀνεδέχθη, ἵνα μὴν ἐγκαταλείψῃ τὸν Χριστιανικὸν καὶ πλήρη ἱστορικῶν ἀναμνήσεων ἐκεῖνον λαὸν εἰς τὴν διάκρισιν μισοχρίστου τυράννου. Ἀναδεχθεὶς ὁ φιλάνθρωπος καὶ Χριστιανὸς στρατάρχης Βερτιὲρ ἵνα προκαταρκτικῶς ἐπιδαψιλεύσῃ εἰς τοὺς Παργίους τὴν Γαλλικὴν προ-

στασίαν καὶ θεωρήσῃ μέχρις ἀνωτέρας διαταγῆς τὴν Πάργαν καὶ τὰς ἐξαρτήσεις αὐτῆς ὡς ἀναπόσπαστον παράρτημα τῆς Ἑπτανησιακῆς πολιτείας, ἔσπευσεν ἵνα καθυποβάλῃ καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα τὰς ἱκεσίας τῶν Παργίων συστήσας αὐτὰς διὰ θερμῶν καὶ ζωηρῶν παρατηρήσεων ὑπὲρ τῶν κινδυνευόντων ἐκείνων Χριστιανῶν. Ὅπως δὲ ἐνθαῤῥύνῃ καὶ τὸν λαὸν, φοβηθέντα ἤδη περὶ τῆς τύχης του, γράφει ὁ ὅσον ἀνδρεῖος, τόσον καὶ φιλάνθρωπος στρατάρχης τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας.

Ἀνδρεῖοι τῆς Πάργας κάτοικοι.

« Ὑπεσχέθην ἵνα μεσιτεύσω παρὰ τῷ ἡμετέρῳ Σεβαστῷ Αὐτοκράτορι τῷ Μεγάλῳ Ναπολέοντι, ὅπως ἡ χώρα ὑμῶν συνενωθῇ μετὰ τῆς Ἰονίου πολιτείας. Διετήρησα τὴν ὑπόσχεσίν μου, καὶ ἔχω πλήρη πεποίθησιν περὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ βασιλέως μου (τοῦ προστατεύοντος τὰ πολεμικὰ καὶ γενναῖα ἔθνη), ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασίν μου περὶ τῆς μὴ παραχωρήσεως τῆς χώρας ὑμῶν εἰς τὸν Βεζύρην Ἀλῆ Πασσᾶν.

« Προσφέρων εἰς ὑμᾶς ὡς δεῖγμα τῆς ἀσφαλείας ὑμῶν τὴν Γαλλικὴν σημαίαν καὶ φρουρὰν, ἀναδέχομαι τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ὑπερασπίσεως ὑμῶν κατὰ παντὸς ἐχθροῦ. Μείνατε λοιπὸν ἥσυχοι. Οὐδέ ποτε θέλετε προσβληθῆ, καὶ μετ' οὐ πολὺ θέλει σᾶς ἀναγγελθῆ ὅτι αἱ ἐπιθυμίαι ὑμῶν ἐπραγματοποιήθησαν, καὶ ἡ ἀπόφασις γείνει κατὰ τὴν ἔφεσιν ὑμῶν.

« Γράφω πρὸς τὸν Κυριάρχην μου, τὸν Αὐτοκράτορα καὶ Βασιλέα μου, ὅτι εἶσθε ἄξιοι τῆς συμπαθείας του.

«Κερκύρᾳ τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1807.

« Καῖσαρ Βερτιέρ».

Φθάνουσιν οἱ πρέσβεις εἰς Πάργαν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ φρουρὰν τριακοσίων Γάλλων καὶ ἀνυψόνουσιν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τὴν Γαλλικὴν σημαίαν ὑπὸ τὰς εὐφημίας καὶ ζη-

τωκραυγὰς τοῦ λαοῦ καὶ ἀναγινώσκουσιν εἰς ἐπήκοον ἁπάντων ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς κυματιζούσης Γαλλικῆς σημαίας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ γενναίου στρατάρχου Βερτιέρ. Ἀνεκλάλητος χαρὰ ἔλαμπεν εἰς ἁπάντων τὰ πρόσωπα· ἠσπάζοντο ἀλλήλους ὡς τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἡ τότε ἐπίφοβος εἰς ὅλον τὸν κόσμον Γαλλικὴ σημαία ἐματαίωσε πρὸς τὸ παρὸν τοὺς περὶ καταχτήσεως τῆς Πάργας σκοποὺς τοῦ τυράννου Ἀλῆ· ἀλλὰ καὶ δὲν τὸν ἀπήλπισε. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Πάργα διατελοῦσα ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας ηὐδαιμόνει διάγουσα ἐν εἰρήνῃ. Ἀλλ' ἐπέπρωτο ἐπὶ σμικρὸν ἵνα γευθῇ τὰς εὐεργεσίας τῆς εἰρήνης ταύτης!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Ἀπόπειρα τοῦ Ἀλῆ περὶ καταχτήσεως τῆς Πάργας. — Ἡ δικαιολόγησις. —Ἡ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ Δονζελὼτ πρὸς τὸν φρούραρχον τῆς Πάργας. —Ἡ εἰς Πάργαν εἰσβολὴ τῶν ἐχθρῶν.— Ἡ μάχη τῆς Πάργας. — Ἡ ἧττα τῶν ἐχθρῶν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. —Ἡ ἐχθρικὴ διαγωγὴ τῆς Ἀγγλίας.—Ἡ μετιτεία τοῦ Φορέστη.—Τὸ βδελυρὸν στρατήγημα τοῦ Ἀλῆ.— Οἱ Πάργιοι ζητοῦσι τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν. — Ἡ δηλοποίησις τῶν Παργίων.—Ἡ ἐπικίνδυνος ἐπιχείρησις τῶν Παργίων κατὰ τῆς φρουρᾶς ἐπιτυγχάνει. — Ἡ ἐκ Πάργας ἀναχώρησις τῶν Γάλλων. — Ἡ Ἀγγλικὴ προστασία ἐν Πάργᾳ. — Δύο λόγοι περὶ τῆς πρὸς τοὺς Γάλλους διαγωγῆς τῶν Παργίων.

Τὰ τέως νικηφόρα Γαλλικὰ ὅπλα ὑπέστησαν ἧτταν εἰς τοὺς πάγους τῆς Ῥωσσίας καὶ ἤδη ἅπασα ἡ Εὐρώπη ἠγέρθη κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἡ Τουρκία, εἰ καὶ οὐδετέρα μείνασα εἰς τὴν γενικὴν ταύτην πάλην, δὲν ἔπαυσε συνιστῶσα κρυφίως τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀλῆ, ὅπως, ὠφελούμενος ἐκ τοῦ γενικοῦ σάλου τῆς Εὐρώπης, δράξῃ τὴν εὐκαιρίαν καὶ καταχτήσῃ τὴν Πάργαν, τὴν μόνην ἐν Ἠπείρῳ μείνασαν ἀνεξάρτητον. Τὴν εὐκαιρίαν ταύτην μὲ σπαραξικάρδιον ἀνυπομονησίαν ἐπερίμενεν ὁ Ἀλῆς. Ἡ Γαλλία μόνη ἤδη ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ πρὸς ὅλην τὴν Εὐρώπην πολεμοῦσα δὲν ἠδύνατο ἵνα

καὶ τὰ ἀπομεμακρυσμένα παραρτήματα ὑπερασπίσῃ. Τὴν εὐκαιρίαν ταύτην δράξας ὁ Ἀλῆς ἑτοιμάζει ἐν Ἰωαννίνοις πολυάριθμον στρατὸν, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1814 πέμψει ἑξακισχιλίους Ἀλβανοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ υἱοῦ του Μουχτὰρ Πασσᾶ καὶ τῶν στρατηγῶν Ὁμὲρ Βυρώνη καὶ Ἄγου Βασιάρη κατὰ τῆς Ἀγυιᾶς, κειμένης εἰς τὰ σύνορα τῆς Πάργας. Κυριεύει ἐξ ἐφόδου τὸ χωρίον τὴν 17 Φεβρουαρίου, αἰχμαλωτίζει καὶ κατασφάζει τοὺς κατοίκους, καὶ ἤδη διὰ μυστικῆς διαταγῆς του μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἐν εἴδει ληστρικῶν ἀποσπασμάτων, ἑτοιμάζεται ἵνα ἐφορμήσῃ κατὰ τῆς Πάργας ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Ἀγυιᾶς, ὅπερ κατεσπευσμένως ἀνηγείρετο, ὅπως χρησιμεύσῃ ὁρμητήριον τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν Γάλλων κατεχομένης χώρας, ἄνευ προσκλήσεως ἢ προκηρύξεως πολέμου κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' αἱ ὑπεκφυγαὶ αὗται δὲν διέφυγον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ τῷ Ἀλῇ Γάλλου Προξένου, τοῦ ἀοιδίμου Πουκεβὴλ, ὅστις καὶ διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν ἐχθροπραξιῶν τοῦ τυράννου κατὰ τῆς Πάργας. Ἀλλ' οὗτος ἀπήντησε κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ, ὑπεκφυγὼν πᾶσαν ἀληθῆ ἐξήγησιν, ὡς ἑξῆς·

«Ἐπληροφορήθην ὅτι οἱ Πάργιοι συνθηκολογοῦσι ταύτην τὴν στιγμὴν, ὅπως παραδώσωσι τὴν πόλιν των εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἐν ᾧ καιρῷ διαπραγματεύονται μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δονζελὼτ, ὅπως τοῖς δοθῶσι χρήματα καὶ πολεμοφόδια. Θέλω νὰ προκαταλάβω τὴν θέσιν ταύτην, ἥτις διὰ συνθήκης παραχωρηθεῖσα τῇ Πύλῃ, ὀφείλει ἵν' ἀποτελέσῃ μέρος τῆς κυριαρχίας μου. Τὰ στρατεύματά μου ἀνεχώρησαν, καὶ θὰ ἀπέχωσι πάσης ἐχθροπραξίας, ἀλλ' ἂν ἡ προδοσία λάβῃ χώραν, αὐτὰ θὰ προλάβωσι τοὺς Ἄγγλους ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα.»

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀλῆς τῷ Προξένῳ ᾔτησε παρ' αὐτοῦ διαταγὴν πρὸς τὸν φρούραρχον τῆς Πάργας, ἵνα παραδώσῃ τὴν πόλιν ἄνευ αἱματοχυσίας. Ὁ δὲ Πρόξενος τὴν αἴτησιν ταύτην νομίσας εὔκαιρον περίστασιν, ὅπως εἰδοποιήσῃ τὸν ἐν Κερκύρᾳ στρατηγὸν Δονζελὼτ περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ τυράννου, εἶπεν αὐτῷ ὅτι τοιαύτην διαταγὴν μόνος ὁ ἐν Κερκύρᾳ στρατηγὸς δύναται νὰ δώσῃ,

καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν δύναται εἰμὴ νὰ μεσιτεύσῃ μόνον παρ' αὐτῷ. Ἐκ συμφώνου λοιπὸν ἔπεμψαν εἰς Κέρκυραν τὸν ἐκ Καλαββιτῶν Γεώργιον Τουρτούρην, ἵνα μετὰ τοῦ Δονζελὼτ διαπραγματευθῇ δῆθεν τὴν παράδοσιν τῆς Πάργας. Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν ἀπεσταλμένον χριστιανὸν ἔδωκεν ὁ Πουκεβὴλ μυστικῶς (καθόσον περιεστοιχίζετο πάντοτε ὑπὸ κατασκόπων τοῦ τυράννου) ἐγγράφους πληροφορίας πρὸς τὸν στρατηγὸν περὶ τῶν σχεδίων καὶ τῶν κινημάτων τοῦ Ἀλῆ. Ταῦτα μαθὼν ὁ γενναῖος στρατηγὸς Δονζελὼτ, ἀμέσως διέταξε τὸν ἐκ Τσεσμὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Χατζῆ Νικολὴν (α) φρούραρχον τῆς Πάργας, ἵνα ὑπερασπίσῃ αὐτὴν μέχρι τελευταίας ῥανίδος αἵματος καὶ μὴ παραδώσῃ τὸ φρούριον, πρὶν ἢ ἀποθάνῃ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ Γάλλων στρατιωτῶν.

Μὴ λαβὼν δὲ ὁ Ἀλῆς οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἐκ Κερκύρας, ἐνόησεν ὅτι ἐνεπαίχθη, διὸ καὶ ἀμέσως διέταξε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ περὶ τὰ σύνορα τῆς Πάργας στρατοῦ, ἵνα εἰσβάλωσιν εἰς Πάργαν καὶ διὰ πάσης θυσίας ἐκπορθήσωσιν αὐτὴν, καὶ τοὺς μὲν ἄῤῥενας ἐκ τῶν κατοίκων ἅπαντας διαπεράσωσιν ἐν στόματι μαχαίρας ἐκτὸς τῶν βρεφῶν, τὰ δὲ θήλεα αἰχμαλωτίσωσιν. Τοιαύτην διαταγὴν δώσας ὁ Ἀλῆς εἰς τὸν ἐν Ἀγυιᾷ στρατὸν καὶ πεπεισμένος περὶ τῆς ἐπιτυχίας ἀνεχώρησεν εἰς Πρέβεζαν, ὅπως ἐκεῖθεν εὐκο-

---

(α) Ὁ Ἕλλην οὗτος καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐμβὰς δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐκεῖ Βεΐδων, διέπρεψεν ὡς στρατηγός. Διαβὰς δὲ ἐκεῖθεν ὁ Μέγας Ναπολέων παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Ἐχρησίμευσεν ὁ Ἕλλην οὗτος τῷ Ναπολέοντι ἐν Αἰγύπτῳ διὰ τῶν τοπικῶν γνώσεών του, διὸ καὶ ἐτιμήθη παρ' αὐτοῦ. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν Γαλλικὰ στρατεύματα εὑρίσκοντο κατὰ τὴν Ἰλλυρίαν, κατ' αἴτησιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὁ στρατάρχης Μαρμὸντ ἀπέστειλεν εἰς Ἰωάννινα τὸν Χατζῆ Νικολὴν, ἀρχηγὸν πυροβολιστῶν τινῶν Γάλλων, πρὸς ὀχύρωσιν καὶ τακτοποίησιν τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων. Διαμείνας δὲ ὁ Χατζῆ Νικολῆς ἀρκετὸν καιρὸν παρὰ τῷ Ἀλῇ, συνέδεσε μετ' αὐτοῦ φιλίαν, ὑποσχεθέντος ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῇ Πύλῃ, ἵνα τῷ ἀποδοθῶσι τὰ ἐν τῇ πατρίδι δημευθέντα αὐτοῦ κτήματα.

λώτερον καὶ τάχύτερον μεταβῇ εἰς τὴν καταχτηθησομένην πολυπόθητον Πάργαν. Πρὸς ταχυτέραν δὲ ἀπόλαυσιν τοῦ ποθουμένου σκοποῦ, φθάσας εἰς Πρέβεζαν ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν καὶ στολίσκον ὑπὸ τὸν ναύαρχόν του Ζεκιριὰμ-βέην, ὅπως καὶ διὰ θαλάσσης ἀποκλείσῃ τὴν Πάργαν, καθ' ὃν καιρὸν ἐπολεμεῖτο αὕτη καὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς.

Τὰ σχέδια καὶ τὰ κινήματα τοῦ τυράννου ἔγειναν γνωστὰ εἰς τὴν Πάργαν. Πάργιοι καὶ Γάλλοι τῆς φρουρᾶς, εἰ καὶ πολὺ εὐάριθμοι, παρεσκευάσθησαν εἰς ἀντίκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ὁπλιτῶν ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου καὶ κατέλαβε καταλλήλους θέσεις. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου ὥρμησαν οἱ Ἀλβανοὶ ἐν ἀλαλαγμῷ κατὰ τῆς Πάργας, εἰσβαλόντες οἱ μὲν διὰ τοῦ πρὸς τὴν Ἀγυιᾶν μέρους, οἱ δὲ διὰ τῆς Ζήβολης καὶ Ζελιανίτσης, καὶ ἐπροχώρησαν ἀμαχητὶ πρὸς τὸ φρούριον μέχρι βολῆς τηλεβόλου, ὅπου ζωηρὸν καὶ θανατηφόρον Παργινὸν πῦρ ἀνεχαίτισε τὴν λυσσώδη ὁρμὴν τῶν βαρβάρων καὶ ἐταπείνωσε τὴν ἐπηρμένην ὀφρῦν αὐτῶν. Ὄπισθεν τῶν φυσικῶν προμαχώνων, τῶν πυκνῶν δένδρων, τῶν ἐλαιῶν, πορτοκαλλεῶν καὶ λοιπῶν τοποθετημένοι οἱ γενναῖοι Πάργιοι ἀνεχαίτιζον τὸ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ ῥίπτοντες νεκροὺς κατὰ γῆς τοὺς ἀναβάτας, καὶ ἤδη ἡ μαγευτικὴ χλόη τῶν χαριτοβρύτων πεδιάδων τῆς Πάργας κατεκαλύπτετο ὑπὸ ἐχθρικῶν πτωμάτων, ἀσπαιρόντων καὶ διδόντων δίκην τῆς θηριωδίας των. Παρὰ πόδας τῶν ἱππέων ὁρμοῦσιν οἱ πεζοί, πλὴν καὶ οὗτοι λαμβάνουσι τὴν αὐτὴν τύχην. Σύγχυσις καὶ ἀταξία κατέλαβε τὸν ἐχθρόν, οἰμωγαὶ καὶ γόοι σπαραξικάρδιοι καταπλημμυροῦσι τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἀρχηγοὶ καὶ ἀξιωματικοὶ ἐμψυχόνουν καὶ παροτρύνουν τὸν στρατόν. Ἀλλ' οἱ ἀνὰ 20 γρόσια μισθοδοτούμενοι Ἀλβανοὶ ἰδόντες τὴν γενναίαν καὶ φονικωτάτην ἀντίστασιν τῶν ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως πολεμούντων Παργίων καὶ τὰ πτώματα τῶν συγγενῶν των ἀσπαίροντα πρὸ τῶν ποδῶν δὲν ὑπήκουον εἰς τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀρχηγῶν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐδειλίασαν οἱ ἐχθροί, ὥστε καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν ἀπειλήσαντες, ἀτάκτως ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἀφέντες μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν

πτωμάτων εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ τὸ πτῶμα τοῦ συγγενοῦς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, τοῦ ἀνδρειοτέρου μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν, τοῦ Δαοὺτ Μπέη Τεπελένα. Ἐκ δὲ τῶν γενναίως ἀποκρουσάντων τὰ στίφη τῶν Ἀλβανῶν τοῦ τυράννου Παργίων τρεῖς ἐφονεύθησαν μάρτυρες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς φίλης πατρίδος.

Τέσσαρες δὲ πυροβολισταὶ ἐκ τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, σταθμεύοντες εἰς τὸν κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Χελάτι ὀνομαζόμενον προμαχῶνα, ἠναγκάσθησαν ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὴν θέσιν των· ἐμπήξαντες δὲ ἥλους ἐπὶ τῶν ὀπῶν τῶν ἐν τῇ θέσῃ ταύτῃ εὑρεθέντων τηλεβόλων, ὅπως κατασταθῶσιν αὐτὰ ἄχρηστα τοῖς ἐχθροῖς, ἔφυγον πορευόμενοι διὰ τοῦ παραλίου μέρους πρὸς τὸ φρούριον; ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς αὐτὸ ἀπήντησαν καθ' ὁδὸν ἀπόσπασμα Ἀλβανῶν καταβάντων ἐκ τοῦ δυτικωτέρου μέρους. Μὴ δυνάμενοι δὲ οἱ τέσσαρες οὗτοι Γάλλοι ἵν' ἀντισταθῶσι κατὰ τοῦ πλήθους τῶν ἐχθρῶν παρεδόθησαν εἰς αὐτούς. Ἀλλ' οἱ ἀσεβεῖς δὲν ἐσεβάσθησαν τοὺς ἀμαχητὶ παραδώσαντας τὰ ὅπλα Γάλλους. Αὐθωρεὶ τοὺς κατεκερμάτισαν. Ἐν τῇ ἐχθρικῇ ταύτῃ συναντήσει συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ δύο καλογραῖαι προσφεύγουσαι ἐκ τῆς τῶν Βλαχερνῶν μονῆς εἰς τὸ φρούριον μετὰ τῶν τεσσάρων δυστυχῶν Γάλλων.

Ἐν ᾧ οἱ Ἀλβανοὶ ἡττηθέντες καὶ εἰς φυγὴν μετὰ μεγάλης ζημίας τραπέντες διήρχοντο ἐν δάκρυσι τὰς πεδιάδας τῆς Θεσπρωτίας φέροντες τῷ Ἀλῇ ὡς τρόπαια τὰς κεφαλὰς τινῶν ἀρχηγῶν καὶ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Δαοὺτ Βέη, διευθύνετο ἐκ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου πρὸς τὸν λιμένα τῆς Πάργας ὁ στολίσκος τοῦ τυράννου. Φθάσαντος δὲ τοῦ στολίσκου ἀπέναντι τῆς προκυμαίας καὶ ἐπιπεσόντος ὑπὸ οὔριον ἄνεμον κατὰ τῶν ἐκεῖ προσωρμισμένων πλοιαρίων τῶν Παργίων, ἀντέστησαν οἱ πλοίαρχοι καὶ οἱ ναῦται τῶν Ἑλληνικῶν πλοιαρίων, φονεύσαντες καὶ τὸν ὑποναύαρχον τοῦ ἐχθροῦ. Ἡτοιμάζοντο δὲ, βοηθούμενοι καὶ ἐκ τοῦ φρουρίου, νὰ καταδιώξωσι τὸν ὑποχωροῦντα ἐχθρόν. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ δύναμις ἐκείνη, ἥτις ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου, ἵνα τοὺς π ω λ ή σ ῃ ὡ ς κ τ ή ν η Ἀ β υ σ σ ι ν ὰ, ἀπὸ τοὐντεῦθεν προητοίμαζε τὴν καταδίκην των!!! Ἡ

Ἀγγλικὴ φρεγάδα, ἡ Havannah, ἥτις περιέπλεεν εἰς τὰ παράλια τῶν Παξῶν καὶ τῆς Πάργας, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἵνα καταδιώξωσι τοὺς Τούρκους εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν! Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς ἀπέτυχεν ἡττηθεὶς, ἀπέπλευσε καὶ ὁ στολίσκος κατησχυμένος εἰς Πρέβεζαν.

Ἐπειδὴ δὲ, εἰσβαλόντες εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πάργας οἱ ἐχθροὶ, δὲν ἀπήντησαν οὐδὲν πρόσκομμα εἰς τὴν πρὸς τὰ ἔνδον πορείαν των, ἐνόμισαν ὅτι ἀμαχητὶ ἔμελλον, ἵνα κυριεύσωσι τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον, διὸ καὶ πρὸ τῆς ῥηθείσης μάχης ἔπεμψαν εἰς τὸν Ἀλῆν ταχυδρόμον φέροντα αὐτῷ π ο ρ τ ο κ ά λ λ ι α τῆς Πάργας καὶ τὴν ἀγγελίαν τῆς ὅσονούπω καταλήψεως τοῦ φρουρίου. Ἀνεκλαλήτου χαρᾶς ἐπληρώθη ἡ αἱμοχαρὴς ψυχὴ τοῦ τυράννου Ἀλῆ. Ἀντήχει ἡ Πρέβεζα ἀπὸ τὴν χαρὰν αὐτοῦ. Ἄνευ νεωτέρας εἰδήσεως, ἀποστείλας εἰς τοὺς στρατηγοὺς τοῦ στρατοῦ διαταγὰς, ἵνα φεισθῶσι τῆς ζωῆς τῶν ὡραίων Παργινῶν, ὅπως ὁ δεύτερος οὗτος Ζεῦς πλουτίσῃ δι' αὐτῶν τὸν ἐν Ἰωαννίνοις Ὄλυμπόν του, ἀναχωρεῖ διὰ τάχους διὰ τὴν πολυπόθητον Πάργαν! Φθάσας δὲ ὁ τερατόμορφος εἰς Νικόπολιν, ἀνέστειλε τὴν πρὸς τὴν Πάργαν θριαμβευτικήν του πρόοδον μετὰ λύσσης. Μαθὼν ἐν Νικοπόλει τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, ἐπιστρέφει πλήρης λύσσης καὶ αἰσχύνης διὰ τοῦ αὐτοῦ τάχους εἰς Πρέβεζαν ἐλπίζων ἀπὸ τὸν στολίσκον τὴν ἐπανόρθωσιν τοὐλάχιστον τῆς τοιαύτης αἰσχύνης! Ἀλλὰ καὶ τούτου ἀπράκτου διελθόντος τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Παντοκράτορος, εἰς Πρέβεζαν ἐπιστρέψαντος καὶ ἀναγγείλαντος αὐτῷ ὅτι οἱ Πάργιοι ἐθριάμβευσαν καὶ κατὰ γῆν κατὰ θάλασσαν, κατέστη παράφρων καὶ κλείεται ἐντὸς τοῦ παλατίου του. Κυλίεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς πληγομένη κατάκαρδα τίγρις, πλὴν δὲν ἀπελπίζεται ὁ ἀλιτήριος!

Κατευνασθείσης δὲ ὁπωσοῦν τῆς λύπης του, προσκαλεῖ εἰς τὸ παλάτιόν του τὸν ἐν Πρεβέζῃ Ἀγγλικὸν πρόξενον Φορέστην, τὸν παρακαλεῖ, τὸν ἱκετεύει, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τοῖς Ἄγγλοις, ἵνα ὑποστηρίξωσιν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Πάργας ἕνα παλαιὸν ὑπηρέτην τοῦ βασιλέως αὐτῶν. Τὸν ἱκετεύει ὅπως ἀμέσως μεταβῇ

εἰς τὸν παραπλέοντα εἰς τὴν Ἰονικὴν θάλασαν Ἀγγλικὸν στόλον. Ὁ δὲ Φορέστης προσποιηθεὶς συμπάθειαν πρὸς τὸν τύραννον, συναινεῖ ἵνα παρὰ τοῖς Ἄγγλοις μεσιτεύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἔχων κύριον σκοπὸν, μεταβαίνων εἰς τὸν στόλον διὰ τὴν ὑπόθεσιν δῆθεν τοῦ Ἀλῆ, νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ τυράννου καὶ παρακινήσῃ αὐτὸν ὅπως κατάσχῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ἀπειλουμένην Πάργαν.

Ἅμα τοῦ Φορέστη ἀναχωρήσαντος, ὁ Ἀλῆς ἐφεῦρεν ἄλλο μέσον καταλληλότερον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου σκοποῦ του μὴ ἀναπαυόμενος εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν Ἄγγλων. Διενοήθη, ἵνα μεταξὺ τῆς ἐν Πάργᾳ Γαλλικῆς φρουρᾶς καὶ τῶν κατοίκων διεγείρῃ ὑπονοίας περὶ προδοσίας. Τὸ μέσον τοῦτο χορηγεῖ εἰς τὸν Ἀλῆ ἄκων ὁ γενναῖος φρούραρχος τῆς Πάργας Χατσῆ Νικολῆς. Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος Ἕλλην ὁ δοξάζας καὶ τὸ ἰδικόν του καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ὑπερασπίζων τὴν Πάργαν κατὰ τοῦ τυράννου Ἀλῆ ὑπεβλέπετο ἐσχάτως ὑπὸ τῶν Παργίων ὡς ἔχων μυστικὴν μετὰ τοῦ τυράννου συνεννόησιν. Δικαίως ὑπώπτευον οἱ Πάργιοι τὸν φρούραρχον Χατσῆ Νικολῆν, διότι, διαμείνας οὗτος ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ τῷ Ἀλῆ, ὅτε ἀπεστάλη παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαρμόντου, εἶχε συνδεθῆ μετὰ τοῦ τυράννου διὰ στενῆς φιλίας, ἥτις φυσικῷ τῷ λόγῳ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν ἐνέπνεεν ὑπονοίας τοῖς Παργίοις, ἄχρις οὗ αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπέδειξαν τὴν ἀπάτην αὐτῶν.

Διανοηθεὶς ὁ Ἀλῆς τὸ μέσον, ὅπερ τάχιον ἠδύνατο κατὰ τὰς προσδοκίας του ἵνα φέρῃ αὐτὸν εἰς τὸ τέρμα τοῦ σκοποῦ του, ἀναχωρεῖ ἐσπευσμένως ἐκ Πρεβέζης διὰ τὰ Ἰωάννινα, μὴ περιμείνας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρὰ τοῖς Ἄγγλοις μεσιτεύσεως τοῦ Φορέστη. Φθάσας δὲ ἐνταῦθα διευθύνει ἀμέσως πρὸς τὸν ἐν Πάργᾳ φίλον του Χατσῆ Νικολῆν ἐπιστολὴν, ὑπαινισσομένην μυστικὴν ἀλληλογραφίαν μεταξὺ Χατσῆ Νικολῆ καὶ Ἀλῆ. Ἡ ἀλληλογραφία, τὴν ὁποίαν ἐμπεριεῖχεν ἡ πρὸς τὸν Χατσῆ Νικολῆν ἀπάντησις δῆθεν τοῦ Ἀλῆ, εἶχε τὴν ἑξῆς περίπου ἔννοιαν· «Ὅτι ὁ Ἀλῆς »εὐχαριστεῖ τὸν φίλον του Χατσῆ Νικολῆν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν

»διατήρησιν τῆς φιλίας· ὅτι δὲν δυσαρεστεῖται οὗτος κατ' αὐτοῦ »διὰ τὰ τελευταῖα συμβάντα, διότι ἔμαθε τὴν αἰτίαν, ἥτις τὸν »ἠνάγκαζεν ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τῶν στρατευμάτων του· ὅτι τὸν »θεωρεῖ ὡς ἀδελφὸν, διότι βλέπων τὴν ἀπελπισίαν τῶν Γάλλων »εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Κερκύρας, τὸν συμβουλεύει ὡς εἰλικρινὴς »φίλος ἵνα ὠφεληθῇ τῆς περιστάσεως· ὅτι αὐτὸς εἶνε ἕτοιμος »ἵνα τῷ παραδώσῃ τὴν Πάργαν· ὅτι ὁ Ἀλῆς ἐκτὸς τῆς μεγάλης »ἀμοιβῆς θὰ ἀφήσῃ καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Πάργας εἰς τὸν πιστόν »του φίλον, καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεώς του θὰ τῷ ἀποδοθῶσι τὰ »ἐν Τζεσμὲ κτήματα καὶ ἀμνηστεία ἀπὸ τὸν Σουλτάνον κτλ. »κτλ ».

Ὁ δόλιος Ἀλβανὸς πέμψας τὴν οὕτω συντεταγμένην ἐπιστολὴν διά τινος προγραφέντος καὶ εἰς τὴν αὐλήν του διατελοῦντος Παργίου, διέταξε τὸν γραμματοκομιστὴν, ἵνα, προσποιούμενος ὅτι μεταβαίνει κρυφίως εἰς τὸ φρούριον, περιέλθῃ εἰς χεῖρας τῶν Παργίων. Ἐπέτυχε τὸ σχέδιον! Ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ τυράννου.

Τοιαύτην ἀλληλογραφίαν συλλαβόντες οἱ Πάργιοι περιῆλθον εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν περὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος των. Δὲν τοῖς ἔμενε, γινώσκουσι καὶ τὴν σχέσιν τοῦ τυράννου μετὰ τοῦ φρουράρχου, ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐπικειμένης προδοσίας. Ἐν τοιαύτῃ ἀπελπισίᾳ εὑρισκόμενοι οἱ Πάργιοι καὶ τὸν Γαλλικὸν ἀετὸν βλέποντες κύπτοντα εἰς τὴν δυσμενῆ τύχην, ἀπεφάσισαν ἵνα αἰτήσωσι τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν ἀπὸ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον, μὴ βλέποντες ἀλλοῦ ἀσφαλῆ ἄγκυραν τοῦ ὑπὸ τῶν κλυδωνισμῶν τῶν ἀνέμων καταποντιζομένου σκάφους των. Ὅθεν φοβούμενοι μὴ διὰ τῆς προδοσίας γίνωσι βορὰ τοῦ γυπὸς, ἔπεμψαν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς πρεσβείαν εἰς τοὺς Παξοὺς πρὸς τὸν διοικητὴν τῶν Βρετανικῶν στρατευμάτων Γόρδωνα (Gordon) παρακαλοῦντες αὐτὸν, ὅπως προστατεύσῃ αὐτοὺς καὶ συγχωνεύσῃ τὴν χώραν των μετὰ τῆς Ἑπτανήσου. Ἀμέσως οὗτος διεβίβασε τὴν αἴτησιν τῶν Λαργίων πρὸς τὸν στρατάρχην Campbell τὸν διοικοῦντα τὰς κατὰ τὰς Ἰονίους νήσους Βρεττανικὰς δυνάμεις.

Ὁ γενναῖος οὗτος ςρατάρχης ἐδέχθη ἀσμένως (πρὸς τὸ συμφέρον, ἐννοεῖται, πάντοτε τῆς Ἀγγλίας, οὐχ ἧττον καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Χριστιανῶν) τὴν αἴτησιν τῶν Παργίων ἐπὶ ἐγγράφῳ ἐγγυήσει ὅτι οἱ ἴδιοι Πάργιοι μέλλουσιν ἵνα τῆς χώρας καὶ τοῦ φρουρίου ἀποδιώξωσι τοὺς Γάλλους, ἅμα ἐμφανισθῇ παραπλέουσα Ἀγγλικὴ φρεγάδα, καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεών αὐτοῦ ὑψώσωσι τὴν Βρετανικὴν σημαίαν. Ἐδέχθησαν οἱ Πάργιοι τὴν πρότασιν τοῦ στρατάρχου, «διότι τὴν ἐπέβαλεν αὐτοῖς οὐχὶ ὁ Campbelle, ἀλλ' ὁ ὑπέρτατος »πάντων νόμος, ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος», καὶ ἀμέσως ἀπέστειλαν αὐτῷ τὴν ἀκόλουθον δηλοποίησιν.

«Δηλοποίησις παρουσιασθεῖσα ἐκ μέρους τῶν προὐχόντων τῆς Πάργας εἰς τὸν ἐν Παξοῖς διοικητὴν τῶν θαλασσίων καὶ Ἠπειρωτικῶν δυνάμεων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.»

«Πάργα 17]29 Μαρτίου 1814.

«Ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι προὔχοντες τῆς Πάργας ὑποσχόμεθα ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἡ φρεγάδα τῆς Αὐτῆς Βρετανικῆς Μεγαλειότητος φανῇ ἔμπροσθεν τοῦ φρουρίου μας θέλομεν ὑποτάξει τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἀηττήτων ὅπλων τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ θέλομεν ὑψώσει ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου μας τὴν ἔνδοξόν Της σημαίαν, ἀποφασισάσης τῆς χώρας μας, ἵν' ἀκολουθήσῃ τὴν τύχην τῶν Ἰονίων Νήσων, ὡς πάντοτε ὑπήρξαμεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν δικαιοδοσίαν.

»Παναγιώτης Δεσίλας.
»Νικόλαος Δεσίλας Τζοῦκος.
»Γεώργιος Βασιλᾶς.
»Γιαννοῦτζος Μαυρογιάννης.
»Σπυρίδων Μαυρογιάννης.
»Κωνσταντῖνος Δεσίλας Μάστρακας.
»Παναγιώτης Ζοῦλλας.
»Ἀθανάσιος Πετζάλης.
»Μάρκος Μανζάκης·»

Ἡ δηλοποίησις αὕτη τῶν Παργίων παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν ἐν Παξοῖς διοικητὴν καὶ ἐντεῦθεν ἀμέσως διαβιβασθεῖσα εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν τῶν κατὰ τὰς Ἰονίους νήσους Βρετανικῶν δυνάμεων ὑποστράτηγον Campbelle ἔγεινε δεκτή. Ἀλλ' ἐπέκειτο εἰς τοὺς δυστυχεῖς Παργίους ἵν' ἀναλάβωσι τολμηρὰν καὶ ἐπικίνδυνον ἐπιχείρησιν, ὅπως ἀξιωθῶσι τῆς Ἀγγλικῆς προστασίας, τὴν ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ τῆς χώρας των ἔξωσιν τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς! Τολμηρὰν καὶ ἐπικίνδυνον λέγομεν τὴν ἐπιχείρησιν, διότι, κατὰ τὴν γνώμην τινῶν, οἱ Ἄγγλοι, πρὶν ἢ ὑποχρεώσωσι τοὺς Παργίους εἰς τοῦτο, ἔπεμψαν εἰς Πάργαν πρὸς τὸν φρούραρχον Χατσῆ Νικολῆν τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ ὑποστρατήγου Campbell Ἄγγελον, ἵνα παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἄγγλους τὸ φρούριον. Ἀλλ' ὁ Ἕλλην φρούραρχος καὶ ἅπασα ἡ Γαλλικὴ φρουρὰ ἐκ συμφώνου ἀπήντησαν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον ὡς ἦτον ἑπόμενον, ἵν' ἀπαντήσωσιν Ἕλληνες καὶ Γάλλοι, ὅτι ἤθελον θέσει πῦρ εἰς τὴν πυριτοθήκην, ἂν οἱ Ἄγγλοι ἢ οἱ κάτοικοι ἐτόλμων ἵνα κάμωσι τὸ παραμικρὸν ἐχθρικὸν κίνημα. Ἕνεκα τῆς γενναίας ταύτης ἀποφάσεως τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς οἱ Ἄγγλοι μὴ ἐπιθυμοῦντες χάριν τῶν Παργίων ἵν' ἀναδεχθῶσιν ἀγῶνα ἐπιζήμιον ὑπεχρέωσαν αὐτοὺς ἵν' ἀναδεχθῶσιν αὐτόν.

Ἐπικίνδυνος ὁ ἀγὼν διὰ τοὺς Παργίους, ἀλλὰ καθῆκον ὑπέρτατον εἰς τοὺς ἀληθεῖς πατριώτας! Τὸ τοιοῦτον ὑπέρτατον καθῆκον ἔχοντες ἑκάστοτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πολυστέναχτον ἀγῶνα περιεφρόνησαν τοὺς μεγαλειτέρους κινδύνους καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον! Τὸ φρούριον, ὅπερ ἐπρόκειτο ἵνα ἐξ ἀπροόπτου (διότι ἀναφανδὸν ἦτον ἀδύνατον) καταλάβωσιν οἱ Πάργιοι καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν αὐτοῦ στήσωσι τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν, εἶχε τριάκοντα τέσσαρα τηλεβόλα διαφόρου χωρητικότητος καὶ φρουρὰν διακοσίων σχεδὸν Γάλλων γενναίων! ἐν ᾧ πρὸς ὑπεράσπισιν ἐπιτυχῆ τοῦ φύσει ὀχυροῦ τούτου φρουρίου ἤρκει φρουρὰ ἐκ πεντήκοντα μόνον ἀνδρῶν. Βεβαίως ἡ ἐπιχείρησις οὐ μόνον ἐπικίνδυνος ἀπέβαινεν εἰς τοὺς Παργίους, ἀλλὰ καὶ ἀτελεσφόρητος ἀπέναντι τοσούτων τρομερῶν μέσων ἀντιστάσεως. Καὶ ὅμως ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ατέχνας καὶ στρατηγήματα κατεργάζεται.»

Ἀποφασίσαντες οἱ Πάργιοι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπικινδύνου ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν λαβόντες ἀπὸ τὸν διοικητὴν τῆς φρεγάδας Bacchante, Hoste, παρεκάλεσαν τοῦτον ἵνα τὴν 21 Μαρτίου παραπλέῃ περὶ λύχνων ἀφὰς πλησίον τῆς Πάργας. Ἐξετέλεσεν ὁ Hoste τὴν αἴτησιν τῶν Παργίων. Οἱ δὲ Πάργιοι ἰδόντες τὴν Ἀγγλικὴν φρεγάδαν παραπλέουσαν ἔβαλον εἰς πρᾶξιν τὸ στρατήγημα, ὅπερ ἐσχεδίασαν καὶ ὄργανον τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε γυνή τις χήρα Τουρκογιάννη τινὸς καλουμένου.

Ἡ γυνὴ αὕτη πλύτρια πρὸ πολλοῦ τῆς ἐν τῇ ἀκροπόλει Γαλλικῆς φρουρᾶς καὶ ἐκ τούτου γνωστὴ τοῖς πᾶσιν ὡς τοιαύτη δὲν ἐνέπνεεν ὑπόνοιαν εἰς οἱανδήποτε ὥραν, εἴτε τῆς ἡμέρας, εἴτε τῆς νυκτὸς παρουσιαζομένη εἰς τὴν φρουράν. Ὅθεν συμπάσχουσα καὶ αὕτη εἰς τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος της καὶ ἐπιθυμοῦσα καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς της (διότι κίνδυνος διὰ τοὺς πάντας ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν), ἵν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῆς καταστροφῆς, ἀνεδέχθη ἵνα τὰς πύλας τοῦ φρουρίου ἀνοίξῃ ἀναιμωτὶ εἰς τοὺς Παργίους, προδιαθέσαντας αὐτὴν εἰς τὸ ἐπιχείρημα. Ὅθεν περιζωνύουσα τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν ὑπὸ τὰ ἐνδύματά της ἐπαρουσιάσθη τῇ 22 περὶ ὄρθρον βαθὺν, καθ' ὃν ἅπαντες οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ἐκοιμῶντο, εἰς τὴν πύλην τοῦ φρουρίου, καθ' ἣν στιγμὴν διακόσιοι περίπου ὁπλῖται ἐκ τῶν τολμηροτέρων καὶ ἀνδρειοτέρων κατοίκων τῆς Πάργας, παρακολουθοῦντες τὴν πλύτριαν, ἐκρύβησαν εἰς τοὺς πέριξ τῆς Πύλης κρυψῶνας. Κρούει ἡ γυνὴ τὴν Πύλην τοῦ φρουρίου,—ὁ σκοπὸς ἐρωτᾷ «τίς εἶ;—Ἡ πλύστρα» ἀπεκρίθη ἡ γυνή. Γνωστῆς οὔσης τῆς φωνῆς, ἠνεῴχθη τὸ ἓν φύλλον τῆς πύλης, καὶ, εἰσελθοῦσα ἡ πλύτρια, ἐπασχολεῖ σμικρὸν τὸν σκοπὸν διὰ διαφόρων φλυαριῶν. Ἅμα ἀνεωγμένην τὴν πύλην ἰδόντες οἱ κεκρυμμένοι πλησίον αὐτῆς Πάργιοι, εἰσώρμησαν ἐντὸς, καὶ συλλαβόντες τὸν σκοπὸν καὶ τοὺς περὶ τὴν πύλην σταθμεύοντας φρουροὺς ἀφοπλίσαντες, ἔγειναν κύριοι τοῦ φρουρίου ἀναιμωτί.

Ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις ἤθελε μείνει ἄδακρυς καὶ ἀκηλίδωτος, ἂν δὲν εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν φρονίμων καὶ γενναίων Γάλλων ἀπερίσκεπτος Ἕλλην, δοὺς δίκην τῆς ἀπερισκεψίας του. Βέγιας

τις έπονομαζόμενος έκ Κεφαλληνίας, γραμματεὺς τοῦ διοικητοῦ, θρασὺς μᾶλλον καὶ ὑπερόπτης, ἢ ἀνδρεῖος, ἰδὼν τοὺς Παργίους ἐκ τοῦ δωματίου προχωροῦντας ἐν τῷ φρουρίῳ διέταξεν ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ κοιτῶνος τοὺς ἤδη ἀφωπλισμένους στρατιώτας ἵνα πυροβολήσωσι κατὰ τῶν Παργίων, διατάξας συγχρόνως αὐθαδῶς τούτους, ἵν' ἀποσυρθῶσιν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, διότι ἄλλως ἔμελλεν ἵνα βάλῃ πῦρ εἰς τὴν πυριτοθήκην. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην αὐθάδειαν πίπτει νεκρὸς χαμαὶ, προσβληθεὶς ὑπὸ σφαίρας Παργίου πυροβόλου. Ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου τῆς 22 Μαρτίου τοῦ 1814, ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας ἡ Ἀγγλικὴ σημαία.

Ἰδὼν ἐκ τῆς φρεγάδας ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας κυματίζουσαν τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν ὁ διοικητὴς Hoste ἀποβιβάζει ἀμέσως εἰς Πάργαν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ταγματάρχου Καρόλου Γόρδων καὶ καταλαμβάνει μὲ τηλεβόλα καὶ ὅλμους ὠχυρωμένον τὸ φρούριον. Ἡ δὲ ἔν τε τῇ πόλει καὶ τῷ φρουρίῳ Γαλλικὴ φρουρὰ συγκειμένη ἐκ τετρακοσίων Γάλλων, καὶ κατ' ἄλλους ἐκ διακοσίων πεντήκοντα, ἀπεστάλη ἀβλαβῶς καὶ ἐν πλήρει σεβασμῷ καὶ εὐγνωμοσύνῃ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων εἰς τὴν Κέρκυραν. Παραδόσαντες οἱ Πάργιοι εἰς τοὺς νέους αὐτῶν προστάτας τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον παρέδωκαν εἰς χεῖρας αὐτῶν καὶ τὰ παντὸς εἴδους πολεμοφόδια, εὑρεθέντα ἄφθονα ἐν τῷ φρουρίῳ.

Ἀναχωρησάντων τῶν γενναίων πρώην προστατῶν τῆς Πάργας διὰ τὴν Κέρκυραν καὶ ἡσυχίας ἀποκατασταθείσης ἐν τῇ πόλει, χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις διεχύθη εἰς ἁπάντων τῶν κατοίκων τῆς Πάργας τὰ πρόσωπα, διαφυγόντων ὡς ἐκ θαύματος τὸν ἐπικείμενον τῇ πατρίδι κίνδυνον. Ἐν πλήρει ἐκστάσει καὶ θαυμασμῷ ἐξέφραζον τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τοὺς νέους σωτῆρας οἱ Πάργιοι, πεποιθότες ὅτι, κατεχομένης ἤδη τῆς πατρίδος ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν δυνάμεων, οὐδέποτε θέλει ὑποκύψει ἡ σημαία τοῦ σταυροῦ εἰς τὸ Μπαϊράκη. Δὲν ἐγνώριζον οἱ ἄθλιοι ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ ὁμοιάζει τὸν ἔμπορον ἐκεῖνον, ὅστις χαμερπῶς προσφέρε

ρυτιδανὸν ἀντικείμενον δωρεὰν εἰς τοὺς ἀγοραστὰς ἐπὶ τῷ βαναύσῳ σκοπῷ, ἵνα πωλήσῃ ἕτερον εἰς ἁδροτάτην τιμήν. Ὅσης χαρᾶς ἀνεκλαλήτου ἐπλήρωσε τὰς καρδίας τῶν Παργίων ἡ τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὑπεράσπισις καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν ὅπλων κατοχὴ τῆς χώρας των, τόσης λύπης σπαραξικαρδίου πρόξενος ἐγένετο τῷ Ἀλῇ Πασσᾶ! Τὴν ἐπαύριον ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ φρούραρχος τῆς Πάργας Κάρολος Γόρδων ἀνήγγειλεν εἰς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τὴν εὐεργετικὴν προστασίαν ἐπὶ εὐημερίᾳ τοῦ λαοῦ ὑπὸ τὴν κραταιὰν Βρετανικὴν Αἰγίδα.

Εἰς τὰ συμβεβηκότα τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἁρμόζει ἵνα εἴπωμεν δύο λόγους περὶ τῆς πρὸς τοὺς γενναίους προστάτας Γάλλους τελευταίας διαγωγῆς τῶν Παργίων, ἥτις ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται καταδικαστέα. Εἷς καὶ μόνος λόγος ἀρκεῖ νὰ δικαιώσῃ τὴν τοιαύτην διαγωγὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀληθῶν πατριωτῶν ἑκάστου ἔθνους. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε ἡ ΣΩΤΗΡΙΑ τῆς πατρίδος, ἥτις τὰ πάντα συγχωρεῖ. Ἀλλ᾽ οἱ Πάργιοι συλλαβόντες ἐπιστολὴν, προμηνύουσαν προδοσίαν, καὶ τὰ Γαλλικὰ ὅπλα καταβληθέντα βλέποντες, ἐδικαιοῦντο ὡς ἄλλοτε ὁ Βροῦτος, καὶ πλειότερα ἵνα πράξωσιν ἐκδικοῦντες καὶ ὑπερασπίζοντες τὴν πατρίδα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐθυσίασαν τὰ ἑαυτῶν τέκνα ὑπὲρ πατρίδος. Ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι οἱ Πάργιοι μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης ἀπέπεμψαν τοὺς Γάλλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Αἱ ὁδηγίαι τοῦ ὑποστρατήγου Κάμπελ πρὸς τὸν ὑπολόχαγὸν Βροῦλτον, διοικητὴν τῆς Πάργας. — Δύο ἔτη διήγαγον ἐν εἰρήνῃ οἱ Πάργιοι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. — Δὲν μετέχει ἡ Πάργα τῆς τύχης τῶν Ἰονίων Νήσων. — Ὁ Θωμᾶς Μαιτλάνδος. — Τὸ ὑπόμνημα τῶν κατοίκων τῆς Πάργας πρὸς τὸν Θ. Μαιτλάνδον. — Τὸ ὑπόμνημα τῶν πληρεξουσίων. — Οἱ φόβοι τῶν Παργίων περὶ τῆς μελλούσης τύχης αὐτῶν. — Μυστικαὶ συνεντεύξεις μεταξὺ Μαιτλάνδου καὶ Ἀλῆ. — Ἡ συνθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — Ἡ εἰς Ἰωάννινα ἄφιξις τῶν πληρεξουσίων τῶν δύο αὐλῶν. — Ἡ ἀποκάλυψις τῆς συμφορᾶς τῶν Παργίων. — Ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Χάγκαῦ καὶ τὸν Μαιτλάνδον. — Ἐπιστολὴ τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ, φρούραρχον τῆς Πάργας.

Ἐγκατασταθέντες οἱ Ἄγγλοι ἐν τῷ Ἰονίῳ κράτει μετὰ τὴν κατάληψιν καὶ τῆς Κερκύρας, ἐθεώρησαν ἔκτοτε τὴν Πάργαν ὡς ἀναπόσπαστον καὶ ἀναγκαῖον παράρτημα τῆς νέας κατοχῆς των, καὶ τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω ὁδηγιῶν, ἃς ἐκ Κερκύρας διεβίβασεν εἰς τὸν ἐν Πάργᾳ διοικητὴν ὑπολόχαγὸν τοῦ συντάγματος Βροῦλτον, (Brulton) τὴν 23 Μαΐου 1815 ὁ ὑποστράτηγος Campbell. Ἰδοὺ αὗται·

« Ὁδηγίαι τοῦ ὑποστρατήγου Campbell, διοικητοῦ τῶν κατὰ τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὸ Ἀδριατικὸν Δυνάμεων κτλ. κτλ. πρὸς τὸν ὑπολοχαγὸν τοῦ 75ου Συντάγματος Κ. Brulton, διοικητὴν τῆς Πάργας.

« Τὸ φρούριον τῆς Πάργας θεωρεῖται ὡς παράρτημα τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἰονίων νήσων, καὶ μερικώτερον ὡς προχύρωμα (ouvrage avancè) τοῦ ἐν Κερκύρᾳ στρατοῦ πρὸς τὰ Τουρκικὰ σύνορα· ἑπομένως ἕνεκα τῆς τοποθεσίας του, κειμένου ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τῆς Ἑλλάδος, τῆς σοβαρᾶς θέσεώς του, ὡς θέσεως ὀχυρᾶς, καὶ τῆς σημαντικότητος δὲν ἀφέθη ποτέ, ἵνα περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων καὶ ἰδίως τοῦ Βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ Πασσᾶ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία (Pashalih) τὸ περιτριγυρίζει, καὶ ὑπῆρξε πάντοτε ἀντικείμενον μεγάλης ζηλοτυπίας τῶν

Δυνάμεων, τῶν προσπαθεισασῶν μεγάλως ὅπως θέσωσι τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Πάργας, διὰ τοὺς ἰδίους λόγους ἐπίσης ἡ σοφὴ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων ἐκείνων, ὅσαι κατεῖχον τὰς Ἰονίους Νήσους καὶ ἰδίως τὴν Κέρκυραν, ἐπροσπάθησαν ἐπιμόνως, ἵνα διατηρῶσι τὴν κατοχὴν αὐτοῦ τοῦ φρουρίου καὶ αὐτῆς τῆς χώρας.

« Οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας εἶνε Ἑλληνοαλβανοὶ εἰς ἄκρον ἐπίμονοι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς μικρᾶς κοινότητος αὐτῶν, ὑπερασπίζοντες αὐτὴν συνήθως κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας. Εἶνε λαὸς ζωηρὸς καὶ ἀνεξάρτητος, εἰ καὶ ἐνταυτῷ εὐάγωγος καὶ εὐδιοίκητος, διοικούμενος ἐλευθερίως καὶ δικαίως. Ἅπαντες οἱ ἄνδρες εἰσὶ στρατιῶται καὶ ἔμπειροι περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων.

« Περιττὸν νομίζω, ἵνα προβῶ εἰς μερικότητας ἐπὶ τῆς ἀπαιτουμένης διαγωγῆς Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ, ἐπιφορτισμένου τὴν διοίκησιν τῆς Πάργας. Ἡ ἰδία διαμονὴ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ ἡ αὐτοπρόσωπος παρατήρησις τῶν κατοίκων θέλουσιν ἀμέσως τῷ καταδείξει πλειοτέρους κανόνας πρὸς ὁδηγίαν του, ἢ οἱ οὕτω διαβιβαζόμενοι αὐτῷ.

« Ὁ Κύριος Σπυρίδων Βλαντῆς, (α) ὅστις ἐσχάτως ἀπεσύρθη τοῦ δευτέρου μισθοφόρου Ἑλληνικοῦ συντάγματος μὲ τὸ ἥμισυ τῆς μισθοδοσίας του, εἶνε ἤδη ἡ προϊσταμένη Ἀρχὴ ἐν Πάργᾳ, ὡς διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας. Οὗτος γνωρίζει καλῶς καὶ βασίμως τὰ ἤθη τῶν Παργίων, ὁμιλῶν κατ τὴν γλῶσσάν των. Ὁ Διοικητὴς

(α) Ὁ τίμιος οὗτος Ἕλλην ἦτο Λευκάδιος καὶ διετέλει πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Ἀγγλικῇ ὑπηρεσίᾳ. Διορισθεὶς δὲ ἀστυνόμος τῆς Πάργας διετήρησεν ἄμεμπτον διαγωγὴν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λαοκτόνου διαπραγματεύσεως περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας εἰς τὴν Τουρκίαν, εἰ καὶ ὁ τύραννος προσεπάθησε διὰ τῶν ὀργάνων του ἵνα τὸν διαφθείρῃ.

λοιπὸν τῆς Πάργας παραγγέλλεται ἵνα συμβουλεύηται αὐτὸν ἐν γένει περὶ τῶν τοπικῶν πραγμάτων, μηδόλως ὑποχρεούμενος ἵν' ἀκολουθῇ τὰς συμβουλάς του, ὁσάκις αὗται εἰσιν ἐναντίαι τῆς κρίσεως τοῦ Διοικητοῦ· καὶ τότε περὶ αὐτῶν δύναται νὰ γίνῃ ἀμέσως, ἂν ἦνε ἀνάγκη, ἀναφορὰ πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ γενικὸν Διοικητήν.

« Ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ὁ Βεζύρης Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχε μυστικὴν ἀλληλογραφίαν μέ τινας τῶν Παργίων (α), καὶ οὐδὲν καθαρώτερον ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς πορείας καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ὁ κύριος Βλαντὴς ἔχει τὴν αὐτὴν μὲ ἐμὲ ἰδέαν περὶ τούτου, καὶ κάμνει γνωστὰ ταῦτα τῷ γενικῷ Διοικητῇ.

« Καθ' ὅλας τὰς κοινοποιήσεις καὶ ἀλληλογραφίας μετὰ τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ ἢ μετά τινος τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ Ἀγάδων ἢ Βέηδων, ἐνεργούντων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του θέλετε διατηρεῖ εὐγενῆ, πλὴν ἀνένδοτον διαγωγὴν, ὑποδεικνύοντες ὅτι ἐπιθυμεῖτε ἵνα διατηρῆτε φιλίαν, καλὴν γειτονίαν, ἀλλ' ὅτι οὐδόλως διατίθεσθε, ἵνα ἐνδώσητε εἰς κατακτητικόν τι κίνημα, ὅπερ ἐν τῇ ἰδιοτροπίᾳ καὶ ὑπεροψίᾳ των ἤθελον ἀποπειραθῇ, ἵνα διαπράξωσιν.

« Ἄνευ ἀναβολῆς ὀφείλετε ἵνα λάβῃτε μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας πλατύνοντες καὶ ἐνδυναμοῦντες τὰ πρὸς τὴν ξηρὰν παραπετάσματα τοῦ φρουρίου, ὅπου ἡ γῆ ἤθελε τὸ συγχωρήσει, ἐπισκευάζοντες καὶ ἀνακαινίζοντες τὰ ἁμάξια τῶν τηλεβόλων, ἀνεγείροντες τὰ ῥήγματα ἢ τὰς ὀπὰς καὶ κατεδαφίζοντες τὰς ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων μέχρι τοῦ φρουρίου οἰκίας. Ἐπίσης πρέπει ἵνα ληφθῇ ἡ δέουσα προσοχὴ κατὰ τὰς

(6) Εἰ ἀληθεύει ὅ,τι περὶ Παργίων λέγει ὁ Campbell, βεβαίως τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ ἐκ τῆς Πάργας ἐξορισθέντες, τοὺς ὁποίους, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες, ἐμίσουν οἱ κάτοικοι πλειότερον ἢ τοὺς Τούρκους, ἀπαγορεύοντες διὰ παντὸς τὴν εἰς Πάργαν ἐπιστροφήν των ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

τοιαύτας ἐργασίας, ὥστε νὰ γίνωσι κατάλληλοι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν διόδων τῆς πόλεως, καὶ πρὸ πάντων νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἀσφαλοῦς καταφυγίου, τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας, τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἰσχυρὰ αὐτῆς φυλακή.

« Κατὰ τὸ θέρος, καὶ ἐν ὅσῳ ὁ καιρὸς τὴν ἐπιτρέπει, θέλει ὑπάρξει τακτικὴ ἑβδομαδιαία συγκοινωνία διὰ λέμβου ὡπλισμένης μεταξὺ Κερκύρας καὶ Πάργας, ἐκτὸς τῶν διαφόρων ἰδιαιτέρων εὐκαιριῶν, αἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρουσιάζονται.

« Ἡ φρουρὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶνε ἀναγκαίως ὀλίγη. Ἀλλ' ἡ πρωτίστη αὐτῆς ὑπεράσπισις ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἐνεργητικότητος τῶν κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων ὠργανίσθη σῶμα ἐθνοφυλακῆς πρὸς βοήθειαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ.

« Τὸ ὅλον τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν καθηκόντων ἐτέθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν σας καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν αὐτῶν κανόνων, τοὺς ὁποίους διέπραξε μέχρι τοῦδε ὁ Κύριος Βλαντής, καὶ τῶν διαβιβασθεισῶν τῷ ἀξιωματικῷ ὁδηγιῶν.

Κερκύρα 11 Μαΐου 1815.

« I. Campbell.

« Ὑποστράτηγος Διοικητής».

Ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη, διατελοῦντες οἱ Πάργιοι ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἀπήλαυον τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, καὶ μέλλον λαμπρότερον τοῦ ἐνεστῶτος ἤλπιζον, εἰ καὶ ὁ Φάλαρις τῆς Ἠπείρου οὐκ ἐπαύσατο, λέγων «θέλω τὴν Πάργαν». Ἀλλὰ τὰ χρυσᾶ ταῦτα ὄνειρα τῶν Παργίων ἤρχισεν ἵνα ἐπισκιάζῃ ἡ ἐν Παρισίοις ὀμόσασα τὴν αἰωνίαν δουλείαν τῶν λαῶν πολυθρύλλητος Ἱερὰ Συμμαχία. Ἰδόντες οἱ Πάργιοι τὴν ἐν Παρισίοις τῇ 5 Μαΐου τοῦ 1816 συνθήκην μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Ἀγγλίας, ἀποφασίσασαν ὁπωσδήποτε περὶ τῆς τύχης τῶν Ἰονίων νήσων, καὶ

οὐδὲ μνείαν κἂν ποιησαμένην περὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἐνεπλήσθησαν ἀνησυχιῶν ἀπεριγράπτων περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν ὑπάρξεως. Ὁ ἀγαθὸς καὶ τίμιος ἀντιστράτηγος Κάμπελ ἐβεβαίου ἐπισήμως ἐν εἰλικρινεῖ καρδίᾳ τοὺς Παργίους, ὅτι ἔμελλον ἐξάπαντος μετασχεῖν τῆς τύχης τῶν Ἰονίων νήσων, ὡς ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν μετ' αὐτῶν συνδεδεμένοι. Ὁ γενναῖος ἀντιστράτηγος Κάμπελ ὡς τίμιος ἄνθρωπος ὡμίλει ὑπὸ τὸ κράτος τῆς δικαιοσύνης, τῆς εὐγενοῦς πεποιθήσεως του ὑπὲρ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος καὶ τῶν ὑποσχέσεων, ἃς ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔδωκε τοῖς Παργίοις, ὅτε οὗτοι αὐτοπροαιρέτως ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν της, καὶ εἰ ἡ τύχη τῶν Παργίων ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν εὐσυνείδητον τοῦτον ἄνδρα, βεβαίως αὕτη ἔμελλε νὰ ἦνε ὡς ἐκείνη τῶν Ἑπτανησίων (α). Ἀλλ' αὕτη δυστυχῶς ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν ἀσυνειδησίαν ἀνθρώπων, οἵτινες οὐδέποτε ἔθεσαν τὴν χεῖρα αὐτῶν ἐπὶ τῆς καρδίας βλέποντες πάσχουσαν τὴν ἀνθρωπότητα, ἀνθρώπων θεωρούντων ἐν τῷ ἀπρεπεῖ ἐγωϊσμῷ κατὰ τὸν ΙΘ΄. αἰῶνα ἑαυτοὺς μὲν θείας καταγωγῆς, τοὺς λοιποὺς δὲ, εἰ καὶ ὁμοίους τὴν εἰκόνα, τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας, τὸν πολιτισμὸν, καὶ ὑπερτέρους τὰς ἀναμνήσεις, ὡς ὄντα ἀτελῆ, καταδικασθέντα ὑπὸ τῆς φύσεως!!!

Ἡ δυσμενὴς εἱμαρμένη, ἥτις ἐν παραβύστῳ εἶχεν ἀποφασίσει περὶ τῆς τύχης τῶν Παργίων, ἀφ' ὅτου οἱ δυστυχεῖς οὗτοι Ἕλληνες περιῆλθον εἰς τὴν κυριαρχίαν α ὐ θ α ι ρ έ τ ο υ πολιτικῆς, οὔτε τὴν πικρὰν παρηγορίαν τοῦ ἀντιστρατήγου Κάμπελ ἠθέλησε νὰ χαρίσῃ αὐτοῖς. Ὁ γενναῖος οὗτος ὑποστράτηγος ἐν καθαρᾷ συνει-

(α) Κατ' εὐτυχίαν γέγονε τοῦτο! Διότι οἱ ὑπὸ τὸν Ἀγγλικὸν ζυγὸν διάγοντες ἀδελφοὶ ἡμῶν Ἑπτανήσιοι εἰσὶν ἠθικῶς ὑποδεέστεροι τὰ δικαιώματα τῶν ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγὸν Ἑλλήνων! Χρυσοῦς μὲν ὁ Ἀγγλικὸς ζυγὸς καὶ σιδηροῦς ὁ Ὀθωμανικὸς, ἀλλὰ κατὰ τὴν φυσικὴν ὁ χρυσὸς εἶνε ειδικῶς βαρύτερος τοῦ σιδήρου, ὡς εἶπε καί τις διάσημος Ἑπτανήσιος. Πρόσθεσον καὶ τὰς μελλούσας ἐλπίδας καὶ τὴν ἐπὶ τῶν Τούρκων ἠθικὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν δούλων Ἑλλήνων, ἥτις καταθλίβεται ἐν Ἑπτανήσῳ.

ῥήσει ἐπαρηγόρει καὶ ἐνεθάῤῥυνε τοὺς Παργίους περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς πατρίδος αὐτῶν. Τὸν εὐσυνείδητον τοῦτον ἄνδρα, μετατεθέντα, ἐκ προθέσεως φαίνεται, διεδέχθη ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δι' αἵματος ἀνθρωπίνου ἐνεχαράχθη εἰς τὰς βίβλους τῶν τερατομόρφων τυράννων, ἄνθρωπος ἄμορφος τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν καὶ δυσειδὴς τὴν μορφὴν, ἄνθρωπος ὅλως ἄμοιρος εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἄνθρωπος φέρων καθαρῶς τὸ ἀντίτυπον τοῦ γνωμικοῦ «οἷα ἡ μορφὴ, τοιάδε καὶ ἡ ψυχή». Ὁ διαδεχθεὶς ἐν Ἑπτανήσῳ τὸν εὐγενῆ Κάμπελ ἦτον κατὰ δυστυχίαν τῶν Παργίων, καὶ μετ' οὐ πολὺ τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων, ὁ Σὶρ Θωμᾶς Μαιτλάνδος Μέγας Ἁρμοστὴς τῆς Ἑπτανήσου, ὁ καὶ παρὰ τῶν συμπολιτῶν του Ἄγγλων μετονομασθεὶς διὰ τὴν θηριωδίαν του «Σουλτὰν Θωμᾶς, (King Tom).»

Εἰς τὴν κυριαρχίαν τοιούτου ἀνθρώπου περιελθόντες οἱ Πάργιοι ἠδύναντό ποτε ἵνα ἐλπίσωσι καλόν; Οἱ Πάργιοι εἰθισμένοι μὲ τὸν εὐπρόσιτον, εὐγενῆ τὴν ψυχὴν καὶ γλυκὺν τὴν φυσιογνωμίαν ὑποστράτηγον Κάμπελ, ἐφρύαξαν, ἰδόντες τὸν δυσειδῆ τήν τε ψυχὴν καὶ τὴν φυσιογνωμίαν Μαιτλάνδον! Καὶ ὅμως οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι, ὡς ἡ εὐπειθὴς ἐκείνη κόρη, ἥτις ἐναντίον τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας της δέχεται τὸν παρὰ τῶν γονέων ἐκλεχθέντα σύζυγον, ἐδείκνυον ἀπεριόριστον ἀφοσίωσιν καὶ ὑποταγὴν πρός τε τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον ἁρμοστήν. Πλὴν ὅσῳ οἱ Πάργιοι ἐδείκνυον αὐτῷ ὑπακοὴν, τόσῳ αὐτοῖς ἀπρόσιτος καὶ ἀσυμπαθὴς ἐδεικνύετο ὁ Σουλτὰν Θωμᾶς. Τῷ παρέσταινον ὅτι εἰσὶν ἀπόγονοι περικλεῶν προγόνων, ἐλπίζοντες διὰ τῶν ἐνδόξων ἀναμνήσεων ἵνα ὑπὲρ ἑαυτῶν θερμαίνωσι τὴν ὡς τὸ μάρμαρον ψυχρὰν καρδίαν τοῦ Μαιτλάνδου. Ἀλλ' οὗτος «qui» κατὰ τὴν παρομοίωσιν ἀνδρὸς σοφοῦ «se regardait en sa qualité d' Anglais, comme un des premiers enfants du premier peuple du monde» οὐ μόνον δὲν συνεκινεῖτο ὑπ' αὐτῶν, ἀνοικείων τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας του, ἀλλὰ καὶ πλειοτέραν ᾐσθάνετο ἀποστροφὴν πρὸς πᾶν ὅ,τι ἐνέφαινεν αὐτῷ ὑπεροχὴν καὶ ἠδύνατο ἵνα τῷ διαφιλονεικήσῃ τὴν καταγωγήν του. Τῷ παρέσταινον τὰ ὅσα ὑπέστη-

σαν δεινά. Ἀλλ' οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἔνθερμος σύνεργὸς τοιούτων καὶ μεγαλειτέρων. Τῷ παρέστησαν τοὺς φόβους περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς πατρίδος των. Ἀλλ' οὗτος ἦλθεν ἵνα πραγματοποιήσῃ αὐτούς!!!

Πατήσας τὸν πόδα του ἐν Ἑπτανήσῳ ὁ Θώμᾶς Μαιτλάνδος οὐ μόνον οὐδένα ἀπεύθυνε τοῖς Παργίοις παραμυθητικὸν λόγον περὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος των, περὶ τῆς ὁποίας κἂν μνείαν, ὡς εἴρηται, δὲν ἐποίει ἡ ἐν Παρισίοις συνθήκη τοῦ 1815, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐβύθισεν αὐτοὺς εἰς μεγαλειτέρους φόβους διὰ τῆς σιωπῆς του καὶ τῆς μυστηριώδους διαγωγῆς του, προεόρτια δεινοτέρων καὶ ἀνηκούστων συμφορῶν, αἵτινες ἐπεφυλάττοντο διὰ τὴν ἀθλίαν Πάργαν ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου. Ὅθεν ἐν τοιαύτῃ ἀλγεινῇ ἀβεβαιότητι περὶ τῆς μελλούσης τύχης αὐτῶν διακείμενοι οἱ Πάργιοι ἀπεφάσισαν ἵνα ζητήσωσι διασαφήσεις ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἁρμοστὴν τῆς Ἑπτανήσου Σὶρ Θωμᾶν Μαιτλάνδον διὰ τοῦ ἀκολούθου πρὸς αὐτὸν ὑπομνήματος.

«Ὑπόμνημα τῶν κατοίκων τῆς Πάργας πρὸς τὴν Αὐτοῦ ἐξοχότητα Σὶρ Θωμᾶν Μαιτλάνδον Ἁρμοστὴν κτλ.

«Ἐξοχώτατε!

«Ὁ λαὸς τῆς Πάργας, ὅστις πάντοτε ἐκυβερνήθη καὶ ἐπροστατεύθη ὑφ' ὅλων τῶν Δυνάμεων, αἵτινες μέχρι τοῦδε κατεῖχον τὰς Ἰονίους Νήσους, ἔσχε νεωστὶ τὴν ἰδιαιτέραν καλὴν τύχην νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν ἐξίσου ἰσχυρὰν καὶ φιλάνθρωπον προστασίαν τῆς Αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος, τῆς ὁποίας ἡ δικαία κυβέρνησις, ἐνεργουμένη διὰ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, μετεχειρίσθη αὐτὸν τὸν λαὸν μετ' ἀγάπης, φιλανθρωπίας καὶ ἐπιεικείας.

«Ὁ λαὸς τῆς χώρας ταύτης, μὴν ἀμφιβάλλων περὶ τοῦ μονίμου τῆς Ὑψηλῆς ταύτης προστασίας, ἥτις τῷ ἐξασφαλίζει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐτυχίαν του μένει ἐν-

τελῶς ἥσυχος, πεποιθὼς εἰς τὴν πατρικὴν καλοκἀγαθίαν τῆς Μεγάλης Κυβερνήσεως, ἥτις προστατεύει αὐτόν.

«Ἡ Ἰονικὴ ἐφημερὶς (ἀριθ. 85), ἥτις περιέχει τὴν μεταξὺ τῶν Αὐλῶν Λονδίνου, Βιέννης, Πετρουπόλεως καὶ Βερολίνου συνομολογηθεῖσαν συνθήκην καὶ ὑπογραφεῖσαν ἐν Παρισίοις τῇ 15 Νοεμβρίου τοῦ 1815, διαλαμβάνει νέαν πολιτικὴν κατάστασιν τῶν ῥηθεισῶν Ἰονίων Νήσων ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡνωμέναι πολιτεῖαι τοῦ Ἰονίου» χωρὶς νὰ περιλαμβάνηται ἐν αὐτῇ καὶ ἡ χώρα μας.

«Ἡ περίστασις αὕτη, Ἐξοχώτατε, ἔθεσε τὸν λαὸν τῆς χώρας ταύτης ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ συλλαβόντα σκληροτάτας ὑποψίας, ἐπειδὴ παρελείφθη ἐν τῇ ῥηθείσῃ συνθήκῃ.

«Ὁ λαὸς οὗτος χάριν τῆς ἡσυχίας του παρακαλεῖ διὰ τῶν ὑποσημειουμένων προὐχόντων του τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, ὅπως εὐαρεστηθῇ ν' ἀποκαλύψῃ αὐτῷ τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ τύχην, καὶ ἐκ μέρους του ὑπόσχεται ἄκραν τιμιότητα καὶ πίστιν, συνδέων αὐτὰς μετὰ τῆς προθυμοτάτης καὶ ζωηροτάτης ἐπιθυμίας τοῦ νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του ὑπὸ τὴν Βρετανικὴν σημαίαν.

«Πάργα 20 Μαΐου 1816.

«Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν προὐχόντων.»

Ἐστάλησαν ἐκ μέρους τῶν προὐχόντων εἰς Κέρκυραν δύο πληρεξούσιοι, καὶ ἐπειδὴ οὗτοι ἐγνώριζον ὅτι εὐκολώτερον ἦτον ἵνα ἴδωσι προσωπικῶς τὸν Σουλτάνον τοῦ Σταμποὺλ, ἢ τὸν Σὶρ Θωμᾶν Μαιτλάνδον, Ἁρμοστὴν τῆς Ἑπτανήσου, διεύθυνον πρὸς αὐτὸν τὸ ὑπόμνημα τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ ἐξοχώτατος, ἵνα μὴ ἀξιώσῃ τὸν λαὸν τῆς Πάργας ἀπαντήσεως, λαβὼν τὸ ὑπόμνημα, ἐξῆλθεν εἰς περιοδείαν. Οἱ ἀντιπρόσωποι διέμενον εἰς Κέρκυραν, περιμένοντες τὴν εὐτυχῆ ἐπάνοδον τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ. Καὶ ἐπειδὴ, ἐπιστρέψας οὗτος, οὐδεμιᾶς ἀπαντήσεως ἠξίωσε τοὺς Παργίους ἠναγκάσθησαν οἱ πληρεξούσιοι ἵν' ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐπιλήσμονος Ἁρμοστοῦ δι' ἰδιαιτέρου ὑπομνήματος, τοῦ ἑπομένου, τὴν αἴτησιν τοῦ λαοῦ.

«Ὑπόμνημα τῶν πληρεξουσίων τῆς Πάργας πρὸς τὸν Θωμᾶν Μπιτλάνδον κτλ.

«Κερκύρα 25 Δεκεμβρίου 1816.

«Ἐξοχώτατε!

«Οἱ ὑποσημειούμενοι πολῖται τῆς Πάργας, ἐκλεχθέντες πληρεξούσιοι ὅλου τοῦ λαοῦ, λογιζομένου ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας κατοίκων, ὠφελοῦνται ἐκ τῆς εὐτυχοῦς ἐπανόδου τῆς ἐξοχότητός σας εἰς τὰς Ἰονίαις Νήσους, ἵνα παρουσιάσωσι τὴν ἔκφρασιν τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ὑπακοῆς του.

« Οὐδὲν δύναται νὰ ἦνε πλέον εὐχάριστον εἰς τοῦτον τὸν λαὸν ἢ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ χαθῆκον τοῦτο πρὸς τὸ Ὑψηλὸν πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναθέτει ἅπασαν τὴν ἐμπιστοσύνην περὶ τῆς ἡσυχίας του, καὶ τοῦ ὁποίου ἐπικαλεῖται τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν.

«Ὁ λαὸς οὗτος ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας διαρκῶς ἡνωμένος τῇ πολιτικῇ τύχῃ τῶν Ἰονίων Νήσων καὶ δυνάμει τοῦ ἁγνοῦ πατριωτισμοῦ του διατηρηθεὶς ἀπέναντι τῶν προδοτικῶν ἐπηρειῶν καὶ τῆς καταχθονίου μοχθηρίας ἐλεύθερος τοῦ σιδηροῦ ζυγοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἤδη στενάζει τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἑλλάδος, παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Ῥώσσων εἰς τοὺς Γάλλους, καὶ ἐσχάτως ἰδὼν τὴν πολιτικήν του ὕπαρξιν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Γάλλων ἀπεφάσισεν, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τῶν Βρετανικῶν ὅπλων καὶ θέσῃ τὸν ἑαυτόν του ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου.

« Τρία ἔτη παρῆλθον ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἐπικινδύνου περιόδου, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ὁ λαὸς οὗτος ἐχάρη τὰ ἀγαθὰ τῆς προστασίας, ζῶν ἐν εντελεῖ ἡσυχίᾳ καὶ ἐν τῇ βεβαίᾳ ἐλπίδι τοῦ ν' ἀξιωθῇ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς παρεμβάσεως τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, ὅπως ἀσφα-

λίση διὰ παντὸς τὸ μόνιμον τῆς τύχης του. Ἀποδίδων λοιπὸν τῷ συνεργῷ ὅλων τῶν ἀγαθῶν τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστήσεις διὰ τὰς ἀγαθοεργίας Του, παρακαλεῖ τὸν Μαιτλάνδον, νὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν του ὡς προστάτης τῆς εὐτυχίας του καὶ τῆς καλῆς του τύχης.

«Ὑποσημειούμεθα
Γρηγόριος Βασιλᾶς.
Γεώργιος Βασιλᾶς. πληρεξούσιοι.

Καὶ οἱ ἔσχατοι τῶν ῥαϊάδων τῶν Σουλτάνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολλάκις ἠξιώνοντο ἀπαντήσεων καὶ ἀνακουφίσεων τῶν δεινῶν των παρὰ τῶν ἀπροσίτων καὶ ἀοράτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σουλτάνων, ἀλλ᾽ οἱ δυστυχεῖς πληρεξούσιοι τῆς Πάργας καὶ ὁ λαὸς αὐτῆς οὐ μόνον διασαφήσεων καὶ ἐξηγήσεων δὲν ἠξιώθησαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου Θωμᾶ, ἀλλ᾽ οὔτε ἀπαντήσεως ἀσαφοῦς, ἢ ἐνθαῤῥυντικῆς. Κωφός, ἄλαλος καὶ ἀνάλγητος ἔμεινεν ὁ Σὶρ Θωμᾶς. Ἐπέςρεψαν, ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ ματαίῳ πολὺν καιρὸν διέμειναν εἰς Κέρκυραν περιμένοντες ἀπάντησιν τοῦ ἁρμοστοῦ, οἱ πληρεξούσιοι εἰς τὴν Πάργαν μὲ χεῖρας κενὰς καὶ τεθλιμμένοι. Ἐντεῦθεν ὁ φόβος κατέλαβεν ἁπάντων τὰς ψυχάς. Οἱ γενναῖοι Πάργιοι ἐρειδόμενοι ἄλλοτε εἰς μόνην τὴν ἀνδρίαν των οὐδέποτε ἐφοβήθησαν περὶ τῆς τύχης αὐτῶν τόσον, ὅσον ἤδη προστατευόμενοι ὑπὸ τῆς θαλασσοκράτορος Ἀγγλίας.

Οἱ φόβοι τῶν Παργίων περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς πατρίδος των ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐγένοντο δριμύτεροι καὶ σπαραξικάρδιοι ἐν τῇ ἀβεβαιότητι. Ταχυδρόμοι, ὑπάλληλοι, ἀπεσταλμένοι διεσταυροῦντο διαβαίνοντες διὰ τῆς Πάργας ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Κερκύραν, καὶ ἐκ ταύτης διὰ τῆς Πάργας, τῆς Πρεβέζης καὶ ἄλλοθεν εἰς Ἰωάννινα. Συνεντεύξεις μυστικαὶ καὶ ἐπανειλλημμέναι ἐγένοντο ἐν Πρεβέζῃ, ἐν Βουθρωτῷ, ἐν Σαϊάδῃ καὶ ἀλλαχοῦ μεταξὺ τῶν δύο συναδέλφων, «Βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ Τεπελενλῆ καὶ »τοῦ Ἐξοχωτάτου Σὶρ Θωμᾶ Μαίτλανδ, Ἄγγλου Ἁρμοστοῦ τῶν

Ἰονίων Νήσων καὶ προςάτου τῆς Πάργας! Ὁ χρυσὸς τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων καὶ αἱ ῥαδιουργίαι τῶν ὀργάνων του κατηλέκτριζον τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Κερκύρᾳ φίλους του! Ἠρώτων οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι τοὺς Ἄγγλους «τί σημαίνουν οἱ κατεσπευσμένοι ταχυδρόμοι, οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ αἱ συνεντεύξεις τοῦ προστάτου των μετὰ τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ αὐτῶν; Οὐδεὶς ἔλυε τὴν ἀλγεινοτάτην ἀπορίαν τῶν Παργίων!

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1817 ἤρχισε νὰ ἀκούεται καὶ ἐμουρμουρίζετο μυστικὴ συνθήκη μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ὀθωμανικῆς Πύλης ὑπογραφεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν Πάργαν ἀφορῶσα, ἀλλ' οἱ Πάργιοι οὐδὲν ἐγνώριζον εἰσέτι θετικὸν, εἰ καὶ ἀπαίσιον, πλὴν ἀνεξήγητον προαίσθημα περὶ τῆς τύχης αὐτῶν εἶχε καταλάβει τὰς ψυχὰς ἁπάντων. Ἡ ἄτιμος αὕτη συνθήκη ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας Frére ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀμέσως διεβιβάσθη διὰ τῶν ὀργάνων του εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις λαβὼν αὐτὴν αὐθωρεὶ δι' ἐκτάκτου ταχυδρόμου, τὴν διακοινόνει εἰς τὸν ἀγαπητόν του συνάδελφον Μαιτλάνδον καὶ τὴν 13 Μαρτίου 1817 δι' ἑτέρου ταχυδρόμου τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ὁ μέλλων νὰ συντάξῃ μετὰ τοῦ Ἄγγλου ἐπιτρόπου προκαταρκτικὴν συμφωνίαν περὶ πωλήσεως τῆς Πάργας ἐπίτροπος τῆς Πύλης ἔφθασεν εἰς Ἰωάννινα. Τὴν εἴδησιν ταύτην λαβὼν ὁ Ἁρμοστὴς, ἔσπευσεν ἵνα ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τῆς Πάργας, «διότι εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐπρόκειτο ἵνα ἐπιβληθῇ ἡ ἀτιμοτέρα βία».

Φθάσαντος καὶ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Πύλης εἰς Ἰωάννινα, ἀπεκαλύφθη τοῖς Παργίοις, ὅπερ κακεντρεχῶς τοῖς ἀπέκρυπτεν ὁ Μαιτλάνδος, ἡ μέλλουσα συμφορὰ, οὐχὶ ὅμως εἰσέτι θετικόν τι περὶ τῆς τύχης αὐτῶν. Πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς λυπηρᾶς ταύτης εἰδήσεως ὁ Μαιτλάνδος ἐσκόπευεν ἵνα μεταβῇ εἰς Πάργαν, καὶ οἱ Πάργιοι καρδιαλγῶς ἐπερίμενον τὴν εἰς τὴν πατρίδα των ἄφιξιν τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ, ὅπως τὸν καθικετεύσωσιν, ἵνα ὑπὲρ τῆς τύχης αὐτῶν μεσιτεύσῃ. Πλὴν φθασάσης τῆς εἰδήσεως περὶ παραχωρήσεως τῆς ἀθλίας Πάργας εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀνέβαλε τὴν ἐκεῖσε μετά-

βασίν του, καὶ ἀνθ' ἑαυτοῦ ἔπεμψε μετὰ στρατοῦ τὸν ἀντισυνταγματάρχην De Bosset (α) φρούραρχον τῆς Πάργας, διατάξας αὐτὸν ἵνα κοινοποιήσῃ εἰς τοὺς κατοίκους τὴν παραχώρησιν τῆς πατρίδος των εἰς τὴν Πύλην. Φθάσας δὲ ὁ γενναῖος Δὲ Βοσσὲτ εἰς Πάργαν καὶ ὑπὸ τῶν Παργίων ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς τύχης αὐτῶν, τοῖς εἶπεν ὅτι εἶνε πιθανὸν νὰ παραχωρηθῇ ἡ χώρα των εἰς τὴν Πύλην.

Ἐμβρόντητοι ἔμειναν οἱ ἄθλιοι ἀκούσαντες μίαν τοιαύτην βδελυρὰν αὐθαιρεσίαν ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκαταθέσεώς των! Ἱκέτευσαν τὸν ἀγαθὸν φρούραρχον, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Σουλτὰν Θωμᾶ Μαιτλάνδῳ ἵνα εὐδοκήσῃ καὶ ἐπισκεφθῇ τὴν πατρίδα των, ὅπως προέθετο, ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸν καθικετεύσωσιν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδες καὶ γέροντες, ἵνα διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του προλάβῃ τὴν ἐπικειμένην κατὰ τῆς πατρίδος των συμφοράν! Φεῦ! Οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι ἠγνόουν εἰσέτι ὅτι ἡ καταδίκη αὐτῶν ὑπεγράφη ἤδη ὑπὸ Χριστιανικῆς χειρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει!!! Ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς Δὲ Βοσσὲτ συγκινηθεὶς ὑπὸ τῶν δακρύων τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτῶν πρός τε τὸν γενικὸν γραμματέα Erédèrich Hankey καὶ πρὸς τὸν ἴδιον Ἁρμοστὴν τὰς ἀκολούθους ἐπιστολάς·

(α) Ἅπασαν τὴν ἐνταῦθα ἀλληλογραφίαν μετεφράσαμεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ τιμίου καὶ γενναίου τούτου στρατιώτου, τοῦ ἀποχρώντως τιμήσαντος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὸ στρατιωτικὸν ὄνομα. Ὁ γενναῖος οὗτος ἀντισυνταγματάρχης Ἑλβετὸς τὴν καταγωγὴν ἐσυκοφαντήθη ὑπὸ τοῦ Μαιτλάνδου. Ὅθεν ἵνα ἀποδείξῃ κατῃσχυμένον τὸν συκοφάντην ἐξέδωκεν εἰς φῶς ἐν Λονδίνῳ ἅπασαν τὴν ἀλληλογραφίαν. Ὅρα Parga and the Ionian Islands col. c. p. de Bosset. Appendix.

«Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Φριδερίκον Χάγκεϋ στρατιωτικὸν γραμματέα.

Πάργα 19 Μαρτίου 1817.

«Ἀγαπητὲ Χάγκεϋ!

«Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ἐπιστολῆς σου σὲ πληροφορῶ ὅτι ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν μου στρατὸς ἀπεβιβάσθη ἐντελῶς ταύτην τὴν πρωίαν καὶ κατέλυσεν ἐντὸς τοῦ φρουρίου.

«Κατόπιν τῶν διαταγῶν τῆς Α. ἐξοχότητος ἔσπευσα νὰ κάμω γνωστὴν εἰς τοὺς προὔχοντας τοῦ τόπου τούτου τὴν θέσιν, εἰς ἣν εὑρίσκεται ἡ χώρα των. Μολονότι διεβεβαίωσα αὐτοὺς περὶ τῶν εὐνοϊκῶν σκοπῶν τῆς Α. ἐξοχότητος, αὐτοὶ ὅμως κατεπλάγησαν, ἀκούσαντες ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν.

«Ἐὰν ἡ ἐξοχότης του ἤθελεν ἐπισκεφθῇ τὴν χώραν ταύτην, ὡς ἐσκόπευεν, οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶχον σκοπὸν ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ παρέμβασιν ὑπὲρ ἑαυτῶν, πεποιθότες ὅτι μόνον διὰ μέσου τῆς Α. ἐξοχότητος ἠδύναντο, ἵνα ἀποτρέψωσι τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς μεγίστην συμφοράν.

«Ἐκ συνεντεύξεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέ τινας τῶν φρονίμων τοῦ τόπου, ἐλλόγως ὑποθέτω ὅτι, ὁπόταν οἱ Πάργιοι μάθωσι τὴν ὁριστικὴν παραχώρησιν τῆς χώρας των εἰς τὴν Πύλην, πολὺ πιθανὸν ὅτι θέλουσι καταφύγει εἰς ἀπελπιστικὰς πράξεις, εἰ ἐγκαίρως δὲν ἴδωσι ὅτι ἐλήφθησαν δραστήρια μέτρα ὑπὲρ τῆς ζωῆς των καὶ τῆς περιουσίας των».

«Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Θωμᾶν Μαιτλάνδον, ἀρχηγὸν τῶν κατὰ τὴν Μεσόγειον δυνάμεων.

Πάργα 23 Μαρτίου 1817

«Ἐξοχώτατε!

«Ἡ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 τοῦ ἐνεστῶτος πρὸς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Χόρμεν ἐπιστολή μου θὰ σᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Παργίους ἥ τε ἄφιξις τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν μου στρατοῦ καὶ ἡ πρὸς τοὺς προύχοντας αὐτῶν καὶ ὁμιλίαι μου.

«Ἤδη σᾶς πληροφορῶ ὅτι ἔλαβον πολλὰς συνεντεύξεις μετὰ τῶν προυχόντων, ἰδιαιτέρως μεθ' ἑνὸς ἑκάστου, προσπαθῶν, ἵνα διασκεδάσω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φόβους, τοὺς ὁποίους συνέλαβον κατ' ἀρχάς, καὶ κερδίσω τὴν ἐμπιστοσύνην των.

«Εἶδον ὅτι προκήρυξίς τις ἤθελε δειχθῆ αὐταῖς μᾶλλον ἀποχρῶσα τῆς προφορικῆς διαβεβαιώσεως· ἀλλὰ μὴ λαβὼν περὶ τούτου ὁδηγίας κατέφυγον εἰς τὸ τελευταῖον μέσον, καὶ ἤδη εὐχαριστοῦμαι, βλέπων τοὺς Παργίους πεπεισμένους ὅτι τὰ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος ληφθέντα μέτρα δὲν ἔχουσιν ἄλλον σκοπόν, εἰ μὴ τὴν εὐτυχίαν των.

«Ἐν τούτοις κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπίστευον ὅτι ἡ χώρα των ἠδύνατο νὰ παραχωρηθῇ, ἀλλ' ἤδη βλέπουσιν ὅτι τοῦτο θέλει συμβῇ, διὸ καὶ διεκόπησαν αἱ μεταξὺ αὐτῶν συναλλαγαί. Οἱ ἰδιοκτῆται δὲν θέλουσιν, ἵνα δαπανῶσι χρήματα διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων αὐτῶν, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἐχόντων πλοῖα ἕτοιμα, ἵνα ταξιδεύσωσι διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν, ἀνέστειλαν τὸν ἔκπλουν αὐτῶν καὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων παρῃτήθησαν. Ἐλπίζω ὅμως διά τινος τρόπου ἵνα παρακινήσω τὸν λαὸν τοῦτον, ὅπως ἀναλάβῃ τὰς ἐπιχειρήσεις του

τῶν ὁποίων ἡ διακοπὴ εἶνε ἐπιβλαβὴς εἰς πολλοὺς καὶ ἰδίως εἰς τὴν πτωχοτέραν τάξιν. Ὁ λαὸς ἐλπίζει ὅτι ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης θέλει εὕρει τρόπον, ἵνα ἀποτρέψῃ ἀπ' αὐτῶν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φοβοῦνται· ἀλλ' ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατον, φαίνονται ἀποφασισμένοι ἅπαντες, ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν των καὶ ὠφεληθῶσι τῆς ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῆς περιουσίας των προστασίας, τὴν ὁποίαν ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης εὐηρεστήθη νὰ τοῖς χορηγῇ. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἐλπίζει ὁ λαὸς ὅτι θέλει τῷ δοθῇ προθεσμία ἱκανή, ὅπως συλλέξῃ τὰς προσόδους τῶν κτημάτων του καὶ ἰδίως τὰς τῶν ἐλαιῶν, αἱ ὁποῖαι εἰσὶν αἱ σημαντικώτεραι δι' αὐτόν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐπὶ ἑπταετίαν διαρκῶς εἶχον ἀκαρπίαν τοῦ προϊόντος τούτου καὶ μόνον τὸ ἔτος τοῦτο ἔχουσιν εὐφορίαν αὐτοῦ.

«Αἱ προφορικαὶ ὁδηγίαι, τὰς ὁποίας ἔλαβον παρὰ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, ἀφορῶσι μόνον τὰ ἐπίκαιρα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπεν ἵνα ληφθῶσιν. Ἤδη δὲ ζητῶ ὁδηγίας ἐκτενεστέρας καὶ ἁρμοδίας.

«Εἰ καὶ ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης γνωρίζει τὴν παροῦσαν κατάστασιν τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας, θεωρῶ καθῆκόν μου ἵνα ἀναφέρω ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ εἶνε ἐν ἀτελεῖ καταστάσει. Δὲν ὑπάρχει ἅμαξα τηλεβόλου εἰς κατάστασιν χρήσιμον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, καί, ἐκτὸς ὀλίγης πυρίτιδος καί τινων σφαιρῶν, τὸ φρούριον στερεῖται παντὸς ἀναγκαίου. Προσθέτω δὲ ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχουσι μόνον δύω πυροβολισταί.

«Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται, εἰ καὶ κακῶς κατέλυσαν, μολοντοῦτο ἐλήφθη ἡ δέουσα ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοια, ὅσον ἐπιτρέπει ἡ κατάστασις τοῦ τόπου. Οἱ κάτοικοι ἔδειξαν πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἵν' ἀφήσωσι τὰς οἰκίας των διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ στρατοῦ.»

Ἀμέσως τὴν ἐπαύριον ἀπήντησεν ὁ Μαιτλάνδος διὰ δελίων ὑπεκφυγῶν εἰς τὸν ἐν Πάργᾳ φρούραρχον Δὲ Βοσσέτ. Ἰδοὺ αἱ ἀπαν-

ρήσεις εἴς τε τὴν πρὸς τὸν Χάγκεϋ ἐπιστολὴν τοῦ Δὲ Βόσσὲτ καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν ἴδιον Μαιτλάνδον.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου πρὸς τὸ
ἀντισυνταγματάρχην Δὲ Βοσσέτ.

Κερκύρα 24 Μαρτίου 1817.

«Κύριε!

«Ὁ συνταγματάρχης Χάγκεϋ μοὶ ὑπέβαλε τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 ἱσταμένου μηνὸς ἐπιστολήν σας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Πάργας, οἵαν εὕρατε αὐτήν.

«Ἡ κατάστασις αὕτη εἶνε ἐντελῶς ἐκείνη, ἣν ὑπέθετον, καὶ ἧς ἕνεκα διέταξα ὑμᾶς ἵνα ἀπέλθητε εἰς Πάργαν μετὰ τῆς φρουρᾶς, ὥστε νὰ προλάβετε πᾶν ἀπευκταῖον, ὅπερ ἡ πλημμελὴς μερὶς τῆς κοινότητος ταύτης σκέπτεται.

«Τὸ νὰ μὴ δύναμαι νὰ ἡσυχάσω τὰ πνεύματα τῶν Παργίων διὰ προκηρύξεως, ἀφορώσης τὴν μέλλουσαν τύχην αὐτῶν, εἶνε ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον μεγάλως μὲ ἐνδιαφέρει. Πλὴν τοῦτο συμβαίνει, διότι τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης μοὶ ἔπεμψε, παρέπεσαν, καὶ μόνον δύναμαι νὰ συμπεραίνω περὶ τῆς πραγματικῆς ἀποφάσεως τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως ἔκ τινων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἔλαβον ἀπὸ τὸν Κύριον Φρὲρ (Frere) ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

«Μὲ πρόθεσιν ἐν τούτοις ὅπως θέσω τὴν ὑπόθεσιν ἐπὶ τῶν καθαρῶν καὶ τῶν ἀληθῶν της βάσεων, ἐφ' ὧν δυνάμεθα νὰ σταθῶμεν, σᾶς εἰσωκλείω τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν (ἥτις δύναται ἐν μέρει καὶ νὰ τροποποιηθῇ, πάντοτε ὅμως ὑπὲρ τῶν Παργίων καὶ οὐδέποτε ἐναντίον αὐτῶν), τὴν ὁποίαν θέλετε διακοινώσει εἰς τοὺς προὔχοντας τῆς Πάργας.

1) Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, ὑποχρεωθεῖσα διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης τῆς 15 Νοεμβρίου 1815 (καὶ ἐπὶ βάσεων τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζω), ἐσυμφώνησε νὰ παραχωρηθῇ ἡ Πάργα ἐντὸς ὡρισμένου καιροῦ εἰς τὴν Πύλην.

2) Νομίζω, καὶ τοῦτο μοὶ ἐπιτρέπεται (καθόσον δὲν ἀμφιβάλλω), ὅτι πρὸ τῆς τοιαύτης παραχωρήσεως ἅπαντες οἱ κάτοικοι, ὅσοι ἤθελον μεταναστεύσει, θέλουσι λάβει ἀποζημίωσιν διὰ τὰς οἰκίας των καὶ τὴν περιουσίαν των, καὶ ἀνεξόδως θέλουσι μεταβῇ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους.

3) Δύνασθε νὰ βεβαιώσητε τοὺς Παργίους ὅτι ἕως οὗ τὰ ῥηθέντα δὲν πραγματοποιηθῶσιν οὐδεμία παραχώρησις τῆς χώρας των θέλει λάβει χώραν.

4) Νομίζω ὅτι καὶ τοῦτο δύναται δυστυχῶς νὰ συμβῇ, ἀλλὰ πρέπει νὰ παραστήσετε εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας μὲ τὸν σοβαρώτερον τρόπον ὅτι, ἐὰν, ἐν ᾧ καιρῷ ἡμεῖς προσπαθοῦμεν οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἀνακουφίσεως τῶν μελλόντων νὰ μεταναστεύσωσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας των, ἤθελον οὗτοι δοκιμάσει διὰ τῆς βίας καὶ τῆς αἱματοχυσίας νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἐλαχίστην ἱκανοποίησιν, ἡ τύχη των ἀφίνεται τότε εἰς αὐτούς, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦδε θεωρῶ ὅλως ἀνεύθυνον τὴν Βασιλικὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἤδη παρεμβαίνει ὑπὲρ αὐτῶν χάριν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρός της».

«Ἔχω τὴν τιμὴν κτλ. κτλ.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου πρὸς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Δὲ Βοσσέτ.

Κερκύρα 24 Μαρτίου 1817.

«Ἀγαπητὲ Συνταγματάρχα!

«Δὲν δύναμαι οὔτε νὰ σᾶς γράψω τι ἐπὶ ὑποθέσεως, περὶ τῆς ὁποίας καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι εἰς ἐντελῆ ἄγνοιαν, οὔτε νὰ σᾶς πέμψω προκήρυξίν τινα ἀφορῶσαν αὐτήν.

« Ἐν τούτοις νομίζω ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἔχει περίπου ὡς σᾶς ἐξέθεσα ἐν τῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ἐπισήμῳ ἐπιστολῇ μου.

« Λέγετε ὅτι οἱ Πάργιοι σκοπεύουσιν ἵνα μοὶ ἀπευθύνωσιν ὑπόμνημα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἀλλ' εἰ καὶ δὲν γνωρίζω τί ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε περὶ αὐτῆς, ὅμως εἰξεύρω ὅτι ἡ Πάργα παρεχωρήθη εἰς τὴν Πύλην· ἑπομένως εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιτρέψω εἰς αὐτούς, ἢ νὰ ἐμψυχώσω αὐτοὺς ὅπως μοὶ πέμψωσιν ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον καθ' ἑαυτὸ εἶνε μάταιον.

« Ὅ,τι δύνασθε νὰ συμπεραίνετε περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σᾶς ἀνέφερον ἐν τῷ πρὸς ὑμᾶς ἐγγράφῳ μου.

« Ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πληρεξούσιόν μας ὁδηγίαις μου ὑπέδειξα αὐτῷ εἰπὼν ὅτι ὀφείλει νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς οὐδεμίαν συμφωνίαν, πρὶν ἡ συντάξῃ προκαταρκτικὴν σύμβασιν, προσδιορίζουσαν τὸν χρόνον τῆς ὁριστικῆς παραδόσεως τῆς Πάργας· καὶ ἡ προθεσμία αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἦνε ὀλιγωτέρα τῶν ἓξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τῆς συμβάσεως.

« Νομίζων πᾶσαν ἄλλην προσπάθειαν πρὸς τοῦτο ἀπίθανον, εἶμαι εὐτυχὴς παρατηρήσας ἐν τῇ πρὸς τὸν συνταγματάρχην Χάγκεϋ ἐπιστολῇ σου ὅτι συμμορφόνεσθε μὲ τὰς ὁδηγίας μου, ἀπαγορεύοντες τὴν εἰς Πάργαν ἢ ἐντὸς τῶν ὁρίων της, ὑφ' οἱανδήποτε ἀπαίτησιν, εἴσοδον οὑτινοσδήποτε, ἀποτελοῦντος μέρος τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποστολῆς, μέχρις οὗ λάβητε τὰς διαταγάς μου. Ἀλλὰ ὀφείλετε ἵνα ἐκτελῆτε ταύτας μετὰ μεγάλης περισκεψίας καὶ σταθερότητος, παριστῶντες πάντοτε ὅτι, εἰ καὶ γνωρίζετε ὅτι ἡ Πάργα παρεχωρήθη εἰς τὴν Πύλην, σᾶς εἶνε ἀπηγορευμένον νὰ δέχεσθέ τινα ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἄνευ τῶν ῥητῶν μου ἐπὶ τούτῳ διαταγῶν, καὶ μάλιστα νὰ μὴ διστάζετε νὰ εἴπῆτε ὅτι τοιαῦται αἰτήσεις πρέπει νὰ γίνωνται ἀπ' εὐθείας εἰς ἐμέ, ἐπειδὴ ὑμεῖς θ' ἀκολουθῆτε τὰς διαταγάς μου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Τὸ παχυλὸν ψεῦδος τοῦ ἀνωτάτου ὑπαλλήλου. — Ἡ κοινοποίησις τῶν τεσσάρων ἄρθρων τοῦ Μαιτλάνδου εἰς τοὺς Παργίους. — Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Μαιτλάνδον.—Αἱ γενναῖαι προσφοραὶ τῶν προὐχόντων καὶ ὑπαλλήλων Παργίων ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων. — Αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἀλῆ ἵνα ἐνσπείρῃ διχόνοιαν καὶ φόβους εἰς τοὺς Παργίους καὶ περιπλέξῃ αὐτοὺς μετὰ τῶν Ἄγγλων. — Ἡ ἀνακάλυψις αὐτῶν.—Ἐπιστολαὶ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πληροφοροῦσαι τὴν κυβέρνησιν περὶ τῶν στυγερῶν σχεδίων τοῦ Ἀλῆ. — Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις δὲν ὑπεχρεώθη εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας. — Ἐπιστολὴ τοῦ Μαιτλάνδου πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.—Οἱ Πάργιοι ἀπελπίζονται μαθόντες τὴν εἰς Ἰωάννινα ἄφιξιν Ἄγγλου πληρεξουσίου.

Πάντες γινώσκουσιν ὅτι ἡ πολιτικὴ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἐχίδνης, ὡς ἄλλος πολυκέφαλος Κέρβερος, ἔχει πόλλὰς καὶ ἀκαταλήπτους γλώσσας· ἀλλὰ τόσον παχυλὸν ΨΕΥΔΟΣ ἀνωτάτου ὑπαλλήλου πεπολιτισμένης καὶ χριστιανικῆς κυβερνήσεως, ἐμπεπιστευμένου τὴν τύχην τόσων χιλιάδων Χριστιανῶν, εἶνε μοναδικόν!

Ὁ Μαιτλάνδος ἐν ταῖς πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ ἐπιστολαῖς του, ὡς εἴδομεν, λέγει· «Δὲν δύναμαι νὰ ἡσυχάσω τοὺς Παργίους, διότι » τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πρὸς ἐμὲ ἔγγραφα τῆς Α. Μ. » παρέπεσαν, ... καὶ εἶμαι εἰς ἐντελῆ ἄγνοιαν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.» Ἀλλὰ τότε ἐρωτᾶται, πῶς «δὲν ἀμφίβαλ- » λεν ὅτι ἡ Πάργα παρεχωρήθη εἰς τὴν Πύλην; Πῶς ἠπείλει » τοὺς Παργίους, εἰ ἐτόλμων ν' ἀντισταθῶσι διὰ τῆς βίας κατὰ τῆς βαρβάρου αὐθαιρεσίας; Πῶς ἐγνώριζεν ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει «ἡ Α. Μ. ἤθελεν ἀφήσει αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των,» ἀφ' οὗ τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἔγγραφα τῆς Α. Μ. παρέπεσαν; Ὁ ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῆς ὑποθέσεως εὑρισκόμενος, δὲν δίδει ὁδηγίας περὶ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως εἰς πληρεξούσιον, ἐπιφορτιζόμενον τὴν προκαταρκτικὴν συμφωνίαν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. Ὁ Μαιτλάνδος λέγει ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐπιστολῇ τάδε· «Ἐν » ταῖς πρὸς τὸν πληρεξούσιόν μας ὁδηγίαις μου κτλ.» Ὁποίας λοιπὸν ὁδηγίας ἔδωκεν οὗτος τῷ Ἄγγλῳ πληρεξουσίῳ, ἀφ' οὗ «ὁ

» ἴδιος δὲν εἶχε τοιαύτας ἀπὸ τὴν Α. Μ. καὶ εὑρίσκετο εἰς παν» τελῆ ἄγνοιαν τῆς ὑποθέσεως; Ἐκ μόνων τινῶν ἐγγράφων τοῦ » Φρέρε! » Ἀλλ' ὁ Μέγας Ἁρμοστὴς τῆς ἀνεξαρτήτου Ἰονίου πολιτείας δὲν ἦτον Ἄγγλος πράκτωρ ἔν τινι γωνίᾳ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ἵνα καθυπάγεται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεώς. Ὁ Ἁρμοστὴς ἐλάμβανεν ἀπ' εὐθείας ἐκ Λονδίνου ἐφ' οἱασδήποτε ὑποθέσεως τὰς ὁδηγίας. Ὁ Μαιτλάνδος ἀπαγορεύων τοῖς Παργίοις νὰ γράψωσιν ὑπόμνημα ἱκετευτήριον πρὸς αὐτὸν, θεωρῶν «αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μάταιον», ἀπειλῶν τοὺς Παργίους, καὶ δίδων ὁδηγίας τῷ Ἄγγλῳ πληρεξουσίῳ, ἢ εἶχεν ὁδηγίας ἀπὸ τῆς Α. Μ. καὶ ἐψεύδετο ἀναιδῶς λέγων ὅτι «αὗται παρέπεσαν», ἢ ἐνήργει ὑπὸ τὸ αὐθαίρετον κράτος τῆς θηριωδίας του. Ὁ Μαιτλάνδος οὐ μόνον ἐπισήμως παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του εἶχε τὰ ἀφορῶντα τὴν ΑΤΙΜΟΝ ταύτην διαπραγμάτευσιν ἔγγραφα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐχαλκεύθη ἡ πώλησις τῆς Ἑλληνικῆς Πάργας εἰς τὸν Τύραννον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου διαπαιδαγωγηθεῖσα καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀγγλίας, παρεσύρθη εἰς τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην πρᾶξιν! Ἐκτὸς τούτου καὶ ὑπὸ τοῦ αὐταδέλφου τοῦ Ἀλῆ ἐγκαίρως εἰδοποιήθη τὰ πάντα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Αὐτόχρημα κακοῦργος εἶνε ἡ πολιτική, ὅταν εἰς τὰς ἀπείρους ἀδικίας προσθέτει καὶ τὴν ἀναιδῆ ὑποκρισίαν καὶ τὸν σκληρότερον ἐμπαιγμόν!

Ἅμα λαβὼν ὁ Δὲ Βοσσὲτ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μαιτλάνδου, αὐθωρεὶ διεκοίνωσε τὰ τέσσαρα ἄρθρα τῆς προκηρύξεως εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας. Γενικὴ ἀπελπισία κατέλαβεν ἁπάντων τὰς ψυχάς! Αἱ ἐργασίαι καὶ αἱ παντὸς εἴδους ἐπιχειρήσεις τῶν κατοίκων διεκόπησαν! Ὁ λαὸς ἐξηγριώθη! Ἐπροτίμα νὰ ταφῇ εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του, ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴν, ζῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ! Ἀλλ' ὁ προστάτης αὐτοῦ τὸν ἠπείλησεν! Κατηράσθη μυριάκις τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν προστάτου, ὅστις οὐδέποτε ἐχορήγησεν αὐτὴν ἄνευ τοῦ βαναύσου αἰσθήματος τοῦ συμφέροντος. Ἐθρήνουν ἤδη πικρῶς οἱ Πάργιοι τὴν ἐποχὴν τοῦ 1800, ὄντες ὑπὸ τὴν συνθήκην τῆς 21 Μαρτίου.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τότε τοὺς ἠπείλει ὁ Φάλαρις τῆς Ἠπείρου· πλὴν δυοῖν θάτερον ἔμελλεν ἵνα συμβῇ, ἢ νὰ καταισχύνωσιν αὐτὸν, ἢ ν' ἀποθάνωσιν ἐλεύθεροι μὲ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας, καὶ οὐχὶ νὰ πωληθῶσιν ὡς κτήνη! Ὑπέκυψαν οἱ ἄθλιοι εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἀφαιρεσίαν, καὶ ἐθεώρησαν μάλιστα εὐεργεσίαν τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς ἐλευθέρας χώρας καὶ μὴ μείνωσι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ διψῶντος Παργίου αἵματος. Παρεκάλεσαν τὸν ἀγαθὸν φρούραρχον, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Μαιτλάνδῳ, ἵνα τοῖς παραχωρηθῇ ὁ ἀπαιτούμενος καιρὸς διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ὑποθέσεών των, καὶ ἵνα μεταβῶσιν ἅπαντες εἰς τὴν Ἑπτάνησον. Ἔγραψε κατὰ συνέπειαν ὁ Δὲ Βοσσὲτ τῷ Μαιτλάνδῳ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν περὶ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἐπροξένησαν τοῖς Παργίοις τὰ τέσσαρα ἄρθρα τῆς προκηρύξεως παρακαλῶν αὐτὸν συγχρόνως ὑπὲρ τῶν Παργίων.

Πάργα τῇ 29 Μαρτίου 1817.

Ἐξοχώτατε!

«Ἅμα ἐκοινοποίησα εἰς τοὺς προύχοντας τῆς Πάργας τὰ τέσσαρα ἄρθρα τῆς ἡμετέρας προκηρύξεως, οὗτοι ἀμέσως συναθροίσαντες τὸν λαὸν τῆς χώρας τῷ ἐγνωστοποίησαν αὐτά. Ὁ λαὸς ἐκ συμφώνου ἀπεφάσισεν ἵνα ἀκολουθήσῃ αὐτὴν τὴν τύχην, καὶ ὠφεληθῇ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς προστασίας τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος. Παρακαλοῦσι δὲ μόνον, εἰ συμβιβάζεται μὲ τοὺς ὑμετέρους σκοποὺς, νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἐπειδὴ θεωροῦνται ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ οἰκογένεια.

«Θεωρῶ καθῆκόν μου νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας τῆς τάξεως ἐκείνης τῶν κατοίκων τῆς Πάργας, ἥτις περιμένει ἵνα προσπορισθῇ τὰ ἀναγκαῖά της ἐκ τῶν ἡμερομισθίων τῆς ἐργασίας της καὶ ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς. Ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ (ἰδί-

ως ἀπὸ τῆς τελευταίας συνεντεύξεώς μου μετὰ τῶν προὐχόντων) ἐστέρησε τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως τοὐλάχιστον τὸ τέταρτον τῶν κατοίκων, στερούμενον καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου.

«Οἱ προὔχοντες, μεθ' ὧν συνεσκέφθην περὶ τούτου, ἐπρότειναν ὡς μόνην θεραπείαν νὰ δοθῇ βοήθεια εἰς αὐτοὺς χρηματικόν τι ποσὸν δάνειον, τὸ ὁποῖον θέλει ἐκπέσει ἐκ τῆς ἀποζημιώσεως, τὴν ὁποίαν θέλουν λάβει, καὶ ἐγγυῶνται αὐτοὶ τὴν πληρωμήν.

«Διὰ νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν ἐξοχότητά σας τὴν διάθεσιν τοῦ λαοῦ τῆς χώρας ταύτης, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναφέρω, ὅτι πάντες οἱ ὑπάλληλοι οἰκειοθελῶς ἐπρότειναν νὰ παραιτήσωσι τὰς ὠφελείας τῶν θέσεών των διὰ τὸ μέλλον καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς ὑπηρεσίας των εὐχαρίστως ἐν ἀνάγκῃ. Ὁ Πρωτοπαπᾶς ἀκούσας τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν, ἔκαμεν ὁμοίαν προσφοράν, ἵνα χρησιμεύσῃ τὸ ποσὸν αὐτὸ τῶν μισθοδοσιῶν εἰς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχεστέρων τάξεων».

Τῷ ὄντι γενναῖαι προσφοραὶ ὑπὲρ τοῦ δυστυχοῦς καὶ πεινῶντος ὡς ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας λαοῦ ἐγένοντο! ὑπὸ τῶν ἐχόντων Παργίων, πλὴν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἥτις ἐπώλει αὐτοὺς αὐθαιρέτως, οὔτε ὀβολὸν προσέφερεν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἀλῆς δὲν ἔδιδεν ὡς προκαταβολὴν ὑπὲρ τῆς περιουσίας τῶν Παργίων, διότι οὐδέποτε ἐσκόπευεν ἵνα ἀποζημιώσῃ αὐτούς, κορέσας ἤδη τὴν ἀπληστίαν τῶν ὀργάνων του!

Μαθὼν ἀπὸ τοὺς κατασκόπους του ὅτι ὤφειλεν ἵνα ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν περιουσίαν των τοὺς μεταναστευσομένους, καὶ σκοπὸν ἔχων νὰ πίῃ αἷμα πάργιον καὶ οὐχὶ νὰ δώσῃ χρήματα, ἔσπευσεν ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ πρῶτον διὰ παντὸς ἀθεμίτου μέσου. Προσπαθεῖ παντὶ σθένει νὰ ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ τῶν Παργίων, νὰ διεγείρῃ τὸ μῖσος αὐτῶν κατὰ τῶν ἐν Πάργᾳ Ἄγγλων, ὅπως ἐνοχοποιήσῃ αὐτοὺς ἀπέναντι τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ἀπειλεῖ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Πάργαν διὰ τῶν ὅπλων, ἀφ' οὗ αὕτη ἤδη

παρεχωρήθη εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ νὰ κατακόψῃ, τοὺς κατοίκους καὶ τὴν φρουράν, ἂν δὲν παρέδιδε τὸ φρούριον· καὶ πλεῖστα ἄλλα δολοφόνα μέσα μετεχειρίσθη ὁ ἀλιτήριος ὅπως περιπλέξῃ τοὺς δυστυχεῖς Παργίους μετὰ τῶν Ἄγγλων, καὶ ἀποφύγῃ τὴν ἀποζημίωσιν. Οὕτως ἴσως ἐσυμβούλευσαν αὐτὸν οἱ προστάται αὐτοῦ!

Πάντων τῶν κακουργημάτων τούτων τὰ ἴχνη ἀποκαλύψας ὁ γενναῖος καὶ φίλος τῶν δυστυχούντων καὶ καταπιεζομένων λαῶν Δὲ Βοσσὲτ, καὶ τὰ πλεῖστα ματαιώσας διὰ τῆς φρονήσεως αὐτοῦ, ἔσπευσεν ἵνα τῷ γενικῷ ἀρχηγῷ Μαιτλάνδῳ καὶ τῷ συμβούλῳ αὐτοῦ Χάγκεϋ ἐξιστορήσῃ τὴν πρός τε τὴν Ἀγγλίαν καὶ τοὺς δυστυχεῖς Παργίους διαγωγὴν τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ. Πλὴν ὅ τ α ν σ ὲ δ έ ρ ν ῃ ὁ Κ α δ ὴ ς, π ο ῦ ν ὰ π ᾶ ς νὰ κ ρ ι θ ῇ ς; Τὰ πάντα ἀπίθανα ἐθεώρησεν ὁ ἐν Κερκύρᾳ συνάδελφος τοῦ Ἀλῆ! Ἐκ τῆς κατωτέρω ἀλληλογραφίας δύναται νὰ κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης.

« Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Συνταγματάρχην Χάγκεϋ.

Πάργα 30 Μαρτίου 1817.

Κύριε!

« Ἐνῷ γράφω τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην, ἄνθρωπός τις ἔφθασεν ἐνταῦθα ἐξ Ἰωαννίνων καὶ κατέθεσε τὰ ἐν τῷ ἐσωκλεισμένῳ ἐγγράφῳ περιεχόμενα. Δὲν θεωρῶ ἀπίθανον ὅτι ὁ Βεζύρης, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς συνδρομῆς τῆς μερίδος του (α), δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ τι ἐναντίον τοῦ ἐμπεπιστευμένου ἐμοὶ φρουρίου.

« Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀνεχώρησεν ἐκ Πάργας, ὅτε ἀφίχθην ἐγὼ ἐνταῦθα, καὶ ἐπέστρεψεν ἤδη προφανέστατα

(α). Ὀφείλομεν νὰ λύσωμεν τὴν ἀπορίαν τοῦ ἀναγνώστου. Μερίδα ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐννοεῖ τινὰς τῶν Παργίων, τοὺς ὁποίους κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἶχον ἐξορίσει τῆς Πάργας ἥ τε Γαλλικὴ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις. Οὗτοι συνήργουν ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ μάλιστα μετὰ τὴν πρᾶξιν τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας.

με τὸν σκοπὸν νὰ πληροφορήσῃ τοὺς κατοίκους περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Βεζύρη ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον ἀντισταθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Ἰδοὺ καὶ ἡ κατάθεσις·

«Κατάθεσις τοῦ Σταμάτη Τουρκογιάννη ἐκ Πάργας.

«Ἀνεχώρησα ἐκ Πάργας ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν Ἀγγλικῶν δυνάμεων (α) διὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἔμεινα ὀλίγον καιρὸν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ νὰ πωλήσω καρπούς, καὶ ἐπέστρεψα εἰς Πάργαν σήμερον. Τὴν τελευταίαν παρασκευὴν ἐπαρουσιάσθην διὰ τοῦ Ἰωάννου Δεσίλα Πάντζα συμπατριώτου μου εἰς τὸν Βεζύρην Ἀλῆ Πασσᾶν, ὅστις μὲ ὑπεδέχθη. Μετὰ πολλὰς δὲ ἐρωτήσεις περὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἐν Πάργᾳ Ἀγγλικῶν στρατευμάτων, μοὶ εἶπεν, ὅτι εἶνε πληροφορημένος ὅτι ἐν Πάργᾳ δὲν εἶνε πλειότερον τῶν 300 στρατιωτῶν.

«Μετὰ ταῦτα μοὶ εἶπεν ὅτι τὰ πάντα εἶνε ἀνωφελῆ, ἀφ' οὗ ἡ Πάργα περεχωρήθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Καὶ ὅτι ἂν μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τοῦ φιρμανίου ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης δὲν ἐκκενωθῇ τὸ φρούριον, εἶχεν ἀπόφασιν νὰ χύσῃ τὸ ἴδιόν του αἷμα καὶ ἐκεῖνο τῶν στρατευμάτων του, ἵνα καταλάβῃ τὴν Πάργαν. Προσέτι μοὶ εἶπε νὰ ἔλθω εἰς Πάργαν, ἵνα παρακινήσω τοὺς συμπατριώτας μου, ὅπως παρέξωσιν αὐτῷ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην συνδρομήν, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἐκ μέρους αὐτοῦ, ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πάργας καὶ τὴν κατοχὴν τοῦ φρουρίου δὲν θέλει λάβει ὑπόψιν τὰς ἐπιδείξεις τῆς προσελεύσεως τῶν κατοίκων εἰς τοὺς Ἄγγλους, τὰς ὁποίας τυχὸν ἤθελον κάμει, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς καταλόγους τῶν ἀνθρώπων τῆς μερίδος του ἐν Πάργᾳ μόνον ἑκατὸν οἰκογένειαι εἶνε

(α) Ἐννοεῖ τὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Δὲ Βοσσὲτ στρατόν, ὅςτις ἐστάλη περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαρτίου πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐν τῷ φρουρίῳ Ἀγγλικῆς φρουρᾶς.

μὲ τὸ μέρος τῶν Ἄγγλων. Εἶπεν ὅτι διέταξε τὸν Δεσίλα Πάντζα, ἵνα παρουσιάσῃ αὐτῷ ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας τῶν Παργίων.

« Μετὰ διεξοδικὴν συνομιλίαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, μοὶ εἶπε νὰ ἐπανέλθω εἰς Πάργαν, διότι μετὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην ἐξάπαντος ἡ Πάργα ἔμελλεν ἵνα καταληφθῇ ὑπ' αὐτοῦ.

« Πρὶν δὲ ἀναχωρήσω ἐξ Ἰωαννίνων εἶδον ὅτι παντοῦ ἀπέστειλε διαταγὰς, ἀπαγορεύων αὐστηρῶς τὴν ἐξαγωγὴν σίτου διὰ τὴν Πάργαν καὶ ἰδίως ἐκ Πρεβέζης. Κατὰ τὸ ταξείδιόν μου ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Πάργαν συνήντησα καθ' ὁδὸν διαφόρους ταχυδρόμους διατεταγμένους νὰ στρατολογήσωσιν.

« Ὁ Σπυρίδων Μανιάκης, καλούμενος Γαλιώτος, ὁ ἀρχηγὸς τῶν δύο φυλακωμένων, καὶ ὁ ὁποῖος ἐδραπέτευσεν ἐκ τῶν φυλακῶν τῆς Πάργας, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰωαννίνων τὴν τελευταίαν Παρασκευὴν καὶ διευθύνθη πρὸς τὸ φρούριον τῆς Ἀγυιᾶς (α), καὶ ἐκεῖ διαμένει ἤδη.

« Ὁ καταθέσας ταῦτα ἠρνήθη, ἐρωτηθεὶς, νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἔφερεν ἐπιστολὰς ἢ ἰδιαιτέραν παραγγελίαν διά τινα τῶν Παργίων. Ἀλλ' ὑπονοίας κατ' αὐτοῦ ἐγερθείσης, τὸν ἠρεύνησα καὶ εὗρον ἐπάνω του δύο ἐπιστολάς (β).

(α) Τὸ φρούριον τῆς Ἀγυιᾶς κατείχετο ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

(β). Ἡ κατάθεσις αὕτη εἶνε ἀληθὴς, ὡς καὶ αἱ ἐπιστολαί. Οἱ ἐν Ἰωαννίνοις Πάργιοι ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν βδελυρὰν προδοσίαν τῶν Ἄγγλων, πωλησάντων τὴν πατρίδα των, καὶ ἀφ' ἑτέρου βλέποντες τὰς κατὰ τῆς Πάργας ἑτοιμασίας καὶ προσπαθείας τοῦ τυράννου προέτρεπον τοὺς συγγενεῖς ἵνα ζητήσωσιν ἀλλαχοῦ ἀσφάλειαν τῆς ὑπάρξεώς των. Ὁ Σταμάτης ἠρνήθη τῷ ὄντι ὅτι ἔφερεν ἐπιστολὰς, διότι αὗται δὲν ἐνδιέφερον τοὺς Ἄγγλους, πλὴν δὲν ἠπάτησε τὸν Δὲ Βοσσέτ, ὁμολογῶν αὐτῷ ὅσα παρὰ τοῦ Ἀλῆ ἤκουσεν.

« Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἦσαν ἔκ τινος καλουμένου Ἀνδρέου Στραβαθάνου πρὸς τοὺς ἐνταῦθα συγγενεῖς του, τοὺς ὁποίους προσεκάλει ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἵνα ὑπερασπισθῶσι τὰ συμφέροντά των καὶ ὑποβοηθήσωσι τὰς κατὰ τῶν Ἄγγλων ῥᾳδιουργίας του ».

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Χάγκεϋ.

Πάργα 31 Μαρτίου 1817.

« Δράττομαι εὐκαιρίας ἰδιωτικῆς, ἵνα δι' ὑμῶν πληροφορήσω τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα ὅτι, ἐξακολουθῶν νὰ λαμβάνω ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰδήσεις διὰ μέσου ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους θεωρῶ καλῆς πίστεως, μανθάνω ὅτι ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι χώραν κινήματά τινα. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν μεθορίων προσεκλήθησαν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ταχυδρόμοι διαβαίνουσι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις

« Εἶνε ἀδύνατον νὰ γνωρίσω τοὺς σκοποὺς τοῦ Βεζύρη, ἀλλ' ἐν τοιαύταις περιστάσεσι ζητῶ τὰς ὁδηγίας τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος ἐπὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ ἐνεργήσω εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν αἱ δυνάμεις τοῦ Βεζύρη ἤθελον εἰσβάλει εἰς τὴν Πάργαν. Νὰ ἀντιτάξω ἀμέσως δύναμιν πρὸς δύναμιν; ἢ νὰ ἀναμένω αὐτὰς μέχρι βολῆς τηλεβόλου ἀπὸ τοῦ φρουρίου;

« Ἀναγκαῖον εἶνε νὰ σὲ σημειώσω ὅτι ἂν τοῦτο συμβῇ, ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας ψυχὰς κατοίκων, κατοικούντων ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, θὰ καταφύγωσιν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ δὲ συσσώρευσις αὕτη τοῦ λαοῦ ἐντὸς μικροῦ μέρους ἄνευ τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως, θὰ αὐξάνῃ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας αἱ τοιαῦται περιστάσεις γεννῶσιν ».

Ἀληθῆ ἦσαν ὅσα ἐκθέτει ὁ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν γραμματέα Χάγκεϋ, ἡ κατάθεσις τοῦ Σταμάτη ἦτον ἀκριβὴς καὶ εἰλικρινὴς καὶ ὅσα διεδίδοντο περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Ἀλῆ δὲν ἦσαν φαντασιώδη. Ὁ Ἀλῆς ἐσκόπευεν ἵνα πίῃ χριστιανικὸν αἷμα καὶ ὄχι

καὶ δώσῃ χρήματα πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων, διότι, ὡς εἴπομεν, ἀρκετοὺς Ῥουμπιέδες εἶχε δώσει εἰς τοὺς συνεργούς !!!

Ὁ Μαιτλάνδος ἐν τῇ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ ἐπιστολῇ του ἀπὸ 24 Μαρτίου λέγει ὅτι «ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὑποχρεωθεῖσα »διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης, ἐσυμφώνησε τὴν εἰς τὴν Πύλην »παραχώρησιν τῆς Πάργας». Εἰ καὶ δὲν γνωρίζομεν τὸ ἄρθρον τῆς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Πύλης συνθήκης, τὸ ὑποχρεῶσαν τὴν Ἀγγλίαν εἰς ἄτιμον παραχώρησιν, ἀναγνωρίζομεν μολοντοῦτο τὴν τοιαύτην ὑποχρέωσιν, πλὴν, εἰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἀγγλία, ὑποχρεωθεῖσα διὰ τοῦ ἀγνώστου ἄρθρου τῆς συνθήκης, ἐβιάσθη ἄκουσα ἵνα παραχωρήσῃ εἰς τὴν Πύλην τὴν Πάργαν, τότε δικαιούμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ Ἀγγλία, ὡς ἀκουσίως βιασθεῖσα εἰς τοιαύτην παραχώρησιν, ἤθελε βεβαίως εἰς περίστασιν, καθ' ἣν ἤθελεν παρουσιασθῇ δεδικαιολογημένη αἰτία ὅτι οἱ Τοῦρκοι πρῶτοι παρεβίασαν τὴν συνθήκην, θεωρήσει ἄκυρον τὴν συνθήκην καὶ ἑαυτὴν ἀπηλλαγμένην πάσης ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν παραβάτιδα τῆς συνθήκης Τουρκίαν. Τοῦτο ἤθελε πράξει πᾶς, ὅστις ἐδέχθη ἐξ ἀνάγκης ἐπιβεβλημένην ὑποχρέωσιν. Ἤθελεν ἡ Ἀγγλία, ἐρωτῶμεν, μεγαλειτέραν αἰτίαν, ὅπως ἀκυρώσῃ τὸ ἐπιβληθὲν αὐτῇ ἄρθρον καὶ παύσῃ πᾶσαν περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας διαπραγμάτευσιν, ἢ τὴν ἐχθρικὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, τοῦ περιφρονήσαντος διὰ τῶν κινημάτων του τὴν συνθήκην καὶ τοὺς Ἄγγλους ἐξυβρίσαντος διὰ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιδείξεών του; Δὲν ἠδύνατο βεβαίως ἡ Ἀγγλία, ἡ διὰ τὸ «ντίνεμε-σουλδί» μόνον διαλύουσα καὶ ἀκυρόνουσα συνθήκας, νὰ εὕρῃ (εἰ ἀληθῶς ὑπεχρεώθη, ὡς λέγει, διὰ τῆς συνθήκης) ἀφορμὴν εὐλογοφανεστέραν εἰς τὰ ὄμματα τῆς Πύλης καὶ τῆς Εὐρώπης ἢ τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀλῆ, ὥστε ν' ἀποφύγῃ ἐντίμως τὴν ἄτιμον ταύτην παραχώρησιν τῆς Πάργας!

Ἀνεχομένη ἡ Ἀγγλία τὰ ὑβριστικὰ κινήματα τοῦ Ἀλῆ, ἡ Ἀγγλία ἐκείνη, ἥτις ἑτοιμάζει στόλους, ἅμα λάβῃ ἀφορμὴν ὅτι ακώρνωψ ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ κέρατος τοῦ βοὸς αὐτῆς» καὶ μὴ διακόψασα πᾶσαν μετὰ τοῦ Τυράννου διαπραγμάτευσιν, ὁμολογεῖ κα-

ξαρῶς· ὅτι σύνεβάλετο μετὰ τῶν Τούρκων διὰ τὴν πώλησιν τῆς Πάργας ἕνεκα ἰδίων της συμφερόντων, καὶ ὄχι ὅτι ὑπεχρεώθη διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης!

Η Ἀγγλία τυφλωθεῖσα ὑπὸ τοῦ συμφέροντος, οὐ μόνον πᾶσαν διαπραγμάτευσιν δὲν διέκοψε μετὰ τῶν Τούρκων, ὅτε ἔμαθε τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ κινήματα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀλλὰ καὶ πληρεξούσιόν της Ἄγγλον ἔστειλεν εἰς Ἰωάννινα, ὅπως διεκπεραιώσῃ τάχιον καὶ μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κάλλιον..., ἢ μετὰ τῆς Πύλης, τὴν διαπραγμάτευσιν. Ὁ δὲ ἔνθερμος συνήγορος τῶν βδελυρῶν σκοπῶν τοῦ τέρατος Ἀλῆ, ὁ τερατωδέστερος Μαιτλάνδος, οὐ μόνον δὲν δυσηρεστήθη, οὐ μόνον δὲν διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν κινημάτων τοῦ Ἀλῆ, οὐ μόνον δὲν διέκοψε πρὸς στιγμὴν τοὐλάχιστον πᾶσαν μετὰ τοῦ συναδέλφου του διαπραγμάτευσιν, ὅπως φέρῃ αὐτὸν εἰς τὰ καθήκοντά του, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῦ τιμίου φρουράρχου διαβιβασθείσας αὐτῷ πληροφορίας περὶ τῶν σκοπῶν καὶ τῶν κινημάτων τοῦ Ἀλῆ ἐθεώρησεν ἀνύπαρκτα καὶ ἀπίθανα. Ἰδοὺ πῶς ἀπαντᾷ εἰς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου
πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

Κερκύρα 2 Ἀπριλίου 1817.

«Κύριε!

«Ἔλαβον τὴν ἀπὸ 31 Μαρτίου ἐπιστολήν σου, δι' ἧς μοὶ ἀναφέρεις περὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Βεζύρη γενομέμένων κινημάτων, καὶ ἐπομένως μοὶ ζητεῖς ὁδηγίας ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ Βεζύρης ἤθελε πέμψει στρατιωτικὰς δυνάμεις κατὰ τῆς Πάργας.

«Ἐν πρώτοις σοὶ λέγω, ὅτι ὁποιαιδήποτε πιθανότητες καὶ ἂν ὑπάρχουν περὶ τούτου, δὲν δύναμαι κἂν νὰ φαντασθῶ ὡς δυνατὸν ὅτι ὁ Βεζύρης δύναται νὰ ἔχῃ ἐχθρικοὺς σκοπούς. Ἐπειδὴ γνωρίζω, ὡς καὶ αὐτὸς γνωρίζει καλῶς, ὅτι ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις παρεχώρησε τὴν

Πάργαν εἰς τὴν Πύλην ὑπὸ ῥητοὺς ὅρους, δὲν μοὶ φαίνεται διόλου πιθανὸν ὅτι θέλει ἀποπειραθῇ νὰ περιπλέξῃ ἑαυτόν τε καὶ τὴν Πύλην εἰς τὰς συνεπείας ἐχθρικῆς τινὸς προσεπιχειρήσεως κατὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἀφ' οὗ μάλιστα μετ' ὀλίγον καιρὸν καὶ μὲ ὀλίγην ὑπομονὴν θέλει ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ του, χωρὶς νὰ περιέλθῃ εἰς τοιαῦτα μέτρα.

«Ἐπομένως εἶμαι τῆς ἰδέας, εἰ εἰσιν ἀκριβεῖς αἱ πληροφορίαι σου περὶ τῶν κινημάτων τοῦ Βεζύρη, ὅτι πάντα ταῦτα γίνονται ὄχι μ' ἐχθρικοὺς σκοποὺς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ παραδώσωμεν τὴν Πάργαν ἐντὸς βραχυτέρου χρόνου.

«Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ μοὶ ζητεῖς ὁδηγίας εἰς περίστασιν καθ' ἣν ὁ Βεζύρης ἤθελεν ἀποπειραθῇ διὰ δυνάμεων νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν καὶ νὰ κατάσχῃ τὴν Πάργαν, πρᾶγμα ἀπίθανον μὲν, ἀλλὰ δυνάμενον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, σοὶ λέγω ὅτι ἐν πρώτοις ὀφείλεις νὰ παραστήσῃς αὐτῷ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς προσβάλλει τὴν Βρετανικὴν Κυβέρνησιν· καὶ ἂν ἡ παράστασις αὕτη δὲν φέρῃ ἀποτέλεσμα, τότε σοὶ δίδω πλήρη πληρεξουσιότητα νὰ ἀποκρούσῃς τὴν τοιαύτην ἐπίθεσιν, ἀποδιώκων τοιαύτην δύναμιν ἀπὸ τῆς χώρας τῆς Πάργας.

«Γνωρίζω καλῶς ὅτι ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, οὐ μόνον πολλὰ πράττονται ὑπὸ ἀπερισκέπτου καὶ πλημμελοῦς τίτλου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Πύλης. Διὰ ταῦτα παραγγέλλω ὑμᾶς νὰ ἐνεργῆτε μετὰ μεγίστης περισκέψεως σταθμίζοντες τὴν ἀλήθειαν πάσης περιστάσεως, ἂν ἠθέλατε διατάξει τι, καὶ νὰ μὴν ἀρχίσετε ἐχθροπραξίας, πρὶν ἢ ἀναγκασθῆτε εἰς τοῦτο ὑπὸ ἀκαθέκτου ἀνάγκης, ἢ πρὶν ἢ πεισθῆτε ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Πύλης εἶνε νὰ βιάσῃ ἡμᾶς εἰς ἐχθροπραξίας, καὶ οὐχὶ, ὡς νομίζω, ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ ἀναγκάσῃ ἡμᾶς εἰς πρόωρον παραχώρησιν τῆς Πάργας δι' ἀπερισκέπτου ἐπιδείξεως.

« Ὑποθέτω ὅτι, ἂν ἐξετάσετε, θέλετε εὕρει ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπῆρξεν ἀμφισβήτησις περὶ τῶν ὁροθεσίων τῆς Πάργας. Ἐὰν λοιπὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχῃ ἡ αὐτὴ αἰτία, δὲν θέλετε ἔλθῃ εἰς ἐχθροπραξίας μετὰ τῶν Τούρκων, προκειμένου περὶ τοῦ οὕτω διαφιλονεικουμένου μέρους τῆς χώρας ταύτης. Ἐπομένως ἡ μόνη περίστασις, καθ' ἣν δύνασθε νὰ ἀντικρούσητε πᾶσαν ἐχθροπραξίαν, δυνάμει τῶν ὑπαρχουσῶν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας φιλικῶν σχέσεων, καὶ σᾶς ἐπιτρέπεται νὰ διαπράξητε ἐχθροπραξίας, εἶνε ἡ δικαιολόγησις τῆς ἀνάγκης, καθ' ἣν ὀφείλετε ἵνα ὑποδείξετε δύο τινά·

1.) Ὅτι ἐπροσπαθήσατε διὰ παντὸς μέσου νὰ ἱκανοποιήσητε τὴν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν προσβολήν, ἕνεκα δυναμένης νὰ λάβῃ χώραν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως.

2.) Ὅτι πασῶν τῶν παραστάσεων ἀποβασῶν ματαίων, ἠναγκάσθητε ν' ἀποκρούσητε τὴν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, οὐχὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν περὶ Πάργας διαπραγματεύσεων, ἀλλὰ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀξίας τῆς Βρεταννικῆς Κυβερνήσεως.

« Ἐπομένως σοὶ παραγγέλλω ἀνοχὴν, ἀλλ' ἐν ταυτῷ εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαῖον, ὥστε νὰ μὴν ὑποφέρῃ ὑπὸ ταύτης ἡ τιμὴ καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, πλὴν ἡ πρωτίστη σκέψις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καὶ ἡ ἰδική μου εἶνε, νὰ μὴν ἔλθωμεν ἄνευ ἀκαθέκτου ἀνάγκης εἰς ἐχθροπραξίας μετὰ τῆς Τουρκίας.

« Εἰς τὰς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολάς σου πάντοτε ἀναφέρεις τὸν Βεζύρην ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἂν καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἡ Πάργα μέλλει νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ, μολοντοῦτο τὸ μόνον πρόσωπον μετὰ τοῦ ὁποίου δύνασθε νὰ διαπραγματευθῆτε περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶνε ὁ ἐπὶ ταύτης πληρεξούσιος τῆς Πύλης. Καὶ, ἂν καὶ ἦνε ἀνάγκη, ὥστε ἐγὼ ἐκ Κερκύρας νὰ προσπαθῶ, ὅπως διατηρήσω φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, σὺ ὅμως ἐκ Πάργας δὲν ἀναγνωρίζεις ἄλλον, παρὰ τὸν πληρεξούσιον τῆς Πύλης, καλούμενον Ἀχμὲτ Βέην».

«Ἔχω τὴν τιμὴν κτλ. κτλ.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Μαιτλάνδου πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ γίνεται καταφανέςατον ὅτι ἐνέπαιζετο μοχθηρῶς ἡ ἀνθρωπότης καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἐξυβρίζετο καὶ πρόσέτι ὅτι ἡ Ἀγγλία ἕνεκα ἰδίων αὐτῆς συμφερόντων ἢ καταχθονίων σκοπῶν ἐπώλησε τὴν Ἑλληνικὴν Πάργαν εἰς τοὺς Τούρκους, εἰς τὸν τύραννον τῶν Τούρκων, εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ ὄχι ὅτι ὑπεχρεώθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης, ὡς λέγει ὁ Μαιτλάνδος. Διότι ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἡ διὰ τὸ «Τίποτε» μόνον ἑτοιμάζουσα στόλον Ἀγγλία δὲν ἤθελεν ὑποφέρει τοσαύτην ὕβριν ἐκ μέρους τοῦ Ἀλβανοῦ, ὡς εἴδομεν καὶ ὡς θέλομεν ἰδεῖ καὶ παρακατιόντες, καὶ μάλιστα εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Ἀγγλικὴ παντοδυναμία ἐκ τοῦ Βοσπόρου μέχρι τῆς Ἀφρικῆς ἐνέπνεεν ἀκατάσχετον τρόμον εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ ἑπομένως ἄνευ ἰδικοῦ συμφέροντος δὲν ἤθελε συνηγορήσῃ τόσον θερμῶς ὑπὲρ τοῦ τυράννου ὁ ἐκνότατος ὑπάλληλος αὐτῆς, καὶ θεωρήσει ψευδεῖς τὰς αὐτῷ διαβιβαζομένας παρὰ τοῦ τιμίου φρουράρχου πληροφορίας περὶ τῶν κινημάτων τοῦ Ἀλῆ. Καὶ ὑπὸ τίνος ἄλλου κάλλιον ἢ ὑπὸ τοῦ ὑπαλλήλου του ἐπερέμενε νὰ πληροφορηθῇ ὁ συνάδελφος τοῦ Ἀλβανοῦ Μαιτλάνδος;

Καθὼς μετὰ τὴν τρικυμίαν ἐπέρχεται γαλήνη, οὕτω καὶ μετὰ τὴν πρώτην εἴδησιν περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας εἰς τὴν Πύλην ἐπῆλθε διά τινα καιρὸν (καθ' ὃν ἐχαλκεύοντο αἱ διαπραγματεύσεις) σιωπή. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ οἱ ἄθλιοι Πάργιοι ἐπίστευσαν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἡ χώρα αὐτῶν ἴσως ἤθελε παραχωρηθῇ εἰς τὴν Πύλην ὑπὸ τοὺς ὅρους τῆς ἀπὸ 21 Μαρτίου 1800 συνθήκης. Τοῦτο ἐπαρηγόρησεν ὀλίγον τοὺς δυστυχεῖς Χριστιανούς, καὶ μάλιστα ἐθεώρησαν τοῦτο εὐτυχίαν, ἀφ' οὗ οἱ Ἄγγλοι, ὕστερον ἀπὸ ἐπίσημον ὑπόσχεσιν προστασίας ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἐπρόδιδον αὐτοὺς οὕτως ἀτίμως καὶ ἀνάνδρως! Ἀλλ' ὅταν ἔμαθον ὅτι πληρεξούσιος Ἄγγλος μετέβη εἰς Ἰωάννινα παρὰ τῷ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅπως μετὰ τοῦ ἀσπόνδου αὐτῶν ἐχθροῦ διαπραγματευθῇ ἐπισήμως τὴν πώλησιν τῆς πατρίδος των, κατελήφθησαν ὑπὸ ὀδυνηρᾶς ἀπελπισίας. Ἀνέκραζον μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες «ἐπὶ τίνι δικαιώματι πωλοῦσιν ἡμᾶς ὡς κτήνη οἱ

οἱ Ἄγγλοι, οἱ προσκληθέντες ὑφ' ἡμῶν διὰ συνθήκης ὡς ἁπλοῖ προστάται!!!». Οὐδεὶς τοῖς ἔδωκε λόγον τότε τῆς βαρβάρου ταύτης αὐθαιρεσίας! Ἂς ἐξετάσωμεν ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφαλαίῳ τὰ ἐπὶ τῆς Πάργας δικαιώματα τῆς Ἀγγλίας, ὅπως εὕρωμεν τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, ἥτις ἠνάγκασεν αὐτὴν, ἵνα φέρῃ ὁλοκαύτωμα τὸν Χριστὸν, ὡς ἄλλος Ἰσκαριώτης, εἰς τὸν Βωμὸν τοῦ Μωάμεθ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Ὁποῖον δικαίωμα εἶχεν ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῆς Πάργας, παραχωροῦσα αὐτὴν αὐθαιρέτως εἰς τοὺς Τούρκους;—Ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἡ θυσία τῆς Πάργας διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς Εὐρώπης;—Ἡ ἀνίσχυρος δικαιολόγησις.—Τὸ μόνον δικαίωμα τῆς Ἀγγλίας.—Οἱ συνήγοροι τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς.—Ἐκτὸς τοῦ ἐγκλήματος εἶνε καὶ τὸ πολιτικὸν σφάλμα.—Ὁ σκοπὸς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν πώλησιν τῆς Πάργας.

Γνωστῆς γενομένης εἰς τὴν Εὐρώπην τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας εἰς τὴν Τουρκίαν, ὁ Χριστιανικὸς κόσμος, ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς αὐθαιρεσίας, ἠρώτα· εἶχεν ἡ Ἀγγλία ἀρχαῖα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης χώρας ἡγεμονικὰ δικαιώματα καὶ προνόμια, παραχωροῦσα αὐτὴν αὐθαιρέτως εἰς τὴν Πύλην; Ὄχι, ἀπεκρίνετο ἡ Ἱστορία! Κατέκτησαν αὐτὴν οἱ Ἄγγλοι διὰ τῶν ὅπλων; Ὄχι. Παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν διά τινος συνθήκης; Ὄχι. Διὰ τῆς ἐν Παρισίοις τῷ 1815 συνθήκης παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ Ἑπτάνησος, καὶ ἡ Πάργα, ὡς ἀνέκαθεν παράρτημα τῆς πολιτείας ταύτης καὶ ὑπὸ τῶν ταύτης κυβερνήσεων προστατευομένη, ὑπενοεῖτο (ὑπενοεῖτο, λέγομεν, διότι ἡ ἐν Παρισίοις συνθήκη ἡ εἰς τὴν Ἀγγλίαν παραχωρήσασα τὴν Ἑπτάνησον, οὐδεμίαν ἐποίησε μνείαν περὶ Πάργας) καὶ αὕτη παραχωρημένη εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἔστω. Πλὴν τότε, εἰ οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ Πάργα ἀπήτει δικαιωματικῶς ἵνα χαίρῃ τὰ προνόμια, ἅτινα ὑπὸ τὴν αὐτὴν κυβέρνησιν ἔχαιρε καὶ ἡ Ἑπτάνησος. Ὁποία εὐλογοφανὴς καὶ ἐνώπιον τοῦ κόσμου δεδικαιολογημένη αἰτία ἠνάγκασε τὴν Ἀγγλίαν,

ἵνα ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ Ἰονίου κράτους τὴν ἐξαίρετον ταύτην καὶ πωλήσῃ αὐτὴν ὡς ἰδιοκτησίαν της εἰς τοὺς Τούρκους; Τὴν ἀπαίτησαν οἱ Τοῦρκοι; Ὄχι. Οὗτοι δὲν ἠδύναντο ἀτιμωρητὶ νὰ ἀθετήσωσι τὴν ἀκύρωσιν τῆς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Ῥωσσίας ὁμολογηθείσης τῇ 21 Μαρτίου τοῦ 1800 συνθήκης. Οἱ Τοῦρκοι διετήρησαν πιστῶς τοὺς περὶ Πάργας ὅρους τῆς ῥηθείσης συνθήκης μέχρις ἐκείνης τῆς εἰς Τιλσὶτ, δι' ἧς ἀπεκδυθέντες ἐξ ὁλοκλήρου πάσης ἐπὶ τῆς Πάργας ἀπαιτήσεως, παρεχώρησαν αὐτὴν εἰς τοὺς Γάλλους. Ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν δι' ὀλίγην στιγμὴν ὅτι τὴν ἀπήτησαν οἱ Τοῦρκοι ἐπιμόνως. Τί δικαίωμα εἶχεν ἡ Ἀγγλία, ἁπλῆ προστάτις, ἵνα διαθέσῃ μόνη περὶ Πάργας κατ' αὐθαίρετον βούλησίν της; Μόνη ἡ Ῥωσσία (ἀλλ' οὔτε αὕτη οὕτως αὐθαιρέτως καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Παργίων) ἠδύνατο ἵνα διαθέσῃ περὶ Πάργας, ὡς συμβαλομένη περὶ αὐτῆς μετὰ τῆς Πύλης τῷ 1800. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ῥωσσία ἀπεξεδύθη διὰ τῆς ἐν Τιλσὶτ συνθήκης τῶν ἐπὶ τῆς Πάργας δικαιωμάτων, εἰ ἐπ' αὐτῆς εἶχε τοιαῦτα. Μόνοι οἱ Γάλλοι εἶχον δικαιώματά τινα ἐπὶ τῆς Πάργας, καὶ διότι δυνάμει τῆς ἐν Τιλσὶτ συνθήκης παρεχωρήθη αὕτη σὺν ταῖς Ἰονίοις νήσοις εἰς αὐτοὺς ὑπό τε τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Πύλης, καὶ διότι οἱ Γάλλοι ἔχυσαν αἷμα ὑπὲρ αὐτῆς, ἀφιλοκερδῶς ὑπερασπίζοντες αὐτὴν κατὰ τοῦ τυράννου Ἀλῆ. Ἀλλὰ τὸ ἱπποτικὸν Γαλλικὸν ἔθνος καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ διὰ μίαν ἠθικὴν ἰδέαν, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀνθρώπων, ὁμοίων αὐτοῖς τὴν θρησκείαν, τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ τὸ ἀναπαλλοτρίωτον δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ νὰ ἦναι ἐλεύθεροι, οὐ μόνον οὐδέποτε ἐπραγματεύθησαν ὡς ΠΩΛΗΤΑΙ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ ἀφιλοκερδῶς καὶ προθύμως θυσιάζουσι καὶ τοὺς θησαυρούς των καὶ τὰ τέκνα τῆς Γαλλίας.

Ἐθεωρήθη ἄραγε ἀπολύτως ἀναγκαία διὰ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης ἡ θυσία ὁλοκλήρου χριστιανικοῦ λαοῦ ἀνεξαρτήτου, κατοικοῦντος ἐν τῷ μέσῳ τῆς Εὐρώπης καὶ οὐδέποτε διαταράξαντος τὴν ἰσορροπίαν αὐτῆς; Ὄχι. Διότι εἰ ἡ τοιαύτη θυσία ἐκρίνετο ἀναγκαία, τότε ὤφειλον ἅπαντες οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης

καὶ ὑπογράψωσι τὴν καταδίκην ταύτην. Ἐν ᾧ οὗτοι ἀπεναντίας ἠγανάκτησαν κατὰ τῆς βαρβάρου αὐθαιρεσίας τῆς Ἀγγλίας (α). Ὁποία λοιπὸν ἀνάγκη ἀπόλυτος ἠνάγκασε τὴν Ἀγγλίαν, οὐδὲν ἔχουσαν δικαίωμα ἐπὶ τῆς Πάργας, ἵνα πωλήσῃ αὐτὴν ὡς αὐτοχειροτόνητος ἰδιοκτήτης εἰς τοὺς Τούρκους, τοὺς οὐδὲν δικαίωμα ἔχοντας ἐπ' αὐτῆς, μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ 1800, εἰμὴ ἐκεῖνο τοῦ εὐτελοῦς φόρου, ὅπερ ἡ Ῥωσσία, κακῶς ποιήσασα, οὖσα ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἰσχύος της καὶ εἰς τὴν Πόλην νόμους ὑπαγορεύουσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, παρεχώρησεν εἰς τοὺς Τούρκους δωρεὰν ἐκ πολιτικῆς, φαίνεται, ἀνάγκης, καὶ τὸ ὁποῖον δικαίωμα ἀπώλεσαν οὗτοι μετὰ τὴν ἐν Τιλσὶτ συνθήκην; Ἡ Πάργα ἀπὸ τῆς ὑπάρξεώς της, ὡς εἴδαμεν, οὐδέποτε ὑπέκυψεν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐπ' αὐτῆς δικαίωμα ἡ Τουρκία, τὸ ὁποῖον, μὴ δυναμένη μόνη, ἵνα διὰ τῶν ὅπλων ἀνακτήσῃ, τῇ παρεχώρησεν ἡ φίλη καὶ προστάτις αὐτῆς Ἀγγλία. Ἀγνοοῦμεν, ὡς ὅλος ὁ κόσμος, τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς εἰς τοὺς Τούρκους πωλήσεως τῆς Πάργας. Ὡσαύτως ἀγνοοῦμεν, ὡς ὅλος ὁ κόσμος, τὴν μυστικὴν συνθήκην περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας, τὴν συνθήκην ἐκείνην, ἥτις τοὺς μὲν Παργίους κατεδίκασεν εἰς τὸν ἠθικὸν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν φυσικὸν θάνατον, τὴν δὲ Ἀγγλίαν, τὴν ἐπαιρομένην ἐπὶ πολιτισμῷ καὶ φιλανθρωπίᾳ, ἐστιγμάτισεν ἀνεξαλείπτως!

Ἐν τούτοις ὁ Σουλτὰν Θωμᾶς Μαίτλανδ καὶ ἕτερα τοῦ αὐτοῦ συρφετοῦ ὄργανα τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐκήρυξαν ὅτι ἡ Ἀγγλία ὑποχρεωθεῖσα διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης τοῦ 1815, συνεφώνησε τὴν εἰς τὴν Πόλην παραχώρησιν τῆς Πάργας. Ἀναίσχυντον τὸ ψεῦδος! Διότι ἐν ταῖς

(α) Ἠγανάκτησαν μὲν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς ἀπανθρώπου ταύτης πράξεως, ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς οὐδὲν ἔπραξαν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ ἐξυβρισθέντος Χριστιανισμοῦ, διότι ἡ τότε ἀνίερος ἱερὰ Συμμαχία εἶχεν ὁμόσει τὴν δουλείαν τῶν λαῶν.

αὐτῇ περιπτώσει ὤφειλεν ἡ Ἀγγλία νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Πύλης καὶ ὄχι μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ . . . Ἦλθε μὲν εἰς Ἰωάννινα ἐπίτροπος αὐτῆς, ἀλλ' ἅπας ὁ κόσμος γνωρίζει (καὶ τοῦτο θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες) ὅτι οὗτος ἦλθεν ἁπλῶς διὰ τὸν τύπον. Ἡ πρόφασις αὕτη ὁμοιάζει μὲ ἐκείνην τοῦ ἐπ' αὐτοφόρῳ συλληφθέντος κακούργου, τοῦ εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν, ἣν οἱ δικασταὶ τῷ ἀπευθύνουσιν, ἀποκρινομένου ψ ε ύ μ α τ α ψ ε ύ μ α τ α!

Εἰ ἀληθῶς ὑπεχρεώθη ἡ Ἀγγλία διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης, διατί δὲν διεκοίνωσεν εἰς τοὺς Παργίους καὶ εἰς τὰς Χριστιανικὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης, τὰ ἀφορῶντα τὴν εἰς τὴν Πύλην παραχώρησιν τῆς Πάργας; Οὐδὲ μνεία κἂν ἐγένετο περὶ Πάργας ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Παρισίων τοῦ 1815. Μία μόνη συνθήκη ὑπηγόρευσε τὴν πώλησιν τῆς Πάργας!!! Ἓν μόνον ἄρθρον κατεδίκασεν εἰς θάνατον, κατέστησαν ἀπάτριδας καὶ πλάνητας, πέντε χιλιάδας Χριστιανοὺς Ἕλληνας!!! Μία μόνη ἀνάγκη ἀπέδωκεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς καλύβας καὶ τὰ κτήματα πέντε χιλιάδων Χριστιανῶν Ἑλλήνων! Τὸ βάναυσον συμφέρον (εὐτυχῶς κακῶς ἐννοούμενον, ὡς θέλομεν ἰδεῖ), ὅπερ ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ προτιμᾷ πάντοτε εἰς πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ ἁγνοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου.

Ἡ Ἀγγλία, προσκληθεῖσα ὑπὸ τῶν Παργίων ἐπὶ συνθήκῃ ἁπλῆ προστάτις, ἓν μόνον δικαίωμα ἔχαιρε, τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πάργαν εἰς μόνην τὴν ἀνδρίαν τῶν τέκνων της, μὴ θέλουσα νὰ δυσαρεστήσῃ τοὺς φίλους αὐτῆς Τούρκους, ὑπερασπίζουσα αὐτὴν κατὰ τῆς θηριωδίας των. Μακάριοι οἱ Πάργιοι, εἰ ἀφίνετο ἡ ὑπεράσπισις τῆς φίλης αὐτῶν πατρίδος εἰς τὴν ἀνδρίαν των. Δυοῖν θάτερον ἔμελλεν ἵνα συμβῇ· ἢ νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των ὑπερασπίζοντες διὰ τῶν ὅπλων βῆμα πρὸς βῆμα κατὰ τῶν ἁρπαξιβίων τυράννων τὴν χώραν των, ὡς ὑπερἀσπισαν αὐτὴν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχῶς, ἢ ἄλλως νὰ καλύψωσι τὸ ἔδαφος αὐτῆς διὰ τῶν πτωμάτων των, ἔχοντες τοὐλάχιστον τὴν γλυκεῖαν εὐχαρίστησιν ὅτι ἔπεσαν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μάρ-

θύρες, ἀποφεύγοντες τὴν ἄτιμον ταύτην βίαν τοῦ νὰ πωλῶνται ὡς κτήνη ἀβυσσινά!

Συνήγοροι (α) τῆς αἰσχρᾶς καὶ ἀπανθρώπου ταύτης πωλήσεως, ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς εἶπον ὅτι « ἡ Ἀγ» γλία εὑρέθη εἰς τὴν δυσάρεστον ἀνάγκην τοῦ νὰ πωλήσῃ τὴν » Πάργαν εἰς τοὺς Τούρκους, διότι ἄλλως ἐκινδύνευε τὸ ἄπειρον » τῆς Ἀνατολῆς ἐμπόριόν της, καθόσον, ἀποποιουμένη τὴν παρα» χώρησιν τῆς Πάργας εἰς τὴν Πύλην, ἔμελλεν ἐξάπαντος νὰ ἔλ» θῃ εἰς ἐχθροπραξίας μετ' αὐτῆς· διὰ τοῦτο ἐπροτίμησε τὴν θυ» σίαν τῆς Πάργας, ἀντ' ἐκείνης τῶν συμφερόντων της »! Ὁποία ἄνανδρος καὶ ἀγενὴς ἀπολογία! Ὁποῖον αἶσχος διὰ τὸ ἀγέρωχον Ἀγγλικὸν ἔθνος! Ὁποῖον χαμερπὲς πρόσχημα! Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίσου ἡ γῆ! Τὸ βάναυσον συμφέρον ἀπῄτει παρόμοιον ὁλοκαύτωμα!!! Θυσίαν χιλιάδων Χριστιανῶν! Τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ Χριστιανῶν εἰς τὸν Βωμὸν τοῦ Μωάμεθ! Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξευτελίζον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος οὐτιδανὸν τοῦτο πρόσχημα δὲν εἶχε χώραν. Ἦτον αὐτόχρημα ψεῦδος! Διότι, ὡς ὀρθότατα παρετήρησε τότε ὁμογενής τις διάσημος (β), ἡ Ἀγγλία δὲν εἶχε ταπεινωθῇ ἐνώπιον τῆς Τουρκίας τόσον, ὥστε νὰ τρέμῃ αὐτὴν ἀποποιουμένη ἀπάνθρωπον παραχώρησιν. Ἀπεναντίας, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπώλησε τὴν Πάργαν, ἡ Ἀγγλία, διὰ λαμπρῶν καὶ ἀειμνήστων κατορθωμάτων κηρύξασα τὴν παντοδυναμίαν της, ὡς ἄλλος ἐφιάλτης ἐπεκάθητο ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς Τουρκίας. Ἡ ἐν θριάμβῳ πρὸ δέκα ἐτῶν (1807) διάβασις τῶν Δαρδανελλίων, καὶ ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1816) βομβαρδισμὸς τοῦ Ἀλγερίου ἦσαν δύο πρόσφατα καὶ τρομερὰ μαθήματα εἰς τὴν Τουρκίαν, μὴν ἀφίνοντα αὐτὴν ἡσύχως καθεύδειν. Ὁ Μαχμούτης ἀπὸ τῆς διαβάσεως τῶν Δαρδανελλίων καθ' ἑκάστην ἔβλεπε κατ' ὄναρ τὸν ναύαρχον Δουκβόρθον πρὸ τῶν Ἀνα-

(α) Ὅρα τὴν ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων καὶ τοῦ Μηνύτορος τῆς 7 καὶ 8 Αὐγούστου.

(β) Ὅρα τὸ 51 Ἀρ. τοῦ Ταχυδρόμου (Courrier).

κτόρων τοῦ Σαράη-Μπουρνοῦ ἐλλιμενιζόμενον, καί, ἀφυπνιζόμενος, ἔτρεχεν ἔντρομος εἰς τὸ παράθυρον φόβῳ, μὴ ἴδῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Ἀγγλικὸν στόλον, τοῦ ὁποίου ἡ σημαία τῷ ἐφαίνετο ὡς ἐπικήδειος συνδόνη.

Εἰ ὑπῆρχον ἕτερα, ἐκτὸς τοῦ οὐτιδανοῦ τούτου προσχήματος, συμφέροντα, ἅτινα ὤθησαν τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν μοναδικὴν ἐν ταῖς χρονικοῖς τῆς πολιτικῆς ταύτην πρᾶξιν, ἀγνοοῦμεν· πλὴν λέγομεν ὅτι οιαδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξαν, ἡ Ἀγγλία ἠπατήθη διὰ πλήν πονηρὰν ἀπάτην. Εἰ παρεχώρησε τὴν Πάργαν ἐπὶ σκοπῷ μεγαλειτέρας ὠφελείας, ἔπαθε τοῦ κυνὸς τὸ πάθημα, τοῦ ἀφήσαντος ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἐν τῇ διαβάσει τοῦ ποταμοῦ τὸ τεμάχιον, ὅπως ἁρπάξῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ὕδατος σκιὰν αὐτοῦ· καὶ ἐντεῦθεν οὐ μόνον ἐστιγματίσθη κακοῦργος, ὡς πωλήσασα Χριστιανοὺς εἰς τοὺς Μωαμεθανούς· ἀλλὰ καὶ καταγέλαστος κατέστη ἐνώπιον τοῦ ἔθνους της καὶ τοῦ κόσμου, ὡς πράξασα μέγα πολιτικὸν σφάλμα, ἀφήσασα ἀπὸ τοὺς ὄνυχάς της τὴν ἀνεκτίμητον ταύτην λείαν, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ πρὸ αὐτῆς κατέχοντες τὴν Ἑπτάνησον καὶ αὐτὸς ὁ ἀντιστράτηγος αὐτῆς Κάμπελ ἐλλόγως ἐθεώρησαν «ὄμμα καὶ οὖς» τῆς κατεχούσης τὰς Ἰονίους νήσους κυβερνήσεως. Αἱ κυβερνήσεις, ὡς τὰ ἄτομα, δὲν ἀποφεύγουσι τὰς συνεπείας τῶν ἐγκλημάτων των. Πᾶσα πολιτικὴ ἀδικία συνεπάγει τάχιον ἢ βράδιον τὰς συνεπείας της! Ἐκτὸς τοῦ στίγματος μέγα ὑπῆρξε τὸ πολιτικὸν σφάλμα, ὅσον ἀφορᾷ τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας, ἅτινα εἰσὶν ὁ ὑπέρτατος αὐτῆς νόμος. Διότι, εἰ κατεῖχεν ἡ Ἀγγλία τὴν Πάργαν, ἥτις τότε ἦτον τὸ φυτώρειον τῶν ἄλλων τῆς Ἠπείρου πόλεων, ἤθελεν ἔχει ὑποχείριον ἅπασαν τὴν σπουδαίαν ταύτην χώραν. Ἐκτὸς τούτου ἅπασαι αἱ κυβερνήσεις αἱ κατέχουσαι τὴν Ἑπτάνησον διὰ τῆς Πάργας ἐπώπτευον τὰ καθ' ὅλην τὴν Ἤπειρον κινήματα τῶν Τούρκων, καὶ ὡς προχύρωμα ἦτον αὐτή, ὡς ὀρθότατα ἐθεώρησεν αὐτὴν ὁ ἀντιστράτηγος Κάμπελ, τῷ Ἰονίῳ κράτει κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ ἐπὶ τέλους διὰ τῆς Πάργας ἐπορίζοντο αἱ Ἰόνιοι νῆσοι πολλὰ πρὸς διατροφὴν ἐκ τῆς Ἠπείρου· διὰ τοὺς σπουδαίους τούτους λόγους ἅπασαι αἱ κυβερνήσεις τοῦ

Ἰονίου κράτους μὲ πᾶσαν θυσίαν διετήρησαν τὴν πολύτιμον Πάργαν.

Ὁποίαν ἄραγε λείαν σπουδαιοτέραν τῆς Πάργας ἤλπιζεν ἡ Ἀγγλία παραχωροῦσα εἰς τοὺς Τούρκους Ἑλληνικὴν χώραν; Ἄνευ καταχθονίου ὑστεροβουλίας βεβαίως δὲν παρεχώρησε τὴν Πάργαν. Ἐν τῇ βουλῇ τῶν λόρδων κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην εὐγενής τις λόρδος κεραυνώσας τὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ἄτιμον ταύτην πρᾶξιν εἶπεν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ συμφέρον τῆς Ἀγγλίας· «ὄχι μόνον ἀντιχριστιανικὸν καὶ ἀπάνθρωπον ἐπράξαμεν ἔγκλημα, πωλοῦντες εἰς τοὺς Τούρκους τοὺς Ἕλληνας Παργίους, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν σφάλμα ἐπιζήμιον δι' ἡμᾶς· διότι καὶ μίαν σπιθαμὴν γῆς, ἔστω καὶ χέρσου, ἂν κατάσχωμεν ἐν ταῖς ξέναις ἐπικρατείαις, πάντοτε εἶνε ὠφελιμώτατον δι' ἡμᾶς». Ἡ δὲ κυβέρνησις ἀπαντῶσα εἰς τοὺς λόγους τοῦ λόρδου εἶπεν· «ἡ κυβέρνησις προνοεῖ διὰ τὸ μέλλον, παραχωροῦσα Ἑλληνικὴν χώραν ἐλευθέραν εἰς τοὺς Τούρκους»! Τὸ μέλλον συμφέρον τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν πώλησιν τῆς Πάργας ἔγεινε μετ' οὐ πολὺ γνωστὸν ὡς ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα ἐχθρικῆς διαγωγῆς της!

Ἡ Πάργα καθ' ὅλην τὴν πολυδάκρυτον αἰχμαλωσίαν τῆς ΚΟΙΝΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξε πάντοτε ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος· διὸ καὶ ἐν αὐτῇ πολλοὶ τῶν ἀνεξαρτήτως καὶ ἐνόπλως ζώντων Ἑλλήνων εὕρισκον ἄσυλον καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν τυράννων. Εἴδομεν ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις ὅτι πολλοὶ διάσημοι ὁπλαρχηγοὶ Ἕλληνες, ἄστεγοι καὶ καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ὀθωμανικῶν στιφῶν, τὸ μὲν θέρος διετήρουν αἰένναον κατ' αὐτῶν πόλεμον ὑποστηρίζοντες τὰ δίκαιά των διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἐνθαῤῥύνοντες τοὺς δούλους ἀδελφούς των εἰς τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος, τὸν δὲ χειμῶνα κατέφευγον εἰς τὴν ἐλευθέραν Πάργαν, ἐν ᾗ καὶ αἱ οἰκογένειαι αὐτῶν ἀσφαλῶς διέμενον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ διὰ τῶν ἄλλων ἀθανάτων Κλεπτῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς δούλης Ἑλλάδος εὑρίσκετο μία νέα, μικρά, πλὴν πολεμικὴ Ἑλλάς, ἥτις κωλύουσα τὰς προόδους τῶν τυράννων, προετοίμαζε βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως τὴν παλιγ-

γενεσίαν τῆς μεγάλης. Οἱ εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια ἀνεξάρτητοι Ἕλληνες, τῶν πάντων ἐν αὐτοῖς ἐστερημένοι, ἐκ τῆς Πάργας οἱ πλεῖστοι ἐπρομηθεύοντο τὰ πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπάρξεώς των καὶ τοῦ κατὰ τῶν τυράννων πολέμου, ὡς εἴδομεν εἰς τὰ περὶ Σουλίου. Ὅθεν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, κατὰ τὰ προεόρτια δηλ. τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ἀγγλία, ἡ προστάτις τῶν Τούρκων, καὶ ἐχθρὰ τῶν Ἑλλήνων μέχρι λύσσης, ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν ὅ,τι ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, καὶ θέλουσα ἐπιμόνως ἵνα στερήσῃ τοὺς Ἕλληνας τοῦ μόνου Προπυργίου, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο οἱ καταδιωκόμενοι ὑπὸ ἀνηλεοῦς ἐχθροῦ, καὶ μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἐλευθέρα Πάργα ἔμελλεν ἵνα χρησιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς κοινὸν βουλευτήριον, ἐπώλησεν αὐτὴν εἰς τοὺς Τούρκους διὰ τὸν φόβον μὴ γίνῃ αὕτη ἀρχὴ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἁπάσης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἐπὶ σκοπῷ ὅπως σβέσῃ πᾶν φῶς, διαχέον λάμψιν εἰς χειραγωγίαν τῶν δούλων Ἑλλήνων! Ἰδοὺ ὁ ἀληθὴς σκοπὸς καὶ τὸ ἀληθὲς συμφέρον τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Πάργας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία, ἀντὶ νὰ τιμωρήσῃ τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην πρᾶξιν, ἐχειροκρότησεν αὐτήν. «C' est ici que l'on doit rappeler, λέγει διάσημός τις ἱστορικὸς Εὐρωπαῖος, «un des actes les plus deplorables de la poli» tique moderne, espèce d'avant-Scène qui semblait présager l' »odieux abandon de la Grèce (α)». Ἀλλ' εὐτυχῶς καὶ κατὰ τοῦτο ἠπατήθη ἡ Ἀγγλία τῶν ἐλπίδων, ὡς καὶ πάντες οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων. Διότι, ὡς ὁ ἀγέρωχος βασιλεὺς τῶν θηρίων εἰς πᾶσαν προσβολὴν ἐξαγριώνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, οὕτω καὶ τὸ γενναῖον Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐμεγαλύνετο καὶ ἔτι μᾶλλον ἐνεθαῤῥύνετο εἰς πᾶσαν συμφοράν του, μέχρις οὗ διέῤῥηξεν εἰς τὸ πεῖσμα τῶν ἐχθρῶν του τὰ δεσμὰ τῆς αἰχμαλωσίας του, τὰ ὁποῖα ἐπιμελῶς συνέσφιγγεν ἡ μυσαρὰ πολιτική!

(α) Ὅρα Villemain, Études d'Histoire moderne. Pag. 302.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

Ἡ προθυμία καὶ ὁ ζῆλος τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλίας.—Ὁ πληρεξούσιος Καρτράϊτ. — Οἱ δύο πληρεξούσιοι Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας. — Τὰ κινήματα τοῦ Ἀλῆ. — Ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ πρός τε τοὺς Παργίους καὶ πρὸς τοὺς Ἄγγλους. — Ἡ ὑπομονὴ τῶν Παργίων. — Ἡ ἀξιέπαινος διαγωγὴ τοῦ Δὲ Βοσσέτ. — Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Μαιτλάνδον καὶ τὸν Χάγκεϋ. — Πληροφορίαι καὶ καταθέσεις περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Ἀλῆ. — Ἡ θρασύτης τοῦ Ἀλῆ ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας τῶν Ἄγγλων. — Ἡ προσοχὴ τῶν Ἄγγλων μὴ δυσαρεστήσωσι τὸν Ἀλῆ. — Ἐπιστολὴ τοῦ Καρτράϊτ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ. — Ἀπάντησις τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράϊτ. — Ὁ ζῆλος τοῦ Καρτράϊτ. — Αἱ διασκεδάσεις τῶν πληρεξουσίων. — Ἡ συνθήκη τῶν Ἰωαννίνων.

Ὅτι ἡ Ἀγγλία, παραχωρήσασα τὴν Ἑλληνικὴν Πάργαν εἰς τὸ ἔκτρωμα τῶν τυράννων, εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, προέθετο τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῆς χώρας ταύτης καὶ τὸν θάνατον τῶν κατοίκων αὐτῆς, δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία. Διότι ἔχοντες οἱ Ἄγγλοι πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἀνήκουστα κακουργήματα καὶ ἀνοσιουργήματα, ὅσα διεπράξατο τὸ τέρας, ὁ αἱμοβόρος Ἀλβανὸς, κατὰ τοῦ Χορμόβου, τοῦ Λέκλη, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τῆς Νιβύτζας, τῆς Πρεβέζης, τῆς Ἀγυιᾶς, τοῦ Γαρδικίου καὶ ἄλλων Χριστιανικῶν πόλεων, κωμῶν καὶ χωρίων, τί ἄλλο ἤλπιζον παρ᾽ αὐτοῦ ἢ χείρονα τούτων κακουργήματα καὶ κατὰ τῆς Πάργας, κατὰ τῆς ὁποίας πλειοτέραν ἔπνεεν ἐκδίκησιν; Ἐκτὸς τούτου ὁ βδελυρὸς σκοπὸς τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ παντελεῖ καταστροφῇ τῆς Πάργας καὶ ἐξοντώσει τῶν κατοίκων γίνεται καταφανέστατος καὶ ἐκ τῆς μεγάλης προθυμίας καὶ τοῦ θερμοῦ ζήλου τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς τοῦ νὰ ὑπακούωσιν ὡς νευρόσπαστα εἰς τὰ νεύματα ἑ ν ὸ ς λ η σ τ ο ῦ, καὶ οἱ ἀνώτατοι αὐτῆς ὑπάλληλοι νὰ συνηγορῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν ἀθλίων Χριστιανῶν, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀσημότητος τοῦ ἐπιφορτισθέντος ἐπιτρόπου τοῦ νὰ διεξαγάγῃ τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς πωλήσεως τόσων Χριστιανῶν!

Ὁ Ἰωάννης Καρτράϊτ (Carturight) καλούμενος διωρίσθη ἐπίτροπος πληρεξούσιος, ἵνα διαπραγματευθῇ τὴν πώλησιν τῆς Πάργας εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ. Ὁ Ἄγγλος οὗτος, ἔμπορος ὢν ἐπὶ πολ-

λα ἔτη ἐν Κωνσταντινουπόλει, αἴφνης διορίζεται διευθυντὴς τοῦ ἐμπορικοῦ γραφείου τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου τῶν Πατρῶν. Κατὰ τὴν ἐν Πάτραις διαμονήν του ὁ Καρτράϊτ εἶχε κερδίσει τὴν ἀγάπην τοῦ διοικητοῦ, τοῦ τέρατος Μουχτὰρ Πασσᾶ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ. Ἅμα δὲ ἀπεφασίσθη ἡ εἰς τὴν Τουρκίαν πώλησις τῆς Πάργας, τὸν τίμιον τοῦτον ἔμπορον ἐπεφόρτισεν ἡ Ἀγγλία, ὅπως μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διαπραγματευθῇ τὴν πώλησιν ταύτην. Ἔντιμος τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἔναρξις τοῦ νέου ἐπαγγέλματος τοῦ Γ. Καρτράϊτ, τοῦ ἤδη πρώτην φορὰν φανέντος ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς διπλωματίας!!! Εἴτε διότι τοῦτον ἐζήτησεν ὁ Ἀλῆς, ὡς ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀχμὲτ Βέη, ἐπιτρόπου τῆς Πύλης, εἴτε διότι διὰ μίαν τοιαύτην ἔντιμον πρᾶξιν τὸν τίμιον τοῦτον ἔμπορον ἐνόμισεν ἡ Ἀγγλία κατάλληλον, καθόσον δὲν ἐπρόκειτο περὶ διπλωματικῆς διαπραγματεύσεως, ἀλλὰ ἁπλῶς περὶ ἐμπορικοῦ συναλλάγματος!

Ἅμα φθάσας ὁ Καρτράϊτ εἰς Ἰωάννινα παρεδόθη δέσμιος χερσί τε, ποσί τε καὶ στόματι εἰς τὰς βουλὰς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Οὗτος οὐδεμίαν ἐδοκίμασε δυσκολίαν, ὅπως κατηχήσῃ τὸν Ἄγγλον πληρεξούσιον Καρτράϊτ, διότι οὗτος ποτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μουχτὰρ Πασσᾶ κατὰ τὴν ἐν Πάτραις διαμονήν του τὰ νάματα τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μίσους, καὶ ἤδη ἐν Ἰωαννίνοις τυφλωθεὶς ὑπὸ τῶν περιποιήσεων καὶ φιλοφρονήσεων ... ἃς οἱ τύρανοι ἀπένειμαν αὐτῷ, ἦτον ἤδη διατεθειμένος ὡς τυφλὸν ὄργανον ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κατὰ τῶν ἀθλίων Χριστιανῶν. Ἀλλὰ καὶ ποῖος ἄλλος ὑπάλληλος Ἄγγλος ἐτόλμα ἵν' ἀρνηθῇ τι εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ἀφ' οὗ ὁ ἀνώτατος ὑπάλληλος τῆς Ἀγγλίας, ὁ Θωμᾶς Μαιτλάνδος, ἦτον ἤδη κεκηρυγμένος ἀναφανδὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν!

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔφθασε, διὰ τὸν τύπον μόνον, εἰς Ἰωάννινα καὶ ὁ πληρεξούσιος τῆς Πύλης Ἀχμὲτ Βέης. Περιττὸν νομίζομεν νὰ εἴπωμέν τι περὶ τοῦ πληρεξουσίου τούτου, διότι καθὸ Τοῦρκος ἦτο καὶ ἀργυρώνητος, καὶ ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι δὲν εἶχε ν' ἀντείπῃ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ὁμοθρήσκου του Ἀλῆ ὑπὲρ

τῶν Χριστιανῶν· ἐπομένως καὶ διὰ τὸν τύπον μόνον ἦλθεν ὡς πληρεξούσιος καὶ διὰ τοῦ Ἀλῆ ἐνηργήθη ἡ ἀποστολή του.

Ἑνωθέντες οἱ δύο πληρεξούσιοι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Πύλης ἐν Ἰωαννίνοις καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλῆ λαβόντες ἤρχισαν νὰ συντάττωσι προκαταρκτικήν τινα συμφωνίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἔμελλον ἵνα προχωρήσωσιν εἰς τὴν τελειωτικὴν διαπραγμάτευσιν. Εἰ καὶ ἀμφοτέρους τοὺς πληρεξουσίους εἶχεν ὁ Ἀλῆς ὑπὸ τὰ νεύματά του, οὐχ ἧττον ὅμως περιεστοίχισεν αὐτοὺς, συνελθόντας εἰς διάσκεψιν, ὑπὸ κατασκόπων, ὅπως μὴ πράξωσί τι ἐναντίον τῶν σκοπῶν του. Ἀλλ' οἱ πληρεξούσιοι μ' ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν, ἣν εἶχον νὰ εὐαρεστήσωσι κατὰ πάντα τὸν Ἀλῆν, δὲν ἠδύναντο νὰ μὴ προσδιορίσωσι χρηματικόν τι ποσὸν πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν μελλόντων νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα κατοίκων, ὅπως «ῥίψωσι στάκτην» εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου. Ὅθεν καὶ ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἐν Ἰωαννίνοις μεταξὺ τῶν δύο πληρεξουσίων συνθήκης διελάμβανεν ἀποζημίωσιν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες, τῆς περιουσίας τῶν ξενιτευθησομένων Παργίων.

Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀλῆς καὶ μὴ δυνάμενος ἀπ' εὐθείας, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ἀποζημίωσιν, πλὴν καὶ ἀπόφασιν ἀκλόνητον ἔχων νὰ μὴ ἀποζημιώσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας, ἀλλὰ νὰ πίῃ τὸ αἷμα αὐτῶν, ἤρχισε νὰ βάλλῃ εἰς κίνησιν ἅπαντα τὰ ἀθέμιτα μέτρα ἐν γνώσει καὶ τῶν Ἄγγλων τὰ δυνάμενα ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων. Συλλέγει στρατὸν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Πάργας, ἐνδυναμόνει δι' ὅλων τῶν πολεμικῶν μέσων τὸ φρούριον τῆς Ἀγιᾶς, ἀπαγορεύει πᾶν εἶδος εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Πάργαν, εἴτε διὰ ξηρᾶς, εἴτε διὰ θαλάσσης χρησιμεῦον εἰς διατροφὴν τῆς τε Ἀγγλικῆς φρουρᾶς (ἥτις ἠναγκάζετο ἐκ Κερκύρας νὰ προμηθεύεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα) καὶ τῶν κατοίκων, ὅπως ὠθήσῃ τούτους εἰς τὴν ἀπελπισίαν, προσπαθεῖ δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ σχηματίσῃ κόμμα ἐντὸς τῆς Πάργας, νὰ προσελκύσῃ τοὺς κατοίκους εἰς τὸ μέρος του, νὰ ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς ἐξάψῃ κατὰ τῶν Ἄγγλων. Ὅσα μέσα ἦσαν πρόσφορα, ἵνα φέρωσι τοὺς Παργίους εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελ-

ποίαν καὶ πράξωσί τι δυνάμενον νὰ δικαιολογήσῃ ἔνοπλον εἰσβολὴν αὐτοῦ ἐντὸς τῆς Πάργας, ἅπαντα μετεχειρίσθη ὁ αἱμοβόρος Ἀλβανός· πλὴν ἅπαντα ἐματαίωσεν ἡ φρόνησις τῶν κατοίκων. Τὰ αὐτὰ καὶ χείρονα τούτων ἐνήργει καὶ κατὰ τῶν Ἄγγλων. Συνελάμβανε τοὺς ταχυδρόμους των, ἤνοιγε τὰ ἔγγραφά των, συνώδευε μὲ φρουρὰν πάντα Ἄγγλον ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ εἰς οὐδένα ἐπέτρεπε νὰ τοὺς πλησιάσῃ. Ἁπάσας τὰς ἐξυβρίσεις ταύτας ὡς ἀμβροσίαν κατέπινεν ἡ ἀγέρωχος Ἀγγλία!

Οἱ Πάργιοι, εἰ καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν καὶ ἀπελπισίαν περιελθόντες, καθόσον ὁ λαὸς ἔζη, ἕνεκα τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν, ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν εὐπόρων πολιτῶν,· τῶν ὁποίων τὸ πρωτότυπον τῆς ἐν Χριστῷ εὐαγγελικῆς ταύτης ἀγάπης ὑπῆρξαν, ὡς εἴδομεν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς Πάργας καὶ οἱ λοιποὶ ὑπάλληλοι, οἵτινες εὐχαρίστως ἀφιέρωσαν τὰς ὠφελείας των ὑπὲρ τοῦ πεινῶντος καὶ ἐκτετραχηλισμένου λαοῦ, εἰ καὶ βλέποντες τοὺς Ἄγγλους οὐδεμίαν λαμβάνοντας πρόνοιαν κατὰ τῶν καταχθονίων μέτρων τοῦ ἐχθροῦ, δὲν κατέφυγον εἰς ἀπελπιστικὰ μέτρα, ἀφήσαντες οὕτως ἀκέραιον τὸ στίγμα εἰς τὴν προστάτιδα Ἀγγλίαν. Περιωρίσθησαν μόνον ἵνα ἐγείρωσι προμαχῶνάς τινας, ὅπως ὑπερασπίσωσιν εἰς περίστασιν ἐχθρικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Πατρίδα των, τὰς οἰκογενείας των μέχρι θανάτου, πρὸς δὲ ἵν' ἀναφέρωσι τὰ παράπονα των εἰς μόνον τὸν τίμιον καὶ γενναῖον φρούραρχον Δὲ Βοσσὲτ, καθόσον οὐδεὶς ἄλλος ἐσυνηγόρει ὑπὲρ αὐτῶν καὶ οὐδεὶς ἐνέχεε παρηγορίαν εἰς τὰς ψυχάς των.

Ὁ ὅσον τίμιος, τόσον καὶ γενναῖος οὗτος ἀξιωματικὸς, ὠθούμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων του εὐγενῶν αἰσθημάτων, δὲν ἔλειπεν ἀντιπράττων εἰς τὰ σχέδια τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ καὶ ἐμψυχώνων τοὺς Παργίους. Ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ τιμιότης οὐ μόνον παρηγκωνίζοντο κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ κατεδιώκοντο! Θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες τί ἔπαθεν ὁ γενναῖος Δὲ Βοσσὲτ ματαιόνων καὶ καταμηνύων τὰ βδελυρὰ κινήματα τοῦ τυράννου Ἀλῆ καὶ συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος! Πλὴν ὁ τίμιος οὗτος Ἐλβετὸς ἀδιαφορῶν

περὶ τῆς τύχης του, ἣν τῷ ἐπεφύλαττεν ἡ μοχθηρὰ πολιτική, περιφρονῶν τὰς συνηγορήσεις τῶν ἀνωτάτων συναδέλφων του ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ, ἓν μόνον γνωρίζων καθῆκον, τὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ ἀποχρώντως ὢν πεπεισμένος περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, ὃν κατεμήνυε, δὲν ἔλειψεν, ἐν ὅσῳ διετέλει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ὡς φρούραρχος τῆς Πάργας, νὰ ματαιώνῃ τοὺς βδελυροὺς σκοποὺς τοῦ Ἀλῆ, καὶ νὰ πληροφορῇ ἀκαταπαύστως τὸν Μέγαν Ἁρμοστὴν Μαιτλάνδον περὶ αὐτῶν, εἰ καὶ γνωρίζων ὅτι αἱ τοιαῦται πληροφορίαι ἦσαν ἐνοχλητικαὶ εἰς τὸν συνάδελφον τοῦ Ἀλῆ, ὄντα ἑκάστοτε ἐν γνώσει τῶν τοιούτων κινημάτων τοῦ Ἀλβανοῦ, καὶ οὐδὲν κατ' αὐτῶν πράττοντα!

Πληροφορηθεὶς ὁ Δὲ Βοσσὲτ παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἀπεσταλμένων εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ κράτους τοῦ Ἀλῆ, ὅτι καὶ μετὰ τὴν εἰς Ἰωάννινα ἄφιξιν τῶν πληρεξουσίων ὁ Ἀλῆς ἐξηκολούθει, περιφρονῶν πᾶσαν συμφωνίαν, νὰ στρατολογῇ, νὰ ἐνσπείρῃ διχόνοιαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας καὶ νὰ διεγείρῃ αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἄγγλων, ἔσπευσεν ἵνα εἰδοποιήσῃ τόν τε Μέγαν Ἁρμοστὴν καὶ τὸν γενικὸν γραμματέα Χάγκεϋ περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Ἀλῆ, ὑποβαλὼν αὐτοῖς καὶ τὰς καταθέσεις οὐ μόνον Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ Τούρκων. Ἰδοὺ αἱ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ καταθέσεις.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Θωμᾶν Μαιτλάνδον.

«Πάργᾳ 4 Ἀπριλίου 1817.

«Ἐξοχώτατε!

«Ἔλαβον τὴν ἀπὸ 2 ἱσταμένου ἐπιστολὴν τῆς ἐξοχότητός σας, δι' ἧς μοὶ διαβιβάζετε ὁδηγίας ἐν περιπτώσει ἐχθρικῶν κινημάτων ἐκ μέρους τῶν γειτόνων μας.

«Γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι τὰ συμφέροντα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἀπαιτοῦσι νὰ μὴν πράξῃ οὗτός τι δυνάμενον νὰ προσβάλῃ τὴν Βρετανικὴν σημαίαν, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου

ἠξεύρῃ τὴν ῥιζομένην εἰς τὴν καρδίαν του ἀπέχθειαν κατὰ τῶν κατοίκων τῆς χώρας ταύτης, διὸ θεωρῶ πιθανὸν, ὡς καὶ πρότερον, ὅτι ἤθελε δώσει ποτὲ διαταγὰς τοιαύτας, μόνον καὶ μόνον ὅπως εὐχαριστήσῃ τὴν μοχθηρίαν του, ἀφοῦ μάλιστα δύναται εὐκόλως νὰ τὰς ἀρνηθῇ ἔπειτα. Ἐν τούτοις ἐγὼ μένω πολὺ ἥσυχος ἐντὸς τοῦ φρουρίου».

«Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Χάγκεϋ.

«Πάργα 9 Ἀπριλίου 1817.

Σἰρ!

«Δραττόμενος ἰδιωτικῆς εὐκαιρίας, σπεύδω νὰ σοὶ γνωστοποιήσω τὴν παραλαβὴν τῶν δύο ἐπιστολῶν σου ἀπὸ 6 ἱσταμένου. Μὴ λαβὼν ἐπιστολὴν τοῦ Καρτράϊτ, δὲν γνωρίζω τι νεώτερον περὶ τῆς ὑποθέσεως.

«Αἱ ἐνεργηθεῖσαι στρατιωτικαὶ ἐργασίαι, καθ' ἃς οἱ κάτοικοι προθύμως ἔλαβον μέρος, γενικῶς ἐνεψύχωσαν αὐτούς. Ἐν τούτοις ἡ δυστυχία μέρους τῶν κατοίκων εἶνε καθαρὰ, καὶ ἕνεκα τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν περιστατικῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ παρήχθη αὕτη, αὐξάνει ὁσημέραι».

«Ἀπόσπασμα ἑτέρας ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Χάγκεϋ.

«Πάργα 16 Ἀπριλίου 1817.

«Ὁ ταχυδρόμος, τὸν ὁποῖον ἔπεμψα πρὸς τὸν Καρτράϊτ δὲν ἐπέστρεψεν εἰσέτι· ἔμαθον ὅμως ὅτι ἀφίχθη εἰς Ἰωάννινα τὴν 2 τοῦ ἱσταμένου μηνός.

«Ὁ Βεζύρης ἐξακολουθεῖ, προσπαθῶν νὰ σχηματίσῃ κόμμα του ἐνταῦθα».

«Απόσπασμα ἑτέρας ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Χάγκεν.

«Πάργα 21 Ἀπριλίου 1817.

«Σᾶς γνωστοποιῶ τὴν παραλαβὴν τῶν ἐπιστολῶν σου ἀπὸ 18 τοῦ μ. καὶ ἐκφράζω τὴν ἀνησυχίαν μου, μὴ λαβὼν εἰσέτι ἔκθεσίν τινα τοῦ Καρτράϊτ. Ὁ ταχυδρόμος, τὸν ὁποῖον ἔπεμψα προηγουμένως τῇ 31 λήξαντος μηνὸς εἰς Ἰωάννινα μὲ ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Καρτράϊτ, ἐπανῆλθε χθὲς ἄπρακτος, μὴν ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολήν του (α). Ἐν τούτοις λέγει ὅτι Ἄγγλος τις ἀξιωματικὸς εὑρίσκετο ἐκεῖ, ἀφιχθεὶς ἐκεῖσε ἐκ Κερκύρας τὴν 9 ἢ τὴν 10 τ. μ. ἀλλὰ τὸν ὁποῖον ἦτον ἀδύνατον νὰ πλησιάσῃ τις, ἐπειδὴ ἦτον περιεστοιχισμένος ὑπὸ πολλῶν. Ἡ περιγραφή του ἀναφέρεται εἰς τὸν Καρτράϊτ, ὑπάρχει ὅμως ἡ διαφορὰ τῆς στολῆς. Τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας τῷ ἐνεχείρησα, ἔφερεν ὀπίσω ὡς τὰς ἔλαβεν. Ἐσωκλείω τὴν κατάθεσιν αὐτοῦ, πεποιθὼς ὅτι ἐξ αὐτῆς ἡ ἐξοχότης του δύναται νὰ πληροφορηθῇ περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν.

«Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐγνώριζεν ὅτι ὁ ταχυδρόμος οὗτος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐπίσημα ἔγγραφα, διὸ καὶ ἐπρόλαβε τὴν παράδοσίν των. Πολὺ πιθανὸν νὰ ἐδωροδοκήθη ὁ ταχυδρόμος, διὸ καὶ ἐν μέρει ἀληθῶς γνωρίζομεν τὰ πράγματα.

«Προφανῶς δύσκολον εἶνε νὰ ἔχῃ τις ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Καρτράϊτ, διότι ὁ Βεζύρης ἔχει κατασκόπους εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν ὁδῶν μέχρι τῶν Ἰωαννίνων, καὶ οὕτω συλλαμβάνει πάντα ὁδοιπόρον, παρὰ τοῦ ὁποίου μανθάνει τὰς εἰδήσεις πρὸ τῆς εἰς Ἰωάννινα ἀφίξεώς των.»

(α) Τοῦτο εἶναι ἀληθές· διότι ὁ μεγαλεπίβολος Ἀλῆς ἐπεσχόλει τοὺς Ἄγγλους τῇδε κἀκεῖσε εἰς συμπόσια καὶ διασκεδάσεις βακχικάς, ὅπως τοὺς τυφλώσῃ, ὡς τοὺς ἐτύφλωσεν. Ἡ Ἀλβανικὴ περίνοια ἐχλεύαζε τὴν Ἀγγλικὴν σοφίαν!

«Κατάθεσις τοῦ Φραγκίσκου Βασιλᾶ, ὅστις ἀνεχώρησεν ἐκ Πάργας τὴν 1ην Ἀπριλίου διὰ τὰ Ἰωάννινα μὲ δημόσια ἔγγραφα πρὸς τὸν Ἰω. Καρτράϊτ, Ἄγγλον πληρεξούσιον, καὶ ἐπέστρεψε τὴν 20ὴν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς χωρὶς νὰ ἐπιδώσῃ αὐτά.

«Πάργα 20 Ἀπριλίου 1817.

«Ἔφθασα εἰς Ἰωάννινα τὴν 5 τ. μ. καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, συνήντησα συμπατριώτην μου τινὰ, μεταναστεύσαντα ἐκεῖσε. Οὗτος μὲ ἠρώτησε περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ταξειδίου μου. Τῷ ἀπεκρίθην ὅτι, ἀγοράσας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ζῶά τινα, ἐπεσκέφθην τὰ Ἰωάννινα, ἐν οἷς ἐσκόπευον νὰ διέλθω τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα. Μετὰ ταῦτα ἀμέσως ἐπορεύθην εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον, ἀλλ' οὐδένα ἄνθρωπον εὗρον ἐν αὐτῷ, ἐπειδὴ ὁ Πρόξενος πρὸ 5 μηνῶν ἀπεδήμει.

«Ἠρώτησα ἐὰν ὑπῆρχον Ἄγγλοι εἰς Ἰωάννινα, καὶ μοὶ εἶπον, ὅτι οὐδεὶς Ἄγγλος εὑρίσκετο ἐκεῖσε. Τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἄφιξίν μου οἱ συμπατριῶταί μου Ἰωάννης Πάντζας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Θεόδωρος Μανζάκης καὶ ὁ Ἀνδρέας Στραβαθάνος μ' ἐπαρουσίασαν εἰς τὸν Βεζύρην Ἀλῆ Πασσᾶν, ὁ ὁποῖος μ' ἐδέχθη· καὶ μετά τινας ἐρωτήσεις δηλ. ἂν ἐξακολουθοῦσιν οἱ Ἄγγλοι νὰ προμηθεύωνται τροφὰς καὶ ἐφόδια ἐκ Κερκύρας κτλ. μοὶ εἶπεν ὅτι ἐντὸς πέντε ἢ ἓξ ἡμερῶν θὰ ἀναγκασθῶσι νὰ τὰ μετακομίσωσι πάλιν εἰς Κέρκυραν. Πρὸς δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι, ἐὰν ἠδυνάμην νὰ προσελκύσω εἰς τὴν μερίδα του πεντήκοντα οἰκογενείας, ἤθελε μοὶ δώσει 500 ῥουμπιέδες. Εἰς τοῦτο τῷ ἀπεκρίθην ὅτι δὲν δύναμαι ν' ἀναλάβω τοιοῦτον ἔργον. Μετὰ ταῦτα ὁ Βεζύρης ἐπρόσθεσε τὰ ἑξῆς: «Ἐσεῖς οἱ Παργινοὶ, γνωρίζοντες ὅτι ἔχω πολλὰ χρήματα, προσπαθεῖτε νὰ πλουτίσητε διὰ τῶν ἐξόδων μου! Πόσον μεγάλως ἀπατᾶσθε, πιστεύοντες ὅτι θέλω πληρώσει πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας σας! Προ-

τιμῶ νὰ πληρώσω εἰς τοὺς Ἄγγλους 12,000 πουγγιὰ διὰ νὰ μοὶ παραχωρήσωσι τὸ φρούριον, παρὰ νὰ δώσω τὴν ἐλαχίστην ποσότητα εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας, οἵτινες θέλουν ὑποκύψει εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ἀφ' οὗ λάβω ἀπάντησιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἔστειλα ταχυδρόμον ἐπὶ τούτῳ πρὸ πολλῶν ἤδη ἡμερῶν». Ταῦτα εἰπὼν μ' ἀπέπεμψεν.

«Μετὰ ταῦτα ἀπήντησα τὸν Ἱερέα Ἀγάπιον Σταύρου, συμπατριώτην μου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκοινοποίησα ὅτι ἔχω μερικὰ ἔγγραφα διὰ τὸν Ἄγγλον Πρόξενον, καὶ ὁ ὁποῖος μ' ἐσυνόδευσεν εἰς τὸ Προξενεῖον. Ἀλλ' εὑρόντες αὐτὸ κλειστὸν, ἀπεσύρθημεν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐπήγομεν τρὶς, πλὴν ἐστάθη ἀδύνατον νὰ εὕρωμεν κανένα ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ ῥηθεὶς συμπατριώτης μου μοναχὸς μ' ἐπαρουσίασεν εἰς τὸν προϊστάμενόν του, ὅστις μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι πρὸ καιροῦ δὲν ὑπῆρχεν Ἄγγλος Πρόξενος εἰς Ἰωάννινα καὶ μ' ἐσυμβούλευσε νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω.

« Προσπαθῶν ἐξακολουθητικῶς ἵνα εὕρω τὸν Ἄγγλον πληρεξούσιον εἶδον νέον τινὰ ϛρατηγὸν, φθάσαντα ἐκ Κερκύρας, φέροντα ἐρυθρὰν στολὴν καὶ συνοδευόμενον ὑπὸ δύο ὑπασπιστῶν. Τοῦτο συνέβη τὴν 10 ἢ τὴν 11 τ. μ. καὶ ἀμέσως οὗτος ὡδηγήθη εἰς τὸν Βεζύρην, ὅστις ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὸν Σαῒτ Μεχμὲτ ἐφέντην καὶ ἄλλους πολλοὺς, οἵτινες ὤφειλον νὰ τὸν συνοδεύωσι πάντοτε, διὰ τοῦτο καὶ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸν πλησιάσω.

« Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ ὡδηγήθην ἐκ νέου εἰς τὸν Βεζύρην ὑπὸ τῶν αὐτῶν συμπατριωτῶν μου κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ. Μὲ ἠρώτησε περὶ τοῦ Σπυρ. Δημουλίτζα, τοῦ Δημ. Κατεργάρη καὶ τοῦ Ἀναστασίου Κόκκαλη, παραγγείλας με νὰ εἴπω εἰς αὐτοὺς ἐξ ὀνόματός του ὅτι ὤφειλον νὰ μεταναστεύσωσι πρὸ τοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν Πάργαν μετὰ τὴν ἄφιξιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἀπεσταλμένου ταχυδρόμου, διότι ἂν ἤθελεν εὕρῃ αὐτοὺς ἐν Πάργᾳ κατὰ τὴν

στιγμὴν τῆς καταλήψεως αὐτῆς, θέλει κατακόψει καὶ αὐτοὺς καθὼς καὶ ἅπαντας τοὺς λοιπούς. Μετὰ ταῦτα ἀποποιηθεὶς τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα ἤθελε νὰ μοὶ προσφέρῃ, ἀνεχώρησα ἐξ Ἰωαννίνων τὴν 16 τ. μ. Προσέτι μ' ἐπεφόρτισε νὰ εἴπω εἰς τὴν Πάργαν ὅτι ὁ στρατηγὸς ὁ Ἄγγλος, ἀκόλουθος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας, ἦτον ἐπιφορτισμένος νὰ τῷ παραδώσῃ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν Πάργαν καὶ ὅτι ἔμελλε διὰ τῶν ἰδίων του ἀνθρώπων νὰ καταλάβῃ τὸ φρούριον. Μοὶ εἶπεν ὅτι γνωρίζει τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ ἐν Πάργᾳ Ἄγγλου Διοικητοῦ ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων, ἀλλὰ δὲν ἤθελε τὴν παραδεχθῇ, διότι εἶνε ψευδής, καὶ ἑπομένως αὕτη εἶνε ματαία, διότι αὐτὸς δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ πληρώσῃ οὔτε ἕ ν α π α ρ ὰ εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς.

«Ὅτε ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ Παλατίου τοῦ Βεζύρη, μοὶ εἶπον οἱ συμπατριῶταί μου, ὅτι οὗτος μεγάλως λυπεῖται διὰ τὴν ἀργοπορίαν τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναμενομένου ταχυδρόμου, ὅστις ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν.

«Τέλος κατανοήσας ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ πλησιάσω τὸν Ἄγγλον στρατηγὸν ἐπέστρεψα εἰς Πάργαν».

«Κατάθεσις τοῦ Ἀλῆ Βάκου, Τούρκου ἐμπόρου τῆς Παραμυθίας, φθάσαντος ἐκεῖθεν σήμερον.

«Πάργα 22 Ἀπριλίου 1817.

«Κατὰ συνέπειαν ἐκτεταμένων ἐμπορικῶν σχέσεών του μετὰ τῆς χώρας ταύτης ἐπληροφόρησεν ἕνα ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἐμπόρων, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔχει μεγάλην ἐμπιστοσύνην, ὅτι, ὢν ἐν Ἰωαννίνοις πρό τινων ἡμερῶν, ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς προσεκάλεσεν ἅπαντας τοὺς κατὰ τὰς διαφόρους θέσεις τῆς Τσαμουρίας ἀρχηγούς του, ὅπως δώσῃ εἰς αὐτοὺς ὁδηγίας σπουδαίας. Ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι ἐπληροφορήθη ὑπό τινος τῆς ἐμπιστοσύνης του

Βεζύρῃ ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτον, οὔτε νὰ πληρώσῃ τι εἰς τοὺς Παργίους, οὔτε νὰ καταλάβῃ τὴν Πάργαν διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ νὰ προσπαθήσῃ διὰ χρημάτων νὰ προσελκύσῃ πρὸς τὸ μέρος του οἰκογενείας τινὰς, καθιστῶν αὐτὰς δυσπίστους πρὸς τοὺς Ἄγγλους, καὶ οὕτω νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν φιλέκδικον ψυχήν του. Εἶπε πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος ἔτυχε παρὰ τῷ Βεζύρῃ μεγίστων περιποιήσεων καὶ ὅτι 25 στρατιῶται διετάχθησαν νὰ φυλάττωσι πάντοτε τὴν κατοικίαν του.»

«Ἀπόσπασμα ἑτέρας ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Χάγκευ.

«Πάργα 31 Ἀπριλίου 1817.

«Διαβιβάζω ὑμῖν, πρὸς πληροφορίαν τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος, ἔκθεσιν ἀπεσταλμένου μου εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀγυιᾶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ συλλέξῃ πληροφορίας ἀπὸ τούτου τοῦ μέρους. Ἔχω αἰτίας νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ εἶνε τὸ ἀληθὲς ἀντικείμενον τῆς συνεντεύξεως τοῦ ἀπεσταλμένου μου μετὰ τοῦ φρουράρχου τοῦ ῥηθέντος φρουρίου· εἰκάζεται δὲ ὅτι παράτολμος ἐπιχείρησις κατὰ τοῦ φρουρίου ἐδῶ ἑτοιμάζεται· κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην ὅμως εἶνε ὅλως διόλου ἀπίθανος, πλὴν πιστεύω ὅτι, ἐὰν δὲν ἐλαμβάνοντο ἐν καιρῷ τὰ ληφθέντα προφυλακτικὰ μέτρα, ὁ Βεζύρης θὰ ἐπεχείρει τι κατὰ τοῦ φρουρίου μας.

«Ἡ ἐπαγρύπνησις τῆς ὀργανισθείσης ἐσχάτως Ἀστυνομίας ἔφερε πολλὰ καλὰ ἀποτελέσματα.

«Θεωρῶν ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀκριβὴς στατιστικὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων δύναται νὰ ἦνε ὠφέλιμος, ἐπεφόρτισα ἐπὶ τούτῳ ἀνθρώπους, οἵτινες ἐξετέλεσαν αὐτὴν μετ' ἀκριβείας, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐμπεριέχεται ἐν τῷ ἐπισυναπτομένῳ ἐγγράφῳ.

«Προσπαθῶ νὰ συνταχθῇ καὶ στατιστικὴ τῶν κτημά-

των ἑκάστου τῶν κατοίκων μεθ' ὅλων τῶν μερικωτέρων ἐπὶ τούτοις πληροφοριῶν. Αὕτη δύναται νὰ ἦνε ὠφέλιμος εἰς τὸ μέλλον, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος κρατεῖ τὸν λαὸν ἐν τῇ βεβαιότητι ὅτι θέλει ἀποζημιωθῇ διὰ τὰ κτήματά του, ἂν καὶ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οὐδέποτε θέλει λάβει χώραν ἀποζημίωσις.

«Ἔν τινι προηγουμένῃ μου ἐπιστολῇ ἀνέφερα ὅτι διώρισα ποσόν τι νὰ διανεμηθῇ εἰς τοὺς ἐσχάτως προσελθόντας εἰς τὴν Ἀστυνομικὴν καὶ ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν, ἂν καὶ οὗτοι ἐδήλωσαν ὅτι προσφέρουσι δωρεὰν τὴν ὑπηρεσίαν ὁσάκις ἤθελε ζητηθῇ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὑπαλληλία δὲν ἔχει περιουσίαν, καὶ πολὺ χρησιμεύει, πιστεύω ὅτι τὸ ὑπὲρ αὐτῆς διορισθὲν ποσὸν θέλει τύχει τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος».

«Ὁ Σπυρ. Γκιόυμενὸς ἐκ Πάργας, ὑπάλληλος τῆς Ἀστυνομίας, ἀπεστάλη εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἁγυιᾶς τὴν νύκτα τῆς 26 Ἀπριλίου 1817 ὡς γνώριμος πρὸ πολλῶν ἐτῶν τοῦ ἐκεῖσε Τούρκου φρουράρχου· προσποιηθεὶς δὲ ὅτι σπεύδει νὰ γνωστοποιήσῃ αὐτῷ τὰ ἐν τῇ Πάργᾳ συμβαίνοντα, πραγματικῶς δὲ νὰ συλλέγῃ πληροφορίας, κατέθεσε τὰ ἑξῆς τῇ 27 Ἀπριλίου 1817.

«Ἀφ' οὗ ἔγεινε δεκτὸς καὶ ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ Τούρκου φρουράρχου περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐν Πάργᾳ κυβερνήσεως καὶ ἰδίως περὶ τοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων, ἡ κατὰ πρῶτον δοθεῖσα αὐτῷ πρότασις ἦτο νὰ ἐκλέξῃ καὶ παρουσιάσῃ εἰς τὸν Διοικητὴν τρεῖς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Παργίων καὶ 60 ἀνδρείους νέους, οἵτινες, τυχούσης περιστάσεως, νὰ ἦνε ἕτοιμοι, ἵνα καταλάβωσι τὸ φρούριον τῆς Πάργας. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἐφάνη εὔλογος τῷ Ὀθωμανῷ. Παρεκίνει δ' αὐτοὺς νὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τῶν συνόρων πρὸς τὸ ἑσπέρας καὶ νὰ εἰσβάλωσι ξιφήρεις ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὀλίγον πρὸ τοῦ νὰ κλεισθῶσιν αἱ πύλαι·

σώματα δέ τινα στρατιωτῶν νὰ μείνωσιν ἕτοιμα ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Παλαιᾶς Πάργας, εἰς Ἀγιᾶν καὶ εἰς Ῥάπεζαν, ἵνα σπεύσωσι νὰ καταλάβωσι τὴν πόλιν, καὶ ἀφ' οὗ κλεισθῶσιν αἱ πύλαι, νὰ τοποθετηθῶσιν ἐπὶ τῶν τάφρων τοῦ φρουρίου μὲ σκοπὸν νὰ ἀναβῶσιν εἰς αὐτά. Ὁ φρούραρχος δὲν ἀμφίβαλλε περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ στρατηγήματος, ὑπολαμβάνων πάντοτε τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ φρουρὰν ἀνύποπτον τοιαύτης ἐπιχειρήσεως ἐκ μέρους τῶν Τούρκων. Προσετέθη δὲ ὅτι ὁ Βεζύρης, ἀπολέσας τοσοῦτον πλῆθος εἰς τὸ Σοῦλι, δύναται νὰ θυσιάσῃ καὶ ἑξήκοντα μόνον εἰς Πάργαν καὶ πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπόν του, ὅστις ἐδῶ εἶνε σημαντικώτερος ἐκείνου τοῦ Σουλίου.

«Ἔμεινεν ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀγυιᾶς. Μετὰ μεσημβρίαν ἔφθασεν ἐκεῖσε ἐξ Ἰωαννίνων ταχυδρόμος, φέρων ἔγγραφα πρὸς τὸν φρούραρχον, τὰ ὁποῖα ἀναγνοὺς, εἶπεν εἰς τὸν Γκιουμενὸν ὅτι τὸ προταθὲν σχέδιον εἶνε πιθανὸν νὰ ἀποβῇ περιττὸν, ἐπειδὴ ἐντὸς ὀλίγου ἡ Πάργα θέλει καταληφθῇ τῇ πληρωμῇ 700 πουγγίων εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς κατοίκους, καὶ ὅτι ὑπῆρχον ἐν Ἰωαννίνοις Ἄγγλοι ἐπιφορτισμένοι νὰ παραχωρήσωσι τὴν Πάργαν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ ἐλθόντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰωάννινα πληρεξούσιον τῆς Πύλης. Ἐν τούτοις ἐπρόσθεσε, καλὸν εἶνε τὰ πράγματα νὰ ἦνε ἕτοιμα διὰ πᾶσαν περίστασιν. Ὅθεν ὁ Γκιουμενὸς ἐπεφορτίσθη νὰ δώσῃ τὴν συνδρομήν του, καὶ χρήματα τῷ προσεφέρθησαν, ἵνα τὰ διανέμῃ εἰς τὰ καταλληλότερα πρὸς τὸν σκοπὸν πρόσωπα. Ὁ φρούραρχος ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τινὰς ἐκ τῶν προὐχόντων τῆς Πάργας· πρὸς τούτοις ὁ Γκιουμενὸς ὑπεσχέθη αὐτῷ νὰ φέρῃ τὰς ὑπογραφὰς αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν ὅτι ἐν οἱᾳδήποτε περιπτώσει θέλουν προστατευθῇ.

«Ἐπίσης εἶπεν, ὁ ἐκθέσας ταῦτα, ὅτι ἂν τινες τῶν κατοίκων θέλωσι νὰ μεταναστεύσωσιν, ὁ ῥηθεὶς φρούραρχος θέλει δεχθῇ αὐτοὺς καὶ τοὺς πέμψει εἰς Ἰωάν-

νεια, ὅτι ὁ Βεζύρης ἤθελεν διατάξει φύλακας αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν (συγγραφή) καὶ γράμματα.

Ὡσαύτως παρεκάλεσε τὸν Σπυρ. Γκιουμενὸν νὰ τῷ φέρῃ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοδώρου Μαγγάκη, ὁ ὁποῖος πρό τινων μηνῶν μετηνάστευσε. Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν ἂν ὁ ταχυδρόμος, ὅστις ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ φρουράρχου τῆς Πάργας μὲ ἔγγραφα εἰς Ἰωάννινα ἐστάλη ὡς αἰχμάλωτος εἰς [illegible], προσθέσας ὅτι ἐδείχθη πιστὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βεζύρη. Εἶτα [illegible] ὅτι οἱ Τοῦρκοι προλαμβάνοντες [illegible] μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Πράκτορος των ἀλληλογραφίαν ἀπέδειξαν, ὅτι δὲν εἶναι τόσον ἀνόητοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅσον τοὺς ἐνόμιζον.

«Παρεκάλεσε τὸν Σπ. Γκιουμενὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀγιάν, λαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ῥηθέντα υἱὸν τοῦ Μαγγάκη καὶ ὁποιονδήποτε ἄλλον ἤθελε δυνηθῇ νὰ προσελκύσῃ εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ Βεζύρη, ὑποσχόμενος εἰς ἕκαστον γενναίαν ἀμοιβήν. Ἐκ τῆς συνομιλίας ταύτης ἐξάγεται ὅτι ὁ ῥηθεὶς φρούραρχος ἔχει λεπτομερεῖς εἰδήσεις τῶν συμβαινόντων εἰς τὴν Πάργαν.

«Ἐν τέλει προσθέτει ὁ ῥηθεὶς Γκιουμενὸς ὅτι ὁ φρούραρχος εἶναι ἕτοιμος νὰ δαπανήσῃ πολλὰ χρήματα μόνον καὶ μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ πυρπολήσῃ τὴν πυριτοθήκην τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας».

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων καὶ ἐξ ἄλλων, ἃς κατωτέρω καταχωρίζομεν ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἀναφανδὸν ἐξύβριζε τοὺς Ἄγγλους. Καὶ ὅμως αἱ περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας διαπραγματεύσεις ἐπροχώρουν ἐν μέσῳ τοιούτων ὕβρεων! Οἱ πληρεξούσιοι ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν σύνταξιν προκαταρκτικῆς συμφωνίας. Ἐζήτουν πληροφορίας ἀπὸ τὸν φρούραρχον τῆς Πάργας περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν. Ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος ἀδιαφορῶν περὶ πασῶν τῶν ῥηθεισῶν ὕβρεων περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐφρόντιζεν, ἢ ὅπως εὐαρεστήσῃ τὸν Ἀλῆν.

Ὅσον οἱ Ἄγγλοι ἐδείκνυον ἀναλγησίαν ἀπέναντι τοιούτων καὶ

ἄλλων ὕβρεων ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ, ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς εἶνε φυσικὸν εἰς πάντα τύραννον, ἐθρασύνετο ὁ Ἀλβανός. Συνελάμβανεν οὗτος ἀναφανδὸν τοὺς ταχυδρόμους τῶν Ἄγγλων, ἀπεγύμνονεν, ἐφυλάκιζεν αὐτούς, ἀπεσφράγιζε τὰ πρὸς τοὺς Ἄγγλους ἐπίσημα ἔγγραφα, καί, εἰ μὲν αὐτὰ ἐμπεριεῖχόν τι κωλύον τοὺς σκοπούς του, τὰ ἐξέσχιζε, εἰ δὲ καὶ ἦσαν ἐπουσιώδη, τὰ ἔπεμπε πρὸς οὓς διευθύνοντο! Συνώδευε δὲ διὰ φρουρᾶς πάντα εὑρισκόμενον ἐν Ἰωαννίνοις ἢ ἐν Πρεβέζῃ Ἄγγλον. Ταῦτα πάντα ἐγίνοντο ἐν γνώσει τῶν Ἄγγλων. Καὶ ὅμως οἱ ὑπερήφανοι Ἄγγλοι οὐ μόνον δὲν διέκοψαν τὴν περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας διαπραγμάτευσιν, ἣν ὁ ῥάχασος τῶν ἐμπόρων, ὅσῳ καὶ ἂν εἶχε συμφέρον, δὲν ἤθελε παραδεχθῇ συνοδευομένην ὑπὸ τοσούτου ἐξευτελισμοῦ· οὐ μόνον δὲν διεμαρτυρήθησαν κατὰ τοῦ Ἀλῆ, ἀλλ' ἐπροσπάθουν παντὶ σθένει καταπίνοντες τὰς παντὸς εἴδους ὕβρεις, ἵνα μὴ δυσαρεστήσωσιν οὐ μόνον τὸν Ἀλῆν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω ἐπιστολῶν τοῦ Καρτραΐτ. Ἵνα μὴ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἀνάγκην, καθόσον ἡ αὐθάδεια τοῦ Ἀλῆ ὁσημέραι ἐγίνετο θρασυτέρα, νὰ εἰκάσῃ τι δυσάρεστον αὐτῷ, ἐφεῦρον συμβολικὰ γράμματα, ὅπως ἀφήσωσι μὲν τὸ δικαίωμα τῷ Ἀλῆ νὰ ἀνοίγῃ τὰ ἔγγραφά των, πλὴν νὰ μὴν ἐννοῇ αὐτά! Τὰς δὲ ἐκ μέρους αὐτοῦ γενομένας μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὕβρεις ἀπέδιδον εἰς τὴν προδοσίαν τῶν ταχυδρόμων καὶ τῶν ὑπαλλήλων ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς κατωτέρω ἐπιστολῆς τοῦ Καρτραΐτ πρὸς τὸν δὲ Βοσσέτ.

Ἡ τοιαύτη ἄνανδρος ἀναλγησία τῶν Ἄγγλων, ὡς καὶ ἐν γένει ἡ διαγωγὴ αὐτῶν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Πάργας, ἀπέβαλεν ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς πᾶσαν γενναίαν ἰδέαν περὶ τῆς ἐπηρμένης Ἀγγλίας, καὶ εἰς τοὺς Τούρκους ἐνέπνευσε θράσος καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν περιφρόνησιν! Ὁ Καρτραΐτ, ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος, εἰ καὶ ὑπὸ κράτησιν (α) παρὰ τῷ Ἀλῆ, (διότι ἡ κατοικία του ἐφρουρεῖτο

(α) Ὁ Καρτραΐτ ἦτον ἀληθῶς ὑπὸ κράτησιν· ἄλλως δὲν ἐξηγεῖ-

ὑπὸ 25 στρατιωτῶν τοῦ Ἀλῆ καὶ ὁ ἴδιος συνωδεύετο πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς τιμῆς ὑπὸ φρουρᾶς), τὰ πάντα ἐθεώρει δεύτερα ὧν ἐποίει αὐτῷ κατ' ἐπιφάνειαν ὁ μεγαλεπίβολος Ἀλβανὸς τιμῶν καὶ περιποιήσεων! Στεντορείως ἐσυνηγόρει ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ ὁ Καρτράϊτ, καὶ οὐδὲν σφάλμα ἀπέδιδεν αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ τίς ἄλλος, ἐκτὸς τοῦ γενναίου καὶ τιμίου Δὲ Βοσσὲτ, δὲν ἐσυνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ; Τίς κατήγγειλεν αὐτόν; οὐδείς! Ὁ Μαιτλάνδος, φοβούμενος μή ποτε κατὰ τοῦ συναδέλφου του Ἀλῆ γίνῃ ἐπισήμως κατηγορία, καθ' ὅσον ἡ αὐθάδεια αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν, ἐπροχώρει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπὶ τὸ θρασύτερον, καὶ ἐντεῦθεν κατηγορηθῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὡς μὴν ἱκανοποιήσας τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος ἀπέναντι τοιούτων ὕβρεων ἐκ μέρους ἑνὸς ληστοῦ, ἀπεδήμησεν ἐκ Κερκύρας διά τινα καιρόν.

«Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Ἰ. Καρτράϊτ

πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

«Ἰωάννινα 27 Ἀπριλίου 1817.

Ἀγαπητὲ Κύριε!

«Κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἄφιξιν Ἄγγλων τινῶν, οἵτινες διὰ τὴν εἰς Πρέβεζαν μετάβασίν των ἐπέρασαν διὰ τῆς Πάργας, ἐπληροφορήθην ὅτι ταχυδρόμος ἀποσταλεὶς παρ' ὑμῶν ἐνταῦθα μὲ ἐπιστολὰς πρὸς ἐμὲ, ἐπέστρεψε πρὸς ὑμᾶς χωρὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν του, προφασιζόμενος ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ μὲ ἴδῃ καὶ προσθέσας

ται ἡ φρούρησις τῆς κατοικίας του καὶ ἡ ἐκ Τούρκων συνοδία αὐτοῦ. Ἐχθρός τις ἠπείλει τὸν Ἄγγλον πληρεξούσιον; Ὄχι· διότι καὶ οὐδένα τοιοῦτον εἶχεν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι εἶχε τοιοῦτον, τίς ἐτόλμα ἵν' ἀποπειραθῇ κατ' αὐτοῦ, διάγοντος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ἀλῆ καὶ τὰς διαταγάς του ἐκτελοῦντος;

ἄλλα ἐμπόδια πρὸς τοῦτο, τὰ ὁποῖα εἶνε περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω.

«Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου εἰς τὴν χώραν ταύτην τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ παντοῦ μὲ ὑπεδέχθησαν καὶ μὲ περιεποιήθησαν μὲ τὸν πλέον ἐπίσημον τρόπον, καὶ ἐπειδὴ διαρκῶς καὶ ἐλευθέρως συνωμίλησα οὐ μόνον μετὰ τῶν κατοίκων τούτων, ἀλλὰ καὶ μετ' ἄλλων, μεθ' ὧν εἶχον συνεντεύξεις, δὲν ἠδυνάμην, ἢ νὰ ἐκπληχθῶ, ἀκούσας τὴν διήγησιν τοῦ ταχυδρόμου σας, ὁ ὁποῖος, καθὼς πιστεύω, σᾶς ἠπάτησε διὰ ψευδῶν παραστάσεων, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὰς ἰδίας του καὶ τὰς τῶν ἄλλων εἰκασίας.

«Ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρω τοῦτο εἰς γνῶσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις μετ' ἐμοῦ ἐλυπήθη διὰ τὸ γεγονός (α).

(α) Ἢ μέγα εἶχον συμφέρον οἱ Ἄγγλοι, δεικνύοντες τοσαύτην βλακείαν, ἢ τῷ ὄντι ἦσαν βλάκες ἀπέναντι τῆς ἐπιδεξιότητος τοῦ Ἀλβανοῦ οἱ διαπραγματευόμενοι μετ' αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Πάργας· ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται παρομοία τύφλωσις τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλίας, μὴ δυναμένων νὰ γνωρίσωσι τὸν δόλιον τοῦτον ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ὡς τοιοῦτον καὶ τὰ νήπια ἐγνώριζον! Περίεργον τῷ ὄντι! Ἡ Ἀγγλικὴ ὀξυδέρκεια, τὸ προορατικὸν τῆς πολιτικῆς της καὶ ἡ σοφία τῶν ὑπαλλήλων της δὲν ἤρκουν νὰ ἐννοήσωσιν ὁπόσον ἐπιδέξιον καὶ γόνιμον εἰς δολιότητας, εἰς πανουργίας καὶ εἰς ἀπάτας ἦτο τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ! Τί νὰ εἴπῃ τις διὰ τὴν φράσιν ταύτην τοῦ Καρτράϊτ «ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐλυπήθη διὰ τὸ γεγονός»; Δύναται ἐλευθέρως νὰ εἴπῃ τις, ὅτι ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος ἢ ἦτο βλὰξ εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν, πιστεύσας ὅτι ὁ Ἀλῆς ἐλυπήθη διὰ τὸ γεγονὸς, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος ἦτον ὁ ἐνεργῶν τὰς προδοσίας τῶν ταχυδρόμων, ἢ ἦτο πωλημένον ὄργανον αὐτοῦ. Ὁ Δὲ Βοσσὲτ ἀπαντῶν εἰς τὸν Καρτράϊτ λέγει αὐτῷ ὅτι δὲν ἀμφιβάλλει περὶ τῆς προδοσίας τοῦ ταχυδρόμου, ἀλλὰ συσταίνει τὴν προσοχὴν τοῦ πληρεξουσίου εἰς τὰς συνεργείας τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τῶν προδοσιῶν.

«Τὸ ἐσώκλειστον ὑπόμνημα τοῦ ἐπισκόπου (α) ἀρνεῖται τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ταχυδρόμου διηγηθέντων. Δὲν εἶνε ὅμως καθόλου παράδοξον δι᾿ ἕνα ἄνθρωπον, ὅστις μόλις μίαν ὥραν ἔμεινεν εἰς Ἰωάννινα, τοῦ νὰ μὴν ἐπροσπάθησε νὰ μὲ εὕρῃ, ἐν ᾧ μάλιστα ἡ κατοικία μου, ὡς πιστεύω, ἦτο γνωστὴ εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας καὶ ἀνοικτὴ εἰς τὸν τυχόντα.

«Ἀπέστειλα ταχυδρόμον εἰς Κέρκυραν πρὸς τὸν στρατηγὸν μὲ ἔκθεσιν τῶν ῥηθέντων. Ἐνταῦθα οὐδὲν ἀπεφασίσθη εἰσέτι. Συμφωνοῦμεν εἰς πάντα, ἐκτὸς ὅμως περὶ τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ποσοῦ τῶν ἀποζημιώσεων καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου. Πλὴν δὲν θέλω νὰ κρύψω ἀπὸ ὑμᾶς ὅτι, ἐπειδὴ τοῦτο εἶνε οὐσιῶδες, καθόσον ἐμπεριέχει πᾶν ἐνδιαφέρον ἡμᾶς, δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ἢ πολλὰ ὀλίγον προχωρημένην. Αναμένω εὐρυτέρας ὁδηγίας ἀπὸ τοῦ Σὶρ Θωμᾶ (δηλ. τοῦ Μαιτλάνδου).

«Ἐπεθύμουν νὰ λάβω τὴν γνώμην σας περὶ τοῦ πιθανοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελλόντων νὰ μεταναστεύσωσιν ἐκ τῆς Πάργας κατοίκων, καὶ τοῦ πιθανοῦ ποσοῦ τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν θέλουσιν ἐγκαταλείψει, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐλπίζεται ἀποζημίωσις. Διὰ νὰ προλάβητε πᾶσαν πιθανότητα μὴν αἱ πληροφορίαι αὗται περιέλθωσιν εἰς ἄλλας χεῖρας, σὲ παραγγέλλω νὰ μεταχειρισθῆτε συμβολικὰ γράμματα. Ταῦτα ὅμως δὲν θέλετε μεταχειρισθῆ, ἐὰν δὲν ἔχητε αἰτίαν νὰ ὑποπτεύσητε ὅτι ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ ἠνεῴχθη, πρὶν ἢ τὴν λάβητε».

(α) Ἰδοὺ εἰς ποῖα οὐτιδανὰ μέτρα κατέφευγεν ὁ πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας, ὅπως ἀπατήσῃ καὶ τὸν κόσμον καὶ τὴν κυβέρνησίν του περὶ τῆς ἐνοχῆς του. Ἐζήτησεν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῶν Ἰωαννίνων, ἔλαβε τοιαύτην καὶ τὴν ἔστειλεν εἰς Κέρκυραν, διὸ καὶ ἐφυλακίσθη ὁ ταχυδρόμος. Ἀλλ᾿ ἠδύνατο ὁ ἐπίσκοπος νὰ ἀρνηθῇ οἱανδήποτε ἀπόδειξιν τῷ εὐνοουμένῳ τοῦ Ἀλῆ!!!

«Ἡ ἀπάντησις τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράϊτ.

«Πάργα 3 Μαΐου 1817.

«Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς σας καὶ τῶν ἐρωτήσεών σας, σᾶς πληροφορῶ ὅτι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ὀλίγιστοι θέλουν μείνει μετὰ τὴν παραχώρησίν αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν μερίδα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ θέλουσιν ἐγκαταλείψει τὴν Πάργαν, εἰ δὲν παρουσιασθῇ προηγουμένως περίστασις, ὅπως ὑποδείξωσιν αὐτῷ τὸν ζῆλόν των. Οἱ ὀλίγιστοι, οἵτινες δύνανται νὰ μείνωσι, θὰ ἦνε οἱ ἐστερημένοι περιουσίας?

«Κατόπιν λεπτομεροῦς στατιστικῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πάργας, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς φθάνει εἰς 3,040 ψυχὰς, ἀποτελούσας 800 οἰκογενείας περίπου.

«Καταγίνομαι, ὅσον αἱ περιστάσεις ἐπιτρέπουσι, νὰ συλλέξω πληροφορίας περὶ τῆς ἐκτάσεως, τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀξίας τῆς κτηματικῆς περιουσίας ἑκάστου, ἀλλὰ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἐργασίας ταύτης, ἥτις δὲν δύναται νὰ τελειώσῃ, εἰμὴ ἐντὸς 8 ἢ 9 ἡμερῶν, σπεύδω νὰ δώσω τινὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας συνέλεξα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεώς μου. Ἡ ἀξία τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῶν οἰκιῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐμπεριεχομένων, δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 400 ἕως 500,000 λιρῶν, ἂν καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν κατοίκων αὕτη δύναται νὰ ἦνε πολὺ ἀνωτέρα. Πλὴν ταῦτα εἶνε γνώμη μου. Ἐλπίζω ὅμως νὰ σᾶς πέμψω ἐντελεῖς πληροφορίας περὶ τούτου.

«Ἡ κατάθεσις τοῦ ταχυδρόμου πιστεύω ὅτι θέλει σᾶς κάμει ἵνα σκέπτεσθε διαφορετικά (α). Δὲν ἐννοῶ βεβαίως νὰ εἴπω ὅτι ἡ κατάθεσις αὐτοῦ εἶνε ἀληθὴς καθ' ὅλα, ἢ ὅτι ὁ ταχυδρόμος ἐξεπλήρωσε πιστῶς τὸ καθῆκόν του,

(α) Δηλ. νὰ σκέπτεται διαφορετικὰ περὶ τοῦ Ἀλῆ, καὶ νὰ μὴ πιστεύῃ τυφλῶς ὅτι ὁ Ἀλῆς ἐ λ υ π ή θ η δ ι ὰ τ ὸ γ ε γ ο ν ό ς!

Ἀπεναντίας εἶμαι βέβαιος ὅτι διεφθάρη καὶ ὅτι ἔλαβε δύο συνεντεύξεις μετὰ τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος. Περὶ τῆς ἀπιστίας του εἶμαι πεπεισμένος, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρατήθη εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του, χωρὶς νὰ λάβη κοινωνίαν μετ' οὐδενὸς, καὶ σκοπεύω νὰ τὸν ἀποστείλω εἰς Κέρκυραν.

«Πρὸ καιροῦ γίνονται προσπάθειαι πρὸς σχηματισμὸν μερίδος ἐκ τῶν κατοίκων ἐναντίον μας διὰ τῆς δυνάμεως τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὑποσχέσεων, δι' ὧν δύναται νὰ προξενήση ἀταξίας, τὰς ὁποίας πάντοτε ἐθεώρησεν ὁ Βεζύρης συμφερούσας αὐτῷ, φανταζόμενος ὅτι μεταχειριζόμενος βίαν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς φρουρᾶς τῆς Βρετανίας, ἤθελε βιάσει ἡμᾶς ν' ἀποσύρωμεν τὴν προστασίαν των. Ἐν τούτοις ἐγὼ εἶμαι ἥσυχος, λαβὼν ἐπὶ τούτῳ τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις.

«Δὲν κρίνω περιττὸν νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι 4 Τοῦρκοι πυροβολισταὶ ἔφθασαν ἐξ Ἰωαννίνων εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἁγυιᾶς, κειμένης ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς χώρας ταύτης, καὶ ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὰ μεθόρια ἀρχηγοὶ προσεκλήθησαν εἰς Ἰωάννινα, ἵνα λάβωσι νέας διαταγάς».

Ὁ Καρτράϊτ ἐν τῷ διακαεῖ ζήλῳ του νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἀλῆ, οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς περὶ τῶν μηχανοῤῥαφιῶν τοῦ Ἀλβανοῦ πληροφορίας τοῦ Δὲ Βοσσὲτ, ὅστις πολλάκις, ὡς εἴδομεν, ἐπαρουσίασε τῷ τε Μαιτλάνδῳ καὶ τῷ Καρτράϊτ αὐθεντικὰς ἀποδείξεις τῶν κατὰ τῶν Ἄγγλων ἀντενεργειῶν τοῦ Ἀλῆ. Μάλιστα δὲ αἱ προσπάθειαι τοῦ τιμίου τούτου ὑπαλλήλου πολλάκις παρεξηγήθησαν καὶ ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐν Κερκύρᾳ. Διὸ καὶ ἐξηκολούθει ὁ Καρτράϊτ νὰ ἄγεται καὶ νὰ φέρεται ὑπὸ τῆς θελήσεως τοῦ Ἀλῆ, ἀδιαφορῶν περὶ τοῦ καθήκοντος τῆς ἀποστολῆς του καὶ περὶ τῆς ἀξιοδακρύτου θέσεως τῶν Παργίων, τοὺς ὁποίους θυμοφθόρος ἀμηχανία κατεσπάραττε, μὴ γινώσκοντας εἰσέτι οὐδὲν θετικὸν περὶ τῆς μελλούσης τύχης αὐτῶν.

Ὁ Ἀλῆς, ὅπως ἀποσπάσῃ τοὺς πληρεξουσίους πάσης ἐνασχολήσεως ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, καὶ παρατείνῃ αὐτὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ

μᾶλλον ἐπὶ σκοπῷ νὰ ὠθήσῃ τοὺς Παργίους διὰ τῆς ἀλγεινῆς ἀμηχανίας, τῆς ἐλλείψεως καὶ τῆς ἀεργίας, εἰς τὴν ἀπελπισίαν, διεσκέδαζεν αὐτούς. Ἐχορήγει αὐτοῖς δῶρα, τιμὰς, βακχικὰς διασκεδάσεις. Ἔτρεχον ὡς νευρόσπαστα οἱ πληρεξούσιοι πανταῦ, ὅπου προσεκάλει αὐτοὺς ὁ παμπόνηρος Ἀλῆς. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κραιπάλης ταύτης συνδιελέγοντο οἱ δύο πληρεξούσιοι, καὶ τοῦ Ἀλῆ πολλάκις προεδρεύοντος, περὶ τῆς τύχης τῶν ἀθλίων Χριστιανῶν! Εἰς διάστημα δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς εἰς Ἰωάννινα ἀφίξεώς των οἱ πληρεξούσιοι μόλις συνῆλθον δὶς κατ' ἰδίαν εἰς διάσκεψιν, καθόσον ὁ ἐπιδέξιος πανοῦργος ἦγε καὶ ἔφερεν αὐτοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν εἰς διαφόρους διασκεδάσεις. Μετὰ παρέλευσιν δύο μηνῶν ἠξιώθησαν τέλος πάντων οἱ δύο πληρεξούσιοι, ἵνα συντάξωσι τὴν ἀκόλουθον προκαταρκτικὴν συμφωνίαν.

«Συνθήκη ὑπογραφεῖσα ἐν Ἰωαννίνοις τὴν 17 Μαΐου 1817 ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῆς Βρετανίας καὶ τῆς Τουρκίας.

«Συνομολογηθείσης τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας καὶ τῆς χώρας της εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην μεταξὺ τῆς Αὐλῆς τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, οἱ ὑποφαινόμενοι προσδιωρίσθημεν πληρεξούσιοι, ἵνα κανονίσωμεν τελειωτικῶς τὰς ἀποζημιώσεις τῶν διανοουμένων νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα κατοίκων, τόσον διὰ τὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἤθελον ἐγκαταλείψῃ, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔξοδα τῆς μεταβάσεώς των εἰς τὰς Ἰονίους νήσους· δηλ. ὁ Κ. Ἰωάννης Καρτράϊτ Ἄγγλος Πρόξενος ἐν Μορέᾳ ἐκ μέρους τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὁ Ἀχμὲτ-Βέης, ποτὲ Σιλλικτάρη Κιατὴπ, ἐκ μέρους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀπεφάσισαν τὰ ἀκόλουθα ἄρθρα.

«Α'.) Ὁ ὅρος τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας μετὰ

τῆς χώρας τῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ῥηθεισῶν ἀποζημιώσεων ὑπὲρ τῶν μελλόντων νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα κατοίκων. Οἱ δύο πληρεξούσιοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιστήσωσι ὅλην των τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν καὶ νὰ ἐνεργήσωσιν ἐπ' αὐτῶν μετὰ ζήλου καὶ ἐνεργητικότητος.

«Β'.) Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς παρούσης Συνθήκης ὑπὸ τῶν δύο πληρεξουσίων, οὗτοι θέλουσιν ὑπάγει εἰς Πάργαν διὰ νὰ προσδιορίσωσι τοὺς μέλλοντας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν των κατοίκους, καὶ τὴν δικαίαν ἀξίαν τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν ἀφίνουσι, καθὼς καὶ τὸ ποσὸν τῶν ἐξόδων τοῦ ταξειδίου εἰς τὰς Ἰονίους νήσους.

«Γ'.) Διὰ νὰ δυνηθῶσιν οἱ ὑποφαινόμενοι νὰ κάμωσι ταχεῖαν καὶ δικαίαν ἐκτίμησιν θέλουσιν ἐπικαλεσθῇ ἔκτε τῶν νήσων καὶ τῆς στερεᾶς τὴν συνδρομὴν ἀνθρώπων ἐμπείρων περὶ τὰ τοιαῦτα.

«Δ'.) Ὅταν ἡ ἀξία τῆς περιουσίας τῶν ξενιτευθησομένων κατοίκων βεβαιωθῇ καὶ προσδιορισθῇ ὑπὸ τῶν δύο πληρεξουσίων ὁμοῦ μὲ τὰ ἔξοδα τῆς μεταβάσεώς των εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, οἱ ὑποφαινόμενοι θέλουσι σημειώσει καὶ προσδιορίσει τὴν ἐποχὴν τῆς πληρωμῆς τοῦ ὅλου ποσοῦ εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγόμενον Ἄγγλον πληρεξούσιον, καὶ μετὰ τὴν ῥηθεῖσαν πληρωμὴν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ξενιτευθησομένων κατοίκων θέλει ἀποσυρθῇ ὁ Ἀγγλικὸς στρατὸς, καὶ τὸ φρούριον καὶ ἡ χώρα τῆς Πάργας θέλει μεταβιβασθῇ εἰς τὸν πληρεξούσιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Πρὸς πίστωσιν τῶν προηγουμένων οἱ δύο πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν τὴν παροῦσαν σύμβασιν καὶ ἔθεσαν τὰς σφραγῖδάς των.

«Ἐγένετο ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὸ ἔτος Ἐγίρα 1232 τὸ τρίτον τῆς Σελήνης τοῦ Ῥετζὲπ καὶ τὸ χριστιανικὸν ἔτος 1817 Μαΐου 17».

«(Ὑπογ.) Ἰωάννης Καρτράϊτ, πληρεξούσιοι
«(Ὑπογ.) Ἀχμὲτ Βέης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς συνθήκης τῶν Ἰωαννίνων. — Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Χάγκεϋ. — Ἡ ἐξ Ἰωαννίνων διὰ τὴν Πάργαν ἀναχώρησις τῶν πληρεξουσίων μετὰ πολυπληθοῦς συνοδίας. — Ἡ ἀποστολὴ στρατευμάτων ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ εἰς Παραμυθίαν. — Ὁ δὲ [illegible] ἀναστέλλει τὴν πρὸς τὴν Πάργαν εἴσοδον τῶν πληρεξουσίων καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν. — Ἡ ἀπόφασις τῶν Παργίων κατὰ τὴν προσπέλασιν τῶν πληρεξουσίων καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν. — Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράϊτ. — Τὰ πνεύματα τῶν Παργίων ἐξάπτονται ἐπὶ μᾶλλον ἕνεκα τῆς ἐν Παραμυθίᾳ παρουσίας τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. — Ἐπιστολὴ τοῦ Καρτράϊτ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ. — Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράϊτ. — Ἡ Κυβέρνησις διατάττει ὑπακοὴν ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ. — Προκήρυξις διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας εἰς τὴν Πύλην. — Τὸ ὑπόμνημα τῶν κατοίκων τῆς Πάργας πρὸς τὸν φρούραρχον αὐτῆς Δὲ Βοσσέτ.

Ἡ συνθήκη τῶν Ἰωαννίνων ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ, ἐπιφυλακτικὴ μόνον περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν ἀποζημιώσεων, καὶ ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τῶν δύο πληρεξουσίων, δὲν διεκοινώθη εἰς τοὺς Παργίους, εἰ καὶ τὴν τύχην αὐτῶν ἀφορῶσα. Παρομοία αὐθαίρετος συνθήκη μεταξὺ ἀλλοτρίων προσώπων περὶ ἀλλοτρίου κτήματος οὐδαμοῦ ἀναφέρεται λαβοῦσα χώραν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς διπλωματίας. Τοσοῦτος ἐμπαιγμὸς τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου καὶ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος εἶναι μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδός του. Τοιοῦτος σφετερισμὸς τῶν ἐθνικῶν καὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων οὔτε ἐν τῷ μεσαιῶνι ἔλαβε χώραν. Τοιαύτη βανδαλικὴ συνθήκη ἐπὶ ἀλλοτριώσει τῆς πατρίδος, τῶν ἱερῶν βωμῶν, τῶν τάφων, τῆς ἱερᾶς κόνεως τῶν προγόνων, τῆς περιουσίας καὶ ἰδιοκτησίας τῶν νομίμων κληρονόμων, ἄνευ, κἂν διὰ τὸν τύπον, προηγουμένης εἰδήσεως τοὐλάχιστον, ἂν ὄχι συγκαταθέσεως αὐτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ μόνους ἐναπέκειτο νὰ διαθέσωσι περὶ ἑαυτῶν τε καὶ τῆς περιουσίας των, δὲν ὑπεγράφη οὔτε κατὰ τοὺς τιμαριωτικοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἡ αὐθαιρεσία τοῦ ἰσχυροτέρου ἦτον ὁ ὑπέρτατος νόμος καὶ τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἰσχύος αὐτῶν καὶ τῆς βαρβάρου αὐθαιρεσίας ἐσφετερίσθησαν πολλάκις περιουσίας καὶ ἰδιοκτησίας

ἀτόμων (ἀλλ' ὅπου ὅμως ὁλοκλήρου λαοῦ, ἰδίου καὶ ἰδιοκτήτου), πλὴν πάντοτε ἐγένετο μνεία προσχήματος τοὐλάχιστον καὶ εἰδοποίουν ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι τὸν μέλλοντα νὰ ὑποστῇ τὴν αὐθαιρεσίαν των. Ποῖον πρόσχημα, ὑπαγορεῦον τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῆς Πάργας, ἀνέφερεν ὁ ὑπογράψας τὴν συνθήκην τῶν Ἰωαννίνων πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας; Ἡ εἰρημένη συνθήκη οὐδεμίαν ἀφορμήν, οὐδὲν πρόσχημα μνημονεύει. Τὸ περὶ ἀπαλλοτριώσεως τῆς Πάργας πρόσχημα ὑπῆρχεν, εἶπον οἱ ἔντιμοι συνήγοροι, ἐν τῇ συνθήκῃ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας! Ἀλλὰ τότε διατί νὰ μὴν ἀναφέρωσιν αὐτὸ ἐν τῇ παρούσῃ συνθήκῃ, ὅπως τὸ γνωρίζωσιν ὅτε κόσμος καὶ οἱ Πάργιοι, καὶ οὕτως ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης θυσίας; Οἱ πληρεξούσιοι συντάττοντες τὴν εἰρημένην συνθήκην διατί δὲν ἐζήτησαν τὴν γνώμην τῶν Παργίων, τῶν κυρίως ἐνδιαφερομένων ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς συνθήκης; Οἱ πληρεξούσιοι οὔτε διὰ προκηρύξεων, ὡς συμβαίνει εἰς πᾶσαν δημοσίαν πρᾶξιν, ἀνήγγειλαν εἰς τὰ θύματα τῆς αὐθαιρεσίας των τὴν εἰρημένην συνθήκην, ἐν ᾧ καὶ εἰς τὸν εἰς κεφαλικὴν ποινὴν καταδικασθέντα κακοῦργον κοινοποιεῖται ἡ ἀπόφασις τῆς εἰς θάνατον καταδίκης του πρὸ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς.

Ἡμέτερός τις συγγραφεὺς εἶπεν ὅτι «ἡ συνομολόγησις τῆς συμφωνίας ταύτης ἐγένετο ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ πωλήσεώς τινων ποιμνίων, ἢ εὐτελῶν ἰδιοκτησιῶν». Ἀλλ' ὄχι! ὄχι. Ἡ τοιαύτη σύμβασις ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκαταθέσεως καὶ ἐλευθέρας βουλήσεως τῶν νομίμων κληρονόμων δὲν εὑρίσκει ταὐτότητα καὶ παρομοίωσιν ἐν ταῖς πράξεσιν οὔτε τῶν κυβερνήσεων, οὔτε τῶν ἰδιωτῶν. Εἰς τὴν ἀπαλλοτρίωσιν ποιμνίων, ἢ εὐτελῶν ἰδιοκτησιῶν προηγεῖται ἑκάστοτε ἡ συγκατάθεσις τοῦ ποιμενάρχου καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου. Οἱ πληρεξούσιοι, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ὁ πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας, ἀποφασίσας τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῆς Πάργας, ἐζήτησε τὴν συγκατάθεσιν τῶν Παργίων; Ὄχι. Ἠρώτησεν αὐτούς, εἰ ἤθελον νὰ πωλήσωσι τὴν πατρίδα των, τὰς ἐκκλησίας των, τὰς ἰδιοκτησίας των εἰς τοὺς Τούρκους, ἔστω καὶ ἐπὶ ἀποζημιώσει; Ὄχι. Ἠρώτησεν αὐτοὺς ἂν συγκατένευον νὰ μεταβληθῶσι τὰ ἱερὰ

τεμένη τῶν Χριστιανῶν εἰς Μετζίτια καὶ Τζαμία Μωαμεθανῶν; Ὄχι. Οὐ μόνον δὲν ἐζήτησαν τὴν συγκατάθεσιν τῶν Παργίων εἰς τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῆς πατρίδος των, οὐ μόνον δὲν τοὺς εἰδοποίησαν κἂν, ἀλλ' οὔτε τὴν αὐθαίρετον ἀπόφασιν τῶν Ἰωαννίνων τοῖς διεκοίνωσαν· οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν φρούραρχον τῆς Πάργας Δὲ Βοσὲτ διεκοίνωσαν τὴν συνθήκην, φοβούμενοι μὴ οὗτος γνωστοποιήσῃ αὐτὴν τοῖς Παργίοις.

Οἱ Ἄγγλοι κατεχράσθησαν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ τοῦ ἀδυνάτου μέχρις ἀπαραδειγματίστου ἀπανθρωπίας, τῆς ὁποίας οὔτε τὰ μᾶλλον βάρβαρα ἔθνη τῶν Τούρκων καὶ τῶν Σταυροφόρων ἔδωκάν ποτε δείγματα. Μεγίστας κακώσεις καὶ παντὸς εἴδους θηριωδίας ἔπραξαν οἱ Σταυροφόροι ἐπὶ πεντηκονταετίαν περίπου κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν, πλὴν κατέκτησαν αὐτοὺς διὰ τῶν ὅπλων. Οἱ Τοῦρκοι ὡσαύτως ἀκαταλογίστους ἀδικίας καὶ βιαιοπραγίας ἔπραξαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, πλὴν οὗτοι ἐπολέμησαν κατ' αὐτῶν, καὶ ἡττηθέντες, ὑπέστησαν ὅ,τι ἡ θηριωδία καὶ ὁ φανατισμὸς ὑπηγόρευσαν εἰς τοὺς ἀγρίους νικητάς. Καὶ ὅμως οὔτε Σταυροφόροι, οὔτε Τοῦρκοι ἐτόλμησάν ποτε νὰ πωλήσωσιν ὡς κτήνη λαὸν, μὴ πολεμήσαντα, μὴ ἡττηθέντα καὶ ἐν εἰρήνῃ διάγοντα! Ἐν τοσούτῳ οἱ Πάργιοι κατὰ τὸν ΙΘ'. αἰῶνα εἰς ἐποχὴν τοῦ μεγαλειτέρου πολιτισμοῦ, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν, ἡ ἠθικὴ, ἡ θρησκεία εὑρίσκουσιν ὑπερμάχους πάντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, καταδικάζονται ὑπὸ τοῦ μᾶλλον πεπολισμένου καὶ θερμουργοῦ προστάτου τοῦ χριστιανισμοῦ βασιλέως εἰς ὅ,τι ἀντίκειται εἰς τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὸν χριστιανισμὸν, εἰς αἰσχρὰν καὶ ἄτιμον καταδίκην ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς!

Εἰς τὴν εἰρημένην συμφωνίαν τῶν πληρεξουσίων, ὁ Ἀλῆς δὲν ἀντεῖπε, καθότι τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς συνετάχθη καθ' ὑπαγόρευσίν του, καὶ διότι ἐγένετο μὲν λόγος σκοτεινὸς ἐν αὐτῇ περὶ ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας τῶν Παργίων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ περὶ τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ εἴδους τῆς πληρωμῆς, ἐπομένως ἦτο πάντοτε εἰς καιρὸν ἵν' ἀνατρέψῃ τὰ πάντα, εἰ ἀντέφασκον εἰς τὰς ἐπιθυ-

μίας του, διότι καὶ τὰ πάντα ὑπήκουον εἰς τὴν θέλησίν του. Ὁ Ἀλῆς ἐκήρυξε πρὸ πολλοῦ, καὶ τοῦτο ἦτον εἰς γνῶσιν τῶν πληρεξουσίων, ὅτι π α ρ ά δὲν ἤθελε πληρώσει εἰς τοὺς Παργίους πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας των. Διὸ καὶ ὅτε οἱ πληρεξούσιοι τῷ ἐπαρουσίασαν τῇ 5 Μαΐου τὸ σχέδιον τῆς εἰρημένης συμβάσεως, εἶπεν αὐτοῖς: «Καλὸ, καλὸ· τὸ σιάζωμεν ὕστερα». Τὸν σκοπὸν τοῦτον τοῦ Ἀλῆ φίλος τις ἐγκαίρως ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Δὲ Βοσσὲτ, ὁ ὁποῖος αὐθημερὸν ἔσπευσε νὰ διαβιβάσῃ τοῦτο πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ γενικὸν γραμματέα (ἀπόντος τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ) Χάγκεϋ διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

«Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ
πρὸς τὸν Χάγκεϋ.

«Πάργα 7 Μαΐου 1817.

«Ἀγαπητὲ Χάγκεϋ!

«Ἐὰν κρίνω ὀρθῶς, ὁ Βεζύρης οὐδόλως σκοπεύει νὰ πληρώσῃ τὴν ἀξίαν τῶν κτημάτων τῶν Παργίων, ἀλλ' ὠφελούμενος ἐκ τοῦ χρόνου τῶν διαπραγματεύσεων, καὶ εἰς τὴν διαφθορὰν καὶ τὰ ἄλλα μέσα, εἰς τὰ ὁποῖα συνειθίζει νὰ καταφεύγῃ, στηριζόμενος, θέλει ν' ἀποκτήσῃ αὐτὰ μὲ τὴν μᾶλλον εὐθηνοτέραν τιμήν».

Ὑπογράψαντες οἱ πληρεξούσιοι τὴν εἰρημένην σύμβασιν ἀνεχώρησαν τὴν 19ην ἐξ Ἰωαννίνων διὰ τὴν Πάργαν μετὰ πομπῆς καὶ πολυπληθοῦς συνοδίας Τούρκων. Εἰς τὴν συνοδίαν τῶν πληρεξουσίων κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλῆ προσετέθησαν καὶ ὅσοι κατάδικοι Πάργιοι εἶχον ἐξορισθῆ τῆς Πάργας ἕνεκα ἐγκλημάτων ἢ προδοσιῶν κατὰ τῆς πατρίδος. Πρὸς τούτοις ὁ Ἀλῆς προσέθηκεν εἰς τὴν συνοδίαν τῶν πληρεξουσίων, ὡς ἀντιπρόσωπόν του, τὸν γραμματέα του Μάνθον ὡς φροντιστὴν δῆθεν τῶν τροφοδοσιῶν τῆς συνοδίας, κυρίως δὲ ὡς ἐλατήριον τῆς μηχανῆς. Ὁ Μάνθος, λίαν

πανοῦργος, ἐπιδέξιος ῥᾳδιοῦργος, πλὴν καὶ ἀξιώτατος διπλωμάτης καὶ ἀγχίνους πολιτικός, ἦγε καὶ ἔφερεν ὡς νευρόσπαστα τοὺς δύο πληρεξουσίους κατὰ τὰς θελήσεις τοῦ κυρίου του. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐξ Ἰωαννίνων ἀναχωρήσεως τῶν πληρεξουσίων ὁ Ἀλῆς ἀπέστειλεν ἀμέσως παρὰ πόδας αὐτῶν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν ἓν σῶμα στρατιωτῶν εἰς Παραμυθίαν, ἀπέχουσαν τῆς Πάργας 7 ὥρας, συγκείμενον ἐκ 250 ἐκλεκτῶν Ἀλβανῶν μὲ διαταγὴν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πάργαν, ἅμα τῇ εἰσελεύσει τῶν πληρεξουσίων.

Τὴν πρὸς τὰ σύνορα τῆς Πάργας προσπέλασιν τῶν πληρεξουσίων μετὰ πολυπληθοῦς συνοδίας καὶ μετὰ τῶν καταδίκων Παργίων μαθὼν δι' ἐπιστολῆς τοῦ Καρτράιτ ἀπὸ 21 τ. μ. ὁ φρούραρχος τῆς Πάργας Δὲ Βοσσέτ, καὶ ἐπιθυμῶν μὲν ἐπισήμως νὰ ἀναστείλῃ τὴν εἰς Πάργαν εἴσοδον τῆς τοιαύτης ἐκστρατείας, οὕτως εἰπεῖν, ὡς γινώσκων σαφῶς τί ἠδύνατο νὰ συμβῇ, ἐὰν οἱ Πάργιοι ἐξ ἀπροόπτου ἔβλεπον Τούρκους ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ ἔχων ἐπὶ τούτῳ ῥητὰς διαταγάς, εὗρεν ἐν τῇ γενναίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ τὴν ἑξῆς εὐλογοφανῆ πρόφασιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην λοιμὸς κατεμάστιζε πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου. Ὅθεν ὁ Δὲ Βοσσὲτ ἀμέσως διεκοίνωσεν εἰς τοὺς πληρεξουσίους ὅτι, ἐπικρατοῦντος λοιμοῦ εἰς τὰς ἐπαρχίας δι' ὧν διῆλθον, ὤφειλον νὰ μὴ πλησιάσωσι πρὸς τὰ σύνορα τῆς Πάργας, ἕως οὗ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑγειονομικὰς διατάξεις. Ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης δεδικαιολογημένης διακοινώσεως οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ τῆς συνοδίας αὐτῶν ἠναγκάσθησαν ἑκόντες ἄκοντες νὰ καταλύσωσιν εἰς Μαργαρίτι, ἀπέχον 4 σχεδὸν ὥρας τῆς Πάργας.

Οἱ Πάργιοι ἀκούσαντες ἀπροσδοκήτως ὅτι Τοῦρκοι μετὰ τῶν ἐξορίστων Παργίων διευθύνονται πρὸς τὴν πατρίδα των ἐξεμάνησαν. Ἅπαντες ὡς ἐκ συνθήματος ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀπεφάσισαν ν' ἀποθάνωσι κάλλιον, ἢ νὰ ἴδωσιν ἀτιμωρητὶ Τούρκους νὰ βεβηλώσωσι διὰ τῆς παρουσίας των τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος των. Οἱ προὔχοντες ἔτρεξαν πρὸς τὸν φρούραρχον Δὲ Βοσσέτ, ζητοῦντες ἐξηγήσεις περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν Τούρκων. Ὁ ἀγαθὸς φρού-

ραρχος προσπαθεῖ νὰ καθησυχάσῃ αὐτούς, τοῖς ὑπόσχεται νὰ μὴν ἀφήσῃ οὐδένα Τοῦρκον νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Πάργας, πρὶν ἢ λάβῃ ῥητὰς ὁδηγίας ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἁρμοστήν, καὶ πρὶν ἢ διακοινώσῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς περὶ παραχωρήσεως τῆς πατρίδος των συνθήκης. Τοῖς λέγει ὅτι οἱ πληρεξούσιοι οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἔχουσιν ἐρχόμενοι εἰς Πάργαν ἢ τὴν ἐκτίμησιν τῶν κτημάτων καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως. Ἀκατάπειστοι ἦσαν οἱ Πάργιοι βλέποντες τοὺς Τούρκους πρὸ τῶν μεθορίων των. Μυριάκις προδοθέντες ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, εἰ καὶ τὴν ἀρίστην ἔχοντες περὶ τῆς τιμιότητος τοῦ φρουράρχου ἰδέαν, δὲν ἡσύχαζον. Διὸ καὶ ἠναγκάσθη χάριν τῆς ἡσυχίας ὁ Δὲ Βοσσὲτ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προὐχόντων νὰ γράψῃ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Μαργαρίτι Καρτράϊτ, καὶ συγχρόνως νὰ εἰδοποιήσῃ καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Μαιτλάνδου περὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν Παργίων, εἰ ἔβλεπον Τούρκους ἐν τῇ πατρίδι, ἄνευ προηγουμένης ἀσφαλείας τῆς ζωῆς των καὶ ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας των.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράτ.

Πάργα 22 Μαΐου 1817

Ἀγαπητὲ Κύριε!

«Διὰ τῆς ἐκ Κερκύρας ἀφίξεως τοῦ Κυρίου Πάρις ἔλαβον ἐπιστολὰς τοῦ Συνταγματάρχου Στουὰρτ, διὰ τῶν ὁποίων μοὶ διακοινώνει τὴν γνώμην του ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ὑμῶν τε καὶ τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη. Εὑρίσκομαι εἰσέτι ἐν σκότει, καθόσον ἀφορᾷ τὴν συνθήκην, τὴν ὁποίαν ἔμαθον ἤδη προφορικῶς παρὰ τοῦ κυρίου Πάρις.

«Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Συνταγματάρχου Στουάρτου εἰσὶν ἀπάντησις τῆς ἀπὸ 20 τ. μ. ἐπιστολῆς μου. Σκοπεύω νὰ περιμείνω ἀπάντησιν, πρὶν ἢ συγχωρήσω εἰς τὸν Ἀχμὲτ Βέην καὶ τὴν συνοδίαν του νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην.

«Διαβιβάζω ὑμῖν ὧδε συνημμένον ἀντίγραφον τῶν

ἐπιστολῶν ἀπὸ 20 καὶ 27 τ. μ. δι' ὧν θέλετε γνωρίσει τὰ αἰσθήματά μου καὶ τὴν γνώμην μου ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου.

«Γνωρίζων τὰς περιστάσεις αὐτοῦ τοῦ τόπου, δὲν θέλω θεωρήσει αὐτὸν δεδικαιωμένον, ἐὰν δὲν προσπαθήσω νὰ θέσω τὴν ὑπόθεσιν ἐπὶ τῆς πραγματικῆς της στάσεως.

«Ἐὰν ἔμελλον νὰ διαταχθῶ, ὥστε ἡ εἴσοδος τῶν Τούρκων πρακτόρων καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν νὰ λάβῃ χώραν, ἤθελεν εἶσθαι πρότερον ἀναγκαῖον, ἵνα λάβωσι γνῶσιν οἱ Πάργιοι τῶν συνομολογηθέντων περὶ τούτου ἄρθρων, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλουσι νὰ ὑποταχθῶσι. Καθόσον δὲ ἀφορᾷ τὴν εἴσοδον συνοδίας ἐκ 40 ἀτόμων, τοῦτο εἶνε καθ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἄξιον σκέψεως· ἐπομένως εἶνε ἐπιθυμητόν, ὥστε ὑμεῖς νὰ προσπαθήσετε νὰ ἐλαττώσετε τὸν ἀριθμὸν αὐτόν, ὅσον εἶνε δυνατόν. Προσέτι θεωρῶ ἀναγκαῖον, ὥστε ὁ Ἀχμὲτ-Βέης νὰ προσδιορίσῃ τὸν χρόνον τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος (μὴν ὑπερβαίνοντα τὰς 20 ἢ 30 ἡμέρας), καὶ τοῦτο εἶνε τὸ μόνον μέσον δι' οὗ δύναταί τις νὰ καθησυχάσῃ τὰς προλήψεις τῶν Παργίων, βλεπόντων μεταξὺ αὐτῶν Τοῦρκον πράκτορα.

«Ὁ Κύριος Πάρις, ὅστις ἐσχημάτισεν ἰδίαν του γνώμην, θέλει σᾶς πληροφορήσει καλλίτερα. Ἐν τούτοις παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ μὲ ἀπαντήσετε εἰς ὅ,τι ἐν τῇ προηγουμένῃ μου ἐπιστολῇ σᾶς ἀνέφερα, πρὶν ἡ ἀναχωρήσῃ ὁ Ἀχμὲτ-Βέης ἐκ Μαργαριτίου.

«Ἐν ᾧ κλείω τὴν ἐπιστολήν μου ἡ εἴδησις περὶ τοῦ ἐρχομοῦ Τούρκου πληρεξουσίου μετὰ συνοδίας διεδόθη ἐνταῦθα. Ἡ εἴδησις αὕτη ἐπροξένησε τὴν μεγίστην ἔκπληξιν. Οἱ πρῶτοι τῶν κατοίκων προσέτρεξαν εἰς ἐμέ, ζητοῦντες πληροφορίας περὶ τούτου. Ὅθεν ὠφεληθεὶς τῆς περιστάσεως, ἐξήγησα εἰς αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς ὑποθέσεως, ὡς ἐμπεριείχετο ἐν τῇ ἀπὸ 21 τ. μ. ἐπιστολῇ σας. Ἐν τούτοις, εἰ καὶ ἐπροσπάθησα διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἡσυχάσω αὐτούς, κατέστη ὅμως ἀδύνατον νὰ

τοὺς πείσω· ἄτε οἱ πληρεξούσιοι οὗτοι οὐδένα ἄλλον ἔχουσι σκοπὸν ἢ τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας. Οἱ κάτοικοι πιστεύουσιν ὅτι καὶ ἂν ἤθελε προσδιορισθῇ ποσόν τι πρὸς ἀποζημίωσιν, ὁ Βεζύρης ἤθελεν εὕρει αἰτίαν, ἵνα μὴ πληρώσῃ, καὶ ὅτι ὁ πληρεξούσιος Τοῦρκος οὐδέποτε ἤθελεν ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Πάργας, ἐκτὸς μόνον ἂν ὁριστικῶς ἤθελε συμφωνηθῇ ὁ χρόνος τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς του, καθ' ὃν νὰ κατατεθῶσι τὰ χρήματα.

[illegible] τὴν γνώμην των ἐπομένως καὶ πάλιν ἐξαιτοῦμαι ἵνα παραγγελθῶσι τὰ τοιαῦτα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουσι τὴν πίστιν τῶν κατοίκων, ἐπομένως καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶμαι εὐχαριστημένος.

Υ. Γ. Μανθάνω ὅτι ὁ Τοῦρκος πληρεξούσιος καὶ ἡ συνοδία αὐτοῦ ἐλπίζουσι νὰ τύχωσι κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμονήν των τῆς ἐν Ἰωαννίνοις δεξιώσεως τοῦ Καρτράϊτ. Ἐπὶ τούτῳ τὰς ὁδηγίας σας.

Ἔπεμψε μὲν ὁ Δὲ Βοσσὲτ αὐθημερὸν τὴν ἄνω ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Καρτράϊτ καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς Κερκύρας εἰδοποίησεν, πλὴν ὁ ἀναβρασμὸς τοῦ λαοῦ τῆς Πάργας δὲν κατεπραΰνετο, ἀπεναντίας τὰ πνεύματα ἐξήπτοντο πλειότερον· ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι οὐδὲν ἔβλεπον θετικὸν φῶς περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς τῶν πληρεξουσίων μετὰ πολυπληθοῦς συνοδίας. Ἀλλὰ μαθόντες ὅτι καὶ εἰς τὴν Παραμυθίαν σταθμεύουσι τοῦ Ἀλῆ στρατιῶται, ὅπως μετὰ τῶν πληρεξουσίων εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Πάργαν, ἐπείσθησαν πλέον ὅτι Ἄγγλοι καὶ Τοῦρκοι δολίους εἶχον κατ' αὐτῶν σκοπούς, διὸ καὶ ἡτοιμάσθησαν νὰ ἀποθάνωσιν. Ὁ δὲ Βοσὲτ μὴ δυνάμενος νὰ κατευνάσῃ τὰ πνεύματα τῶν Παργίων, βιάζεται νὰ πέμψῃ ταχυδρόμον εἰς τὸν Καρτράϊτ, νὰ πληροφορήσῃ αὐτὸν περὶ τῶν Παργίων, καὶ προτρέψῃ αὐτὸν ὅπως ζητήσῃ ἐπιμόνως τὴν ἐκ Παραμυθίας ἀποπομπὴν τῶν Ἀλβανῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀλῆ καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῆς συνοδίας τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη, ἄλλως δὲν ἐγγυᾶτο τὴν ἀσφάλειάν των. Ἤδη ἐξυπνᾷ ἀπὸ τὸν λήθαργον ὁ Καρτράϊτ περὶ

[illegible] τυράννους, μαθόντες παρὰ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ ὅτι εἰς παραμυθίαν ἐστάθμευον ἐν ἀγνοίᾳ του στρατιῶται τοῦ Αλῆ. Ἀπήτησε μὲν ἐπιμόνως τὴν ἀποπέλασίν των, ὡς καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῆς συνοδίας τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη, πλὴν ἐπροσπάθει νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ οὔτε τὸν Ὀθωμανὸν πληρεξούσιον, οὔτε τὸν Αλῆ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς κατωτέρω ἐπιστολῆς του, δι' ἧς ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Δὲ Βοσσὲτ πρὸς καθησύχασιν τῶν Παργίων.

« Ἐπιστολὴ τοῦ Καρτράϊτ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

Μαργαρίτι, 26 Μαΐου 1817.

Ἀγαπητὲ Κύριε!

« Χθὲς εἶχον συνέντευξιν μετὰ τοῦ διερμηνέως τοῦ Ὀθωμανοῦ πληρεξουσίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔκαμα γνωστὰς τὰς τελευταίας διαταγάς σας, ἀφορώσας τὴν εἴσοδον τοῦ Ὀθ. Πληρεξουσίου εἰς τὴν Πάργαν. Κατὰ συνέπειάν των παρέστησα αὐτῷ πρὸς τοῦτο [illegible], ἵνα μοὶ δώσῃ σημείωσιν τῆς συνοδίας αὐτοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Ὁ διερμηνεὺς ἀμέσως μοὶ παρουσίασε τοιαύτην, ἐν ᾗ [illegible] ὅτι [illegible] 56 πρόσωπα. Ἐξέφρασα αὐτῷ τὴν ἔκπληξίν μου. Σήμερον τὸ πρωῒ, ὡς μοὶ ὑπεσχέθη ὁ διερμηνεὺς, μοὶ παρουσιάζει ἑτέραν διορθωμένην, ἣν καὶ σᾶς εἰσωκλείω ἐνταῦθα, περιέχουσαν μόνον 50 πρόσωπα. Θέλετε παρατηρήσει ὅτι ὁ γραφεὺς τοῦ διερμηνέως εἶνε Πάργιος. « Παρατηρεῖτε ἐν τῇ σημειώσει ὅτι ἡ μὲν συνοδία τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη σύγκειται ἐκ 25 ἀνθρώπων· οἱ δὲ λοιποὶ εἴκοσι πέντε εἰσὶν οἱ ἐκτιμηταὶ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν των. Παρετήρησα τῷ διερμηνεῖ ὅτι ὁ Βεζύρης ποτὲ δὲν μοὶ ὡμίλησε περὶ περισσοτέρων, ἢ τεσσάρων ἐκτιμητῶν. Ἐπρότεινα αὐτῷ, ὥστε τὰ διάφορα ἀντικείμενα νὰ ἐκτιμῶνται χωριστὰ, καὶ οὕτως οἱ ἐκτιμηταὶ μετὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ εἴδους των ν' ἀποσύρωνται, καὶ νὰ ἔρχωνται

οἱ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου εἴδους καὶ οὕτω καθεξῆς. Οὐδεμία λογικὴ ἔνστασις ἐδόθη κατὰ τῆς προτάσεώς μου, ἀλλ' εἶδον ὅτι αὕτη δὲν εὐχαρίστησε τὸν Μάνθον (α).

«Σᾶς ὑπενθυμίζω δὲ κατὰ πόσον εἶνε ἀναγκαῖον νὰ μὴ πράξωμέν τι, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παρακινήσῃ τὸν Ὀθωμανὸν πληρεξούσιον, ἵνα παραιτηθῇ, καὶ νὰ τῷ δώσῃ ἀφορμὴν νὰ λέγῃ ὅτι θέλομεν νὰ προλάβωμεν πᾶσαν καθαρὰν ἐκτίμησιν. Πρὸ παντὸς ἄλλου μέτρου, θέλω προσπαθήσει νὰ σὲ ἀνταμώσω, εἰ δυνατόν, ἰδιαιτέρως. Δύνασθε ν' ἀποστείλετε ὀπίσω τὸν κομιστὴν τῆς παρούσης μου αὔριον τὸ πρωΐ, καὶ θὰ εὐχαριστηθῶ νὰ λάβω ἀπὸ ὑμᾶς ἐπιστολήν τινα, τὴν ὁποίαν ἠθέλατε λάβει, δι' ἐμέ.»

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Καρτράϊτ κατ' οὐδένα λόγον κατεπράϋνε τὰ πνεύματα τῶν Παργίων, ὡς οὐδὲν θετικὸν ἐμπεριέχουσα. Πλὴν ἡ φρόνησις τῶν προυχόντων, ἡ γενναία καὶ αὐθόρμητος ἀπόφασις τοῦ Δὲ Βοσσὲτ, ἣν οὗτος αὐθημερὸν διεκοίνωσεν εἰς τὸν Καρτράϊτ, κατεπράϋναν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν λαὸν τῆς Πάργας. Ἰδοὺ ἡ γενναία ἀπόφασις τοῦ Δὲ Βοσσέτ.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράϊτ.»

«Πάργα 26 Μαΐου 1817.»

«Κύριε!

«Ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σας, δι' ἧς μοὶ διευθύνετε τὸν κατάλογον τῆς συνοδίας τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη, τὸν ὁποῖον διαβιβάσας εἰς Κέρκυραν ἀναμένω ἀπάντησιν. Πλὴν διὰ νὰ μὴ χάνωμεν καιρὸν σᾶς προτείνω συνέν-

(α) Καὶ ἐκ τούτου γίνεται δῆλον ὅτι ὁ Μάνθος ἦγε καὶ ἔφερε, ὡς εἴπομεν, τὸν Ἄγγλον πληρεξούσιον ὡς νευρόσπαστον. Ὅ,τι δὲν ἦτον ἀρεστὸν τῷ Μάνθῳ, ἦτον ἐκ τῶν προτέρων ἀπαράδεκτον!

τάξιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ὅπου καὶ πρότερον. Μετ' ἐκπλήξεώς μου εἶδον ἐν τῷ ῥηθέντι καταλόγῳ ὅτι ἡ συνοδία τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη μεγάλως ηὐξήνθη, καὶ πρὸς τούτοις ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται καὶ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐξωρίσθησαν τῆς Πάργας ἕνεκα διαφόρων ἐγκληματικῶν πράξεών των. Δὲν δύναμαι ἢ νὰ ἐκφράσω τὴν ἔκπληξίν μου περὶ τούτου, καθόσον μάλιστα ἕνεκα τούτου λαμβάνουσιν ὑπόστασιν καὶ αἱ προλήψεις τῶν κατοίκων ἐπὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς ταύτης. Ὡς ἐκ τούτου δὲ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ λάβω τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐνταῦθα εἴσοδον τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγὼ εἶμαι ὑπεύθυνος. Ἐπομένως παρακαλῶ πρὸ τοῦ νὰ προβῶμεν ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως, νὰ μοὶ πέμψῃ ὁ Ἀχμὲτ-Βέης κατάλογον τῆς συνοδίας του, περιέχοντα τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον ἑκάστου ἀτόμου αὐτῆς.

«Σπεύδω, καθόσον εἶνε δυνατὸν, νὰ προετοιμάσω τὰ τῆς ὑποδοχῆς· πλὴν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὁ Ἀχμὲτ Βέης ὅτι ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ εὕρῃ πᾶν τὸ ἁρμόζον. Ἐπίσης καὶ δι' ὑμᾶς καὶ διὰ τὸν κύριον Πάρις προσπαθῶ ν' ἁρμόζωσι [illegible]

[illegible]

Ἡ δὲ κυβέρνησις τῆς Κερκύρας λαβοῦσα γνῶσιν τῶν ἐν Πάργᾳ διατρεξάντων, ἔσπευσε διὰ τῆς ἀκολούθου προκηρύξεως νὰ ἐπιβάλῃ ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τοὺς Παργίους ἐπὶ ποινῇ αὐστηρᾶς τιμωρίας εἰς ὅντινα ἤθελε ἀποπειραθῆ νὰ διαταράξῃ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τολμήσει τι ἐναντίον τῶν καθεστώτων. Ἔπεμψεν ὁ Μέγερ δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 26 Μαΐου κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀναπληροῦντος τὸν Μέγαν Ἁρμοστὴν Συνταγματάρχου Στουάρτ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ 50 ἀντίτυπα ἐγκυκλίου, ἀφορώσης τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἐντέλλων αὐτῷ νὰ τὰ δημοσιεύσῃ καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν τῆς Πάργας πρὸς πληροφορίαν καὶ ὁδηγίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἰδοὺ αὕτη·

«Ἐγκύκλιος τοῦ Πατρικίου Στουάρτη, Ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ τὰς Ἰονίους νήσους Βρεταννικῶν δυνάμεων καὶ ἀναπληρωτοῦ τοῦ ἐν ἀπουσίᾳ Ἁρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων.

«Συνομολογηθείσης συνθήκης μεταξὺ τῶν Αὐλῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην ὑπὸ συνομολογηθέντας ὅρους, σπεύδω διὰ τῆς παρούσης νὰ πληροφορήσω τοὺς κατοίκους αὐτῆς ὅτι δύο πληρεξούσιοι διωρίσθησαν παρὰ τῶν ῥηθεισῶν Αὐλῶν διὰ νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν παραχώρησιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ πληρωμὴν τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων, ὅσοι ἤθελον μεταναστεύσει μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς χώρας των. Ὅπως δὲ οἱ ῥηθέντες πληρεξούσιοι ἐκτελέσωσι τοὺς περὶ ἐκτιμήσεως καὶ ἀποζημιώσεως τῶν Παργίων ὅρους, θέλουσι καταβάλλει πρὸς τοῦτο πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν.

«Ἐπειδὴ ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις σκοπὸν ἔχει νὰ προστατεύσῃ πάντας τοὺς Παργίους, ὅσοι ἐσκόπευον νὰ μεταναστεύσωσι καὶ νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτοὺς ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταλειπομένην περιουσίαν, ἐλπίζει ὅτι οἱ κάτοικοι θέλουσι δείξει ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν κυβέρνησιν κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν.

«Κατὰ διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ Συνταγματάρχου

«Δὲ Βοσσέτ»

«Πάργα 28 Μαΐου 1817.

Τὴν προκήρυξιν ταύτην ἰδόντες οἱ Πάργιοι ἐνόησαν, ὅτι χεὶρ σιδηρᾶ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των ἐπεκρέματο! Διὸ καὶ αὐθημερὸν τεσσαράκοντα ὑπογεγραμμένοι ἐκ τῶν προυχόντων ἀπηύθυνον ἐν ὀνόματι ὅλου τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν φρούραρχον τὴν κατωτέρω περιπαθῆ ἀναφοράν, παρακαλοῦντες αὐτὸν, [illegible]

παθητικὴν πρὸς τοὺς δυστυχεῖς καρδίαν τοῦ Δὲ Βοσσὲτ, ἵνα μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Μεγάλῳ Ἁρμοστῇ, ὅπως ἀπαγορευθῇ ἡ εἰς Πάργαν εἴσοδος τῶν ἐξορισθέντων καὶ καταδικασμένων ὑπὸ τῶν διαφόρων Ἀρχῶν Παργίων, πρὸς δὲ καὶ ἡ εἴσοδος τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τῶν κατοίκων, μόνον καὶ μόνον ὅπως ἀποφύγωσι τὴν μυσαρὰν παρουσίαν τῶν δημίων των, καὶ οὐχὶ ἐκ φόβου. Οἱ Πάργιοι, ἔλεγον, δὲν φοβοῦνται νὰ συναντήσωσιν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως μυριάδας Τούρκων, ὡς ἐχθρούς, ἀλλ' αἰσθάνονται ἀφόρητον καὶ ἀκαταμάχητον ἀποστροφὴν νὰ βλέπωσιν ἀλλήλους ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τῆς φιλίας, ὅπερ καλύπτει τὰ βδελυρὰ σχέδια τοῦ ἀσπόνδου ἡμῶν ἐχθροῦ! Ποία ἀπηνὴς καρδία δὲν ἤθελε συντριβῆ εἰς τὴν γενναίαν καὶ πλήρη μεγαλοπρεπείας ταύτην ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων φιλελευθέρου λαοῦ! Μόνη ἡ ὀρειχαλκίνη τῶν προστατῶν καρδία ἔμεινε ψυχρὰ ὡς τὸ μέταλλον! Παρετήρουν προσέτι ἐν τῇ ἀναφορᾷ ὅτι ἂν ἡ δικαία αἴτησις αὐτῶν ἀποῤῥιφθῇ, ὡς ἀπεῤῥίφθησαν ἀνηλεῶς καὶ τόσαι ἄλλαι ἐπίσης δίκαιαι, οὗτοι δὲν ἐγγυῶνται διὰ τὰς ὀλεθρίας συνεπείας, αἵτινες μέλλουσι νὰ προσκύψωσιν ὡς ἐκ τῶν ῥαδιουργιῶν τοῦ τυράννου καὶ τῆς ἀπελπισίας τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀναφορὰ αὕτη τῶν Παργίων, ὡς θέλει παρατηρήσει ὁ ἀναγνώστης, ἦτο ἐπισημοτάτη διαμαρτύρησις κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου· διότι οἱ Πάργιοι ἔλεγον ἐν αὐτῇ ὅτι οὐδεμία ἀμοιβὴ ἀνάλογος τοῦ προσφιλοῦς ἐδάφους τῆς γεννήσεώς μας δύναται νὰ μᾶς ἱκανοποιήσῃ. Πλήν, φεῦ! ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἐκώφευεν ἀλγεινῶς ἀπέναντι τῶν δικαίων διαμαρτυρήσεων τῶν ἀθλίων Παργίων, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Ἀνίερος Συμμαχία τῶν Ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης εἶχεν ὀμόσει τὴν δουλείαν τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων ἡ φωνὴ κατεπνίγετο ὑπὸ τῆς αὐθαιρέτου μάστιγος τῶν τυράννων! Ὁ Θεὸς ὅμως κρατεῖ ἀδέκαστον λογαριασμὸν τῶν πράξεων ἑκάστου, καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ δὲν εἶναι κενὴ λέξις, ἐλπίζεται μίαν ἡμέραν ἱκανοποίησις φοβερὰ κατὰ τῆς ἱεροσύλου ταύτης πράξεως.

Ἰδοὺ ἡ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ ἀναφορὰ τῶν Παργίων.

«Ὑπόμνημα τῶν προὐχόντων τῆς Πάργας πρὸς τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Δὲ Βοσσὲτ, Ἀρχηγὸν τῆς ἐν Πάργᾳ Κυβερνήσεως.

«Πάργα 28 Μαΐου 1817.

«Ἐξοχώτατε!

«Ὁ δυστυχὴς λαὸς τῆς Πάργας, ἀτυχὲς λείψανον τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων τῆς Ἠπείρου, ὑπεστήριζε τὴν ἐλευθερίαν του ἐπὶ πλείονας ἢ τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας, καὶ δὲν ὑπάρχει μέρος γῆς κατὰ τὴν χώραν του, μὴ καταποντισθὲν ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν προγόνων του, ὑποστηριξάντων τὴν ἀνεξαρτησίαν των κατὰ τοῦ τυράννου τῆς Ἑλλάδος.

«Αἱ μᾶλλον πεπολιτισμέναι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, παρακινηθεῖσαι ὑπ' αὐτῶν τῶν γενναίων αἰσθημάτων, ἀλληλοδιαδόχως ἑκάστη ἐπροστάτευσε τὴν Πάργαν, καὶ οὐδεμία ἐγκατέλειπεν αὐτὴν, εἰ δὲν ἠναγκάζετο ὑπὸ πολιτικῶν συμβάντων.

«Ἡ τελευταία καὶ ἡ μᾶλλον εὐεργετικὴ αὐτῶν τῶν δυνάμεων ὑπῆρξεν ἡ Μεγάλη Βρετανία, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Πάργα ἑκουσίως παρεδόθη κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1814, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀφώπλισε τὴν ἐκ 200 στρατιωτῶν τῆς γραμμῆς Γαλλικὴν φρουρὰν, τὴν ὁποίαν ὡς αἰχμάλωτον παρέδωκε τῷ Διοικητῇ τοῦ στρατοῦ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἡ ὁποία ἐπὶ τὰ τρία παρελθόντα ἔτη ὑπεστήριζε καὶ ἐπροστάτευσε τὴν χώραν ἀπὸ τὰς καταδιώξεις τοῦ γείτονος αὐτῆς τυράννου.

«Οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας διῆγον ἐν ἡσυχίᾳ, σκιρτῶντες εἰς τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν ἔθνους ἰσχυροῦ, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν δειγμάτων τῆς φιλανθρωπίας, ἅτινα παρέσχεν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ἀπήλλαξεν αὐτοὺς παντὸς φόβου, ὅτι θέλουσιν ἐγκαταλειφθῇ ὑπ' αὐτοῦ.

«Ἐν ᾧ οἱ Πάργιοι ἤλπιζον καθημερινῶς ὅτι ἡ ἐλευ-

θεμέλια αὐτῶν ἐστερεώθη, ὑμεῖς, ἐξοχώτατε, ἐν ὀνόματι τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Σὲρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου, Πατρικίου ὑψηλοῦ πληρεξουσίου τῶν Ἰονίων νήσων, ἐδηλώσατε εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον, ὅτι ἡ Πάργα παρεχωρήθη εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην!

«Ὁ κεραυνὸς οὗτος, τόσον ὀλέθριος, ὅσον καὶ ἀπροσδόκητος διὰ τοὺς δυστυχεῖς Παργίους διέδωκε γενικὴν κατάπληξιν εἰς αὐτούς, μ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις ὑμῶν ἐν ὀνόματι τῆς ἐξοχότητός του, ὅτι ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι, αἵτινες ἤθελον ἀποφασίσει νὰ ξενιτευθῶσι, θέλουσιν ἐξακολουθεῖ, νὰ ἦνε ὑπὸ τὴν Βρετανικὴν προστασίαν, μεταναστεύουσαι εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, καὶ ὅτι ἡ ἀξία τῆς ἀκινήτου περιουσίας αὐτῶν θέλει πληρωθῆ, ὡς θέλει παραχωρηθῆ καὶ ἀνάλογος καιρὸς πρὸς διευθέτησιν τῶν οἰκιακῶν ὑποθέσεών των, ὅστις δὲν θέλει εἶσθαι ὀλιγώτερος τῶν ἓξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς τελειωτικῆς συνθήκης.

«Ποία ἀμοιβὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τῶν Παργίων ἀνάλογος τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἐδάφους τῆς γεννήσεώς των, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαι αὐτῶν ἀφιέρωσαν τὴν ζωήν των πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐλευθερίας του; Καὶ ποία χώρα ἐν ταῖς Ἰονίοις δύναται νὰ παραβληθῇ κατὰ τὴν εὐφορίαν καὶ τὸν πλοῦτον μὲ τὴν Πάργαν; Ἀλλ' ἐν τούτοις παθητικῶς ὑπακούοντες εἰς τὰς ἀνωτέρας διαταγὰς τῆς προστάτιδος κυβερνήσεως, ὑποτάσσονται ἀγογγύστως, πλὴν μετὰ βαθυτάτης λύπης, εἰς τὴν κακὴν τύχην, ἥτις ἐπερίμενεν αὐτούς, ἐπιθυμοῦντες καὶ ρῦτω νὰ δώσωσι δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης των πρὸς τὸ εὐεργετικὸν Βρετανικὸν ἔθνος, καὶ γνωστοποιοῦσιν ὑμῖν, ἐξοχώτατε, ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ μεταναστεύσωσι καὶ σύρωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἀπανθρώπων βαρβαροτήτων, ἐν αἷς ὑπετάγησαν πολλοὶ τῶν γειτόνων των.

«Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἀναμένουσιν ὡς ἔνοχοι τὴν στιγμὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς καταγνωσθείσης αὐταῖς

κεφαλικῆς ποινῆς, ἀφ' οὗ ἔμαθον οὗτοι διὰ τῆς διακοινώσεώς σας πρὸς τοὺς προὔχοντας τῇ 24 τρέχοντος, καὶ διὰ τῆς σημερινῆς ὡσαύτως προκηρύξεως ὅτι ἡ τελειωτικὴ συνθήκη περὶ παραχωρήσεως τῆς πατρίδος μας ὑπεγράφη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ὅτι οἱ δύο πληρεξούσιοι Ἄγγλος τε καὶ Ὀθωμανὸς μέλλουσι νὰ ἔλθωσιν εἰς Πάργαν, ὅπως βεβαιωθῶσι περὶ τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες μέλλουσι νὰ μεταναστεύσωσι, καὶ οὕτω νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν, καὶ πληρωμὴν τῆς περιουσίας αὐτῶν.

Ἡ δευτέρα αὕτη περίστασις τῆς ῥηθείσης συνθήκης καθιστᾷ τὸν δυστυχῆ τοῦτον λαόν, ὅστις πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς συνοδίας τῆς ῥηθείσης ἀποστολῆς, καὶ γνωρίζων καλῶς ἐκ πείρας τὰ στρατηγήματα τοῦ καταδιώκτου αὐτοῦ γείτονος, δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι τοιαύτη πρᾶξις ἐκ μέρους τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ εἶνε συνέπεια φρικωδεστάτης δολιότητος πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ ἀδιαλλάκτου μίσους του κατὰ τοῦ λαοῦ διὰ τὴν παντελῆ καταστροφήν του.

Οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας δύνανται νὰ φέρωσιν ἀποδείξεις καθαρὰς ὡς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, περὶ τῶν ἐπιβούλων μέτρων τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ, ἅτινα μετεχειρίσθη πάντοτε διὰ νὰ ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ αὐτῶν, ὁσάκις τις τῶν δορυφόρων του ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν χώραν μας. Ἤδη δὲ καὶ τίς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ὅταν τὰ ἰσχυρότερα ὄργανα τῶν ἀπαισίων σχεδίων του μέλλωσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν χώραν μας, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ ἦνε ἡ ῥαδιουργία, ἡ κακοπιστία καὶ ἡ μᾶλλον ἀνήκουστος προδοσία; Τὸ πλεῖστον τῆς συνοδίας τῆς ῥηθείσης ἐπιτροπῆς σύγκειται ἐκ Παργίων, προγραφέντων ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ ἐνοχῇ προδοσίας τῆς πατρίδος των τῇ διαφθορᾷ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Εἰ ἀπαιτῆται νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τῶν μελλουσῶν νὰ μεταναστεύσωσιν οἰκογενειῶν, καὶ νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ πε-

ρουσία αὐτῶν, οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη τοσούτων ἐξουσιῶν ἐν τῇ χώρᾳ, ἢ τοσαύτης πολυπληθοῦς συνεδρίας, συνισταμένης ἐκ τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ἡ φρόνησις τῆς Κυβερνήσεως δύναται εὐκόλως νὰ ἀποφασίσῃ ἁπλούστερον καὶ ἁρμοδιώτερον τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας ταύτης, χωρὶς νὰ συγχωρήσῃ, ὥστε οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τῆς Πάργας νὰ θλιφθῶσιν ὑπὸ τῆς παρουσίας τῶν δημίων των ἐντὸς τῶν τειχῶν. Οἱ Πάργιοι δὲν φοβοῦνται νὰ συναντήσωσι μυριάδας Τούρκων, ὡς ἐχθρούς, ἀλλ' αἰσθάνονται ἀφόρητον ἀποστροφὴν νὰ ἴδωσιν ὀλίγους ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τῆς φιλίας!

«Ὅθεν ἡμεῖς οἱ ταπεινότατοι προύχοντες, ἀντιπροσωπεύοντες τὸν ἄτυχῆ λαόν, ὄργανα τῆς κοινῆς θελήσεως, ἀποπειρώμεθα καὶ πάλιν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν αἰσθημάτων μας (ἂν καὶ αἱ παρακλήσεις μας δὶς ἀπερρίφθησαν) νὰ κάμωμεν ταύτην πρὸς ὑμᾶς, ἐξοχώτατε, τὴν ἀντιπροσώπευσιν, παρακαλοῦντες, ὥστε αἱ παρακλήσεις μας νὰ κοινοποιηθῶσιν εἰς τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα, τὸν Πατρίκιον Ἁρμοστήν, ὅστις, ὡς πατὴρ τοσούτων δυστυχῶν, νὰ εὐδοκήσῃ, ὅπως λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπόθεσίν μας, καὶ λάβῃ τοιαῦτα μέτρα, ὁποῖα ἤθελε θεωρήσει ἡ φρόνησις τῆς Κυβερνήσεως ἁρμόδια πρὸς ἀναβολὴν τῆς εἰσόδου τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν ἐντὸς τοῦ τόπου, μέχρις οὗ οἱ κάτοικοι ἤθελον ἐκκενώσει αὐτόν. Ἐπειδή, ἐξοχώτατε, καθὼς ἐπανειλημμένως διεκοινώσατε, εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ λαοῦ, δὲν δυνάμεθα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἐγγυηθῶμεν διὰ τὰς συνεπείας, αἵτινες δύνανται νὰ προκύψωσιν ἐκ τῶν ῥαδιουργιῶν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐκ τῆς καταπλήξεως ὅλων τῶν κατοίκων, οἱ ὁποῖοι βεβαιοῦσι δι' ἡμῶν ὅτι εἶσιν ἕτοιμοι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς οἰκίας των καὶ τὴν χώραν των, ὅπως ἀρχῆθεν ὑπεδείξατε αὐτοῖς, καὶ οὕτω νὰ δώσωσι τὸ τελευταῖον δεῖγμα τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς πίστεως τῶν Παργίων πρὸς τὸ Βρεταννικὸν ἔθνος».

«Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τεσσαράκοντα προυχόντων.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ.

Ἡ μετάβασις ἐπιτροπῆς Παργίων εἰς Κέρκυραν. — Ἄρθρα τοῦ Δὲ Βοσσὲτ κοινοποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Καρτράϊτ εἰς τὸν Ἀχμὲτ-Βέην πληρεξούσιον τῆς Πύλης. — Ἡ ἀπάντησις τοῦ Μέγερ πρὸς τὴν ἐπιτροπήν. — Τὰ κινήματα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κατὰ τῆς Πάργας. — Ἡ εἰς Πάργαν εἴσοδος τῶν πληρεξουσίων καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν. — Ἡ [illegible] τῶν [illegible] κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν πληρεξουσίων. — Ἀναφορὰ τῶν προὐχόντων τῆς Πάργας πρὸς τὸν πληρεξούσιον τῆς Ἀγγλίας. — Τὰ δῶρα τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη. — Ἀπέτυχεν ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀλῆ. — Αἱ ῥαδιουργίαι τῶν ὀργάνων τοῦ Ἀλῆ. — Ὁ Ἀλῆς προσπαθεῖ νὰ δηλητηριάσῃ τὰ ὕδατα τῆς Πάργας καὶ τὸν ἄρτον τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἄγγλων. — Ἡ ἀνακάλυψις τῆς δολοφονίας. — Κοινοποίησις αὐτῆς εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ συνταγματάρχην Στουάρτ. — Οὐδὲν πράττουσιν οἱ Ἄγγλοι κατὰ τῶν ἐνόχων. — Αἱ πρὸς τὸν πληρεξούσιον πληροφορίαι τοῦ Δὲ Βοσσέτ. — Αἱ προκηρύξεις τῶν πληρεξουσίων πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας. — Ἡ ἀμετάκλητος ἀπόφασις τῶν Παργίων. — Ὁ δόλιος σκοπὸς τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. — Ὁ διορισμὸς τῶν ἐκτιμητῶν.

Οἱ Πάργιοι διαβιβάσαντες τὸ ῥηθὲν ὑπόμνημα εἰς τὸν Δὲ Βοσσὲτ, ἀπέστειλαν συγχρόνως, μ' ὅλην τὴν φιλικὴν ἀποτροπὴν τοῦ φρουράρχου, καὶ ἐπιτροπὴν εἰς Κέρκυραν, ὅπως ἀναφέρῃ εἰς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν ἀπ' εὐθείας τὰ παράπονα τῶν κατοίκων, καθότι ὁ Δὲ Βοσσὲτ, εἰ καὶ ἔλαβε γνῶσιν τοῦ ὑπομνήματος καὶ διεβίβασεν αὐτὸ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἠρνήθη τοῖς Παργίοις νὰ δεχθῇ αὐτὸ, κατὰ προηγουμένην αὐστηρὰν διαταγὴν τοῦ ἁρμοστοῦ Μαιτλάνδου, ὡς εἴδομεν, πρὸς δὲ καὶ ζητήσῃ ἀπ' αὐτὴν, οὐχὶ ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ δάνειον ὑπὲρ τοῦ ἀποθνήσκοντος τῆς πείνης λαοῦ, τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἡ ἰδία κυβέρνησις κατέστησεν ἐν τῇ πλουσίᾳ ἐκείνῃ χώρᾳ τῆς Πάργας πειναλέον καὶ ἐκτετραχηλισμένον ἕνεκα τῶν λυπηρῶν περιστάσεων, τὰς ὁποίας αὐτὴ ἡ ἰδία κυβέρνησις ἐπήνεγκεν εἰς τὸν εὐτυχῆ ἄλλοτε ὑπὲρ πάντα λαὸν τῆς Ἠπείρου, καὶ ἤδη δυστυχῆ ὑπὲρ πάντα, λαὸν τῆς Πάργας.

Ἡ ἀναφορὰ τῶν Παργίων οὕτω συνταχθεῖσα ἔφερεν ἐν μέρει ἀποτέλεσμα, οὐχὶ, διότι συνεκίνησεν εἰς οἶκτον τοὺς Ἄγγλους, ἀλλὰ διότι μ' ὅλην τὴν ἀνήκουσαν εἰς γενναῖον λαὸν μεγαλοπρέπειαν ἐξέφρασε τὰ μεγάλα αἰσθήματα καὶ τὴν ἡρωϊκὴν ἀπελπι-

σίαν τῶν κατοίκων τῆς Πάργας. Ὅθεν ἐλήφθησαν δραστήρια μέτρα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν δικαίων ἀπαιτήσεων τῶν Παργίων. Αὐθημερὸν ὁ ἀκάματος ἀρωγὸς τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος Δὲ Βοσσὲτ πληροφορεῖ τὸν ἐν Κερκύρᾳ συνταγματάρχην Στουάρτ, τὸν ἀναπληρωτὴν τοῦ Μεγάλου Ἁρμόστου περὶ τοῦ ὑπομνήματος λέγων αὐτῷ, ὅτι οἱ προύχοντες τοῦ τόπου ἐπιμένουσιν, ἵνα δεχθῶ ὑπόμνημά των, τὸ ὁποῖον νὰ διαβιβάσω εἰς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ ὅμως ἠρνήθην αὐτοῖς τοῦτο, κατὰ προηγουμένην διαταγὴν τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου, μοὶ ἐκοινοποίησαν ὅτι ἀπεφάσισαν, ἵνα μεταβῶσιν εἰς Κέρκυραν, καὶ ὅτι, ἐκτὸς τῆς βίας, οὐδὲν δύναται νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τούτου. Ἐπροσπάθησα, ἔλεγε, νὰ τοὺς πείσω ἵνα μὴ μεταβῶσιν εἰς Κέρκυραν, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀδύνατον· ὅθεν τὴν νύκτα ταύτην ἀναχωρεῖ ἐντεῦθεν ἡ ἐπιτροπή. Ἰδιωτικῶς ἔλαβον μετάφρασιν τοῦ ὑπομνήματος, ὅπερ σᾶς εἰσωκλείω ἐνταῦθα· τὸ δὲ πρωτότυπον εἶναι Ἑλληνιστὶ γεγραμμένον, καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ πλειόνων ἢ τεσσαράκοντα προὐχόντων τῆς Πάργας. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν διευθύνει καὶ πρὸς τὸν ἐν Μαργαρίτι Καρτράϊτ τὴν ἀκόλουθον διαταγήν, τὴν ὁποίαν οὗτος ὤφειλε νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὸν Ὀθωμανὸν πληρεξούσιον.

«Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράϊτ.

«Πάργα 28 Μαΐου 1817.

«Κύριε!

«Σᾶς εἰσωκλείω ἐνταῦθα ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον θέλει κοινοποιηθῇ καὶ ἐξηγηθῇ εἰς τὸν Ἀχμὲτ-Βέην πρὸ τοῦ νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πάργαν.

«Τὰ ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς συνοδίας τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη ἀναφερόμενα πρόσωπα καθιστῶσιν ἀναγκαιοτάτην τὴν λῆψιν τῶν προφυλάξεων.

«Τὰ ἑπόμενα ἑπτὰ ἄρθρα συνετάχθησαν ἐπὶ τῶν λη-

φθεισῶν ὁδηγιῶν ἐκ τῆς Κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν περιστάσεων τῆς χώρας ταύτης.

«Ἄρθρα κοινοποιητέα καὶ ἐξηγητέα ἐν ὀνόματι τοῦ Φρουράρχου τῆς Πάργας εἰς τὸν Ἀχμὲτ-Βέην πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ εἰς Πάργαν.

«Πάργα 28 Μαΐου 1817.

«Ἄρθρ. 1.) Ὅτι ἡ συνοδία τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 36 ἄτομα καὶ ὅτι, διαρκούσης τῆς ἐν Πάργᾳ διαμονῆς του, δὲν δύναταί νὰ αὐξήσῃ οὗτος τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.

«Ἄρθρ. 2.) Ὅτι τέλειος κατάλογος τῶν ὀνομάτων καὶ ἐπωνύμων τῶν ἀτόμων τῆς συνοδίας του θέλει δοθῇ καὶ ὑποβληθῇ εἰς ἐξέλεγξιν.

«Ἄθρ. 3.) Ὅτι ὅτε ἴδιος Ἀχμὲτ-Βέης καὶ ἡ συνοδία του θέλουσιν ἐκπληρώσει αὐστηρὰν κάθαρσιν δέκα ἡμερῶν.

»Ἄρθρ. 4.) Ὅτι διαρκούσης τῆς ἐν Πάργᾳ διαμονῆς του ἡ μετὰ τῆς μεγάλης ξηρᾶς συγκοινωνία του θέλει ἐκτελεῖται δι' ἑνὸς καὶ μόνου μέρους, τὸ ὁποῖον θέλει ὁρισθῇ καὶ θέλει ὑποβληθῇ εἰς τοὺς τῆς καθάρσεως κανονισμούς· πρὸς τοῦτο εἴτε εἶνε τις τῆς συνοδίας του, εἴτε ταχυδρόμος, διαβαίνων τὰ ὅρια, ὀφείλει νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμούς.

«Ἄρθρ. 5.) Ὅτι ἕκαστον ἄτομον τῆς συνοδίας του ὀφείλει νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς ὑπάρχοντας ἢ ὑπάρξοντας κανονισμοὺς τῆς ἐπιτοπίου Κυβερνήσεως.

«Ἄρθρ. 6.) Ὅτι ἡ ἐκτίμησις τῶν οἰκιῶν καὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς εὑρισκομένης ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας δὲν θέλει λάβει χώραν, ἢ ἀφ' οὗ ἀποπερατωθῇ ἡ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς εὑρισκομένης περιουσίας.

«Ἄρθρ. 7.) Ἐπειδὴ ἡ προθεσμία τῶν 60 ἡμερῶν ἐθεωρήθη ἀρκετὴ πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκτιμήσεως τῆς

περιουσίας τῶν μελλόντων νὰ μεταναστεύσωσι Παργίων, ἕπεται ὅτι ὁ Ἀχμὲτ-Βέης μετὰ τῆς συνοδίας του θέλει ἀποσυρθῇ τῆς χώρας τῆς Πάργας μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ῥηθείσης προθεσμίας, μέχρις οὗ τὰ πρὸς τὴν ἀποζημίωσιν χρήματα ἑτοιμασθῶσι, καὶ τότε θέλει ἐπανέλθῃ, ἵνα κάμῃ τὴν πληρωμὴν καὶ ἀποτελειώσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν ἡ ἐκτίμησις δὲν ἤθελεν ἀποπληρωθῇ ἐντὸς τῆς ῥηθείσης προθεσμίας τῶν 60 ἡμερῶν, θέλει ἐπίσης ἀποσυρθῇ ἐκ τῆς Πάργας μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς.»

Ἔφθασεν τὴν 1ην Ἰουνίου ἡ τῶν Παργίων ἐπιτροπὴ εἰς Κέρκυραν καὶ ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν ἐπίτροπον τοῦ Ἀρμοστοῦ συνταγματάρχην Στουάρτ, πλὴν δὲν τῇ ἐπετράπη ἵνα τὸν ἴδιον ἴδῃ, ἀλλὰ τὸν γραμματέα Μάγερ. Οὗτος ἀκούσας τὰ παράπονα καὶ τὰς αἰτήσεις τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπήντησε τὴν 2 Ἰουνίου ὡς ἑξῆς εἰς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς. «Ἐπιφορτίζομαι ἐκ μέρους τοῦ Πατρικίου Στουάρτ, τοῦ ἀναπληροῦντος τὸν Ἀρμοστὴν, νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ἡ ἀπὸ 28 Μαΐου αἴτησίς σας ἀφίχθη καὶ ὅτι ὁ Πατρίκιος ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν αὐτῇ ἐκτεθειμένα. Πρὸς παρηγορίαν σας, διαβεβαιῶ ὑμᾶς ἐκ μέρους του ὅτι θέλουσι ληφθῇ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, καθόσον ἀφορᾷ τὴν Πάργαν, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων σας. Γνωστοποιῶν δὲ ὑμῖν ταῦτα προσθέτω ὅτι ἡ αἴτησίς σας περὶ δανείου πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχούντων συμπατριωτῶν σας ὑπεβλήθη τῷ ῥηθέντι Πατρικίῳ Στουάρτ, ὅστις ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς περιστάσεις σας θέλει συνεννοηθῇ περὶ τούτου μετὰ τοῦ Κ. Δὲ Βοσσέτ.» Τὸ δάνειον μόνον ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὁ Πατρίκιος, διότι οὐδέποτε ἐσκόπευε νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ! Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἀναστολὴν τῆς συνοδίας τοῦ Ὀθωμανοῦ πληρεξουσίου καὶ τῶν ἐγκληματιῶν Παργίων, οὐδένα ἐποίησε λόγον πρὸς παρηγορίαν ὁ γραμματεὺς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἥτις ἀπελπισθεῖσα ἐπανέκαμψεν ἄπρακτος οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς μαθὼν ὅτι ἡ εἰς Πάργαν εἴσοδος δὲν ἐπετράπη εἰς τοὺς πληρεξουσίους καὶ εἰς τὴν συνοδίαν αὐτῶν, πρα-

σεκάλεσεν ἀμέσως τὸν Διοικητὴν τῆς Ἀγυιᾶς, εὑρισκόμενον ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ διέταξεν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἔχῃ ἀρκετὸν στρατὸν ἕτοιμον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα διὰ πᾶσαν ἐνδεχομένην ἀνάγκην, ἐφοδιάσας αὐτὸν μὲ πυρῖτιδα, βόμβας καὶ σφαίρας. Πρὸς δὲ τούτοις προσεκάλεσεν εἰς Ἰωάννινα τὸν ἐκ Μαργαριτίου Κασὲμ Βέην Τσαπάρην καὶ τὸν ἐκ Παραμυθίας Μπάχον Ποπόβαν, γνωρίζων ὅτι οἱ ῥηθέντες Ὀθωμανοὶ ἀντέτεινον εἰς τὰ κατὰ τῆς Πάργας σχέδιά αὐτοῦ, μὴν ἐπιθυμοῦντες νὰ φέρωσι τὸν τύραννον πλησίον τῆς χώρας των, εἰ καὶ αὕτη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ἐτέλει. Πρὸς τοῖς ἄλλοις διέταξεν ἅπαντας τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Τσαμουρίας νὰ στρατολογῶσι καὶ νὰ ὦσιν ἕτοιμοι πλησίον τῶν μεθορίων τῆς Πάργας. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἅπαντα τὰ κινήματα τοῦ Ἀλῆ ἐδείκνυον πρόθεσιν ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Πάργας.

Ἐὰν αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιδείξεις τοῦ Ἀλῆ ἢ ἄλλη τις ἀνάγκη ὑπηγόρευσεν εἰς τὴν κεντρικὴν κυβέρνησιν νὰ κλίνῃ τὸν αὐχένα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Ἀλβανοῦ, ἀγνοοῦμεν· ἐν τοσούτῳ ἡ εἰς Πάργαν εἴσοδος τῶν πληρεξουσίων μετὰ τῆς συνοδίας διετάχθη, καὶ τὴν 5 Ἰουνίου εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τὰς σιωπηλὰς ἀρὰς τῶν κατοίκων. Σπαραξικάρδιος λύπη κατέλαβε τὰς ψυχὰς ἁπάντων τῶν κατοίκων τῆς Πάργας κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν πληρεξουσίων καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν. Οὐδεὶς τῶν κατοίκων ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του τὴν ἡμέραν ἐκείνην! Πένθιμος ἐπεκράτησε σιωπή! Ἡ πόλις ἐφαίνετο ἔρημος. Ἕκαστος κλεισμένος ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐθρήνει μετὰ τῆς προσφιλοῦς οἰκογενείας τὴν γενικὴν συμφορὰν τῆς πατρίδος ὡς ἰδικήν του. Ἔκλεισαν τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰ παντοιοπωλεῖα, ὥστε ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν, ὅπως ἀναγκάσῃ τοὺς κατοίκους, ἵνα ἀνοίξωσι τὰ ἐργαστήρια, ἐπειδὴ ἡ συνοδία τῶν πληρεξουσίων ἐλίμωττε. Πλὴν ὅσον στιβαρὰ καὶ ἂν ἦνε ἡ χείρ, ἥτις ἐπιβάλλει τὴν βίαν, δὲν δύναται νὰ ἐπιβάλῃ καὶ σιγὴν εἰς τὰ αἰσθήματα! Ἤνειξαν οἱ Πάργιοι τὰ ἐργαστήρια, ἀλλ' ἅμα ἐπλησίαζεν Ὀθωμανὸς ἀγοραστής, ἐγκατέλειπεν ὁ πωλητὴς αὐτὸ προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. Ὁ Ὀθωμανὸς πληρεξούσιος ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐπιτε-

ίου ἀρχῆς, πλὴν μεγάλως ἐλυπήθη, βλέπων τὴν πρὸς τοὺς Τούρκους ἀποστροφὴν τῶν κατοίκων ἁπάντων. Ἐπροσπάθησαν αἱ Ἀγγλικαὶ ἀρχαὶ, ὅπως πείσωσι τοὺς Παργίους, ἵνα παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Ὀθωμανὸν πληρεξούσιον, πλὴν ματαίως. Διότι ὁμοθυμαδὸν οἱ Πάργιοι ἔλεγον ὅτι «ἐὰν ἐπισκεπτώμεθα τοὺς δημίους μας ἐκείνους, οἵτινες θὰ καταστήσωσιν ἡμᾶς ἀπάτριδας, ἀνεστίους καὶ πλάνητας! ἐκείνους, οἵτινες, θὰ καταστήσωσι τὰς μέχρι τοῦδε εὐπόρους καὶ ἐν ἀνέσει ζώσας οἰκογενείας μας τῆς ἐλεημοσύνης τῶν ξένων»! Εἰς δὲ τὸν πληρεξούσιον τῆς Ἀγγλίας οὐ μόνον ἐπαρουσιάσθησαν οἱ Πάργιοι, ἀλλ' ἀπηύθυνον καὶ εὐχαριστήριον πρὸς αὐτὸν ἀναφορὰν διὰ τῶν προυχόντων. Ἰδοὺ αὕτη·

«Ἀναφορὰ παρουσιασθεῖσα ὑπὸ τῶν προυχόντων τῆς Πάργας εἰς τὸν Καρτράϊτ.

«Πάργα 9 Ἰουνίου 1817.

«Σίρ!

«Ὁ ἐλεύθερος καὶ πιστὸς λαὸς τῆς Πάργας ἀνέμενε μετ' ἀνυπομονησίας τὴν ἄφιξίν σας, Κύριε, ἵνα προσφέρῃ τὰς ὑποκλήσεις του εἰς τὸν Πληρεξούσιον τῆς Ἀγγλίας, ὁ ὁποῖος, ἀκολουθῶν τὰ αἰσθήματα τοῦ Μεγαλοψύχου Βρετανικοῦ Ἔθνους, ἠσχολήθη ἐπί τινα καιρὸν πρὸς προαγωγὴν τῆς εὐημερίας του.

«Ὁ λαὸς οὗτος, ἀφιερώσας κατ' ἐκλογήν του ἑαυτὸν εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, καὶ στήσας μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του τὴν Βρετανικὴν Σημαίαν ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου τῆς χώρας του, εἶνε ἐντελῶς ἀποφασισμένος νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ ὑπὸ τοιαύτην προστασίαν, καὶ ἐὰν ἀπαιτῆται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του, καὶ θέλει ὑπακούσει εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία μ' ἀνοικτὰς ἀγκάλας ἐδέχθη αὐτὸν, καὶ μετὰ πατρικῆς μερίμνης ἐξησφάλισεν αὐτὸν ἐπὶ τρία ἔτη.

«Δεχθῆτε λοιπὸν, Σίρ, δι' ἡμῶν τῶν προυχόντων, ἀν-

τιπροσωπευόντων τὸν ῥηθέντα λαὸν, τὴν καθαρὰν καὶ ἀμετάτρεπτον ἐξομολόγησιν αὐτοῦ, ἐμπνευσθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως, καὶ μὴ λησμονήσετε νὰ ἐξακολουθήσετε τὴν ἀγαθοεργὸν διάθεσίν σας πρὸς λαὸν, ὅστις προτιμᾷ νὰ χύσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ῥανίδα τοῦ αἵματός του, ἢ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν αἰώνιον τύραννον καὶ καταδιώκτην του».

«Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν προὐχόντων.»

Ὁ Ἀχμὲτ Βέης φθάσας εἰς Πάργαν ἔφερεν, ἐκτὸς τῆς συνοδίας του, συγκειμένης ἐκ τεσσαράκοντα ἀτόμων, καὶ πλείονας τῶν 60 ἵππων καὶ ἡμιόνων, φορτωμένων μὲ πλούσια δῶρα, ὅπως δωροδοκήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας! Πλὴν τὰ πάντα ἐμούχλιασαν ἐντὸς τῶν κιβωτίων, διότι οὐδένα, ὡς ἤλπιζεν, ἠξιώθη νὰ διαφθείρῃ Πάργιον.

Ὁ Ἀλῆς μαθὼν τὴν εἰς Πάργαν εἴσοδον τῶν πληρεξουσίων καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν, ἐλυπήθη διότι ἔχανεν οὕτω τὴν λείαν καὶ ἠναγκάζετο νὰ διαλύσῃ τὰ στρατεύματα ἄνευ τοῦ ποθουμένου σκοποῦ, καὶ ἑπομένως νὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν εἰς τοὺς Παργίους, ἐν ᾧ, ἂν κατελάμβανε τὴν Πάργαν διὰ τῶν ὅπλων ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι αὕτη ἀπεποιήθη τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς πληρεξουσίους, ἤθελεν ἐξοικονομήσει τὴν παρ' αὐτῶν ἀπαιτουμένην ἀποζημίωσιν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἀποβάσης τῆς ὑποθέσεως δὲν εἶχε κατὰ νοῦν, ἵνα ἀποζημιώσῃ τοὺς Παργίους. Διὸ καὶ ἀποτυχὼν διὰ τῆς λεοντῆς ἤρχισεν, ὡς ἐσυνείθιζε πάντοτε, διὰ τῆς ἀλωπεκῆς.

Οἱ Πάργιοι ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28 Μαΐου πρὸς τὸν Δὲ Βοσσὲτ ἀναφορᾷ ἔλεγον ὅτι «δύνανται νὰ φέρωσι καθαρὰς ἀποδείξεις τῶν στυγερῶν σχεδίων τοῦ Βεζύρη, ὁσάκις ἠδυνήθη ὄργανόν τι αὐτοῦ νὰ διέλθῃ τὴν χώραν των· ἤδη δὲ, ὁπόταν τὰ ἰσχυρότερα αὐτοῦ ὄργανα μέλλωσι νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πάργαν, τίς ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦνε ἡ ῥᾳδιουργία, ἡ ἀπιστία καὶ ἡ μᾶλλον ἀνήκουστος προδοσία; » Εἶχον δίκαιον οἱ ἄθλιοι λέγοντες ταῦτα! Καὶ τῷ ὄντι! ἅμα εἰσῆλθον εἰς Πάργαν τὰ ὄργανα τοῦ

Ἀλῆ, ἀμέσως ὁ ἐπιδέξιος ῥαδιοῦργος καὶ πανοῦργος Μάνθος ἤρχισε νὰ σαγηνεύῃ τοὺς Παργίους, ὑπισχνούμενος αὐτοῖς ὅτι ἠδύνατο νὰ τοὺς δελεάσῃ, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ ἐμπιστευθῶσι μᾶλλον εἰς τὴν γενναιότητα καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Ἀλῆ ἢ εἰς ἐκείνην τῶν Ἄγγλων, οἵτινες τοὺς ἐπώλουν ὡς κτήνη, καὶ συμβουλεύων αὐτοὺς, ἵνα ἀπευθύνωσιν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Ἀλῆ, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ζητοῦντος παρ᾽ αὐτοῦ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν προυχόντων, οἵτινες παρέδωκαν τὸν λαὸν εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ὑπερέθιζε μὲ σατανικὴν ἐπιδεξιότητα τὸν λαὸν κατά τε τῶν προυχόντων καὶ τῶν Ἄγγλων. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ τῶν Ὀθωμανῶν ζυγὸς καὶ πρὸ πάντων ὁ τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου ἐνέπνεεν ἀκατάσχετον φρίκην εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, ἔχοντας ἄπειρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν παραδείγματα ὠμοτήτων ἀνηκούστων, οὐδεμίαν ἔδωκαν ἀκρόασιν οἱ κάτοικοι εἰς τὰς βδελυρὰς προσπαθείας τοῦ Μάνθου καὶ τῶν ὁμοίων του. Πλὴν ὁ Φάλαρις τῆς Ἠπείρου δὲν ἀπελπίσθη, διότι ἐδίψα Χριστιανικοῦ αἵματος! Δυσκολεύεται ὁ ἀναγνώστης νὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ Ἄγγλοι, ναί! οἱ Ἄγγλοι, οἱ ἀγέρωχοι Ἄγγλοι κατέπιον τὰς ἀ μ β ρ ο σ ί α ς ταύτας καὶ τόσας ὕβρεις ἑνὸς Τυράννου! Καὶ ὅμως κατέπιον αὐτὰς καὶ ἄλλας χειροτέρας!

Ἀφοῦ ἀπέτυχεν ὁ Ἀλῆς καὶ διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν, ὅπως διεγείρῃ τὸν λαὸν τῆς Πάργας κατὰ τῶν Ἄγγλων, κατέφυγεν εἰς τὴν μελανωτέραν κατ᾽ αὐτῶν δολοφονίαν, ὅπως ἐνοχοποιήσῃ τὸν λαὸν τῆς Πάργας ἐνώπιον τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Προσπαθεῖ νὰ δηλητηριάσῃ ὁ κακοῦργος τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος, καὶ νὰ διαδώσῃ διὰ τῶν ἐν Πάργᾳ ὀργάνων του ὅτι οἱ Πάργιοι τρέφοντες μῖσος κατὰ τῶν Ἄγγλων, πωλησάντων τὴν πατρίδα των, ἐδηλητηρίασαν αὐτὰ, ὅπως ἐκδικηθῶσι κατ᾽ αὐτῶν, μὴ δυνάμενοι ἄλλως. Ἀλλ᾽ ὁ γενναῖος καὶ φιλάνθρωπος Δὲ Βοσσὲτ, ὁ ἑκάστοτε ἄγρυπνος φύλαξ, ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν κακουργημάτων τοῦ Ἀλῆ βαδίζων, ἀνεκάλυψε καὶ ἤδη, ὡς ἄλλοτε πολλάκις, τὸν ἔνοχον. Ἄνευ τῶν προσπαθειῶν τοῦ φιλανθρώπου καὶ τιμίου τούτου ἀξιωματικοῦ, τὸ στυγερὸν σχέδιον τοῦ τυράννου Ἀλῆ

ἴσως ἐπετύγχανε, διότι ἐκτὸς τοῦ ἀνδρείου καὶ φιλελευθέρου Ἐλβετοῦ, οἱ πάντες ἔκλινον τὸν αὐχένα εἰς τὴν βδελυρὰν θέλησιν τοῦ κακούργου.

Ὁ Δὲ Βοσσὲτ, τὸν ὁποῖον ἡ ἐκπλήρωσις τῶν καθηκόντων του καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας Παργίους συμπάθεια, κατέστησαν ἐκ ποδῶν μετ' οὐ πολὺ, διότι τὸ ἀπῄτει ὁ Ἀλῆς, διότι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτον ἀνυπέρβλητον κώλυμα εἰς τὰ σχέδιά του, ὁ Δὲ Βοσσὲτ, συλλαβὼν τὴν ἄκραν τοῦ μίτου τῆς κατὰ τῶν Ἄγγλων τεκταινομένης ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ καταχθονίου δολοφονίας, ἔσπευσε νὰ τὴν διακοινώσῃ εἰς τὸν Συνταγματάρχην Στουὰρτ διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν συνταγματάρχην Π. Στουάρτ.

«Πάργᾳ 9 Ἰουνίου 1817.

«Κύριε!

»Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἐσωκλείστου δύναται νὰ πληροφορήσῃ ὑμᾶς περί τινος περιστατικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔκρινα ἄξιον τῆς προσοχῆς σας. Συνήθροισα πᾶσαν πληροφορίαν, δυναμένην νὰ δώσῃ φῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ σκοπεύω νὰ συστήσω αὔριον ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἐξ ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς, ἵνα ἐξετάσωσιν αὐτήν. Ἔρευνα τοιαύτη εἶνε ἀναγκαία, οὐ μόνον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ πληρεξουσίου καὶ τῆς συνοδίας του.

«Ἡ ὑπόθεσις εἶνε τοσοῦτον σπουδαία, ὥστε ἀπέχω τοῦ νὰ εἴπω τι πλειότερον περὶ αὐτῆς, πρὶν ἢ δυνηθῶ νὰ λάβω θετικωτέρας πληροφορίας. Ἡ ὑπόθεσις ἔμελλε κατασταθῇ δύσκολος, ἐπειδὴ ὁ κυρίως ἔνοχος διέφυγε τὰς χεῖράς μας καὶ κατέφυγε εἰς τὴν χώραν τοῦ Πασσᾶ.

Η σπουδαία υπόθεσις, ἣν διεκοίνωσεν ὁ Δὲ Βοσσὲτ εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ συνταγματάρχην Στουάρτ, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐσύσταινε τὴν προσοχήν του, εἶνε ἡ ἑξῆς, ὅσον κακοῦργος, τόσον καὶ περίεργος διὰ τὴν ἀδιαφορίαν, ἣν ἔδειξαν οἱ Ἄγγλοι περὶ αὐτῆς!

Τὴν 8 Ἰουλίου πληροφορηθεὶς ὁ ἑκάστοτε ἄγρυπνος Δὲ Βοσσὲτ ὅτι Ἀλβανός τις, Γιάννης Ἀθανάση Ψῖκος καλούμενος, ἐπροσπάθει ν' ἀγοράση ἐν Πάργᾳ μεγάλην ποσότητα ἀρσενικοῦ, πληρόνων ὑπέρογκον τιμὴν, καὶ δικαίας περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ὑπονοίας συλλαβὼν, διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ εἰρημένου Γιάννη. Εἰσαχθεὶς δὲ ὁ κατηγορούμενος ἐνώπιον τοῦ Φρουράρχου καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐρωτηθεὶς, ἂν ἠγόρασε δηλητήριον καὶ τί χρῆσιν προτίθετο νὰ κάμῃ αὐτοῦ, ὡμολόγησεν ὅτι ἠγόρασε τοιοῦτον δηλητήριον, πλὴν περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ προσέθηκεν, ὅτι «ἐπειδὴ ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Τουρκίας πρὸς ἀναζήτησιν ὑπηρεσίας, ἔμελλε νὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτοῦ κατά τινος Ὀθωμανοῦ κυρίου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὑπηρεσίαν ἐπέπρωτο νὰ εἰσέλθῃ, ἐὰν αὐτὸς ἤθελε τὸν κακομεταχειρισθῇ». Ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων ἡ τοιαύτη δικαιολόγησις τοῦ ἐνόχου περὶ τῆς χρήσεως τοῦ δηλητηρίου ἦτο ψευδής. Διὸ καὶ ὁ Δὲ Βοσσὲτ διέταξε τὴν φυλάκισίν του, ἀπαγορεύσας πᾶσαν μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων του συγκοινωνίαν, διατάξας συγχρόνως καὶ τὸν ἀστυνόμον νὰ κάμῃ κατ' οἶκον ἔρευναν, δι' ἧς εὑρέθησαν χρήματα καὶ ποσότης ἀρσενικοῦ. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ μικρότερος ἀδελφὸς τοῦ ἐνόχου περὶ τοῦ ἐν τῷ οἴκῳ εὑρεθέντος δηλητηρίου ὡμολόγησεν ὅτι τὸ ἠγόρασε κατὰ διαταγὴν τοῦ μεγαλειτέρου του ἀδελφοῦ, τοῦ ἐνόχου.

Τὴν δὲ νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην ὁ ἔνοχος δραπετεύει ἐκ τῆς φυλακῆς. Αὐθωρεὶ ἐλήφθησαν δραστήρια μέτρα πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ, πλὴν τὰ πάντα ἀπέβησαν μάταια. Ἀπευθύνας δ' ὁ Δὲ Βοσσὲτ ἐντόνους διαταγὰς πρὸς τοὺς σταθμοὺς τῶν μεθορίων, ἵνα τὸν συλλάβωσιν, εἰ ἐξήρχετο τῆς χώρας, διέταξε συγχρόνως καὶ τὸν ἀστυνόμον νὰ ἐρευνήσῃ ἅπαντα τὰ μέρη τῆς πόλεως καὶ τὰς ὑπόπτους οἰκίας τῆς Πάργας, πλὴν οὐδαμοῦ εὑρέθη ὁ ἔνοχος. Ὅθεν ὁ Δὲ Βοσσὲτ φυλακίζει τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἐνόχου καὶ δύο φί-

λους αὐτοῦ, καὶ συγχρόνως σύσταίνει ἐπιτροπὴν ἐκ πέντε ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς, ἵνα ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Γιάννη.

Ἐκ τῶν ἀνακρίσεων διαφόρων προσώπων καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῆς ὁμολογήσεως μιᾶς ἀδελφῆς τοῦ ἐνόχου ἀνεκαλύφθη ὅτι ὁ ῥηθεὶς Γιάννης ἀπὸ τινος καιροῦ ἐπρομηθεύετο μεγάλην ποσότητα δηλητηρίου ἐπὶ σκοπῷ νὰ στείλῃ μέρος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ ἀδελφόν του (μὴ δυνάμενον ἐκεῖ νὰ εὕρῃ εὐκόλως τόσην μεγάλην ποσότητα), ἵνα δηλητηριάσῃ τὸν ἄρτον τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἄγγλων στρατιωτῶν, καὶ διὰ τοῦ ἐπιλοίπου ὁ ἴδιος Γιάννης δηλητηριάσῃ τὰ ὕδατα τῆς Πάργας. Μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς φυλακῆς δραπετεύσεως τοῦ Γιάννη αἱ ἐν Πάργᾳ Ἀγγλικαὶ ἀρχαὶ ἔμαθον ὅτι ὁ ἔνοχος ἐξενίσθη φιλοφρόνως εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀγυιᾶς ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανοῦ φρουράρχου κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ ὅτι αὐτος διετήρησεν ἐκεῖ τὸν Γιάννην ἐπὶ μισθῷ καὶ σιτηρεσίῳ. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀπεδείχθη σαφῶς ὅτι ὅτε Γιάννης καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (α) ἦσαν ὄργανον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀνακρίσεων ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς Τριχέϋ (Trichey), τοῦ ἰατροῦ τῆς φρουρᾶς καὶ τριῶν ἀξιωματικῶν αὐτῆς ἀπέστειλεν ὁ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ συνταγματάρχην Στουάρτ, λέγων· « Διαβιβάζω ὑμῖν ἀντίγραφα τῶν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης καταθέσεων, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁποίων δύνασθε νὰ μὲ διατάξετε, τί εἶνε ἀναγκαῖον νὰ πράξω εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. » Ἀλλ' ὁ συνταγματάρχης Στουάρτ, εἰ καὶ ἠγανάκτησε κατὰ τῶν τοιούτων ὕβρεων τοῦ Ἀλβανοῦ, μὴ συμμεριζόμενος κατ' οὐδὲν τὰ αἰσθήματα τοῦ τουρκοφίλου Μαιτλάνδου, δὲν ἠδύνατο νὰ διατάξῃ τι κατὰ τῆς αἰσχρᾶς ταύτης δολοφονίας ἄνευ διαταγῆς τοῦ ἀνωτέρου του, ὅστις οὐ μόνον δὲν ἐνήργησέ τι κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνενόχους τοῦ Γιάννη ἀπεφυλάκισε μετὰ ταῦτα, διότι τὸ ἀπῄτησεν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς!

(α) Οὗτος ἐπὶ τῷ ἀποτροπαίῳ τούτῳ σκοπῷ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρτοποιοῦ τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ τῆς Κερκύρας.

Εἶνε τῷ ὄντι ἐκπληκτικόν! εἶνε ἄξιον σημειώσεως εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἥτις ἀμέσως ἑτοιμάζει στόλους μόνον καὶ μόνον διὰ τὸ «ἐπάτησες στραβά» πῶς ἀπέναντι τοιούτων καὶ τηλικούτων θετικῶν ἀποδείξεων περὶ τῆς κατὰ τῶν Ἄγγλων μοχθηρᾶς δολοφονίας, ἐνεργουμένης ὑπὸ τοῦ ληστοῦ ἐκείνου, τὸν ὁποῖον τοσοῦτον ἀπανθρώπως ὑπεστήριζον κατὰ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν των, οὐ μόνον οὐδὲν ἔπραξεν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις κατὰ τοῦ δολοφόνου, οὐ μόνον οὐδ' ἐπὶ σμικρὸν ἀνέστειλε τὰς περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας διαπραγματεύσεις, ἀλλὰ καὶ ἐντόνως διέταξε τὸν φρούραρχον αὐτῆς, ἵνα δώσῃ ταχέως πληροφορίας ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν πληρεξουσίων, οἵτινες, ἀδιάφοροι καὶ ἀνάλγητοι εἰς τὰς ὕβρεις τοῦ Ἀλῆ, τοῦ καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν ἀπειλοῦντος διὰ τῶν στυγερῶν δολοφονιῶν, εἰργάζοντο μὲ τοσοῦτον ζῆλον ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς δημιουργίας τοῦ παντός! Ἐπροχώρησαν λοιπὸν αἱ περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας ἐργασίαι, ὡς νὰ μὴ εἶχε συμβῆ τι, δυνάμενον νὰ τὰς διακόψῃ!

Ὁ Δὲ Βοσσὲτ κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν διώρισεν ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐξ ἐννέα ἀτόμων, ἵνα ἀριθμήσῃ τὰ ἐλαιόδενδρα, τὰ λοιπὰ καρποφόρα δένδρα, τὰ κτήματα καὶ τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων τῆς Πάργας καὶ τῆς χώρας, καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐργασίας διεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἄγγλον πληρεξούσιον τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τῆς ἀπὸ 9 Ἰουνίου ἀκολούθου ἐπιστολῆς του.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν Καρτράϊτ.

«Πάργα 9 Ἰουνίου 1817.

«Κύριε!

«Ἡ ἐπιτροπή, ἡ ἐπιφορτισθεῖσα νὰ καταγράψῃ τὴν πραγματικὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων τῆς Πάργας, ἐτελείωσε τὰς ἐργασίας της. Καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον μέρος φαίνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλαιοδένδρων, ἀναβαίνων εἰς 81,

322· εἰς δὲ τὸ δεύτερον συμπεριλαμβάνονται τὰ κτήματα καὶ αἱ οἰκίαι τῶν κατοίκων τῆς Πάργας.

«Δεκαπέντε πρόσωπα ἁρμόδια εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτροπὴν διωρίσθησαν, ὅπως ἐκτιμήσωσι χωριστὰ ἕκαστον πρᾶγμα. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν ταύτην θέλει ἐκπληρωθῇ ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεως τῆς ἐπιτροπῆς.

«Ἐπειδὴ ἤλθατε ἐνταῦθα ὡς Βρετανικὸς Πληρεξούσιος, ἵνα διευθύνετε τὰς ἐργασίας, τὰς ἀφορώσας τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας εἰς τὴν Τουρκίαν, διέταξα τὴν μνησθεῖσαν ἐπιτροπὴν νὰ παραδώσῃ εἰς ὑμᾶς ἅπαντα τὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα θέλουσι διευκολύνει τὰς ἐργασίας ὑμῶν ἐπὶ τῆς προκειμένης περιστάσεως».

Λαβὼν ὁ πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας τὴν διακοίνωσιν ταύτην καὶ τὰ ἐκ μέρους τῆς ἐπιτροπῆς ἔγγραφα, διεκοίνωσεν αὐτὰ καὶ εἰς τὸν συνάδελφόν του, τὸν Ἀχμὲτ Βέην, τὸν πληρεξούσιον τῆς Πύλης. Ἀμφότεροι δὲ μετὰ ὥριμον σκέψιν ἐπί τινας ἡμέρας ἐξέδωκαν ἐκ συμφώνου τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὰς ἀκολούθους προκηρύξεις πρὸς πληροφορίαν τῶν κατοίκων τῆς Πάργας. Ἰδοὺ αὗται·

«Διακήρυξις τοῦ Ἰωάννου Καρτράϊτ Πληρεξουσίου
τῆς Αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος
εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Πάργας.

«Πάργα 18-30 Ἰουνίου 1817.

«Κάτοικοι τῆς Πάργας!

«Ἡ παραχώρησις τῆς χώρας σας εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐκοινοποιήθη εἰς ὑμᾶς διὰ τῆς ἀπὸ 28 τοῦ τελευταίου μηνὸς διακηρύξεως. Ἀφίχθην ἐνταῦθα μετὰ τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Πληρεξουσίου τῆς Τουρκίας, ἵνα ἐκπληρώσω τοὺς κοινοποιηθέντας ὑμῖν ὅρους τῆς παραχωρήσεως.

"Οσοι ἐξ ὑμῶν δὲν θέλουσι νὰ μείνωσιν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των, εἰσὶν ἐλεύθεροι νὰ πράξωσιν οὕτω. Ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τὴν ἀπόφασίν σας, οὔτε ἐπιβάλλει τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον.

«Ὅσοι μέλλουσι νὰ ἀφήσωσι τὴν πατρίδα των, θὰ λάβωσιν ἀποζημίωσιν τῆς ἐγκαταλειπομένης περιουσίας των εἰς δικαίαν καὶ ἁρμόζουσαν τιμὴν μετὰ τὴν ἐκτίμησιν, καὶ θέλουσι λάβει καὶ τὰ ἔξοδα των διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους.

«Μέχρις οὗ ἀποφασισθῇ τί ἁρμόζει εἰς τοὺς προτιθεμένους ν' ἀναχωρήσωσι, τὸ φρούριον καὶ ἡ χώρα τῆς Πάργας θέλει μένει ὡς μέχρι τοῦδε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Κατάλογος θέλει ἀνοιχθῇ τὴν προσεχῆ Πέμπτην τῆς ἑβδομάδος διὰ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, οἵτινες σκοπεύουσι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των».

(Ὑπογ.) Ι. Καρτράϊτ.

Πληρεξούσιος τῆς Αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Πάργας.

«Προκήρυξις τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη Πληρεξουσίου τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας.

«Κάτοικοι!

«Ἡ ὁλόκληρος παραχώρησις τοῦ φρουρίου καὶ τῆς χώρας τῆς Πάργας ἐκ μέρους τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην συνωμολογήθη φιλικῶς καὶ ἰσχυρῶς μεταξὺ τῶν δύο ἰσχυρῶν αὐλῶν.

«Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη μὲ διέταξε νὰ λάβω τὸ ῥηθὲν φρούριον καὶ ἐπίσης νὰ ἐπαγρυπνήσω ἐπὶ τῆς πωλήσεως καὶ τῆς δικαίας ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων ἐκείνων, οἵτινες ἐσκόπευον διὰ παντὸς νὰ ἐγκαταλείψωσι

τὴν πατρίδα των, καὶ ἐνταυτῷ νὰ προβλέψω τὰ ἔξοδα τῆς μεταβάσεώς των εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἦλθον εἰς ταύτην τὴν χώραν μετὰ τοῦ ἐντίμου Κυρίου Ἰωάννου Καρτράϊτ, τοῦ Βρετανικοῦ Πληρεξουσίου. Πατριωτισμὸς καὶ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν πατρίδα εἰσὶ φυσικὰ καθ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς φιλανθρωπίας καὶ βεβαίως δίδουσι ἀρκετὴν δύναμιν εἰς πᾶσαν καρδίαν. Ὅθεν ὑπόσχομαι ἐκ μέρους τῆς Πύλης ὅτι ἅπαντες, ὅσοι δυνάμει αὐτῆς τῆς ἀφοσιώσεως ἤθελον μείνει εἰς τὴν ἀγαπητήν των πατρίδα, θέλουσιν ἀπολαμβάνει ἐλευθερίας παντὸς εἴδους, καὶ ὅ,τι δήποτε ἀναφερόμενον εἰς τὴν θρησκείαν ἄνευ οὐδενὸς προσκόμματος. Ἀπεναντίας δὲ θέλουσιν ἔχει πᾶσαν ἀσφάλειαν περὶ τὴν διατήρησιν αὐτῶν καὶ θέλουσι χαίρει βαθυτάτην ἡσυχίαν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν γενικὴν κατάστασιν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεώς των.

«Ἅπαντες ὅσοι ἐσχημάτισαν τοιαύτην ἀπόφασιν δύνανται ἐλευθέρως καὶ ἀνυπόπτως νὰ τὴν ἐκφρασθῶσι, καθόσον, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις οὔτε δύναται, οὔτε θέλει δι' οὐδενὸς μέσου ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν ἀπόφασίν τινος τῶν κατοίκων τῆς Πάργας.

«Ὅθεν διὰ γενικὴν πληροφορίαν τῶν κατοίκων τῆς Πάργας συνετάχθη τὸ παρόν».

Μετὰ τὰς προκηρύξεις ταύτας προσεκλήθησαν οἱ ἐν τῇ χώρᾳ ἰσχύοντες Πάργιοι, ἕκαστος ἰδιαιτέρως, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν ἀπόφασίν του. Γενικὸν ἦτο τὸ σύνθημα· «Ἐξόριστοι, ἀπάτριδες καὶ »πλάνητες προτιμῶμεν νὰ ζῶμεν, καὶ ὄχι ποτὲ δοῦλοι καὶ ὑπὸ »ἐπονείδιστον ζυγόν». Ἐπροσπάθησαν οἱ Ἄγγλοι, ἐπὶ τῷ εὐγενεῖ σκοπῷ νὰ συντελέσωσι καὶ οὗτοι εἰς τὰ στυγερὰ σχέδια τοῦ τυράννου, ὅπως πείσωσι τοὺς πλείονας τῶν Παργίων, ἵνα μείνωσιν ὑπὸ τὴν βδελυρὰν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ! πλὴν εἰς μάτην! Ἀφ' οὗ ἅπασαι αἱ μοχθηραὶ προσπάθειαι τῶν τε Τούρκων καὶ τῶν Ἄγγλων ἐναυάγησαν εἰς τὴν ἀκράδαντον ἀπό-

φασιν τῶν Παργίων, προσεκλήθησαν ἅπαντες οἱ κάτοικοι, ἵνα ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τῶν πληρεξουσίων τῶν φίλων αὐλῶν καὶ ἀποφανθῶσι δημοσίως περὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν. Ὁμόφωνος κραυγὴ ἐξῆλθεν ἐκ τῶν σπλάγχνων τῶν Παργίων «ἡ ἐξορία, καὶ ὄχι ἡ δουλεία».

Ὅτι δὲ οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν ἄτιμον ταύτην πρᾶξιν ὑπέκρυπτον τὴν ἐξόντωσιν τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων τῆς Πάργας, ἐναργέστατα καταφαίνεται καὶ ἐκ τούτου. Ἀφ' οὗ ἐπώλησαν διὰ τῆς μᾶλλον ἀτίμου καὶ ἀπανθρώπου αὐθαιρεσίας τὴν πατρίδα τῶν μὴ πολεμησάντων καὶ μὴ ἡττηθέντων, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ διαγόντων Παργίων, εἰς τοὺς ἀλλοπίστους, ἀνηθίκους καὶ βαρβάρους Τούρκους, παρεκίνουν τοὺς Χριστιανοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἠθικούς, τοὺς πεπολιτισμένους, τοὺς κυβερνηθέντας ἄχρι τοῦδε ὑπὸ νόμων χριστιανικῶν καὶ δικαίων, νὰ μείνωσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν κατὰ πάντα ὑποδεεστέρων Τούρκων! Οἱ Ἄγγλοι ἐγνώριζον ὅτι ὑπὸ μίαν τοιαύτην μυσαρὰν κυριαρχίαν οὔτε ἡ ζωή, οὔτε ἡ τιμή, οὔτε ἡ θρησκεία, οὔτε ἡ περιουσία τοῦ Χριστιανοῦ εὑρίσκει ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν. Ἐγνώριζον ὅτι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων οἱ Πάργιοι οὐδὲν εὕρισκον, δυνάμενον νὰ τοῖς ἐγγυᾶται τὰ τιμαλφῆ ἑκάστου πολίτου κειμήλια. Ἐγνώριζον ὅτι οὐδὲν εὕρισκον ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ κυριαρχίᾳ σύμφωνον μὲ τὰς προτέρας Χριστιανικὰς κυβερνήσεις, ὅσαι ἀλληλοδιαδόχως ἐκυβέρνησαν τὴν Πάργαν. Πολλάκις αὕτη παρεχωρήθη ὑφ' ἑνὸς εἰς ἄλλον προστάτην, πλὴν εἰς ἁπάσας τὰς παρελθούσας ἀλλαγὰς τῶν κυβερνήσεων, ὡς ἀποτέλεσμα οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν, εἰ μὴ ἡ ἐπωνυμία τῆς προστάτιδος κυβερνήσεως καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων κυματιζούσης σημαίας. Οἱ Ἐνετοὶ ἐσεβάσθησαν τὴν θρησκείαν, τὴν τιμήν, τὴν περιουσίαν κτλ. τῶν Παργίων. Οἱ Ῥωσσικοὶ νόμοι, ὡς οἱ Γαλλικοὶ καὶ Ἀγγλικοί, ἠσφάλιζον τὴν ζωήν, τὴν τιμήν, τὴν περιουσίαν τοῦ πολίτου. Ἀλλά, πρὸς Θεοῦ! πωλούμενοι εἰς τοὺς Τούρκους τί ἄλλο ἤλπιζον οἱ Χριστιανοὶ Πάργιοι, ἢ τὴν σφαγήν; τὴν ἀτιμίαν; τὴν ἁρπαγήν; ἢ τὴν ἀρνησιθρησκείαν; Τί ἄλλο ἤλπιζον, πωλούμενοι μάλιστα εἰς τὸν θηριωδέστερον τῶν τυράννων Ἀλῆ Τεπε-

λενλῆν, ἢ ὅ,τι ὑπέστησαν οἱ ἄλλοι κάτοικοι τοῦ Γαρδικίου, τοῦ Χορμόβου, τοῦ Λέκλη, τῆς Νιβίτζας, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τῆς Ἀγυιᾶς καὶ τῆς Πρεβέζης, δηλ. τὴν σφαγὴν, τὴν ἀτιμίαν τῶν οἰκογενειῶν, τὰ φρικωδέστερα βασανιστήρια, τὰς δημεύσεις τῶν περιουσιῶν καὶ ὅσα ἄλλα εἶνε ἴδια τῶν ληστῶν καὶ τῶν κακούργων; Καὶ ταῦτα πάντα ἐγνώριζον οἱ Ἄγγλοι, διότι προσφάτως εἶχον πραχθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ, καὶ ὅτε οὗτος κατέσφαξε τοὺς κατοίκους τῆς Πρεβέζης, «ὁ Ναύαρχος τῆς Ἀγγλίας, ὁ Νέλσων, τὸν »συνεχάρη διὰ τὸν θρίαμβόν του, διὰ τὴν σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων »Χριστιανῶν καὶ τῶν Γάλλων!! » Πλὴν εὐτυχῶς τὸν Ἀλῆν ἐγνώριζον καὶ οἱ Πάργιοι, διὸ καὶ πάντες, καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν μερίδα τοῦ τυράννου ἀποτελοῦντες, καὶ τὸ περιεργότερον πάντων, ὅπερ ἀναφέρομεν ἵνα ἀποδειχθῇ τρανῶς ἡ φρίκη, ἣν ἐνέπνεεν ὁ ζυγὸς τῶν Τούρκων τοῖς Παργίοις, καὶ κωφάλαλός τις Πάργιος διὰ τῶν ἐκφραστικωτέρων χειρονομιῶν καὶ κινήσεων τοῦ προσώπου, ἐζήτησαν τὴν ἐκ τῆς πατρίδος μετανάστευσιν, ἀφ' οὗ ἡ βέβηλος χεὶρ, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε κατέβρεξαν μ' εὐγνωμοσύνης δάκρυα, καὶ τὴν ὁποίαν ἀρωγὸν κατὰ τοῦ τυράννου προσεκάλεσαν, ἐκρέματο ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των καὶ δὲν τοῖς ἐπέτρεπεν ἵν' ἀποθάνωσιν τοὐλάχιστον πολῖται ἐλεύθεροι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς φίλης πατρίδος! «Οἱ Πάργιοι δὲν ἐφοβοῦντο μυριάδας Τούρκων εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως»· ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι; οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἐκεῖ! τοὺς ἠπείλουν!

Ἀφ' οὗ ἅπαντες οἱ Πάργιοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των, διωρίσθησαν οἱ ἐκτιμηταὶ ὅπως ἐκτιμήσωσι τὴν ἀκίνητον ἐν γένει περιουσίαν τῶν κατοίκων. Οἱ πληρεξούσιοι Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας ἔφερον τοὺς ὁποίους τοῖς ἔδωκεν ὁ Ἀλῆς ἐκτιμητὰς ἐξ Ἰωαννίνων, πλὴν ὁ ὑπέρμαχος τῆς δικαιοσύνης Δὲ Βοσσὲτ ἐκλέγει καὶ εἴκοσι τέσσαρας Παργίους μεταξὺ τῶν ἀκεραιοτέρων πολιτῶν, ὡς ἐκτιμητὰς, λέγων ὀρθότατα ὅτι «δὲν δύναται »νὰ λάβῃ χώραν ἀκριβὴς καὶ δικαία ἐκτίμησις ἄνευ τῆς γνώμης »τῶν ἐχόντων γνῶσιν τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων τοῦ τόπου, ἑπο»μένως οὔτε νόμιμος θεωρεῖται ἡ πώλησις ἄνευ τῆς συγκαταθέ»σεως τῶν εἰς ταύτην ἐνδιαφερομένων ἰδιοκτητῶν». Αἱ δίκαιαι

καὶ νόμιμοι παρατηρήσεις τοῦ Δὲ Βοσσὲτ ἔπεισαν τοὺς πληρεξουσίους, ἵνα συμπαραλάβωσιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ τοὺς Παργίους ἐκτιμητάς. Διορίσας ὁ Δὲ Βοσσὲτ αὐτούς, τοῖς εἶπεν ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἐκτιμήσωσι τὰ κτήματα ὄχι κατὰ τὰς ἰδιοτροπίας ἢ τὰ συμφέροντα τοῦ μέν, ἢ τοῦ δέ, ἀλλ' αὐστηρῶς κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους κανόνας τοῦ δικαίου!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ ἐκτίμησις τῆς περιουσίας τῶν Παργίων. — Δὲν ἐκτιμᾶται εἰμὴ τὸ ἥμισυ τῆς πραγματικῆς ἀξίας. — Τὸ ποσὸν τῆς ἀξίας φαίνεται ὑπέρογκον τῷ Ἀλῇ καὶ ἀκυροῦται ὑπὸ τοῦ Μαιτλάνδου. — Ἡ διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν. — Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Καρτράϊτ. — Ὁ Ἀχμὲτ Βέης διαμένει ἐν Πάργᾳ. — Αἱ ῥᾳδιουργίαι τοῦ Μάνθου. — Ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀγανάκτησις τῶν Παργίων. — Ἐπιστολὴ τοῦ Δὲ Βοσσὲτ πρὸς τὸν συνταγματάρχην Στούαρτ. — Ἐπιστολὴ τοῦ Βλαντῆ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ. — Ὁ Ἀλῆς πέμπει στρατὸν πρὸς τὰ σύνορα τῆς Πάργας. — Αἱ ἑτοιμασίαι τοῦ ναυτικοῦ ἐν Πρεβέζῃ. — Ἐπιστροφὴ τοῦ Μαιτλάνδου. — Ἀναφορὰ τῶν προὐχόντων τῆς Πάργας πρὸς τὸν Ἁρμοστήν. — Ἡ ἀναστολὴ τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου. — Ἐκ νέου αἱ ῥᾳδιουργίαι. — Ἡ παῦσις τοῦ Δὲ Βοσσέτ. — Αἱ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ τοῦ Ἄδαμ. — Ἡ παραίτησις τοῦ Στούαρτ καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ. — Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἁρμοστοῦ. — Ἡ μετάβασις τοῦ Ἁρμοστοῦ εἰς Πρέβεζαν. — Ἡ εἰς Κέρκυραν ἐπιστροφὴ τοῦ Μαιτλάνδου. — Ἡ εἰς Πάργαν ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου Μαιτλάνδου ὡς φρουράρχου. — Ἡ προκήρυξις τοῦ Μαιτλάνδου. — Παρατηρήσεις ἐπ' αὐτῆς. — Προκήρυξις τοῦ φρουράρχου τῆς Πάργας.

Τὰς ἀνωτέρω διαταγὰς λαβόντες οἱ ἐκτιμηταὶ ἐξῆλθον εἰς τὰ κτήματα, ἐφωδιασμένοι μὲ παλαιὰ δημόσια συμβόλαια προηγουμένων ἐκποιήσεων, μὲ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν προσόδων καὶ μέ τινας πράξεις τῶν δικαστηρίων. Οἱ ἐκτιμηταὶ δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν, ἐκτιμῶντες τὰ κτήματα τῶν Παργίων, ὅτι οὗτοι βιάζονται νὰ πωλήσωσιν αὐτά, καὶ ὅτι τὰ κεφάλαια τῆς ἀποζημιώσεως θὰ μεταβῶσιν εἰς τόπον, ἐν ᾧ τὰ πάντα ὑπερτιμῶνται, ἑπομένως δικαία εἶνε καὶ ἡ ὑπερτίμησις τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐξετίμησαν αὐτά, ὡς ἂν τὰ ἐπώλουν οἱ Πάργιοι ἐξ οἰκικῆς

ἀνάγκης ἢ ὅταν τὰ παρεχώρουν εἰς φίλον ἢ συγγενῆ τινα, ὅστις μετὰ ταῦτα ἔμελλεν ἄλλως νὰ τοὺς ἀποζημιώσῃ, ἢ ἐν περιπτώσει ἀποδώσεως τοῦ ἀντιτίμου, νὰ τοῖς ἐπιστρέψῃ αὐτά. Ἐκ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἐλαιῶν καὶ ἄλλων φυτῶν φαίνεται καθαρῶς ὅτι ἡ ἐκτίμησις ἔγεινε πολὺ κατωτέρα τῆς πραγματικῆς ἀξίας.

Ἐξετιμήθησαν τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ τὰ ἄλλα καρποφόρα δένδρα, αἱ πορτοκαλλέαι λεμονέαι κτλ. 200,000 λιρῶν στερλίνων. Σημειωτέον δὲ ὅτι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπωλήθη ἡ Πάργα, αὕτη ἐπηρίθμει πλείονας τῶν 5000 κατοίκων, 877 οἰκογενειῶν (α). Ἵν' ἀποφύγωμεν τὴν ἐπαρίθμησιν τῶν κτημάτων ἑνὸς ἑκάστου οἰκογενειάρχου, λέγομεν ὅτι ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας, ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, ἔζων ἐκ τῶν προϊόντων τῆς χώρας των. Ὅθεν ἕκαστος τῶν κατοίκων, ὅσῳ λιτοτάτας καὶ ἂν εἶχεν ἀνάγκας, ὤφειλε νὰ δαπανᾷ τοὐλάχιστον δέκα λίρας στερλίνας ἐτησίως, ἑπομένως ὅλοι οἱ κάτοικοι ἐδαπάνων ἐτησίως 50,000 λίρας στερλίνας. Καὶ ἐπειδή, ὡς εἴπομεν, οἱ κάτοικοι ἐπορίζοντο τὴν δαπάνην ταύτην ἐκ τῶν προϊόντων τῆς χώρας των, ἕπεται ὅτι τὸ εἰσόδημα αὐτῶν ἦτον ἐτησίως 50,000 λιρῶν στερλίνων. Τὸ τοιοῦτον δὲ εἰσόδημα πρὸς 50/0 (ὡς συνήθως δίδουσι τὰ κτήματα κατὰ μέσον ὅρον) ἕπεται ὅτι φέρει κτήματα ἀξίας ἑνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν στερλίνων. Ὅθεν οἱ ἐκτιμηταὶ προσδιορίσαντες τὴν τιμὴν τῶν καρποφόρων κτημάτων τῆς Πάργας εἰς 200,000 λίρας, δὲν ἀπέδωκαν εἰς τοὺς Παργίους, ἢ τὸ πέμπτον τῆς πραγματικῆς ἀξίας. Καὶ ὅμως καὶ τὸ εὐτελὲς τοῦτο πέμπτον τῆς ἀξίας ἐφάνη ὑπέρογκον εἰς τὸν Ἀλῆν, τὸν σκοπεύοντα νὰ πίῃ αἷμα, καὶ οὐχὶ νὰ πληρώσῃ χρήματα! διὸ καὶ δι' ἐπισήμου προκηρύξεως ἠκυρώθη ὑπὸ τοῦ Θ. Μαιτλάνδου, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες.

Φανείσης ὑπερόγκου τῷ Ἀλῆ Πασσᾷ τῆς πρώτης ταύτης ἐκ-

(α) Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων ἑκάστης οἰκογενείας ἴσως φαίνεται μέγας. Σημειωτέον ὅμως ὅτι εἰς τὴν Ἤπειρον οἱ ἀδελφοί, καὶ οἱ ἔγγαμοι, συζῶσι μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μητρὸς ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

τιμήσεως, καί τοι κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα κατωτέρας τῆς πραγματικῆς ἀξίας διέταξεν οὗτος, ὁ δι ά δ ι κ ο ς κ α ὶ δ ι κ α ς ή ς, τὴν διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκτιμήσεως, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνεκλήθη καὶ ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος Καρτράϊτ. Ὁ δὲ πληρεξούσιος Ὀθωμανὸς Ἀχμὲτ-Βέης μετὰ τῆς ὁσημέραι αὐξανούσης συνοδίας του ἔμεινεν ἐν Πάργα, ἐν ᾧ ἡ συνθήκη ἔλεγεν ὅτι «ἡ συνοδία τοῦ Ἀχμὲτ Βέη προσδιορίζεται εἰς 25 ἄτομα, καὶ ἡ ἐν Πάργα διαμονή του εἰς 60 ἡμέρας, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ὁποίων ὤφειλεν ἀνυπερθέτως ν' ἀναχωρήσῃ». Ἀλλὰ τίς ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ, ἀφ' οὗτω τὸ ἀπήτησεν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς!

Ἐκτὸς τοῦ Ἀχμὲτ-Βέη καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ διέμειναν ἐν Πάργᾳ καὶ ἅπαντα τὰ βδελυρὰ ὄργανα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ὁ Ἀχμὲτ Βέης ἐν τῷ κρυπτῷ, ἡ συνοδία του καὶ τὰ ὄργανα τοῦ Ἀλῆ ἐν τῷ φανερῷ ἐπὶ τοσοῦτον παρηνόχλουν τοὺς ἀθλίους κατοίκους τῆς Πάργας καὶ ἀνέβαλλον ἐκ προθέσεως τὴν ἐκπεραίωσιν τῆς ἐκτιμήσεως, ὅπως ὠθήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπελπισίαν, ὥστε ἐπερίμενέ τις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἴδῃ πραγματικότατα συμβάντα πρὸς ὄφελος τοῦ τυράννου· ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν φρόνησιν καὶ ὑπομονὴν τῶν κατοίκων καὶ εἰς τὰς πρακτικὰς συμβουλὰς καὶ προσπαθείας τοῦ ἀνδρείου Δὲ Βοσσὲτ, οὐδὲν συνέβη, δυνάμενον νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς τυράννους. Καὶ ὅμως ὁ ἐπιδέξιος ῥαδιοῦργος Μάνθος οὐκ ἐπαύσατο, ἵνα διαιρέσῃ τοὺς κατοίκους, ἀνεγείρων μεταξὺ αὐτῶν τὴν διχόνοιαν. Ἐπροσπάθει ὅτε Μάνθος καὶ Χαντζερῆς νὰ διαφθείρωσι τὸν ἀστυνόμον, τὸν τίμιον Σπυρίδωνα Βλαντὴν, ἀλλ' ἀπέτυχον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω ἐπιστολῶν τοῦ Βλαντῆ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

Ἐν τοσούτῳ ὁ λαὸς τῆς Πάργας, ἐν ὅσῳ ἔβλεπε τοὺς Τούρκους ἐντὸς τῆς χώρας του, ἐξηγριόνετο πλειότερον, καὶ φόβος κατέλαβε τὴν κυβέρνησιν μὴ πάθῃ ὁ πληρεξούσιος Ὀθωμανὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπευκτέον τι, εἰ καὶ οὗτος μὲ τὴν μεγαλειτέραν φρόνησιν ἀπέφευγε τὰς ἐπιδείξεις τοῦ λαοῦ. Ὁ Δὲ Βοσσὲτ παρέσταινεν εἰς τὸν λαὸν ὅτι ἦτον ἐπάναγκες νὰ διατηρῇ ἀνεπίληπτον διαγωγὴν πρὸς τὸν Ὀθωμανικὸν πληρεξούσιον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ὁ

λαὸς μόλις ἤκουε τὰς πατρικὰς συμβουλὰς αὐτοῦ, φθάσας εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν. Ὅθεν ὁ Δὲ Βοσσὲτ ἠναγκάσθη νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀναπληρωτὴν τοῦ ἁρμοστοῦ συνταγματάρχην Στουάρτ διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

«Πάργα 21 Ἰουνίου 1817.

«Σίρ!

«Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ὁ Ἀχμὲτ Βέης καὶ ἡ συνοδία του κατέλαβον ἐν τῇ πόλει καταλύματα, συγκείμενα ἐξ ἑπτὰ οἰκιῶν, αἱ ὁποῖαι καταλλήλως προετοιμάσθησαν.

«Ἀφ' ἑνὸς βλέπω ὅτι αὐτὸς προσπαθεῖ ν' ἀποφύγῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσπαθεῖ ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ἀφορμὴν δυσαρεσκείας.

«Ἐνετύπωσα εἰς τὸν νοῦν τῶν κατοίκων ὅτι εἶνε ἀναγκαῖον νὰ τηρῶσι καλὴν διαγωγὴν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀχμὲτ-Βέην ἀνθρώπους, ἀλλὰ πᾶν μέσον εἶνε ἀνωφελὲς, ἀφ' οὗ ἡ ἀπιστία δεικνύει τὴν ἀξίωσίν της. Ἀλλ' ὅπερ θεωρῶ σπουδαῖον εἶνε ὅτι, ἂν οἱ ἀποτρόπαιοι σκοποὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κατὰ τῶν Παργίων ἐπιτύχωσιν, ἡ μοχθηρία (ἡ κακία) δὲν θὰ ἔχῃ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ὡς ἀφορμὴν νὰ αἰτιᾶται τῶν Βρετανικῶν πρακτόρων (α) ὡς ὄντων ὀργάνων τῆς μᾶλλον ἀποτροπαίου συμφωνίας κατὰ τοῦ ἀθώου λαοῦ, ὅστις ἐν πλήρει ἐμπιστοσύνῃ ἐνεπιστεύθη τὴν τύχην του εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Ἔθνος».

«Ἐπιστολὴ τοῦ Σπυρίδωνος Βλαντῆ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

«Πάργα 24 Ἰουνίου 1817.

«Εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός μου θεωρῶ ἀναγ-

(α) Βεβαίως μὲ τοῦτο ὁ Δὲ Βοσσὲτ ἐννοεῖ ἑαυτὸν, καθόσον μόνος οὗτος ὁ τίμιος ἀντέτεινεν εἰς τὰ σχέδια τοῦ τυράννου.

καῖον νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ταύτην τὴν πρωΐαν ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου ὁ Κύριος Μάνθος, ἵνα μ' ἐπισκεφθῇ, καὶ μοὶ ἐπανέλαβε τὰς πρὸς ἐμὲ προσρήσεις τοῦ Βεζύρη, ἐμπεριεχομένας ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ του, λέγοντος ὅτι «ἔχων φίλον ἐν Πάργᾳ, τὸν Κύριον Σπ. Βλαντὴν, τὸν ὁποῖον γνωρίζει προσωπικῶς, ἐπιφορτίζει τὸν Κύριον Μάνθον νὰ ἐκφράσῃ πρὸς ἐμὲ τὰς προσρήσεις του, προσθέτων ὅτι μὲ παρακαλεῖ νὰ φανῶ τῷ Κυρίῳ Μάνθῳ ὠφέλιμος ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει, ὁπόταν ἔχῃ ἀνάγκην ἰδιαιτέρας συνδρομῆς, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ μοὶ βεβαιώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τοῦ ἐπισημοτέρου τρόπου τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ». Ἀπεκρίθην αὐτῷ ὅτι αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν παραπολὺ τιμηθέντα διὰ τῆς ἀναμνήσεως ταύτης τῆς Ὑψηλότητός του, καὶ, εἰ καὶ οὐδὲν ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμοῦ, μ' ὅλα ταῦτα δὲν θέλω λησμονήσει οὐδὲν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς ὑπηρεσίας μου, σύμφωνον μὲ τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων μου, καὶ ὅτι θέλω ὑποστηρίξει τὰς ἐπιθυμίας τῆς Ὑψηλότητός του, καθόσον ἀφορᾷ τὰς καλὰς σχέσεις, τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων. Μετὰ ταῦτα ὁ κύριος Μάνθος, προσθέσας τινὰς φιλοφρονητικὰς ἐκφράσεις, ἀνεχώρησεν».

Μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἐκτιμήσεως τῆς περιουσίας τῶν Παργίων ὁ Ἀλῆς ἀπέστειλεν ἐξ Ἰωαννίνων τῇ 26 Ἰουνίου 300 στρατιώτας εἰς Παραμυθίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γιάννη Ψυΐλλη, διατάξας αὐτοὺς νὰ καταλάβωσιν ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ Γουμενίτζας μέχρι τῆς Ῥινιάσης. Συνάξας δὲ ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἄλλον στρατὸν διέταξε καὶ τὰ ἐν Πρεβέζῃ πολεμικὰ πλοῖα νὰ ἑτοιμασθῶσι δι' ἀπόπλουν. Ἐρωτηθεὶς δὲ περὶ τῶν ἑτοιμασιῶν τῶν πλοίων εἶπεν ὅτι μέλλει δι' αὐτῶν τοῦ λοιποῦ νὰ στέλλῃ εἰς Πάργαν ὁδηγίας καὶ διαταγὰς πρὸς τὸν Ὀθωμανὸν πληρεξούσιον, μὴ ἐμπιστευόμενος νὰ πέμψῃ αὐτὰς διὰ ξηρᾶς, καθόσον αὗται διέρχονται τὰς χεῖρας τῆς ἀστυνομίας τῆς Πάργας, ἥτις βεβαίως λαμβάνει γνῶσιν αὐτῶν πρὶν, ἢ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας τοῦ πληρεξουσίου.

Οὐδεὶς ἀντεῖπεν εἰς τὴν σαθρὰν ταύτην δικαιολόγησιν τοῦ Ἀλῆ. Ὅθεν ἡτοιμάσθησαν 8 κανονοφόροι καὶ τρεῖς γαλιώται καὶ ἄλλα πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπεβιβάσθησαν ἐκτὸς τῶν ναυτῶν καὶ 800 περίπου στρατιῶται. Ἵνα δὲ μὴ ἐρωτηθῇ ἐκ νέου περὶ τῶν ἑτοιμασιῶν τούτων, ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀλῆς ὅτι ὁ στόλος ὁ ἑτοιμασθεὶς ἐν Πρεβέζῃ, ἐκτὸς δύο κανονοφόρων, αἵτινες ἔμελλον νὰ φέρωσι τακτικῶς ὁδηγίας εἰς τὸν ἐν Πάργᾳ Ἀχμὲτ-Βέην, μέλλει νὰ ταξειδεύσῃ κατὰ τὰ παράλια τοῦ Ἀρχιπελάγου, ἵνα προμηθευθῇ σιτηρά. Πλὴν οὐδεὶς, ἐκτὸς τῶν Ἄγγλων, ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀναιδῆ ὑποκρισίαν τοῦ τυράννου, ἀπεναντίας ἅπαντες ἐγνώριζον ὅτι ὁ στόλος ἡτοιμάσθη, ἵνα κατὰ τῆς Πάργας ἀποπλεύσῃ, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Ἀλῆς διέταξε καὶ τὸν διοικητὴν τῆς Πρεβέζης νὰ ὀχυρώσῃ καὶ ἐνδυναμώσῃ καλῶς τὴν πόλιν ταύτην καὶ πρὸ πάντων τὸ μέρος τῆς θαλάσσης. δηλ. τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, καὶ ἀφ' οὗ εἰς αὐτὴν ἀπέστειλεν ἐξ Ἰωαννίνων μεγάλην φρουρὰν, καὶ ἀφ' οὗ ἔφθασαν ἐκεῖσε ἐκ Λιβόρνου δύο πλοῖα, φέροντα διὰ τὸ ναυτικὸν τοῦ Ἀλῆ πυρίτιδα καὶ ἄλλας ἀποσκευάς.

Ταῦτα ἀκούοντες καὶ βλέποντες οἱ μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου διακείμενοι Πάργιοι, καὶ τὴν ἀναιδῆ καὶ λαοκτόνον ἀναλγησίαν καὶ ἐγκατάλειψιν τῆς προστάτιδος καθορῶντες, ἡτοιμάσθησαν διὰ τὴν ἄλλην ζωήν. Εὐτυχῶς ὅμως ἔφθασεν εἰς Κέρκυραν ὁ πολυπόθητος προστάτης, διὸ καὶ ἀμέσως ἔσπευσαν οἱ προύχοντες τῆς Πάργας ἵνα διὰ τῆς κατωτέρω ἱκετικῆς ἀναφορᾶς ἐπικαλεσθῶσι τὴν γενναιοψυχίαν του, ὅπως προλάβῃ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον καὶ δώσῃ ταχὺ πέρας εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

«Ὑπόμνημα τῶν προυχόντων τῆς Πάργας πρὸς τὸν Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδον κτλ. κτλ.

«Πάργᾳ 1 Ἰουλίου 1817.

«Ἐξοχώτατε!

«Οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας, ἡσύχως ἐν τῇ χώρᾳ ἀπο-

λαμβάνοντες τὰ εὐεργετήματα, τὰ ὁποῖα ἐπιδαψιλεύει αὐτοῖς τὸ ἰσχυρὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον προστατεύει αὐτοὺς διὰ μέσον τῆς πατρικῆς ὑμῶν φροντίδος, μετὰ ζέσεως ἀπεθύμουν τὴν ἐπιστροφήν σας. Ἡ εὐτυχὴς αὕτη στιγμὴ δὲν ἠδύνατο ἢ μετὰ ζέσεως ν' ἀναμένεται παρὰ λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις ἐν τῇ Μητρικῇ του χώρᾳ εἶνε τόσον ἀμφίβολος, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐν αὐτῇ διαμονὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς δυνάμεως καὶ ἐξουσίας τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, ὅσον ἰσχυρᾶς, τόσον καὶ γενναίας.

«Ναί, Ἐξοχώτατε! οὐ μόνον ἡ ὕπαρξίς μας ἐν τῇ πατρικῇ χώρᾳ μας εἶνε ἀμφίβολος, ἀλλὰ καὶ πᾶν πρᾶγμα δι' ἡμᾶς κλονεῖται, μηδ' αὐτῆς τῆς οἰκιακῆς ἀσφαλείας ἐξαιρουμένης, ἂν ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης δὲν ἔλθῃ εἰς βοήθειαν ἡμῶν.

«Ἡ εἰς τὴν χώραν μας Ὀθωμανικὴ ἀποστολὴ δὲν σκοπεῖ ἄλλο, ἢ τὸν ἀφανισμόν μας διὰ τῆς ἀναβολῆς τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπὸ τῶν δύο Κυβερνήσεων ἀποφασισθέντων μέτρων, τῶν ἀφορώντων τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας. Τοσοῦτον δὲ μᾶλλον, καθόσον ἡ παρουσία τοῦ πληρεξουσίου ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν παρήγαγεν ἐντελῆ στάσιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας, ἡ ὁποία ἀφεύκτως θέλει τελειώσει μὲ τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν τῶν κατοίκων. Ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἡμεῖς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἱκετεύομεν τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, ὡς πατέρα εὐαρίθμου καὶ δυστυχοῦς λαοῦ, ὅπως εὐαρεστηθῇ καὶ λάβῃ ὁποῖα μέτρα ἤθελε νομίσει ἀναγκαῖα πρὸς ἀσφάλειαν καὶ εὐτυχίαν μας, καὶ ὅπως φέρῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς πέρας τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν ἐξόχους σκοποὺς τοῦ γενναίου Ἔθνους τῆς Μεγάλης Βρετανίας, καὶ οὕτω νὰ καταστραφῶσιν αἱ μηχανορραφίαι τῶν καταδιωκτῶν μας, ἀποφασίσαντες προηγουμένως ν' ἀποθάνωμεν ἐλεύθεροι ὑπὸ τὴν Βρετανικὴν σημαίαν καὶ ν' ἀποθανατίσωμεν μεταξὺ ἡμῶν τ' ὄνομα τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου».

Εἴτε δὲν ἐσκόπευε πραγματικῶς ὁ Ἀλῆς νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Πάργας, ἀλλὰ νὰ βιάσῃ τοὺς Παργίους διὰ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιδείξεων νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν διάκρισίν του, εἴτε τῷ ἔγειναν παρατηρήσεις, ὁ ἀπόπλους ἐν τοσούτῳ τοῦ στόλου ἀνεστάλη. Ἤρχισαν ὅμως αἱ ῥαδιουργίαι πάλιν! Ὁ Χαντζερῆς ἐπροσπάθησεν, ἀφ' οὗ ἀπέτυχεν ὁ Μάνθος, νὰ διαφθείρῃ τὸν ἀστυνόμον Βλαντὴν, τῷ ὑπεσχέθη, ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν, καὶ τὸ γενικὸν Προξενεῖον τῆς Ἑπτανήσου (α) καὶ πολλὰς ἄλλας ὠφελείας, καθόσον ὁ Ἀλῆς ἤθελε τῷ ἐμπιστευθῇ ἁπάσας τὰς ὑποθέσεις του. Ἀλλ' ὁ ἀκέραιος οὗτος Λευκάδιος εὐχαριστήσας τὸν Χαντζερῆν ψυχρῶς διὰ τὰς πολυειδεῖς προσφορὰς τῷ εἶπεν· «Πρὸ ἓξ ἐτῶν ὑπηρετῶ τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ὁποία προστατεύει τὴν πατρίδα μου (τὴν Ἁγίαν Μαῦραν). Οὐδεμία ὠφέλεια, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦνε, δύναται νὰ μὲ παρακινήσῃ νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην καὶ νὰ παραδεχθῶ ἐναντίον στάδιον».

Τὰ πάντα ἐναυάγησαν ἀπέναντι τῆς τιμιότητος καὶ σταθερᾶς ἀποφάσεως τῶν Παργίων. Τὰ πάντα ὡς ἱστὸν ἀράχνης διεσκέδασεν ὁ ὅσον ἀνδρεῖος καὶ φιλελεύθερος, τόσον καὶ ἔμπειρος πολιτικὸς Δὲ Βοσσὲτ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα μετ' εὐγνώμονος συγκινήσεως καὶ σήμερον ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν πλανήτων Παργίων.

Ἰδὼν ὁ Φάλαρις τοῦ ΙΘ αἰῶνος ὅτι ὁ γενναῖος οὗτος Ἑλβετὸς, ὁ Δὲ Βοσσὲτ, ἦτο τὸ μεγαλείτερον πρόσκομμα, τὸ ἀδιαλείπτως ματαιόνον τὰ στυγερά του μέτρα καὶ ἐξανεμόνον τὰς βδελυρὰς ἐλπίδας του, ἀπῄτησεν ἐπιμόνως ἀπὸ τὸν συνάδελφόν του, τὴν ἐκ τῆς Πάργας ἀποπομπὴν τοῦ Δὲ Βοσσέτ! Ἰδοὺ ἕως ποῦ ἐπροχώρησεν ὁ τολμητίας Ἀλβανός! Ὅθεν ὁ Δὲ Βοσσὲτ, ὅστις ἐπαξίως ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἁρμοστοῦ, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὠφείλετο ἡ Περικνημὶς, ἐπαύθη τῆς θέσεώς του, διότι τὴν

(α) Θέλομεν ἰδεῖ πραγματευόμενοι περὶ Ἀλῆ ὅτι οὗτος ὡς ἀνεξάρτητος κυβέρνησις εἶχε τοὺς Προξένους του εἰς τὰς παρὰ τῶν Ἄγγλων κατεχομένους νήσους, καὶ εἰς Λονδῖνον ἐσκόπευε νὰ στείλῃ Πρέσβυν.

παῦσιν ταύτην ἀπήτησεν ὁ Ἀλῆς! Τίς ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ τῷ Ἀλῇ ὅ,τι καὶ ἂν ἀπήτει; Καὶ κατὰ τοῦτο εὐχαριστήσας ὁ Ἁρμοστὴς Μαιτλάνδος τὸν ἀγαπητόν του Ἀλῆν, καὶ τοὺς Παργίους οὔτε ἀπαντήσεως ἀξιώσας ἀνεχώρησε χάριν διασκεδάσεως διὰ τὴν Ἰταλίαν, καθ' ὃν καιρὸν ἄφινεν, ὁ βάρβαρος, εἰς σκληροτάτην ἀβεβαιότητα γενναῖον λαόν! Ὁ προσωρινὸς ἁρμοστὴς Ἄδαμ διὰ τῶν ἀκολούθων ἐπιστολῶν του ἀναγγέλλει τῷ Δὲ Βοσσὲτ τὴν παῦσίν του καὶ τὴν εἰς Κέρκυραν μετάβασίν του...

«Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Σὶρ Φριδερίκου Ἄδαμ προσωρινοῦ Ἁρμοστοῦ πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

«Κέρκυρα 16 Ἰουλίου 1817.

»Σίρ!

«Κατὰ συνέπειαν τῶν ὁδηγιῶν τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος ὁ διοικητὴς τῆς φρουρᾶς συνταγματάρχης Στουὰρτ μεταβαίνει ὡς φρούραρχος καὶ πολιτικὸς διοικητὴς τῆς Πάργας ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὑμεῖς δὲ θέλετε παραδώσει αὐτῷ τήν τε στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν. Αἱ τοπικαὶ γνώσεις σας θέλουσιν ἀποβεῖ ὠφέλιμοι τῷ Κ. Στουὰρτ, ἑπομένως θέλετε δώσει αὐτῷ πᾶσαν περὶ τούτου ἀναγκαίαν πληροφορίαν, ἐν ὅσῳ διαμένεις ἐν Πάργᾳ».

«Ἑτέρα ἐπιστολὴ τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν Δὲ Βοσσέτ.

«Κέρκυρα 26 Ἰουλίου 1817.

«Κύριε!

«Κατὰ συνέπειαν τῆς ἀντικαταστάσεώς σου ὡς διοικητοῦ τῆς Πάργας ὑπὸ τοῦ Κ. Στουὰρτ, ἡ περαιτέρω αὐτόσε διαμονή σας καθίσταται περιττή· διὸ καὶ σᾶς παραγγέλλω νὰ μεταβῆτε ἐνταῦθα μὲ πρώτην εὐκαιρίαν. Ὑπάρχουσι πολλὰ ἀντικείμενα, ἀνυπομόνως ἀναμένοντα τὴν συνδρομήν σου».

Ἅπας ὁ λαὸς τῆς Πάργας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετὰ δακρύων εὐγνωμοσύνης καὶ λύπης συνώδευσαν τὸν γενναῖον Δὲ Βοσσὲτ μέχρι τοῦ ἐπιβατηρίου, ἱκετεύοντες αὐτὸν, ἵνα καὶ τοῦ λοιποῦ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς λυπηρᾶς καταστάσεώς των.

Ὁ Συνταγματάρχης Στουὰρτ διεδέχθη τὸν Δὲ Βοσσὲτ ἐν Πάργᾳ. Πλὴν Ἄγγλος καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως παρῃτήθη τῆς θέσεώς του, μὴ θέλων νὰ προεδρεύσῃ συνελεύσεως μελλούσης νὰ θυσιάσῃ τόσον ἀπανθρώπως χιλιάδας Χριστιανῶν! Τὸν γενναῖον καὶ τίμιον Στουὰρτ διεδέχθη ἄξιος συγγενὴς τοῦ Μαιτλάνδου, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἰάκωβος Μαιτλάνδος. Μετά τινας μῆνας ἐπιστρέφει καὶ ὁ Μέγας Ἁρμοστὴς εἰς τὴν ἕδραν του, καὶ ἐλυπήθη, εὑρὼν τὰ πράγματα, εἰς ἣν τὰ ἄφησε κατάστασιν! Οἱ δὲ Πάργιοι ἐπερειδόμενοι εἰς τὴν βακτηρίαν των, ὡς ἄλλοτε οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ἕτοιμοι ν' ἀποπλεύσωσιν ἀφῆκαν καὶ πάλιν τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν ἀκαλλιεργήτους. Ἡ γῆ στερημένη τῶν προϊόντων της, ἐφαίνετο ἀναγγέλλουσα τὴν προσεχῆ κατοχὴν αὐτῆς ἐκ μέρους ἀλλοτρίων βαρβάρων. »

Ἅμα εἰς τὴν ἕδραν του ἐπανελθὼν ὁ Μαιτλάνδος προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ, ἵνα μεταβῇ εἰς Πρέβεζαν. Μὲ τὴν ἄσβεστον ἐπιθυμίαν καὶ καλὴν προαίρεσιν τοῦ ὑπηρετῆσαι τὸν Ἀλῆν, ἕνα λῃστὴν, ὁ Θ. Μαιτλάνδος, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ὁ Μέγας Ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων Νήσων μετέβη ἀμέσως περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου ἐν καιρῷ δριμυτάτου χειμῶνος εἰς τὴν Πρέβεζαν ἐκείνην, ἐν τῷ λιμένι τῆς ὁποίας ὁ γενναῖος Πέζαρος περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (1499) ἐταπείνωσε τὴν ὀφρῦν τοῦ Παγιαζήτου Β', εἰς τὴν Πρέβεζαν ἐκείνην, εἰς τῆς ὁποίας τὸν λιμένα προσωρμίσθη ἐν θριάμβῳ τῷ 1571 Ὀκτωβρίου 9 μέρος τοῦ τῶν Χριστιανῶν συμμάχων στόλου, τοῦ κατατροπώσαντος κατὰ κράτος τὸν Ὀθωμανικὸν, τρόμον ἀκατάσχετον ἐμπνεύσαντος τοῖς Τούρκοις καὶ μυριάδων δούλων Χριστιανῶν θραύσαντος τὰς ἁλύσεις τῆς αἰχμαλωσίας. Εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην ἤρχετο κατὰ τὸν ΙΘ αἰῶνα, εἰς ἐπο-

χὴν καθ' ἣν ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἤδη κηρύξει τὴν παντοδυναμίαν της, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ ἀνεπανόρθωτον ἧτταν ὑπὸ μιᾶς φούκτας Ἑλλήνων, ἤρχετο, λέγομεν, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως ἐκείνου, τοῦ ἤδη κεκηρυγμένου ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος, ἵνα παραδώσῃ εἰς τὴν δουλείαν μυριάδας Χριστιανῶν ἐλευθέρων, ἐνδόξων προγόνων!!!

Μετέβη ὁ Θωμᾶς Μαιτλάνδος ἀνερυθριάστως εἰς τὴν πρόσκλησιν ἑνὸς λῃστοῦ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἄνθους τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐπιτελείου, ὑπὸ πολλῶν Κυριῶν Ἀγγλίδων καὶ εἰκαρίθμων Ἄγγλων εὐπατριδῶν, εὑρεθέντων τότε ἐν Κερκύρᾳ, τῶν πάντων ἐν μεγάλῃ στολῇ καὶ πομπῇ, ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἐπισκεφθῶσι μέγαν πρίγγιπα Βασιλικῆς οἰκογενείας!!! Ὢ ἐξαισία μεταβολή! Εἰς μεγάλην ἁρμονίαν ἵστατο τῷ ὄντι ἡ Ἀλβανικὴ φλοκάτα μὲ τὴν Ἀγγλικὴν στολήν! Ἄγγλοι καὶ Ἀλβανοὶ συνδαιταλεῖς! Ὁ υἱὸς τῆς Χάμκως . . . φιλοξενεῖ Ἄγγλους εὐπατρίδας! διαπραγματεύεται μετ' αὐτῶν τὴν ἀγορὰν τῶν Χριστιανῶν!!!

Ὁ Ἀλῆς μαθὼν τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἁρμοστοῦ καὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς συνοδίας του ἐξῆλθεν εἰς προϋπάντησίν των, τοὺς ὑπεδέχθη φιλοφρονέστατα, τοὺς ἐπεριποιήθη, τοῖς ἐπεδαψίλευσεν ἁπάσας τὰς τιμάς, τὰς ἱκανὰς νὰ ἐκθαμβῶσι τοὺς ἀγερώχους ξένους. Ἀφ' οὗ ὁ μεγαλεπίβολος Ἀλβανὸς ἀπησχόλησεν ἐπί τινας ἡμέρας τὸν Ἁρμοστὴν καὶ τὴν συνοδίαν του, ἐκθαμβόνων τοὺς πάντας μὲ διαφόρους διασκεδάσεις καὶ προσφορὰς δώρων ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς ἑκάστου, παρεπονέθη ἐπὶ τέλους τῷ Μεγάλῳ Ἁρμοστῇ διὰ τὴν ἀργοπορίαν τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας, καὶ διὰ τὴν ἀκατάληπτον αὐτῷ ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων. Δίκαια εὗρεν ὁ Μαιτλάνδος τὰ παράπονα τοῦ Ἀλῆ μετὰ τὰς βακχικὰς διασκεδάσεις καὶ ὑπεσχέθη αὐτῷ τὴν ἀκύρωσιν τῆς πρώτης ἐκτιμήσεως καὶ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας. Συνεφώνησαν ἀμφότεροι οἱ συνάδελφοι νὰ πέμψωσιν εἰς Πάργαν ἄλλους ἐκτιμητάς, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ὑπηκόων τοῦ Ἀλῆ, τοὺς δὲ Ἄγγλους.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ Μαιτλάνδος, ἔσπευσε μὲ διακαῆ ζῆλον νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς βδελυρὰς αἰτήσεις τοῦ Ἀλβανοῦ· Βέμπει φρούραρχον τῆς Πάργας καὶ πληρεξούσιον ἐπὶ τῆς νέας ἐκτιμήσεως τῆς περιουσίας τῶν Παργίων, τὸν ἀδελφόπαιδά του, τὸν Ἰάκωβον Μαιτλάνδον, τὸν ἀνατραφέντα μὲ τὰς ἀρχάς του, δώσας αὐτῷ καί τινας Ἄγγλους συνεργάτας, καὶ διὰ τῆς ἑπομένης προκηρύξεως ἀπειλεῖ τοὺς δυστυχεῖς Παργίους, ἵνα μὴ παρεμβάλωσι προσκόμματα εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τῆς καταστροφῆς των, εἰδοποιῶν αὐτοὺς ἐπισήμως ὅτι ἡ γενομένη προλαβόντως ἐκτίμησις δὲν ἤρεσε τῷ Ἀλῆ.

Μεταβὰς ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἰάκωβος Μαιτλάνδος εἰς Πάργαν ὡς διοικητὴς αὐτῆς καὶ πληρεξούσιος Ἄγγλος, ἐδημοσίευσε τὴν 2 Ἀπριλίου τοῦ 1818 τὴν κατωτέρω προκήρυξιν τοῦ Ἁρμοστοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς πατρίδος των ἀναχωρήσεως τοῦ γενναίου Δὲ Βοσσὲτ οἱ ἄθλιοι Πάργιοι εἰς πᾶσαν ἀλλαγὴν διοικητοῦ τῆς χώρας των δὲν ἔβλεπον ἢ νευρόσπαστα τοῦ τυράννου, ἀναγγέλλοντα ἀπαισιωτέρους οἰωνοὺς διὰ τὴν μέλλουσαν τύχην των. Οὐδεὶς, ἐκτὸς τοῦ ἀνδρείου Ἔλβετοῦ συνέπασχεν εἰς τὰ δεινά των!

«Προκήρυξις τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Θ. Μαιτλάνδου πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας συνταχθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τῇ 20 Μαρτίου 1818 καὶ δημοσιευθεῖσα εἰς Πάργαν τῇ 2 Ἀπριλίου.

«Τελειωτικὴ συμφωνία συνωμολογήθη μεταξὺ τῶν αὐλῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν ἡ Πάργα μετὰ τῆς χώρας της παραχωροῦνται εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὑπὸ τοὺς ὅρους καὶ καθ' ὃν τρόπον διεκοινώθη εἰς τοὺς κατοίκους διὰ προκηρύξεως, δημοσιευθείσης ὑπὸ τῶν Βρετανικῶν ἀρχῶν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1817.

«Ἐπειδὴ, συμφώνως μὲ τὴν ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τῶν δύο ἐπὶ τούτῳ πληρεξουσίων ὑπογραφεῖσαν συνθήκην,

πρέπει αὕτη νὰ ἐκτελεσθῇ ἄνευ ἀναβολῆς καὶ νὰ ἐκπληρωθῇ διὰ τοῦ μᾶλλον δικαίου καὶ ἁρμοδίου τρόπου.

«Ἐπειδὴ ἀπρόβλεπται δυσκολίαι ἀνεφύησαν, καὶ παράπονα ἑπομένως ἐγένοντο ἐκ μέρους τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Ὀθωμανοῦ πληρεξουσίου, διὰ ταῦτα ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀμετατρέπτου παραχωρήσεως τῆς Πάργας ἀνεβλήθη μέχρι σήμερον.

Διὰ ταῦτα πάντα ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης ὁ Πατρίκιος ἁρμοστὴς τῆς αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος ἐπιθυμῶν νὰ περαιώσῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην συμφώνως μὲ τὸν σκοπὸν τῶν δύο Κυβερνήσεων, διακηρύττει ὅτι, ἐπειδὴ ἡ παραχώρησις τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας μετὰ τῆς χώρας αὐτῆς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐγένετο ἀνεκλήτως, πάντες οἱ κάτοικοι, ὅσοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκπατριωθῶσιν, ὀφείλουσιν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν δύο πληρεξουσίων νὰ διακηρύξωσι τὴν πρόθεσίν των ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ἵνα, μετὰ ταύτην τὴν διακήρυξιν, ἐκτιμηθῇ δικαίως καὶ πρεπόντως ἡ περιουσία των ὑπὸ τῶν δύο πληρεξουσίων, συμβοηθουμένων ὑπὸ ἐκτιμητῶν ἐκλεγομένων ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν κατ' ἀμοιβαίαν συμφωνίαν. Ἐννοεῖται δὲ καλῶς ὅτι πᾶσα μέχρι τοῦδε ἐκτίμησις ὡς γενομένη ἄνευ τῆς ἀναγκαίας ἀδείας, εἶνε ἄκυρος καὶ δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἰσχὺν, καθόσον ἀφορᾷ τὰ ἄρθρα τῆς ῥηθείσης συνθήκης, καὶ ὅτι τέλος τὸ ποσὸν, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τὸν προσδιορισμὸν αὐτοῦ, θέλει ἐντὸς προθεσμίας τεθησομένης ὑπὸ τῶν δύο πληρεξουσίων ἐγχειρισθῇ εἰς ἕτερον ἐπὶ τούτῳ Βρετανικὸν πληρεξούσιον κατὰ τὸ 4ον ἄρθρον τῆς ῥηθείσης συνθήκης, καὶ τὸ ὁποῖον θέλει διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν μεταναστῶν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκπατριώσεώς των κατὰ λόγον τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας ἑνὸς ἑκάστου.

«Ἐπίσης διακηρύττεται ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν ἐν τῇ πατρίδι των, δύνανται, ὁπόταν νομίσωσι κατάλληλον τὸν καιρὸν, νὰ κάμωσι γνωστὴν τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Προσέτι ἡ Βρε-

τανικὴ κυβέρνησις μὴ ἐνδιαφερομένη, ἂν γείνῃ μετανάστευσις ἢ ὄχι, θέλει χορηγήσει πλήρη τὴν προστασίαν της εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς παραδόσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, καὶ προσέτι θέλει ἐπεκτείνει τὴν αὐτὴν προστασίαν καὶ εἰς τοὺς μετανάστας Παργίους».

Ἐξ ἀρχῆς, ὅτε ἡ παραχώρησις τῆς πατρίδος των εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἀνήγγέλθη τοῖς Παργίοις, μία ὑπῆρξεν ἡ σπαραξικάρδιος κραυγὴ ἁπάντων τῶν κατοίκων «ἡ ἔντιμος ἐξορία». Μυριάκις ἐξεφράσθησαν οἱ Πάργιοι ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κωφάλαλος, ὡς εἴδομεν, διὰ τῶν ζωηροτέρων ἐκφράσεων τῆς δικαίας ἀγανακτήσεως τῆς ψυχῆς του, εἰπόντες ἅπαντες μιᾷ φωνῇ «τὴν ἐξορίαν προτιμῶμεν, ἀφ' οὗ δὲν μᾶς ἀφίνετε ν'ἀποθάνωμεν εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς μας ἐλεύθεροι πολῖται, ἢ τὸν ἄτιμον καὶ βάρβαρον ζυγὸν τῶν ἀλλοπίστων τυράννων». Πρὸς τί λοιπὸν ἤδη ἠρώτα ὁ Ἁρμοστὴς τοὺς Παργίους, ἂν θέλωσι νὰ μείνωσιν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ αἱμοβόρου Ἀλῆ, ἀφ' οὗ μυριάκις τῷ εἶπον ὅτι δὲν μένουσιν; Τοὺς ἠρώτα, ἐπειδὴ ἤλπιζεν, ὡς ἐπεπόθει, ὅτι ἡ ἀξιοδάκρυτος ἀμηχανία; ἥτις κατεῖχε τὰς γενναίας ψυχὰς τῶν Παργίων κατὰ τὸ διάστημα τῆς διακοπῆς τῆς ἐκτιμήσεως τῶν κτημάτων καὶ τὰ βδελυρὰ ὄργανα τοῦ τυράννου ἔφερον τὸ ἀποτέλεσμα· δηλαδὴ ὅτι ὤθησαν τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ποθουμένην ἀπελπισίαν, καθότον ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἀναβολῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκτιμήσεως οὗτος ἦν, τοῦ νὰ μεταβάλωσι γνώμην οἱ Πάργιοι περὶ ἀναχωρήσεως καὶ οὕτω μείνωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἵνα δροσίσωσι διὰ τῶν αἱμάτων των τὴν αἱμοχαρῆ ψυχὴν τοῦ τέρατος Ἀλῆ, ὁπότε δὲν εἶχον καὶ τὴν προστασίαν τῆς Π ω λ η τ ρ ί α ς, ἥτις εἰς μόνους τοὺς ἐξορίστους ἐξετείνετο, τοὺς μηδεμίαν ἀνάγκην αὐτῆς ἔχοντας. Ἀλλ' ἠπατήθη ὁ ἄθλιος τῶν ἐλπίδων του.

Προσέτι ἐν τῇ εἰρημένῃ προκηρύξει ὁ Ἁρμοστὴς λέγει «Ἐννοεῖται καλῶς ὅτι πᾶσα μέχρι τοῦδε ἐκτίμησις, ὡς γενομένη ἄνευ τῆς ἀναγκαίας ἀδείας, εἶνε ἄκυρος καὶ δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἰσχὺν, καθόσον ἀφορᾷ τὰ ἄρθρα τῆς ῥηθείσης συνθήκης». Διὰ ποῖον λό-

γον εἶνε ἄκυρος καὶ δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἰσχὺν ἡ γενομένη ἐκτίμησις, ἀφ' οὗ ἔγεινεν ὑπὸ τῶν δύω πληρεξουσίων; Ποία ἄδεια ἦτον ἀ ν α γ κ α ί α καὶ ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ εἰς τὴν ἐκτίμησιν, παρόντων τῶν δύο πληρεξουσίων τοῦ τε Ἀ γ ο ρ α σ τ ο ῦ καὶ τοῦ Α ὐ θ α ι ρ έ τ ο υ Π ω λ η τ ο ῦ, καὶ ἀφ' οὗ οὔτε κἂν ἠρωτήθησαν οἱ νόμιμοι ἰδιοκτῆται; Οἱ πληρεξούσιοι, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ τίτλου, ἐνεργοῦσιν ἑκάστοτε ἄνευ ἄλλης ἀδείας, ἢ ἐκείνης, ἣν λαμβάνουσι περιβαλλόμενοι τὴν πληρεξουσιότητα. Τὰ ἄρθρα τῆς ἀτίμου καὶ αὐθαιρέτου συνθήκης τῶν Ἰωαννίνων λέγουσι ῥητῶς· «Οἱ »δύο πληρεξούσιοι μεταβαίνοντες εἰς Πάργαν καὶ τὴν συνδρομὴν »ἁρμοδίων ἀνθρώπων ἐπικαλούμενοι, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκτιμή»σωσι τὴν περιουσίαν τῶν ξενιτευθησομένων κατοίκων αὐτῆς καὶ »πληρώσωσι τὴν ἀξίαν εἰς αὐτοὺς ». Ἡ εἰρημένη συνθήκη δὲν ποιεῖ μνείαν τ ῆ ς ἀ ν α γ κ α ί α ς ἀ δ ε ί α ς. Ἡ συνθήκη οὐδαμοῦ μνημονεύει ὅτι ἀφ' οὗ γίνῃ ἐκτίμησις ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων, πρέπει αὕτη νὰ καθυποβληθῇ εἰς ἄλλην ἀ ν α γ κ α ί α ν ἔγκρισιν, ἢ ὅτι πρέπει νὰ προηγῆται τῆς ἐκτιμήσεως ἡ ἀ ν α γ κ α ί α ἄδεια. Πληρεξουσιότης καὶ ἀναγκαία ἄδεια εἰσὶν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα! Ποίαν λοιπὸν ἐννοεῖ ὁ Ἁρμοστὴς ἀ ν α γ κ α ί α ν ἄ δ ε ι α ν ἐν τῇ προκηρύξει; Βεβαίως ἐννοεῖ τὴν ἄδειαν τοῦ συναδέλφου του Ἀλῆ, διότι ἡ ἄδεια αὐτοῦ ἔλειπεν ἅπασαν τὴν καταχθονίαν ἐκείνην μηχανὴν, καὶ διότι ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν ἐγένετο! καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀλῆς ἐξ ἀρχῆς ἐκήρυξεν ὅτι δὲν ἐσκόπευε ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς Παργίους, ἀλλ' ἐσκόπευε τὰ αἵματά των νὰ πίῃ, διὰ τοῦτό καὶ διέταξε τὸ ἰσχυρότερον ὄργανόν του νὰ ἀκυρώσῃ τὴν πρώτην ἐκτίμησιν! Ὢ! αἶσχος διὰ τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος! Ὁ ἀνώτατος ὑπάλληλος τῆς μᾶλλον ὑπερηφάνου καὶ ἀγερώχου Εὐρωπαϊκῆς δυνάμεως γέγονε τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ χαμερπέστερον ὄργανον τῶν στυγερῶν σκοπῶν ἑ ν ὸ ς λ η σ τ ο ῦ!

Τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν προκήρυξιν τοῦ Ἁρμοστοῦ δημοσιεύει ἑτέραν προκήρυξιν ὁ διοικητὴς τῆς Πάργας Ι. Μαιτλάνδος, δι' ἧς προσκαλεῖ τοὺς κατοίκους, ἵν' ἀποφανθῶσι περὶ τῆς ἀποφάσεώς των, ὅσοι ἔμελλον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν

πατρίδα των, εἰ καὶ μυριάκις ἀπεφάνθησαν ἅπαντες, ἢ νὰ μείνωσιν ἐν αὐτῇ.

«Προκήρυξις τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ι. Μαιτλάνδου, ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Πάργα Κυβερνήσεως.

«Πάργα 6 Ἀπριλίου 1818.

«Κατὰ συνέπειαν τῆς διακηρύξεως τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος, τοῦ Πατρικίου Ἁρμοσοῦ, χρονολογουμένης Κέρκυρα 20 Μαρτίου 1818 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 2 τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς εἰδοποιεῖται.

«Ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπομένης πέμπτης 7 Ἀπριλίου μέχρι τῆς 17, περιλαμβανομένης καὶ ταύτης, ὁ ῥηθεὶς ἀντισυνταγματάρχης Ι. Μαιτλάνδος καὶ ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης ὁ Ὀθωμανὸς πληρεξούσιος θέλουσι λάβει τὰς διακηρύξεις τῶν κατοίκων τῆς Πάργας, ὅσοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των, ὡς καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν ἐν τῇ πατρίδι των.

«Αἱ διακηρύξεις γίνονται δεκταὶ καθεκάστην διαρκούσης τῆς ῥηθείσης προθεσμίας ἀπὸ τῆς 11 π. μ. μέχρι τῆς 2. μ. μ. εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Βρετανικοῦ πληρεξουσίου.

«Ἡ παροῦσα προκήρυξις θέλει μεταφρασθῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ θέλει δημοσιευθῆ ἐπισήμως εἰς ὅλα τὰ συνήθη μέρη πρὸς γενικὴν πληροφορίαν».

Ἅπαντες οἱ Πάργιοι συνεπείᾳ τῆς ἄνω προκηρύξεως, ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιον τῶν πληρεξουσίων, καὶ εἰς ἁπάσας τὰς τετορνευμένας ἐρωτήσεις καὶ δολίας παροτρύνσεις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συμπαθείας καὶ τοῦ οἴκτου, μία ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις ἁπάντων τῶν κατοίκων· «Εἰς τὰ ἔρημα τὰ ξένα προτιμῶμεν νὰ ζῶ»μεν ἐλεύθεροι, καὶ ὄχι ἐν τῇ πατρίδι μας δοῦλοι». Ἰδοὺ καὶ τὸ δημοτικὸν ᾆσμα.

Μαῦρο μαντᾶτο ἐσώθηκε
'Στοὺς Παργινοὺς εἰπώθηκε,
Ὅλοι γιὰ νὰ ῥωτηθοῦνε
Ἂν ἐδῶ θὰ νὰ σταθοῦνε.
Κι' ὅσοι θελήσουν νὰ σταθοῦν
Στὸν Τοῦρκον θὰ νὰ 'ποταχθοῦν,
Κι' ὅσοι θὰ νὰ σηκωθοῦνε
Στὰ Νησιὰ νὰ περασθοῦνε.
Ἐκάμαν τὴν ἐρώτησι,
Καὶ δίνουν τέτοια ἀπόκρισι·
Παιδιὰ κι' ἄνδρες μὲ μιὰ γνώμη
Σὰν τὸ σίδερο 'στ' ἀμῶνι.
«Ἐμεῖς ἀποφασίζομε
Τὰ θέλομε τ' ὁρίζομε
Πῶς παρὰ νὰ σκλαβωθοῦμε
Ἀπ' τὴν Πάργα νὰ σηκωθοῦμε·
Γιατί οἱ Τοῦρκοι εἶνε κακοὶ
Βάνουν ὅλους 'στὸ σπαθί,
Ποῦ τοὺς εἴχαμε διωγμένους
Καὶ εἰς τὰς μάχας νικημένους.
Καὶ θὰ μᾶς ψήσουν τὰ παιδιὰ
Παλουκωμένα 'στὰ σουβλιά,
Κι' ἂν μᾶς πάρουνε 'στὸ χέρι
Μᾶς περνοῦνε ἀπ' τὸ μαχαῖρι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Δευτέρα ἐκτίμησις. — Ἄλλοι ἐκτιμηταί. — Γνωστοποίησις τοῦ φρουράρχου τῆς Πάργας πρὸς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. — Αἱ ἐργασίαι τῶν ἐκτιμητῶν. — Γνωστοποίησις τοῦ φρουράρχου πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας. — Αἱ διαφωνίαι τῶν ἐκτιμητῶν. — Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἁρμοστοῦ. — Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐκτιμητῶν. — Ἡ χαρὰ τῶν Παργίων. — Τὰ ᾄσματα τοῦ λαοῦ. — Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἁρμοστοῦ. — Ἡ ἀκύρωσις τῆς δευτέρας ἐκτιμήσεως. — Ἡ προκήρυξις τοῦ Μαιτλάνδου πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας. — Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς προκηρύξεως. — Ἡ συνέντευξις τοῦ Ἀλῆ μετὰ τοῦ Μαιτλάνδου εἰς Βουθρωτόν. — Ὁ φρούραρχος ἀναγγέλλει τοῖς Παργίοις τὴν συμφωνίαν τοῦ Ἀλῆ μετὰ τοῦ Ἁρμοστοῦ. — Ἡ ἀναφορὰ τῶν προὐχόντων πρὸς τὸν Ἁρμοστὴν πρὸς ἀναστολὴν τῆς εἰσόδου τῶν Τούρκων.

Κατὰ συνέπειαν τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως τῶν Παργίων ὁ φρούραρχος τῆς Πάργας καὶ διοικητὴς πληρεξούσιος εἰδοποίησε τὸν ἐν Κερκύρᾳ Ἁρμοστὴν περὶ τῆς ὁμοφώνου ἀπαντήσεως τῶν Παργίων. Ὅθεν οὗτος, ἵνα ῥίψῃ στάκτην εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου, διώρισεν ἐκτιμητὰς Κερκυραίους τινάς, οἵτινες γνωρίζοντες καλῶς τὴν ὑπὲρ τοῦ τυράννου καὶ κατὰ τῶν Παργίων διάθεσιν τοῦ Ἁρμοστοῦ ἀπεποιήθησαν ῥητῶς νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν πώλησιν τῶν ἀδελφῶν των, πλὴν πειθαναγκασθέντες ἐδέχθησαν μηχανικῶς. Διορίσας οὕς τινας ἤθελεν ἐκτιμητὰς ὁ Μαιτλάνδος εἰδοποίησε καὶ τὸν συνάδελφόν του Ἀλῆν, ἵνα καὶ οὗτος διορίσῃ ἑτέρους ἐκ μέρους του, ὡς ἂν δὲν ἐπήρκει ὁ ἐν Πάργᾳ διαμένων πρὸ ἑνὸς σχεδὸν ἔτους πληρεξούσιος τῆς Πύλης καὶ ἡ πολυπληθὴς συνοδία αὐτοῦ, συγκειμένη ἐκ τῶν βδελυροτέρων ὀργάνων τοῦ Ἀλῆ. Ἔπεμψε λοιπὸν καὶ οὗτος δέκα τρεῖς τὸν ἀριθμὸν ἐκτιμητάς, τοὺς πάντας ἐκ τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες, ἵνα μὴ κλίνωσι τὸν αὐχένα των ἐνώπιον τοῦ δημίου, ὑπήκουον τυφλοῖς ὄμμασιν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ τυράννου. Ἀποστείλας ὁ Ἀλῆς τοὺς ἐκτιμητὰς εἰς Πάργαν, τοῖς ἐπρόσθεσεν. « Ὑπάγετε εἰς τὴν Πάργαν καὶ κρίνατε δικαίως καὶ κατὰ συνείδησιν . . . μ' ὅλα ταῦτα »ἐνθυμηθῆτε ὅτι μία ἐλαία ἀξίζει τὸ πολὺ ὀκτὼ γρόσια . . . τὰ

„δὲ λοιπὰ πράγματα, καταλαμβάνετε ὅτι δὲν ἀξίζουν τὴν σήμερον ».

Μετέβησαν οἱ ἐκ Κερκύρας καὶ ἐξ Ἰωαννίνων ἐκτιμηταὶ εἰς τὴν Πάργαν. Ἀλλ' ἐκ τῶν Παργίων, τῶν κυρίως ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας των, τίνα διώρισεν ὁ Ἁρμοστὴς Μαιτλάνδος; Οὐδένα! Εἰς ποῖον νόμον εὗρεν ὁ ἀνομώτατος Μαιτλάνδος ὅτι ἐκ τῶν δύο ἐνδιαφερομένων μερῶν τὸ ἕν, τὸ ἀδικούμενον καὶ ἀνίσχυρον, ἐξαιρεῖται τοῦ ἀναπαλλοτριώτου δικαιώματος τοῦ νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς περιουσίας του, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἕτερον, τὸ ἄδικον, τὸ ἰσχυρόν, ἐπιτρέπεται νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀδικίας του μεθ' ὅλων τῶν νευροσπάστων ὀργάνων του; Τοιοῦτος νόμος, τὸν ὁποῖον ἐνομοθέτησεν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ μᾶλλον εὐνομουμένου ἔθνους κατὰ τὸν ΙΘ αἰῶνα, δὲν ὑπῆρχεν οὔτε εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνόμους τιμαριώτας.

Ἤρχισαν τὰς ἐργασίας των οἱ νέοι ἐκτιμηταὶ καθ' ἃς εἶχον διαταγάς, καὶ ἐπί τινα καιρὸν οὐδὲν ἄλλο ἔπραττον ἢ νὰ ἀπαριθμῶσι τὰ καρποφόρα δένδρα, νὰ μετρῶσι τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπιφανείας τῶν ἤδη καλλιεργημένων γαιῶν καὶ νὰ πέμπωσιν ἀλληλεπαλλήλως τὰς συμφωνίας των εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἵνα ὁ Ἀλῆς προσδιορίσῃ τὴν ἀξίαν ἑκάστου εἴδους. Δύο μῆνες σχεδὸν παρῆλθον ἀπὸ τῆς εἰς Πάργαν μεταβάσεως τῶν νέων ἐκτιμητῶν καὶ οὐδὲν ἐγνώριζον οἱ ἄθλιοι Πάργιοι περὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν, διότι καὶ οὐδὲν οὗτοι εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχον ἀποφασίσει ἐπὶ τῆς ἀξίας. Ἀδιαλείπτως κατὰ τὸ δοκοῦν του ὁ Ἀλῆς ἔπεμπεν εἰς τοὺς ἐκτιμητὰς τὴν οὐτιδανὴν ἀξίαν ἑκάστου εἴδους, πλὴν κατ' ἐπιμονὴν τῶν Κερκυραίων ἐκτιμητῶν ἔπρεπεν ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀξίας νὰ γείνῃ ἐπιτοπίως ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν ἐγγράφων τῶν κτημάτων. Ὅθεν κατὰ συνέπειαν τῆς δικαίας ταύτης παρατηρήσεως ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν Πάργᾳ κυβερνήσεως εἰδοποιεῖ διὰ τῆς ἑπομένης ἐγγράφου γνωστοποιήσεως τοὺς κατοίκους, ἵνα, ἐφωδιασμένοι μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα, ἐξέλθωσιν εἰς τὰ κτήματά των.

«Γνωστοποίησις τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Ι. Μαίτλανδ, ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Πάργᾳ Κυβερνήσεως.

«Πάργα 20 Μαΐου 1818.

«Ἀφιχθέντων ἐνταῦθα τῶν ὑπό τε τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (α) καὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας διορισθέντων ἐκτιμητῶν τῆς περιουσίας, συμφώνως τῇ ἐν Ἰωαννίνοις συνομολογηθείσῃ συνθήκῃ, εἰδοποιοῦνται οἱ κάτοικοι, ἵνα παρουσιασθῶσιν εἰς τὰ κτήματά των ἐν καιρῷ καταλλήλῳ, περὶ οὗ τοὺς ῥηθέντας ἐκτιμητὰς θέλει εἰδοποιήσει ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἀστυνομίας. Οἱ ἰδιοκτῆται ὀφείλουσιν ἵνα παρουσιάσωσιν ὁδηγίας τῶν ἀκινήτων κτημάτων των. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐν λόγῳ πρακτόρων. Ἕκαστον μέλος τῶν πρώτων οἰκογενειῶν θέλει παρουσιάσει συμβόλαιον, ὅταν ἐρωτηθῇ περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως.

«Οἱ ἐκτιμηταὶ ἐκ μέρους τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως ἐνεργοῦντες τὴν ἐκτίμησιν ταύτην ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας ἑκάστου, ἀποφασίσαντος νὰ ἐπιτευχθῇ ἑτέραν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν κτημάτων, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς αὐτὰς, ἐπίσης τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων καὶ τῆς περιουσίας τῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν κυβέρνησιν ἢ τὴν γενικὴν Κοινότητα.»

«Ἡ παροῦσα θέλει δημοσιευθῇ εἰς ὅλα τὰ μέρη πρὸς γενικὴν γνωστοποίησιν.»

Ἐπαρουσίασαν ἅπαντες οἱ κτηματίαι τὰ συμβόλαια τῶν κτημάτων των, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν συμπεριελήφθη εἰς τὰς δια-

---

(α) Ὁ φρούραρχος ψεύδεται λέγων ὅτι οἱ ἐκτιμηταὶ διωρίσθησαν ὑπὸ τῆς Πύλης. Ἡ Πύλη μόνον διὰ τὸν τύπον ἀνεμίχθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Πάργας. Ὁ Ἀλῆς ἦτον ὁ διέπων τὴν μηχανοῤῥαφίαν ταύτην.

σκέψεις τῶν ἐκτιμητῶν. Οὗτοι μετὰ μακρὰς συζητήσεις ἐξετίμησαν ἕκαστον τῶν δύο μερῶν χωριστὰ καὶ εἰς γενικὴν συνεδρίασιν ἐπαρρησιάσθησαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκτιμήσεως. Οἱ Κερκυραῖοι ἐκτιμηταὶ ἐξετίμησαν ἁπάσας τὰς ἰδιοκτησίας τῶν κατοίκων καὶ ἐκείνας τὰς ἀνηκούσας εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν κοινότητα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν οἰκιῶν, εἰς 2,300,000 ταλλήρων. Η τιμὴ αὕτη, εἰ καὶ κατωτέρα κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς πραγματικῆς ἀξίας, δὲν ἦτο πολὺ κατωτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν προσδιώρισεν ὁ Δὲ Βοσσὲτ μετὰ τῶν πρώτων ἐκτιμητῶν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐκτιμηταὶ ἐξετίμησαν 1,025,700 περίπου ταλλήρων ὅλα τὰ κτήματα καὶ τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων μόνον· τὰς δὲ ἐκκλησίας τὰ κτήματα αὐτῶν καὶ ἐκεῖνα τῆς κοινότητος δὲν ἠθέλησαν νὰ τὰ ἐκτιμήσωσιν. Ἐντεῦθεν ἠγέρθησαν διαφωνίαι μεταξὺ τῶν ἐκτιμητῶν. Οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Πάργιοι ἐπέμεινον, καὶ δικαίως, νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ αἱ ἐκκλησίαι, καθ' ὅσον αὗται ἦσαν ἰδιοκτησίαι τῶν οἰκογενειῶν τῆς Πάργας. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἔλεγον ὅτι αἱ ἐκκλησίαι εἰς αὐτοὺς δὲν χρησιμεύουσιν· ἐπομένως οὔτε τὰς ἀγοράζουσι, καθόσον « οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ »Χριστοῦ καὶ τοῦ Μωάμεθ, ἄλλως τε τιμὴ ἀποδίδεται εἰς τὴν »ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ νὰ λατρεύεται ἐν αὐτῇ ὁ Μωάμεθ! » Οἱ Τοῦρκοι ἐκτιμηταὶ ἀπεποιήθησαν προσέτι νὰ συμπεριλάβωσιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὰς ἀκαλλιεργήτους γαίας.

Ἕνεκα τῶν ῥηθεισῶν διχονοιῶν οἱ ἐκτιμηταὶ Κερκυραῖοι ἀνεχώρησαν, οἱ δὲ Πάργιοι ἡτοίμαζον ἀναφορὰν πρὸς τὸν Ἁρμοστήν. Ἀλλ' οὗτος γινώσκων ὅτι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Παργίων πάντες οἱ νόμοι τῆς φύσεως καὶ τῆς πολιτικῆς ὑπεστήριζον, καὶ μὴ θέλων ἐκ προθέσεως σατανικῆς ν' ἀποδώσῃ δικαιοσύνην εἰς τοὺς δυστυχεῖς Παργίους, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἔγεινε πρόξενος τῆς συμφορᾶς των, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Μελίτην, πρὶν ἢ ἀξιώσῃ αὐτοὺς τῆς ἐλαχίστης ἀνακουφίσεως. Κατὰ συνέπειαν τῆς διαφωνίας τῶν ἐκτιμητῶν καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Μαιτλάνδου ἀνεστάλησαν καὶ αἱ ἐργασίαι τῆς ἐκτιμήσεως.

Τέσσαρες μῆνες παρῆλθον εἰς τὴν ἀπραξίαν ταύτην καὶ οὐδεὶς

ἐγίνετο λόγος περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας, ὥστε οἱ ἄθλιοι Πάργιοι ἐπίστευσαν πρὸς στιγμὴν ὅτι δὲν θέλει παραχωρηθῇ ἡ πατρίς των εἰς τὸν ἄσπονδον ἐχθρόν. Κατὰ συνέπειαν, ἐπειδὴ ὑπὸ πᾶσαν ἐνεστῶσαν συμφορὰν ὑποκρύπτεται καὶ ἐλπὶς γλυκεῖα διὰ τὸ μέλλον, ἀνέλαβον οἱ κάτοικοι τὰς ἐργασίας των, ἔσπειραν τοὺς ἀγρούς των, ἐκαλλιέργησαν τὰς γαίας των, καὶ τόσον μᾶλλον ἐνεπλήσθησαν χρηστῶν ἐλπίδων οἱ Πάργιοι ὅτι ἡ πατρὶς δὲν θέλει πωληθῇ, καθόσον ἤκουσαν ὅτι ὁ Ἀλῆς, πιστὸς εἰς τὸν λόγον του, οὐδέποτε ἐσκόπευε ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς Παργίους διὰ τὴν περιουσίαν των, καὶ τὴν παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου διορισθέντων ἐκτιμητῶν γενομένην ἐκτίμησιν ἀπέρριψε μετ' ἀγανακτήσεως. Πλὴν! ὁ Ἀχμὲτ-Βέης καὶ ἡ μετὰ τῶν ὀργάνων τοῦ Ἀλῆ συνοδία του διάμενον εἰς Πάργαν πρὸ δύο ἤδη ἐτῶν, εἰ καὶ ἡ διαμονή των εἶχε προσδιορισθῇ εἰς 60 ἡμέρας. Τοῦτο κατετάραττε τοὺς Παργίους. Ὅθεν, μὴ δυνάμενοι διὰ τῆς βίας ν' ἀποβάλωσιν αὐτοὺς τῆς χώρας των, ἤρχισαν δι' ἠθικῶν ἐπιδείξεων ν' ἀναγκάσωσι τοὺς Τούρκους ν' ἀναχωρήσωσιν! Ἐκλησίαζεν ἡ ἀποκρέω καὶ οἱ Πάργιοι ἵνα καταπνίξωσι τὴν λυπηρὰν ἐντύπωσιν ἣν τοῖς ἐπροξένει ἡ παρουσία τῶν Τούρκων, καὶ καταπραΰνωσι τοὺς σπαραξικαρδίους φόβους διὰ τὸ μέλλον ἔψαλλον τὰ ᾄσματα τοῦ ἀοιδίμου Ῥήγα καὶ ἄλλα κατάλληλα διὰ τὴν περίστασιν.

«Τὰ ὅπλ' ἂς λάβωμεν
»Ἕλληνες ἄγωμεν,
»Ποταμηδὸν τὸ αἷμ' ἐχθρῶν
»Ἂς τρέξῃ πρὸ ποδῶν».

Ἄλλοι ἔψαλλον,

»Τὸ τρομερὸν αὐτὸ ξίφος μας, τὸ τόσο ἐξακουσμένον
»Ὥσπερ σβεσμένος κεραυνὸς, κεῖται ἐπὶ γῆς ῥιμμένον.
»Δέχθητι ἡμᾶς, ὦ θάλασσα, 'ςοὺς κόλπους σου ἐλευθέρους
»Ἀφ' οὗ κ' ἡ γῆ μας ἔγινε ἀπ' ἄνδρας ἀνημέρους,
»Σκληρᾶς δουλείας ὁ προικισμός! Ἀλλὰ δεόμεθά σοι,
»Μή ποτε μὴ κυλίσωσι τὰ πικροκύματά σου,

»Τὰ ἐλεεινά μας πτώματα πρὸς τὰ τῶν Ἄγγλων πλοῖα!
»Οἱ σκληροτράχηλ' ἤθελον, ψυχή τε καὶ καρδία,
»Στοὺς θρασυτάτους μας ἐχθροὺς καὶ ταῦτα παραδώσουν!
»Δεῖγμα φιλίας 'ς τὸν βάρβαρον προθύμως διὰ νὰ δώσουν!

Αἱ δὲ γυναῖκες προσέθετον,

»Πράσινοι δάφναι ἀειθαλεῖς, ἄνθη ποικίλα ὡραῖα,
»Ῥόδα ἐρυθρόχροα, εὔοσμα, ποῦ φύει ἡ πάτριος γαῖα,
»Τὰς κεφαλάς μας πλέον, ἐσεῖς δὲν θέλετε στολίζει,
»Μήτε φωνῶν μας ἡ ἠχὼ πλέον θέλει ψιθυρίζει·
»Διὰ ν' ἀντηχῇ στῶν ἄλσεων ἐτούτων τὰ πτηνά,
»Στοὺς ζεφύρους, 'στοὺς ῥύακας κ' εἰς τὰ τερπνὰ νερά!
»Οἱ στολισμοὶ καὶ τ' ᾄσματα καθόλου δὲν ἁρμόζουν,
»Σ' ὅσους πατρίδα χάνουσι, καὶ γοερῶς οἰμώζουν!»

Καὶ οἱ γέροντες ἀναπολοῦντες τὰ κατορθώματα τοῦ ἀτρομήτου Ἠπειρώτου Λιάκου ἐπέραινον ψάλλοντες τὰ εὔηχα δημοτικὰ ᾄσματα τῶν μερῶν ἐκείνων,

»Ὅσο εἶνε ὁ Λιάκας ζωνταγός, πασσᾶ δὲν προσκυνάει.
»Πασσᾶ ἔχει Λιάκος τὸ σπαθί, βεζύρη τὸ τουφέκι.
»Κ' ἡμεῖς, ὦ Λιάκε, εἰς τὰ βουνὰ τριγύρου θὰ σταθοῦμεν,
»Πλανώμενοι ὡσὰν λέοντες, κ' ἐσὲ θὰ μιμηθοῦμεν!»

Τοιαύτας καὶ ἄλλας ἀρὰς τῶν παίδων ἤκουον οἱ Τοῦρκοι καθ' ἑκάστην! Πλὴν τὰ ὄργανα τοῦ Ἀλῆ καὶ πρὸ πάντων ὁ πανοῦργος Μάνθος, ἀπήντα χλευαστικῶς εἰς τοὺς Παργίους διὰ τοῦ αἰνίγματος «ἐξ ἐξ» τοῦ ὁποίου τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν δὲν ἠργησαν νὰ μάθωσιν οἱ Πάργιοι. Ἡ τεσσαρακοστὴ ἐπῆλθε, καὶ ἦτον μελαγχολικωτάτη! Ἐπρομήνυε καταιγίδας τρομεράς! Ἐφαίνετο ὡς ἂν ἔλεγεν εἰς τοὺς Παργίους «δὲν θὰ κάμετε Πάσχα ἐδῶ»!

Μετὰ τέσσαρας μῆνας ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἕδραν του ὁ φιλόστοργος Πατὴρ τῶν Παργίων Μαιτλάνδος. Ὁ δὲ Ἀλῆς μαθὼν τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἁρμόστου ἔσπευσε, παραπονούμενος αὐτῷ διὰ τὴν δευτέραν ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων, νὰ

τῷ παραστήσῃ ὅτι σκοπὸν δὲν ἔχει νὰ πληρώσῃ χρήματα εἰς τοὺς Παργίους πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας των. Ἐξετάζει ὁ Ἁρμοστὴς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ μετὰ βαθεῖαν καὶ ὥριμον σκέψιν εὑρίσκει δίκαια τὰ παράπονα τοῦ Ἀλῆ, καί, ἵνα συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, ἀκυρόνει ἐκ δευτέρου τὴν νέαν ἐκτίμησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ Ἀλῆ διορισθέντων ἐκτιμητῶν! Καὶ διὰ τῆς ἑπομένης προκηρύξεως προσδιορίζει ὁ διάδικος καὶ δικαστὴς Μαιτλάνδος δι' ὅλην τὴν περιουσίαν τῶν Παργίων καὶ τῆς Κοινότητος ποσότητα, κατὰ μέσον ὅρον 150,000 μόνον λιρῶν στερλίνων! καὶ τὰ ἔξοδα τῆς εἰς τὰς νήσους μεταβάσεως τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ἔμενον εἰς βάρος αὐτῶν τῶν ἰδίων! Σκληρότερος ἐμπαιγμὸς οὐδέποτε ἀνεμίχθη εἰς τὰς συμφορὰς τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος! Μεγαλειτέρα ἀναίδεια οὐδέποτε ἔλαβε χώραν εἰς τὴν διπλωματίαν! Ἀπανθρωποτέρα κατάχρησις τῆς φυσικῆς ἰσχύος οὔτε εἰς τὰ χρονικὰ τῶν βαρβάρων ἐθνῶν ἀναφέρεται!

Πῶς ἐτόλμησεν ὁ Μαιτλάνδος ν' ἀκυρώσῃ τὴν δευτέραν ἐκτίμησιν, ἀφ' οὗ ὁ ἴδιος διώρισεν οὕς τινας ἤθελεν ἐκτιμητάς; ἀφ' οὗ οὔτε κἂν ἠρωτήθησαν οἱ Πάργιοι; Πῶς ἐτόλμησε ν' ἀφήσῃ τὰ ἔξοδα τῆς μετακομίσεως εἰς βάρος τοῦ πεινῶντος καὶ ἐκτετραχηλισμένου λαοῦ τῆς Πάργας, ἀφ' οὗ εἰς ἁπάσας τὰς προκηρύξεις του, τῶν ὑπαλλήλων του ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ πληρεξουσίου τῆς Πύλης, διελαμβάνετο ὅτι «οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας θέλουσι πληρωθῆ τὰ ἔξοδα τῆς εἰς τὰς νήσους μεταβάσεώς των»; Ἐλλόγως δυναταί τις νὰ θεωρήσῃ ἀτίμους τοὺς μὴ διατηροῦντας τούς τε προφορικοὺς καὶ ἐγγράφους λόγους των, τοὺς ἀθετοῦντας σήμερον ὅ,τι χθὲς ὑπεσχέθησαν δημοσίως! Ἰδοὺ ἡ προκήρυξις τοῦ Ἁρμοστοῦ.

«Προκήρυξις τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Θωμᾶ Μαιτλάνδου κτλ. ἐκδοθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν Πάργᾳ 4 Μαρτίου 1819.

«Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν συνδρομῇ τῶν ἡνωμένων

δυνάμεων τῶν Συμμάχων ἡ εἰρήνη καὶ ἡσυχία τῆς Εὐρώπης ἀπεκατεστάθη, σταθερὰ ἀπόφασις τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξεν ἡ παραχώρησις τῆς Πάργας μετὰ τοῦ φρουρίου καὶ τῆς χώρας αὐτῆς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην.

«Πρὸς τοῦτο συνθήκη συνωμολογήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς ὁποίας ἡ ἐκτέλεσις ἀνεβλήθη μέχρι τοῦδε ἕνεκα διαφόρων ἐμποδίων, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα ἐξέλιπον.

«Τὰ ἐμπόδια ταῦτα ἀνεφύησαν οὐ μόνον ἐκ τῶν αἰτίων, ἅτινα παρέπονται εἰς τοιαύτας περιστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων περιστάσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν θέσιν αὐτῆς τῆς ἰδίας χώρας.

«Ἦτον ἀδύνατον ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας, χωρὶς νὰ ἐπιστήσῃ τὴν ἀπαιτουμένην προσοχὴν ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῶν κατοίκων, καὶ ἰδίως χωρὶς νὰ συνομολογήσῃ δικαίαν καὶ λογικὴν ἀποζημίωσιν δι' ἐκείνους, ὅσοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν των, μέτρον οὐ μόνον τελείας δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἀνωτάτης ἀνάγκης.

«Ἐν τούτοις ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ποσοῦ τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης ἦτον ὑπόθεσις δυσκολωτάτη καὶ ἀπαιτοῦσα χρόνον πολύν.

«Ἀφ' ἑνὸς ἦτο δύσκολον νὰ τεθῇ ἀρχή, ἐφ' ἧς νὰ βασισθῶσιν αἱ ἐκτιμήσεις, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἦτον ἀνάγκη νὰ ληφθῶσιν ἐγγυήσεις τινὲς κατὰ τῆς φυσικῆς ἐπιθυμίας τῶν Παργίων, τοῦ νὰ δοθῇ ὑπερτίμησις εἰς τὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ ἐγκαταλείψωσι.

«Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ ὡς ἀρχή, ἐφ' ἧς νὰ βασισθῇ ἡ ἐκτίμησις, ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς Πάργας περιουσία ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἐν ταῖς ἡνωμέναις πολιτείαις τῶν Ἰονίων νήσων, καὶ κατὰ φυσικὴν σκέψιν ἦτον ἀδύνατον νὰ προσδιορισθῇ τρόπος ἐκτιμήσεως, ἑνόνων πάσας τὰς περιπτώσεις, τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ

τὰς διαφόρους περιστάσεις τὰς ἡνωμένας μὲ ταύτας τὰς ἐργασίας.

«Ὅθεν ἐξετάσας φυσικῶς καὶ ἐλευθέρως ὅμως πάσας τὰς περιστάσεις μὲ πᾶσαν περίπτωσιν αὐτῆς τῆς ἐργασίας, ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Πατρίκιος Ἁρμοστὴς παρεκινήθη νὰ κηρύξῃ μέσον ὅρον τοῦ ποσοῦ τῆς ἐκτιμήσεως καὶ νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τοὺς Παργίους ὅ,τι κατὰ πρῶτον ἐπροτάθη εἰς αὐτοὺς καὶ ἀκριβῆς γνῶσις νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς περὶ τοῦ ἀληθοῦς ποσοῦ, τὸ ὁποῖον ἤθελον λάβει, μεταναστεύοντες, ἀπέναντι τῆς ἐγκαταλειπομένης ὑπ' αὐτῶν περιουσίας, ὅτι ἐπομένως νέα εὐκαιρία παρουσιάζεται εἰς αὐτοὺς νὰ περατώσωσι τελειωτικῶς αὐτὴν τὴν ἐργασίαν. Παρατηρεῖ αὐτοῖς πρὸς τούτοις ὅτι ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις οὐδόλως ἐνδιαφέρεται εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοιαύτης ἀποφάσεως, εἴτε δειχθῇ ὠφέλιμος εἰς τὴν μετανάστευσιν ἢ ὄχι.

«Ἡ ἀποζημίωσις κατ' οὐδένα τρόπον δύναται ν' αὐξηθῇ, καὶ τὸ μέγιστον τῆς ποσότητος προσδιωρίσθη εἰς 150,000 λίρας στερλίνας, ἤτοι 666,666 τάλληρα, καὶ ὅτι αὐτὸ μόνον τὸ ποσὸν θέλει διανεμηθῆ τότε, ὁπόταν ἅπαντες μεταναστεύσωσιν, ἢ τοὐλάχιστον μεταξὺ ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἐσημειώθησαν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀποζημιώσεων τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς Κερκύρας· ἀνάλογος δὲ ἐλάττωσις θέλει γίνει ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τούτου, ὁπόταν τινὲς ἐκ τῶν καταγεγραμμένων ἐν τῷ ῥηθέντι καταλόγῳ ὡς μελλόντων ν' ἀναχωρήσωσιν, ἀποφασίσωσι νὰ μείνωσιν, ἢ ἐν περιπτώσει ἀπαιτήσεώς τινος προερχομένης, ἀναφορικῶς πρὸς ἑκάστην ἐκτίμησιν καὶ ἀποζημίωσιν, ἐξ ἀμφιβόλου ἢ κακῶς βασιζομένης ἀποζημιώσεως.

«Οἱ Πάργιοι ἐντὸς δέκα ἡμερῶν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης προκηρύξεως ὀφείλουσι νὰ φανερώσωσι τὴν τελειωτικήν των ἀπόφασιν τῷ Ἀρχηγῷ τῆς κυβερνήσεως εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας κατετέθησαν τὰ πρωτόκαλλα τῆς ἀποζημιώσεως.

« Πάντες οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μεταναστεύσωσι πληροφοροῦνται ὅτι ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις δὲν θέλει ἀνεχθῇ τὰς ἐκτάκτους δαπάνας διὰ τὴν μετανάστευσίν των, καὶ ὅτι τὸ προσδιορισθὲν ποσὸν θέλουσι λάβει ἐν τῷ μέλλοντι, ἀφ' οὗ δημοσιευθῇ τελειωτικῶς πρωτόκολλον ὑπὲρ ὅλων τῶν ἀποφασισάντων νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Πάργας εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην».

«Κατὰ διαταγὴν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος.

(Ὑπογρ.) Φρεδερῖκος Χάγκεϋ ἰδιαίτερος γραμματεύς.

(Ὑπογρ.) Ριχάρδος Γούβεης Ἀντισυνταγματάρχης διοικητής.»

Ἐμβρόντητοι ἔμειναν οἱ ἄθλιοι Πάργιοι ἰδόντες τὴν ἀναιδῆ ταύτην προκήρυξιν τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ! Ἀμφίβαλλον κατ' ἀρχὰς περὶ τῆς πραγματικότητός της, ἐπὶ τοσοῦτον ἐφάνη αὐτοῖς ἀπίθανον τὸ τοιοῦτο τόλμημα, ἀλλ' ἐπίστευσαν μετ' οὐ πολὺ ἰδόντες καὶ ἐν τῇ προκηρύξει ὅτι ὁ Μάνθος τοῖς ἐπανελάμβανε πολλάκις χλευαστικῶς, καὶ ἐξήγησαν ἤδη τὸ αἴνιγμα « ἔξ ἔξ ».

Ἠκύρωσε τὴν πρώτην ἐκτίμησιν ὁ Μαιτλάνδος, διότι ἔγεινε ἄνευ τῆς ἀναγκαίας ἀδείας! Ἀκυρόνει καὶ ταύτην διότι δὲν εἶχεν ἐγγυήσεις κατὰ τῆς φυσικῆς ἐπιθυμίας τῶν Παργίων τοῦ νὰ ὑπερτιμήσωσι τὴν περιουσίαν των. Ἀλλ' ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία τῶν Παργίων κατ' οὐδὲν ἐπηρέασε τὴν ἐκτίμησιν, ἀφ' οὗ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐξελέχθη ἐκτιμητής! Πῶς λοιπὸν ἔτεινον οἱ Πάργιοι ἵνα ὑπερτιμήσωσι τὴν περιουσίαν των, ἀφοῦ οἱ ἐκτιμηταὶ ἦσαν ἄνθρωποι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ Μαιτλάνδου καὶ ὄχι κάτοικοι τῆς Πάργας; Ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι τοῦτο ἔγεινεν ἐκ μέρους τῶν Παργίων· ἀλλὰ μήπως ὁ Ἀλῆς ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν φυσικὴν ἐπιθυμίαν τῆς μειοδοτήσεως, καὶ ἀφ' οἱ πλειότεροι τῶν ἐκτιμητῶν ἦσαν ὄργανα τῆς θελήσεώς του;

Ἠκύρωσεν ὁ Μαιτλάνδος τὴν ἐκτίμησιν ταύτην διότι ἔγεινεν ὡς νὰ ἦτον ἡ περιουσία τῶν Παργίων ἐν τοῖς Ἰονίοις Νήσοις, ὅπου

αὕτη ὑπερτιμᾶται. Ἀλλ' ἴσα ἴσα οὕτως ἔπρεπε νὰ ἐκτιμηθῇ· διότι οἱ ἀνέστιοι Πάργιοι ἠναγκάζοντο νὰ ἐνοικιασθῶσιν ἐν αὐταῖς ταῖς Ἰονίοις Νήσοις, ὅπου τὰ πάντα ὑπερτιμῶνται.

Ἵνα συμβιβάσῃ τὰ πράγματα ὁ διάδικος καὶ δικαστὴς Μαιτλάνδος προσδιώρισε τὴν ὑψηλὴν ἀξίαν τῆς περιουσίας τῶν τε Παργίων καὶ τῆς Κοινότητος εἰς 150,000 λίρας στερλίνας, ἐν ᾧ μόνη ἡ περιουσία τοῦ Δεσίλα Τσούκου ἤξιζε τὸ δέκατον τῆς παρὰ τοῦ Μεγάλου Οἰκονομολόγου Μαιτλάνδου προσδιορισθείσης ποσότητος, καὶ ἐν ᾧ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα ἁπάσης τῆς χώρας ἦτο τὸ τρίτον τοῦ προσδιορισθέντος παρὰ τοῦ Ἁρμοστοῦ κατὰ μέσον ὅρον κεφαλαίου! Καὶ ὅμως ἐν τῇ ῥηθείσῃ προκηρύξει ἐτόλμησεν ὁ Μαιτλάνδος νὰ εἴπῃ ὅτι «Ἦτον ἀδύνατον ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνησις νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Πάργας, χωρὶς νὰ ἐπιστήσῃ τὴν ἀπαιτουμένην προσοχήν της ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῶν κατοίκων, καὶ ἰδίως χωρὶς νὰ συνομολογήσῃ δικαίαν καὶ λογικὴν ἀποζημίωσιν...» Ἰδοὺ ὁποίαν δικαίαν καὶ λογικὴν ἀποζημίωσιν ἐπέτυχεν ἡ Ἀγγλία! Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐπέστησε τὴν προσοχήν της ἐπὶ τῶν συμφερόντων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους, ἀφ' οὗ κατέστησεν ἀπάτριδας, ἔμελλε νὰ καταστήσῃ καὶ τῆς ἐσχάτης πενίας, ἵνα συμπληρώσῃ τὰς ἀνηκούστους συμφορὰς των! Εὐτυχεῖς ἤθελον λογισθῇ οἱ Πάργιοι, εἰ ἐλάμβανον σώαν καὶ τὴν ῥηθεῖσαν ποσότητα!

Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀναδέχεται τὰ ἔξοδα τῆς μεταβάσεως τῶν κατοίκων εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, λέγει ὁ Μαιτλάνδος ἐν τῇ προκηρύξει· ἐν ᾧ εἴδομεν ὅτι εἰς ἁπάσας τὰς προηγουμένας προκηρύξεις Ἄγγλοι καὶ Τοῦρκοι ὑπέσχοντο τὴν δαπάνην ταύτην! Ἐλαττώσας ἐπὶ τοσοῦτον τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων, ἀρνούμενος ὁ ἀρνησίλογος Μαιτλάνδος τὰ ἔξοδα τῆς μετακομίσεως τοῖς Παργίοις καὶ λέγων αὐτοῖς ἐν τῇ προκηρύξει ὅτι «ἀδιαφορεῖ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις περὶ τῆς ἀποφάσεώς των, εἴτε δειχθῇ ὠφέλιμος, εἴτε ὄχι» βεβαίως ἤλπιζεν ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ μείνωσιν ὑπὸ τὴν μοσαρὰν κυριαρχίαν τοῦ συναδέλφου του! Ἄλλος λαὸς ἴσως ἤθελεν ὑποκύψῃ κατὰ τὴν

ἐπιθυμίαν τῶν συναδέλφων εἰς τὴν δουλείαν, ἀναλογιζόμενος ὅτι μεταβαίνει εἰς ξένην γῆν ἄπορος, ἐκτετραχηλισμένος καὶ τῶν πάντων ἐστερημένος, εἰς γῆν, ὅπου ἐκυριάρχει ἐκεῖνος, ὅστις τὸν κατέστησεν ἐλεεινὸν παίγνιον τῆς μοχθηρίας του! Ἀλλ᾽ ὁ λαὸς τῆς Πάργας ὁ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ὑπερασπίσας διὰ τοῦ αἵματός του τὴν ἀνεξαρτησίαν, στηριζόμενος εἰς τὰ εὐγενῆ τῆς καρδίας του αἰσθήματα, πάντα ἐθεώρησε δεύτερα τῆς ἀνεξαρτησίας του.

Ἀκάματοι προσπάθειαι καταβάλλονται ἐκ νέου ὅπως πείσωσι τοὺς Παργίους ἵνα μείνωσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ, πλὴν ἅπασαι ἀπέτυχον ἀπέναντι τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως τοῦ λαοῦ, ἵνα ἐγκαταλείψῃ τὴν δούλην πατρίδα. Μαθὼν ὁ Ἀλῆς τὴν ἀπόφασιν τῶν Παργίων καὶ τὸν παρὰ τοῦ Μαιτλάνδου προσδιορισμὸν τοῦ ἀντιτίμου τῆς ἐγκαταλειπομένης περιουσίας τῶν Παργίων, καὶ σκοπὸν μὴ ἔχων ν᾽ ἀποζημιώσῃ αὐτούς, προσκαλεῖ ἐσπευσμένως τὸν Μαιτλάνδον εἰς μυστικὴν συνέντευξιν εἰς Βουθρωτόν. Μεταβαίνει αὐθημερὸν ὁ Ἁρμοστὴς εἰς τὴν πρόσκλησιν, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ φρουράρχου τῆς Πάργας Γούβενς. Ἠντάμωσε τὸν λῃστὴν Ἀλῆν «ἐπὶ τοῦ ἰδίου τόπου» λέγει διάσημός τις συγγραφεὺς «ἔνθα ὁ Αἰνείας ἀπήντησε τὴν Ἀνδρομάχην! Ἐκεῖ ὅπου τὰ ἀπομεινάρια τῶν Τρώων, ἐν μέσῳ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐχθρῶν Ἑλλήνων εἶχον εὕρει ἄσυλον, καὶ ἀνανεώσει τὰς προσφιλεστέρας ἀναμνήσεις τῆς πατρίδος των, πλησίον τοῦ νέου Σκαμάνδρου καὶ τοῦ μικροῦ Ἰλίου, βάρβαροί τινες καὶ ξένοι ἀπεφάσισαν ν᾽ ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὰς ἑστίας των, ἀπὸ τοὺς βωμούς των, τοὺς ἀπογόνους τῶν ἰδίων Ἑλλήνων». Ὁ Ἀλῆς παραπονεῖται, ὁ Μαιτλάνδος ἐγκρίνει τὰ παράπονά του! ὁ Ἀλῆς τῷ λέγει ὅτι δὲν πληρόνει χρήματα πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων. Ὁ φιλάνθρωπος Μαιτλάνδος τῷ λέγει νὰ δώσῃ ἀντὶ χρημάτων ξύλα! Ἰδοὺ ὁποῖον ἀντίτιμον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς Πατρίδος χριστιανικοῦ λαοῦ ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ἀλῆν ὁ Μαιτλάνδος! Καὶ ὅμως ἐτόλμησε νὰ κηρύξῃ ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ πωλήσῃ τὴν Πάργαν εἰς τὸν Ἀλῆν ἄνευ δικαίας καὶ λογικῆς ἀποζημιώσεως! Πείθεται τέλος ὁ Ἀλῆς νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἄγγλους

ναυπηγήσιμα ξύλα, ὅπως τῷ παραχωρηθῇ ἡ Πάργα, καὶ τῷ ἐδόθη ἡ ἄδεια ἵνα προχωρήσωσι τὰ στρατεύματά του εἰς κατάληψιν αὐτῆς, πρὶν ἢ ἀποζημιώσωσι τοὺς κατοίκους, ὡς ὑπεσχέθησαν, περὶ τῆς περιουσίας των οἱ Προστάται καὶ πρὶν ἢ οὗτοι ἐκκενώσωσιν αὐτήν, ὡς τοῖς ὑπέσχοντο!

Τὴν 15 Μαρτίου περὶ τὸ λυκαυγὲς πλέει ἐγκαρσίως πρὸς τὴν Πάργαν φεργάδα Ἀγγλικὴ καὶ ἀποβιβάζει 150 στρατιώτας. Οἰωνὸς νέων συμφορῶν ἡ παρουσία Ἄγγλων στρατιωτῶν! Καὶ τῷ ὄντι! Ὁ φρούραρχος, ἐκβὰς εἰς Πάργαν, τοῖς ἀνήγγειλε διὰ ζώσης φωνῆς εἰς ἐπήκοον ὅλων τῶν προυχόντων ὅτι «συνεπείᾳ τῆς »συνομολογηθείσης συμφωνίας μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τοῦ »Μεγάλου Ἁρμοστοῦ, στρατεύματα Τουρκαλβανῶν τοῦ πρώτου »θὰ εἰσέλθωσιν εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς Πάργας ». Ὅσον ἀνέλπιστος ἦτον ἡ κεραυνώδης αὕτη εἴδησις, βασιζομένων τῶν Παργίων ἐπὶ τῶν προκηρύξεων τῶν προστατῶν ὅτι « Τοῦρκοι δὲν »θὰ πατήσωσι τὸ ἔδαφος τῆς Πάργας, πρὶν ἀποζημιώσωσι τοὺς »κατοίκους αὐτῆς καὶ πρὶν οὗτοι ἐκκενώσωσιν αὐτήν» ἐπὶ τοσοῦτον καὶ κατετάραξε τοὺς προύχοντας! Γνωρίζοντες δὲ οὗτοι τί ἦτον ἱκανὸς νὰ πράξῃ ὁ λαὸς εἰς μίαν τοιαύτην ἀπελπιστικὴν περίστασιν, αὐθημερὸν ἱκετεύουσι τὸν Μαιτλάνδον διὰ τῆς ἑπομένης ἀναφορᾶς, ὅπως ἐμποδίσῃ τοὐλάχιστον τὴν εἰς Πάργαν εἴσοδον τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τῶν κατοίκων!

«Ὑπόμνημα τῶν κατοίκων τῆς Πάργας, διαβιβασθὲν
εἰς Κέρκυραν πρὸς τὴν Α. Ε. Θωμᾶν Μαιτλάνδον
κτλ. κτλ.

Πάργα 15 Μαρτίου 1819.

«Ἐξοχώτατε!

«Οἱ Πάργιοι ἐπὶ τέσσαρας ὁλοκλήρους αἰῶνας ὑπεράσπισαν ἑαυτοὺς κατὰ τῶν γειτόνων των Τούρκων διὰ τῆς θυσίας τοῦ αἵματός των!

« Κατὰ τὸ 1814 ἔθεσαν ἑαυτοὺς ἑκουσίως ὑπὸ τὴν

προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἐλπίσαντες διηνεκῆ ἀσφάλειαν.

« Ἀλλ' ἀφοῦ πολιτικοὶ λόγοι, συμπληροῦντες τὰς συμφορὰς τῶν Παργίων, ἠνάγκασαν ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὴν προστασίαν ἐπεκαλέσθημεν, νὰ μᾶς παραδώσωσιν εἰς τοὺς Τούρκους ὑπὸ ὅρους συνθήκης, ὅτι ὅσοι ἐξ ἡμῶν δὲν ἤθελον μείνει ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Τούρκων θὰ λάβωσι δικαίαν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἀξίαν τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῶν, καὶ ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν θέλουσιν εἰσέλθει εἰς τὴν χώραν μας, πρὶν ἡ ἡμεῖς ἀναχωρήσωμεν ἀπ' αὐτῆς, οἱ Πάργιοι ἀγογγύστως ὑπετάχθησαν εἰς ταῦτα, ἰδόντες καὶ τὴν προκήρυξίν σας, δι' ἧς πληροφοροῦνται περὶ τῆς σκοπουμένης ἀποζημιώσεως· ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦ αὐτη οἱ Πάργιοι συναινοῦσι ν'ἀναχωρήσωσιν ἐλπίζοντες πάντοτε ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ βασιλέως καὶ προστάτου των θέλει τοῖς χορηγήσῃ ἐλευθεριωτέραν ἀποζημίωσιν μετὰ ταῦτα.

« Ἐν τούτοις μετὰ φρίκης καὶ ἐκστάσεως πληροφοροῦνται ὑπὸ τοῦ φρουράρχου τῆς Πάργας καὶ τοῦ Ἄγγλου ἀπεσταλμένου ὅτι τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ θέλουσι κάμει κατοχὴν τῆς χώρας μας καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν κατοίκων!

Ἡ ἀποτρόπαιος αὕτη εἴδησις περὶ τῆς προσελεύσεως τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πάργαν, διέχυσε λυπηροτάτην ταραχὴν εἰς τὰς ψυχὰς ἁπάντων τῶν Παργίων, ἀναγκασμένων νὰ ἴδωσι τὴν χώραν των κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἀποτροπαίου καὶ ἀδιαλλάκτου αὐτῶν ἐχθροῦ. Ἵνα δὲ προληφθῇ τὸ στυγερὸν τοῦτο θέαμα, οἱ Πάργιοι προτιμῶσι ν' ἀναχωρήσωσι τῆς χώρας των, τὴν ὁποίαν τοσούτους χρόνους ἐφύλαξαν ἐλευθέραν.

« Ἀλλὰ, ἐξοχώτατε, ἀποφασίσαντες οἱ Πάργιοι νὰ μεταναστεύσωσι, παρακαλοῦσι τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα νὰ μὴ συγχωρήσῃ τὴν ἔλευσιν οὐδενὸς Τούρκου εἰς τὴν Πάργαν, πρὶν ἡ οἱ Πάργιοι μετὰ τῶν τέκνων τῶν καὶ τῶν συζύγων των ἀναχωρήσωσιν ἐξ αὐτῆς.

Ο Μαιτλάνδος ὑπεσχέθη εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Παργίων ὅτι θέλει ἐμποδίσει τὴν εἰς Πάργαν εἴσοδον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ, μέχρις οὗ πληρωθῶσι τὰ χρήματα τῆς ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τούτων. Ἐπανελθοῦσα ἐκ Κερκύρας ἡ ἐπιτροπὴ ἐξέθεσε τοῖς Παργίοις ὅ,τι τῇ ὑπεσχέθη ὁ Ἁρμοστής. Ἐπαρηγορήθησαν ὀλίγον οἱ ἄθλιοι! Ἀλλ' ὁ μὴ ἔχων οὔτε ἱερὸν, οὔτε ὅσιον εἰς τοὺς λόγους του καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις του Θωμᾶς Μαιτλάνδος ὡμοίαζε μὲ τὸν χαμαιλέοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Προκήρυξις τοῦ Ἁρμόστου πρὸς τους κατοίκους τῆς Πάργας. — Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς προκηρύξεως τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ. — Ἡ ἀπελπισία τῶν κατοίκων μετὰ τὴν εἰς τὴν χώραν των εἰσβολὴν τῶν Τούρκων. — Ἡ εἰς Πάργαν ἔλευσις τοῦ Φρεδερίκου Ἄδαμ. — Ἡ γενναία ἀπάντησις τῶν Παργίων πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἄδαμ. — Ὁ στρατηγὸς Ἄδαμ δὲν ἐκτελεῖ τὴν ὑπόσχεσιν. — Ἡ τελευταία ἀπελπισία τῶν Παργίων. — Ἡ τελευταία ἀπόφασις. — Οἱ Πάργιοι καίουσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ πτώματα τῶν συγγενῶν. — Ἡ κατάρα. — Ἡ ἐκ τῆς Πάργας ἀναχώρησις. — Τὰ δημοτικὰ ᾄσματα. — Ἡ μετάβασις τῶν οἰκογενειῶν εἰς Παξοὺς καὶ εἰς Κέρκυραν. — Ἡ εἰς Κέρκυραν συγκέντρωσις. — Τὸ δημοτικὸν ᾆσμα.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς εἰς Πάργαν ἐπιστροφῆς τῆς τῶν Παργίων ἐπιτροπῆς παρῆλθον εἴκοσι περίπου ἡμέραι, καθ' ἃς οἱ Πάργιοι, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Μαιτλάνδου, ἐπαρηγοροῦντο, καὶ ἐπειδὴ καθ' ὅλον τὸ διάστημα οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ τῆς εἰς Πάργαν εἰσβολῆς τῶν Τούρκων, ἐπίστευσαν οἱ ἄθλιοι κάτοικοι ὅτι ἡ εἴσοδος τῶν ἐχθρῶν δὲν θέλει λάβει χώραν, μέχρις οὗ οἱ κάτοικοι συνάξωσι καὶ τὰ προϊόντα, τῶν ὁποίων ἔβριθεν κατ' ἐκεῖ-[illegible] ἔτος ἡ περικαλλὴς Πάργα. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς [illegible], ὅταν ἔμαθον ὅτι τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ προχωροῦσι πρὸς τὴν Πάργαν; Ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἀγανάκτησις ἡ δικαία, καὶ ἡ ἀπελπισία ἡ τελευταία, ὅταν εἶδον τὴν κατωτέρω προκήρυξιν

τοῦ Μαιτλάνδου, ἀναγγέλλουσαν τὴν εἴσοδον τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πάργαν!

« Προκήρυξις τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου κτλ. κτλ. Ἐκδοθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τὴν 4 καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν Πάργᾳ 9 Ἀπριλίου 1819.

« Ἡ ἐποχὴ τῆς παραδόσεως τῆς Πάργας πλησιάζει, τελειωτικὰ μέτρα μέλλουσι νὰ λάβωσι χώραν, ὅπως ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις δυνηθῇ νὰ θέσῃ τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν ἐν τῇ κατοχῇ αὐτῆς, ὁπόταν οἱ προσυνομολογηθέντες περὶ παραχωρήσεως ὅροι ἐκτελεσθῶσιν.

« Μεταξὺ τῶν ἄλλων μέτρων ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς μικρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ, νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς Πάργας, καὶ περὶ τούτου ὁ φρούραρχος ἔλαβε τὰς ἀναγκαίας διαταγάς.

« Ἡ Α. Ἐξοχότης ὁ Ἁρμοστὴς παραδεχόμενος τὰ μέτρα ταῦτα θεωρεῖ καθῆκόν του νὰ διαβεβαιώσῃ τοὺς Παργίους, ὅτι σταθερὰ καὶ ἄγρυπνος προστασία θέλει χορηγηθῇ αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Βρετανικῆς κυβερνήσεως, ἐφόσον ἤθελον δείξει ἑαυτοὺς ἀξίους αὐτῆς, καὶ ὅτι ἡ εἴσοδος τῶν Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων δὲν πρέπει νὰ βιάσῃ τοὺς κατοίκους, ἵνα ἐπισπεύσωσι τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς χώρας των, ἐκτὸς ἂν οὕτω θελήσωσιν.

« Ἐάν τινες τῶν Παργίων ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των, πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν ῥηθέντων Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν χώραν των, ὁ φρούραρχος θέλει χορηγήσει αὐτοῖς τὰ πρὸς τοῦτο μέσα, πλὴν τὸν σκοπόν των τοῦτον ὀφείλουσι νὰ διαδηλώσωσιν αὐτοπροσώπως αὐτῷ ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης προκηρύξεως, ὥστε νὰ δυνηθῇ ὁ φρούραρχος νὰ χορηγήσῃ αὐτοῖς τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν μετακόμισιν πλοῖα.

« Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Ἁρμοστὴς θεωρεῖ καθῆκόν

του νὰ ἐπανάλάβῃ εἰς τοὺς Παργίους, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν των πρὶν ἡ ἡ περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας συνθήκη ἐκπληρωθῇ ἐντελῶς, δηλ. καθ' ὅλους τοὺς ὅρους της».

Ἀναιδέστερος ἐμπαιγμὸς τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος δὲν μνημονεύεται εἰς τὰ χρονικὰ τῆς διπλωματίας! εἶνε μοναδικὸς συνάδων μὲ τὴν μοναδικὴν πρᾶξιν! Προτιμότερος ἦν ὁ θάνατος εἰς τοὺς Παργίους ἢ ὁ ἄνανδρος οὗτος ἐμπαιγμός! Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὑπεσχέθη ὁ Μαιτλάνδος εἰς τὴν τῶν Παργίων ἐπιτροπὴν ὅτι «δὲν »θέλει συγχωρήσει τὴν εἰς Πάργαν εἴσοδον τῶν Τούρκων, κατὰ »τὴν ἔννοιαν τῆς συνθήκης» καὶ σήμερον ἀσυστόλως καὶ αὐθαιρέτως συγχωρεῖ τὴν εἴσοδον τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πάργαν ἐναντίον τοῦ δεδομένου λόγου τῆς τιμῆς, τῆς φιλανθρωπίας καὶ αὐτῆς τῆς συνθήκης! Ἡ συνθήκη τῶν Ἰωαννίνων, τὴν ὁποίαν οἱ ἴδιοι συνέταξαν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Παργίων καὶ τὴν ὁποίαν εἶπαν ὅτι ἔλαβον ὡς κανόνα διὰ τὰς περαιτέρω ἐργασίας των μέχρι τῆς τελειωτικῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας, ἡ συνθήκη αὕτη λέγει ρητῶς ὅτι «Μετὰ τὴν πληρωμὴν τῆς ἀξίας τῆς ὑπὸ τῶν »κατοίκων τῆς Πάργας ἐγκαταλειπομένης περιουσίας, καὶ μετὰ »τὴν πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τοῦ ταξειδίου καὶ μετὰ τὴν ἀνα»χώρησιν τῶν Παργίων ἐκ τῆς Πάργας, θέλει ἀποσυρθῆ ὁ Ἀγ»γλικὸς στρατὸς καὶ τὸ φρούριον καὶ ἡ χώρα τῆς Πάργας θέλει »μεταβιβασθῆ τῷ πληρεξουσίῳ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης». Αὐτὸ λέγει τὸ τέταρτον ἄρθρον τῆς συνθήκης. Ὁ δὲ Ὀθωμανὸς πληρεξούσιος ἐν τῇ ἀπὸ 18—30 Ἰουνίου 1817 προκηρύξει πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πάργας λέγει· «Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη μὲ διέταξε νὰ »λάβω τὸ ῥηθὲν φρούριον, νὰ ἐπαγρυπνήσω ἐπὶ τῆς πωλήσεως καὶ »τῆς δικαίας ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων ἐκεί»νων, οἵτινες διὰ παντὸς σκοπεύουσι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πα»τρίδα των, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ προβλέψω ἐν ταυτῷ καὶ τὰ ἔξοδα »τῆς μεταβάσεώς των εἰς τὰς Ἰονίους νήσους».

Ἡ ῥηθεῖσα συνθήκη καὶ ἡ προκήρυξις τοῦ Ὀθωμανοῦ πληρεξου-

σίου δὲν ποιοῦσι μνείαν περὶ τῆς εἰς Πάργαν εἰσόδου τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλῆ. Καὶ βεβαίως, εἰ δὲν ὑπῆρχε στυγερώτερον σχέδιον καὶ σκοπὸς βδελυρὸς καὶ ἀπάνθρωπος, ὁ στρατὸς τοῦ τυράννου Ἀλῆ δὲν ἦτον ὅλως περιττός, ἀφ' οὗ ἦτο παρὼν ὁ πληρεξούσιος τῆς Πύλης, εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν συνθήκην τὸ φρούριον καὶ ἡ χώρα τῆς Πάργας ἔμελλον νὰ διαβιβασθῶσι, καὶ ἀφ' οὗ ἡ παραχώρησις αὕτη ἔγεινεν εἰρηνικῶς μεταξὺ τῶν δύο φίλων Αὐλῶν, εἰς τῶν ὁποίων τὴν λαοκτόνον ἀπόφασιν ὑπέκυψαν οἱ Πάργιοι; Ὕστερον ἀπὸ τοιαῦτα φανερὰ ἀνοσιουργήματα τολμᾷ ὁ Μαιτλάνδος νὰ λέγῃ ὅτι « ἡ Ἀγγλία χορηγεῖ τὴν προστασίαν της »! Τῇ ἀληθείᾳ, ὡραία προστασία! Τοῦρκοι εἰς τὴν Πάργαν!

Οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ αἰῶνας δὲν ἐτόλμησαν νὰ πατήσωσι τὸ ἔδαφος τῆς Πάργας, ὑπὸ τῶν τέκνων της μόνων ὑπερασπιζομένης, χωρὶς νὰ πληρώσωσι διὰ τοῦ αἵματός των τὴν τόλμην, πατοῦσι σήμερον ἀνενοχλήτως καὶ ἀτιμωρητὶ τὰ ὅρια αὐτῆς τῆς Πάργας, προστατευομένης ὑπὸ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας! Ὁ Μαιτλάνδος τοῦ λοιποῦ ἀφήρεσε τὸ προσωπεῖον. Ἡ ἀναίδεια καὶ ἡ ἀπανθρωπία τοῦ ἀνθρώπου τούτου δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὸ νὰ προσθέσωσι τοὺς πλέον ἀγενεῖς καὶ σκληροὺς ἐμπαιγμοὺς εἰς τὰς συμφορὰς τῶν ἀτυχῶν Παργίων, ἀλλ' ἐπροχώρησαν περαιτέρω! Λέγει ἐν τῇ προκηρύξει· « Ὁ Πατρίκιος Ἁρμοστὴς θεωρεῖ καθῆκόν »του νὰ ἐπαναλάβῃ εἰς τοὺς Παργίους ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐγκατ»αλείψωσι τὴν χώραν πρὶν ἢ ἡ περὶ παραχωρήσεως τῆς Πάργας »συνθήκη ἐκπληρωθῇ ἐντελῶς, δηλ. καθ' ὅλους τοὺς ὅρους της ».

Ποῖοι ὅροι τῆς συνθήκης νὰ ἐκπληρωθῶσι; καὶ ὑπὸ τίνος; ἀφ' οὗ αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἁρμοστὴς παραβιάζει τὸ κυριώτερον ἄρθρον τῆς συνθήκης, ἐπιτρέπων τὴν εἴσοδον τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πάργαν, πρὶν ἢ ἀποζημιώσωσι τοὺς Παργίους καὶ πρὶν ἢ οὗτοι ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς πατρίδος; Ἀφ' οὗ ὁ Χριστιανός, ὁ πεπολιτισμένος, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας μυριάκις ἠθέτησε καὶ ὅρους συνθήκης καὶ ὑποσχέσεις καὶ λόγον τιμῆς, πῶς ἤλπιζεν ὅτι ὁ Ἀλβανός, ὁ ἅρπαξ, ὁ λῃστής, ὁ διὰ τῶν ἀθεμίτων μέσων φθάσας εἰς τὴν περιωπήν του, ἤθελεν ἐκπληρώσει τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, εἰσβα-

λῶν ἅπαξ εἰς τὴν μισητοτέραν αὐτῷ χώραν; Βεβαίως ὁ Μαιτλάνδος καλῶς ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἀλῆς οὐδὲν ὅσιον ἐφύλαττεν καὶ οὐδὲν ἱερὸν ἐπροσκύνει. Εἶχεν ἤδη πάμπολλα τῆς ἀπιστίας του φρικτὰ παραδείγματα. Ἀλλ' ἴσα ἴσα, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ἀπιστίαν τοῦ τυράννου καὶ τὸ ἀδιάλλακτον πρὸς τοὺς Παργίους μῖσος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἐναντίον τῆς συνθήκης ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν εἴσοδον τῶν στρατευμάτων του εἰς τὴν Πάργαν καὶ προέτρεπε δολίως ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ συμφέροντος τοὺς ἀθλίους Παργίους, ὅπως μὴν ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν των καὶ μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἔλευσιν τῶν Τούρκων, ἵνα οὗτοι περάσωσιν ἐν στόματι μαχαίρας τοὺς κατοίκους, καὶ οὕτως ὁ Μαιτλάνδος οἰκονομήσῃ εἰς τὸν φίλον του τὴν οὐτιδανὴν ἀποζημίωσιν, καὶ ἐξαλείψῃ μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν κατοίκων καὶ τὸ στίγμα!

Ἀναγνόντες οἱ Πάργιοι μετ' ἀγανακτήσεως καὶ συνάμα περιφρονήσεως (διότι βαρυνθέντες ἀπὸ τὰς καθεκάστην ἀπιστίας τῶν Ἄγγλων, τοῦ λοιποῦ τοὺς περιεφρόνουν ἐν τῇ φυσικῇ ἀδυναμίᾳ των) τὴν ἄνω προκήρυξιν ἐδίσταζον νὰ πιστεύσωσι τὴν πραγματικότητά της, ἐπὶ τοσοῦτον τοῖς ἐφάνη ἀπίθανος ἡ τοιαύτη ἀναιδὴς καλιμβουλία τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ. Πλὴν μετ' οὐ πολὺ ἐπείσθησαν ὅτι Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοὶ εἶχον συνομόσει κατ' αὐτῶν. Δὲν τοῖς ἔμεινε πλέον ἐλπὶς παρηγορίας παρὰ τοῖς ἀνθρώποις! Ὕψωσαν δακρύβρεκτον βλέμμα πρὸς τὸν Πλάστην, ἐπικαλούμενοι τὴν ἐξ ὕψους ἀρωγήν! Ἔρριψαν ἐπίπονον καὶ σπαραξικάρδιον βλέμμα ἐπὶ τῶν καλλιεργημένων καὶ καρποφόρων πεδιάδων· αὗται ἔβριθον πολυτίμων προϊόντων, τὰ ὁποῖα ἠναγκάζοντο ἀπανθρώπως ν' ἀφήσωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Ἅπαντες, ὡς καὶ τὰ βρέφη, κατελήφθησαν ὑπὸ ἀλγεινοτάτης βαρυθυμίας. Ἀλλ' εὐγενὴς ἀπελπισία καταλαμβάνει τοὺς πάντας, ὅτε εἶδον ἀτιμωρητὶ Τούρκους ἐσκηνωμένους εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Πετζεβολός. Ἡ θέα τῶν Τούρκων ἐσύγχυσε τὰς διανοίας των καὶ κατετάραξε τὰς ψυχὰς καὶ μία ἐξῆλθεν ἡ κραυγὴ ἐκ τῶν στέρνων ἁπάντων «Θάνατος». Ἀπεφάσισαν ν' ἀποθάνωσι σὺν

τῷ ἠθικῷ θανάτῳ τῆς πατρίδος, εἰ οἱ Τοῦρκοι ἐπροχώρουν βῆμα πρὸς τὴν πόλιν!

Ἀναστέλλεται ἡ πρόοδος τῶν Τούρκων, εἰδοποιεῖται ὁ Ἁρμοστὴς περὶ τῆς γενναίας ἀποφάσεως τῶν Παργίων, ὅστις πέμπει αὐθωρεὶ εἰς Πάργαν τὸν στρατηγὸν Φρεδέρικον Ἄδαμ. Φθάνει οὗτος ἐκεῖσε, προσκαλεῖ τοὺς προὔχοντας, προσπαθεῖ ὅπως πείσῃ αὐτούς, ἵνα συναινέσωσιν ὅπως οἱ Τοῦρκοι σκηνώσωσιν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς πόλεως πρὸς τὸ μοναστήριον τῆς ἐν Βλαχέρναις Θεοτόκου μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ πληρωθῶσι τὰ χρήματα καὶ θὰ ἀρχίσῃ ὁ ἀπόπλους, ἀφ' οὗ ἐπιμόνως δὲν ἤθελον νὰ ἴδωσι Τούρκους ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου. Ἀλλ' οἱ Πάργιοι ἀηδιάσαντες πλέον ὡς ἐκ τῆς ἀναιδείας τῶν Ἄγγλων, ἀπήντησαν ὑπερηφάνως εἰς τὸν Ἄδαμ· «Δὲν ἀνεχόμεθα νὰ ἴδωμεν Τούρκους, τοὺς ἀπίστους ἐχθρούς, ἐντὸς »τῆς χώρας μας πρὸ τῆς πληρωμῆς τῶν χρημάτων καὶ τοῦ ἀπό»πλου ὅλων τῶν κατοίκων. Εἴσθε ἰσχυροί, δύνασθε νὰ μᾶς ἐπιβά»λετε τὴν βίαν! Πλὴν ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ὅλοι οἱ στόλοι τῆς »Ἀγγλίας δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν ἀπειλητικῶς ἐνώπιον τῆς »πατρίδος μας, Τουρκικὸν ὅμως βῆμα πρὸς τὰ πρόσω ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ »τούτου ἐδάφους, ἡμῶν παρόντων, εἶνε ΣΥΝΘΗΜΑ θανάτου. Οἱ »δείλαιοι ἐχθροί μας οὐδέποτε ἐτόλμησαν νὰ βεβηλώσωσι τὴν »χώραν ταύτην, χωρὶς νὰ πληρώσωσι τὴν ποινὴν τῆς αὐθαδείας »των διὰ τῆς ἰδίας των ζωῆς. Ὅθεν καὶ ἤδη, εἰ καὶ παρ' ὑμῶν »προστατευόμενοι, δὲν θὰ τολμήσωσι, χωρὶς νὰ ὁδεύσωσιν ἐπὶ τῶν »πτωμάτων μας.»

Ἡ ἀρειμάνιος ἀπάντησις τῶν προὐχόντων κατεθορύβησε τὸν εὐγενῆ στρατηγὸν Ἄδαμ, ὅστις νομίσας κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπόφασις εἶνε μόνον τῶν παρευρεθέντων προὐχόντων ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ ἕνα ἕκαστον ἰδιαιτέρως, πλὴν τὴν αὐτὴν λαβὼν παρὰ πάντων ἀπάντησιν ἐπείσθη περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ὃν ἴσως καὶ ὁ ἴδιος ἔτρεχε διαμένων εἰς Πάργαν, καθόσον οἱ Πάργιοι ἀποστρεφόμενοι ἤδη δικαίως πάντα Ἄγγλον, δὲν ὑπεδέχθησαν τὸν στρατηγὸν Ἄδαμ, ὡς ὠφείλετο εἰς τὸν βαθμόν του. Ὅθεν ὁ στρατηγὸς Ἄδαμ, βλέπων ἀκλόνητον τὴν ἀπόφασιν τῶν Παργίων καὶ

μὴ δυνάμενος ὁ ἴδιος ἄνευ τῆς ἀνωτάτης διαταγῆς τοῦ Μαιτλάνδου οὐδὲν νὰ πράξῃ περὶ τῆς ἀναστολῆς τῆς εἰς Πάργαν εἰσόδου τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὑπεσχέθη τοῖς Παργίοις ἵνα ἀμέσως διαβιβάσῃ τὴν ἀπόφασίν των εἰς τὸν Μέγαν Ἁρμοστὴν, μεσιτεύων παρ᾽ αὐτῷ ὑπὲρ τῆς ἐπιθυμίας των. Ἀλλ᾽ ὁ εὐγενὴς Ἄγγλος στρατηγὸς Ἄδαμ, ἀντὶ νὰ κοινοποιήσῃ τῷ Μαιτλάνδῳ τὴν ἀπόφασιν τῶν δυστυχῶν Παργίων καὶ νὰ μεσιτεύσῃ παρ᾽ αὐτῷ ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ὑπεσχέθη, ἀναχωρεῖ κ ρ υ φ ί ω ς περὶ λύχνων ἀφὰς ἐκ τῆς Πάργας διὰ τὴν Κέρκυραν, τῆς ὁποίας τὰ θέλγητρα δὲν ἄφινον τὸν στρατηγὸν νὰ διαμείνῃ ἐν Πάργᾳ! . . . .

Τὴν ἐπαύριον μαθόντες οἱ Πάργιοι τὴν ἐκ τῆς Πάργας ἀναχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Ἄδαμ, ἐπίστευσαν οἱ ἄθλιοι, ὡς γενικῶς ἐπιστεύετο, ὅτι ὁ στρατηγὸς Ἄδαμ, συγγενὴς ἤδη ἐξ ἀγχιστείας, καὶ κατὰ συνέπειαν συμπάσχων εἰς τὰ δεινὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν τῆς Ἐ ρ α σ μ ί α ς του, μετέβη ὁ ἴδιος εἰς Κέρκυραν, ἵνα ἐκθέσῃ τῷ Πατρικίῳ Ἁρμοστῇ τὴν ἀπόφασιν τῶν κατοίκων τῆς Πάργας καὶ οὕτως ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναστολὴν τῆς προόδου τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων! . . . .

Τέσσαρες μαῦραι ἡμέραι ἀγωνίας σπαραξικαρδίου παρῆλθον καὶ οἱ Πάργιοι οὐδεμιᾶς παραμυθίας ἠξιώθησαν ἐκ Κερκύρας. Στρέφουσι περίλυπον βλέμμα πρὸς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἔμελλε νὰ τοῖς φέρῃ τὴν προσδοκωμένην ἐλπίδα· μελανὰ νέφη ἐκάλυπτον τὴν Κέρκυραν. Δακρύβρεκτα βλέμματα τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων εἰσδύουσιν εἰς τὸν ὁρίζοντα, ὅπως ἴδωσι μακρόθεν πλοιάριον φέρον αὐτοῖς παρηγορίαν, πλὴν οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπον, ἢ ἀφροστεφῆ κύματα, ἀναγγέλλοντα τὴν ἀγενῆ ἀπάθειαν τῶν προστατῶν καὶ προμηνύοντα καταιγίδας καταστροφῶν. Ὁ ἐκ Κερκύρας πνέων ἄνεμος ἀντὶ παραμυθίας ἔφερεν εἰς τὴν Πάργαν ἐπικήδειον συριγμόν. Τὰ πάντα ἐσιώπων πένθιμον σιωπήν. Τὰ πάντα ἀνήγγελλον τοῖς ἐν ἀγωνίᾳ Παργίοις τὴν ἀπάνθρωπον καὶ ἀντέχριστον Ἀ ν α λ γ η σ ί α ν τῶν προστατῶν. Περιμείναντες ἐπὶ ματαίῳ πλοῖον ἐκ Κερκύρας, καὶ τοιοῦτον μὴ ἰδόντες οἱ ἄθλιοι κάτοικοι, ἀνέκραξαν καρδιαλγῶς ἅπαντες ὡς ἐκ συνθήματος: αἶ! ἀφ᾽ οὗ τόσον ἀπανθρώ-

πως μᾶς ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἀπίστους βαρβάρους, κἂν μακρὰν παρηγορίαν τῆς σπαραξικαρδίου θέσεώς μας δὲν χορηγοῦσιν ἡμῖν ἀλλ' ἀπεναντίας οἱ ἄσπλαγχνοι ἐμπαίζουσιν ἡμᾶς ἀναξιοπαθοῦντας».

Ἀφ' οὗ οὐδεμίαν ἀπάντησιν τοῖς ἔπεμψεν ἐκ Κερκύρας ὁ στρατηγὸς Ἄδαμ, ὡς τοῖς ὑπεσχέθη (καὶ πόσάκις οἱ Ἄγγλοι δὲν ὑπεσχέθησαν εἰς τοὺς Παργίους, πλὴν οὐδέποτε ἐξετέλεσαν τὰς ὑποσχέσεις των!), ἐνόησαν οἱ Πάργιοι ὅτι Τοῦρκοι καὶ Ἄγγλοι συνώμοσαν τὴν παντελῆ καταστροφήν των! ὅτι καὶ ἡ Ἀγγλικὴ φρουρὰ ἔμελλε νὰ συνεργήσῃ ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἐν Βλαχέρναις Θεοτόκου ἐσκηνωμένων Τούρκων. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἔμενε περὶ τούτου οὐδεμία ἀμφιβολία, ὤφειλον νὰ ἐκλέξωσι δυοῖν θάτερον, ἢ τὸν θάνατον, ἢ τὴν αἰσχρὰν αἰχμαλωσίαν, ἀμφότερα δωρεὰν προσφερθέντα παρὰ τῶν προστατῶν. Ἀλλ' οἱ Πάργιοι πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν ἔχυνον ἀφειδῶς τὰ αἵματά των κατὰ τῆς δουλείας, ἐβδελύττοντο τοὺς τυράννους. Ὅθεν ἀπεφάσισαν κατὰ τὴν Ἁγίαν ἑβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν ἔντιμον ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ ἐδάφους θάνατον. Ἀπεφάσισαν ἐνδιδώσωσιν ἄλλας πενθίμους ἡμέρας εἰς τὸ νέον Χριστιανικὸν μαρτυρολόγιον». Ὥρμησαν λοιπὸν εἰς τὰ ὅπλα. Ἀλλὰ τὸ φίλτρον! ἡ ἀκαταμάχητος αὕτη φωνὴ τῆς φύσεως! ἀλλ' ἡ θρησκεία! ὁ ὑπέρτατος οὗτος νόμος τῶν Χριστιανῶν! Ἡ θέα τῶν τέκνων καὶ τῶν συζύγων, αἱ ἅγιαι ἡμέραι τῶν Παθῶν, ἡμέραι νηστείας, πένθους καὶ προσευχῆς, ἀπέτρεψαν τοὺς Παργίους τῆς ὀλεθρίας ἀποφάσεως καὶ τοῖς ἐνέπνευσαν φιλανθρωποτέραν ἰδέαν καθ' ἃς ἡμέρας ὁ Χριστιανικὸς κόσμος εὑρίσκετο ἐν προσευχαῖς καὶ ἀγρυπνίαις! τοῖς ἐνέπνευσαν τὸν ἀπόπλουν. Ἰδοὺ καὶ τὸ δημοτικὸν ᾆσμα.

Τρία πουλιὰ ἀπ' τὴν Πρέβεζα 'διαβῆκαν εἰς τὴν Πάργα
Ἕνα κυττάει τὴν ξενιτειά, τ' ἄλλο τὸν Ἁϊ Ἰαννάκη
Τὸ τρίτο τὸ κατάμαυρο, μοιρολογάει καὶ λέει·
Πάργα! Τουρκιὰ σ' ἐπλάκωσε! Τουρκιὰ σὰ τριγυρίζει·

Δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει!
Βεζύρης δὲν σ' ἐνίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια·
Ἔφευγαν Τοῦρκοι 'σὰ λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι,
Κ' οἱ Λιάπιδες δὲν ἤθελαν νάλθοῦν νὰ πολεμήσουν,
Εἶχες λεβέντες 'σὰ θεριὰ, γυναῖκες ἀντρειωμέναις,
Πῶτρωγαν βόλια γιὰ ψωμὶ, μπαροῦτι γιὰ προσφάγι.
Τ'ἄσπρα 'πουλῆσαν τὸ Χριστὸ, τ'ἄσπρα πουλοῦν κ'ἐσένα.
Πάρτε μανάδες τὰ παιδιὰ, παππάδες τοὺς Ἁγίους!
Ἄστε λεβέντες τ' ἄρματα, κι' ἀφῆτε τὸ τουφέκι!
Σκάψτε πλατειὰ, σκάψτε βαθυὰ ὅλα σας τὰ κυβούρια,
Καὶ τ' ἀντρειωμένα κόκκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας!
Τούρκους δὲν ἐπροσκύνησαν! Τοῦρκοι μὴ τὰ πατήσουν!

Ἀποφασίσαντες οἱ Πάργιοι ν' ἀναχωρήσωσι, πρὸ παντὸς ἄλλου ἀγαθοῦ ἠθέλησαν ν' ἀφαιρέσωσι πᾶν ἱερὸν ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας των, αἵτινες τοῦ λοιποῦ ἦσαν προωρισμέναι παρὰ τῶν Χριστιανῶν, ἵνα μεταβληθῶσιν εἰς Μετζίτια καὶ Τζαμία! Ὥρμησαν οἱ ἱερεῖς πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας ὅπως παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν τοὐλάχιστον τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀνήκοντα καὶ κληρονομικῷ καὶ θρησκευτικῷ δικαιώματι εἰς αὐτούς. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι δὲν τοῖς ἐπιτρέπουσιν οὔτε βελόνην ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας! λέγοντες τοῖς Χριστιανοῖς, φεῦ! ὅτι «αἱ »ἐκκλησίαι σας σὺν τοῖς ἐμπεριεχομένοις ἀνήκουσι τοῦ λοιποῦ »εἰς τοὺς Τούρκους.» Ὥρμησαν οἱ κάτοικοι εἰς τοὺς κήπους των καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς των, ὅπως δρέψωσι εὐῶδες τῆς ἀνοίξεως ἄνθος ἐκ τῶν κτημάτων των, ἵνα φέρωσιν αὐτὸ ὡς κειμήλιον εἰς τὰ ξένα, δεῖγμα τῆς περικαλλοῦς πατρίδος των. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι δὲν τοῖς ἐπιτρέπουσιν οὔτε φύλλον ἀγριοχόρτου! λέγοντες αὐτοῖς ὅτι «κατὰ τὴν μεταξὺ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ Θωμᾶ Μαιτλάνδου συμ»φωνίαν τὰ κτήματά των ἐπωλήθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, ἑπο»μένως οὐδὲν δικαίωμα τοῦ λοιποῦ χαίρουσιν ἐπ' αὐτῶν οἱ Πάρ»γιοι!» Καὶ ἡ ἀποζημίωσις; Δὲν ἀποκρίνονται οἱ Ἄγγλοι, ἐμποδίζουσι μόνον τοὺς κατοίκους νὰ κόψωσιν ἓν ῥόδον!

Περὶ τὸ λυκαυγὲς τῆς 15 Ἀπριλίου, ἀφ' οὗ διῆλθον ὅλην τὴν

νύκτα, τὴν τελευταίαν, ἐν τοῖς κόλποις τῆς πεφιλημένης πατρίδος ἐν δάκρυσι καὶ ἀγρυπνίαις, ὥρμησαν πρὸς τὴν προκυμαίαν μὲ χεῖρας κενὰς καὶ τῶν πάντων ἐστερημένοι. Ἀλλ' ἐκεῖ φθάσαντες ἐνεθυμήθησαν ὅτι οἱ Ἄγγλοι, ἀφ' οὗ αὐθαιρέτως ἐπώλησαν εἰς τοὺς Τούρκους τὰ κτήματά των, τὰς ἐκκλησίας των, τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ μέχρι τῆς πενιχρᾶς καλύβης τοῦ γεωργοῦ, ἐλησμόνησαν κατ' εὐτυχίαν νὰ συμπεριλάβωσιν ἐν τῷ π ω λ η τ η ρ ί ῳ καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν τεθνεώτων. Ὥρμησαν λοιπὸν πρὸς τὸ κοιμητήριον καὶ ἐξέθαψαν τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ ἀρτιταφῆ πτώματα τῶν συγγενῶν· ἀνάψαντες δὲ πῦρ ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς ἀγορᾶς, τὰ ἔκαυσαν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ἄγγλων, ἵνα μὴ βεβηλώσωσιν αὐτά, διαμένοντα εἰς δούλην γῆν, εἰσερχόμενοι οἱ ἐχθροὶ εἰς ἐλευθέραν χώραν. Τὴν δὲ ἱερὰν κόνιν τῶν καυθέντων λειψάνων παραλαβόντες ὡς κειμήλιον ἀνεκτίμητον ὥδευσαν πρὸς τὴν προκυμαίαν ᾄδοντες ἐν δάκρυσιν τὴν ἑπομένην κατάραν. . . . . .

Ὦ κεραυνοὶ τοῦ Οὐρανοῦ
Καὶ τῆς Δικαιοσύνης,
Κάψετε τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ
Καὶ τοὺς κακοὺς Ἐγγλέζους
Γιὰ νὰ ἰδοῦν οἱ τύραννοι
Πῶς ὁ Θεὸς παιδεύει.

Καὶ σύ, φωστῆρα Ἥλιε, ποῦ ᾽δες τὴν συμφοράν μας,
Κ' ἐτήραξες νὰ ἁρπάζωμε 'πὸ μέσ' ἀπὸ τοὺς τάφους
Τὰ λείψανα τὰ ἱερὰ ὅλων τῶν συγγενῶν μας,
Σβύσε τὸ φῶς σου παρευθύς, δεῖξαι πῶς μᾶς λυπᾶσαι.
Καὶ σεῖς παιδιὰ τοῦ Οὐρανοῦ, Σελήνη καὶ Ἀστέρες,
Ποῦ φέγγετε ὁλόνυκτα 'ς Ἀνατολὴ καὶ δύσι,
Κρύψετε μὲ καλύμματα τώρα τὰ πρόσωπά σας.
Καλύμματα κατάμαυρα τῆς λύπης τῆς μεγάλης.
Καὶ κλάψετε τοὺς Παργινούς, τοὺς κακομοιριασμένους,
Καὶ κλάψετε πολλαῖς φοραῖς, καὶ σεῖς κ' ὁ κόσμος ὅλος.

Συναθροισθέντες ἅπαντες ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἔρριψαν βλέμμα

κατανυκτικὸν οἱ μὲν ἱερεῖς ἐπὶ τῶν ἱερῶν βωμῶν, ἐν οἷς ἐλατρεύετο μέχρις ἐκείνης τῆς ὀλεθρίας στιγμῆς ὁ ἀληθὴς Θεὸς, ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔμελλε, φεῦ! νὰ ὑψωθῇ τοῦ λοιποῦ Μιναρές! Οἱ δὲ προὔχοντες ἐπὶ τῶν καρποφόρων πεδιάδων, τὰς ὁποίας ἄφιναν εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων ἐχθρῶν. Σπαραξικάρδιον καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ ἦτο τῷ ὄντι τὸ θέαμα νὰ βλέπῃ τις τὸν μὲν ἐργατικὸν λαὸν ν' ἁρπάζῃ μετ' ἀπληστίας, ὡς προσφιλὲς ἀντικείμενον περιπαθοῦς ἐρωμένης, μίαν φούκταν γῆς, τὴν ὁποίαν ἐκαλλιέργησε διὰ τῶν βραχιόνων του καὶ κατέβρεχε ποτίζων διὰ τῶν ἱδρώτων του, τὰς δὲ γυναῖκας νὰ λούωσι τὰ φίλτατα αὐτῶν τέκνα, ὡς εἰς ἱερὰν κολυμβήθραν, ἐν τοῖς ἐλευθέροις ὕδασι τῆς πατρίδος διὰ τελευταίαν φοράν. Εἷς οὐδένα ἐπέτρεπεν ἡ τεθλιμμένη καὶ συγχρόνως καταβεβλημένη ὡς ἐκ τῆς ἀνεπανορθώτου συμφορᾶς ψυχὴ νὰ κάμῃ βῆμα εἰς τὰ πρόσω. Ἀποχωρίζεταί τις εὐκόλως τῆς φιλτάτης πατρίδος; τῆς γῆς τῆς γεννήσεώς του; Ἵσταντο ἅπαντες ὄρθιοι ἐπὶ τῆς προκυμαίας, ἄφωνοι καὶ ἄλαλοι. Ἠρώτων ὁ εἷς τὸν ἄλλον διὰ τῶν βλεμμάτων πῶς ἄφινον τὴν πατρίδα τόσον ὡραίαν καὶ πλουσίαν. Ἐν ᾧ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα δεινὰ διελογίζοντο, φωνὴ ἀποτρόπαιος ἠκούσθη «οἱ Τοῦρκοι». Εἰς τὴν ἀπαισίαν ταύτην φωνὴν ἔκυψαν γονυκλιτῶς ἅπαντες ὡς ἐκ συνθήματος καὶ κατεφίλουν ὡς πεφιλημένον τέκνον τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος διὰ τελευταίαν φορὰν, τὸ ἔδαφος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας κατέβρεξαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας διὰ τῶν αἱμάτων των. Ἠγέρθησαν μετ' ἀλγεινοτάτης βαρυθυμίας καὶ φοβηθέντες, μὴ πάθωσι τὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Λὼτ πάθημα, δὲν ἔστρεψαν πλέον πρὸς τὰ ὀπίσω βλέμμα, ἀλλ' ἐῤῥίφθησαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδες καὶ γέροντες φύρδην μίγδην ἐπὶ τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων πλοιαρίων των καί τινων ἄλλων τῶν ἀδελφῶν Ἑπτανησίων καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, ἥτις ἐφάνη εἰς τοὺς δυστυχεῖς φιλανθρωποτέρα τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, τῆς ὑποσχεθείσης καὶ πλοῖα καὶ ἔξοδα διὰ τὴν εἰς τὴν Ἑπτάνησον μετάβασιν τῶν κατοίκων τῆς Πάργας, καὶ οὐδὲν τούτων ἐκτελεσάσης!

Οἱ Ἄγγλοι πρὸς μείζονα συμφορὰν ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἐπώλησαν τόσον ἀπανθρώπως τὴν πατρίδα, τὰς ἐκκλησίας, τὰ κτήματα, μέχρι τῆς καλύβης τοῦ πτωχοῦ, δὲν εὐχαριστήθησαν μ' ὅσα δεινὰ ἐπροξένησαν εἰς τοὺς γενναίους Παργίους, τοὺς ἀξίους καλητέρας τύχης ἕνεκα τῶν φρονημάτων των καὶ τῶν προγονικῶν ἀναμνήσεων, ἀλλ' ἠθέλησαν καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς θεατὰς τῆς δουλείας τῆς πατρίδος των, κατὰ τὴν εἰς Πάργαν εἴσοδον τῶν Τούρκων! νὰ ἴδωσιν ἰδίοις ὄμμασιν, ὅπερ ἀπεστρέφοντο καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὁποίου ἐῤῥίφθησαν μὲ χεῖρας κενὰς καὶ πεινασμένοι εἰς τὰ πλοιάρια, νὰ ἴδωσι Τούρκους ἐν τῇ πατρίδι. Ὅθεν ἵνα ἐκπληρώσωσι, φαίνεται, τὰς διακαεῖς ἐπιθυμίας τοῦ φ ί λ ο υ Ἀλῆ ὥρμησαν ἐκ τοῦ φρουρίου Ἄγγλοι στρατιῶται πρὸς τὴν προκυμαίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο συνηγμένος ὁ λαὸς διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ ἀποσπῶσι βιαίως ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν τέκνων καὶ τῶν συζύγων τριάκοντα Παργίους, καὶ τοὺς ἀπάγουσιν ὡς αἰχμαλώτους εἰς τὸ φρούριον λόγῳ νὰ ὑπηρετήσωσι τοὺς ξ έ ν ο υ ς των, πράγματι δὲ ἵνα ἴδωσι τὴν βεβήλωσιν τῆς πατρίδος των παρὰ τῶν Τούρκων! Οἱ δὲ λοιποὶ ἀνεχώρησαν ἀποχαιρετήσαντες τὴν φίλην πατρίδα μὲ τελευταῖον ἀσπασμὸν διὰ τοῦ ἑπομένου δημοτικοῦ ᾄσματος.

Ο ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ.

Βουνά, λαγκάδια δροσερὰ, καὶ τρυφερὰ λιβάδια,
Δένδρα καλὰ καὶ φουντωτὰ, χωράφια 'ξακουσμένα,
Μὲ δάκρυα γιὰ πάντοτε σᾶς ἀποχαιρετάω!
Ὦ Πάργα! χώρα 'ξακουστὴ, γειτόνισσα τοῦ Τούρκου,
Πάργα! πατρίδα μου καλὴ, πολὺ ἀγαπημένη,
Στὸν τύραννον τὸν πλιὸ σκληρὸν Ἐγγλέζοι σὲ πουλοῦνε!
«Φύγετ' ἐσεῖς οἱ ἄποικοι τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου,
«Ὑστερινοὶ Χριστιανοὶ, ἄπιστοι Παργανιῶταις»
Εἶπεν ὁ ἄνομος Ἀλῆς μὲ λύσσαν καὶ φαρμάκι,
«Ἀφήσατέ μου τοὺς ναοὺς καὶ ὅλα τ' ἀγαθά σας!

«Ἂς πέσουν κάτω οἱ σταυροὶ ποῦ πάντα θριαμβεύουν,
«Καὶ ἂς νικήσῃ παρευθὺς τὸ Ἅγιο Κοράνι·
«Κ' ἐσεῖς Γραικοὶ ἀδύνατοι πάντοτε νὰ πλανᾶσθε
«Καὶ νὰ μὴν ἔχετε ποτὲ ναοὺς καὶ βασιλέα» !
Αὐτὰ ἐφώναξ' ὁ σκληρὸς ὁ τύραννος ὁ γέρος,
Ὁποῦ ὑβρίζει Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Ἁγίους νόμους.
Ἀμποτ' αὐτὸ τὸ ᾆσμα μας 'ς' αὐτιά του νὰ βροντήσῃ,
Σὰν κεραυνὸς τοῦ Οὐρανοῦ, ποῦ πάραυτα 'ξυπνίζει
Κάθε ἀχρεῖον τύραννον, ποῦ ἥσυχα κοιμᾶται !

Παραδοθέντες δὲ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων τέσσαρες χιλιάδες περίπου ψυχαὶ Χριστιανῶν διεβιβάσθησαν ἄλλοι μὲν εἰς Κέρκυραν, ἄλλοι δὲ εἰς Παξοὺς, καθ' ἣν ἡμέραν ΕΚΡΕΜΑΤΟ ΕΠΙ ΞΥΛΟΥ ὁ τὸ ἀνθρώπινον γένος σώσας! Φθάσαντες δὲ οἱ ἀνέστιοι Πάργιοι εἰς τὰς εἰρημένας νήσους, ἐστεροῦντο καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, ἐν ᾧ ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἑώρταζε τὸ Ἅγιον Πάσχα. Ἀλλ' οἱ πλουσιώτεροι τῶν Παργίων βλέποντες τὸν ἐνδεῆ λαὸν λιμώττοντα, διεμερίσαντο ὅ,τι εἶχον μὲ τὸν λαὸν, ἐφοδιάσαντες αὐτὸν καὶ μὲ τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἔξοδα ἐπὶ δύο μῆνας.

Διασκορπισθέντες οἱ Πάργιοι τῇδε κακεῖσε ὡς ἐκ τῆς κατεσπευσμένης ἀναχωρήσεως, ἔβλεπον μετ' ἀλγεινοτάτης λύπης, ὅτι ἔλειπε καὶ ὁ ἱερὸς τῆς πατρίδος δεσμὸς, ὅστις ἐν αὐτῇ σφιγκτότατα συνέδεεν αὐτοὺς, διὸ καὶ ἀπεφάσισαν ἵνα συγκεντρωθῶσι σχεδὸν ἅπαντες ἐν Κερκύρᾳ, ὅπως συνενοηθῶσι περὶ τῆς περαιτέρω ἀθλίας αὐτῶν τύχης. Οἱ ἐν Παξοῖς διαμένοντες, ἀπέναντι δηλαδὴ τῆς δούλης πατρίδος, ἐσπαράττοντο ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσιν, διότι καὶ τοῖς ἐφαίνετο ὅτι ἤκουον τοὺς θρήνους τῶν ὀρέων καὶ τῶν κοιλάδων τῆς πατρίδος. Ἠρώτων τὸν ἐκ τῆς ἀντικρὺ ξηρᾶς ἐρχόμενον ὑψιπέτην ἀετὸν νὰ τοῖς εἴπῃ τί συνέβαινεν ἐν τῇ φίλῃ πατρίδι.

Μαῦρο πουλάκι ὁπ' ἔρχεσαι ἀπὸ τ' ἀντίκρυ μέρη,
Πές μου τί κλάψαις θλιβεραῖς, τί μαῦρα μοιρολόγια,

'Από την Πάργα βγαίνουνε που τα βουνά ραγίζουν ;
Μή νά την πλάκωσε Τουρκιά και πόλεμος την καίει ;
«Δέν την έπλάκωσε Τουρκιά, πόλεμος δέν την καίει,
«Τούς Παργινούς έπούλησαν σά γίδια σά γελάδια
«Κι' όλοι 'ς τη ξενιτειά θά 'πάν νά ζήσουν οί καϋμένοι.
«'Αφήσανε τά σπήτια τους τόν τάφο του γονιού τους,
«'Αφησαν τό προσκύνημα Τούρκοι νά τό πατήσουν,
«Τραβούν γυναίκες τά μαλλιά, δέρνουν τ' άσπρα των [στήθια.
«Μοιρολογούν οί γέροντες μέ μαύρα μοιρολόγια
«Παππάδες μέ τά δάκρυα κλαίουν ταίς έκκλησίαις.
«Βλέπεις έκείνην τη φωτιά, μαύρο καπνό 'πού βγαίνει;
«'Εκεί καίκαν κόκκαλα, κόκκαλα άνδρειωμένων !
«Πού την Τουρκιά τρομάξανε, και τόν Βεζύρ' έκάψαν!
«'Εκ' ήσαν κόκκαλα γονιού, πού τό παιδί τά καίει !
«Νά μή τά βρούν οί Λιάπιδες, Τούρκοι μή τά πατήσουν!
«'Ακούς τό θρήνον τό πολύ, όπού βογκούν τά δάση ;
«Καί τό δαρμό πού γίνεται, τά μαύρα μοιρολόγια ;
«Είνε 'π' άποχωρίζονται, τη δόλια την πατρίδα
«Φιλούν ταίς πέτραις και την γήν, κ' άσπάζονται τό [χώμα!»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Ἐπὶ ματαίῳ ζητοῦσιν οἱ Πάργιοι ὅπως παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Ἁρμοστήν. — Ὁ Μαιτλάνδος μεταβαίνει εἰς Πρέβεζαν ἵνα συγχαρῇ τὸν Ἀλῆν καὶ παραλάβῃ τὸ ἀντίτιμον τῆς περιουσίας τῶν Παργίων. — Ἡ ἐν Πρεβέζῃ συνέντευξις τοῦ Μαιτλάνδου μετὰ τοῦ Ἀλῆ. — Διαφωνία τῶν δύο φίλων. — Τὴν 10 Μαΐου 1819 ἡ Ὀθωμανικὴ σημαία ὑψόνεται ἐν πομπῇ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας. — Ἡ ἐκ Πάργας ἀναχώρησις τῶν 30 Παργίων. — Οἱ Τοῦρκοι ἐν Πάργᾳ. — Ὁ θάνατος τῆς Ἀγγλίδος. — Ἡ μετάβασις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ εἰς Πάργαν. — Ἡ ἀδιαφορία τοῦ Μαιτλάνδου. — Τὸ ὑπόμνημα τῶν προὐχόντων Παργίων πρὸς τὸν Ἁρμοστήν. — Ὁ Ἁρμοστὴς ὡς ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ. — Ἡ Ἰόνιος Βουλὴ κηρύττει πολίτας τοὺς Παργίους. — Οὗτοι ἀποποιοῦνται τὸν τίτλον τοῦ πολίτου. — Ἑτέρα ἀναφορὰ πρὸς τὸν Ἁρμοστὴν ὑπὸ πάντων τῶν ἀνεστίων κατοίκων τῆς Πάργας. — Ὁ λαὸς περικυκλόνει τὸ παλάτιον τοῦ Ἁρμοστοῦ. — Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Μαιτλάνδου.

Συναθροισθέντες οἱ ἀνέστιοι καὶ ἐκτετραχηλισμένοι Πάργιοι ἐν Κερκύρᾳ ἐζήτησαν ἐπιμόνως νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Μέγαν Ἁρμοστὴν, ἵνα προφορικῶς ἐξιστορήσωσιν αὐτῷ τὰ δεινὰ καὶ πρὸ πάντων τὴν πεῖναν ἥτις τοὺς ἐτυράννει, ἀναχωρήσαντας ἐκ τῆς πατρίδος των, οὐχὶ κατὰ τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις τῶν προστατῶν, ἀλλὰ μὲ χεῖρας κενὰς καὶ τῶν πάντων ἐστερημένους, καὶ ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ θεραπείαν. Ἀλλ' ὁ Ἁρμοστὴς Μαιτλάνδος μὴν ἐπιτρέψας τοῖς Παργίοις, ἵνα ἐνώπιόν του παρουσιασθῶσιν, ἀνεχώρησε τὴν 7 Μαΐου 1819 ἐκ Κερκύρας διὰ τὴν Πρέβεζαν, ὅπως συγχαρῇ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του καὶ παραλάβῃ τὴν ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων, ἥτις εἰσέτι δὲν εἶχεν ἀποδοθῆ, ὡς μυριάκις διεκήρυξαν Ἄγγλοι καὶ Τοῦρκοι, εἰ καὶ οἱ κάτοικοι πρὸ εἴκοσιν ἡμερῶν εἶχον ἐκκενώσει τὴν Πάργαν.

Φθάσας ὁ Μαιτλάνδος εἰς Πρέβεζαν μετὰ τοῦ Βούδων (Woodhoufe) ἐπιτετραμμένου τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἵνα παραλάβῃ τὸ ἀντίτιμον τῆς πωλήσεως τῆς Πάργας καὶ μετ' ἄλλων σημαντικῶν Ἄγγλων τοῦ ἐπιτελείου, συνεχάρη δημοσίως τὸν Ἀλῆν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του. Μετά τινας δὲ ἡμέρας

βαρβαρικῶν διακανονισμῶν ἀναξίαν [illegible] περιφρονουμένου αὐτοῦ ζητεῖ χρήματα ὁ Μαιτλάνδος ἀπὸ τὸν Ἀλῆν διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων. Κατ' ἀρχὰς ἐξίσταται ὁ Ἀλῆς [illegible] τοιαύτης ἀγανακτεῖ, καὶ δικαίως, διότι συναινέσας εἰς Βουθρωτὸν κατὰ παράκλησιν τοῦ Μαιτλάνδου, ἵνα ἀποζημιώσῃ τοὺς Παργίους διὰ τὴν ἐγκαταλειπομένην περιουσίαν των, συνεφώνησε μετὰ τοῦ Μηγέλου Ἀρμοστοῦ, ἵνα δώσῃ ξυλικὴν ναυπηγήσιμον ἀπὸ τὰ δάση τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἠπείρου εἰς τοὺς Ἄγγλους, καὶ αὐτοὶ ἤμελλον νὰ ἀποζημιώσωσι τοὺς Παργίους διὰ χρημάτων ἢ ἄλλως πως. Συνῄνεσεν ὁ Ἀλῆς εἰς ἀποζημίωσιν, διότι δὲν τῷ ἐκόστιζεν, ἂν ἐκόπτοντο τὰ ἄγρια δένδρα τῶν δασῶν, μόνον [illegible] καὶ τὰ ἐλαιόδενδρα τῆς Πάργας ἐσυμφώνησε μετὰ τοῦ Μαιτλάνδου, διότι ἐνόμισεν ὅτι ἔμελλε νὰ ἀνορύξῃ τοὺς μυθώδεις θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν Καλιφορνίαν εἰς τὰ δάση τῆς Ἀλβανίας, ἀλλ' ἀποστείλας μετὰ ταῦτα ἀξιωματικὸν [illegible] Διευθυντήριον εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὅστις ἐπισήμως [illegible] δάση, εὗρεν αὐτὰ γεγηρακότα [illegible] ὁ Μαιτλάνδος, ὑπεσχέθη τοῖς Παργίοις διὰ τῆς ἀπὸ 4 Μαρτίου 1819 προκηρύξεως ἀποζημίωσιν χρηματικὴν 150,000 λιρῶν στερλινῶν [illegible]

Ὅθεν κατὰ πολλὰς ἐπανειλημμένας [illegible] ὁ Μαιτλάνδος [illegible] τὸν Ἀλῆν ὅπως πληρώσῃ εἰς χρήματα τὴν ἀποζημίωσιν τῶν Παργίων. Πλὴν ὁ υἱὸς τῆς Χάμκως [illegible] καὶ τοῦ πλήρους Ἀλῆς [illegible] αινέσας εἰς τὴν πληρωμὴν ἠθέλησε νὰ δείξῃ τῷ Ἀγγλικῷ [illegible] ὅτι καὶ χρήματα δύναται νὰ πληρώσῃ (α)· ἀλλὰ συγχρόνως [illegible] καὶ νὰ ἐξευτελίσῃ τὸν [illegible] τῆς Ἀγγλίας [illegible] ἐκφράσῃ [illegible] διὰ τὴν [illegible] τοῦ [illegible] ἐν τῇ Ἀλβανικῇ ἀλαζονείᾳ ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ θρόνου καὶ ὑπὸ

(α) Πραγματευόμενοι περὶ Ἀλῆ θέλομεν ἰδεῖ πόθεν ἐπορίσθη οὗτος τὰ χρήματα ταῦτα καὶ κατὰ πόσον ἐπλούτισε τὸ ταμεῖον του ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας τῶν Παργίων.

τῶν αὐλακῶν του περιεστοιχισμένος προσεκάλεσεν ἐνώπιόν του τὸν Μέγαν Ἁρμοστὴν καὶ τῷ εἶπεν ἐμφανισθέντι· «Ἰδοὺ τὰ χρήματα» δακτυλοδεικτήσας τοὺς σάκκους πλήρεις χρημάτων «ἀλλὰ ποτὲ δὲν σὲ πιστεύω νὰ σοῦ τὰ δώσω, ἂν δὲν μοῦ ἀφήσῃς δύο σημαντικοὺς Ἄγγλους εἰς χεῖράς μου ὅτι ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας θ' ἀναχωρήσωσι καὶ οἱ Ἄγγλοι στρατιῶται ἐκ τῆς Πάργας». Φεῦ! Ὁ οὐτιδανὸς Ἀλβανός, ὁ βάρβαρος, ὁ αἱμοβόρος τύραννος δὲν κατηξίωσε τῆς ἐμπιστοσύνης του ἐκεῖνον τὸν διάσημον διπλωμάτην, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία περιέβαλε μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην της, ὅπως διοικήσῃ τὴν τύχην μυριάδων λαῶν! Ἐνόησεν ὁ Μαιτλάνδος ἤδη πόσον ἤξιζεν ἡ φιλία ἑνὸς λῃστοῦ! πλὴν ἡ συνθήκη ὑπεγράφη, τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ ἦσαν πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας! Ὅθεν ἠναγκάσθη ὁ Μαιτλάνδος! ὢ αἰσχύνη! νὰ παραδώσῃ εἰς χεῖρας τοῦ λῃστοῦ, τὸν ὁποῖον κατηξίωσε τῆς φιλίας του καὶ τῶν ἐκδουλεύσεών του, δύο ὁμήρους Ἄγγλους εὐγενεῖς τοῦ ἐπιτελείου, τὸν Χάγκεϋ καὶ Ῥόμπινσον! Ἡ ζωὴ δύο ἐλευθέρων πολιτῶν Ἄγγλων ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν διάκρισιν ἑνὸς Ἀλβανοῦ βαρβάρου! Εὐτελὲς ὅμως χρηματικὸν ποσὸν ἄνευ τιμαλφῶν ἐγγυήσεων δὲν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἔνδοξον ἀντιπρόσωπον τῆς Μεγάλης Βρετανίας! Ἰδοὺ πῶς ἀνταμείβουσιν οἱ τύραννοι τὰς ἐκδουλεύσεις καὶ τὰς φιλίας! Ἀλλ' εὐτυχῶς, θυέλλης ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τῆς κεφαλῆς του ἐγκυμονουμένης, δὲν ἐφάνη ὁ Ἀλῆς πρὸς τοὺς Ἄγγλους ὁμήρους, ὅπως ἐφάνη καὶ πρὸς τὸν φίλον του, τὸν Γάλλον στρατηγὸν Ῥόζαν (α).

Ἀφήσας ὁ Μαιτλάνδος εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ τοὺς δύο ὁμήρους Ἄγγλους καὶ παραλαβὼν τὰ χρήματα, συμποσούμενα εἰς 620 χιλιάδες τάλληρα καὶ 20 χιλιάδες χρυσοῦς βουρκιέδας, ἀπενήλθεν εἰς Κέρκυραν διατάξας ἐκ Πρεβέζης τὴν ἐκκένωσιν τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας παρὰ τῶν Ἄγγλων στρατιωτῶν.

Τὴν 9 Μαΐου τοῦ 1819 τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ προχω-

(α) Εἰς τὰ περὶ τοῦ Ἀλῆ θέλομεν ἰδεῖ τί ὑπὸ τοῦ τυράννου ἔπαθεν ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ῥόζας.

ρoῦσι πρὸς τὸ φρούριον τῆς Πάργας ἐν ἀλαλαγμῷ χαρᾶς· καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀνοίξαντες αὐτοῖς τὰς πύλας, ὑπεδέχθησαν τοὺς Τούρκους ὡς ἀδελφούς! Τὴν δὲ δεκάτην ἡμέραν, ἡμέραν αἴσχους καὶ ἀναθέματος διὰ τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος, οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστιανοσόφου καὶ νικητοῦ τῶν Τούρκων μέχρις ἐκείνης τῆς ἐστιγματισμένης ἡμέρας βασιλέως, ἀναισχύντως καταβιβάζουσι τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν, τὴν σημαίαν ἐκείνην, ἥτις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν θριαμβευτικῶς διῆλθε τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὑπερηφάνως ἐκυμάτιζε πρὸ τῶν ἀνακτόρων Σελὴμ τοῦ Γ'. Τὴν 28/10 Μαΐου τοῦ 1819 ἡ σημαία τῆς Ἀγγλίας ἐξέλιπεν ἐκ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας, ὡς ὁ φανὸς ἐκεῖνος, ὁ διαλάμψας ἐπὶ σμικρὸν, ἵνα πλειότερον ἐξαπατήσῃ τοὺς ναυτοπορούντας. Ἀνάνδρως ὑπεχώρησεν ἡ Ἀγγλικὴ σημαία εἰς τὸ Μπαϊράκι τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλῆ, ἤτοι τῆς κεκυφυίας Ἡμισελήνου, ἥτις πατήσασα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑψώθη μετ' ἀλαζονείας ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς ἐλευθέρας Ἑλληνικῆς Πάργας! Ἡ Πάργα λοιπὸν, ἡ ἐλευθέρα Πάργα, ἥτις πρὸ τόσων αἰώνων δὲν εἶχεν ἴδει κυματίζουσαν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου της τὴν ἡμισέληνον, βλέπει αὐτὴν σήμερον τῇ 28/10 Μαΐου τοῦ 1819, ὑψουμένην ὑπὸ Χριστιανικῆς χειρὸς ἐπ' αὐτῶν! Ἡ ἐλευθέρα Πάργα, ἥτις οὐδέποτε ἀνεγνώρισεν, ὡς διαλαμβάνει καὶ αὐτὴ ἡ συνθήκη τοῦ 1800, τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, σήμερον γίνεται βιαίως Ὀθωμανικὴ κατάκτησις, πωλουμένη εἰς τὸν θηριωδέστερον τύραννον παρὰ χριστιανῶν διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ ἰσχυροτέρου! Ἡ δεκάτη Μαΐου τοῦ 1819 ἐνεχάραξεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων μνημεῖον ἀναθέματος καὶ μίσους αἰωνίου κατὰ τῶν Ἄγγλων καὶ εἰς τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν διήγειρε βωμὸν δυσπιστίας κατὰ τῆς Ἀγγλίας!

Ἅμα διετάγη ἡ Ἀγγλικὴ φρουρὰ ἵνα παραδώσῃ τὸ φρούριον εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ Ἄγγλοι ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους Παργίους τριάκοντα περίπου τὸν ἀριθμὸν, τοὺς ὁποίους διὰ τῆς βίας ἀπέσπασαν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν οἰκογενειῶν, κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τούτων, λόγῳ ὅπως χρησιμεύσωσι διὰ τὰς τροφο-

δοσίας τῶν Τούρκων [illegible] ἰδίαις ὄμμασιν [illegible] τῆς [illegible] ἤθελον [illegible] [illegible] [illegible] γίνωσιν [illegible] [illegible] τῆς Πάργας [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τῆς βίας [illegible] [illegible] Πάργας [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τοῦ θηρίου [illegible] [illegible] Καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Πάργας [illegible] 27/9 Μαΐου [illegible] [illegible] Ἀλλὰ [illegible] [illegible] Οἱ Τοῦρκοι [illegible] Πάργας [illegible] [illegible] [illegible] Οἱ Πάργιοι [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Τούρκων [illegible] [illegible] θάλασσαν [illegible] [illegible] ῥίπτουσι βλέμμα ἱκετικὸν πρὸς τὴν θάλασσαν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τοὺς ἀνθρώπους! Ἡ [illegible] καταποντίζεται [illegible] [illegible] τους. Πλὴν θεία ἀρωγῇ τὰ στοιχεῖα ἐφάνησαν εὐτυχῶς φιλανθρωπ[illegible]

πότερα τῶν Ἄγγλων· καὶ οὕτως οἱ ἄθλιοι χριστιανοὶ μεθ' ἀγωνίαν σπαραξικάρδιον μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου διεσώθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν. Τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην ὡς ἐν γένει τὴν ἀντίχριστον πρᾶξιν τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, τὴν πώλησιν τῆς Χριστιανικῆς χώρας εἰς τοὺς Τούρκους, κατανυκτικώτατα ὕμνησαν οἱ διάσημοι ποιηταὶ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ἀφήσαντες διὰ τῶν ἀθανάτων στίχων των, ἀνεξάλειπτον τὸ στίγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ἰδοὺ τί λέγει εἰς τούτων, ὁ διάσημος ποιητὴς Berchet.

I PROFUGHI DI PARGA.

Che t'importa, o vilissimo Inglese,
Se un ramingo di Parga morì?

(All'Inglese disse Arrigo.)

« Tienti i doni, e li serba pe' guai
Che la colpa al tuo popol matura.
Là, nel dì del dolor, troverai
Chi vigliacco ti chiegga pietà.
Tienti il pianto; nol voglio da un ciglio
Che ribrezzo invincibil m'inspira.—
Tu se' un giusto...e che importa? sei figlio
D'una terra esecranda per me.

Maledetta! dovunque sospira
Gente ignuda, gente esule o schiava,
Ivi un grido, bestemmia la prava
Che il mercato impudente ne fè.

Mentre ostenta che il Negro si assolva,
In Europa ella insulta ai fratelli;
E qual prema, qual popol dissolva
Sta librando con empio saver.—

Sperdi, o cruda, calpesta gl' imbelli!
Fia per poco.—La nostra vendetta
La fa il tempo, e quel Dio che l'affretta,
Che in Europa avvalora il pensier.

———

(Arrigo viaggiando.)

Ma per tutto, di fronte, alle spalle
Ode il lagno di genti infinite
D'altre genti dall' Anglia tradite,
D'altre genti che l'Anglia vendè.

Οἱ Τοῦρκοι κάτοχοι γενόμενοι τῆς Πάργας καὶ μὴ ἐπιτυχόντες τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ὅπως κατ' αὐτῶν ἐκχύσωσι τὴν λύσσαν των, ὥρμησαν κατὰ τῶν ἀψύχων πραγμάτων. Ἐξεδικοῦντο οἱ βέβηλοι κατὰ τῶν ἱερῶν βωμῶν, ποδοπατοῦντες καὶ θραύοντες τὰς ἁγίας εἰκόνας, χλευάζοντες τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ μεταβάλλοντες τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, ἐν οἷς ὑπὸ ἐλευθέρων Χριστιανῶν ἐλατρεύετο ὁ ἀληθὴς Θεὸς, εἰς ἱπποστάσια! Πᾶν ὅ,τι ἐσέβετο καὶ ἐπροσκύνει ὁ Χριστιανὸς, ἐξυβρίζετο καὶ ἐποδοπατεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Χριστιανικωτάτων Ἄγγλων! Ὁ δὲ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἀμέσως μετεβλήθη εἰς Τζαμίον. Μὴ κορεσθέντες κατὰ τῶν ἱερῶν ναῶν, διψῶντες δὲ αἵματος Χριστιανοῦ διεσπάρησαν μὲ γυμνὰ τὰ ξίφη εἰς τὰς ἀγυιὰς τῆς πόλεως θύοντες καὶ ἀπολύοντες πᾶν τὸ προστυχόν. Αἱ ἐν τῇ μέθῃ τῆς λύσσης καὶ τῆς χαρᾶς θηριώδεις ὠρυγαὶ τῶν βαρβάρων ἀντήχουν μέχρι τῆς ἀντικρὺ παραλίας.

Πάντων τῶν ἀνοσιουργημάτων καὶ κακουργημάτων τούτων οἱ Ἄγγλοι στρατιῶται, ἕτοιμοι ν' ἀποπλεύσωσιν, ὑπῆρξαν μάρτυρες αὐτόπται. Αἱ γυναῖκες τῶν ἀξιωματικῶν Ἄγγλων ἰδοῦσαι τὰς θηριωδίας τῶν Τούρκων καταλαμβάνονται ὑπὸ φρίκης. Τὰ τέκνα των πεφοβισμένα κλαίουσιν ἕνεκα τῶν ἀγρίων φωνῶν τῶν βαρβάρων. Αἱ γυναῖκες ζητοῦσι μετὰ κλαυθμῶν ν' ἀποφύγωσι τὴν θέαν τῶν βαρβάρων, τοὺς ὁποίους οἱ ἄνδρες των κατηξίωσαν τῆς φιλίας! Ὁρμῶσιν ἅπαντες κατεσπευσμένως πρὸς τὴν προκυμαίαν,

καὶ, ἀφήσαντες καὶ τὰς ἀποσκευάς των εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἀναχωροῦσιν ἔντρομοι διὰ τοὺς Παξούς. Ἀγγλίς δέ τις ἐπὶ τοσοῦτον κατελήφθη ὑπὸ φρίκης βλέπουσα τοὺς Τούρκους ἀνοσιουργοῦντας, ὥστε, ὡς ὑπὸ κεραυνοῦ καταπληγεῖσα, ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς προκυμαίας. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἤρκει ἵνα δώσῃ ἰδέαν τῶν βεβηλώσεων καὶ ἀπανθρωπιῶν τῶν δημίων, τῶν ὁποίων πρόξενοι ἐγένοντο οἱ συμπατριῶται τῆς ἀποθανούσης Ἀγγλίδος. Ἀναμιμνήσκει ἆρά γε εἰς τὸ ἔθνος της ὁ θάνατος τῆς Ἀγγλίδος τὴν ἀπάνθρωπον καὶ ἀντίχριστον πρᾶξιν τῆς Κυβερνήσεώς του;

Μαθὼν ὁ Ἀλῆς τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἄγγλων στρατιωτῶν ἐκ Πάργας ἠθέλησεν ὁ ἴδιος νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πολυθρύλλητον Πάργαν. Φθάσας δὲ ἐκεῖσε τὴν 2/14 Μαΐου ἐκ Πρεβέζης ἀνέπνευσε μὲ πλήρη τῶν πνευμόνων διαστολήν. Περιελθὼν δὲ τὴν χώραν ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν καλλονὴν τῶν κήπων, ἀπὸ τὴν καρποφορίαν καὶ ἀπὸ τὰ δροσερὰ νάματα τῆς Πάργας. «Ἰδοὺ ὁ ἐπίγειος παράδεισος» εἶπεν. Ἀναβὰς δὲ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐθαύμασε τὴν φυσικῶς τε καὶ τεχνητῶς ὀχυρὰν θέσιν τοῦ φρουρίου. «Ὅλους τοὺς στρατούς μου ἂν ἐθυσίαζον, πάλιν ἀμφιβάλλω ἂν ἠδυνάμην νὰ κυριεύσω ἕνα λιθάρι ἀπὸ αὐτὸ τὸ κάστρο» εἶπεν. Ἀναβὰς δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου βράχου ἐξετόξευσε κατακτητικὸν βλέμμα ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς γείτονος τῆς Πάργας Λευκάδος, εἰπών· «Ἂν ζήσω, καὶ αὐτὰ» δακτυλοδεικτήσας τὰς νήσους «εἶνε ἐδικά μου, ἐν ὅσῳ τὰ κρατοῦν οἱ ἔμποροι οἱ ὁποῖοι μὲ πούλησαν καὶ τὴν Πάργαν.» Ἀνεκλάλητον χαρὰν ἐχάρη ὁ Ἀλῆς καταστὰς ἤδη διὰ τῆς ἀγενεστέρας προδοσίας τῶν Ἄγγλων κύριος τῆς πολυποθήτου Πάργας· πλὴν ἡ χαρὰ αὕτη τοῦ τυράννου δὲν ἦτον ἀμιγὴς λύπης ἀλγεινοτάτης, διότι δὲν ἠδυνήθη ὁ διψῶν Χριστιανικοῦ αἵματος Ἀλβανὸς νὰ πίῃ καὶ τὸ αἷμα τῶν κατοίκων αὐτῆς, μεταβάντων εἰς ξένην γῆν μακρὰν τῆς βδελυρᾶς κυριαρχίας του.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐμαγεύθη ὁ Ἀλῆς ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῆς Πάργας, ὥστε αὐθημερὸν διέταξε τὴν ἀνέγερσιν παλατίου ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, ὅπερ, ἀποπερατωθὲν, ἐπλήρωσε χαρεμίων, παραδο-

[illegible] πλείους ἡδονάς. Ἀλλ' ἐὰν διέμενεν ἐν Πάργᾳ ἐν μέσῳ [illegible] τῆς χριστιανικῆς [illegible] καὶ εἰς τὴν περιωπὴν τοῦ μεγαλείου του, βεβηλόνων τὰ ἱερὰ τεμένη τῶν Χριστιανῶν; τῷ ἀνηγγέλθη, ὡς θέλομεν ἴδει πραγματευόμενοι περὶ αὐτοῦ, ἡ πικρὰ ἀγγελία, ἡ μέλλουσα καταστροφή του!

Ἐπανελθὼν ὁ Μαίτλανδος εἰς Κέρκυραν καὶ χρήματα μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Βρετανίας φέρων, δὲν ἠξίωσεν εἰσέτι τοὺς δυστυχεῖς Παργίους τῆς ἐλαχίστης πληρωμῆς, εἰ καὶ οἱ πάντες ἐπλήρωσαν, εἰ καὶ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς κατεῖχεν ἤδη πρὸ ἡμερῶν τὴν Πάργαν καὶ ἀπήλαυε τοὺς καρποὺς τῆς χώρας ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ. Ἰδόντες οἱ Πάργιοι τὴν σκληρὰν ταύτην ἀδιαφορίαν τοῦ Ἁρμοστοῦ περὶ τῆς τύχης τῶν οἰκογενειῶν των, ἀπηύθυνον αὐτῷ διὰ τῶν προυχόντων τὴν ἀκόλουθον ἀναφοράν.

Ὑπόμνημα παρουσιασθὲν ὑπὸ τῶν προυχόντων τῶν μετανάστων Παργίων πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν Σὶρ Θωμᾶν Μαίτλανδον κτλ.

Κέρκυρα 18 Μαΐου 1819.

«Ἐξοχώτατε!

«Διὰ τῆς διακοινώσεως τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, καὶ εἰδικώτερον διὰ τῆς ἀπὸ 2 Ἀπριλίου 1818 ἐκοινοποιήθη εἰς τοὺς Παργίους, ὅτι οὗτοι θέλουσι πληρωθῆ τὴν ἀξίαν τῆς ἐγκαταλειπομένης περιουσίας κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεώς των.

«Διὰ δὲ τῆς προκηρύξεως τῆς 4—9 Ἀπριλίου τοῦ 1819 ἀνηγγέλθη αὐτοῖς ὅτι ὅσοι τῶν Παργίων ἐπιθυμοῦσι ν' ἀναχωρήσωσι πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων εἰσὶν εἰς τοῦτο ἐλεύθεροι.

«Ἅπαντες ἀνεξαιρέτως ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν των ἐγγράφως ὡς καὶ πολλάκις προηγουμένως, καὶ ἐμπράκτως ἀπέδειξαν αὐτὴν ἀναχωρήσαντες δι' ἰδίων των ἐξό-

[illegible] τῆς Ἰονίου [illegible] καὶ [illegible].

«Ἡ Πάργα παρεδόθη εἰς τὸν Ἀλῆ Πασᾶ τὴν 10 τοῦ ἱσταμένου μηνὸς, καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης [illegible] οἱ Πάργιοι [illegible] ὅτι ἅπαντες οἱ περὶ τῆς πωλήσεως τῆς Πάργας συνομολογηθέντες ὅροι ἐξεπληρώθησαν.

«Ὁ Βεζύρης λοιπὸν πρὸ 8 ἤδη ἡμερῶν χαίρεται μετὰ τῶν στρατευμάτων του ἐν τῇ Πάργᾳ ἁπάσης τῆς ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας τῶν Παργίων, ἐν ᾧ καιρῷ ὁ ἀτυχὴς λαὸς, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀποζημίωσιν αὐτῆς, εὑρίσκεται μετῳκισμένος εἰς ξένην χώραν, καταμαστιζόμενος καθημέραι ὑπὸ μεγίστων δυσχερειῶν, ἐστερημένος παντὸς ἀναγκαίου μέσου πρὸς συντήρησιν τῆς ὑπάρξεώς του.

«Ἐν τοιαύταις δειναῖς περιστάσεσιν εὑρισκόμενος ὁ ἀξιοδάκρυτος λαὸς τῆς Πάργας, σπεύδει διὰ τῆς μεσιτείας τῶν ὑποσημειουμένων ἵνα ἱκετεύσῃ τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅπως ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πληρωμὴ τῆς ἀποζημιώσεως ἐνεργηθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, οὖσα τὸ μόνον [illegible] κατὰ τῆς [illegible] καταστάσεως ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται ὁ [illegible] ὑμᾶς λαός.»

(Ἕπονται εἴκοσιν ὑπογραφαὶ τῶν προυχόντων).

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων νήσων ὡμοίαζε, λέγει συγγραφεύς τις ἀνώνυμος, τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅστις δὲν ἐφαίνετο εἰς τὰ ὄμματα τῶν θνητῶν, τῶν μὴ δυναμένων ἵνα ὑποφέρωσι τὴν λάμψιν τοῦ φωτός του. Οὐδεμιᾶς ἀπαντήσεως ἠξίωσεν ὁ σκληρόκαρδος Μαιτλάνδος τοὺς θνήσκοντας τῆς πείνης Παργίους. Πολλάκις οἱ ἄθλιοι Πάργιοι ἐπαρουσιάσθησαν, μὴ δυνάμενοι νὰ ἴδωσι τὸν Ἁρμοστὴν, εἰς τὸν γραμματέα του συνταγματάρχην Χάγκεϋ ζητοῦντες τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀντιτίμου τῆς περιουσίας των· ἀλλ' ὁ ἄξιος τοιούτου ἄρχοντος γραμματεὺς, ὁ ἀλαζὼν καὶ ὑπερόπτης Χάγκεϋ ἀπέπεμπε μετὰ περιφρονήσεως τοὺς Ἕλληνας Παργίους.

Ἀντὶ δὲ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις νὰ θεραπεύσῃ τὰς σκληρὰς

ἀνάγκας τῶν Παργίων καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὸ εὐτελὲς ἀντίτιμον τῆς πατρίδος των καὶ τῆς ἐλευθερίας διέταξε τὴν Ἰόνιον Βουλὴν, ἵνα διὰ ἐπισήμου πράξεως κηρύξῃ τοὺς Παργίους πολίτας τοῦ Ἰονίου κράτους, ἐπὶ τῷ καταχθονίῳ σκοπῷ τοῦ νὰ ἔχῃ πάντοτε αὐτοὺς ὑποχειρίους. Ὅθεν συναθροισθέντα τὰ νευρόσπαστα μέλη τῆς Βουλῆς, τὰ συγκροτοῦντα τότε αὐτὴν, ἐξέδωκαν τὴν κατωτέρω πρᾶξιν.

«Κερκύρᾳ 22 Μαΐου 1819.

«Δηλοποιητικὴ πρᾶξις τοῦ Παρλαμέντου τῶν ἡνωμένων πολιτειῶν τῶν Ἰονίων νήσων περὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ καταστάσεως τῶν κατοίκων τῆς Πάργας καὶ τῆς χώρας των κατὰ συνέπειαν τῆς παραχωρήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην.

«Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, τοῦ φρουρίου καὶ τῆς ἐπικρατείας τῆς Πάργας πάντοτε ἐθεωρήθησαν ὡς πολῖται τοῦ Ἰονίου κράτους, εἰ καὶ ἡ πόλις, τὸ φρούριον καὶ ἡ χώρα τῆς Πάργας δὲν συμπεριελήφθησαν ἐν τῇ συνθήκῃ, τῇ συνομολογηθείσῃ ὑπὸ τῶν Ὑψηλῶν Συμμάχων Δυνάμεων τὴν 5 Νοεμβρίου τοῦ 1815, διὰ τοῦτο οἱ ῥηθέντες κάτοικοι δὲν ἐννοοῦσιν ἑαυτοὺς ἐστερημένους τοῦ δικαιώματος τοῦ πολίτου, καὶ ἐπειδὴ, φαίνεται, τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν κατοίκων τῆς Πάργας μετῴκισεν ἐνταῦθα, ἅμα ἔλαβε χώραν ἡ παραχώρησις τῆς πατρίδος των, καὶ διὰ νὰ προληφθῇ πᾶσα ἀμφιβολία καὶ δυσκολία, ἐγερθησόμεναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τῇ αὐθεντίᾳ τῆς Α. Υ. τοῦ προέδρου τοῦ εὐγενεστάτου Σενάτου, τῇ ἀδείᾳ καὶ συναινέσει τοῦ ἐντίμου νομοθετικοῦ σώματος τοῦ ἡνωμένου κράτους τῶν Ἰονίων νήσων, συνελθόντες ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ συνόδῳ τῇ ἐπιδοκιμασίᾳ καὶ τοῦ Πατρικίου, τοῦ ὑψηλοῦ πληρεξουσίου τῆς προστασίας, δηλοποιοῦμεν τὰ ἑξῆς. — 1). Ὅτι ἡ

μνησθεῖσα παραχώρησις δὲν θέλει κατ' οὐδένα τρόπον καταργήσει τὸ ῥηθὲν δικαίωμα τῶν Παργίων εἰς ὅσους ἤθελον μεταναστεύσει καὶ καθυποβληθῇ εἰς τὰς ἑξῆς διατάξεις.—2). Ἕκαστος μετανάστης τῆς ῥηθείσης χώρας δύναται ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐκλέξῃ ἐλευθέρως μίαν τῶν νήσων αὐτῆς τῆς πολιτείας ὡς τόπον τῆς ἐξασκήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ πολίτου, πλὴν ὑποχρεοῦται νὰ παρουσιασθῇ, ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἐν τῇ Κερκύρᾳ, καὶ ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις τοῦ ἡνωμένου κράτους τῶν Ἰονίων νήσων, ἐνώπιον τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ῥηθέντος κράτους, καὶ νὰ ἐγγράψῃ τὸ ὄνομά του ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ Βίβλῳ· πρὸς δὲ ὀφείλει νὰ παρουσιάσῃ πιστοποιητικὰ τῆς ἐν Πάργᾳ γεννήσεώς του. Κατὰ συνέπειαν τούτων ἕκαστον ὄνομα οὕτως ἐγγεγραμμένον θεωρεῖται ὡς πολίτης τῆς Νήσου, ἐν ᾗ ἐπαρουσιάσθη καὶ ἐνήργησε τὰ ῥηθέντα, καὶ χαίρεται πάντα τὰ προνόμια καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν τῆς Ἰονίου πολιτείας».

Εὑρέθησαν δυστυχῶς Ἕλληνες Ἑπτανήσιοι, νευρόσπαστα τῆς ἐξουσίας, ὅπως τολμήσωσι σὺν τοῖς Ἄγγλοις νὰ ἐμπαίξωσι τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφοὺς Παργίους! Εἰ μὲν ἐγνώριζον οἱ συγκροτοῦντες τὴν Ἰόνιον Βουλὴν ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑπτανησίου πολιτείας ὅτι οἱ Πάργιοι ἀπετέλουν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ πολιτικοῦ Ἰονικοῦ Σώματος, πῶς δὲν διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἀποσπώσης βιαίως καὶ διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς βαρβάρου αὐθαιρεσίας τοῦ ἰσχυροτέρου τὴν Πάργαν ἐκ τοῦ Ἰονικοῦ κράτους, ἀκρωτηριασάσης αὐτὸ, ἄνευ εὐλογοφανοῦς ἀσθενείας! Ἄλλως τε ἐὰν ἐγνώριζεν ἡ Ἰόνιος Βουλὴ ὅτι οἱ Πάργιοι ἀνέκαθεν ἐθεωρήθησαν ὡς Ἰόνιοι πολῖται, ἦτον ὅλως περιττὸν νὰ κηρύξῃ αὐτοὺς ἐκ δευτέρου πολίτας! Εἰ δὲ καὶ δὲν ἐθεώρει αὐτοὺς ὡς τοιούτους, ἐναπέκειτο εἰς τοὺς Παργίους νὰ αἰτήσωσι τὴν τιμὴν ταύτην. Ἠμβλυώπει ἡ Ἰόνιος Βουλὴ λέγουσα «φαίνεται, τὸ πλεῖστον μέρος κτλ.»

ἐν ᾧ ἅπαντες μετῴκισαν, ἐκτὸς ἑνὸς μεθύσου, τοῦ Παναγιώτου Τζιτζίνα. Ἀλλ' οἱ γενναῖοι Πάργιοι, οἱ μᾶλλον ἀτυχεῖς ἢ καταβεβλημένοι, ἀναγνόντες τὴν ῥηθεῖσαν πρᾶξιν τῆς δούλης καὶ νευροσπάστου Ἰονίου Βουλῆς, μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέῤῥιψαν τὴν ἄτιμον ταύτην τιμὴν, ἀποδείξαντες οὕτω καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς προστάτας αὐτῆς τυράννους καὶ εἰς τὸν Χριστιανικὸν κόσμον ὅτι, ἂν οἱ Πάργιοι ἀπώλεσαν διὰ τῆς βίας τὴν πατρίδα, διατηροῦσιν ὅμως ἀκμαῖα τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνεξαρτησίας.

Δύο ὑπῆρξαν οἱ καταχθόνιοι σκοποὶ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ ῥηθείσῃ πράξει τῆς Ἰονίου Βουλῆς. Α'.) συγχωνεύουσα τοὺς Παργίους ἐν τῷ Ἰονίῳ κράτει, ἐξήλειφε μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν καὶ τὸ ἀνεξάλειπτον στίγμα αὐτῆς. Β'.) καθιστῶσα τοὺς Παργίους ὑπηκόους της, ἔμελλε νὰ ἐξασκήσῃ ἐπ' αὐτῶν δεσποτικὰ δικαιώματα αὐθαιρέτου ἐξουσίας, εἰ ἐτόλμων τί ποτε οἱ Πάργιοι κατὰ τῆς σφετερισθείσης πατρίδος των (δηλ. διὰ τοῦ τίτλου τοῦ Ἰονίου πολίτου) κατέστησε διὰ παντὸς ἀνικάνους τοὺς Παργίους ἵν' ἀνακτήσωσι τὴν πατρίδα των.

Δεκαπέντε ἡμέραι παρέρχονται ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Ἁρμοστὴν ἀναφορᾶς τῶν προυχόντων τῆς Πάργας καὶ οὐδεμίαν πρόνοιαν λαμβάνει ὑπὲρ τῶν ἀποθνησκουσῶν τῆς πείνης οἰκογενειῶν τῆς Πάργας ὁ ἄσπλαγχνος Μαιτλάνδος, εἰ καὶ ὁ Ἀλῆς ἐπλήρωσεν εἰς χρήματα εὐτελῆ ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων. Ἐν τοιαύτῃ σκληρᾷ ἀπελπισίᾳ ἐπειράθησαν καὶ πάλιν οἱ ἄθλιοι διὰ τῆς ἑπομένης ἀναφορᾶς ὅπως κάμψωσι τὴν ὀρειχάλκινον καρδίαν τοῦ ἐνδόξου Ἁρμοστοῦ.

« Ὑπόμνημα παρουσιασθὲν εἰς τὴν αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδον ὑπὸ τῶν μεταναστῶν Παργίων.

Κέρκυρα 3 Ἰουνίου 1819.

« Ἐξοχώτατε!

« Ὁ λαὸς τῆς Πάργας προσήλωσε πάντοτε τὰς ἐλπί-

δας του εἰς τὴν ἔνδοξον προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Καθ' ἣν δὲ περίστασιν μέλλει νὰ ἐκποιηθῇ ἡ περιουσία του σπεύδει νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν Ἐξοχότητά σας, εἰς τὸν ὁποῖον προστρέχει ὡς εἰς εὐμενῆ πατέρα, καὶ νὰ τῷ παρουσιάσῃ τὰς σκληρὰς ἀνάγκας καὶ τὰ δικαιά του.

«Ὁ λαὸς οὗτος πλανώμενος ἐπὶ ξένου ἐδάφους περιῆλθεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην, διὸ καὶ καταφεύγων καὶ πάλιν εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητά σας παρατηρεῖ ὅτι ἡ παράκλησις τῆς αἰτήσεώς του, ἥτις σᾶς ἐπαρουσιάσθη διὰ τῶν ἀρχηγῶν του τὴν 18 τοῦ λήξαντος μηνὸς διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς ἀποζημιώσεως, τοσοῦτον ἀναγκαίας εἰς αὐτὸν εὑρισκόμενον ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, δὲν ἐνεκρίθη.

«Ὅθεν ὁ λαὸς περὶ τούτου ταπεινῶς ἱκετεύει τὴν πατρικὴν ἐπιείκειαν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ὅπως διατάξῃ νὰ ἐνεργηθῇ [illegible] πληρωμή».

«Γενικὴ ὑπογραφή».

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ τοῦ λαοῦ ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ γραμματέως τοῦ Ἁρμοστοῦ Χάγκεϊ, ὅστις, ἰδὼν τὸν λαὸν ἀπηλπισμένον ἐδέχθη αὐτήν, πλὴν τὸ γραφεῖον τοῦ μισέλληνος τούτου Ἄγγλου ὡμοίαζε τὰ τάρταρα, ἐν οἷς τὸ εἰσερχόμενον δὲν ἀναβλέπει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐνῷ οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι ἔμενον [illegible] πάντων ἐστερημένοι, ὅπως ἡ ἀναφορά των ἴδῃ τὸ φῶς καὶ ἐπέλθῃ θεραπεία τις τῶν δεινῶν, αἴφνης μανθάνουσιν ὅτι ὁ Μέγας Ἁρμοστής, ἀνάλγητος καὶ ἀδιάφορος διὰ τὰς σκληρὰς ἀνάγκας των, ἀναχωρεῖ διὰ Μελίτην. [illegible] ἔμειναν οἱ Πάργιοι, ἀκούσαντες ὅτι ὁ Μαιτλάνδος ἀναχωρεῖ τῆς Ἑπτανήσου χωρὶς νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας των. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδες καὶ γέροντες, προπορευομένων καὶ τῶν ἱερέων, περικυκλόνουσι τὸ παλάτιον τοῦ ἀσπλάγχνου Μαιτλάνδου ζητοῦντες ἐπιμόνως, ἵνα ἴδωσι τὸν σκληρὸν τοῦτον τύραννον. Διαμένουσιν ἅπαντες ὡς ἐπαῖται ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν καύσωνα τοῦ θέρους ἐπὶ

πέντε ὥρας, καὶ δμως οὔτε κἂν νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὸ ἔλεος τοῦ τυράννου τοῖς ἐπιτρέπεται. Βιαζόμενος δὲ ὁ Ἁρμοστὴς ν' ἀποπλεύσῃ καὶ ἐπειδὴ ἀεροβατικὴ σφαῖρα δὲν ὑπῆρχεν, ὅπως ἐκ τοῦ παλατίου δι' αὐτῆς εὑρεθῇ ἐντὸς τῆς φρεγάδας καὶ οὕτως ἀποφύγῃ τὴν παρουσίαν τῶν μεμολυσμένων Παργίων, τοὺς ὁποίους αὐτὸς οὗτος ὁ ἀντίχριστος κατήντησεν ἐλεεινὸν θέαμα, ἐπεφάνη τέλος εἰς τὰ προπύλαια τοῦ παλατίου πορευόμενος πρὸς τὸν λιμένα. Ὁρμῶσι μετὰ δακρύων αἱ γυναῖκες μετὰ τῶν ἐν ταῖς ἀγκάλαις νηπίων καὶ ζητοῦσιν ἄρτον! Ὁρμῶσιν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ προύχοντες, ὅπως ἀσπασθέντες τὰ κράσπεδα τοῦ τυράννου, ἐπικαλεσθῶσι τὸν οἶκτόν του. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλικὴ λόγχη τοὺς πάντας ἀναχαιτίζει! Τέλος ὑποσχεθεὶς ὁ Μαιτλάνδος τὴν πληρωμήν, ἀνεχώρησε μὲ τὴν ἀναλγησίαν του ἀφήσας τοὺς πεινῶντας εἰς τὴν σκληρὰν μάστιγα τῆς πείνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Προκήρυξις κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἁρμοστοῦ. — Ἀδικία ἐπὶ ἀδικίας. — Αἱ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ὁδηγίαι τοῦ Ἁρμοστοῦ. — Ἡ ἐπιτροπὴ προσκαλεῖ τοὺς Παργίους. — Ἡ ἀμηχανία τῶν Παργίων ἕνεκα τῆς βραδείας ἀποφάσεως τῆς ἐπιτροπῆς. — Προκήρυξις τοῦ στρατηγοῦ Ἄδαμ. — Ὁ Χαντσέρῆς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. — Παρατηρήσεις. — Κοινοποίησις τῆς ἐπιτροπῆς. — Ὑπόμνημα 250 Παργίων πρὸς τὸν προσωρινὸν Ἁρμοστὴν Ἄδαμ. — Ὁ Ἄδης κατέπιε τὰ ὑπομνήματα. — Ἡ ἀγανάκτησις τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Ἀγγλίας. — Ἡ πληρωμή. — Δὲν παραδέχονται οἱ Πάργιοι τὸν ὁρισμὸν τοῦ 1/4 τῆς ἀποζημιώσεως. — Δηλοποίησις τῶν πληρεξουσίων. — Ὑπόμνημα 600 ἀρχηγῶν οἰκογενειῶν. — Κοινοποίησις τοῦ λαοῦ. — Δέχονται ἐπὶ τέλους οἱ Πάργιοι τὴν οὐτιδανὴν προσφοράν. — Ἡ ἐπισφράγισις τῶν συμφορῶν. — Οἱ στίχοι τοῦ Μόντη. — Ἡ ἀναιδὴς συκοφαντία τοῦ Μαιτλάνδου πρὸς δικαιολόγησίν του ἀπέναντι τῆς κατ' αὐτοῦ ἐγερθείσης κοινῆς ἀγανακτήσεως.

Μετὰ τὴν ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων ἀναχώρησιν τοῦ Ἁρμοστοῦ τὸ οὐτιδανὸν αἶσχος λαμβάνει νέαν ἔκτασιν διὰ τῆς ἑξῆς προκηρύξεως, καὶ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ δύο Ἄγγλων καὶ ἑνὸς Κερκυραίου συσταίνεται διὰ τὴν διανομὴν τῶν χρημάτων τῆς ἀποζημιώσεως, ἐφωδιασμένη μὲ διαταγὰς τοῦ Ἁρμοστοῦ.

«Προκήρυξις κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Ε. τοῦ Σὲρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου.

Κερκύρᾳ 7 Ἰουνίου 1819.

«Ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης ὁ Μέγας Ἁρμοστὴς εὐηρεστήθη νὰ ὀνομάσῃ τοὺς κυρίους Ῥοβέρτον Φορέστην, κόμητα Ἀντώνιον Σάνδον καὶ Ἐδουάρδον Βάννης πληρεξουσίους, ἵνα κανονίσωσι καὶ προσδιορίσωσι τὴν τελειωτικὴν διανομὴν τοῦ ποσοῦ τῶν 633 χιλιάδων ταλλήρων, ληφθέντων παρὰ τῆς Α. Υ. τοῦ βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ. Τὸ ποσὸν τοῦτο εὑρίσκεται ἤδη ἐντὸς τοῦ γενικοῦ ταμείου ὡς ἀποζημίωσις τῆς τῶν Παργίων περιουσίας, ἥτις ἰδιαιτέρως ἐξετιμήθη πρὸ τῆς μεταναστεύσεώς των.

«Ἡ Α. Ἐξ. εὐηρεστήθη προσέτι νὰ ὀνομάσῃ τὸν Σπυρίδωνα Βλανδῆν γραμματέα τῆς τῶν ῥηθέντων πληρεξουσίων ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας προεδρεύσει ὁ Κ. Ῥοβέρτος Φορέστης.

«Ἡ ῥηθεῖσα ἐπιτροπὴ θέλει συνέλθῃ τὴν 11 τοῦ τρέχοντος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ προέδρου αὐτῆς, ἀφ' οὗ λάβῃ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας πρὸς κατάταξιν τῶν ἐργασιῶν της. Αἱ ὁδηγίαι αὗται θέλουσι κοινοποιηθῆ εἰς τὸ κοινὸν πρὸς πληροφορίαν τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως».

Ἀπὸ ἀδικίας εἰς ἄλλας ἀδικίας ἔβαινεν ἡ προστασία! Κατὰ τὴν ἀπὸ 4 Μαρτίου 1819 προκήρυξίν του ὁ Μαιτλάνδος λέγει «ἐξετάσας φυσικῶς καὶ ἐλευθέρως πάσας τὰς περιπτώσεις παρεκινήθην νὰ κηρύξω μέσον ὅρον τοῦ ποσοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, »ἥτις κατ' οὐδένα τρόπον δύναται ν' αὐξηνθῇ, καὶ ἥτις προσδιωρίσθη εἰς 15,000 λίρας στερλίνων, ἤτοι εἰς 666,666 τάλληρα». Πῶς λοιπὸν ἤδη ἐτόλμησεν ὁ Μαιτλάνδος νὰ ἐλαττώσῃ ὅπερ χθὲς «φυσικῶς καὶ ἐλευθέρως καὶ κατὰ μέσον ὅρον» προσ-

διὰ μίαν πόλιν πρὸς ἀποζημίωσιν περιουσίας ἑνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν στερλίνων ἀξίας; Λέγει ἐν τῇ παρούσῃ προκηρύξει «...Τὴν »διανομὴν τοῦ ποσοῦ τῶν 633 χιλιάδων ταλλήρων πρὸς ἀπο-»ζημίωσιν τῆς τῶν Παργίων περιουσίας, ἥτις ἰδιαιτέρως ἐξετι-»μήθη πρὸ τῆς μεταναστεύσεώς των»». Δὲν λέγει ὅμως πότε ἔγεινεν ἡ ἐκτίμησις αὕτη καὶ ὑπὸ τίνων ἐγένετο. Εἰ δὲ τοιαύτη ἐκτίμησις ἔγεινε πρὸ τῆς μεταναστεύσεως τῶν ἀγνοούντων αὐτὴν Παργίων, βεβαίως ἔγεινε ὑπὸ τὸ κράτος τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ Ἁρμοστοῦ, καθὼς καὶ ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἰδίας αὐθαιρεσίας προσδιορίζεται ποσὸν 633 χιλ. ταλλήρων πρὸς ἀποζημίωσιν ἁπάσης τῆς ἰδιοκτησίας τῶν Παργίων, ἐν ᾧ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων προϊόντων, μόνον ἔλαιον ἄφησαν οἱ Πάργιοι εἰς χεῖρας τοῦ τυράννου, ἄξιζον τὸ ἕκτον τοῦ προσφερθέντος ποσοῦ τῶν 633 χιλ. ταλλήρων ἀπέναντι τῆς ὁλικῆς περιουσίας 870 οἰκογενειῶν, ἐκτὸς τῆς Κοινότητος καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ παρὰ τοῦ Ἁρμοστοῦ προσφερθεῖσα ποσότης οὔτε δέκα ἐκ τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν ἠδύνατο φυσικῶς καὶ ἐλευθέρως καὶ κατὰ μέσον ὅρον ν' ἀποζημιώσῃ. Μία καὶ μόνη οἰκογένεια, γνωστὴ τοῖς πᾶσι, ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ κατὰ μέσον ὅρον τριάκοντα χιλιάδας τάλληρα ἀπέναντι τοῦ κήπου μόνον τῶν κιτριόνων. Ἰδοὺ πῶς ἀπεζημίωσεν ἡ Ἀγγλία τοὺς Παργίους! Καὶ ὅμως οἱ ἀνώτατοι αὐτῆς ὑπάλληλοι ἀναιδῶς ψευδόμενοι ἐκήρυττον ὅτι «ἡ Ἀγγλία δὲν »θέλει παραχωρήσει τὴν Πάργαν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν χωρὶς νὰ »ἐπιτύχῃ δικαίαν καὶ λογικὴν ἀποζημίωσιν». ! Ἐθεράπευον ἴσως οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι τὴν καταβιβρώσκουσαν ὁσημέραι τὰς οἰκογενείας των πεῖναν, ἂν καὶ τὴν ὅλως οὐτιδανὴν ταύτην ποσότητα ἐλάμβανον σῶαν!

Ἰδοὺ πῶς δικαιολογεῖ εἰς τὰς πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ὁδηγίας του τὴν ἔκπτωσιν ταύτην ὁ Μαιτλάνδος:

« Ὁδηγίαι δοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαιτλάνδου εἰς τοὺς πληρεξουσίους, τοὺς διορισθέντας διὰ τὴν τελειωτικὴν διανομὴν τῶν 633 χιλιάδων ταλλήρων, ληφθέντων πρὸς πληρωμὴν τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας τῶν Παργίων.

« Κερκύρα 9 Ἰουνίου 1819.

« Αἱ ἐργασίαι μὲ τὰς ὁποίας οἱ πληρεξούσιοι θέλουσιν ἐνασχοληθῆ εἰσιν ἡ δικαία διανομὴ τῆς ποσότητος, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν ὡς πληρωμὴν τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας ἐκείνων ἐκ τῶν Παργίων, οἵτινες κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην ἐπροτίμησαν νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτήν.

« Δὲν θέλω νὰ ἐνοχλήσω τὴν ἐπιτροπήν, ἀπαριθμῶν τὰς δυσκολίας, αἵτινες συνέβησαν πρὶν ἢ προσδιορισθῇ τελειωτικὸν ποσὸν τῆς πληρωμῆς, μήτε θεωρῶ ἀναγκαῖον, ἵνα ἡ ἐπιτροπὴ ἐπιβαρυνθῇ μὲ πλειοτέρας ὁδηγίας τῶν περιεχομένων ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ προκηρύξει τὴν 4 Μαρτίου τοῦ 1819, δι' ἧς ἡ ἐν λόγῳ πληρωμὴ προσδιωρίζετο ἀκριβῶς εἰς 666,666 τάλληρα. Ἀλλ' ὕστερον ἀνακάλυψίς τις τῆς ἐκτιμήσεως τῶν διαφόρων περιουσιῶν τῶν Παργίων μετέβαλε τὴν πληρωμὴν εἰς τὸ ῥηθὲν ποσόν, τὸ ὁποῖον ἐγνωστοποιήθη ἐν τῇ προκηρύξει.

« Ἡ ἐπιτροπὴ ἑπομένως θέλει ἀμέσως παρατηρήσει ὅτι τὸ ὅλον τῆς διανεμητέας ποσότητος ἀναβαίνει εἰς 633 χιλ. τάλληρα μόνον. Ἔκπτωσις ἔγεινε τοῦ ποσοῦ τοῦ προηγουμένως συμφωνηθέντος μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς ἐγκαταλειπομένης περιουσίας τῶν Παργίων, διότι αὐτὸ τὸ ποσὸν θέλει πληρωθῇ εἰς κυκλοφοροῦντα τάλληρα, ἀντὶ Τουρκικῶν ἢ ἄλλου νομίσματος, ὅπερ μοὶ προσεφέρθη καὶ δὲν ἐδέχθην. Ἡ συμφωνία αὕτη, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, θὰ ἦνε πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Παργίων, διότι ἂν καὶ δύναται νὰ φανῇ

μεγάλη ἡ ἐλάττωσις τοῦ ποσοῦ, ἠδύνατο ὅμως νὰ ἦνε ἔτι μεγαλειτέρα, ἂν ἡ πληρωμὴ ἐγίνετο οὐχὶ δι' ὡρισμένου νομίσματος, ἀλλὰ δι' οἱουδήποτε ἄλλου.

«'Εν πρώτοις εἶνε ἀναγκαῖον, ἵνα ἡ ἐπιτροπὴ ἐνθυμηθῇ ὅτι τὸ ποσὸν τὸ πληρωτέον διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας τῶν Παργίων εἶνε τὸ ἐκ 633 χιλ. συγκείμενον, καὶ τὸ ὁποῖον παρακατετέθη εἰς τὸ ταμεῖον. Δὲν θέλω λείψει νὰ δώσω τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς εἰς τὸ ταμεῖον, ὅπως τὸ ῥηθὲν ποσὸν τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θέλει φροντίσει περὶ τῆς ἀναγκαίας διαθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πληρωμήν.

«Μοὶ φαίνεται ὅτι αἱ διάφοροι περιστάσεις, αἵτινες δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, δύνανται νὰ κοινοποιηθῶσι καὶ κριθῶσι κατὰ τὰ ἑπόμενα τρία ἄρθρα. 'Εν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς θέλει εἶσθαι ἀνέκλητος καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχεῖα.

«Τὸ πρῶτον τῶν ἄρθρων περιλαμβάνει ὅλας τὰς περιπτώσεις, αἵτινες ἀναφέρονται ἐν τῇ ὑποδειχθείσῃ διὰ τῆς τελευταίας ὁριστικῆς διατιμήσεως τῆς περιουσίας τῶν Παργίων συμφωνίᾳ καὶ ἐν ταῖς μεταξὺ Παργίων ἢ καὶ τούτων μετὰ τῶν μὴ ἰθαγενῶν διαφοραῖς.

«Δεύτερον ἡ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν της ὅτι, ὁπόταν αἱ τοιαῦται ἀπαιτήσεις ὑφίστανται καὶ ἡ ἀκίνητος περιουσία ὑπάρχει, ἤθελεν εἶσθαι ἄφρον καὶ ἄτακτον νὰ βιάσῃ τις αὐτὰς μὲ θετικήν τινα ἐκτέλεσιν καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴν διάλυσιν αὐτῶν εἰς τὰ ἁρμόδια δικαστήρια. Ἤδη ἐπειδὴ αἱ περιστάσεις μετεβλήθησαν καὶ τὸ ποσὸν τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῶν Παργίων ἐξεκαθαρίσθη, ἡ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ δικάσῃ πρὸ παντὸς τὶς τῶν Παργίων μεταναστῶν δικαιοῦται πρὸς ἀποζημίωσιν.

«Τρίτον ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ὑποχρεοῦται νὰ παραδέχεται νέας ἀπαιτήσεις, ἀπεναντίας ὀφείλει ν' ἀπαιτῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπίσημον περὶ αὐτῶν πρᾶξιν τῶν δικαστηρίων τῆς Πάργας πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὰς ἐργασίας της, καθόσον αἱ τοιαῦται ἀπαιτήσεις δύνανται νὰ ἔχωσι σκο-

πὸν ὅπως ἐμποδίσωσι καὶ ἀνατρέψωσι τὴν γενομένην ἐκτίμησιν.

« Ὅτε διέταξα τὴν κήρυξιν καὶ ἐκτέλεσιν στρατιωτικοῦ νόμου καὶ τὴν κατάργησιν τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, διέταξα προσέτι καὶ τὴν συλλογὴν ὅλων τῶν ἐγγράφων καὶ ἀντιγράφων τῶν εὑρισκομένων ἐν τοῖς δημοσίοις γραφείοις, τὴν σφράγισιν αὐτῶν καὶ τὴν εἰς Κέρκυραν ἀποστολὴν αὐτῶν. Τα ἔγγραφα ταῦτα θέλουσι περιέλθη εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ δυνάμει αὐτῶν οἱ Κύριοι Βάνονες, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ Βλαντῆς, γραμματεὺς αὐτῆς, θέλουσι δώση αὐτῇ τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας ».

Συστηθεῖσα τὴν 7 Ἰουνίου καὶ τὴν 9 αὐτοῦ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἐνάγοντος καὶ δικαστοῦ Μαιτλάνδου λαβοῦσα ἡ ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε πολλὰς νὰ ὑπερνικήσῃ δυσκολίας, καθόσον, ὡς βλέπει τις, αὕτη δὲν συνεστήθη, ὅπως ἐνεργήσῃ καὶ κρίνῃ κατ' ἐλευθέραν βούλησιν καὶ συνείδησιν, ἀλλὰ συνεστήθη μόνον καὶ μόνον διὰ τὸν τύπον, ἀφ' οὗ, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὰς ἐργασίας της, τῇ προϋπηγορεύθησαν ὁδηγίαι, ἃς ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ τυφλοῖς ὄμμασιν, ὑπὸ τοῦ τιμαριώτου Μαιτλάνδου. Προσκαλεῖ λοιπὸν ἡ ἐπιτροπὴ τὴν 11 τοῦ ἰδίου μηνὸς τοὺς Παργίους καὶ ὑποδεικνύει αὐτοῖς ἃς τῇ ἄφησεν ἀναχωρῶν ὁδηγίας ὁ Ἁρμοστής.

Οἱ Πάργιοι ἰδόντες ἐν ταῖς πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ὁδηγίαις τοῦ Ἁρμοστοῦ ἀπαιτήσεις καὶ διαφορὰς καὶ τοιαύτας ἔχοντες μεταξύ των, ἃς διήγειρον ἐν αὐτῇ τῇ ἀπελπιστικῇ καταστάσει μεταξὺ αὐτῶν οἱ προθέμενοι τὴν καταστροφήν των, καὶ τὰς ὁποίας, εἰσαχθείσας ἐνώπιον τῶν τῆς Κερκύρας δικαστηρίων, δὲν διέλυσαν, ὄντων τῶν ἀρχείων τῆς πατρίδος των εἰς ἀλλοτρίας χεῖρας, ἐνόμισαν, καὶ δικαίως, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐκείνων τῶν ὑπαρξασῶν μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἰδίων, καθόσον μετ' οὐδενὸς ξένου εἶχον τοιαύτας. Ἀλλὰ παρακατιόντες εἶδον μετ' ἐκπλήξεως δικαίας τὴν φράσιν « Μεταξὺ » αὐτῶν ἢ τούτων καὶ τῶν μὴ ἰθαγενῶν ». Ἠπόρησαν μεγάλως, πλὴν ἐνόησαν ὅτι ἀναίσχυντος πλεκτάνη μηχανοῤῥαφίας ἐτεκταίνετο κατ' αὐτῶν, χωρὶς νὰ δυνηθῶσιν ἐν τῇ ἀθωότητι αὐτῶν

οὔτε κἂν νὰ φαντασθῶσιν ὅτι ξένος τις ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀπαιτήσεις, ἀφ' οὗ εἰς οὐδένα μὴ ἰθαγενῆ ὠφειλόν τι, δυνάμενον νὰ συμψηφίσῃ τὴν οὐτιδανὴν πληρωμὴν τῆς λαμπρᾶς καὶ πλουσίας περιουσίας των. Δὲν ἔβλεπον οἱ ἄθλιοι ἐν ταῖς ὁδηγίαις τοῦ Ἁρμοστοῦ καθαρῶς διαλαμβανόμενον, τὸ « Δὲν σᾶς πληρόνω, διότι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἔχει ἀπαιτήσεις ἀπὸ τοὺς Παργίους ». Ἀλλὰ πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ φαντασθῶσιν οἱ δυστυχεῖς ἀνύπαρκτον ἀπαίτησιν ἐκ μέρους τοῦ τυράννου, δυναμένην καὶ εἰς ξένην γῆν καὶ ἀνεστίους καὶ πεινῶντας νὰ τοὺς βασανίτῃ. Οἱ Πάργιοι ἀπεναντίας ἐδικαιοῦντο, ἐκτὸς τῆς ἀποζημιώσεως διὰ τὴν εἰς τὸν τύραννον ἐγκαταλειφθεῖσαν περιουσίαν, νὰ ζητήσωσι δικαιωματικῶς καὶ νομίμως ἀπ' αὐτὸν καὶ ἄλλας δικαίας ἀποζημιώσεις διὰ τὰς τόσας καταστροφάς, τὰς ὁποίας ἐπήνεγκε τὸ θηρίον αὐτοῖς κατὰ διαφόρους ἐποχάς, εἰσβάλλον εἰς τὴν χώραν των διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ πυρὸς πρὸ τῆς πωλήσεως αὐτῆς. Καὶ ὅμως μ' ὅλα ταῦτα τὰ ζωντανὰ γεγονότα ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχεν ἀπαιτήσεις! διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἁρμοστὴς ἐβασάνιζεν ἀνηλεῶς τοὺς Παργίους, μὴ πληρόνων αὐτοὺς τὴν οὐτιδανὴν ἀποζημίωσιν!

Καὶ ποίας ἄραγε ἀπαιτήσεις εἶχεν ὁ Ἀλῆς τοῦ λοιποῦ ἀπέναντι τῶν Παργίων; ἀφ' οὗ ἤδη, ὡς ἐπόθει, κατέστησεν αὐτοὺς ἀπάτριδας καὶ ἀνεστίους; ἀφ' οὗ ἤδη ἔχαιρεν ἐν ἀνέσει τῆς ὡραίας καὶ πλουσίας Πάργας τὰ ἀγαθά; ἀφ' οὗ ὅ,τι ἁγνὸν ὅ,τι ἱερὸν ἐπροσκύνει ἐν αὐτῇ ὁ Χριστιανὸς ἐβεβήλωσεν; ἀφ' οὗ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεομήτορος, τῆς προστάτιδος τῆς Πάργας, τὸ Παλλάδιον, μετέβαλεν εἰς πορνοστάσιον ἐντρυφῶν ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν παλλακίδων του ὁ ἀσεβής; ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἐν τῇ χώρᾳ οἰκειοποιήθη χωρὶς ν' ἀξιώσῃ τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τῆς ἐλαχίστης ἀποζημιώσεως εἰσέτι; Εἶχεν ἀπαιτήσεις τὴν ἀπόδοσιν τῶν χρημάτων του, ὅσα ἔδωκε τῷ Ἁρμοστῇ, διότι ὡρκίσθη νὰ πίῃ αἷμα Πάργιον καὶ ὄχι ν' ἀποζημιώσῃ Παργίους. Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ τυράννου!

Μεταξὺ ἀνησυχιῶν ἀνεξηγήτων, πείνης καὶ ἀργίας διακείμενοι οἱ Πάργιοι, ἀνέμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὡς κατάδικοι, τὴν

απόφασιν της επιτροπής, ήτις, μήν ευρούσα είσέτι τάς αναγκαίας ςρεψοδικίας, άφησεν έπι ένα μήνα τούς Παργίους εις την πλέον αλγεινήν αμηχανίαν. Μετά παρέλευσιν ενός μηνός πλήρους οδυνών επήλθεν ο τρόπος τέλος πάντων, και το τικτόμενον ήτο καταχθόνιον τέρας! Τοις ανηγγέλθη διά της επομένης προκηρύξεως του ςρατηγού Άδαμ, τί; ότι ο Άλή Πασσάς έχει από τους Παργίους απαιτήσεις και δι' αυτάς πέμπει εις Κέρκυραν αντιπρόσωπόν του, ίνα τάς εκδικήση. Και οι δαίμονες του άδου εφρύαξαν απέναντι τηλικούτων βιαιοπραγιών και αδικιών, παραχωρήσαντες ευχαρίστως τα πρωτεία εις τους υπερτέρους αυτών αυτουργούς τοιούτων απανθρώπων ωμοτήτων.

«Δηλοποίησις του Αντιστρατήγου Άδαμ προσωρινού Αρμοστού.

«Κερκύρα 8 Ιουλίου 1819.

«Ότε διά της από 7 του λήξαντος μηνός διακηρύξεως, διεκηρύχθη ότι επιτροπή έμελλε να συςηθή προς εξέτασιν των απαιτήσεων και την πληρωμήν των μεταναςών Παργίων, εδηλοποιήθη προσέτι ότι, πριν ή η μνησθείσα επιτροπή αρχίση τας εργασίας της, η Αυτού Υψηλότης ηδύνατο να διορίση μέλος τι εν αυτή ιδικόν του. Κατά συνέπειαν λοιπόν η Αυτού Υψηλότης ο Βεζύρης διώρισεν ως τοιούτον τον Κύριον Μπεξαδέ Χαντσερήν, αφιχθέντα ενταύθα, και δικαιούμενον να λάβη μέρος εις όλας τας συνεδριάσεις της ρηθείσης επιτροπής ως αντιπρόσωπος του Βεζύρη Άλή Πασσά.

«Κατά διαταγήν της Αυτού Εξοχότητος
ο Γραμματεύς Αυτής Φριδερίκος Χάγκεϋ».

Ο παρά του Άλή απεσταλμένος εις Κέρκυραν Χαντσερής, κατήγορος των Παργίων, ού μόνον έτυχε λαμπράς υποδοχής παρά της κυβερνήσεως, αλλ' ηξιώθη και του δικαιώματος διαδίκου και

δικαστοῦ παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ. Ἐκ δὲ τῶν Παργίων; Οὐδεὶς προσεκλήθη! Ἐὰν ἐδικαιοῦτο, ὡς λέγει ἐν τῇ δηλοποιήσει ὁ Ἄδαμ, ὁ Ἀλῆς νὰ λάβῃ μέρος ἐν τῇ ἐπιτροπῇ εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις ὡς κατήγορος τῶν Παργίων, πῶς ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἡ εὐνομουμένη, ἀφήρεσε τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους, ὅπως λάβωσι καὶ οὗτοι μέρος ἐν τῇ ἐπιτροπῇ, ἀπολογούμενοι κατὰ τῆς κατ'αὐτῶν τεκταινομένης μηχανοῤῥαφίας; Δὲν ἐπετράπη τοῖς Παργίοις ἵνα παρουσιασθῶσιν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, διότι ἡ κατ'αὐτῶν κατηγορία ἦτο πλεκτάνη ἀναισχύντων ἀπαιτήσεων. Διεμαρτυρήθησαν οἱ Πάργιοι κατὰ τῆς ἀτίμου ταύτης αὐθαιρεσίας, πλὴν οὐδεὶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν δικαίαν αὐτῶν διαμαρτύρησιν. Ἡ ἐπιτροπὴ δι' ἐγκυκλίου ἀπὸ 10 τοῦ τρέχοντος προσκαλεῖ τοὺς Παργίους ἵνα ἅπαντα τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔγγραφά των παραδώσωσιν εἰς τὸ γραφεῖον αὐτῆς ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ παρελθούσης τῆς προθεσμίας, διαδηλώσασα ἐν ὀνόματι τοῦ Ἁρμοστοῦ ὅτι τὴν 11 τοῦ ἰδίου θέλουσι πληρωθῇ ὅσοι δὲν εἶχον διαφορὰς μετὰ τοῦ Βεζύρη, οἱ δὲ ἔχοντες μετ' αὐτοῦ τοιαύτας μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτῶν.

Τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ βιβλία, ἅτινα ἀπῄτει ἀπὸ τοὺς Παργίους ἡ ἐπιτροπὴ εἶχον πρὸ καιροῦ κατασχεθῆ παρὰ τῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅμως καὶ οἱ Πάργιοι δὲν ἔλειψαν, εἰ εἶχον τοιοῦτον ἔγγραφον, ἵνα αὐθημερὸν παρακαταθέσωσιν αὐτὸ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐπιτροπῆς, ἀναμένοντες τὴν ἐπαύριον ὡς ἡμέραν σωτηρίας. Ἦλθεν ἡ ἑνδεκάτη Ἰουλίου καὶ παρῆλθεν ὡς ὄναρ καὶ σκιά! Καὶ διατί; Διότι μέλαινα συκοφαντία ἐχαλκεύετο κατὰ τῶν Παργίων, ὅπως ὁ Ἀλῆς ἀποφύγῃ τὴν ἀποζημίωσιν τῆς περιουσίας των! Ἐκ τῆς ἑπομένης προκηρύξεως τῆς ἐπιτροπῆς δηλοῦται καὶ ὁ σκοπός.

« Κοινοποίησις ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς.

« Κερκύρᾳ 17 Ἰουλίου 1819.

« Σταθερὸς σκοπὸς καὶ τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ καὶ

τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς ὑπ' αὐτοῦ διορισθείσης, ἦτον, ὅπως ἡ εἰς τοὺς Παργίους ὀφειλομένη ἀποζημίωσις, διανεμηθῇ τὴν 12 τοῦ τρέχοντος. Πλὴν πλάναι παρεισέφρησαν εἰς τὴν ἐπαναληφθεῖσαν διατίμησιν τῆς περιουσίας τῆς Πάργας ἐκ λαθῶν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Αὗται, ἡ βραδύτης καὶ τὰ ἐμπόδια, ἅτινα παρενεβλήθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων (δηλ. τῶν Παργίων) εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἀνωτέρω πλανῶν ἐπήνεγκον τὴν μέχρι τοῦδε βραδύτητα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νὰ προβῇ εἰς τὴν διανομὴν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀποζημιώσεως.

« Ἤδη ἡ Ἐπιτροπὴ εὐχαρίστως κοινοποιεῖ τοῖς Παργίοις ὅτι, ἀρθεισῶν τῶν εἰρημένων αἰτιῶν, θέλει προβῇ εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διανομήν.

« Ὑπογ. ὁ Πρόεδρος καὶ
τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἀηδιάζει τις, ἵνα ἀνασκευάσῃ τὰς πλεκτάνας ταύτας, ὅπως ἀποδείξῃ τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἐταράχθησαν οἱ Πάργιοι ἰδόντες τὴν ἄνω κοινοποίησιν τῆς ἐπιτροπῆς, κατηγορούσης αὐτῶν ὡς αἰτίων τῆς βραδύτητός της. Ἐνόησαν καὶ ἤδη, ὡς πάντοτε, ὅτι ἀνήκουστος καὶ νέα κατ' αὐτῶν ἐτεκταίνετο ἀδικία. Ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατεθορυβήθησαν μαθόντες ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀλῆ ἔμελλε νὰ προβῇ εἰς ἐξέτασιν τῶν προσόδων τῆς περιουσίας των, ὅπως ἐξ αὐτῆς δυνηθῇ νὰ λύσῃ τὰς μετ' αὐτῶν φιλονεικίας του. Ὅθεν ἀπεύθυνον πρὸς τὸν Ἄδαμ τὸ ἀκόλουθον ὑπόμνημα ὑπογεγραμμένον ὑπὸ 250 ἀτόμων.

« Ὑπόμνημα ὑποβληθὲν ὑπὸ τῶν μεταναστῶν Παργίων τῷ Σὶρ Φριδερίκῳ Ἄδαμ, προσωρινῷ Ἁρμοστῇ.

« Κερκύρᾳ 24 Ἰουλίου 1819.

« Ἡμεῖς οἱ ὑποσημειούμενοι, οἱ ὁποῖοι ἐζήσαμεν εὐ-

τυχῶς, ἐν τῇ ἀγαπητῇ ἡμῶν πατρίδι, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πλέον ἐνδόξου ἔθνους τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον διὰ πολὺν καιρὸν ἐδείχθη εὐνοϊκὸν πρὸς ἡμᾶς καὶ ὑπεσχέθη νὰ δεικνύεται καὶ μετὰ τὴν τελειωτικὴν παράδοσιν τῆς χώρας μας εἰς τὴν Υ. Π. ἠκολουθήσαμεν τυφλῶς τὴν τύχην μας, δαπανήσαντες καὶ τὸν τελευταῖον ὀβολὸν, ὃν κατείχομεν. Ἤδη ὅμως, μεταναστεύσαντες ἐνταῦθα, εὑρισκόμεθα ἐντελῶς ἐστερημένοι παντὸς ἀπολύτου ἀναγκαίου τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

«Ἡ σκληρὰ αὕτη στέρησις πάντων τῶν ἀναγκαίων, ἅτινα, διάγοντες ἐν τῇ προσφιλεῖ ἡμῶν πατρίδι, ἀπελαμβάνομεν ἐν ἀνέσει, αἱ φωναὶ τῶν τέκνων μας ζητούντων ἄρτον, καὶ ἡ προστασία, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη εἰς ἡμᾶς τὸ ἀήττητον ἔθνος τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ὑπηγόρευσαν ἡμῖν τὴν ἀπόφασιν ὅπως νὰ παραστήσωμεν τῷ Ἐξοχωτάτῳ Ἁρμοστῇ τῶν Ἰονίων νήσων τὰς δυστυχίας μας ταύτας ὡς καὶ τὰ δίκαιά μας μὲ τὰ πλέον ζωηρὰ χρώματα.

«Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Μέγας Ἁρμοστὴς πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀναχωρήσεώς του μᾶς ἐβεβαίωσε περὶ τῆς πληρωμῆς τῆς ὀφειλομένης ἡμῖν ἀποζημιώσεως, πρὸς δὲ ὅτι αὕτη ἔμελλε νὰ λάβῃ χώραν ἀκριβῶς τὴν 11 τοῦ τρέχοντος μηνὸς, συγκαλέσας ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ καὶ ἐπιτροπήν.

«Ἐν ᾧ λοιπὸν, εἰ καὶ ἕνεκα τῶν λυπηρῶν περιστάσεων τῆς θέσεώς μας περιελθόντες εἰς θέσιν ὅλως ἀπελπιστικὴν, ἀνεμένομεν μετ' ἐλπίδων σωτηρίας τὴν μνησθεῖσαν προθεσμίαν, ὡς τὸν ὅρμον ἐντὸς τοῦ ὁποίου σώζεται πλοῖον, κινδυνεῦον ἐν καιρῷ τρομερῶν καταιγίδων, εἰ καὶ βασανισθέντες ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπὸ τῶν κινδύνων, οἵτινες μᾶς περιζωννύουσι, καὶ σήμερον ἐπαπειλούμενοι ὑπὸ τῆς πείνης, ἡ ῥηθεῖσα ἐπιτροπὴ δι' ἐγκυκλίου της διεκήρυξεν ὅτι ἐμπόδιον ἐπαρουσιάσθη ἕνεκα τῶν κατὰ τύχην παρεισφρησασῶν ἐν τῇ ἐκτιμήσει πλανῶν, προκυψασῶν ἐκ τῆς συγχύσεως καὶ παραλλαγῆς

τῶν ὀνομάτων τινῶν ἰδιοκτημόνων. Ἡμεῖς ὅμως οὐδὲν ἐλείψαμεν νὰ χορηγήσωμεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐκτιμήσεως τὰς πληρεστέρας περὶ τούτου πληροφορίας. Ὅθεν οὐδεμία δύναται νὰ μᾶς προσαφθῇ κατηγορία ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀκατανόητος καθίσταται ἡμῖν ἡ ῥηθεῖσα ἐγκύκλιος, δι' ἧς ἐπιτρέπεται εἰς τὸν πληρεξούσιον τῆς Α. Υ. τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ νὰ προβῇ εἰς ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν τῶν προσόδων τῆς περιουσίας μας, ὅπως δυνηθῇ οὕτω νὰ διαλύσῃ τὰς μετ' αὐτοῦ φιλονεικίας μας!

«Ἡ Α. Υ. ὁ Βεζύρης προθέμενος νὰ μᾶς βασανίσῃ, κατατρέχων ἀκαταπαύστως ἡμᾶς, δὲν θέλει λείψει βεβαίως, ὡς ἀποδεικνύεται σήμερον, ν' ἀναβάλῃ τὴν πληρωμὴν τῆς ὀφειλομένης ἡμῖν ἀποζημιώσεως, ὑπὸ τὸ πρόσχημα διενέξεων καὶ διαφορῶν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν, ἐν ᾧ εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχει τὴν ἐλαχίστην ἀπαίτησιν, ἢ δικαίωμα, ἢ τέλος ἐπὶ τῆς περιουσίας ἡμῶν καθ' ὅλην τὴν Πάργαν.

«Κολακευόμενοι λοιπὸν μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ὑμετέρα προστασία θέλει μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ πάσης ζημίας καὶ μᾶς προστατεύσει κατὰ πάσης καταδρομῆς, ἣν ἡ Α. Υ. ἤθελε πλέξει ἐναντίον μας, σπεύδομεν ἵνα ἱκετεύσωμεν τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅπως ἐπιταχύνῃ τὴν διανομὴν τῆς πρὸς ἡμᾶς ὀφειλομένης ἀποζημιώσεως, διότι ἄλλως ἐκ τῆς ἐπὶ πλέον ἀναβολῆς αὐτῆς καθίσταται ἀφεύκτος ἡ παντελὴς καταστροφή μας ἕνεκα τῶν στερήσεων, ἐν αἷς εὑρισκόμεθα.

«Ἕπονται ὑπογραφαὶ 250 ἀτόμων.»

Ἅπαντα τὰ ὑπομνήματα τῶν Παργίων κατεβίβρωσκεν ὁ ᾅδης! Τὰ δίκαια τῶν ἀνεστίων καὶ πλανήτων Παργίων, συνοδευόμενα ὑπὸ σπαραξικαρδίων κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν τῶν παίδων, τῶν γυναικῶν, τῶν γερόντων, πεινώντων, δὲν συνεκίνουν τὰς λιθίνους καρδίας τῶν Ἄγγλων! Φωναὶ ἀγανακτήσεως ἠγέρθησαν ἐπὶ τέλους καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως διὰ τὰς

κατὰ τῶν ἀθλίων Παργίων ἀνηκούστους ἀδικίας. Πολλοὶ διάσημοι συγγραφεῖς πικρὰ βέλη ἐξετόξευσαν κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι ἐπὶ τέλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτος ὁ γενναῖος στρατηγὸς Τσοὺρτζ κεραυνοὺς ἐξεσφενδόνισε κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.

Ἵνα κατ' ἐπιφάνειαν ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἱκανοποιήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην διέταξε τὴν ἐπιτροπὴν, ἵνα κηρύξῃ τὴν διανομὴν τοῦ ἐν τῷ ταμείῳ ἤδη εὑρισκομένου ποσοῦ τῶν 633 χιλ. ταλλήρων, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐκπέσῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ ἓν τέταρτον ἐπὶ τῆς ἀποζημιώσεως λόγῳ ναύλου τῆς φρεγάδας, ἥτις ἔφερεν ἐκ Πρεβέζης τὰ χρήματα, ἐξόδων ἀγνώστων, καὶ ΚΟΛΛΥΒΟΥ διὰ τοὺς μέλλοντας ν' ἀποθάνωσι τῆς πείνης Παργίους! Διεκήρυξεν ἡ ἐπιτροπὴ τὴν 24 Ἰουλίου, ὅτι «ὅσοι τῶν μεταναστῶν Παργίων δὲν ἔχουσι διενέξεις μετὰ τοῦ Βεζύρη Ἀλῆ Πασσᾶ, θέλουσι λάβει ἀποζημίωσιν, ἀρχομένης τῆς πληρωμῆς τὴν 2 Αὐγούστου».

Ἔφθασεν ἡ πολυπόθητος ἡμέρα τῆς 2 Αὐγούστου καὶ οἱ πεινῶντες Πάργιοι ἀπὸ πρωΐας περιεκύκλωσαν τὸ γραφεῖον τῆς ἐπιτροπῆς, ἀναμένοντες τὸ Μάννα διὰ τὰς θνησκούσας τῆς πείνης οἰκογενείας των. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις αὐτῶν, ὅταν ἔμαθον ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἐκπέσῃ τὸ 1/4 ἐκ τῆς ἀποζημιώσεως καὶ ὅτι ἔμελλον νὰ πληρωθῶσιν εἰς Ὀθωμανικὰ νομίσματα! Ὁμοθυμαδὸν ἠρνήθησαν τὴν ἀποδοχήν. Πλὴν ἡ ἀπόφασις τῆς κυβερνήσεως ἦτον ἀνέκκλητος περὶ τῆς ἐξοντώσεως αὐτῶν. Ὅθεν, ὅπως δυσωπήσῃ αὐτοὺς καὶ τοὺς καταστήσῃ ἐπομένως ἀνικάνους ἵνα ἐγείρωσι φωνὴν κατ' αὐτῆς ἐπροσπάθησεν ἵνα τοὺς καταστήσῃ χαμερπεῖς ζευγηλάτας, παραχωροῦσα ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κερκύρας μέρος πρὸς ἐνοικισμόν. Ὅθεν ἡ ἐπιτροπὴ ἀφ' οὗ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας σχεδὸν ἐβασάνισεν ἀσπλάγχνως τοὺς Παργίους ἐκήρυξε τὰ ἑπόμενα.

«Δηλοποίησις τῶν πληρεξουσίων ἐν ὀνόματι τῆς Α. Ε. τοῦ Ἁρμοστοῦ πρὸς τοὺς προύχοντας τῆς Πάργας.

«Κερκύρᾳ 23 Νοεμβρίου 1819.

«Διαταγὴ ἐδόθη περὶ τοῦ ἐκπεσμοῦ ἑνὸς τετάρτου ἕνεκα ναύλων καὶ ἐξόδων.

«Ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος προτίθεται νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Παργίους πᾶσαν εὐκολίαν, συμβιβαζομένην μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, ἐὰν οἱ Πάργιοι προτίθενται νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἴς τι μέρος αὐτοῦ.

«Ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ὡς προστάτρια τῆς πολιτείας ταύτης (δηλ. τοῦ Ἰονίου) θέλει ἀναγκάσει τὸ Σενάτον νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Παργίους ἐκ τῶν γαιῶν, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου, καὶ αἱ ὁποῖαί εἰσιν ἀδέσποτοι.

«Ἡ κυβέρνησις θέλει ὡσαύτως ἀναδεχθῆ τὰ ἔξοδα πρὸς ἀνέγερσιν ἐκκλησίας καὶ παντὸς κτιρίου ἀναγκαίου διὰ τὴν νέαν κοινότητα. Πᾶσα προστασία θέλει χορηγηθῆ εἰς τοὺς Παργίους συμφώνως μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβερνήσεως, προτιθεμένης νὰ καταστήσῃ τὴν παροῦσαν αὐτῶν κατάστασιν προτιμοτέραν τῆς πρώτης.

«Δηλοποιοῦσα ταῦτα ἡ ἐπιτροπή, πληροφορεῖ συγχρόνως τοὺς Παργίους ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν οὐδεμίαν ἐλπίδα περὶ αὐξήσεως τῆς ἤδη προσφερθείσης αὐτοῖς ἀποζημιώσεως, καθόσον ἡ ἤδη διανεμηθεῖσα θεωρεῖται ὡς τελειωτική.»

Οἱ Πάργιοι γινώσκοντες ἤδη τοὺς βδελυροὺς σκοποὺς τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης, ἥτις τοσοῦτον ἀπανθρώπως ἐπώλησε τὴν πατρίδα των, τὰς ἐκκλησίας των καὶ τοὺς τάφους τῶν πατέρων των, δὲν ἐδέχθησαν τὴν δολίαν προσφορὰν περὶ ἐνοικισμοῦ ἀποφανθέντες ὁριστικῶς διὰ τοῦ ἑπομένου ὑπομνήματος πρὸς τοὺς πληρεξουσίους τῆς ἐπιτροπῆς.

«Υπόμνημα τῶν προυχόντων Παργίων πρὸς τοὺς πληρεξουσίους τῆς ἐπιτροπῆς.

«Κερκύρᾳ 25 Νοεμβρίου 1819.

«Ἔνδοξοι πληρεξούσιοι!

«Ἅπαντες οἱ Πάργιοι, οἵτινες εὑρίσκονται ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἕνεκα τῶν λυπηρῶν περιστάσεων, ἐκφράζουσι τὴν βαθεῖαν αὐτῶν λύπην, πληροφορηθέντες ὅτι ἐκπίπτει τὸ 1/4 ἐκ τῆς ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας των, τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι, καὶ ὅτι πᾶσα περὶ τούτου ἐλπὶς αὐτῶν ἀποβαίνει τοῦ λοιποῦ ματαία.

«Οἱ Πάργιοι ὑποβάλλοντες εἰς τὴν σκέψιν τῆς ἐντίμου ἐπιτροπῆς τὴν ἀδικίαν ταύτην, παρατηροῦσιν ὅτι ἡ ἔκπτωσις αὕτη, ὅσον σμικρὰ καὶ ἂν ἦνε, δύναται νὰ ῥίψῃ ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τοὺς Παργίους εἰς θέσιν πτωχίας καὶ δυστυχίας. Ἐν τούτοις ἐπαναπαυόμενοι εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν γενναιότητα τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐλπίζουσιν ὅτι τὰ δίκαιά των δὲν θέλουσι παραγνωρισθῇ.

«Ἡ ἐλπὶς τῷ ὄντι εἶνε ἡ μόνη τῷ δυστυχεῖ παρηγορία· καὶ οἱ Πάργιοι ἐν πεποιθήσει πιστεύουσιν ὅτι ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης θέλει εὐδοκήσῃ νὰ παρακινήσῃ τὴν Ἰόνιον κυβέρνησιν, ὅπως δωρήσῃ εἰς αὐτοὺς ἔκτασιν γῆς πρὸς ἵδρυσιν νέας πατρίδος, τοσοῦτον ἐπιθυμητῆς κατὰ τὰς παρούσας δυστυχεῖς περιστάσεις. Ἐπίσης ἐπαρηγορήθησαν παρατηροῦντες ὅτι πρόκειται νὰ τοῖς χορηγηθῇ πᾶσα εὐκολία. Πλὴν οὐχ ἧττον παρατηροῦσιν ὅτι ὑπάρχουσι μεγάλαι δυσκολίαι πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς τῆς εὐχαριστήσεως, καθόσον δὲν δύνανται νὰ ἐργάζωνται ἐστερημένοι ἐντελῶς τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀναγκαίων (δηλ. ἐννοοῦσι πᾶν τὸ ἀναγκαιοῦν ἐν παντὶ συνοικισμῷ) ἕνεκα τῆς μὴ ἀποδόσεως τῆς δικαίας ἀποζημιώσεως διὰ τὴν περιουσίαν ἑνὸς ἑκάστου καὶ δι' ἐκείνην

τῶν δημοσίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἐξ ὧν ἡ κοινότης μας διετηρεῖτο ἐπωφελῶς.

Ἐκ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς θελήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἐξαρτᾶται ἡ ἀπαλλαγή των ἐκ τῶν τοιούτων δυστυχιῶν, καὶ τοῦτο εἶνε ἐπομένως τὸ μόνον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν εὐχῶν τοῦ λαοῦ τῆς Πάργας καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν γενναίων καὶ πατρικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα διεβεβαιώθησαν τοῖς Παργίοις ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος».

(Ἕπονται 500 ὑπογραφαὶ ἀρχηγῶν οἰκογενειῶν).

Εἴπομεν καὶ λέγομεν ὅτι ἅπαντα τὰ ὑπομνήματα καὶ τὰ δίκαια παράπονα τῶν Παργίων κατέπιεν ὁ ᾅδης. Ἐν σταθερᾷ ἀποφάσει οὐδεμιᾶς ἀπαντήσεως ἠξίωσε τοὺς Παργίους ἡ κυβέρνησις. Διὰ τῆς λαοκτόνου ἀποφάσεώς της καὶ τῆς ἀγενοῦς σιωπῆς, ἐφαίνετο λέγουσα αὐτοῖς «αὐτὰ εἶνε ὅ,τι σᾶς προσφέρω... ἂν θέλετε πάρετέ τα... ἂν θέλετε μὴ τὰ πάρετε... ὀλίγον μὲ μέλει, διότι ἀποθνήσκετε τῆς πείνης, καὶ διότι κατεχρεώθητε δανειζόμενοι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον». Περιμείνας 30 ἡμέρας ὁ λαὸς ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν εἰσαγωγῆς τοῦ ἄνω εἰρημένου ὑπομνήματος καὶ οὐδεμιᾶς ἀπαιτήσεως ἀξιωθείς, ἀπεύθυνε πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τὴν ἐπομένην λακωνικὴν διακοίνωσιν ἐν εἴδει διαμαρτυρήσεως τελευταίας, δεικνύων διὰ τῆς συντομίας αὐτῆς τὴν πρὸς τοὺς αὐτουργοὺς τῶν συμφορῶν του περιφρόνησιν ἐν τῇ γενναιότητι τῶν αἰσθημάτων του καὶ ἐν τῇ φυσικῇ ἀδυναμίᾳ.

«Διακοίνωσις τοῦ λαοῦ τῆς Πάργας πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τὴν συστηθεῖσαν πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεών του.

«Κερκύρᾳ 26 Δεκεμβρίου 1819.

«Ἔνδοξοι πληρεξούσιοι!

«Ἅπαντες οἱ ὑποσημειούμενοι Πάργιοι παρατηροῦ-

σιν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ὅτι δὲν δέχονται τὴν ἔκπτωσιν τοῦ 1]4 ἐκ τῆς ἀποζημιώσεως διὰ τὴν ἐγκαταληφθεῖσαν περιουσίαν των. Ἡ αὐτὴ ἀπόφασις ἐξεφράσθη εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἐν τῇ ἀπὸ 25 9βρίου αἰτήσει τῶν προὐχόντων τῆς Πάργας».

«Γενικὴ ὑπογραφή».

Ἀμετάκλητος ἦτον ἡ ἀπόφασις τῆς κυβερνήσεως! Ἐνόησαν οἱ ἄθλιοι Πάργιοι ἐπὶ τέλους ὅτι δι' ἀνθρώπους ἄνευ σπλάγχνων, ἡ φωνή των, ἦτο φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὅθεν κατατρυχόμενοι ὑπὸ παντοίων στερήσεων ἐδέχθησαν, οἱ πλεῖστοι (α) καὶ αὐτὴν τὴν οὐτιδανὴν προσφορὰν ἀκρωτηριασμένην καθ' ὅλας τὰς ἐπόψεις! καὶ ἥτις δὲν ἐπήρκεσεν οὔτε τὰ κατὰ τὴν ἐν τοῖς νήσοις διαμονὴν τῶν Παργίων χρέη αὐτῶν νὰ ἐξοφλήσῃ!

Ἰδοὺ πῶς ἀπέβη τοῖς Παργίοις ἡ προστασία τῆς Ἀγγλίας! Ἰδοὺ

(α) Ἰδοὺ τί ἔγραφε Πάργιός τις πρός τινα ἐν Λονδίνῳ συμπολίτην του ἐκ Κερκύρας τῇ 15 Φεβρουαρίου 1820.

« Ἅπας ὁ λαὸς τῆς Πάργας ἐπιθυμεῖ τὴν πατρίδα του καὶ ὄχι τὰ πλούτη. Ἐσωκλείω τρεῖς ἐπιςολάς, δι' ὧν θέλεις πληροφορηθῇ ὅ,τι συνέβη ἐνταῦθα.

« Ἡ ἐπιτροπὴ προσεκάλεσεν ἡμᾶς ἅπαντας ἵνα πληρωθῶμεν, ἐκπίπτοντος τοῦ ἑνὸς τετάρτου ἐκ τῆς πραγματικῆς πληρωμῆς! Προσέτι ἡ ἐπιτροπὴ μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν παραχώρησιν γῆς, ἐφ' ἧς νὰ ἱδρύσωμεν νέαν πατρίδα καὶ ὅτι ἡ Α. Ἐξοχότης του ἤθελε προσκαλέσει τὸ Ἰόνιον Σενάτον ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν παραχώρησιν ταύτην. Ἡ κοινοποίησις αὕτη τῆς ἐπιτροπῆς ἔγεινεν ἐγγράφως.

« Ἐν τούτοις ἡμεῖς ὁμοφώνως ἐδώκαμεν ἀπάντησιν σύμφωνον μὲ τὴν ἀπὸ 25 9βρίου 1819 διακοίνωσίν μας. Γνωρίζομεν καλῶς ὅτι αἱ προτάσεις αὗται εἰσὶ δόλιαι καὶ ὄχι εἰλικρινεῖς. Ἡ θέσις, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ἡ προσφερθεῖσα ἡμῖν γῆ, δὲν εἶνε ἄλλο, εἰ μὴ ἔκτασις ἐλεεινῶς ἀγρία, ἄκαρπος καὶ μηδεμιᾶς ἀξίας, (φεῦ! ἐκεῖ θέλουσιν, ἵνα διέλθῃ τοῦ λοιποῦ ἡ πολιτικὴ ὕπαρξις τῶν Παργίων).

καὶ τίνι σκοπῷ ἐχορήγησεν ἡ Ἀγγλία τὴν λαοκτόνον προστασίαν της, τὴν οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσαν παρὰ πᾶσιν, εἰ μὴ παράδοσιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ προδοσίαν! Αἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης ἄφησαν ἀτιμώρητον τὴν λαοκτόνον ταύτην πρᾶξιν τῆς Ἀγγλίας· διὸ καὶ ὁ προδότης ἐπίστευσεν ὅτι σὺν τῇ καταστροφῇ τῶν Παργίων καταστρέφεται καὶ ἡ προδοσία! Ἀλλὰ τοιαύτη προδοσία καὶ ἠθικὴ ἐξύβρισις ὁλοκλήρου λαοῦ ὁμοιάζει ἄραγε ἐκείνην τῶν ἀτόμων; ἐξαλείφεται μὲ τὸ ἄτομον; Ὄχι! Ὄχι! Ἡ Πάργα εἶνε ἐκεῖ! Ἡ Ἱστορία φέρει εἰς τὰς στήλας της ἄφθαρτον ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ ἰσχυροῦ μνημεῖον ἀναθέματος καὶ αἰωνίου αἴσχους διὰ τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν. Πᾶσα Ἀγγλικὴ παρειὰ θέλει ἐρυθριάσει, ὁσάκις προσβάλλει τὴν ἀκοὴν τῶν Ἄγγλων τὸ ὄνομα «Πάργα». Ἡ πώλησις τῆς Πάργας τίθεται ὡς προμετωπὶς εἰς τὰς ἀπανθρωπίας παντὸς εἴδους τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Ἀλλ' ἐὰν ἡ δικαιο-

---

Ἐννοεῖς βεβαίως ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτῶν εἶνε νὰ μᾶς καταστήσωσι χωρικούς.

« Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπάντησίν μας οἱ πληρεξούσιοι ἔπεμψαν ἡμῖν ἔντυπον δηλοποίησιν, προσκαλοῦντες ἡμᾶς ἵν' ἀποφανθῶμεν ποῖοι δέχονται τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἑνὸς τετάρτου καὶ ποῖοι οὔ.

« Ἅπαντες οἱ Πάργιοι παρατηρήσαντες τὴν δολίαν ταύτην δηλοποίησιν διεμαρτυρήθημεν ὁμοφώνως συντάξαντες τὴν αἴτησίν μας, ἧς σοὶ ἐσωκλείω ἀντίγραφον. Πλὴν ἡ ἀπόφασις τῆς κυβερνήσεως ἦτον ἀμετάκλητος! Ἰδὼν καὶ ἐγὼ ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο τῆς κυβερνήσεως ἦτο τὸ τελειωτικὸν, ἀπεφάσισα ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶ, μὴν ἠξεύρων τί νὰ πράξω ἐν ταῖς δειναῖς περιστάσεσιν ἐν αἷς εὑρισκόμεθα! Ἐπρόκειτο νὰ πληρωθῶ 1,500 τάλληρα, ἐξ ὧν τὸ ἓν τέταρτον μοὶ ἐδόθη Τουρκικὸν νόμισμα, ἐξ οὗ χάνω ἑξήντα τάλληρα! Τὰ ἴδια ἔπαθον καὶ οἱ ἄλλοι... »

Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐφύλαξε τὴν ὑπόσχεσίν της ἡ κυβέρνησις! Ἰδοὺ πῶς ἀπεζημίωσε τοὺς Παργίους! ἐν ᾧ μόνη ἡ μαρμαρόκτιστος οἰκία τοῦ γράφοντος ἤξιζε τρεῖς καὶ ἐπέκεινα χιλιάδας τάλληρα.

σύνη τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε κενὴ λέξις, μέλλει ἐξάπαντος μίαν ἡμέραν ἵνα ἐκπληρωθῇ ἡ πρόῤῥησις τοῦ Monti, ὅπως ἱκανοποιηθῇ ἡ ἀδικηθεῖσα καὶ ἀδικουμένη ἀνθρωπότης!

Luce ti neghi il sol, erba la terra,
Malvagia! che d'all' alga e dallo scoglio,
Pel sentier dei ladroni salisti al soglio,
E coll' armi di Giuda esci alla guerra.

Fucina di delitti in cui si serva,
Tutto d'Europa il danno ed il cordoglio,
Stagion verrà ch' abbasserai l' orgoglio,
Se pur stanco alfine Dio non ti sotterrà.

La man che tempra delle Gallie il fato,
Ti scomporrà le chiome e sia che chiuda
Quel tuo di sangue umano empio mercato.

Pace avrà il mondo e tu briaca e cruda,
Del mar tiranna all anco abbandonata,
Farai ritorno pescatrice ignuda (α).

Ὁ Μαιτλάνδος ὁ πρόξενος τοσούτων ἀνεπανορθώτων συμφορῶν ἐπανελθὼν ἐκ τῆς περιοδείας καὶ ὡς ἀπειλητικὸν φάσμα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου διὰ τὴν λαοκτόνον πώλησιν τῆς Πάργας, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ μετριάσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν καταδίκην τῆς κοινῆς γνώμης, ἐδικαιολογήθη ὡς ὁ κακοῦργος ἐκεῖνος, ὁ πρὸς πᾶσαν ἐρώτησιν, ἣν οἱ δι-

(α) Φοβούμενοι, μὴ δὲν φθάσῃ πᾶσα Ἑλληνικὴ μετάφρασις τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον ὅπερ ἐκφράζουσιν οἱ Ἰταλικοὶ στίχοι, ἐδιστάζομεν κατ' ἀρχὰς ἵνα παραθέσωμεν τοιαύτην, μέχρις οὗ ἐπιτύχομεν ὅσον οἷόν τε ἐπιτυχῆ μετάφρασιν αὐτῶν, ἣν ἀποσπῶμεν ἐκ τῆς ἀξιολόγου ποιητικῆς συλλογῆς τῆς ἐπιγραφομένης «Ὧραι», τοῦ Κ. Ἀγγέλου Βλάχου.

κατται [illegible] ψεύματα» εἰπὼν ὅτι « ἐπειδὴ ὁ λαὸς τῆς Πάργας δὲν ἦτον, ἡ ὁμὰς ληστῶν καὶ κακούργων προξενούντων ἀνησυχίας εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διὰ τοῦτο ἐπώλησε τὴν πατρίδα του, εἰς τοὺς Τούρκους, ἵνα αὐτοὶ τὸν σωφρονίσωσιν ». Εἰς τὴν ἀναιδῆ ταύτην ἠθικὴν ὕβριν ἀπέναντι γενναίου λαοῦ οὐδεὶς πρέπει ν' ἀπαντήσῃ, διότι τοιαύτη μέλαινα συκοφαντία οὐδαμοῦ εὑρήσει ἠχώ.

Μὴ σὲ φωτίσῃ ἥλιος, κ' ἡ γῆ σου μὴ ἀνθίσῃ,
Κακοῦργε, φαῦλο γέννημα τοῦ φύκους τῆς θαλάσσης,
Ἥτις τὸν θρόνον ἥρπασες αἰσχρῶς, μὲ κλέπτας ἴσα,
Καὶ τοῦ Ἰούδα τ' ἄτιμα ὅπλα παντοῦ προτάσσεις.

Κακίας ἐργαστήριον, ὁ τῆς Εὐρώπης πάσης
Χαλκεύει τ' ἀδικήματα, τὰς λύπας καὶ τὰ μίση,
Πρὶν ἢ τὴν ἀλαζόνα σου ὀφρῦν καταβιβάσῃς,
Βεβαρημένος ὁ Θεὸς θὰ σὲ καταπατήσῃ!

Ἡ χείρ, ἥτις τὴν ἔνδοξον Γαλλίαν διαλύει
Θὰ σ' ἐκριζώσῃ, τύραννε, τὴν χώραν καὶ θὰ μείνῃ
Ἡ ἀγορά σου ἔρημος ζώντων ἐμπορευμάτων.

Καὶ τότε τέλος θὰ χυθῇ ἐπὶ τῆς γῆς εἰρήνη.
Καὶ σὺ σκληρὲ καὶ μέθυσε δυνάστα τῶν κυμάτων
Θὰ γίνῃς πάλιν ἁλιεύς, τὸ ἄγκιστρόν σου δράττων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Ἐνοικίζεται ἡ Πάργα ὑπό τινων ἀθλίων Τουρκαλβανῶν. — Ἐν Πάργᾳ ἐντρυφῶν ὁ Ἀλῆς λαμβάνει τὴν εἴδησιν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείας τῶν σουλτανικῶν δυνάμεων. — Ἀναχωρεῖ κατεσπευσμένως διὰ τὴν Πρέβεζαν. — Ὁ Μεχμὲτ Πασσᾶς διοικητὴς τῆς Πάργας. — Ἡ πολιορκία τῆς Πάργας ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν δυνάμεων. — Ἡ παράδοσις τοῦ Μεχμὲτ Πασσᾶ εἰς τὸν ὑποναύαρχον τοῦ Σουλτάνου. — Ἡ κατάληψις τῆς Πάργας ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν δυνάμεων. — Φρούραρχος αὐτῆς ὁ Σαὴν Βέης Δελβινιώτης. — Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ στρατάρχου Ἰσμαὴλ Πασσᾶ πρὸς τοὺς ἐν Κερκύρᾳ Παργίους. — Ἡ ἀπάντησις τῶν Παργίων πρὸς τὸν Ἰσμαὴλ Πασσᾶν. — Ὠμότητες κατὰ τῶν ἀθώων Χριστιανῶν. — Οἱ ἐν Κερκύρᾳ Πάργιοι πατριωτίζονται. — Ἡ εἰς Ἤπειρον ἀπόβασις 250 ὁπλοφόρων Παργίων. — Ἐπιστολὴ τῶν Παργίων πρὸς τοὺς Σουλιώτας. — Οἱ Σουλιῶται, καλῶς πείσαντες, ἀπεποιήθησαν τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ. — Παρατήρησις. — Ἡ κατὰ τῆς Πάργας ἐκστρατεία τῶν Παργίων. — Ἡ ἀποτυχία αὐτῆς. — Ἡ εἰς Κέρκυραν ἐπιστροφὴ τῶν Παργίων. — Ἡ διαταγὴ τοῦ Μεγάλου Ἁρμοστοῦ. — Ἡ ἐξ αὐτῆς ἐξορία, διότι ἀπεπειράθησαν τὴν κατάκτησιν τῆς Πατρίδος. — Ὁ Ῥούμελι-Βάλεσις προσκαλεῖ τοὺς Παργίους. — Ἐνοικίζονται ἐν Πάργᾳ Δαλιῶται. — Ἡ κατερήμωσις τῆς ὡραίας Πάργας.

I

Κύριος καταστὰς ὁ Ἀλῆς τῆς πολυποθήτου, πλὴν ἐρήμου κατοίκων, Πάργας, κατεγίνετο μετὰ ζήλου ὅπως ἐνοικίσῃ αὐτὴν δι' ἄλλης φυλῆς, ἀφ' οὗ ἐπέτυχεν ὁ ἀλιτήριος δι' ὅλων τῶν ἀθεμίτων μέσων του καὶ τῆς ἐνθέρμου συνεργείας τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀγγλικῶν ἀρχῶν, ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰς αὐτὴν τοὺς ὡραίους καὶ γενναίους κατοίκους αὐτῆς. Κατώρθωσε λοιπὸν ἵνα ἐγκαταστήσῃ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ βασιλείου τῶν φυτῶν ἀθλίους καὶ ἀπειροκάλους τινὰς Τουρκαλβανούς, καταστροφεῖς καὶ λυμεῶνας παντὸς καλοῦ καὶ ὡραίου! Ἀπέκτησε τὴν Πάργαν ὁ τύραννος, πλὴν ἡ διεφθαρμένη ψυχή του δὲν ἱκανοποιήθη, διψῶσα Παργίου αἵματος!

Ἐν αὐτῇ τῇ Πάργᾳ, τῆς ὁποίας εἰσέτι ἀντήχουν οἱ βράχοι καὶ αἱ πεδιάδες ὑπὸ κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν, ὑπὸ τὰς σκιὰς τῶν εὐόσμων πορτοκαλλεώνων καὶ κιτρόνων ἐντρυφῶν ὁ Φάλαρις ἐν μέσῳ τῆς κραιπάλης καὶ τῆς βεβηλώσεως, ἔλαβε τὴν θλιβερὰν εἴδησιν τῆς κατ' αὐτοῦ ὀργῆς τοῦ κυρίου του. Ἐπέπρωτο ἵνα μὴ ἐπὶ πολὺ

βεβηλώσῃ διὰ τῆς ἱεροσύλου παρουσίας του ὁ ἄπιστος τὰ ἐρείπια τῶν ἱερῶν βωμῶν τῆς Πάργας! Βραχύτατον χρόνον ἐγεύθη ὁ τύραννος τῆς ὡραίας Πάργας, διὰ τῆς ὁποίας τὴν πώλησιν καὶ οἱ δεόμενες τῆς κολάσεως ἠγανάκτησαν κατὰ τοῦ πωλητοῦ.

Μαθὼν ὁ Ἀλῆς ἐν Πάργᾳ τὴν κατ' αὐτοῦ κήρυξιν τῶν Σουλτανικῶν δυνάμεων ἀναχωρεῖ ἐπιστρέφει διὰ τὴν Πρέβεζαν ἀφήσας τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Πάργας εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐγγόνου του Μεχμὲτ-Πασσᾶ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Βελῆ Πασσᾶ, καὶ ἐφοδιάσας τὸ φρούριον μὲ φρουρὰν 250 στρατιωτῶν Ἀλβανῶν καὶ μὲ ἅπαντα τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου μέσα.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου 1820 ἔφθασεν ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος εἰς τὰ Ἠπειρωτικὰ παράλια, καὶ κατασχὼν τοὺς Ἁγίους Σαράντα, τὸ Πανόρμον, τὸ Βουθρωτὸν καὶ τἄλλα παράλια μέρη ἡτοιμάσθη ἵνα στήσῃ πολιορκίαν κατὰ τῆς Πάργας. Προσλαβὼν δὲ ὁ ὑποναύαρχος Ἀλῆ Βέης ὑπερχιλίους Τζάμιδες, οἵτινες μετ' ἀγαλλιάσεως ὑπεδέχθησαν αὐτόν, καὶ τοὺς κατασχόντας ἤδη ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου τὸν Ἅγιον Βασίλειον, τὸν Πύργον καὶ ἄλλα μέρη, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ διατελοῦντα, ὀπαδοὺς τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ Δελβινώτου θανασίμους ἐχθροὺς τοῦ Ἀλῆ, διατάξας ἵνα ἐκστρατεύσωσι διὰ ξηρᾶς κατὰ τῆς Πάργας, ἐπεφάνη καὶ ὁ ἴδιος μετὰ τοῦ στόλου ἐνώπιον τοῦ φρουρίου, στήσας διὰ θαλάσσης ὅσον ἔνεστι στενὴν κατ' αὐτοῦ πολιορκίαν.

Ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, ἐκ δύο χιλιάδων Ἀλβανῶν συγκείμενος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σαὴν Βέη υἱοῦ τοῦ ῥηθέντος Μουσταφᾶ Πασσᾶ, (τοῦ δολοφονηθέντος κατὰ τὸ 1812 ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ἐν τῇ εἱρκτῇ τῶν Ἰωαννίνων, ὡς θέλομεν ἰδεῖ πραγματευόμενοι περὶ τοῦ τυράννου Ἀλῆ), καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν Ἀλβανῶν κυριεύσας ἀμαχητὶ τὴν Ἀγυιάν, τὴν Ῥαπέτζαν, εἰσέβαλε τὴν 18 Αὐγούστου εἰς τὴν Πάργαν. Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει στρατιῶται τοῦ Ἀλῆ μόλις ἐκκενώσαντες ἅπαξ τὰ πυροβόλα των κατὰ τῶν ἐπελθόντων ἐχθρῶν ἀπεσύρθησαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀφήσαντες εἰς χεῖρας τῶν σουλτανικῶν δυνάμεων τὴν πόλιν. Μάτην ἠγωνίσθη ὁ νέος Μεχμὲτ Πασσᾶς ὅπως διὰ τοῦ χρυσοῦ κεντήσῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν στρα-

πιστῶν του πρὸς ἀντίστασιν. Ἀρχηγοὶ καὶ στρατιῶται, εἰ καὶ ἔχοντες ἅπαντα τὰ μέσα τῆς ἀμύνης καὶ τῆς εὐτυχοῦς ἀντιστάσεως, περιφρονοῦντες τὰς διαταγὰς τοῦ νέου ἀρχηγοῦ των καὶ αὐτὸν ἐξυβρίζοντες, ὡς συμβαίνει εἰς πάντα τύραννον ἐν καιρῷ ἀποτυχίας καὶ τύχης δυσμενοῦς, ἐσκέπτοντο οἱ ἀφιλότιμοι μᾶλλον περὶ παραδόσεως τοῦ ἀρχηγοῦ των ἢ περὶ ἀντιστάσεως.

Ἰδὼν ὁ Μεχμὲτ Πασσᾶς τὴν ἀναιδῆ διάθεσιν τῆς φρουρᾶς των μὴ προσδοκῶν οὐδεμίαν βοήθειαν ἀπὸ τὸν πάππον του, ἀπασχολούμενον ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ κινδυνεύων ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἵνα προδοθῇ ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, ἀπεφάσισεν ἵνα παραδώσῃ ἑαυτὸν καὶ τὸ φρούριον εἰς τὸν ὑποναύαρχον ἀλλ' ἐφέρη. Μετὰ τριήμερον πολιορκίαν ἐξελθὼν νύκτωρ τοῦ φρουρίου καὶ ὑπό τινων πιστῶν ὑπασπιστῶν του παρακολουθούμενος μετέβη εἰς τὴν ναυαρχίδα, παραδοθεὶς εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ὑποναυάρχου τοῦ Σουλτάνου. Τὴν ἐπαύριον μαθόντες οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ στρατιῶται τὴν παράδοσιν τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἤνοιξαν τὰς πύλας τοῦ φρουρίου καὶ προσεκάλεσαν ἐντὸς αὐτοῦ τοὺς ὁμοφύλους των πολιορκητάς, καὶ παραδόσαντες αὐτοῖς τὰ πάντα ἀμαχητί.

Κύριος καταστὰς τῆς Πάργας ὁ ὑποναύαρχος τοῦ Σουλτάνου διώρισε διοικητὴν αὐτῆς τὸν Σαλὴν Βέη, ἀφήσας ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ φρουρὰν 150 τζάμιδων ὑπὸ τὴν φρουραρχίαν τοῦ ἰδίου διοικητοῦ, πιστοῦ ὄντος ὑπηρέτου τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀσπόνδου ἐχθροῦ τοῦ Ἀλῆ. Οὕτως ἡ Πάργα μετέβη εἰς τὴν Σουλτανικὴν κυριαρχίαν. Μόλις δὲ ἔπαυσεν ἠγέρθη ὁ Ἀλῆς.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔφθασεν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ὁ στρατάρχης τῆς ξηρᾶς Ἰσμαὴλ Πασσᾶς. Ἐσκηνωμένος δὲ ἐν Σέμβολα προσκαλεῖ διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς καὶ τοὺς ἐν Κερκύρᾳ Παργίους ἵνα ὑπὸ ὅρους τινὰς ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των.

«Ἐπιστολὴ τοῦ Βεζύρη Ἰσμαὴλ Πασσᾶ στρατάρχου πρὸς τοὺς μετανάστας εἰς τὰς Ἰονίους νήσους Παργίους.

«Ζέβολα 13/25 7βρίου 1820.

«Ἀγαπητοὶ καὶ ἀξιότιμοι Παργινοί σᾶς χαιρετῶ!

«Εἰδοποιῶ ὑμᾶς ὅτι ὁ ἰσχυρότατός μας κύριος μὲ διώρισε διοικητὴν Ἰωαννίνων καὶ Δελβίνου καὶ ἀφήρεσεν αὐτὰς ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅστις τὰς ἐκρατοῦσε πρότερον καὶ ὅστις ἐστάθη ἡ αἰτία ὅλων τῶν δυστυχιῶν σας. Σᾶς προσκαλῶ λοιπὸν ἅπαντας νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα σας ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους. Ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔλαβον τὸ ὅλον τῆς ἀποζημιώσεως τῆς περιουσίας των, ἀποδίδοντες αὐτήν, θέλουσιν ἐγκατασταθῆ πάλιν κύριοι τῶν κτημάτων των, πληρόνοντες κατ' ἔτος τὸν κεφαλικὸν φόρον (χαράτζη) καὶ τὸ δέκατον τῶν προσόδων καθὼς πληρόνουν ὅλοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου. Ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἵνα ἐπιστρέψωσι τὴν ληφθεῖσαν ἀποζημίωσιν θέλουσιν ἐπίσης λάβει τὰ κτήματά των, πληρόνοντες τὸ ἓν τρίτον τῆς ἐπικαρπίας, καὶ τέλος ὅσοι δὲν ἔχουσι κτήματα θέλουσι καλλιεργήσει τὰ κτήματα τοῦ Στέμματος, πληρόνοντες καὶ οὗτοι τὸ ἓν τρίτον τῶν προσόδων. Τοιαύτη εἶνε ἡ ὑψηλὴ διαταγὴ τοῦ Ἀφεντός μας. Σᾶς προσκαλῶ λοιπὸν νὰ ἐπανέλθετε εἰς τὴν πατρίδα σας διαβεβαιόνων ὑμᾶς περὶ τῆς ἀσφαλείας, τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς ἡσυχίας σας».

Οἱ Πάργιοι, ἵνα μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν ἀτιμωτικὸν ἐκεῖνον φόρον «χαράτζιον» ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας κατέβρεχον διὰ τῶν αἱμάτων των τὸ ἔδαφος τῆς Πατρίδος, τὴν ὁποίαν, πωληθεῖσαν ὑπὸ μιαιφόνου χειρὸς εἰς τὸν τύραννον, ἐγκατέλειψαν μετὰ τῆς πλουσίας αὐτῶν περιουσίας μόνον καὶ μόνον ἵνα μὴ ὑποβληθῶσιν εἰς τὸ «χαράτζη». Ὅθεν δὲν ἠδύναντο νὰ δεχθῶσιν ἤδη τὰς προτάσεις τοῦ Ισμαὴλ Πασσᾶ. Πλὴν «ἀνάγκα καὶ θεοὶ πείθονται».

Μαθόντες οἱ Πάργιοι τὰ σχέδια τοῦ τυράννου ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου καὶ παντελῆ καταστροφὴν προβλέποντες ὡς ἐκ τῆς ἀσπόνδου κατ' αὐτῶν καταφορᾶς τῆς κυβερνήσεως, ἥτις, ἀφ' οὗ ἐπώλησεν εἰς τὸν τύραννον τὴν πατρίδα των, καὶ αὐτοὺς ἐβασάνιζεν ἀνηλεῶς, λιμώττοντας τῆς πείνης, ἀπέστειλαν ἀντιπροσώπους εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως αἰτήσωσιν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον τὴν ἀπόδοσιν τῆς πατρίδος, ὁμολογοῦντες αὐτῷ ὑπακοὴν ὑπὸ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ 1800. Πρὶν ἢ ἐπιστρέψῃ ἡ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτροπὴ τῶν Παργίων, ἔφθασεν αὐτοῖς εἰς Κέρκυραν ἡ τοῦ Στρατάρχου Ἰσμαὴλ Πασσᾶ ἐπιστολή. Ὅθεν οἱ Πάργιοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τὸν Ἰσμαὴλ Πασσᾶν.

«Ἀπάντησις τῶν μεταναστῶν προὐχόντων Παργίων πρὸς τὸν Ἰσμαὴλ Πασσᾶν.

«Κέρκυρα 20/2 8βρίου 1820.

«Ὑψηλότατε!

«Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐντίμου τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος διακοινώσεως ἀπὸ 13/25 τοῦ τρέχοντος, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν προχθές, ἐκφράζομεν τὴν εἰλικρινῆ ἡμῶν εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς ἐν ἐκείνῃ ἐμπεριεχομένας γενναίας πρὸς ἡμᾶς τοὺς Παργίους διαθέσεις καὶ διὰ τὰ ληφθέντα μέτρα πρὸς καταστροφὴν τοῦ προκατόχου σας.

«Ἔχοντες ἐντελῆ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἀήττητον Σουλτὰν Μαχμούτην (τοῦ ὁποίου αἱ ἡμέραι ἔστωσαν μακραὶ καὶ εὐτυχεῖς) καὶ εἰς τὴν εὐσυνείδητον διατήρησιν ὅλων τῶν συνθηκῶν καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ἀπεστείλαμεν τινὰς ἐξ ἡμῶν τῶν προὐχόντων εἰς τὴν βασιλεύουσαν (Κωνσταντινούπολιν), ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ὑποβάλωσι τὴν παροῦσαν ἡμῶν κατάστασιν τῷ ἡγεμόνι καὶ νὰ ἱκετεύσωσιν αὐτόν, ὅπως ἀνακτήσωμεν τὴν προτέραν ἡμῶν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν ἀπελαμβάνομεν συνεπείᾳ τῆς συνθήκης τοῦ 1800, καὶ

τῆς ὁποίας διὰ τῆς βίας ἐστερήθημεν. Φρικῶδες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας παράδειγμα! Ὅθεν ἅπασαι αἱ ἐλπίδες μας ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐν λόγῳ ἀποστολῆς τῶν ἀντιπροσώπων μας. Ἀναμένοντες λοιπὸν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, θέλομεν σᾶς διαβιβάσει τὴν ἀπόφασίν μας συμφώνως μ' αὐτό».

«Τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος ταπεινότατοι δοῦλοι ὑποσημειούμεθα συναινέσει ἁπάντων τῶν Παργίων.

»Γεώργιος Βασσιλᾶς,	Γιαννοῦτζος Μαυρογιάννης.
»Δημήτριος Πετζάλης,	Μπαλάκος Δημουλίτζας.
»Πολύδωρος Δεσσίλας,	Παναγιώτης Ζούλας.
»Πέτρος Καλτσᾶς,	Γιαννάκης Στανέλος.
»Νικολὸς Δεσσίλας.	Ἰωάννης Μανιάκης.

Ἀποστείλαντες οἱ Πάργιοι τὴν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Ἰσμαὴλ Πασσᾶ, αὐθημερὸν διεκοίνωσαν αὐτήν τε καὶ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Μέγαν Ἁρμοστήν, θεωρήσαντες τὸ τοιοῦτον καθῆκον πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου, ἐν τῷ ὁποίῳ διέμενον, καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν γενναιότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν των προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρεταννίας. Ὁ δὲ Μέγας Ἁρμοστὴς διὰ τῆς ἀπὸ 7 8βρίου ἀπαντήσεώς του πρὸς τοὺς Παργίους λέγει αὐτοῖς ὅτι «Ἡ πρᾶξις αὐτῶν (δηλ. τοῦ συνεννοεῖσθαι μετὰ ξένων ἀρχῶν) ἐν ἀγνοίᾳ τῆς κυβερνήσεως, θεωρουμένων τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ὡς κατοίκων τῆς Ἰονίου πολιτείας, εἶνε ἐγκληματική, διὸ τοιαύτη πρᾶξις νὰ μὴ λάβῃ χώραν, ἀφ' οὗ ἡ κυβέρνησις προτίθεται νὰ χορηγήσῃ αὐτοῖς πᾶσαν εὐκολίαν διὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδόν των».

Ἐπιμόνως καὶ αὐθαιρέτως ἐθεώρει ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις τοὺς Παργίους ὡς κατοίκους τῆς Ἑπτανησίου πολιτείας, ἂν καὶ αὐτοὶ δὲν ἐδέχθησαν τὸν τίτλον τοῦτον, ἀφ' οὗ ἡ κυβέρνησις αὕτη τόσον ἀπανθρώπως ἐπώλησε τὴν πατρίδα των, καὶ ῥητῶς ἀπεποιήθησαν καὶ τὴν προσφερθεῖσαν αὐτοῖς γῆν ἐν Κερκύρᾳ πρὸς ἐνοικισμόν.

Ἡ γενναία αὕτη ἀπάντησις τῶν Παργίων ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ

[illegible] εἰς [illegible] τὸν Ἀλῆ [illegible] Ὀθω-μανικοῦ κράτους, ἀλλὰ τοσαῦτα ὑπέφερε [illegible], ὥστε [illegible] κατὰ παντὸς ἀνθρώπου Χριστιανοῦ [illegible] εἶναι τὴν τυραννίαν νὰ παιδεύωσι τοὺς ἀθώους καὶ ἀδελφούς, ὁσάκις ἀδυνατοῦσιν ἵνα κατὰ τῶν γενναίων διαχύσωσι τὴν λύσσαν αὐτῶν. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἐπανέχωρησε ἄπρακτος.

Διέμενον οἱ Πάργιοι ἐν Κερκύρᾳ ἀπέχοντες τῆς [illegible] πατρίδος, θρηνοῦντες αὐτὴν καὶ [illegible] ὑπὸ παντοίων στερήσεων καὶ κακουχιῶν. Ἀλλὰ τὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας [illegible] ἠλέκτρισαν αὐτούς· ἡ ἐθνικὴ σάλπιγξ ἐκ τοῦ Δουνάβεως [illegible] τὰς κοιλάδας τῆς Πελοποννήσου, οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν Σουλιῶται ἐθριάμβευον εἰς [illegible], ἀνακτήσαντες τὴν πατρίδα των, ὁ ἐχθρός, ὅστις κατέστησεν αὐτοὺς ἀπάτριδας, ἔδιδε δίκην τῶν πεπραγμένων ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ τέλος ἡ Πάργα προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς ἀπελευθέρωσίν της.

Ὅθεν τοιαύτης οὔσης κατὰ τὸ 1821 τῆς γενικῆς καταστάσεως, ἥτις ἀνήγγελλε τὴν παλιγγενεσίαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, οἱ Πάργιοι ἐνεπλήσθησαν πατριωτικοῦ οἴστρου. Δράξαντες οἱ δυνάμενοι τὰ ὅπλα κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, ἀπέπλευσαν κρυφίως ἐκ Κερκύρας δι' ἰδιαιτέρων πλοιαρίων καὶ ἀπέβησαν εἰς Ῥινιάσην περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου διακόσιοι πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σπύρου Δημουλίτζα, τοῦ Χριστοδούλου [illegible] Τσούκου καὶ ἄλλων, καὶ τεθέντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ γενναίου φρουράρχου τῆς Ῥινιάσης Περραιβοῦ καὶ ἄλλων ὁπλαρχηγῶν Σουλιωτῶν ἔλαβον μέρος εἰς πολλὰς συμπλοκὰς μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ πρὸ πάντων ἐν Ῥιγγιᾷ κατὰ τῶν Τσαμιδῶν (α). Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν θριάμβων, καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος διψῶντες, παρεκάλεσαν τοὺς Σουλιώτας, ἵνα οὗτοι πέμψωσιν αὐτοῖς ἀπόσπασμα στρατιωτῶν, ὅπως μετ' αὐ-

(α) Ὅρα τὰ ἡρωϊκὰ θαύματα τῶν Σουλιωτῶν εἰς τὴν δευτέραν περίοδον.

πρὶν ἀγκυροβοληθῇ εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Πάργας. Ἀλλ' οἱ Σουλιῶται εἰς [illegible] πόλεμον μετὰ τῶν [illegible] εὑρισκόμενοι, ὅπως ἄλλην ἀποστηρίζοντες, ὅπως εἰς τὴν Ἤπειρον [illegible], καθὼς εἶχον ὁρμήσας τὰς Ὀθωμανικὰς δυνάμεις καὶ θεωροῦντες πρότερον [illegible] τοῦτο, πρὶν ἡ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἤπειρος ἀπὸ τὰ κατακλημμυροῦντα αὐτὴν Ὀθωμανικὰ στρατεύματα καὶ τὰ παράλια αὐτῆς ἀπὸ τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους, διότι καὶ ἂν ἐκυριεύετο ἡ Πάργα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἠδύναντο διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης νὰ τὴν καταστρέψωσιν οἱ ἐχθροὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἀπήντησαν εἰς τοὺς Παργίους ὅτι ὄντες ἀσχολημένοι εἰς τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἐχθρῶν δὲν δύνανται κατὰ τὸ παρὸν ἵνα τοῖς πέμψωσιν ἐπαρκοῦσαν δύναμιν, καὶ ὅτι θεωροῦσι φρόνιμον ν' ἀναβληθῇ ἐπί τινα καιρὸν ἀκόμη ἡ κατὰ τῆς Πάργας ἐκστρατεία. Ἀλλ' οἱ Πάργιοι πλησίον τῶν συνόρων τῆς φίλης των πατρίδος πνέοντες τοὺς καρποτρόφους τῆς Πάργας ζεφύρους, δὲν ἠδύναντο ἡσυχάζειν· διὸ ἔγραψαν τοῖς Σουλιώταις τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν παρακαλοῦντες αὐτοὺς ἐπιμόνως ἵνα τοὺς συντρέξωσιν εἰς ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος καὶ παριστάνοντες αὐτοῖς τὴν μεγάλην ὠφέλειαν, ἥτις ἔμελλε νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Πάργας. [illegible]

[illegible]

« Ἀδελφοὶ Καπεταναῖοι καὶ λοιποὶ Σουλιῶται, τὰς φιλικάς [illegible] σᾶς ἀσπαζόμεθα. [illegible]

[illegible]

[illegible] 14 Ἰουλίου 1821 ἐκ τοῦ φρουρίου Ῥηνιάσης [illegible]

[illegible]

Ἡ θεία πρόνοια, εἰσακούσασα τοὺς βαρεῖς ἀναστεναγμούς, τοὺς ὁποίους ἐβγάζουν οἱ ὁμογενεῖς μας διὰ ὅσα ἔπασχον κακὰ καθ' ἡμέραν ἀπὸ τοὺς τυράννους, ηὐδόκησε τέλος πάντων νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ ὅλα αὐτά. Ἀλλ' αὐτοί, ἂν καὶ ὑπέφερον πολλὰ κακά, εἶχαν τὸ ἐλάχιστον τὴν παρηγορίαν τοῦ νὰ εὑρίσκωνται εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος των, ὁ καθεὶς ἀνάμεσα εἰς τοὺς συγγενεῖς των, μέσα εἰς τὰ σπήτια των, ἐπάνω εἰς τὸ ἱερὸν τῆς πατρίδος των καὶ ἀνέπνεον τὸν ἀέρα αὐτῆς. Ἡμᾶς

ὁμοίως, τοὺς Σουλιώτας λέγομεν καὶ τοὺς Παργίους, καὶ ἀπὸ ταῦτα μᾶς ἐστέρησαν αἱ σκληραὶ περιστάσεις καὶ ἡ κακοθελήτρια τύχη, καὶ ἐδοκιμάσαμεν καὶ ὅλας τὰς δυστυχίας εἰς τοὺς ξένους τόπους, καταφρονεμένοι, ὑβρισμένοι, ὠνειδισμένοι, πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ ξυλισμένοι καὶ ἀποχωρισμένοι ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους συγγενεῖς καὶ συμπατριώτας μας. Ἦλθε λοιπὸν ἡ ὥρα, ὥστε κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ νὰ προσπαθήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἢ ν' ἀπολαύσωμεν τὴν γλυκυτάτην πατρίδα διὰ νὰ ταφῶσι καὶ τὰ πτώματά μας εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων μας, ἢ ν' ἀποθάνωμεν ἐντίμως (ἂν ἦνε ἀπόφασις θεϊκὴ) εἰς τὰ πεδία καὶ λαγκάδια. Ὡστόσον ἡ μὲν γενναιότης σας ἐπρολάβετε καὶ ἠξιώθητε νὰ φιλήσετε τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος σας καὶ νὰ γευθῆτε τὰ καλά της· ἡμεῖς ὅμως τὴν θεωροῦμεν ἀκόμη ἀπὸ μακρὰν καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναγμούς μας μολύνομεν τὸν ἀέρα.

«Ἀδελφοὶ Σουλιῶται! δὲν σᾶς προβάλλομεν τὴν ὑποδοχήν, τὴν ὁποίαν ἡ πατρίς μας ἐπρόσφερεν εἰς τοὺς πατέρας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ πατριώτας σας καὶ εἰς πολλοὺς ἀπ' ἐσᾶς, ὅτε κατὰ δυστυχίαν ἐστερήθητε (καθὼς καὶ ἡμεῖς ὕστερον) τὴν πατρίδα σας, καὶ μὲ τοῦτο νὰ σᾶς παρακινήσωμεν νὰ ἔλθητε εἰς βοήθειάν μας· ἐπειδή, ὅταν ἕνας εὐεργέτης ἀναφέρῃ τὰς εὐεργεσίας, ὀλιγοστεύει καὶ σμικρύνει τὸ βάρος τῆς εὐεργεσίας καὶ ἐπομένως ὁ εὐεργετῶν φαίνεται κενόδοξος καὶ μικροπρεπής· πρέπει ὅστις λαμβάνει τὴν εὐεργεσίαν, νὰ τὴν ἐνθυμῆται· ἀλλὰ σᾶς ἐνθυμίζομεν τὴν φιλίαν καὶ τὸν δεσμόν, τὰ ὁποῖα ἐφύλαττον ἐξ ἀρχῆς οὗτοι οἱ δύο τόποι, τὸ Σοῦλι δηλαδὴ καὶ ἡ Πάργα. Σᾶς ἀναφέρομεν τὸ ὁποῖον ἔχομεν χρέος οἱ Χριστιανοὶ νὰ βοηθῶμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον, καὶ τὸ ὁποῖον ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ ὅλους ἡ κοινὴ πατρὶς Ἑλλάς, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξακολουθοῦν ὅλοι οἱ ὁμογενεῖς καὶ ἀδελφοί μας Χριστιανοί. Σᾶς παρεστήσαμεν καὶ ἄλλοτε τὸ κέρδος, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖτε ν' ἀπολαύσετε, καὶ τὴν μέλλουσαν ἀσφάλειαν. Συλλογισθῆτε, ἀνδρεῖοι καὶ φρό-

τιμοι Σουλιῶται, ὅτι ἡ Πάργα εἶνε ἐκείνη, εἰς τῆς ὁποίας τοὺς ὤμους ἐπιστηριζόμενοι, ἐβαστάξατε τόσους χρόνους τὸν πόλεμον, αὐτὴν εἴχετε ἐλευθέραν, ἀπ' αὐτὴν ἐλαμβάνετε τὰς τροφὰς καὶ πολεμοφόδια· αὐτὴν λοιπὸν (διὰ νὰ μὴ πολυλογῶμεν καὶ φαινώμεθα βαρετοί) ὅταν κυριεύσωμεν, καθὼς τὸ Σοῦλι, ὁποιαιδήποτε δειναὶ περιστάσεις καὶ ἂν συμβοῦν ἔπειτα, δὲν φοβούμεθα πλέον κανένα ἐχθρόν. Γνωρίζετε πολλὰ καλὰ τὴν τοποθεσίαν της, ὅτι εἶνε πρῶτον μὲν παραθαλάσσιος, δεύτερον δὲ εἰς τὸν ὀμφαλὸν σχεδὸν τῆς Ἀλβανίας, καὶ τρίτον, ὅτι ἔχει τόσα Ἑλληνικὰ χωρία, φέροντα ὅπλα, καὶ ἀνυπομόνως περιμένοντα ταύτην τὴν στιγμήν. Τέλος πάντων ἡ Πάργα εἶνε ἡ στερέωσις τοῦ Σουλίου καὶ ὅλης τῆς Ἠπείρου ἡ ἐλευθερία. Διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ δι' ἀγάπην τῆς κοινῆς πατρίδος μας, σᾶς παρακαλοῦμεν ν' ἀφήσετε ὅσους ἀρκοῦσιν εἰς φύλαξιν τοῦ Σουλίου, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ δράμετε νὰ κυριεύσωμεν, ὅσον τάχος τὴν Πάργαν, καὶ ἔπειτα ἐκστρατεύομεν ὅλοι ὁμοῦ μετὰ τῶν γειτόνων, ὅπου ἡ χρεία καὶ ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος μας προσκαλέσει.

«Ὑγιαίνετε».

Σπῦρος Δημολίτζας.	Σταμάτης Ι. Μάστρακας.
Χρ. Ν. Τσούχου Δεσίλας.	Ἀναστάσιος Γ. Βασιλᾶς.
Δ. Ἀναστασίου Δεσίλας.	Ἀντώνιος Δημολίτζας.
Εὐθ. Μαρτίνου Μαυρογιάννης.	Παναγιώτης Δημολίτζας.
Δημήτριος Κατζούρης.	καὶ λοιποὶ Πάργιοι.

Τὰ αὐτὰ ἔγραφε τοῖς Σουλιώταις καὶ ὁ Περραιβός, (α), καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ὁποίου ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὕφους τῆς ἐπιστολῆς ἔγραψαν καὶ οἱ Πάργιοι. Πλὴν οἱ ἐμπειροπόλεμοι Σουλιῶται γνωρίζοντες κάλλιον παντὸς ἄλλου τὰ πράγματα, ἀπεποιήθησαν, καλῶς ποιήσαντες, τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ πολυαρίθμου, καθόσον ἐσφαλμένη ἦτον ἡ γνώμη τοῦ φρουράρχου Περραιβοῦ καὶ τῶν

(α) Ἀπομνημονεύματα πολεμικὰ Τομ. Α'. Σελ. 96—98.

Φανερὸν ὅτι ἡ Πάργα ἦτον ἡ στερέωσις τοῦ Σουλίου καὶ ὅλης τῆς Ἠπείρου ἡ ἐλευθερία. Ἡ Πάργα ὡς ἐκ τῆς παραλίου θέσεώς της ἔτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὸν γιγαντιαῖον Ὀθωμανικὸν στόλον, ἐστερημένη ἡ ἰδία καὶ λέμβων. Οἱ Πάργιοι καὶ οἱ Σουλιῶται ὁμοῦ, ὄντες εἰς ἄκρον ὀλίγοι, δὲν ἠδύναντο ἐκ τῆς Πάργας νὰ φέρωσιν ἀντιπερισπασμὸν οὔτε εἰς τοὺς γείτονας αὐτῶν Τζάμιδες, πολὺ δὲ μᾶλλον εἰς τὰ πλημμυροῦντα τὴν Ἤπειρον διὰ ξηρᾶς Ὀθωμανικὰ στρατεύματα. Εὐδοκίμησαν οἱ Σουλιῶται κατὰ τῶν Ὀθωμανικῶν δυνάμεων. Ἀλλ' οἱ Σουλιῶται ἐπολέμουν ἀναφανδὸν ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ καὶ εἶχον τοὺς ἐπισημοτέρους Τούρκους τῆς Ἀλβανίας συμμάχους, οἷος ὁ Ταχὴρ Ἀμπάζης, ὁ Ἄγος Βασιάρης, ὁ Ἐλμὰς Μέτζες κτλ. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἐμάνθανον οἱ σύμμαχοι οὗτοι ὅτι Σουλιῶται καὶ Πάργιοι πολεμῶσιν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἤθελον στρέψει τὰ ὅπλα των, κατὰ τῶν συμμάχων των, ὡς τὰ ἔστρεψαν μετὰ ταῦτα κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐν Ἄρτῃ (α), πληροφορηθέντες ὅτι οἱ Σουλιῶται ἐπολέμουν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους αὐτῶν καὶ οὐχὶ ὑπὲρ ἐκείνου, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐπολέμουν τὸν Σουλτάνον καὶ ἐκεῖνοι. Ἀλβανοὶ λοιπὸν διὰ ξηρᾶς καὶ στόλος διὰ θαλάσσης κατὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ Παργίων, μόλις συμποσουμένων ἀμφοτέρων καὶ ἄλλων εἰς δύο χιλιάδας! . . . τί ἤθελον πράξει; Τὰ χωρία τῆς Ἀγυιᾶς, τῆς Σενίτζας, Μορφάτες, Σπαθάρια καὶ ἄλλα, (τὰ ὁποῖα ἔγραφον τῷ Περραιβῷ ὅτι «εἶνε ἕτοιμα εἰς τὰ ὅπλα», ὡς ἔλεγεν οὗτος γράφων καὶ παρακινῶν τοὺς Σουλιώτας διὰ τὴν κατὰ τῆς Πάργας ἐκστρατείαν) ἦσαν ἄθλια χωρία κατοικούμενα ὑπὸ ἀθλίων Τουρκαλβανῶν καὶ καταβεβλημένων ὑπὸ τῆς πενίας καὶ τῆς τυραννίας ὀλίγων Χριστιανῶν.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἄλλοτε ἡ Πάργα ἐχρησίμευσεν ὡς προπύργιον, οὐ μόνον τοῦ Σουλίου, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ὁπλαρχηγῶν Ἑλλήνων

(α) Ὅρα Τὸ Σοῦλι, ἤτοι τὰ Ἡρωϊκὰ θαύματα τῶν Σουλιωτῶν καὶ Σουλιωτίδων. Περίοδος Δευτέρα.

καταφύγιον. Πλὴν ἤλλαξαν οἱ καιροί. Τότε ἡ Πάργα ἦτον ἤδη ἐλευθέρα, ἐπροστατεύετο ὑπὸ ἰσχυρῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν ἐκήρυττε πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Ἀλλ' ἤδη εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Σουλτάνου, μέλλουσα νὰ φέρῃ κατ' αὐτοῦ ὅπλα, [illegible] ὅπλων καὶ σχεδὸν ἀπελπισμένη, ἡ Πάργα ἔτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον τῆς παντελοῦς καταστροφῆς. Ὀρθὴν τὴν κρίσιν τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ἀσφαλισμένην ὑπὸ τοῦ Περῥαιβοῦ ἀπέδειξεν μετὰ πολὺ τὰ πράγματα. Εἰ καὶ ταῦτα φρονοῦντες οἱ Σουλιῶται ἐστάθησαν εἰς τοὺς Παργίους τινὰς [illegible], ἀποτρέποντες ὅμως αὐτοὺς πάσης ἐχθρικῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τῆς Πάργας πρὸς τὸ παρόν.

Οἱ Πάργιοι φλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πόθου τῆς πατρίδος, ἣν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν εἶχον, δὲν ἀνέβαλον τὴν κατὰ τῆς Πάργας ἀπόπειραν. Ἀπεφάσισαν πατριωτικὸν μέν, πλὴν ἀπονενοημένον τόλμημα. Διακόσιοι Πάργιοι καὶ πεντήκοντα Σουλιῶται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ φρουράρχου τῆς Ρινιάσης Περῥαιβοῦ ἐπιβιβασθέντες εἰς πλοιάρια τὴν 23 Ἰουλίου, ἀπέβησαν τὴν 24 εἰς [illegible] λιμένα πλησίον κείμενον τῆς Πάργας. Περὶ ὄρθρον βαθὺν κρύψαντες καλῶς ἐν τῷ λιμένι τὰ πλοιάρια ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ ὄρους, καλουμένου Μαυρονόρος ἢ τῆς Ἁγίας Ἑλένης, ἀπέχοντος ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἐκ τῆς Πάργας. Διῆλθον ἐκεῖ κεκρυμμένοι ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ περὶ λύχνων ἁφὰς κατέβησαν ἀψόφως τὸ ὄρος καὶ εἰσῆλθον ἡσύχως εἰς τὰ προάστεια τῆς πόλεως, μὴν ἀπαντῶντες οὐδένα καθ' ὁδὸν πολέμιον, καὶ κατέβαλον τὴν πόλιν ἀμαχητί, ὄντων ἁπάντων τῶν Τούρκων ἐν τῷ φρουρίῳ. Τὴν δὲ πρωΐαν ἐννοήσαντες οἱ Τοῦρκοι ὅτι ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ ἐχθρῶν, ἤρχισαν κανονοβολοῦντες καὶ πυροβολοῦντες ἐκ τοῦ φρουρίου τὴν πόλιν, πλὴν δὲν ἔβλαπτον τοὺς πολιορκητάς. Δύο ἡμέραι παρῆλθον ἄνευ ἀποτελέσματος. Οἱ ἐν φρουρίῳ Ἀλβανοὶ 200 περίπου τὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σαὴν Βέη δὲν ἀπεπειράθησαν ἔξοδον κατὰ τῶν πολιορκητῶν, ὑποθέσαντες μεγάλην τὴν δύναμιν αὐτῶν, διὸ καὶ ἐσκέπτοντο περὶ παραδόσεως. Ἀλλ', ἐκ Κερκύρας ὑπὸ φίλης τῆς Τουρκίας δυνάμεως, γνωστῆς γενομένης τῆς πολιορκίας τῆς

Πάργιοι εἰς τὸν ἐλλιμενιζόμενον μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὰ Σύβοτα ὑποναύαρχον τοῦ Σουλτάνου, ἐκ μὲν τῆς θαλάσσης πολεμικὰ πλοῖα ἔφθασαν τῇ 21 εἰς Πάργαν καὶ ἀμέσως συνέλαβον τὰ τέσσαρα πλοιάρια τῶν Ἑλλήνων, τὰ μεταβιβάσαντα εἰς τὸν λιμένα τῆς Φωγωνιᾶς τοὺς Παργίους καὶ ἐμπεριέχοντα 12 ναύτας· ἐκ δὲ τῆς ξηρᾶς ἔφθασαν τὴν ἐπιοῦσαν ἐκ Μαργαριτίου Παραμυθίας καὶ Πρεβέζης ὑπὲρ δισχίλιοι Τσάμηδες καὶ ἐπολιόρκησαν τοὺς πολιορκητάς. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀπέναντι τοσούτων δυνάμεων δὲν ἠδύναντο ν' ἀντιπαραταχθῶσι, πλὴν δὲν ἠδύναντο καὶ νὰ σωθῶσι περικυκλωθέντες ἤδη πανταχόθεν διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς. Πλὴν ἐπελθούσης τῆς νυκτός, οἱ γνῶσιν ἔχοντες τῶν στενωπῶν Πάργιοι καὶ Σουλιῶται ὥρμησαν πρὸς τὰ ὀρεινὰ καὶ δύσβατα μέρη, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἐξελθόντων ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ τῶν φρουρῶν, ἠκολούθησαν αὐτοὺς κατὰ πόδας, καὶ τοὺς περιώρισαν ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκινδύνευον νὰ πέσωσι θῦμα τῆς θηριωδίας τῶν Τούρκων. Ἀλλ' εὐτυχῶς εἰδοποιηθέντες ἐγκαίρως οἱ Σουλιῶται περὶ τοῦ κινδύνου, ὃν ἔτρεχον οἱ ἀδελφοὶ Πάργιοι, ἔπεμψαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν διακοσίους μαχίμους στρατιώτας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἀνδρείων ἀρχηγῶν, Φώτη Δαγκλῆ, Διαμάντη Ζέρβα καὶ Νάσσου Φωτομάρα, οἵτινες φθάσαντες εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ἐπέπεσαν ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τῶν Τσάμηδων, καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγήν, σώσαντες ἐκ τοῦ ἀφεύκτου κινδύνου τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν Παργίους, οἵτινες ἀπώλεσαν τὸ ὅλον 20 συμπολίτας εἰς τὴν ἀτυχῆ ταύτην ἀπόπειραν.

Ἀποτυχόντες οἱ δυστυχεῖς Πάργιοι κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην οἱ μὲν πλεῖστοι ἐπανέκαμψαν εἰς Κέρκυραν, ἐν ᾗ διέμενον καὶ αἱ οἰκογένειαι αὐτῶν, περίλυποι, κατατεθλιμμένοι καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς πολυήμερον κάθαρσιν· ἄλλοι δὲ μετέβησαν εἰς Μεσολόγγι καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' οἱ πολυτλήμονες Πάργιοι ἀποτυχόντες εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος των, ἔμελλον νὰ ὑποστῶσι καὶ τὴν στέρησιν τοῦ ἀσύλου! Ἡ δυσμενὴς τύχη δὲν ἐκορέσθη, ποθοῦσα τὴν παντελῆ αὐτῶν καταστροφήν. Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἥτις ἐκήρυττεν ὅτι προστατεύει τοὺς μετανάστας Παργίους, ἐξορίζει

φύτρὺς ἀσπλάγχνως τῆς Κερκύρας διότι ἀπεστερήθησαν τὴν χαρ-τάκτησιν τῆς Πατρίδος των!

«Προκήρυξις τοῦ Ἁρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων

Θωμᾶ Μαιτλάνδου.

«Κερκύρα 27]9 8βρίου 1821.

«Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐστηρᾶς οὐδετερότητος παραδεχθεῖσα ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος καὶ Προστάτου τῆς Ἰονίου πολιτείας, καὶ ἀπὸ 7 Ἰουνίου κοινοποιηθεῖσα εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας ταύτης, καθιερώθη ὡς νομοθετικὴ διάταξις κατὰ τὴν 13 Αὐγούστου καὶ ἀνεγνωρίσθη καθ' ὁλοκληρίαν. Ἡ ῥηθεῖσα οὐδετερότης, θεωρουμένη ὡς ἱερὸς καὶ ἀπαραβίαστος κανὼν, ἀφορᾷ τὴν μὴ συμμετοχὴν εἰς τὴν παροῦσαν ταραχώδη κατάστασιν, τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὰ ὅμορα τῆς Ἰονίου πολιτείας μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἠπείρου. Περὶ τούτου ὁ Ἁρμοστὴς ὡς διοικητὴς τῶν κατὰ τὴν Μεσόγειον Βρετανικῶν δυνάμεων ἔλαβε παρὰ τοῦ κυρίου του ἰδιαιτέρας ὁδηγίας περὶ τῆς αὐστηρᾶς διατηρήσεως τῶν ὅρων τῆς ἀρχῆς ταύτης καὶ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ σκοποῦ της.

«Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης συμφώνως μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας σπεύδει νὰ γνωστοποιήσῃ τὰ ἀνωτέρω ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον κατ' αὐτὰς συνέβησαν ἀτυχῶς περιστατικὰ, ἕνεκα τῶν ὁποίων οὐ μόνον ἡ μνησθεῖσα οὐδετερότης παρεβιάσθη, ἀλλὰ καὶ ἡ καθ' ὅλας τὰς εὐνομουμένας ἐπικρατείας ἐν χρήσει ἀρχὴ τῶν διεθνῶν νόμων παρεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς ἰδιοτροπίας ἀθλίων τινῶν κερδοσκόπων καὶ ἀπελπισμένων τυχοδιωκτῶν. Ὅθεν κατὰ συνέπειαν τῆς οὐδετερότητος, ἡ Α. Ε. ὁ Ἁρμοστὴς, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἄτιμον διαγωγὴν τῶν τυχοδιωκτῶν τούτων, ὡς καὶ ἐκείνην ἐπίσης τῶν ἀφρόνων θρησκευτικῶν λειτουργῶν, οἵτινες ἐναντίον τῶν καθαρῶν

ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀναπέμπουσιν ἐπὶ τῶν παρουσῶν περιστάσεων πρὸς τὸν Ὕψιστον ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τῆς κυβερνήσεως ἐνθέρμους παρακλήσεις ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, μεταχειριζόμενοι οὕτω μοχθηρῶς τὴν φωνὴν τῆς θρησκείας, ὅπως ἀνάψωσιν ἀποτρόπαιον ἐνθουσιασμὸν, ὅστις ἀφ' ἑαυτοῦ ἤδη ἔλαβε μεγίστην ἔκτασιν, διακηρύττει ὅτι ἔλαβε δραστήρια μέτρα πρὸς θεραπείαν τῶν κακῶν τούτων καὶ τιμωρίαν αὐστηρὰν τῶν ἀξιοποίνων τυχοδιωκτῶν.

«Πρὸ παντὸς ἄλλου ἡ νέα διαγωγὴ τῶν ἰθαγενῶν Παργίων ἐπασχολεῖ κατὰ τὸ παρὸν τὸν Ἁρμοστήν. Οὗτοι, ἐπιλήσμονες τῶν εὐεργεσιῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις παρέχει αὐτοῖς τοσαύτην προστασίαν, καὶ τὰ καθήκοντά των παραγνωρίζοντες ἐπετέθησαν ἐνόπλως κατὰ τῶν Ὀθωμανικῶν δυνάμεων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος των. Ἀποτυχόντες δὲ ἐντελῶς τῆς ἐπιχειρήσεώς των, ἐπανῆλθον ἐνταῦθα ζητοῦντες νὰ γίνωσιν ὑπήκοοι, ἀφ' οὗ παρεβίασαν ἁπάσας τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς κυβερνήσεως, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται ἡ δημόσιος ἀσφάλεια, καὶ ἀφ' οὗ οἱ ῥηθέντες Πάργιοι δὲν ἐνόμισαν καλὸν, ἵνα ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς εὐνοίας τῆς κυβερνήσεως, δεχόμενοι τὴν δωρηθεῖσαν αὐτοῖς πρό τινος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως πολιτογράφησιν. Ἤδη κατ' ἀνάγκην οἱ ῥηθέντες Πάργιοι θεωροῦνται ξένοι καὶ ἕνεκα τῆς διαγωγῆς των διατάττονται κατ' αὐτῶν τὰ ἑξῆς. 1). Οἱ ῥηθέντες Πάργιοι οἱ παραβάντες τοὺς ἐν ἰσχύϊ καθ' ὅλας τὰς πεπολιτισμένας ἐπικρατείας νόμους καὶ παρακούσαντες τὴν ἐξουσίαν τῆς κυβερνήσεως, ὑφ' ἣν ζῶσι, δὲν γίνονται δεκτοὶ εἰς οὐδεμίαν νῆσον τῆς Ἰονίου πολιτείας. 2). Τοῖς χορηγεῖται δεκαήμερος προθεσμία ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης, ὅπως μετακομίσωσι τὰ πράγματά των καὶ τὰς οἰκογενείας των. 3). Ἐάν τις ἐκ τῶν Παργίων ἤθελε τολμήσει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς νήσους ταύτας, ἢ εὑρεθῇ ἐν τινὶ αὐτῶν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ῥηθείσης προθεσμίας, ὁ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτοι Πάργιοι, ὅσοι

καὶ ἂν ἦνε θέλουσιν ὑποβληθῇ εἰς τὰς ποινὰς, τὰς ὁποίας ὁρίζει ὁ νόμος εἰς ὁμοίας περιστάσεις.»

«Κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Ἁρμοστοῦ

«Ὑπογ. Φ. Χάγκεϋ, γραμματεὺς αὐτοῦ.»

Οἱ τύραννοι, πεπωρωμένοι τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν, ἄμοιροι εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ σεβασμοῦ πρός τε τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, ὑπογραμμὸν ἔχοντες τὰ πάθη των, ἀπαιτοῦσι νὰ κυριεύσωσι καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ὧν κυριεύουσι λαῶν. Φυλακίζει ὁ Μαιτλάνδος τὸν ἐπίσκοπον τῆς Κεφαλληνίας καὶ τόσους ἄλλους λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου καὶ ἀποκαλεῖ αὐτοὺς ἄφρονας, ὁ ἄφρων ἐκεῖνος, διότι «ἀποπέμπουσιν ἐνθέρμους παρακλήσεις »πρὸς τὸν Ὕψιστον ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀντιχρίστων καὶ »βαρβάρων Ὀθωμανῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Χρι»στιανῶν ἀπὸ τοῦ ἀλλοπίστου ζυγοῦ ἐναντίον τῶν καθαρῶν Ἀρ»χῶν τοῦ Εὐαγγελίου!» Ἀλλ' αἱ Ἀρχαὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, τὰς ὁποίας οὐδέποτε ἔλαβεν ὡς κανόνα τῆς μοχθηρᾶς πολιτικῆς του ὁ τύραννος Σουλτὰν Θωμᾶς, ὑπαγορεύουσι ῥητῶς εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ « εὔχου καὶ μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος!» Ἅπασαι αἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης, ἀρξαμένου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἐκήρυξαν οὐδετερότητα πρὸς τοὺς ἀλληλομαχοῦντας Ἕλληνας καὶ Τούρκους· πλὴν ἐκ τῆς Γαλλίας, τῆς Ῥωσσίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐ μόνον ἔνθερμοι εὐχαὶ καὶ γενναῖαι συνδρομαὶ ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ στιβαροὶ βραχίονες αὐτῶν ὑπὸ τὸ θελκτικὸν ὄνομα τῶν «Φιλελλήνων»· καὶ ὅμως οὐδεμία τῶν οὐδετέρων Κυβερνήσεων κατέτρεξε καὶ κατεδίωξε τοὺς ἰδιώτας ὑπηκόους της, διότι ἐβοήθουν τοὺς Ἕλληνας.

Ἀ π ο τ ρ ό π α ι ο ν ἐ ν θ ο υ σ ι α σ μ ὸ ν ἀποκαλεῖ ὁ ἀποτρόπαιος καὶ βλάσφημος Μαιτλάνδος τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμὸν τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μαχομένων Ἑλλήνων! Τοιαύτη μιαρὰ βλασφημία κατὰ τοῦ ἱερωτέρου ἐνθουσιασμοῦ παντὰς

ἐλευθέρου ἀνθρώπου, δὲν ἐξέρχεται ἢ ἐκ βεβήλου στόματος αἰχμαλώτου τῶν παθῶν τυράννου.

Κερδοσκόπους ἀθλίους καὶ ἀπελπισμένους τυχοδιώκτας ἀποκαλεῖ ὁ αἰσχροκερδὴς καὶ τυχοδιώκτης αὐτὸς Μαιτλάνδος τοὺς θερμουργοὺς πατριώτας Παργίους, διότι ἀπεπειράθησαν τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος, τὴν ὁποίαν, Ἄγγλοι καὶ Τοῦρκοι συνομόσαντες, βιαίως ἀπέσπασαν ἀπ' αὐτούς! διότι κ παρεβίασαν τὴν οὐδετερότητα, ἣν οὐδέποτε ... παρεδέχθησαν, οὔτε ἀνεγνώρισαν. Ἀλλ' ἂν οἱ Πάργιοι ἦσαν ἄξιοι διὰ τοῦτο καὶ μόνον καταδιώξεως, μὴ ὑπήκοοι τῆς Ἀγγλίας, ὁ Ἄγγλος Ἁρμοστὴς ἦτον ἄξιος ἀγχόνης ὡς ἄλλος Ἰούδας, διότι οὗτος, κηρύξας τὴν οὐδετερότητα, ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, μυριάκις παρεβίασεν αὐτὴν ἀνάνδρως, καταδιώκων ἀσπόνδως τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κορανίου ἀναφανδὸν συντρέχων (α).

Ἐὰν ἡ Ἀγγλία ἐθεώρει τοὺς Παργίους, ὡς ὑπηκόους της, οὐδὲν ἄλλο ἐπ' αὐτῶν εἶχε δικαίωμα, ἤ, παραβάντας τὴν οὐδετερότητα τῆς κυβερνήσεώς των, νὰ στερήσῃ αὐτοὺς τῆς προστασίας της, πίπτοντας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν· εἰ δὲ καὶ ἐθεώρει αὐτοὺς ξένους, δὲν ἐδικαιοῦτο ἵνα τοὺς ἀποβάλῃ τῆς Ἑπτανήσου, διότι τὰ εὐνομούμενα κράτη, καὶ πρὸ παντων ἡ Ἀγγλία, θεωροῦνται ἄσυλον τῶν πολιτικῶν ἐνόχων. Ἡ Τουρκία ἦτον οὐδετέρα, ὅτε οἱ Οὔγγροι ἐπετέθησαν κατὰ τῆς μυσαρᾶς τυραννίας τῆς Αὐστρίας, καὶ ἀποτυχόντες καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσάν της καταφυγόντες, οὔτε παρεδόθησαν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐπιμόνως ἀπαιτοῦσαν αὐτούς, οὔτε τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἀπεβλήθησαν, εἰ καὶ ἡ Τουρκία ἦτον καὶ εἶναι ἡ ἀγαπητοτέρα φίλη τῆς Αὐστρίας. Ὅθεν οὐδεὶς νόμος ἐκτὸς ἐκείνου τῶν ὠμοτήτων, τῆς θηριωδίας καὶ τῶν παθῶν τοῦ Μαιτλάνδου, κατεδίωκε τοὺς Παργίους!

(α) Παραπέμπομεν τοὺς ἀναγνώστην εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ παρόντος πονήματός καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, ὅπως ἴδωσι τὰς παντὸς εἴδους παραβάσεις τῆς οὐδετερότητος, πραχθείσας ὑπὸ τοῦ ἀγομένου καὶ φερομένου ὑπὸ τοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας μίσους τυράννου καὶ Τουρκοφίλου Μαιτλάνδου.

Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐπεσφράγισεν ἡ Ἀγγλία τὰς κατὰ τῶν Παργίων ἀπανθρωπίας της! Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατέφυγαν καὶ καταφεύγουσιν οἱ ἀποπειραθέντες κατὰ τῶν καθεστώτων, καὶ ὅμως δὲν ἀπεβλήθησαν, οὔτε ἀποβάλλονται μ' ὅλας τὰς ἐνστάσεις τῶν προσβληθέντων καθεστώτων! Ἡ Ἀγγλία γέμει πολιτικῶν προγεγραμμένων. Οἱ Πάργιοι ἀποβάλλονται ἄνευ ἀπαιτήσεως τῆς Πύλης, κατὰ τῆς κυριαρχίας τῆς ὁποίας δὲ ἢ θεν ἐπεχείρησαν. Οἱ Πάργιοι ἀποβάλλονται ἐπὶ τῷ ἀνιέρῳ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀναγκασθῶσιν, ἄστεγοι καταστάθεντες ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ὅπως ὑποκύψωσιν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, πλάνητες καὶ μὴ ἔχοντες ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, καταδιωκόμενοι ὑπὸ ἀνηλεοῦς κυβερνήσεως. Ἀλλ' οἱ γενναῖοι Πάργιοι, παραλαβόντες ὅσοι ἤθελον τὰς οἰκογενείας των, ἐγκατέλειψαν εὐχαρίστως τὰς νήσους, ἃς μιαρὰ πολιτικὴ ἐκυβέρνα, μεταβάντες ἄλλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, καὶ οὕτω διέψευσαν τὰς βδελυρὰς ἐλπίδας τῆς κυβερνήσεως οἱ διασωθέντες ἀπὸ τὸν θάνατον τῆς πείνης καὶ τῆς δριμύτητος τοῦ ψύχους, καθόσον οἱ πλεῖστοι ἀπέθανον πεινῶντες καὶ ἐκτετραχηλισμένοι!

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ μετὰ τὴν εἰρηνοποίησιν τῆς Ἑλλάδος ὁ Ῥουμελὶ-Βαλέσης Ῥεσὶτ Μεχμὲτ Πασσᾶς προσκαλεῖ ἐκ νέου κατὰ τὸ 1831 τοὺς Παργίους, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Πατρίδος ὑπὸ τοὺς ὅρους, οὓς ὑπέδειξεν αὐτοῖς κατὰ τὸ 1820 ὁ Ἰσμαὴλ Πασσᾶς. Ἀλλ' οἱ Πάργιοι ἀπήντησαν τῷ Μεγάλῳ Βεζύρῃ, ὡς ἀπήντησαν καὶ τῷ ἀρχιστρατήγῳ Ἰσμαὴλ Πασσᾶ. Ὅθεν ὁ Βεζύρης ἐνοικίζει εἰς τὴν Πάργαν ἀντὶ τῶν αὐτοχθόνων τοὺς ἐξωσμένους τῆς Πελοποννήσου καὶ κατὰ τὴν Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν ἀληστεύοντας Ὀθωμανοὺς Λαλιώτας, ἀφήσας καὶ εἰς τοὺς Παργίους τὸ ἐλεύθερον ἵνα συνοικισθῶσι μετὰ τῶν αἱμοβόρων Λαλιωτῶν ἄνευ προνομίων. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1831 μέχρι τοῦ 1845 μόλις ἐνῳκίσθησαν 250 οἰκογένειαι εἰς τὸ προάστειον τῆς Πάργας, ἐν οἷς καί τινες αὐτόχθονες φλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου πόθου πρὸς τὸ φίλον ἔδαφος τῆς πατρίδος καὶ ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως παντὸς συντηρητικοῦ μέσου, καὶ ἔλαβεν

ἔκτασιν καλλιεργησίμου γῆς ἑκάστη οἰκογένεια ἀναλόγως τῶν ἐν αὐτῇ ἐμπεριεχομένων ἀτόμων, δίδουσα τὸ ἥμισυ τῆς ἐπικαρπίας εἰς τὴν διοίκησιν. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ 1847 ἅπαντα τὰ κτήματα τῆς Πάργας, ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, ἐπωλήθησαν ὑπὸ τοῦ Λιβανίου εἴς τινας Μεγιστᾶνας Βυζαντινούς, τὸν Ῥεσὶτ Πασσᾶν, Ῥιφὰτ Πασσᾶν καὶ ἄλλους, καθ' ὃν τρόπον ἐπωλήθησαν καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ ἰδιωτῶν κτήματα περιελθόντα εἰς τὴν κατοχὴν τῆς διοικήσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην νέος τις Πάργιος διαμένων εἰς Κωνσταντινούπολιν συνεβάλετο μετὰ τῶν ῥηθέντων μεγιστάνων καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ Ῥεσὶτ Πασσᾶ περὶ τῆς εἰς Πάργαν ἐπιστροφῆς τῶν διασωθέντων ἀπὸ τὴν λιμοκτονίαν Παργίων. Ἀλλὰ τὰ ἐν Ἀθήναις συμβάντα «Μουσουρικὰ» ἐματαίωσαν πᾶσαν σύμβασιν.

Μετὰ τὸν ἐνοικισμὸν ἀνθρώπων ἀμοίρων γνώσεων τῆς γεωργίας ἡ Πάργα, ἡ κατάφυτος καὶ καρποφόρος Πάργα, προὔβαινεν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ ὁσημέραι ἐχερσοῦτο, καθόσον καὶ οἱ ὀλίγοι Χριστιανοὶ οἱ γνωρίζοντες καὶ δυνάμενοι νὰ καλλιεργήσωσι τὰς γαίας, ἀνηλεῶς σήμερον βασανίζονται, ἀπογυμνόνονται καὶ ποικιλοτρόπως καταπιέζονται ὑπὸ τῶν ἀπειροκάλων συγκατοίκων Ὀθωμανῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ Πάργα ὁσημέραι ἐρημοῦται. Ἐκ τῶν 500 λαμπρῶν οἰκιῶν αἵτινες εὑρίσκοντο, πρὸ τῆς ἀπανθρώπως πωλήσεως τῆς Πάργας, ἐντὸς τοῦ φρουρίου, σήμερον εὑρίσκονται δύο ἄθλιαι καλύβαι, χρησιμεύουσαι ὡς κατοικία τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ σταθμευόντων φρουρῶν καὶ πυροβολιστῶν. Ἐκ τῶν 9 ἐκκλησιῶν, οὐδεμία τὴν σήμερον ὑπάρχει. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ περικαλὴς Πάργα τὴν σήμερον εἶνε ἄθλιον καὶ γεγυμνωμένον χωρίον ἀθλίων καὶ βαρβάρων κατοίκων! Ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν Πάργαν ἐλευθέραν, δὲν δύναται σήμερον, ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν δούλην, ἢ νὰ χύσῃ θερμὰ δάκρυα, ἀναμιμνησκόμενος τὰ κάλλη αὐτῆς, ἅτινα σήμερον δὲν ὑπάρχουν! Οἱ Ἄγγλοι εἰσὶν οἱ αἴτιοι τοσούτων καταστροφῶν!

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Σημ. Τὰ παροράματα τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν Κυρίων συνδρομητῶν καταχωρισθήσονται εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου τόμου.

